

Irving Stone

Agonie și extaz

*

Irving Stone
Agonie și extaz
*

1

Irving Stone

Agonie și extaz

Volumul I

Traducere: Oana-Emilia Țarnă-Bacoșcă

Cartea întâi

Atelierul

1

Stătea în fața

ț oglinzii din dormitorul de la etaj și își schița

ț obrajii sfrijii

ț cu pomei

ț i înalți

ț, fruntea lată și urechile

dispuse prea înspre spatele capului, cu păr

ăul întunecat cu o

claie de cârlion

ț, și ochii de culoarea chihlimbarului, foarte

depr

ăta

ț unul de celăl

ă alt.

„Nu sunt creat prea bine, își spuse băiatul de treisprezece ani. Capul meu nu este bine proporționat, c c ă i

fruntea îmi domină gura și bărbia. Cineva ar fi trebuit să

foloseasc f

ă irul cu plumb.”

Își mișcă ușor corpul vânos, cu mare aten i

ț e, ca să nu-i

2

trezească pe cei patru fra i

ț care dormeau în jurul lui, apoi

își ciuli urechile ca să audă fluieratul prietenului s u ă

Granacci, dinspre Via dell’Anguillara. Cu mișc r ă i rapide ale

creionului a început să-și retraseze chipul, l r ă gind ovalul

ochilor, rotunjind fruntea, l i

ăț nd obrajii înguști, f c

ă ând

buzele mai pline, b r

ă bia mai mare. „Gata, acum ar t

ă mai

bine. Păcat că o față nu poate fi redesenată înainte de a fi creată ca planurile pentru fa a

ț da Domului.”

Trilul unei p s

ă r

ă i a ajuns în cameră prin fereastra înaltă

de trei metri, pe care o deschisese în aerul rece al dimineții.

Și-a ascuns hârtia de desen sub perna de la capul patului și a coborât f r

ă ă zgomot în strad ,

ă pe scara în spiral ,

ă f c

ă ută

din piatr .

ă

Prietenul lui Francesco Granacci era un tân r ă de

nou s

ă prezece ani, mai înalt cu un cap decât el, cu p r ă ul

blond și ochii ageri, albaștri. Ani în șir, Granacci i-a furnizat materiale pentru desen și refugiu în casa părinților lui vizavi de Via dei Bentaccordi, precum și schi e

ț împrumutate pe

furiș din atelierul lui Ghirlandaio. Chiar dacă era fiul unei familii înst r

ă ite, Granacci a fost înscris ucenic în atelierul lui Filippino Lippi la zece ani, la treisprezece ani a pozat pentru figura centrală a tân r

ă ului înviat din pictura „Sfântul Petru

înviind pe nepotul împ r

ă atului” din m n

ă

s

ă tirea carmeli i

ț lor,

pe care Masaccio a l s

ă at-o neterminată, iar acum era

ucenicul lui Ghirlandaio. Granacci nu-și lua în serios propria pictur ,

ă dar avea un ochi ascu i

ț t pentru talentul altora.

— Și chiar vii cu mine de data asta?, a întrebat Granacci entuziasmat.

— Acesta-i cadoul pe care mi-l fac de ziua mea.

— Bine.

Îl luă pe tân r

ă ul s u

ă prieten de bra ,

ț conducându-l pe

Via dei Bentaccordi, ce fusese construită pe latura ovală a vechiului Colosseum roman, pe lângă zidurile închisorii Stinche.

— Ține minte ce i

ț -am spus despre Domenico

Ghirlandaio! Sunt ucenicul lui de cinci ani deja și îl cunosc 3

bine. Fii umil. Îi place ca ucenicii lui să îl adore.

Au cotit îndată pe Via Ghibellina, chiar lângă Poarta Ghibellina, cea care marca hotarul celui de-al doilea zid de piatră al orașului. Au trecut pe lângă superbul Palat Bargello, cu gr d

ă ina plină de culoare a guvernatorului, la

stânga lor, și apoi, după ce au cotit la dreapta pe strada Proconsulului, au mers pe lângă Palatul Pazzi. B i ă atul și-a

trecut vis to

ă r mâna peste zidul lui, cu blocurile-i de piatră

brut .

ă

— Hai să ne gr b

ă im, l-a zorit Granacci. Acum e cel mai

bun moment al zilei pentru Ghirlandaio, înainte să înceapă

să deseneze.

Tinerii au trecut cu pași gr b

ă i i

ț pe str z

ă ile înguste,

mergând pe strada Fierului Vechi, cu palatele-i de piatră și scările exterioare
ce duceau spre apartamentele de la etaj.

Au traversat pe Via dei Corso și au zărit pe partea dreaptă, printr-o cr p

ă

tur

ă

ă în Via dei Tedaldini, un fragment al Domului, acoperit cu i

ț gle roșii, și după încă o cas ,

ă spre

stânga, Palatul Senioriei, cu arcadele sale, cu ferestrele și crenelurile de
piatră roșiatică ale turnului ce se ridicau pe cerul florentin în albastrul palid
al r s

ă r

ă itului. Ca să ajungă

la atelierul lui Ghirlandaio au trebuit să treacă prin Pia a ț

Veche, unde, atârna i

ț pe tarabele m c

ă elarilor, erau expuși

vi e

ț i despica i

ț de-a lungul șirei spin r

ă ii. De aici nu mai

r m

ă âneau decât câ i

ț va pași pe strada Pictorilor, până la colț

cu Via dei Tavolini, unde se vedea ușa deschis

ă a atelierului

lui Ghirlandaio.

Michelangelo s-a oprit un moment să privească statuia de marmură a Sfântului Marcu, a lui Donatello, în nișa bisericii Orsanmichele.

— Sculptura e cea mai nobilă art !,

ă a exclamat el, cu

vocea plină de emo i

ț e.

Granacci a r m

ă as surprins că prietenul lui i-a ascuns de-a lungul a doi ani de prietenie admira i ț a sa pentru

sculptur .

ă

— Nu sunt de acord cu tine, a adug

ă

at el liniștit. Dar nu

4

te mai holba, avem treabă de făcut.

B i

ă atul a tras adânc aer în piept. Apoi p ș

ă iră împreună

în atelierul lui Ghirlandaio.

2

Atelierul era o cameră cu tavanul înalt, în care plutea un miros în e

ț p to

ă r de vopsea și c r

ă bune. În mijloc se afla o

masă de scânduri nerindeluite, puse pe capre din lemn, în jurul c r

ă eia st te

ă au ghemui i

ț pe b nc

ă i șase ucenici

somnoroși.

Într-un colț ,

un bătrân

batut

într-un mojar, iar

de-a lungul peretelui erau sprijinite cartoane colorate cu fresce terminate deja de maestru, „Cina cea de Taină” a Bisericii Ognissanti și „Chemarea primilor apostoli”, pentru Capela Sixtină din Roma.

În spate, într-un colț ferit, pe o platformă ridicată , stătea

un bătrân

batut de aproape patruzeci de ani, acărnat

la masă de

lucru era singurul loc ordonat din atelier, cu rânduri îngrijite de penne

și pensule, caiete de schițe

și foarfece și alte

instrumente atârinate de cârlige, iar în spatele lui, pe rafturi, erau volume de manuscrise ornamentate.

Granacci se opri în fața

unei mesei maestrului său.

— *Signor* [1](#) Ghirlandaio, acesta este Michelangelo, cel despre care v-am spus.

Michelangelo s-a sim i

ț t i

ț ntuit de ochii vesti i

ț pentru că

putem vedea și memora dintr-o privire mai mult decât ochii oric r

ă ui alt artist din Italia. Dar și b i

ă atul și-a folosit ochii ca

pe niște peni e

ț de argint, desenând pentru un portofoliu imaginar pe artistul care stătea
deasupra lui într-o haină

azurie, cu o pelerină roșie peste umeri ca să-l protejeze de frigul lui martie,
cu o tichie roșie. Avea fa a

ț delicată cu buze

pline, purpurii, obrajii trași, p r

ă ul negru abundent, cu c r

ă are

pe mijloc, purtat până la umeri, cu degetele lungi și suple ale mâinii drepte
strânse în jurul gâtului. Tân r ă ul

1 Domnule (lb. italiană).

5

Michelangelo și-a adus aminte de Granacci povestindu-i exclama i

ț a lui Ghirlandaio de-acum câteva zile:

— Acum că am început să în e

ț leg această artă, ce păcat

că nu pot avea toate zidurile Floren e ț i, să le acop r

ă cu

fresce.

— Cine este tatăl tău?, a întrebat Ghirlandaio.

— Lodovico di Lionardo Buonarroti-Simoni.

— Am auzit de el. Câ i

ț ani ai?

— Treisprezece.

— Aici începem cu ucenicii la zece ani. Ce ai f c ă ut în

ultimii trei ani?

— Mi-am pierdut timpul la școala lui Francesco da Urbino, studiind latina și greaca.

Un fream t

ă abia perceptibil al buzelor întunecate ca vinul ale lui Ghirlandaio arăta că-
i place răspunsul.

— Po i

ț s d

ă esenezi?

— Pot să învăț.

ă

Granacci, vrând să-și ajute prietenul, dar neputând să
dezvăluie că-i împrumutase lui Michelangelo schiurile din
atelierul lui Ghirlandaio ca să le copieze, se grăbi să spună:

— Are mână bună.

ă A desenat pe pereți

ți casei din

Settignano a tatălui său. Unul, un satir...

— A, un muralist, remarcă glumeț Ghirlandaio. Mi-am mai găsit

ă și un rival acum, la bătrânețe

ți.

Michelangelo era atât de concentrat, încât îl luă în serios pe Ghirlandaio.

— N-am încercat niciodată culorile. Nu e stilul meu.

Ghirlandaio a rămas

ă as surprins de răsunet

ă puns, dar se străduia

ă să

să nu o arate:

— Vedeți

ă că nu- i

ț lipsește modestia. N-o să-mi devii rival,

nu pentru că n-ai avea talent, ci pentru că nu- i ț pasă de culori.

Michelangelo sim i

ț , mai degrabă decât să aud ,

ă în

spatele său, vaietul lui Granacci.

— Nu la asta m-am referit.

— Ești mic pentru treisprezece ani. Ar i ăț prea fragil

6

pentru munca grea a acestui atelier.

— N-ai nevoie de mușchi puternici ca să desenezi.

B i

ă atul își d d

ă u seama că a fost momit să spună ce nu

trebuia și c ,

ă pe lângă asta, mai și ridicase tonul. Ucenicii și-au ridicat privirile la auzul acestor vorbe. După câteva clipe, buna dispozi i

ț e a lui Ghirlandaio se făcu din nou sim i

ț tă.

— Prea bine, dac-ar fi să schi e

ț zi ceva pentru mine, ce

anume ai desena?

Ochii lui Michelangelo se plimbară peste atelier, adunând impresii așa cum adună tinerii struguri la culesul viilor.

— De ce nu chiar atelierul?

Ghirlandaio a râs scurt, dispre ui

ț tor, ca și cum ar fi fost

salvat dintr-o situa i

ț e stânjenitoare.

— Granacci, dă-i lui Buonarroto hârtie și c r

ă bune. Acum,

dacă n-ai nimic împotriv ,

ă m v

ă oi întoarce la munca mea.

Michelangelo își g s

ă i un unghi favorabil lângă uș ,

ă de

unde avea cea mai bună vedere asupra atelierului, și se așeză pe o banc

ă pentru a desena.

Granacci șovăia lângă el.

— De ce-ai ales o temă așa de grea? Nu te grăbi. O să

uite că ești aici...

Ochii și mâna îi lucrau bine împreună, prinzând cele mai importante lucruri din această cameră mare: masa de lucru din centru cu ucenicii de ambele părți, Ghirlandaio pe

platforma lui sub fereastra dinspre nord. Pentru prima dată

de când intrase în atelier, respira

și a îi era normal.

ă La un

moment dat, simți

și că cineva îi se apleacă peste umăr.

— N-am terminat, spuse.

— E destul. Ghirlandaio luă hârtia și se uită la ea un moment. Ai mai lucrat vreodată într-un atelier? La Rosselli?

Michelangelo cunoștea despre

și lui Ghirlandaio pentru

Rosselli, care era șeful celui alt atelier de pictură din Florența

și. Cu șapte ani înainte, Ghirlandaio, Botticelli și Rosselli fuseseră chemați

și la Roma de Papa Sixtus al IV-lea

pentru pictarea unor fresce ale Capelei Sixtine, abia construit .

ă

Rosselli l-a cucerit pe pontif cu folosirea celui mai i ț p to

ă r

roșu și albastru ultramarin și prin poleirea cu aur a fiec r ă ui

nor, a fiec r

ă ui veșmânt și copac, câștigând astfel premiul

mult râvnit.

B i

ă atul a dat din cap că nu.

— Am desenat la școală când nu se uita profesorul Urbino. Și am copiat după Giotto, în Santa Croce, după

Masaccio, în Biserica Carmine...

Potolit de r s

ă punsul b i

ă atului, Ghirlandaio spuse:

— Granacci avea dreptate. Ai mână bună.

Michelangelo își întinse mâna, rotind-o:

— E mâna unui pietrar, r s

ă punse mândru.

— Nu avem nevoie de pietrari într-un atelier pentru fresce. O să te fac ucenic, dar cu aceleași condiții ca și când ai avea zece ani. Trebuie să-mi plătești

ă ști șase florini în primul

an...

— Nu pot să plătesc

ă lăsa

ă scuti nimic.

Ghirlandaio s-a uitat aspru la el.

— Cei din neamul Buonarroti nu sunt niște sărmani

ă nu

ă

ci de

la a

țrădător. D

ă

în moment ce tatăl tău vrea să-mi fie ucenic...

— Tatăl meu mă bate de fiecare dată când vorbesc despre pictură.

ă

— Dar nu pot să te primesc decât dacă el semnează

contractul breslei doctorilor și farmaciștilor. Așa că nu cred că p

ă o i

ț să scapi de încă o bătaie.

— Sper că o să-l îmblânzească dorința

ț dumneavoastră

de a mă primi. Plus faptul că îi vei plăti

ă șase florini în

primul an, opt în al doilea și zece în al treilea.

Ochii lui Ghirlandaio se aprinseră dintr-odată .

ă

— N-am mai auzit așa ceva! Să plătești

ă sc pentru

„privilegiul” de a te învârti

ă !

— Atunci nu pot veni să lucrez cu dumneavoastră .

ă Asta

e singura modalitate.

Cel care măcina culorile își rotea pisălogul aiurea în aer, 8

în timp ce se uita peste umăr

ă la această scenă .

ă Ucenicii de

la masă nici nu se mai pref c

ă eau că lucreaz .

ă Artistul și

poten i

ț alul ucenic își inversaseră pozi i

ț ile, ca și cum

Ghirlandaio era cel care, având nevoie de Michelangelo, trimisese după el. Michelangelo putea vedea refuzul cum se contura pe buzele maestrului.

Dar își p s

ă tră pozi i

ț a, demn în fa a

ț b r

ă batului și față de

el însuși, privind direct la Ghirlandaio, parcă spunându-i:

— Trebuie s

ă faci asta. Voi fi demn de tine.

Dacă b i

ă atul ar fi dat cel mai mic semn de sl b

ă iciune,

Ghirlandaio l-ar fi refuzat. Dar în fața acestei înfruntări

meșterul simți

un fel de admirație

și e înciudat.

Se dovedi încă

o dată că merita faima de om „iubitor și iubit”, spunând:

— E evident că nu vom termina niciodată frescele din altar, comandate de Tornabuoni fără

ajutorul tău

preț

șos.

Adu-l pe tatăl tău.

Aflați

un din nou afară pe Via dei Tavolini, în mijlocul comercianților

și cumpără

to

ărilor ieșiri

cu noaptea-n cap

după târguieli, Granacci își puse afectuos un braț pe umerii băii

ă atului.

— Ai înc l

ă cat toate regulile. Dar te-a primit!

Michelangelo se întoarse zâmbitor spre prietenul lui, cu ochii str l

ă ucind.

Surâsul s u

ă de acum reușea să-i corecteze trăsăturile,

așa cum le făcuse creionul lui dimineață în fa a ȝ oglinzii:

când, desp r

ă i

ȝ te într-un zâmbet, buzele-i erau pline, descoperind din i

ȝ i albi și puternici, și b r

ă bia împinsă înainte

era într-o simetrie perfectă cu partea de sus a feței.

3

Pentru Michelangelo, ori de câte ori trecea pe lângă casa familiei poetului Dante Alighieri și biserica din piatră Badia era ca o plimbare printr-o galerie, căci un toscan tratează

piatra cu tandre e

ȝ a cu care un amant își mângâie iubita.

Încă de pe vremea strămoșilor lor etrusci, locuitorii din 9

Settignano și Floren a

ț aduceau piatră din mun i

ț , târând-o

cu boi până pe p m

ă ântul lor, o t i

ă au, o șlefuiiau și o

modelau, pentru a construi din ea case și palate, biserici și porticuri, forturi și ziduri. Piatra era fructul pe care p m

ă ântul toscan îl d r

ă uia cu cea mai mare generozitate.

Toscarii știau din copil r

ă ie ce textură are și cum

miroase, ce gust îi are coaja și pulpa, cum se transformă în c l

ă dura toridă, în ploaie, în lumina lunii, în vântul rece *tramontana*[2](#). Timp de o mie cinci sute de ani, str m ă oșii lor

au folosit autohtona *pietra serena*[3](#), piatra senină, la construirea unui oraș de o frumuse e

ț atât de r p

ă itoare,

încât Michelangelo, ca și alții înaintea lui, a exclamat:

— N-o să trăiesc niciodată departe de umbra Domului.

Michelangelo și prietenul său ajunseră împreună la atelierul tâmplarului care folosea parterul casei pe care familia Buonarroti o închiriasse pe Via dell'Anguillara.

— *A rivederci* [4.](#) cum i-a zis vulpea bl na ă

rului, a spus

Granacci.

— Da, o să mă scarmene tata, a r s ă puns el

încruntându-se, dar, spre deosebire de vulpe, eu o să fiu viu și mâine.

Apoi coti spre Via dei Bentaccordi, f c ă u un semn cu

mâna celor doi cai ale căror capete ieșeau afară pe ușa grajdului de vizavi, și urcă sc r

ă ile din spate spre buc t

ă r

ă ia

familiei.

Mama lui vitregă preg te

ă a re e

ț ta ei preferat ,

ă *torta* [5.](#)

Puii fuseseră pr j

ă i i

ț în ulei devreme diminea a

ț , toca i

ț pentru

cârna i

ț cu ceap ,

ă p tr

ă unjel, ouă și șofran. Șunca și carnea

de porc au fost transformate în ravioli cu brânz , ă f i

ă n ,

ă

cuișoare, ghimbir și așezate, împreună cu carna i ț i de pui,

între straturi de aluat de foi, curmale și migdale. Toată

compozi i

ț a avea forma unei pl c

ă inte și era preg ti

ă tă a fi

2 Vânt ce suflă dinspre nord (lb. italiană).

3 Gresie (lb. italiană).

4 La revedere (lb. italiană).

5 Tartă (lb. italiană).

10

pus p

ă e jarul fierbinte, la copt.

— Bun

ă diminea a

ț , *madre mi*[a 6.](#)

— A, Michelangelo. Azi am ceva special pentru tine: o salată care i

ț se topește în gură.

Lucrezia di Antonio di Sandro Ubaldini da Gagliano avea un nume care îi era mai lung decât lista obiectelor pe care le adusese ca zestre, c c

ă i ce alt motiv ar fi avut o femeie

atât de tânără să se mărite cu un văduv cărunt de patruzeci și trei de ani, cu cinci fii, și să gătească pentru cei nouă

Buonarroti?

Ea se trezea în fiecare dimineață la ora patru ca să

ajungă la piață în același timp în care veneau *contadini*[7](#) pe străzile pietruite cu căru e

ț le pline de fructe și legume

proaspete, ouă și brânz ,

ă plus carne și preparate din carne.

Chiar dacă nu ajuta ț r

ă anii să descarce, m c

ă ar le ușura

înc r

ă c tur

ă

a alegând „din zbor” produsele, înainte de a fi aranjate pe tarabe: cele mai verzi și mai fragede p s ă tăi și

piselli [8.](#) smochine și piersici perfecte.

Michelangelo și cei patru fra i

ț ai lui o numeau *Il*

Migliore [9.](#) pentru că fiecare ingredient pe care îl folosea la g ti

ă t trebuia să fie cel mai bun.

La r s

ă r

ă itul soarelui era înapoi acas ,

ă cu coșurile pline.

Nu-i p s

ă a nici cum era îmbr c

ă at ,

ă nu-i păsa nici de fa a

ț -i

simpl ,

ă m s

ă linie, cu un puf de mustaț ,

ă de p r

ă u-i lipsit de

strălucire legat strâns la spate. Dar Michelangelo o vedea că radiază când, cu obrajii aprinși, entuziasmată să-și vadă

tarta rumenindu-se, se mișca iute, cu hotărâre și gra i ț e, de

la foc spre vasele de ceramică pline de condimente, ca să

presare praf de scor i

ț șoară și cuișoare peste crust .

ă Știa în

fiecare secundă a dimine i

ț i care îi este programul.

Michelangelo știa că mama lui vitregă era o ființă blândă

în toate aspectele căsniciei, în afară de buc t

ă r

ă ie. Aici era o

6 Mama mea (lb. italiană).

7 Țărani (lb. italiană).

8 Mazăre (lb. italiană).

9 Cea mai bună (lb. italiană).

11

leoaică precum Marzocco, leul protector al Florenței.

Orașului bogat îi erau furnizate provizii exotice din toată

lumea: aloe, curcuma, nucșoară, cimbru, maghiran, ciuperci și trufe, nuci.
Din p c

ă ate, toate erau scumpe.

Michelangelo, care împ r

ă e

ț a dormitorul de lângă cel al

p r

ă in i

ț lor cu cei patru fra i

ț ai lui, auzea adesea certurile

dinaintea zorilor ale p r

ă in i

ț lor lui, în timp ce mama se

preg te

ă a să facă pia a

ț .

— Vrei zilnic un butoi de heringi și o mie de portocale.

— Lodovico, nu mai t i

ă a din cheltuieli cu satârul. După

tine ai rămâne flămând, doar să i

ț i banii-n pung .

ă

— Flămând! De trei sute de ani, niciun Buonarroți nu s-a culcat f r

ă ă să fi luat cina. Nu- i

ț aduc în fiecare s p

ă t m

ă ână

un vi e

ț l din Settignano?

— De ce să mâncăm în fiecare zi vițel, când piețele sunt pline de purcei de lapte și de porumbei?

În zilele când pierdea în fa a

ț so i

ț ei, Lodovico verifica

mâhnit contabilitatea, convins că n-o să poată înghiți nimic

îmbucătură

ă

ă din *bramangiere* [10](#) cu prepeliță, ă migdale,

untur,

ă zahăr

ă, cuișoare și orez cu care îl ruina tânăr

ă a lui

soi

ț e. Dar încetul cu încetul, aromele ce scăpau pe sub ușa bucătăriei

ă r

ăiei, prin sufragerie până în biroul lui, îi risipeau temerile, mânia, frustrarea, și la ora unsprezece era deja flămând ca un lup.

După ce devora un prânz copios, Lodovico își împingea scaunul de la masă,

ă își plesnea cu mâna dreaptă burdihanul

și rostea propoziția fărâșită

ăă de care ziua unui toscan ar fi fost

posomorâtă și inutil :

ă

— *Ho mangiato bene!* [11](#)

După recunoașterea eforturilor ei, Lucrezia puna deoparte resturile pentru o cină frugală, ordona slujitoarei să spele vasele și oalele, apoi se ducea sus să doarmă până

seara, ziua ei fiind încheiată cu bine.

În schimb, Lodovico trecea prin procesul invers al 10 Un tip de budincă.

11 Am mâncat bine! (lb. italiană).

12

tenta i

ț ilor din timpul dimine i

ț i. În timp ce orele treceau și

mâncarea era digerată, și amintirea bucatelor delicioase se pierdea, începea să îl roadă grija privind costul prânzului și devenea din nou mânios.

Michelangelo a trecut prin sufrageria goală unde o bancă masivă de stejar era așezată în fa a

ț șemineului, cu

scaune capitonate cu piele rânduie lângă perete, toate obiecte somptuoase rămase de la fondatorul familiei.

Camera urm to

ă are, a cărei fereastră dădea tot spre Via

dei Bentaccordi și spre grajduri, era biroul tat l ă ui s u,

ă

pentru care comandase tâmplarului de la parter o masă

triunghiulară care să se potrivească în colțul de 45 de grade al camerei,
cauzat de intersec

ția celor două străzi din

capătul oval al vechiului Colosseum. Acolo stăte a Lodovico,

cocoșat peste paginile gri ale registrului contabil. De când îl știa
Michelangelo pe tatăl său, singura lui activitate era să

descopere cum să nu cheltuiască bani și cum să p

re

ă

și

ă i e

ț le zdren ur

ț oase ale averii familiei Buonarroti, care

fusese fondată în 1250 și care se micșorase la o fermă de zece hectare în
Settignano și o casă cu un titlu de proprietate nesigur, în apropierea celei în
care stăte a au cu

chirie.

Lodovico își auzi fiul intrând și se întoarse spre el.

Natura fusese generoasă cu Buonarroti-tatăl într-o singură privință ,

ă și anume p r

ă ul, care-i creștea din

abundent ,

ă motiv pentru care purta și o mustață

somptuoasă ce i se unea cu barba, t i

ă ată drept la patru

palme sub bărbie. Părul îi era grizonant, și pe frunte avea patru cute adânci, dobândite în anii pe care îi petrecuse studiind documentele familiei și registrul contabil. Ochii mici, căprui, deveneau melancolici când vedeau cum se risipește averea familiei Buonarroti. Michelangelo știa că

tatăl lui era un om precaut, care încuia ușa cu trei chei.

— Bun

ă diminea a

ț , *messer padre* [12 !](#)

Lodovico oft :

ă

12 Tată – formulare respectuoasă (lb. italiană).

13

— M-am n s

ă cut prea târziu. Acum o sută de ani, Buonarroti își legau aracii cu cârna i

ț .

Michelangelo își urmărită tatăl care se l s ă a purtat de

revera istoriei familiei Buonarroti, Vechiul Testament al vie i

ț i lui. Lodovico știa cu exactitate, până la ultimul florin, cât pământ a de i

ț nut fiecare genera i

ț e de Buonarroti, câte

case, ce afaceri, cât aur. Cea mai importantă preocupare a lui era istoria familiei, și fiecare dintre fiii săi a trebuit la rândul-i să memoreze povestea.

— Suntem or ș

ă eni nobili, le spunea Lodovico. Familia noastră este la fel de veche ca și familiile de Medici, Strozzi sau Tornabuoni. Numele Buonarroti rezistă de trei sute de ani. (Vocea i se umplea de forță și mândrie.) Pl ti ă m taxe în

Floren a

ț de trei secole.

Michelangelo nu avea voie să se așeze în fa a

ț tatălui său

fără permisiunea acestuia și trebuia să facă o plecăciune când primea un ordin.

B i

ă atul a înv a

ăț t din obliga i

ț e mai degrabă decât din

interes că atunci când guelfii au preluat conducerea în Floren a

ț la mijlocul secolului al XIII-lea, familia lor s-a ridicat rapid: în 1260, un Buonarroti era consilier al armatei guelfilor; în 1392, un altul era c p

ă itan al partidului guelfilor;

din 1343 pân î

ă n 1469, câte un Buonarroti a fost membru în

Prioriu¹³ Floren e

ț i de zece ori, cea mai onorabilă pozi i

ț e în

oraș. Între 1326 și 1475, opt Buonarroti au fost gonfalonier^{e14} ai cartierului Santa Croce; între 1375 și 1473, doisprezece au fost printre bonuominiⁿⁱ¹⁵ ai Consiliului din Santa Croce, inclusiv Lodovico și fratele lui Francesco, care fuseseră numi i

ț în 1473. Ultima func i

ț e oficială a familiei

Buonarotti, aflată acum în declin, a fost a lui Lodovico, numit în 1474, cu treisprezece ani înainte, podest^{ta16} pentru c tune

ă

le Caprese și Chiusi di Verna, sus în Apenini. Acolo se 13 Consiliul orășenesc.

14 Primar.

15 Membru de consiliu.

16 Primar extern.

14

n s

ă cuse și Michelangelo, chiar în prim r ă ie, unde familia
locuise vreme de șase luni.

Michelangelo a fost înv a

ă t de tatăl lui că munca este

sub demnitatea unui or ș

ă ean nobil, dar fiul observase că

Lodovico lucra mai mult încercând să g s

ă ească moduri de a

nu cheltui bani, decât ar fi muncit ca să îi câștige.

Rămăseseră câteva resurse în fort r

ă ea a

ț Buonarroți care

i-ar fi permis să trăiască asemenea unui nobil, cu condi i ț a

să nu cheltuiască nimic. Și totuși, în ciuda eforturilor lui Lodovico, capitalul
i se risipea.

Stând cu coatele pe pervazul ferestrei înalte, cu soarele palid de martie
încălzindu-i umerii osoși, mintea băiatului se întoarse la casa lor din
Settignano, cu vedere spre râul Arno, când mama lui încă tr i

ă a. Atunci totul era zâmbet și

voioșie. Dar mama i-a murit când avea șase ani, și, în disperarea lui, tat l

ă s-a baricadat în birou. Timp de patru

ani, grija casei a purtat-o mătușa Cassandra, Michelangelo sim i
ț ndu-se singur și neiubit de nimeni, în afară de bunica lui Monna
Alessandra, care locuia cu ei, și de familia pietrarului de peste deal, so i
ț a acestuia fiindu-i doică și
alăptându-l atunci când mama lui era prea bolnavă pentru asta.
Timp de patru ani, până când tatăl lui s-a recăsătorit și Lucrezia a insistat ca
familia să se mute în Floren a ț ,
Michelangelo fugea la familia Topolino ori de câte ori putea.
Cobora prin lanurile de grâu, printre m s
ă lini, traversa râul
care servea drept hotar și urca dealul de vizavi prin vie, până la curtea lor.
Acolo începea t c
ă ut să lucreze, sculptând marmura
scoasă din cariera din apropiere în forme fa e
ț tate pentru
construirea unui nou palat florentin. Nefericirea îi disp r ă ea
odată cu loviturile precise, pe care le înv a ăț se în curtea
pietrarului împreună cu fiii acestuia pe când era copil, exersând cu un ciocan
și-o daltă mică pe buc e ăț le de
piatră. Minte a lui Michelangelo se reîntoar se din curtea pietrarului din
Settignano în casa de piatră de pe Via 15

dell'Anguillara.

— Tată, tocmai am venit de la atelierul lui Domenico Ghirlandaio. E de acord s m

ă

i

ă a ca ucenic.

4

În timpul tăcerii ce a urmat, Michelangelo auzi nechezatul unuia dintre caii de peste drum și pe Lucrezia preg ti

ă nd jarul în cuptorul din buc t

ă r

ă ie. Lodovico s-a

sprijinit pe ambele mâini ca să se ridice ameninț to ă r

deasupra b i

ă atului. Această dorință inacceptabilă a fiului său de a deveni artist putea fi ultimul lucru care să împingă

familia Buonarroti într-un abis social.

— Michelangelo, îmi pare r u

ă că a trebuit să te fac

ucenic la Breasla Lânarilor ca să devii comerciant mai degrabă decât nobil. Dar te-am trimis totuși la o școală

scumpă și am cheltuit bani, cu toate că nu mi-o puteam permite, ca să primești o educație

te și să te ridici în breaslă

până să ai propriile mori și magazine. Așa s-au format toate marile averi din Florența

te, până chiar și cea a familiei de

Medici.

Lodovico ridică tonul.

— Crezi că acum o să te las să-ți

te irosești viața

te ca pictor?

Ca să faci de rușine numele familiei! De peste trei sute de ani, niciun Buonarroți nu a decăzut

ă ut într-atât încât să facă

muncă

ă izic .

ă

— Asta așa-i... Am devenit cămătari, îi răspunse furios bătrânul

ăatul.

— Apariți

te nem de Breasla Cămătar

ă

ta

ărilor, una dintre cele

mai respectabile din Florența

ț. Împrumutul banilor e o

meserie onorabilă.

ă

Michelangelo caută scăparea în glumă:

— L-ai văzut vreodată pe unchiul Francesco strângându-și taraba din fața

ț Bisericii Orsanmichele când

începe ploaia? Nimeni nu face o muncă fizică mai rapidă.

Auzindu-și numele, unchiul Francesco intră alergând în 16

cameră. Era un bărbat mai voinic decât Lodovico, cu un aspect mai plăcut, era jumătate

ătea muncitoare a familiei

Buonarroti. Cu doi ani mai devreme se despărțise

ț se de

Lodovico, câștigase bani mulți

ț, cumpăr

ăase o casă și se

instalase în ea confortabil, după care fusese atras într-o investi

ție proastă cu valut ,

ă pierduse totul și trebuise să se

mute înapoi în casa fratelui său. Acum, de fiecare dată când ploua, își strângea bucata de catifea de pe masa pliabilă, își lua punga de bani dintre picioare și alerga pe strada udă

până la prietenul lui Amatore croitorul, care-l lăsa să se instaleze în magazinul lui.

Francesco spuse cu o voce răgușită:

— Michelangelo, tu nu ai putea să vezi copacii din cauza p d

ă urii! Pentru ce î i

ție place să îi jignești pe cei din familia

Buonarroti?

Aceast a

ă cuza i

ție îl înfurie pe băiat.

— Sunt la fel de mândru de numele meu ca oricare altul.

Dar de ce nu pot înv a

ăț să creez, să fac o muncă rafinată

de care să fie mândră întreaga Floren a

ție , așa cum to i

ț sunt

mândri de ușile lui Ghiberti și de statuile lui Donatello și de frescele lui Ghirlandaio? Florența

ț e un oraș potrivit pentru

un artist.

Lodovico îl luă de umeri pe băie

ătat, spunându-i

Michelagnolo, numele lui de alint. El era preferatul lui dintre cei cinci fii, cel în care își punea cele mai mari speranțe.

Această afecție

țune i-a dat curajul să cheltuiască bani trei ani, trimi

țându-l la școala lui Urbino.

Profesorul era prea mândru pentru a spune tatăl

ăuic

ăfiul

său cel isteț prefera să deseneze în caiet, în loc să învețe din colec

țile de manuscrise grecești și latine. Cât despre retoric ,

ăbăie

ătatul avea propriile reguli de logică la care nici convingto

ărul Urbino nu a reușit să-l facă să renun

ț.

— Michelagnolo, ce spui despre artiști sunt vorbe în vânt. Prostia ta mă sup

ă ă atât de r u,

ă încât n-aș putea să

fac altceva decât să te bat. Dar ai treisprezece ani, am pl ti

ă t ca să i

ț se predea logica, așa că o să aplic cu tine

17

logica. Ghiberti și Donatello au început ca meșteșugari și au sfârșit ca meșteșugari. La fel va fi și cu Ghirlandaio. Munca lor nu o să-i ridice pe scara socială niciun *braccio* [17](#), și Donatello era așa sărac la sfârșitul vie i ț i, că a primit o

pensie de caritate din partea lui Cosimo de Medici.

Vorbele tatălui îl aprinseră pe băiat.

— Asta pentru că Donatello și-a pus banii într-un coș

atârnat de tavan, astfel ca toate ajutoarele și to i ț prietenii

lui să ia de acolo când aveau nevoie. Ghirlandaio câștigă o avere.

— A face artă e ca și când ai sp l

ă a capul unui m g

ă ar cu

leșie – a ad ug

ă

at Francesco, fiindcă toscanii sunt plini de proverbe – î i

ț irosești și munca, și leșia. To i

ț cred că pentru

ei pietrele se vor transforma în aur! Ce fel de vise-s astea?

— Singurele pe care le am, a strigat Michelangelo. Se întoarse cu spatele spre Lodovico. Desparte-mă de artă și m d

ă espar i

ț de viaț .

ă

— Odată am spus că Michelangelo al meu o să refacă

averea familiei Buonarroti, a spus Lodovico. Ar fi trebuit să-mi i

ț n gura. Las

ă că- i

ț dau eu i

ț e art !

ă

Și începu să-l loveasc ,

ă i

ț nându-și cotul stâng e

ț ap n,

ă

folosind astfel mâna ca o bătă. Francesco, nevrând să-și

„neglijeze” nepotul în acest moment critic al tinere i ț i lui,

începu și el să-l lovească pe băiat, dându-i cu palmele peste urechi.

Michelangelo își feri capul, plecându-l, așa cum o fac animalele pe vreme de furtună. Știa că nu are rost să

fug ,

ă c c

ă i atunci cearta ar fi început din nou mai târziu. Își tot repeta cuvintele bunicii lui:

— *Pazienza* [18 !](#) Fiecare se naște pe lume cu o chemare.

Cu col ul

ț ochiului o observă pe mătușa Cassandra intrând pe uș ,

ă o femeie masivă care p r

ă ea că se îngrașă și

de la aerul pe care îl respir .

ă Cassandra, o femeie cu piept

și coapse enorme, era o nefericit .

ă Și nici nu se sim e

ț a

obligată să-i facă pe al i

ți ferici i

ți .

17 Braț (lb. italiană).

18 Răbdare (lb. italiană).

18

— Fericirea, spunea m tuș

ă

a Cassandra, e pentru lumea

cealaltă.

Tunetul vocii m tuș

ă

ii Cassandra care voia să știe ce se

întâmplă îi chinuia urechile mai mult decât loviturile lui Francesco, so ul

ți ei. Apoi, dintr-odat ,

ă toate loviturile s-au

oprit și și-a dat seama că bunica lui intrase în cameră. Era o femeie retrasă, mereu îmbrăcată în negru, nu foarte frumoas ,

ă dar cu un profil bine modelat, care își impunea autoritatea doar în momentele de criză din familie.

Lodovico nu voia să-și supere mama. Se trânti în scaun.

— Cu asta s-a terminat discu i

ț a!, a spus. Nu te-am

crescut ca să ai ambi i

ț i, e destul să faci bani și să slujești

numele Buonarroti. Să nu mai aud că vrei să fii ucenic la artiști.

Michelangelo se bucură că m c

ă ar mama lui vitregă era

prea preocupată de torta ei ca să poată pleca din bucătărie.

Camera era deja destul de aglomerată cu spectatori.

Monna Alessandra se duse spre fiul ei, lângă birou.

— Ce mai contează dacă se alătură Breslei Lânarilor și toarce lână, sau a farmaciștilor și amestecă vopsele?

Oricum n-o să lași moștenire destui bani nici pentru cinci găște, darămite pentru cinci fii. Vocea îi era lipsită de reproșuri, c c

ă i cu so ul

ț ei, Lionardo Buonarroti, începuse

ghinionul și declinul familiei. To i

ț cei cinci b i

ă e i

ț trebuie să

se îngrijească de ei înșiși. Lasă-l pe Lionardo să meargă la m n

ă

s

ă tire, așa cum vrea, și pe Michelangelo la un atelier.

Din moment ce nu-i putem ajuta, de ce să le punem be e ț în roate?

— Tată, o să fiu ucenicul lui Ghirlandaio. Trebuie să semnezi hârtiile. N-o s te

ă

fac de râs.

Lodovico se holbă neîncrez to

ă r la fiul lui. Era cumva

posedat de vreun spirit? Oare să-l ducă în Arezzo să-l exorcizeze?

— Michelangelo, spui lucruri care mă mânie și mai tare.

Apoi d d

ă u cea mai grea sentință .

ă Nu avem niciun scud ca

să plătim ucenicia la Ghirlandaio.

19

Acesta era momentul pe care-l aștepta Michelangelo.

Spuse ușor:

— Nu-i nevoie de bani, *padre* [19](#). Ghirlandaio e de acord să te plătească el pentru ucenicia mea.

— Să plătească el!

— Să plătească el!, spuse Lodovico ridicându-se. De ce

nu-m-ar plăti pentru privilegiul de a te învăța

pe tine?

— Crede că am o mână bună.

După o tăcere îndelungată, Lodovico se așează încet pe scaun.

— Să ne învățăm

pe Dumnezeu, că de nu, suntem pierduți.

Chiar nu știi cu cine semeni. Cu siguranță nu cu un Buonarroti. Toate astea vin din partea mamei tale, de la Rucellai. Pronunță numele ca și cum i-ar fi umplut gura cu pelin. Era prima dată când Michelangelo îi auzea numele în casa Buonarroti. Lodovico își făcea

semnul crucii, mai mult

de uimire decât din Pietate.

— Am devenit mai răbdător ca un sfânt!

5

Atelierul lui Domenico Ghirlandaio era cel mai aglomerat și mai de succes din toată Italia. Pe lângă cele douăzeci și cinci de panouri cu fresce și lunete ce trebuiau terminate în cei doi ani rămași

pe lângă din contractul de cinci ani, el semnase

în e

ț legeri pentru a picta „Adorarea magilor” în spitalul Bisericii Innocenti și pentru crearea unui mozaic deasupra portalului catedralei.

La fiecare câteva zile mergea călare până-ntr-un oraș

apropiat, unde trebuia să picteze o piesă de altar pentru palatul ducal. Ghirlandaio n-a cerut niciodată o lucrare, și nici nu putea să refuze vreuna. Îi spuse lui Michelangelo în prima zi la atelier:

— Dacă o țărancă vine la tine cu un coș pe care vrea să

i-l decorezi, fă-o cât po i

ț de frumos, c c

ă i în felul lui modest

19 Tată (lb. italiană).

20

este la fel de important ca o frescă într-un palat. Nu uita asta niciodată Michelangelo, și-o să ajungi un pictor de succes.

Dacă Mainardi era

majordomo [20](#)

al ucenicilor,

Michelangelo a aflat destul de curând că Jacopo cel de șaisprezece ani, cu o față ca de maimuț , ă era capul

r ut

ă

i

ăţ lor. Avea o înclina i

ţ e specială pentru a p r

ă ea ocupat

fără să facă de fapt nimic. El îl întâmpină în atelier pe b i

ă atul de treisprezece ani cu următoarele cuvinte:

— Nu-i vrednic de un creştin adev r

ă at să facă nimic

altceva decât muncă.

Întorcându-se spre masa ucenicilor, adăugă bucuros:

— În Floren a

ţ avem cam nouă sărb to

ă ri în fiecare lun .

ă

Dacă la asta adaugi şi duminicile, nu trebuie să munceşti decât o dată la două zile.

— Nu văd cu ce te-ar ajuta asta pe tine, Jacopo, spuse Granacci acid. Tu nu lucrezi nici în zilele de munc .

ă

Cele două săptămâni până la ziua magică a semnării contractului şi a primei pl i

ău au trecut în zbor. Abia atunci

Michelangelo și-a dat seama cât de pu i

ț n a muncit pentru a

merita cei doi florini de aur care însemnau primul lui avans.

Până atunci nu fusese folosit decât pe post de curier ca să

aducă vopselele de la chimist, la m c ă inatul nisipului și

sp l

ă atul lui într-un butoi pentru a-i da o textură cât mai fină.

Trezindu-se cu noaptea-n cap, el sări peste fratele lui mai mic Buonarroto, se d d

ă u jos din pat și scotoci în lada

de la capătul patului după ciorapii și cămașa lungă.

Lângă Bargello a trecut pe sub un cadavru atârând de un cârlig într-o corniș .

ă Probabil acela era b r

ă batul care

supravie ui

ț se după ce fusese spânzurat cu două s p

ă t m

ă âni

înainte, dar a f c

ă ut un asemenea scandal încât cei opt magistra i

ț au hot r

ă ât s î

ă l spânzure din nou.

Ghirlandaio a r m

ă as surprins să-l g s

ă ească pe b i

ă at așa

devreme la atelier, dar nu i-a spus decât un *buongiorno* [21](#)

20 Mai mare peste (lb. italiană).

21 Bună ziua (lb. italiană).

21

scurt. Lucra de câteva zile la o schiță pentru Sfântul Ioan botezând neofitul și era posomorât pentru că nu reușea să-și clarifice imaginea lui Iisus. Îl mai sâcâiau și întreruperile fratelui său David, pentru niște facturi care trebuiau pl ti

ă te. Domenico d d

ă u deoparte hârțiile cu o

mișcare bruscă a mâinii stângi, continuând să deseneze cu dreapta.

— David, de ce nu po i

ț să conduci pr v

ă l

ă ia asta și să mă

lași să pictez?

Michelangelo privi scena cu teamă: oare or să uite ce zi era? Granacci văzu expresia prietenului lui. Se ridică de pe bancă și se duse la David, șoptindu-i ceva.

David deschise punga de piele pe care o purta legată de curea, traversă camera până la Michelangelo și îi dădu doi florini și contractul.

Michelangelo își semnă rapid numele alături de prima plată, așa cum era prev z

ă ut în „Contractul doctorilor și

farmaciștilor” apoi trecu data:

16 aprilie 1488

Se sim i

ț cuprins de o mare bucurie gândindu-se la momentul când îi va înmâna tatălui său banii. Doi florini nu erau o avere cât cea a familiei de Medici, dar spera că o să

mai ușureze atmosfera ap s

ă ătoare din casa Buonarroti.

Apoi auzi entuziasmul ucenicilor la anun ul

ț lui Jacopo:

— Așa r m

ă âne, desen m

ă din memorie figura satirului de

pe zidul din spatele atelierului. Cel care desenează cea mai bună
reproducere și câștigă pl te

ă ște prânzul tuturor. Cieco,

Baldinelli, Granacci, Bugiardini, Tedesco, sunte i ți gata?

Michelangelo sim i

ți o durere mută în piept. El era

constant l s

ă at deoparte. Avusese o copilărie singuratic , ă

fără niciun prieten, până când Granacci a recunoscut talentul vecinului lui
pentru desen. Era adesea l s ă at

deoparte din jocuri. De ce? Pentru că era mic și pric j ă it?

Pentru că nu era destul de vesel? Pentru că nu vorbea prea 22

mult cu ceilal i

ți ? Voia cu disperare să fie și el parte a grupului, dar nu-i era ușor. La
sfârșitul primei săptămâni, Granacci a trebuit să-l înve e

ți cum să se poarte cu unul

dintre colegii lui.

Giuliano Bugiardini, un b i

ă at de treisprezece ani, masiv

și liniștit, care fusese prietenos cu Michelangelo din prima zi a sosirii acestuia în atelier, făc

ă ea un studiu al unui grup de

femei. Bugiardini nu putea desena corpul uman și nici nu era interesat de acesta.

— Ce rost are?, întreba el. Oricum nu ar t

ă m

ă niciodată

decât fa a

ț și mâinile.

V z

ă când formele neglijente, Michelangelo a luat instinctiv o peniță teșită și din câteva linii rapide a creat mâini și picioare sub veșmintele femeilor și le-a insuflat impresia de mișcare. Bugiardini a clipit de câteva ori v z

ăându-și figurile

prinzând viață .

ă Nu era invidios, și nu-i era ciudă pentru corecturi. Dar Cieco, ucenicul de treisprezece ani, care își începuse ucenicia la Ghirlandaio la vârsta obișnuită de zece ani, s-a sim i

ț t ofensat. Iute de mânie a strigat:

— Ai studiat după un model nud de femeie!

— Dar nu există așa ceva în Floren a ț , a protestat

imediat Michelangelo.

Tedesco, un roșcat masiv, rezultatul unei invazii mai vechi a Florenței

ții, a întrebat cu o voce plină de ostilitate:

— Atunci de unde știi cum se mișcă sânii și coapsele unei femei, de poți

ț să desenezi oameni adevărați

ăaia

ț sub

haine?

— Urmăriți

ăesc femeile când culeg păsări

ăta

ăpe câmp sau

merg de-a lungul drumului cu coșuri de nuiele pe cap. Ce vezi cu ochii poți

țdesena cu mâna.

— Lui Ghirlandaio n-o să-i placă asta!, adăugă și Jacopo bucuros.

În acea seară, Granacci i-a spus confidențial:

țal:

— Fii atent pe cine faci invidios. Cieco și Tedesco sunt ucenici de mult timp. Cum să li se pară drept că tu poți

desena instinctiv mai bine decât ei după atâția ani de

preg ti

ă re? Laudă munca lor și p s

ă treaz-o pe-a ta pentru

tine.

La masa ucenicilor, Jacopo completa detaliile jocului.

— Limită de timp de sece minute. Învîing to ă rul este
încoronat campion și gazd .

ă

— De ce să nu concurez și eu Jacopo?, strigă

Michelangelo.

Jacopo îl luă peste picior:

— Ești doar un încep to

ă r, n-ai putea să câștigi, și n-ai

nicio șans s

ă

p

ă l te

ă ști. N-ar fi corect pentru restul.

Împuns, Michelangelo insistă:

— Lasă-mă să particip, Jacopo! O să mă descurc. Jacopo acceptă cu greu:

— Bine, dar n-o să primești mai mult timp. Sunteți gata?

Nerăbdătoare

Într-o zi, Michelangelo își luă hârtie și creta

și începu

să scrie

pe figura ghemuită,

pe jumătate

de om, pe jumătate

de te

satir, pe care o vizualizase

de câteva ori pe zidul din spate.

Putea să-și amintească forme așa cum elevii de la școala lui Urbino puteau să-și amintească versuri din Iliada lui Homer, sau Eneida lui Virgiliu la cererea profesorului.

— Gata timpul!, strigă Jacopo. Așeza-i

pe peretele

la mijlocul mesei.

Michelangelo alergă la masă, își puse desenul în rând și se uită rapid peste celelalte foi. A rămas uimit de cât de stranii și incomplete arătau. Jacopo se holbă la el cu gura căscată.

ă cată.

— Nu pot să cred. Ia uita i

ț -vă cu to i

ț i, Michelangelo a

câștigat!

Se auzeau strigăte de felicitări. Cieco și Tedesco i-au zâmbit pentru prima dată de la cearta lor. Str l ă ucea de

mândrie. Era cel mai nou ucenic, și totuși câștigase dreptul de a le cump r

ă a tuturor prânzul... Să cumpere tuturor prânzul! Sim i

ț o greutate în stomac, ca și cum ar fi înghi i ț t

cei doi florini de aur. Își num r

ă ă colegii, erau șapte cu to i

ț i.

Or să bea doi litri de vin, apoi sup , ă friptură de vi e

ț l,

fructe... și-or să facă o gaură destul de mare în una dintre 24

cele două monede de aur pe care așteptase atât de ner b

ă d to

ă r s l

ă e dea tatălui său.

.

În drum spre osteria [a22](#), în timp ce toți ceilalți

și-o luaseră

înainte rânzând, o idee începuse să capete formă în mintea lui. Grb

ă și pasul și i se alătură

ă

l

ă ui Granacci.

— Am fost p c

ă l

ă it, nu-i așa?

— Da.

— De ce nu m-ai avertizat?

— Face parte din inițiere.

— Ce-o să-i spun tatălui meu?

— Dacă ai fi știut, ai fi desenat prost intenționat?

Michelangelo a zâmbit timid.

— Chiar n-aveau cum să piardă!

6

În atelierul lui Ghirlandaio nu exista o metodă anume de predare. Filosofia sa de bază era inscrip i

ț onată pe o placă

pe care Ghirlandaio o ag a

ăț se pe zid, chiar lângă masa lui:

Cel mai bun instructor e natura. Continuă f r ă ă încetare

să desenezi ceva în fiecare zi.

Michelangelo trebuia să învețe din ceea ce făcea fiecare în atelier. Nu exista niciun secret. Ghirlandaio crea planul general, compoziția pentru fiecare panou și rela i ț a

armonioasă dintre ele. El făcea portretele cele mai importante, iar cele care r m

ă âneau erau împ r

ă i

ț te în

atelier, câteodată cu câ i

ț va oameni lucrând simultan la o

singur

ă figur ,

ă pe ghipsul întins pentru o zi.

Acolo unde era un unghi vizibil din biseric ,

ă Ghirlandaio

făcea singur tot panoul. Alte portrete importante erau pictate de Mainardi, Benedetto, Granacci și de Bugiardini.

Lunetele laterale, care nu erau prea vizibile, erau 22 Han (lb. italiană).

25

încredin a

ț te, ca să exerseze, lui Cieco și lui Baldinelli, celălalt ucenic de treisprezece ani.

Michelangelo se plimba de la o masă la alta, făcând diverse treburi. Nimeni nu avea destul timp ca să-și întrerupă munca pentru a-l înv a

ăț pe el. Îl urmărea pe

Ghirlandaio completând un portret al Giovannei Tornabuoni, pentru o altă comand ,

ă și apoi desenând-o pe

un carton pentru panoul cu Vizita Sfintei Fecioare.

— Pictura în ulei e pentru femei, a spus Ghirlandaio sarcastic. Dar figura asta o să se încadreze bine în fresc .

ă

Michelangelo, nu încerca niciodată să inventezi oameni. În panourile tale pictează-i doar pe aceia pe care i-ai întâlnit.

David și Benedetto împărțeau cu Mainardi o masă lungă

într-un colț îndep r

ă tat al atelierului. Benedetto nu schi a ț

liber niciodat .

ă Lui Michelangelo i se p r

ă ea că pentru el

erau mai importante pătr e

ă ț lele de pe hârtia din fa a

ț lui

decât personajul pe care îl reprezenta. Totuși era expert în această tehnică. El îi spuse lui Michelangelo:

— Ține minte că fa a

ț este divizibilă în trei p r

ă i

ț : prima,

p r

ă ul și fruntea, apoi nasul, apoi b r

ă bia și gura. Și acum

proporțiile unui b r

ă bat. Pe femei nu le lu m

ă în considera i

ț e

pentru că niciuna dintre ele nu este perfect propor i ț onat .

ă

Bra ul

ț întins trebuie să ajungă cu palma deschisă până la mijlocul coapsei... așa.
Toată lungimea unui b r

ă bat este de

opt capete. Și este egală cu l i

ăț mea lui cu bra e

ț le întinse.

Nu uita niciodată că b r

ă batul are pe partea stângă o coastă

mai pu i

ț n decât femeia...

Michelangelo încercă să deseneze după planul geometric al lui Benedetto,
cu liniile-i drepte și jum t ă

i

ăț le

de cerc, dar aceste restric i

ț i erau ca un sicriu în care nu

putea pune decât corpuri inerte.

Spre deosebire de Benedetto, Mainardi avea o mână

sigură și precis ,

ă cu care insufla viață desenelor. El picta

p r

ă i

ț le importante atât ale lunetelor, cât și ale tuturor panourilor, și lucra acum la o schemă de culori pentru

„Adorarea Magilor”. Îl ar t

ă ă lui Michelangelo cum să

26

coloreze pielea cu tempera, aplicând vopseaua de două ori.

— Pentru prima culoare, în special pentru tineri cu tenul proasp t,

ă aceasta trebuie să fie amestecată cu g l

ă benuș de

ou de la o g i

ă nă din oraș. G l

ă benușurile roșiatice ale

g i

ă nilor de la a

ț ră sunt bune pentru colorarea pielii b tr

ă ânilor.

De la Mainardi, Michelangelo a înv a

ă t cum să facă abia

vizibilă culoarea verzuie a venelor sub piele, cum să

sublinieze sprâncenele și vârful nasului cu pu i t n alb și cum

să eviden i

t eze ochii și genele cu negru.

De la Jacopo nu primea nicio instruc i t une tehnic ,

ă ci

vești din oraș. Acestuia niciun secret nu-i era necunoscut.

Avea un nas sensibil la sl b

ă iciunile altora. El era cel care

aduna și r s

ă pândea bârfele în oraș. Zilnic își f c

ă ea rondul

pe la toate hanurile, pr v

ă l

ă iile și frizeriile, prin cartierul

prostituatelor, și pe la b r

ă ba i

t i care-și pierdeau vremea pe

b nc

ă ile din fa a

ț diverselor palate, căci ei cunoșteau cel mai

bine toate scandalurile din oraș. În fiecare dimineață venea la atelier pe o rută ocolitoare prin care-și verifica toate sursele. Până ajungea la atelierul lui Ghirlandaio avea tolba plină de nout i

ăț le nop i

ț i precedente: cine-a fost încornorat,

ce artist urma să primească o comand ,

ă cine urma să fie

spânzurat. Ghirlandaio avea o copie a tratatului lui Cennini despre pictur .

ă Deși Jacopo nu știa să citeasc ,

ă st te

ă a pe

banca ucenicilor și se prefăcea că descifrează pasajele pe care le știa deja pe de rost:

— Un artist trebuie să tr i

ă ască așa cum trăiește cineva

care studiază teologia, filosofia sau orice altă știință, adică

să m n

ă ânce și să bea cu m s

ă ură de cel pu i

ț n două ori pe zi.

Trebuie să își protejeze mâna și să nu o obosească inutil cu c r

ă atul pietrelor. Și mai este un motiv pentru care mâna poate tremura mai mult decât o frunză în b t

ă aia vântului, și

anume prea mult timp petrecut împreună cu femeile.

Jacopo începu să râdă în hohote și se întoarse către Michelangelo, care-l privea uimit, căci băiatul știa mai multe despre astronomia lui Ptolemeu, decât știa despre 27

femei.

— Acum știi de ce nu mai pictez, Michelangelo. Nu vreau ca frescele lui Ghirlandaio să tremure ca frunzele-n vânt.

David, care era prietenos și binevoitor, fusese înv a ăț t să

m r

ă ească la scară diverse por i

ț uni și să le transfere pe

cartonul care avea dimensiunea panoului din biseric .

ă

Aceasta nu era o muncă de crea i

ț e, dar necesita

îndemânare. Îl ar t

ă ă cum să împartă mica pictură în

p tr

ă

e

ă ă le, cum să copieze con i

ă nutul fiecărui pătr e

ă ă l în

p tr

ă atul corespunz to

ă r pe carton, subliniind cum greșeli

care erau aproape invizibile în tablou deveneau evidente când erau mărite pe carton.

Bugiardini, al c r

ă ui fizic fragil d d

ă ea impresia că nu ar

putea vopsi nici m c

ă ar hambarul tat l

ă ui s u,

ă reușise să

creeze o tensiune spirituală pentru figurile desenate de el pentru „Buna Vestire”, chiar dacă acestea nu erau corecte anatomic. Odată l-a făcut pe

Michelangelo să îi pozeze pentru o schiț

ă în timpul prânzului. După două ore i-a spus:

— Hai să î i

ț vezi portretul. Ți-am surprins deja expresia.

Michelangelo a început să râdă.

— Bugiardini, m-ai desenat cu un ochi la tâmplă!

Bugiardini se uită la fa a

ț lui Michelangelo, apoi se uită la

schit .

ă

— Mie îmi pare că ochii î i

ț sunt exact așa cum i-am

desenat, și la fel și fa a

ț .

— Atunci e un defect de la natură, a răspuns b i ă atul.

Mergând acasă pe un drum cam ocolit, Michelangelo și Granacci ajunseră la Piazza della Signoria, unde se adunase o mul i

ț me mare de oameni, și s-au urcat pe treptele de la Loggia della Signoria.

De acolo aveau vedere spre *ringhiera* [23](#) palatului, unde ambasadorul turc, îmbr c

ă at cu veșminte verzi și având un

turban g l

ă bui, d r

ă uia o girafă consilierilor Senioriei.

Michelangelo ar fi vrut să schi e

ț ze această scen ,

ă dar știind

c

ă nu poate surprinde decât o mică parte din complexitatea 23 Balustradă (lb. italiană).

28

ei, i se plânse lui Granacci că se simțea ca o tablă de șah, cu p tr

ă

e

ăț le alb-negre, alternând știin a

ț și ignoran a

ț .

Prânzul urm to

ă r a mâncat pu i

ț n din friptura de vi e

ț l a

Lucreziei și s-a întors la atelier, acum pustiu, c c ă i to i

ț

ceilal i

ț erau la *ripos*[to 24.](#)

Își spuse că trebuie să studieze desenele maestrului său.

Michelangelo găsi sub masa lui Ghirlandaio un sul etichetat drept „Omorârea pruncilor”, îl duse la masa ucenicilor pe care întinse foile pentru acea frescă.

V z

ă ând pictura terminat ,

ă i se p r

ă u că Ghirlandaio nu

putea să redea mișcarea, c c

ă i solda i

ț i cu s b

ă iile ridicate,

mamele și copiii alergând îi păreau drept un haos de emo i ț i.

Totuși schi e

ț le aveau o simplitate autoritară. Începu să

copieze desenele și f c

ă use deja șase schi e

ț rapide când și-a

dat seama că cineva stă în spatele lui.

S-a întors și l-a văzut pe Ghirlandaio încruntat.

— De ce i

ț -ai băgat nasul în sulul ăla? Cine i

ț -a dat voie?

Michelangelo își puse cărbunele jos, speriat.

— Nu știam că erau secrete. Voiam să învă .

ăț Apoi

ad ug

ă

ă mai sigur de sine: Cu cât învăț mai repede, cu atât mai repede pot să fiu de ajutor. Vreau să primesc pe drept cei doi florini de aur.

Nu atât logica băiatului, cât intensitatea privirii lui potoliră mânia lui Ghirlandaio.

— Foarte bine. Hai să î i

ț arăt acum câte ceva.

— Înv a

ăț i

ț -m c

ă um s f

ă olesc pana.

Ghirlandaio îl luă la masa lui pe cel mai nou ucenic al său, d d

ă u totul deoparte de pe ea și întinse două coli de hârtie. Îi oferi lui Michelangelo o peniță teșită, mai luă una pentru el și începu s ha

ă

șureze.

— Asta e caligrafia mea: cercuri pentru ochi, înclina i ț e

ascu i

ț tă pentru nas, uite-așa; folosește vârful scurt pentru gur

ă și subliniază buza inferioar .

ă

Michelangelo îl urmă pe bărbatul mai în vârstă cu mișcări rapide ale mâinii, observând că atunci când 24 Siesta (lb. italiană).

29

Ghirlandaio schi a

ț o figur ,

ă el nu se deranja să îi mai

deseneze picioarele, ci le l s

ă a neterminate. Ghirlandaio

putea să deseneze figuri credibile din câteva mișcări rapide, cum ar fi o femeie i

ț nându-și gra i

ț os rochia, putea

să ob i

ț nă o continuitate lirică a trupului și să dea figurii individualitate și caracter în același timp.

Michelangelo a rămas captivat. Era cel mai fericit moment din via a

ț lui de până atunci. Cu pana în mână era

artist, gândind și cercetându-și imagina i

ț a și inima, ceea ce

sim e

ț a și ceea ce putea atinge. Voia să petreacă ore în șir la masa lui, redesenând modele din o sută de unghiuri noi.

Ghirlandaio era conștient de ner b

ă darea b i

ă atului, de

entuziasmul lui.

— Michelangelo, nu trebuie să desenezi doar de dragul desenului. Figura asta nu poate fi folosită într-o frescă.

V z

ă ând că ucenicul s u

ă îl urm r

ă este în continuare,

Ghirlandaio întinse pe masa lui încă două din propriile desene, un studiu în m r

ă ime naturală a capului unui b r

ă bat

de aproape treizeci de ani, robust, cu fa a ț plină, obrajii

netezi, ochii mari gânditori, cu p r

ă ul desenat foarte îngrijit;

al doilea era botezul unui bărbat în altarul bazilicii, având o compozi i

ț e foarte frumoas .

ă

— Magnific!, exclamă Michelangelo, atingând foile. Ai înv a

ăț t tot ce știa și Masaccio.

Ghirlandaio p l

ă i. Fusese insultat, fusese făcut un

copiator? Dar vocea băiatului era plină de admira i ț e.

Ghirlandaio era amuzat: cel mai nepriceput ucenic își complimenta maestrul. Dădu deoparte desenele.

— Schi e

ț le nu înseamnă nimic, tot ce contează e fresca terminată. Pe acestea o să le distrug.

De afară se auziră vocile lui Cieco și Baldinelli.

Ghirlandaio se ridică de la masă ,

și iar Michelangelo își luă

foaia și pana cea nouă, strânse sul desenele pentru

„Omorârea pruncilor”, le legă și le puse înapoi la locul lor înainte ca băieții

să ajungă în cameră.

În sertarul cel mare al mesei lui, Ghirlandaio pusese o

30

mapă de schi e

și pe care le studia atunci când lucra pentru

un nou panou. Granacci îi spusese lui Michelangelo că lui Ghirlandaio i-a
luat ani întregi până să adune acele desene ale celor pe care îi considera
maestri: Taddeo Gaddi, Lorenzo Monaco, Fra Angelico, Paolo Uccello,
Poliamolo, Fra Filippo Lippi și mulți

alții

și i. Michelangelo petrecuse ore întregi

privind fascinat altarele și frescele semnate de acești maestri, care erau
împrăștiate prin oraș, dar nu văzuse niciodată schi e

și le care stătuseră la baza acestor picturi minunate.

— Categorie nu, i-a răspuns

și puse Ghirlandaio atunci când

Michelangelo a întrebat dacă poate și el să se uite la acele desene.

— Dar de ce nu?, a întrebat Michelangelo rugător.

Ar fi fost o ocazie unică să studieze metodele și tehnicile celor mai buni desenatori ai Florenței

și.

— Fiecare artist își face propria mapă cu desene, a spus Ghirlandaio, conform cu propriul lui gust și propria sa judecată. Eu mi-am făcut

ăut colecția

și a de-a lungul a două

ăeci și

cinci de ani. Fă-ți

și-o și tu pe a ta!

Câteva zile mai târziu, Ghirlandaio studia o schiță de Benozzo Gozzoli, înfățișând

ășând un tânăr

ăgol, cu o sulită în

mână, când trei băieți

ăbăie

și îl cheamă să meargă într-un oraș

apropiat. Maestrul a uitat să-și încuie desenul înapoi în sertar.

Așteptând ca toți

și ceilalți să plece la prânz, Michelangelo

se duse la masă și luă schi a
ț lui Benozzo Gozzoli. După vreo

dou s

ă prezece încerc r

ă i, reuși să facă o copie fidel .

ă Atunci

i-a venit o idee năstrușnic .

ă

Ar putea oare să-l p c

ă l

ă ească pe Ghirlandaio?

Desenul avea treizeci de ani, hârtia era murdară și îng l

ă benită de vechime. B i

ă atul a luat niște petice de

hârtie, și-a murd r

ă it degetele cu p m

ă ânt și le-a întins pe foi.

Apoi și-a adus copia lui în curte și a început să o

„patineze” cu pământ.

Hârtia desenului original avea o nuanță fumurie pe 31

marginii. Atunci, Michelangelo se întoarse în atelier, unde în c m

ă în ardea focul, și i

ț nu câteva peticele de hârtie în fum

ca să le testeze. După câteva încercări, afumă și copia lui.

Apoi puse imita i

ț a lui pe masa lui Ghirlandaio și ascunse

originalul.

În s p

ă t m

ă anile ce au urmat, Michelangelo l-a urmărit pe Ghirlandaio, și ori de câte ori maestrul uita să pună o schiță

înapoi în portofoliu, un Castagno, Signorelli sau un Verrocchio, b i

ă atul st te

ă a în urmă pentru a face o copie.

Dacă era după-amiaza târziu, o lua acasă, și atunci când toată familia dormea aprindea focul în c m ă inul de jos și

„patina” hârtia. La sfârșitul lunii adunase două s ă prezece

schie

ț perfect realizate. În ritmul s

ă ta, mapa lui urma să

devină repede la fel de groasă ca aceea a lui Ghirlandaio.

Maestrul se întorcea uneori mai devreme de la masa de prânz ca să-și instruiască ucenicul câte-o oră cum să

folosească,

de exemplu, creta neagră sau vârful de argint, și apoi să intensifice efectul cu cretă albă. Michelangelo îl întreabă dacă n-ar putea să deseneze după modele nud.

— De ce vrei să înveți

să desenezi după un nud, când

personajele trebuie să fie tot timpul îmbrăcate

ă ate?, îi replică

Ghirlandaio. În Biblie nu sunt atâtea personaje dezbrăcate

încât să merite efortul.

— Păi sunt sfinți

și, a răspuns bărbatul

ă atul. Trebuie să fie

aproape goi, când sunt martirizați

și.

— E adevărat

ă at, dar pe cine interesează anatomia la sfinți

și? Distrage atenția

și a de la spirit.

— Păi n-ar putea să ajute la exprimarea caracterului?

— Nu. Tot caracterul pe care trebuie să îl exprimi poate fi arătat prin față și, poate, prin mâini. Nimeni nu a mai făcut nuduri de la grecii p g

ă ani încoace. Noi pict m

ă pentru

creștini. Pe lângă asta, corpurile noastre sunt urâte, disproporționate, cu r ni

ă și murd r

ă ie. Frumuse e

ț a e o

gr d

ă ină cu palmieri și chiparoși, portocali înflori i ț , cu o vilă

albă și trepte care duc spre mare. Și nu e controversat .

ă

Pictura trebuie să fie fermecătoare, proasp t ă ,

ă frumoas .

ă

32

Cine-ar spune asta despre corpul uman? Mie-mi place să

desenez figurile mergând delicat, dar sub veșmintele lor...

— ...iar mie îmi place să le desenez așa cum l-a f c ă ut

Dumnezeu pe Adam.

7

Venirea lui iunie a adus vara și Florența se topea de

căldură.

În

Michelangelo a renunțat

la pantaloni și la ciorapii

lungi și și-a luat sandale. Purta o cămășă ușoară de

bumbac.

Ușa din spate a atelierului era tot timpul deschisă și mesele fuseseră mutate în curte sub copaci.

În ziua de San Giovanni, atelierul a stat închis.

Michelangelo s-a trezit devreme și a mers cu frații lui să

înoate și să se joace în noroi la Arno, râul ce curgea prin oraș, înainte de a se întâlni cu ucenicii în spatele Domului.

Piața

era acoperită de un cort albastru brodat cu crini aurii, care reprezentau raiul.

Fiecare breaslă își construise propriul nor, pe care își așezase sfântul patron pe o ramă de lemn acoperită cu lână, înconjurată de lumini și îngeri și împodobită cu stele din paiete. Pe sub fiecare norișor atârnavă copii îmbrăcați

ț în

îngerii, legați

ț de brâu de tot felul de vergele metalice.

În deschiderea procesiunii era crucea Sfintei Maria del Fiore, iar în urma ei veneau grupuri de tineri

ători de lână și

pantofari cântând, băieți

ă ei

ț îmbracă

ă ai

ț în alb, urmași

ț de uriași

pe catalige, purtând mășuri

ăti fantastice, apoi douăzeci și două

de turnuri așezate pe cărușe

ț, ce purtau actori care

prezentau tablouri din Scriptură: Turnul Sfântului Mihai prezentând Bătălia îngerilor, arătând

ăându-l pe Lucifer alungat

din rai, Turnul lui Adam prezentându-l pe Dumnezeu creându-i pe Adam și Eva, cu șarpele, Turnul lui Moise care prezenta primirea Legilor.

Pentru Michelangelo, tablourile păreau nesfârșite. Nu-i plăc

ă user ni

ă

ciodată scenele biblice și voia să plece.

33

Granacci, încântat de scenele pictate, voia să rămână

până la sfârșit. Chiar atunci când începuse slujba în Dom, un bolognez
fusesse prins furând pungile cu bani și cataramele de aur ale celor înghesuiți
în fața

ț altarului.

Mulți

ț mea adunată în biserică și în piață se transformase într-o gloată furioasă, s

ă trigând:

— Spânzurați

ț -l, spânzurați

ț -l! Și-i purta cu ea pe ucenici

până la șeful corpului de gard,

ă unde hoțul

ț fu spânzurat

imediat de tocul unei ferestre.

Mai târziu, în timpul zilei, un vânt puternic, o adevărată

furtună iscată din senin a venit peste oraș, distrugând corturile colorate, transformând pista pentru *palia* [25](#) într-o mlaștin .

ă Bugiardini, Cieco, Baldinelli și Michelangelo s-au ad p

ă ostit lâng

ă ușa Baptisteriului.

— Furtuna a venit pentru că bolognezul acela nenorocit a furat din Dom într-o zi sfântă, a strigat Cieco.

— Nu, e invers, a protestat Bugiardini. Dumnezeu a trimis furtuna ca pedeapsă pentru spânzurarea unui om în zi de sărb to

ă are.

S-au întors spre Michelangelo, care studia sculpturile din aur ale celui de-al doilea rând de uși ale lui Ghiberti, cele zece panouri în e

ț sate de oameni, animale, orașe, mun i ț ,

palate din Vechiul Testament.

— Ce cred eu?, spuse Michelangelo. Cred că aceste uși sunt por i

ț le paradisului.

În atelierul lui Ghirlandaio, „Nașterea Sfântului Ioan” era gata pentru a fi transferată pe zidul Bisericii Santa Maria Novella. În ciuda faptului că ajunsese mai devreme decât de obicei, Michelangelo constată că era ultimul venit. Ochii i se măriseră la vederea agita i

ț ei tuturor, adunând cartoane,

suluri cu schi e

ț , pensule, borcane și ulcele de culori, g l

ă e i

ț ,

saci de nisip și var, be i

ț șoare. Materialele fură înc r

ă cate

într-un car mic, tras de un m g

ă

r

ă uș și mai mic, și așa a

pornit întreg atelierul cu Ghirlandaio în frunte, ca un comandant general, și cu Michelangelo, cel mai nou ucenic, 25 Cursă de cai (lb. italiană).

34

conducând „atelajul” pe Via dei Sole, sub Poarta Soarelui.

Asta însemna că intraseră în parohia Santa Maria Novella.

Michelangelo mână măgărușul spre dreapta și ajunse în pia a

ț Santa Maria Novella, una dintre cele mai vechi și mai frumoase din oraș.

Michelangelo opri măgărușul. În fa a

ț lui se înăl a

ț biserica

r m

ă asă neterminată până când, în 1348, Giovanni Rucellai, care îi era unchi
lui Michelangelo, a avut inspira i ȕ a să îl

aleagă pe Leon Battista Alberti ca să creeze această fa a ȕ dă

minunată din marmură albă și neagr .

ă Un fior îl trecu pe

Michelangelo amintindu-și de familia Rucellai, cu atât mai mult cu cât acest
nume nu putea fi rostit în casa Buonarroti. Chiar dacă nu intrase niciodată în
palatul lor de pe Via deila Vigna Nuova, când trecea pe lângă el încetinea
pasul, ca să se uite în gr d

ă ina lor vast ,

ă cu sculpturi greci

și romane, și ca să studieze arhitectura lui Alberti, cel care crease acea
clădire impun to

ă are.

Gangling Tedesco conducea opera i

ȕ unile de desc r

ă care,

dirijându-i pe ucenicii de treisprezece ani. Michelangelo intră pe ușile de
bronz cu un sul de schi e ȕ la sub i

ȕ oară,

inspirând aerul parfumat și r c

ă oros. Biserica se întindea în

fa a

ț lui sub forma unei cruci egiptene, lungă de peste trei sute de pași, cu arcadele și rândurile de coloane maiestuoase din ce în ce mai aproape una de cealaltă c tr ă e

altarul principal, în spatele c r

ă uia atelierul lui Ghirlandaio

lucra deja de trei ani. Pere i

ț i laterali erau acoperi i

ț de

fresce viu colorate și chiar deasupra capului lui Michelangelo se afla crucifixul de lemn al lui Giotto.

B i

ă atul merse încet pe culoarul principal, savurând fiecare pas, căci era ca o plimbare prin arta italian : ă Giotto,

pictor, sculptor, arhitect, despre care legenda spune că

fusese descoperit de Cimabue pe când era p s ă tor,

desenând pe stânci, a fost dus în atelierul acestuia pentru a deveni eliberatorul picturii din iner i

ț a ei bizantină. Giotto

fusese urmat nou z

ă eci de ani de imitatori, până când Masaccio a apărut de nicăieri (cel a cărui „Trinitate”

strălucea pe partea stângă a bisericii) și care, atunci când a început să picteze, a făcut să renască arta florentină.

Traversând nava bisericii, Michelangelo a văzut crucifixul lui Brunelleschi, capela familiei Strozzi cu frescele și sculpturile frai

ți lor Orcagna, fa a

ți da altarului principal cu

bronzurile lui Ghiberti, și apoi, ca o încoronare a tuturor acestor frumuseți

ți, capela Rucellai, construită de familia mamei lui la mijlocul secolului al XII-lea, atunci când au devenit bogăți

ți datorită unui membru al ei care descoperise

în Orient cum s

ă producă o vopsea roșie, foarte frumoasă.

ă

Michelangelo nu reușise niciodată să urce acele câteva scări care duceau la capela Rucellai, chiar dacă adăpostea cea mai valoroasă comoară de artă a Bisericii Santa Maria Novella. O loialitate încăpătoare

ăț nată de familie îl împiedicase

să intre. Acum, când se rupsese de familie și urma să

lucreze aici la Santa Maria Novella, nu-și câștigase oare dreptul de a intra? Putea să intre fără a fi un intrus în loc

ă așul acestei ramuri a familiei care rupsese orice comunicare după moartea mamei lui, fără

ă ă să se intereseze

de ce se întâmpla cu cei cinci fii ai Francesc i ă Rucellai del

Sera, fiică a Mariei Bonda Rucellai? Michelangelo puse jos sulul pe care îl c
r

ă a și urcă încet pe sc r

ă i. Odată ajuns

în untr

ă

ul capelei care le adăpostea pe „Madona” lui Cimabue și pe „Fecioara cu
pruncul” din marmură a lui Nino Pisano, căzu în genunchi.

Aceasta era aceeași capelă în care mama mamei lui se rugase în tinere e

ț a ei și unde se rugase și mama lui în zilele

de sărb to

ă are.

Ochii i se umplură de lacrimi. Fusesse înv a

ăț t să spună

rug c

ă iuni, dar până atunci cuvintele nu avuseseră sens.

Acum i se formau pe buze involuntar. Se ruga frumoasei Madone sau
mamei lui? Conta? Nu fusese oare și ea ca Madonele din fa a

ț lui? Amintirile vagi despre mama sa se

amestecau cu imaginea Fecioarei.

Se ridică și se îndreptă c tr

ă e Fecioara lui Pisano;

mângâie emo i

ț onat cu degetele osoase veșmântul ei de 36

marmur .

ă Apoi se întoarse și p r

ă s

ă i capela. Se opri pentru

un moment în cap tul

ă

sc r

ă ilor, gândindu-se la contrastul

dintre cele două familii. Rucellaii au construit această

capelă în jurul anului 1265, în același timp în care și neamul Buonarroti devenise înst r

ă it. Rucellaii știuseră să-i

cinstească pe cei mai buni artiști ai vremii lor: Cimabue în pictur ,

ă aproape de sfârșitul secolului al XIII-lea, și Nino Pisano în 1365. Chiar și acum, în 1488, erau în concurență

prietenească cu familia de Medici pentru sculpturile din marmură descoperite în Grecia, Sicilia sau în Roma.

Familia Buonarroti nu comandase niciodată o capel .

ă

Toate familiile cu o poziție

ț e similară o făcuseră. Ei de ce nu?

În spatele altarului își putea vedea colegii descărând când materialele pe schele.

Oare asta era pentru că familia Buonarroti nu fusese niciodată prea religioasă ?

ă

Când vorbea, Lodovico folosea multe expresii religioase, dar Monna Alessandra spunea despre fiul ei:

— Lodovico e de acord cu toate legile bisericii, chiar și când nu le urmează.

Familia Buonarroti își plăz

ă ise tot timpul banii, având grijă

să îi păstreze.

Oare dispoziție

ț a de a investi doar în case și pământ,

adevăr

ă ata sursă de venit a unui toscan, a împiedicat-o să

dea vreodată un scud m c

ă ar pentru artă? Michelangelo

nu-și putea aduce aminte să fi v z

ă ut vreo pictură sau

sculptură cât de simplă în casa Buonarroti.

Asta chiar era ceva pentru o familie înst r

ă ită care tr i

ă a

de trei sute de ani în orașul cel mai bogat în opere de artă, unde și cele mai sărăcăcioase case aveau picturi sau sculpturi religioase moștenite de genera i

ț i.

Tân r

ă ul se întoarce pentru a mai privi o dată frescele capelei Rucellai, dându-și trist seama că membrii familiei Buonarroti nu erau doar zgârci i

ț , ci erau dușmanii artei, căci

îi dispre ui

ț au pe cei care o creau.

De pe schel ,

ă Bugiardini îl chemă cu un strig t.

ă V z

ă u

cum tot atelierul se mișca în armonie. Bugiardini pusese în ajun un strat gros de ghips ud pe panou, hașurând exact zona ce urma a fi pictat .

ă Împreună cu Cieco, Baldinelli și

Tedesco, luară cartonul, i

ț nându-l peste panoul ud.

Ghirlandaio trasă liniile figurilor pe ghipsul proasp t ă cu un

be i

ț șor ascu i

ț t de fildeș, apoi f c

ă u semn să fie dat deoparte.

Tinerii ucenici s-au dat jos de pe schel ,

ă dar Michelangelo a

r m

ă as pentru a-l urm r

ă i pe Ghirlandaio cum amesteca

culorile minerale în borcane mici cu ap ,

ă storcea pensula

între degete și începea să picteze.

Maestrul lucra rapid și precis, pentru că trebuia să își termine treaba înainte de uscarea ghipsului, în acea noapte. Dacă întârzia, ghipsul nepictat forma o

crustă din cauza curenți

ți lor de aer ce suflau prin biserică, și aceste porți

ți uni deveneau pătate și mucegăiau. Dacă nu estima corect cât putea picta în
acea zi, ghipsul care se usca trebuia îndepăr

tat dimineața

ți următo

ă are, iar asta lăsa

ăa o linie

vizibil.

ă Corectarea era interzisă. Culorile adugă

ate mai

târziu trebuiau să conș

ți năclei, care decolora fresca și o înnegrea.

Michelangelo stătea pe schelă cu o găleată de apă, stropind suprafața

ți ce urma să fie pictată de Ghirlandaio.

Pentru prima dată a în

țeles de ce se spune că un laș nu

pictează o frescă,

ă îl urmări

ă ea pe Ghirlandaio înaintând cu

îndr z

ă Neal ,

ă pictând o fată purtând un coș cu fructe coapte pe cap, îmbr c

ă ată în rochia atunci la mod ,

ă care f c

ă ea

fetele florentine să arate ca și cum ar fi fost îns r ă cinate.

Lângă el era Mainardi, care picta cele două mătuși mai în vârstă ale familiei Tornabuoni, venite în vizită la Elisabeta.

Benedetto era cel mai sus pe schelă, pictând tavanul cu bârnele-i de sus i

ț nere. Granacci primise servitoarea din mijlocul fundalului, care aducea o tavă Elisabetei. David o picta pe Elisabeta sprijinindu-se de t b ă lia sculptată a

patului. Bugiardini, care primise ramele ușilor și ferestrelor, l-a chemat la el pe Michelangelo ca să arunce cu pu i ț nă

ap ,

ă apoi a f c

ă ut un pas în spate pentru a admira mica 38

fereastră pe care tocmai o zugrăvisese deasupra capului Elisabetei.

— Ai văzut vreodată o fereastră mai frumoasă?

— E superb ,

ă Bugiardini. Mai ales spa i

ț ul deschis care se

vede prin ea, spuse Michelangelo.

Bugiardini își analiză lucrarea, confuz, dar mândru.

— Î i

ț place și partea aia? Acolo încă nu am pictat.

Punctul culminant al panoului a fost atins atunci când Ghirlandaio, ajutat de Mainardi, a pictat-o pe tân r ă a și

frumoasa Giovanna Tornabuoni, îmbr c

ă ată extravagant cu

cele mai scumpe m t

ă s

ă uri și bijuterii din Floren a

ț , privind

direct spre Ghirlandaio, f r

ă ă să-i pese de Elisabeta care

stătea pe baldachinul ei, sau de Ioan, care era alăptat de o altă frumoasă din familia Tornabuoni, stând pe o bancă.

După cinci zile de muncă intens ,

ă panoul a fost

terminat. Michelangelo a fost singurul care nu a avut voie să picteze. Era sfâșiat. O parte din el sim e

ț a că, deși era la

atelier de doar trei luni, era calificat să lucreze pe perete la fel ca și ceilal i

ț ucenici de vârsta lui. În același timp, o voce interioară îi spunea că toată această activitate intensă nu avea nimic de-a face cu el. Nefericit că era lăsat pe dinafar ,

ă voia să fugă din altar și din atelier într-o lume a lui.

Spre sfârșitul s p

ă t m

ă âinii, ghipsul începuse să se usuce.

Varul stins rec p

ă

ta

ă se acidul carbonic în contact cu aerul,

fixând culorile. Michelangelo și-a dat seama că impresia lui cum că pigmen i

ț i se absorbau în ghipsul ud era greșit .

ă

Aceștia r m

ă âneau la suprafață și erau acoperi i

ț de un strat

cristalin de carbonat de var, care îi înv l

ă uia așa cum pielea

acoperă mușchii unui atlet.

Acum tot panoul avea un luciu metalic, ce urma să

protejeze culorile de c l

ă dur ,

ă frig și de umezeal .

ă Dar cel

mai uimitor era că fiecare segment uscat c p

ă

ta

ă culorile pe

care i le atribuisese Ghirlandaio în atelierul lui.

Și totuși, când duminică urm to

ă are s-a dus singur în

Biserica Santa Maria Novella, la slujbă, f c ăându-și loc

39

printre florentinii care se rugau, îmbrăca i ț cu veste scurte

de catifea, haine largi de e

ț sătură dublă cu marginile din

hermină și cu p l

ă r

ă ii înalte, se sim i

ț dezam g

ă it.

Prospe i

ț mea și for a

ț desenelor se pierduseră în fresc .

ă Cele

opt femei erau inerte în mozaic, ca și cum ar fi fost făcute din buc i

ăț de piatră colorat .

ă Și cu siguranță fresca nu

reprezenta nașterea lui Ioan în familia modestă a Elisabetei și a lui Zaharia, ci o reuniune în familia unui negustor italian bogat, pentru că scena era complet goală de con i ț nut și

spirit religios.

Stând în fa a

ț panoului colorat, băiatul își dădea seama

că Ghirlandaio iubea Floren a

ț . Orașul era religia lui. Își

petrecea via a

ț pictându-i oamenii, palatele, camerele bogat

decorate, arhitectura și străzile debordând de viață, religia și carnavalurile.
Și ce ochi avea! Nimic nu-i sc p ă a. Din

moment ce nimeni nu-i cerea să picteze Floren a ț ,

transformase Floren a

ț în Ierusalim. Deșertul Palestinei era

Toscana, și toate personajele biblice – florentini contemporani. Și pentru că
Floren a

ț era mai mult p g

ă ână

decât creștină, toată lumea era mulțumită de portretele sofisticate ale lui
Ghirlandaio.

Michelangelo ieși deprimat din biserică. Formele erau superbe, dar unde era
con i

ț nutul? Ochii i se plimbau aiurea,

în timp ce încerca să formuleze în cuvinte gândurile ce i se înghesuiau în
cap. Și el voia să înve e

ț cum să exprime cu

exactitate ceea ce vedea.

Dar era mai important ce simțea despre ceea ce vedea.

Rătăci spre Dom, unde, pe treptele răcoroase de marmur ,
ă tinerii se adunau să se amuze și să urm r
ă ească
defilarea. Fiecare zi era carnaval în Floren a ț . Duminicile,
locuitorii celui mai bogat oraș italian, care dep ș
ă ise Vene i
ț a
în comer ul
ț cu Orientul, ieșeau în stradă ca să dovedească
tuturor că cele treizeci și trei de bănci furnizau destulă
40
bog i
ăț e pentru to i
ț . Fetele florentine erau blonde, suple și
își purtau capul sus, cu podoabe colorate în p r ă , îmbr c
ă ate
în rochii cu mâneci lungi și gulere înalte, ale c r ă or poale
erau prinse în pliuri mari, cu partea pieptului dintr-un material mai fin, de
altă culoare. Bărba i ț i în vârstă erau
îmbr c

ă a i

ț sobru, dar tinerii din familiile de vază atrăgeau

atenție

ț a pe drumul dintre Dom și Baptisteriu, căcăi purtau

calzoni [26](#) ce aveau fiecare crac vopsit în altă culoare, cu modele potrivite după blazonul familiei. Slujitorii care îi urmau erau îmbrăcați

ă a i

ț la fel.

Jacopo stătea cocoșat

ț t pe vârful unui vechi sarcofag

roman, unul dintre cele câteva care erau sprijinite de zidul roșiată al catedralei. De acolo își dăduse

ă ea cu pr

ă erea despre

aspectul fetelor care treceau, și cu înclinația lui pentru

scandalos, cel mai mare compliment pe care îl acorda era:

— A, ce bine i-ar sta în patul meu!

Michelangelo se duse lângă Jacopo și își trecu mâna ca o mângâiere peste sarcofag, urmări

ă înd cu degetele relieful

procesiunii funerare de bătălie

ă ba i

ț și cai.

— Po i

ț să sim i

ț cum marmura asta încă trăiește și

respir .

ă Vocea îi era așa de plină de încântare, încât prietenii lui s-au întors spre el. Acum secretul îi era dezvăluit în lumina apusului florentin, cu soarele aprinzând cupolele Baptisteriului și ale catedralei. Pasiunea lui îl tr d

ă ase.

— Dumnezeu a fost primul sculptor. El a creat prima form ,

ă omul. Și când a vrut să dea legile, ce material a folosit? Piatra. Cele zece porunci gravate pe table de piatră

pentru Moise. Care au fost primele unelte pe care oamenii și le-au făcut? Pietrele. Uite doar ce mulți pictori sunt aici pe treptele Domului. Dar sculptori, câ i

ț sunt? Ceilal i

ț ucenici

au r m

ă as uimi i

ț .

Nici m c

ă ar Jacopo nu se mai uita după fete. Nu-l auziseră niciodată vorbind astfel, cu ochii str l ă ucindu-i ca

jarul. Le spuse de ce credea că nu mai există sculptori: 26 Pantaloni (lb. italiană).

41

efortul necesar pentru a folosi dalta și ciocanul obosea atât mintea, cât și trupul, nu ca pensulele, penele și cărbunele, pe care un pictor le folosea cu ușurință.

Jacopo îl huidui. Granacci, în schimb, îi r s ă punse

prietenului s u:

ă

— Dacă oboseala extremă e condi i

ț a artei, atunci

pietrarii din carieră care scot marmura din munte cu răngi și pârgarii ar trebui considera i

ț chiar mai nobili decât

sculptorii, fierarii mai buni decât bijutierii și zidarii mai importan i

ț decât arhitec i

ț i.

Michelangelo roși. Nu începuse bine. S-a uitat la rânjetele lui Jacopo, Tedesco și ale celorlalți doi ucenici de vârstă lui.

— Dar măcar ești de acord că o operă de artă este cu atât mai nobilă cu cât este mai aproape de adev r ă ? Iar

sculptura este mai aproape de forma adevărată, căci în marmură omul este prezentat din toate unghiurile...

Cuvintele lui, de obicei pu i

ț ne, se rev r

ă sau acum:

pictorul atingea cu pensula o suprafață plată și prin perspectivă încerca să convingă oamenii că văd o scenă

complet .

ă Însă încearcă să mergi în jurul unei persoane dintr-un tablou sau a unui copac! E o iluzie, p c ă l

ă eala unui

magician. Dar sculptorul! El cioplește realitatea complet .

ă

De aceea între sculptură și pictură este aceeași rela i ț e ca

între adev r

ă și minciun .

ă Și ce face pictorul dacă greșește?

Repară greșeala și o acoperă cu un alt strat de vopsea. Pe când sculptorul trebuie să vadă în marmură forma pe care o con i

ț ne. Nu poate să lipească la loc păr i ț le rupte. De

aceea nu mai existau sculptori, pentru că aveau nevoie de o mie de ori de mai multă viziune și claritate a judecății.

Se opri brusc, respirând greu.

Jacopo se d d

ă u jos de unde era coco a

ț t pe sarcofag și își

ridică mâna, semnalizând că preia el discu i ț a. Era iste ,

ț

în e

ț legea și iubea pictura, chiar dacă era prea leneș ca să o practice.

— Sculptura e plictisitoare. Ce poate să reprezinte? Un 42

b r

ă bat, o femeie, un leu, un cal. Apoi tot pe acestea din nou. E monoton .

ă Dar un pictor poate ar ta

ă

întregul

univers: cerul, soarele, norii și ploaia, mun i

ț , copaci, râuri,

m r

ă i. Sculptorii au pierit de plictiseală , ă nu din pricina

efortului.

Sebastiano Mainardi se alăturase grupului și asculta. Își scosese so i

ț a la plimbarea săptămânală, apoi se întorsese

pe treptele Domului pentru compania tinerilor lui prieteni, care era pentru orice florentin mai plăcută decât cea a

femeilor. Obrajii lui, de obicei palizi, îi erau acum colorați .

— E adevărat! Sculptorul nu are nevoie decât, de o mână puternică și o minte goală .

Da, goală .

După ce

sculptorul își trasează planul, ce se mai petrece în capul lui în sutele de ore pe care trebuie să le petreacă bătăind dalta

cu ciocanul? Nimic! Dar pictorul trebuie să se gândească la o mie de lucruri în fiecare moment, să coreleze toate părțile picturii. Crearea iluziei celei de-a treia dimensiuni necesită

îndemânare. De aceea viața

ț unui pictor e interesantă și cea

a unui sculptor plictisitoare.

Lacrimi de necaz se adunaseră în ochii lui Michelangelo.

Își blestema lipsa îndemânării de a exprima în cuvinte formele de piatră pe care le simțea în măruntaie.

— Pictura e pieritoare: un foc în capelă, prea mult frig și începe să se șteargă ,

să crape. Dar piatra e etern !

Nimic

n-o poate distruge. Ce au f c

ă ut florentinii cu piatra pe care

au luat-o din Colosseum, atunci când l-au dărâmat? Au pus-o în noile ziduri.
Și gândi i

ț -vă la sculpturile grecești

care sunt descoperite după dou ,

ă trei mii de ani. Ar ta

ă

i

ț -mi

o pictură de două mii de ani. Uite acest sarcofag de marmură romană e la fel
de puternic ca în ziua în care a fost cioplit...

— Și la fel de rece!, spuse Tedesco.

Mainardi își ridică mâna pentru a atrage aten i

ț a.

— Michelangelo, a început el blând, te-ai gândit vreodată că poate motivul
pentru care nu mai există

sculptori e costul materialelor? Un sculptor are nevoie de 43

cineva bogat sau de o adunare care să-i furnizeze marmură

și bronz. Breasla Lânarilor din Floren a ț l-a finan a

ț t pe

Ghiberti patruzeci de ani ca să facă ușile Baptisteriului. Lui Donatello, Cosimo de Medici i-a furnizat cele necesare. Ție cine i

ț-ar da piatra, cine te-ar sus i

ț ne ca să exersezi?

Pictura este ieftină și cererile sunt numeroase. De aceea lu m

ă ucenici noi. Cât despre pericolul de a sculpta și a face o greșeală fatală, ce spui despre pictorul care începe o fresc ?

ă Dacă un sculptor trebuie să vadă în piatr , ă oare

pictorul nu trebuie să vadă rezultatul final al culorii lui pe ghipsul ud și s ș

ă tie exact cum o să arate uscat?

Michelangelo se văzu nevoit să îi dea dreptate.

— Pe lângă asta, continuă Mainardi, tot ce putea fi arătat în sculptură a fost deja creat de Pisano, Ghiberti, Orcagna, Donatello. Ia-i de exemplu pe Desiderio da Settignano sau pe Mino da Fiesole. Ei au făcut copii dr g ă u e

ț

după Donatello. Și Bertoldo, cel care l-a ajutat pe Donatello să își toarne statuile, a învățat secretele pe care Donatello le înv a

ăț se de la Ghiberti. Ce altceva a făcut Bertoldo, decât niște miniaturi după ideile m r

ă e e

ț ale lui Donatello?

Iar acum e bolnav și pe moarte, munca lui terminată. Nu, un sculptor nu poate decât să copieze, din moment ce aria sculpturii e atât de restrâns .

ă

Michelangelo își plecă fruntea. Dacă ar fi știut mai multe, atunci ar fi putut să-i convingă cât e de măreț să

creezi figuri în spații

țu.

Granacci își puse consolator mâna pe umărul lui.

— Michelangelo, ai uitat ce spunea Praxiteles? Sculptura și pictura au aceeași părinți

ț. Sunt arte surori.

Dar Michelangelo nu putea accepta un compromis.

Coborî treptele de marmură ale Domului fără vreun alt

cuvânt, mergând spre casă

ă e străzile pavate.

9

Noaptea nu putea dormi. Se zvârcoli în pat. În cameră era 44

prea cald, c c

ă i Lodovico spunea că aerul ce ar p tr

ă uns prin

fereastra deschisă putea fi la fel de periculos ca să găsea

unui arc. Buonarroto, care dormea cu el în pat, era la fel de liniștit în somn, ca în orice altceva făcea. Chiar dacă era cu doi ani mai mic decât

Michelangelo, el era șeful celor cinci frați

ți.

În patul ce era mai aproape de ușă, care avea draperiile trase în jurul lui, dormeau sfântul și păcăto

ăsul familiei

Buonarroti: Lionardo, cu un an și jumătate

ăte mai mare decât

Michelangelo, care își petrecea zilele visând să fie sfânt, și Giovansimone, cu patru ani mai tânăr

ă, leneș, nepoliticos cu

pr

ăini

ți, care dăd

ăuse odată foc bucătă

ăr

ăiei Lucreziei, pentru

că îl pedepsise. Sigismondo, cel mai mic, dormea într-o covată la capătul patului lui Michelangelo. Acesta bănuia

acă

n-o să se aleagă nimic de mezin, căci era cam slab de minte.

Se ridică ușor din pat, își trase pe el un *brache* [27](#), cum așa

și sandalele și ieși din cas .

ă Merse pe Via dell'Anguillara, pe

străzile sp l

ă ate, cu pridvoarele cur a

ăț te, spre Piazza Santa

Croce, unde se în l

ă a

ț biserica franciscană ridicată din

c r

ă m

ă idă, încă neterminat .

ă Trecând pe sub porticul lateral,

se uită după contururile sarcofagului lui Nino Pisano, sus i

ț nut de patru sculpturi alegorice. Coti la stânga pe Via dei Fosso, lângă cel
de-al doilea rând de ziduri ale orașului, pe lângă închisoare, apoi pe lângă
casa nepotului Sfintei Caterina de Siena, pe urmă spre strada Rândunelelor,
lângă

vestita farmacie a orașului. De aici se îndreptă pe Via Pietrapiana, ce ducea
prin Pia a

ț Sfântului Ambrozie spre

biserica unde erau înmormânta i

ș i sculptorii Verrocchio și

Mino da Fiesole.

Din piață merse pe Borgo la Croce până la drumul de a

ș i ră numit Via Pontasieve, la cap tul

ă

c r

ă uia curgea râul

Affrico, un afluent al lui Arno, cu malurile verzi acoperite de copaci și vegeta i

ș i e luxuriantă. După traversarea străzii Piagentina ajunse la Varlungo, o adunare de case pe locul 27 Pantaloni scurți (lb. italiană).

45

unui fost castru roman, coti la stânga și începu să urce pe panta către Settignano. Mergea de o oră.

Răsăritul se ivea strălucitor și fierbinte.

Se opri pe un deal ca să admire v i

ă le Toscanei ivindu-se

din somnul lor adânc. Frumuse i

ș i le naturii, precum macii în

grâul verde sau șirul de chiparoși, întuneca i ș i care-i

impresionau pe pictori î l s

ă au rece.

El iubea valea râului Arno pentru că era un peisaj sculptural. Dumnezeu era sculptorul suprem: dealurile poetice, cu fiecare șir compus de un desenator abil, complimentând șirurile ce se desfăș

ă urau după el, nimic din

ce era vizibil nefiind f c

ă ut neglijent. În aerul limpede,

vârfuri îndep r

ă tate, v i

ă , vile și copaci afla i

ț la mile

dep r

ă tare p r

ă eau că pot fi atinși. Aici perspectiva naturală

era inversată: cu cât obiectul era mai îndepărtat, cu atât p r

ă ea mai aproape.

Toscanii erau sculptori nativi.

De când au început să domine peisajul au construit terase de piatr ,

ă au plantat vii și livezi de măslini ce se armonizau cu dealurile. Nu vedeai două stoguri la fel.

Fiecare familie moștenise o form :

ă rotund, ug

ț

uiat, umbrelă

sau cort, ce marca și ferma de care aparțineau.

Urcă drumul de c r

ă u e

ț la deal, aproape de zidurile ce

sus i

ț n via a

ț unui toscan, protejându-l și în același timp delimitându-i p m

ă ântul și suveranitatea, unele înalte de treisprezece picioare, ca să sus i

ț nă pantele, construite

pentru a rezista o sută de genera i

ț i. Piatra era elementul

cel mai des întâlnit: cu ea se construiau vile și case, se marcau terenurile, se pavau pantele ca să sus i

ț nă dealul.

Natura fusese generoasă cu piatra. Fiecare pantă era o carieră neexploată. Dacă un toscan scobeia pământul cu degetul, el dădea peste destul material pentru a construi un oraș. Zidurile pe care le ridica din piatr e

ă rau rezistente.

.

Îndemânarea cu care oamenii folosesc piatra dezvăluie cât sunt de civilizați.

Michelangelo părăsi drumul atunci când acesta coti spre 46

cariera de la Maiano. Timp de patru ani după moartea mamei sale bântuise regiunea, deși la acea vârstă ar fi trebuit să fie la școală.

Nu era niciun profesor în Settignano,

iar tatăl său fusese prea retras ca să îi pese. Acum urca prin locul pe care îl știa până la ultimul bulgăre, copac și vizuină.

Urcușul l-a adus la Settignano, localitate alcătuită dintr-o duzină de case strânse în jurul unei biserici de piatră gri.

Aceasta era inima

nutului pietrarilor, care a dat cei mai

buni *scalpellini* [28](#) din lume, generațiile care au construit

Florența

. Era la doar două mile de oraș, pe primul deal din acea vale, la o aruncătură

de băț de el. În Settignano se

spunea despre acea regiune că avea o inimă de piatră și pieptul de catifea.

Mergând prin mica localitate cîtr

ă e casa Buonarroti,

trecu pe lângă o duzină de curi

ț de pietrari, împre ș

ă tiate

printre *poderi* [29](#). Apoi ajunse și la curtea întinsă de unde venise Desiderio da Settignano. Chiar dacă murise și l s ă ase

dalta din mână la treizeci și șase de ani, devenise totuși faimos.

Michelangelo îi cunoștea mormintele de marmură

din Santa Croce și Santa Maria Novella, cu îngerii des v

ă arși i

ț și o fecioară sculptată atât de delicat, încât p r

ă ea mai degrabă adormită decât moart .

ă Desiderio îl

luase în grija lui pe Mino da Fiesole, care nu era decât un miner, și îl înv a

ăț se arta sculpt r

ă ii marmurii. Îndurerat de

pierderea maestrului s u, M

ă

ino plecase la Roma.

Acum nu mai era niciun sculptor în Floren a

ț . Ghiberti,

cel care îi preg ti

ă se pe Donatello și pe fra i

ț i Poliamolo,

murise cu treizeci și trei de ani înainte. Donatello, care murise în urmă cu
dou z

ă eci și doi de ani, i

ț nuse un atelier

timp de jum ta

ă te de secol, dar urmașii lui, Antonio Rossellino era mort de nouă ani,
Lucca della Robbia de șase, iar Verrocchio tocmai murise. Fra i ț i
Poliamolo se

mutaseră la Roma de patru ani, iar Bertoldo, favoritul lui Donatello și
moștenitorul atelierului și cunoștin e ț lor sale,

28 Pietrari (lb. italiană).

29 Ferme (lb. italiană).

47

era grav bolnav. Andrea și Giovanni della Robbia, elevii lui Lucca,
abandonaseră sculptura în piatră pentru reliefuri emailate de teracotă.

Da, sculptura era moartă. Spre deosebire de tatăl său care-și dorea să se fi n
s

ă cut cu o sută de ani mai înainte,

Michelangelo ar fi vrut să se fi născut măcar cu patruzeci de ani mai
devreme, ca să fi învățat de la Ghiberti, sau cu treizeci de ani, de la
Donatello, sau chiar cu douăzeci, zece sau cinci ani mai devreme, ca să fi
înv a

ăț t să lucreze în

marmură de la fra i

ț i Poliamolo, de la Verrocchio sau Lucca

della Robbia.

Se n s

ă cuse prea târziu, în i

ț nutul unde de două sute

cincizeci de ani, de când Nicola Pisano descoperise câteva sculpturi de marmură grecești și romane, se crease în Floren a

ț și valea râului Arno cea mai mare bog i ăț e de

sculpturi de când Fidias terminase munca la Parthenonul grec. O boală misterioasă care-i afecta pe sculptorii toscani îi exterminase. Această specie, după ce înflorise așa glorios, era acum disp r

ă ut .

ă

Cu inima grea, pași înainte.

10

La vreo sută de pași mai departe pe drumul șerpuitor se în l

ă a

ț vila Buonarroti, în mijlocul a cinci ari de teren, închiriată pe termen lung unor str i

ă ni. Nu mai fusese aici de

câteva luni bune. Ca întotdeauna era surprins de frumuse e

ț a și dimensiunile casei, ridicată cu două sute de ani înainte, din cea mai bună gresie din Maiano, elegantă

cu liniile-i austere, cu o verandă mare spre vale, și râul sclipind mai în jos ca bijuteriile unui argintar.

Și-o putea aminti pe mama sa mișcându-se prin acele camere, e

ț sând pe verandă, sărutându-l de noapte bună în camera lui de pe col ,

ț cu vedere spre câmpurile familiei, cu

pârâul și cu familia de pietrari Topolino peste vale.

Traversă curtea din spate și cărarea pietruită pe lângă

48

cisterna de piatră hașurată, pe care desenase el prima dată. Apoi coborî dealul, cu grâul pe o parte și strugurii ce stăteau să se coacă pe cealaltă, spre pârâul acoperit de frunziș des. Își scoase c m

ă așa, pantalonii și sandalele și

începu să-și scalde trupul obosit în apa r c

ă oroas .

ă Apoi se

întinse câteva momente la soare ca să se usuce, se îmbr c

ă ă și urc

ă pe dealul din faț .

ă

Când văzu curtea, se opri un moment. Iubea această

imagine, care însemna casă și siguranță pentru el: Topolino-tatăl lucrând cu

ț de fier forjat pentru a rotunji

o coloan ,

ă fiul cel mai mic fa e

ț tând niște trepte, unul dintre

cei doi fra i

ț mai mari sculptând o ramă gra i

ț oasă pentru o

fereastră, cel l

ă alt granulând un panou pentru o uș ,

ă bunicul

șlefuiind o coloană pe o roată de piatră ponce, cu nisip fin de râu. În spatele lor erau trei arcade și sub ele pui, rațe și porci alergând.

În mintea băiatului nu exista nicio diferență între pietrar și *scultore*[30](#), căci pietrarii erau meșteșugari pricepu i ț , abili

în a scoate în evidență culoarea și granula i

ț a gresiei. Poate

era o diferență în gradul de m i

ă estrie, dar nu în tipul ei.

Fiecare piatră din palatele Pazzi, Pitti sau Medici era tăiată, fa e

ț tată și netezită ca și cum ar fi fost o sculptură, așa cum o vedeau pietrarii din Settignano. Meșteșugarii nepricepu i ț

nu făceau decât cărămizi pentru case mai mici sau pentru pavat străzile. Și totuși, florentinii erau mândri de pavajele lor, că tot orașul se l ud

ă

a cu nenorocitul care, dus fiind la

Palatul Senioriei pentru a fi spânzurat, zgâl â ț it în căru a

ț

care-l transporta, a strigat:

— Ce idio i

ț au t i

ă at aceste cărămizi grosolane?

Tatăl a auzit pașii lui Michelangelo.

— *Buon di* [31](#),_Michelangelo.

— *Buon di*, Topolino.

— *Come va* [32](#) ?

30 Sculptor (lb. italiană).

31 Bună ziua (lb. italiană).

32 Ce mai faci (lb. italiană).

— *Non c'è male* [33](#). *E te* [34](#) ?

— *Non c'è male*. Și onorabilul Lodovico?

— E bine.

Lui Topolino nu-i p s

ă a cu adevărat de Lodovico. Acesta îi

interzisese lui Michelangelo să mai treacă pe acolo. Nimeni nu s-a ridicat, căci un pietrar nu își întrerupe ritmul. Cei doi b i

ă e i

ț mai mari și cel de-o seamă cu Michelangelo l-au salutat călduros.

— *Benve*[nuto35](#) Michelangelo.

— *Salve* [36](#)., Bruno. *Salve*, Gilberto. *Salve*, Enrico.

Un scalpellino folosește cuvinte pu i

ț ne, simple,

potrivindu-le după loviturile ciocanului. Când sculptează

piatra nu vorbește deloc: unu, doi, trei, patru, cinci, șase, șapte, niciun cuvânt, doar ritmul mișc r ă ii um r

ă ului și al

mâinii care i

ț ne dalta. Când vorbește, în spațiul pauzei: unu, doi, trei, patru, propozi i

ț a trebuie să se potrivească

num r

ă to

ă rii, ori r m

ă âne nerostită sau incomplet .

ă Dacă

propoziția este complex ,

ă e separată între câteva

num r

ă to

ă ri până la șapte, ocupând două sau trei num r

ă to

ă ri de până la patru. Dar fiecare scalpellino a înv a

ăț t s s

ă e exprime în num r

ă to

ă ri de până la patru.

Pietrarii erau neșcoli i

ț . Topolino își calcula contractele

pe degete. Fiii primeau un ciocan și-o daltă la șase ani, cum primise și Michelangelo, și până să împlinească zece ani lucrau piatra toată ziua. Nu existau c s ă to

ă rii în afara

cercului lor. În e

ț legerile cu arhitec i

ț i și zidarii erau preluate

din genera i

ț e în genera i

ț e, la fel ca și slujbele de la cariera

Maiano, încât un străin nu-și putea g s ă i de munc .

ă Intre

arcade era atârnată o bucată prelungă de *pietra serena* cu exemple de prelucrare a gresiei: în *zigzag*, cu scobituri, rustic, hașurat, liniar, fa e

ț tat, în unghi drept, pas recesiv.

Acesta era primul alfabet pe care îl înv a

ăț se Michelangelo,

33 Nu-i rău (lb. italiană).

34 Și tu? (lb. italiană).

35 Bine-ai venit! (lb. italiană).

36 Salut! (lb. italiană).

50

și în același timp cel pe care îl folosea cu mai multă

ușurință decât pe cel al literelor, cu care fusese învățat să citească din Biblie și Dante.

Topolino vorbește:

— Ești ucenic la Ghirlandaio?

— Da.

— Nu îți

place?

— Nu prea mult.

— *Peccato 37 !*

— Cel care practică meșteșugul altuia face supă într-un coș, spuse bunicul.

— De ce stai acolo?, întreabă fratele mijlociu.

— Unde s

ă merg în altă parte?

— Am avea nevoie de un om, spuse Bruno.

Michelangelo își plimbă încet privirea de la fiul cel mare spre tată.

— *Davvero 38 ?*

— *Davvero.*

— M

ă primești ca ucenic?

— În piatră nu ești ucenic. Primești și tu o parte.

Inima îi tresaltă. Toți lucrau în tăcere, în timp ce Michelangelo stătea lângă tatăl care tocmai îi oferise o parte din mâncarea ce hrănea familia.

— Tatălui meu...

— *Ecco 39!* Păi vezi!

— Pot să sculptez și eu?

Bunicul r s

ă punse întorcându-și roata:

— Orice ajutor e de folos, așa cum spunea tatăl

ă care se

ușura în Arno pentru că barca fiului s u

ă era prinsă la mal în

Pisa.

Michelangelo se așeză în fața

ț unei coloane brute, cu un

ciocan într-o mână și cu o daltă în cealaltă. Îi plăcea greutatea lor. Piatra era concret ,

ă nu abstractă. Nu putea fi

37 Păcat (lb. italiană).

38 Chiar așa? (lb. italiană).

39 Poftim (lb. italiană).

discutată din diverse puncte de vedere, ca dragostea sau teologia.

Niciun teoretician nu scosese vreodată vreo stâncă din carieră.

Avea o abilitate naturală, ce nu se schimbă în lunile cât lipsise. Loviturile lui tăiau *pietra serena* ușor. Era un ritm natural între respira

ția lui și mișc

ările ciocanului, în

timp ce dalta îi aluneca în făgaș.

Contactul tactil cu piatra îl făcea să simtă că viața are

sens, iar impactul loviturilor trimitea valuri de energie prin brațe

și le-ai simț

ă

no

ă

age până-n umeri, piept și prin diafragmă

până-n tălpile picioarelor.

Pietra serena pe care o lucrau era caldă, era de un gri

albăstru

ă trui ce reflecta lumina schimbătoare

ă are, și era plăcută

ăută

privirii. Piatra era dură și totuși docil , ă elastică, cu un
caracter la fel de vioi ca și culoarea, împrumutând celor care o lucrau
seninătatea cerului albastru italian.

Familia Topolino îl înv a
ăț se să lucreze piatra cu
prietenie, să îi caute forma natural ,
ă cu mun i
ț și v i
ă , chiar
dacă părea solid ,
ă și să nu fie niciodată nep s
ă to
ă r față de
ea.

— Piatra lucrează cu tine. Se descoperă singură. Dar să
o lovești cum trebuie. Piatra nu e potrivnică dălții. Nu este r ni
ă tă de ea. E în natura ei să se schimbe. Fiecare piatră își are propriul
caracter. Acesta trebuie în e
ț les. Ai grijă de ea,
sau se va sparge. Nu permite pietrei să se distrugă.

— Piatra se dăruiește celui care este îndemânatic și o iubește.

Prima lui lecție

ț e fusese că puterea și rezistența

ț erau în

piatră, nu în mâini sau unelte. Piatra era cea care era stăpână, și nu pietrarul. Dacă vreun pietrar credea că el este stăpân, atunci piatra îi se împotriva și îl biruia. Dacă

un pietrar își bătea piatra așa cum un contadino își bătea animalele, atunci materialul bogat, cald și strălucitor

devenea mat, lipsit de culoare, urât și murea în mână lui.

Dacă era lovită și blestemată, grăbită sau tratată cu

repulsie, aceasta își acoperea miezul moale cu un val dur.

Putea fi strivită sub violență, dar nu putea fi forțată să se

conformeze. Se dă

ă uia simpatiei, devenea mai luminoasă și

mai strălucitoare, căpăta forme fluide și simetrie.

A fost învâ

ățt încă de la început că piatra avea o calitate mistică și trebuia acoperită
noaptea, pentru că se credea

dacă era atinsă de razele lunii pline.

Fiecare bloc avea în

ă

ul lui zone unde era gol sau

vreo curburi .

ă Pentru a r m

ă âne docil ,

ă trebuia să fie

p s

ă trată caldă în saci, iar sacii trebuiau să fie umezi. La c l

ă dur ,

ă piatra c p

ă

ta

ă aceleași ondula i

ț i pe care le avea în

munte. Ghea a

ț îi era dușman.

— Piatra î i

ț vorbește. Ascult ,

ă ascultă în timp ce lovești

cu ciocanul!

Piatra era numită precum cel mai valoros aliment: carne.

Scalpellini respectau piatra. Pentru ei, aceasta era materialul cel mai rezistent. Le dăduse nu doar materialul cu care își construiseră casele, fermele, bisericile și orașele, ci le dăduse

și o muncă,

și mândria meșteșugului lor, un mod de

trai. Piatra nu era rege, era Dumnezeu. O adorau la fel ca strămoșii lor etrusci. O tratau cu respect.

Michelangelo știa că erau oameni mândri. Să îngrijească

vitele, porcii, viile, măslinele,

și liniile sau grâul era o muncă simplă.

Dar motivul pentru care un om trăia

și așa era ca să lucreze

cu piatra. Nu săpaseră, formaseră și construiseră oare cei din Settignano Florența

veche, cel mai frumos oraș din toată Europa?

Acesta era bijuteria artei pietrarului, cu care

se făceau cele mai frumoase

sculpturi și arhitecturi

care erau create doar de arhitecți

și sculptori, ci și de acei pietrari

care dădeau marmurii o infinitate de forme și decorații.

Monna Margherita, o femeie masivă care se îngrijea atât de animale,
câmpuri, cât și de bucătărie

ărie

ărie și albă, ieșise din

casă și stătea sub arcadă, ascultând. La ea se referea Lodovico după ce află
că Michelangelo vrea să lucreze muncă

ărie :

ărie

— Un copil trimis la doică devine asemenea

to

ărie femeii

53

care îl alăptează.

Ea îl alăptase pe el și pe fiul ei timp de doi ani, iar când îi secase laptele i-a
trecut pe amândoi băieții

ț pe vin. Apa era

pentru baie înainte de slujbă.

ă Sentimentele lui Michelangelo

pentru Monna Margherita erau la fel cu cele pentru bunica lui, Monna
Alessandra: iubire și siguranță.

ărie

A sărutat-o pe ambii obraji.

— *Buon giorno, figlio mio.*

— *Buon giorno, madre mia.*

— *Pazienza*, îl sfătui ea. Ghirlandaio e un maestru bun.

Cel care cunoaște o meserie are un rost în lume.

Tatăl se ridică.

— Trebuie s

ă merg la Maiano. Vii să mă aju i

ț ?

— Cum să nu! *A rivederci, non*[no 40 !](#)*A rivederci, Bruno!*

Addio, Gilberto! Addio, Enrico!

— Addio, Michelangelo.

Au mers unul lângă cel l

ă alt pe capra înaltă din spatele a

doi boi albi, frumoși. Culeg to

ă rii de m s

ă line erau pe

câmpuri sui i

ț pe sc r

ă i din nuiete. Aveau coșuri legate strâns

în jurul taliei cu frânghii. i

Ț neau crengile cu mâna stâng ,

ă

iar cu dreapta trăgeau măslinile negre ca și cum le-ar fi muls. Culeg to

ă rii erau vorb r

ă e i

ț . Doi la un copac, își

vorbeau printre crengi, c c

ă i pentru un contadino să nu

vorbeasc e

ă la fel de rău ca moartea.

Topolino murmur :

ă

„Stăncu e

ț lor le place pălăvrăgeala.”

Drumul, șerpuind după contururile dealurilor, coborî într-o vale, apoi urcă
Muntele Ceceri spre carier .

ă Pe când

coteau spre Maiano, Michelangelo văzu gaura din munte, cu straturile
alternative de piatră în albastru și gri și filoanele p ta

ă te de fier. *Pietra serena* era îngropată în straturi orizontale. De aici își alesese Brunelleschi piatra pentru frumoasele biserici San Lorenzo și Santo Spirito. Sus pe stânci, câi

ț va b r

ă ba i

ț marcau blocul ce urma să fie t i

ă at cu

un scribbus, un vârful ce era b tut

ă

în sens contrar granula i

ț ei,

40 La revedere, bunicule! (lb. italiană).

54

pentru a separa blocul de masa principal .

ă Putea vedea

marcajele în straturi succesive în forma i

ț a stâncii, ca niște

foi smulse dintr-o carte.

Locul unde c d

ă eau blocurile după ce erau t i

ă ate din

stâncă strălucea de c l

ă dura și praful rezultat din t i

ă erea,

cioplirea și formarea pietrei, cu b r

ă ba i

ț uzi de transpira i

ț e,

scunzi și agili, b r

ă ba i

ț viguroși ce lucrau din zori până-n seară fără să obosească, și care puteau tăia o linie dreaptă

cu dalta și ciocanul la fel cum un desenator o putea trasa cu un creion și o rigl .

ă Erau la fel de duri și puternici ca

îns ș

ă i stânca pe care o tăiau. Îl cunoștea pe acești oameni de când avea șase ani, și începuse să vină aici cu Topolino.

Îl salutară și îl întrebară ce mai face. Erau oameni obișnui i ț ,

petrecându-și via a

ț împreună cu cea mai simplă și

elementară forță de pe p m

ă ânt, piatra muntelui, creată în a

treia zi a Genezei.

Topolino inspecta piatra nou-tăiată, făcând comentariile pe care Michelangelo le cunoștea prea bine:

— Asta are noduri. În asta e prea mult fier. E șistoasă, o să se facă toată așchii. Asta are goluri.

Până când, suindu-se peste pietre și mergând spre stâncă, exclamă brusc:

— A! Uite aici o bucată bună de carne.

Există un mod de a face ca piatra să se ridice singur , ă

prin distribuirea tensiunii.

Michelangelo fusese înv a

ăț t cum să mânuiască

densitatea materialului fără să-și rupă mâinile. Își înfigea picioarele dep r

ă tate, lăsându-și greutatea în șolduri.

Topolino deschise prima sp r

ă tură între piatră și sol cu o

rang .

ă Mutară piatra peste bolovani pe un teren deschis, apoi, cu ajutorul b r

ă ba i

ț lor de la carier ,

ă înc r

ă cară blocul în

c r

ă uț .

ă

Michelangelo își șterse transpira i

ț a de pe față cu

c m

ă așa. Nori de ploaie se adunau deasupra râului Arno, dinspre mun i

ț i din nord.

Își luă la revedere de la Topolino.

55

— *A domani* [41](#), îi r s ă punse Topolino, plesnind din h ur

ăț i

ca boii să pornească.

Michelangelo știa că „mâine” era urm to

ă area dată când

avea să se al tur

ă

e din nou familiei, chiar dacă asta se întâmpla peste o săptămână sau peste un an.

P r

ă s

ă i cariera și se opri pe dealul de lângă Fiesole. O

ploaie caldă îi udă fa a

ț . Frunzele pâlcurilor de m s

ă lini erau

verzi-argintii. Femei cu p r

ă ul acoperit de baticuri colorate

tăiau grâul. În fa a

ț lui, Floren a

ț ar ta

ă ca și cum ar fi fost

pudrată de cineva cu un praf gri, care estompa covorul roșu de i

ț glă al acoperișurilor.

Doar Domul mare al catedralei ieșea în evidență, la fel și turnul semeț al Senioriei, semne ce se completau reciproc, sub care Floren a

ț creștea și înfloreă.

Coborî de pe munte, sim i

ț ndu-se gata de orice.

Pentru că lipsise de la atelier fără să fi cerut voie, a doua zi Michelangelo ajunse mai devreme. Ghirlandaio fusese acolo toată noaptea, desenând la lumina lumânării. Era neras, ap r

ă ând ca un pustnic în pâlpâirea palidă a flăcăruii, cu obrajii trași și barba alb s

ă truie.

Michelangelo se duse la postamentul pe care îi era așezată masa meșterului, tronând maiestuos peste toată

bottega, așteptă ca Ghirlandaio să se uite spre el și îl întreb :

ă

— E vreo problem ?

ă

Ghirlandaio se ridic ,

ă își aduse mâinile la în l

ă i

ț mea

pieptului și începu să le scuture ușor, ca și cum ar fi încercat să-și alunge necazurile. B i

ă atul se urcă pe

platformă și privi la mul i

ț mea de schi e

ț neterminate ale lui

Christos botezat de Ioan. Figurile erau care mai de care mai suple.

41 Pe mâine! (lb. italiană)

56

— Mă intimidează subiectul, a mormăit Ghirlandaio ca pentru sine. Mi-e teamă să folosesc un florentin care-ar putea fi recunoscut...

Luă o pană și începu să traseze pe-o foaie. Nu reuși să

facă decât o figură șovăielnică, dominată de un Ioan îndrăz

ă ne ,

ț pe care Ghirlandaio îl completase deja, și care aștepta cu un vas de apă în mână .

ă Își aruncă dezgustat

pana și mormăi

ă că merge acasă să doarmă .

ă Michelangelo

se duse în grăd

ă înărilor

ă oroasă din spate și începu să

deseneze în lumina răs

ărilor

ă țitului ce invada vara florentină.

Timp de o săptămână desenă experimental. Apoi luă o foaie curată și trăsă o figură cu umeri puternici, cu piept musculos, șolduri late, stomac oval și picioare solide, un b r

ă bat ce putea desp r

ă i

ț un bloc de *pietra serena* cu o singur

ă lovitură de ciocan.

Ghirlandaio a r m

ă as șocat atunci când Michelangelo i-a

arătat Christul s u.

ă

— Ai folosit un model?

— Pietrarul care m-a crescut în Settignano.

— Christos un pietrar!

— Era dulgher.

— Michelangelo, florentinii nu o să accepte un Christos muncitor. Sunt obișnui i

ț ca el s f

ă ie un nobil.

Michelangelo și-a re i

ț nut un zâmbet.

— Când am devenit ucenic mi-a i

ț spus că mozaicul e

adev r

ă ata pictură eternă și m-a i

ț trimis la San Miniato ca să

mă uit la Christul din secolul al X-lea pe care l-a restaurat Baldovinetti.
Acel Christos cu siguranță nu e un negustor de lână din Prato.

— E o chestiune de finisaj, nu de forț , ă ușor de

confundat dacă ești încep to

ă r, a r s

ă puns Ghirlandaio. O

să- i

ț spun o poveste. Când Donatello era foarte tânăr a petrecut mult timp
sculptând un crucifix de lemn pentru Santa Croce, și când l-a terminat l-a
dus la prietenul lui Brunelleschi. „Mi se pare că ai pus un plugar pe cruce,
mai degrabă decât corpul lui Isus Christos, care este cel mai 57

gingaș dintre toate.” Donatello, supărat de critica neașteptată din partea b tr

ă ânului, a strigat: „Dac-ar fi la fel

de ușor să faci un chip pe cât e să o critici... Ia încearcă să

faci tu singur unul!”

În aceeași zi, Brunelleschi s-a apucat de lucru. Apoi l-a invitat pe Donatello
la cină, dar mai întâi au mers să

cumpere niște ouă și caș. Când Donatello a văzut crucifixul în holul lui Brunelleschi a fost așa de uimit, încât și-a ridicat mâinile de încântare, l s

ă ând să-i cadă pe jos ou l

ă e și cașul

pe care le i

ț nea în șor .

ț Brunelleschi i-a spus râzând:

— Donato, spune, ce-o să mai mânc m

ă acum, dacă tu ai

spart ou l

ă e?

Donatello, care nu-și putea lua ochii de la minunatul Christ, a spus: „Tu trebuie să faci Christii, iar eu plugari.”

Michelangelo văzuse ambele crucifixuri, cel al lui Brunelleschi fiind în Santa Maria Novella. Poticnindu-se, îi spuse lui Ghirlandaio că el prefera totuși plugarul lui Donatello, și nu Christul cel inefabil al lui Brunelleschi, care era așa suplu, încât ar t

ă a de parcă ar fi fost creat special

pentru a fi crucificat. Pentru Christul lui Donatello crucificarea p r

ă ea că fusese o surpriză teribil ,

ă ca și pentru

Maria și cei de sub cruce. Michelangelo a adăugat că poate spiritualitatea lui Christos nu depindea de trupul lui delicat, ci de mesajul lui nepieritor.

Ghirlandaio nu era interesat de teologia abstract .

ă Se

întoarce la munca lui, semn că ucenicul putea să plece.

Michelangelo se duse în curtea din spate, stând în soarele dogoritor cu b r

ă bia rezemată în piept. Iar ș

ă i îl sup r

ă ase pe

Ghirlandaio.

Câteva zile mai târziu, atelierul era în plină mișcare.

Ghirlandaio își terminase Christul și îl mărea în culori la scară naturală pentru carton. Când a primit în sfârșit și Michelangelo permisiunea de a privi figura finisat , ă a r m

ă as

surprins.

Era leit Christul lui! Picioarele îi erau răsucite, iar pieptul, umerii și bra e
ț le erau ale unui b r

ă bat care c r

ă ase bușteni și

58

construise case. Stomacul era rotunjit, al unuia care mâncase ca să trăiască. Avea o forță și o credibilitate ce dep ș

ă ea toate personajele pe care Ghirlandaio le pictase până atunci pentru altarul Tornabuoni.

Dacă Michelangelo se aștepta ca Ghirlandaio să-i fie recunosc to

ă r, atunci a r m

ă as dezam g

ă it. Acesta se

comporta de parc a

ă r fi uitat discu i

ț a lor și schi a

ț băiatului.

S p

ă t m

ă âna urm to

ă are, tot atelierul se mută la Santa Maria Novella pentru a începe munca la „luneta” în formă

de semilună din stânga altarului, ce urma să reprezinte

„Moartea Fecioarei”. Granacci era mul um

ț

it, c c

ă i primise de

la Ghirlandaio sarcina de a picta câ i

ț va apostoli și se suise

pe schelă fredonând un cântec despre cât de mult își iubea dr g

ă u a

ț , Floren a

ț , care era subiectul tuturor baladelor de

dragoste ale florentinilor. Pe schelă se mai suiseră Mainardi, care trebuia să picteze în partea stângă un personaj feminin care îngenunchease lângă Maria

adormit , ă și David,

în partea dreapt ,

ă pictând subiectul lui preferat, un drum

toscan ce șerpuia sus pe munte către o vilă albă.

La acea oră matinală nu era nimeni în Biserica Santa Maria Novella, în afară de câteva femei cu șaluri negre care se rugau în fa a

ț Madonei. Paravanul de pânză fusese dat

deoparte, ca să lase aerul proasp t

ă să intre în altar.

Michelangelo stătea nehotărât la baza schelei, neb g ă at în

seamă, și începu să meargă prin mijlocul navei centrale spre lumina str l

ă ucitoare a soarelui. Se întoarse pentru a

mai arunca o ultimă privire spre schelele ce se înălțau, nivel după nivel, în fa a

ț vitraliilor, acum întunecate în lumina palidă, la culorile str l

ă ucitoare ale panourilor terminate, la

strana de lemn acoperită cu pânză de la baza altarului, la sacii de var și de nisip, la masa de scândură cu materialele pentru pictat pe ea, toate învăluite într-o strălucire pală.

În mijlocul bisericii erau câteva bănci de lemn.

Se așeză pe una dintre ele, luă hârtie și c r ă bune și

începu să deseneze scena din fa a

ț lui. Rămase surprins

văzând niște umbre ce coborau de pe schele.

59

— E vremea prânzului, anunță Granacci. Este interesant cum pictarea unor subiecte spirituale trezește în om pofte carnale.

Michelangelo îi răspunse:

— Azi e vineri și o să primești pește, nu *bistecca*[42](#). Du-te înainte cu ceilal i
ț , mie nu mi-e foame.

Abia acum, cu biserica goal ,

ă putea să deseneze

arhitectura altarului. Tovar ș

ă ii lui reveniră de la masă mai

devreme decât și-ar fi închipuit și se căț r

ă au din nou pe

schelă. Acum soarele bătea dinspre vest și umplea altarul de o lumină colorat .

ă Michelangelo sim i

ț cum cineva se uită

peste um r

ă ul lui, și când s-a întors a v z

ă ut că Ghirlandaio îi

studia desenul. B i

ă atul tăcu.

Maestrul a șoptit r g

ă ușit:

— Nu pot să cred c

ă la o vârstă așa de fragedă po i

ț avea

un asemenea dar. În e

ț legi unele lucruri mai bine decât

mine, și eu lucrez de peste treizeci de ani! Vino mâine mai devreme la atelier. Vreau să te învăț cum se lucrează pe perete.

Mergând spre cas ,

ă fa a

ț lui Michelangelo radia de

bucurie. Granacci îl tachina:

— Ar i

ăț ca unul dintre sfin i

ț i preaferici i

ț ai lui Fra

Angelico, plutind deasupra pavajului.

Michelangelo se uită ștrecălar către prietenul lui.

— Cu aripi?

— Nimeni n-ar putea spune despre tine că ești un sfânt, cu temperamentul tău iritabil. Dar toată munca de a recrea ceea ce Dumnezeu a creat la început...

— ...e o formă de venerație

tu e?

— ...arată dragostea pentru universul lui Dumnezeu.

Altfel care-ar fi motivația

ta unui artist?

— L-am iubit întotdeauna pe Dumnezeu, îmi răsună în urechi
simplu Michelangelo.

Dimineața

tu următor

ă are așteptarea

ă dă to

ă răsună primele

raze gri să se arate pe fâșia de cer de deasupra Viei de Vie 42 Friptură de vacă
(lb. italiană).

Bentaccordi. Pe Via Larga, ț r

ă anii moț i

ă au în c r

ă u e

ț le trase

de măgari sau boi ducându-și marfa la Pia a

ț Veche.

Vedea biserica lui Giotto, Campanila, în l

ă â

ț ndu-se albă

și trandafirie în prima oră a dimine i

ț i. În ciuda faptului că se

gr b

ă ea, putu să se minuneze de Domul pe care Brunelleschi a avut genialitatea
să-l construiască după ce clădirea a stat descoperită și expusă intemperiilor
o sută de ani, pentru că nimeni nu știa cum să o închidă f r ă ă să

foloseasc b

ă ârne transversale.

Când Michelangelo ajunse la atelier, Ghirlandaio era deja la masa lui de
lucru.

— Somnul e cea mai mare plictiseală .

ă Trage- i

ț un scaun!

B i

ă atul stătea în fa a

ț lui Ghirlandaio, care dădu la o parte

draperia, așa încât erau scălda i

ț de lumina palidă.

— Întoarce- i

ț capul. Un pic mai mult. O să îmi fii modelul

pentru Sfântul Ioan tânăr, p r

ă s

ă ind orașul pentru a tr i

ă în

deșert. Nu g s

ă isem pe nimeni satisfăcător, până nu te-am

văzut ieri lucrând în Santa Maria Novella...

Michelangelo înghi i

ț în sec. După noaptea nedormită,

visând la crearea de noi cartoane cu care să umple panourile încă goale...!

Ghirlandaio nu inten

ț onase să-și p c

ă l

ă ească ucenicul.

Așadar, îl chemă pe Michelangelo ca să-i arate planul general pentru Adormirea Maicii Domnului, ad ug

ă

ând:

— Vreau să colaborezi cu Granacci pentru scena apostolilor. Apoi o să te l s

ă m

ă să- i

ț încerci mâna cu

personajele din stânga, împreună cu îngerul de lângă ele.

Granacci nu era deloc invidios. Schi a ț seră împreună

apostolii, pe unul dintre ei pleșuv, iar pe cel l ă alt

sprijinindu-l pe Ioan care plângea. Îl spuse lui Michelangelo:

— Măine-dimineaț ,

ă după slujb ,

ă hai să venim înapoi la

atelier ca să începi înv a

ățul de la temelie.

Granacci se exprimase la propriu.

61

Îl puse pe Michelangelo să lucreze pe peretele de stâncă

din spatele curii

și atelierului.

— Zidul trebuie să fie solid. Dacă se dă

ăm ,

ă odată cu el

piere și fresca ta. Ai grijă la salpetru. Chiar și cea mai slabă

concentrație

te îi

ț va mânca vopseaua. Evită nisipul care este

adus din imediata apropiere a mării

ăii. Varul trebuie să fie

vechi. Hai să-ți

țarț

ă cum să folosești mistria ca să obții

țio

suprafață netedă .

ă i

Ț ne minte, tencuiala trebuie să con i

ț nă

cât mai pu i

ț nă apă, să aibă consistența untului.

Michelangelo făcea tot ceea ce i se spunea, dar nu era deloc fericit:

— Granacci, eu vreau să desenez cu pana, nu cu mistria!

Granacci îi r s

ă punse aspru:

— Un artist trebuie să cunoască chiar și cele mai murdare detalii ale meșteșugului s u.

ă Dacă tu nu știi cum

să faci treaba asta, cum po i

ț să te aștep i

ț de la un tencuitor

să- i

ț ob i

ț nă suprafa a

ț perfectă?

— Ai dreptate, o să amestec mai bine mortarul.

Când amestecul a fost potrivit, Granacci îi dădu lui Michelangelo o placă pătrată s-o i

ț nă într-o mână și o

mistrie de cinci inci cu care trebuia să aplice tencuiala.

B i

ă atul prinse repede ce trebuia să fac .

ă Când tencuiala se

uscă destul, Granacci luă un carton vechi din atelier pe care îl i

ț nu astfel încât Michelangelo să traseze cu be i ț șorul de

fildeș contururile. Apoi, când Granacci încă i

ț nea cartonul,

b i

ă atul luă un s c

ă uleț de c r

ă bune pentru a umple g ur

ă ile,

după care d d

ă u cartonul la o parte și desenă un contur de

legătură cu ocru roșu.

În fine, când și acesta se uscă, înlătură surplusul de c r

ă bune cu o pan .

ă

Mainardi intră în atelier și, văzând ce se întâmplă, îl întoarse pe Michelangelo către el.

— Trebuie să i

ț i minte că tencuiala proasp t

ă ă își

schimbă consisten a

ț . Diminea a

ț trebuie să folosești culorile

diluate pentru a nu sufoca porii. Spre seară trebuie iar să

62

fie diluate, pentru că tencuiala nu absoarbe la fel de mult.

Cea mai bună perioadă pentru pictat este la prânz. Dar înainte de a putea așterne culorile trebuie să înve i ț cum să

le prepari. Știi că există doar șapte culori naturale. Să

începem cu negrul.

Culorile erau cump r

ă ate de la spi e

ț r sub forma unor

buc i

ăț de pigment de m r

ă imea unei nuci. Ajutoarele lui

Ghirlandaio foloseau un pis l

ă og de porfir cu care m c

ă inau

culoarea pe o piatră tot de porfir. Chiar dacă timpul minim pentru m c

ă inare era o jumătate de oră, pe panourile lui Ghirlandaio erau aplicate doar vopsele ce fuseseră

m c

ă inate cel pu i

ț n două ore.

— Tatăl meu avea dreptate, să fii artist înseamnă în primul rând muncă fizic ,

ă spuse Michelangelo cu mâinile

înnegrite de pigment.

Ghirlandaio tocmai intră în atelier.

— Opri i

ț -vă, băie i

ț !, le strigă el. Michelangelo, dacă vrei

un negru mineral adev r

ă at, folosește această cretă neagră.

Dacă vrei un negru cenușiu, adaugă niște verde mineral, cam atât pe vârful
cu i

ț tului. Își lep d

ă ă pelerina de pe umeri,

devenind și mai implicat. Pentru culoarea pielii trebuie să

amesteci două păr i

ț de ocru foarte fin și o parte de var stins. Hai să î i

ț arăt cantitățile.

David apăru în uș ,

ă cu un vraf de facturi într-o mână și

cu registrul contabil în cealaltă.

— Ce rost are să-l înve i

ț despre culori, dacă nu știe să-și

facă propriile pensule, a exclamat el. Cele bune nu se g s

ă esc tot timpul. Uite-aici, Michelangelo, acești peri sunt de la porci albi.
Trebuie să fii sigur că sunt domestici.

Folosești cam o treime de kilogram pentru o pensul .

ă Le

legi de un băț mare, așa...

Michelangelo ridică mâinile spre tavan, prefăcându-se disperat.

— Ajutor! Îmi îngr m

ă

d

ă îți to i

ț cei trei ani de ucenicie

într-o singur

ă dimineață d

ă e duminic !

ă

Când fresca lui Granacci fu gata, Michelangelo se sui pe 63

schelă pentru a-i oferi o mână de ajutor. Ghirlandaio nu-i d d

ă ea încă voie să i

ț nă o pensul ,

ă dar a lucrat o s p

ă t m

ă ână

la aplicarea tencuielii și la amestecarea culorilor.

Se f c

ă use deja toamnă când Michelangelo își termină

propriul desen pentru „Adormirea Maicii Domnului” și era gata să-și creeze prima frescă.

La începutul lui octombrie, vremea era răcoroasă.

Recoltele erau culese, strugurii storși, uleiul de măsline

depozitat deja în borcane mari. Contadinii tundeau copacii și aduceau acasă crengile pentru focul de peste iarnă,

câmpurile erau dese

și lenite, în vreme ce frunzele deveneau

roșcate și maronii, culori ce se potriveau cu pietrele turnului crenelat al Senioriei.

Cei doi prieteni se urcară pe schelă cu gălă

și ei

și de mortar,

apoi,

și pensule, linguri de amestecat, cartoane și schișe și

colorate. Michelangelo acoperi cu tencuială o porțiune

mică,

și apoi i

și nu cartonul ce prezenta un bărbat cu barba și

prin

și ul albe, cu ochii mari. Se folosi de beți

și șorul de fildeș, de

car

ă bune, de ocru roșu pentru liniile de legătură

ă

,

ă de pana

pentru șters praful. Apoi își amestecă vopselele pentru verdaccio, pe care îl întinse cu o pensulă moale pentru a obține

ună o bază subțire

ună re. Luă o pensulă fină și schiță cu verde

trăs

ăăturile cele mai evidente: nasul roman, ochii cufundați

în orbite, păr

ăul ondulat, lung până la umeri, și mustața

unindu-se elegant cu barba. Trăsă gâtul, umerii și brațul

braz

ă batului cu mâna liberă,

ă uitându-se doar o dată la schiță.

Gata să aplice vopseaua cu adevărat, se întoarse cu ochi mari spre Granacci.

— Nu te mai pot ajuta de-acum Michelangelo *mio*, îi spuse acesta. De acum totul este între tine și Dumnezeu.

Buona fortuna!

După aceste cuvinte, Granacci coborî de pe schelă.

Michelangelo își dădu seama că este singur în vârful altarului, coco a

ț t sus, deasupra bisericii și a lumii. Pentru

un moment avu senza i

ț a de vertij. De acolo, biserica ar ta

ă

complet diferit: atât de întinsă și goal .

ă Sim e

ț a în nări

64

umezeala tencuielii proaspete și mirosul vopselelor.

Strângea pensula în mân .

ă O stoarse cu degetele mâinii

stângi, amintindu-și că diminea a

ț trebuie să men i

ț nă

culorile diluate, luă niște terra verde și începu să

umbrească p r

ă i

ț le fe e

ț i ce urmau să fie cele mai

întunecate: sub b r

ă bie, nasul, buzele, col ur

ț ile gurii și

sprâncenele. O singură dată se duse la atelierul maestrului pentru îndrum r

ă i.

— Cum amestec aceeași nuanț p

ă e care am avut-o ieri?

— Reduci cu vârful cu i

ț tului din cantitatea de pigment

folosit .

ă Î i

ț dai mai bine seama după greutate decât după

dimensiune.

Timp de o săptămână lucră singur. Cei din atelier erau la îndemân ,

ă lângă el, gata să-l ajute la nevoie, dar nimeni nu interveni. Acesta era botezul lui Michelangelo.

După cea de-a treia zi, toată lumea știa deja că nu urma regulile. Desena personajele ca nuduri anatomice masculine, folosind drept model doi b r ă ba i

ț pe care îi

schi a

ț se în Pia a

ț Veche pe când desc r

ă cau marf ,

ă pe care

apoi îi acoperea cu haine, procedând deci invers față de ceilal i

ț și sugerând trupul omului prin cutele veșmintelor.

Ghirlandaio nu încercă să-l oprească sau să-l corecteze, mul um

ț

indu-se să șoptească:

— ...îi desenez așa cum l-a f c

ă ut Dumnezeu pe Adam.”

Michelangelo nu văzuse niciodată un înger, așa că nu știa cum să-l deseneze.

Era și mai nedumerit despre cum ar trebui să facă aripile, c c

ă i nimeni nu-i putea spune dacă

erau făcute din carne sau din vreun material delicat, precum cele produse de Breasla Lânarilor și cea a M t

ă s

ă arilor. Și nici despre aură nu putea afla dacă este solid ,

ă ca un metal, sau aeriană ca un curcubeu.

Ucenicii mai tineri îl tachinau constant.

— Ești un trișor. Alea nu sunt aripi, spunea Cieco.

— Și un escroc, adug

ă

a Baldinelli. Se pierd în haine și

nimeni nu poate să l

ă e vadă.

— Aureola arată de parcă ar fi o imperfec

ție a zidului,

65

spunea Tedesco, al tur

ă

ându-se celorlalți

ție. Care-i problema,

nu ești creștin? Unde i

ție-e credința

ție?

Michelangelo zâmbea încurcat.

— Îngerul meu este fiul tâmplarului care locuiește la parterul casei noastre.

L-am rugat pe taică-său să-i facă

niște aripi...

Cele două personaje ale lui alcătuiesc

ă

au un tablou în sine,

ad p

ă ostite în col ul

ț de jos al lunetei, la poalele unui munte

conic, care avea în vârf un castel. Restul arcadei era aglomerat cu mai bine de dou z

ă eci de figuri înconjurând-o

pe Fecioara aflată pe un catafalc înalt, cu fe e ț le apostolilor

și ale sfin i

ț lor dezv l

ă uind diverse grade de neliniște. Maria

abia se distingea între ei.

Când Michelangelo coborî de pe schelă pentru ultima oar ,

ă Jacopo trecu din mână-n mână tichia neagră a lui David și fiecare contribui cu câ i

ț va scuza pentru a cump r

ă a

vin. Jacopo f c

ă u primul toast:

— Pentru noul nostru camarad... care va fi în curând ucenicul lui Rosselli.

Michelangelo fu rănit.

— De ce spui asta?

— Pentru că ai ocupat toată arcada.

Lui Michelangelo nu-i plăc

ă use niciodată vinul, dar acel

pahar de Chianti i se păru mai acru decât de obicei.

— Ține-ți

gura, Jacopo. N-am nevoie de necazuri.

Mai târziu, în după-amiaza aceea, Ghirlandaio îl luă

deoparte. Nu spusese niciun cuvânt despre fresca lui Michelangelo, nu l-a lăudat și nici nu l-a criticat. Ca și cum nici nu s-ar fi suit pe acea schelă.

Își ridică privirea de pe

masă, cu ochii întunecați

și

— Se aud vorbe că sunt gelos. E adevărat

at. Nu sunt gelos

pentru acele personaje, ci

și sunt stângace și nefinisate. Ele

ies în evidență nu pentru că sunt desenate mai bine, ci pentru că nu se potrivesc cu stilul atelierului. Fiul meu de șase ani, Ridolfo, imită mai bine decât tine specificul acestui atelier. Dar ca să nu fie neînțeleși legeri, sunt gelos

pentru ceea ce va deveni în cele din urmă abilitatea ta de a desena.

Michelangelo avu un rar moment de umilință.

— Și acum, ce să fac cu tine? Să te dau lui Rosselli? Nici nu se pune problema. Mai avem destulă muncă pentru panourile r m

ă ase. Preg te

ă ște cartonul pentru personajele

ajutoarelor din dreapta. Și încearcă să le faci să nu mai iasă

în evidență ca niște degete bandajate.

Michelangelo se întoarse la atelier târziu în acea noapte, luă copiile pe care le f c

ă use desenelor lui Ghirlandaio din

sertarul lor și puse înapoi originalele. Diminea a ț urm to

ă are

Ghirlandaio îi șopti când trecu pe lângă el:

— Mul um

ț

esc că mi-ai înapoiat desenele. Sper că i

ț -au

fost de folos.

Pe valea râului Arno, iarna asta era mai rea decât oriunde în Italia. Cerul era plumburiu și frigul se insinua prin zidurile caselor și prin haine, rebegindu-i pe localnici. După

frig au venit ploile care au transformat străzile pavate în râuri. Drumurile nepavate au devenit mlaștini. Singurul lucru care a înseninat acea iarnă a fost trecerea prin oraș a Isabellei d'Aragona, aflată în drum spre nordul țării, unde

urma să se căsătorească

cu

fratele său, ducele de Milano. Avea o suită

impozantă de curteni, îmbrăcați în

haine

de țesătură în costume somptuoase ce

fuseseră cumpărate de tatăl ei, ducele de Calabria.

Atelierul lui Ghirlandaio nu avea decât o singură sobă

de

lemn

pe care se încăleau în fața

carei ei, la o masă semicirculară,

se așezau

pe o bancă

de

ă cu spatele înghe a

ț t bocn ,

ă dar cu

degetele dezmor i

ț te suficient pentru a putea lucra. În Santa

Maria Novella era și mai rău. Altarul era mai înghe a ț t decât

o peșteră. Curen i

ț i ce suflau prin biserică făceau schelele să

vibreze. Era ca și cum ar fi încercat să picteze cu n r ă ile

pline de promoroac .

ă Dar chiar dacă iernile de pe aici erau

aspre, în schimb erau scurte. Din martie, tramontana nu 67

mai sufla deja, razele soarelui erau din nou c l ă duroase și

cerul era albastru. În a doua zi de prim v ă ar ,

ă Granacci

n v

ă l

ă i în atelier, clipind des. Michelangelo nu-și mai văzuse niciodată prietenul
atât de entuziasmat.

— Vino cu mine. Trebuie s î

ă i

ț ar t

ă ceva.

Granacci ob i

ț nu permisiunea lui David de a pleca, și în

câteva momente erau amândoi în stradă. Îl conduse pe Michelangelo prin oraș spre Pia a

ț San Marco. S-au oprit un

moment ca să lase să treacă o procesiune cu relicvele Sfântului Girolamo, o falcă și un braț bogat decorate cu aur și argint, din altarul de la Santa Maria del Fiore. Vizavi de biserica de pe Via Larga era o poartă.

— Intr m

ă aici.

Deschise poarta. Michelangelo intră nedumerit. Era o gr d

ă înă uriașă prelung ,

ă cu o cl d

ă ire mic ,

ă un *[casino 43](#)*, în mijloc, în faț ,

ă exact la cap tul

ă

unei c r

ă r

ă i drepte, erau o

piscin ,

ă o fântână și statuia unui băiat care-și scotea un spin din talp .

ă Pe veranda acestui *casino*, grupuri de tineri lucrau la niște mese. Toate cele patru ziduri ale grădinii erau ca niște loggii care ad p

ă osteau bustul de marmură al

împ r

ă atului Hadrian, al lui Scipio, al împ r

ă atului Augustus,

al Agrippinei, mama lui Nero, și mai mul i

ț cupidonii adormi i

ț .

Poteca dreaptă ce ducea spre *casino* era m r ă ginită de

chiparoși. Din fiecare colț al p tr

ă atului ducând spre *casino*

erau alte alei mărginite de copaci, cotind peste pajiști mari.

Michelangelo nu-și putea lua ochii de la doi tineri care lucrau o bucată de piatră pe veranda cl d

ă irii, m s

ă urând-o și

marcând-o, în timp ce ceilalți ciopleau cu dălți.

Se întoarse spre Granacci bâlbâindu-se:

— Ce... e... asta?

— O gr d

ă ină de sculptur .

ă

— Dar... pentru ce?

— O școal .

ă

— ...școală?

— Pentru formarea sculptorilor.

43 Reședință de vară (lb. italiană).

68

I s-au înmuiat genunchii.

— Ce sculptori...?

— Această gr d

ă ină apar i

ț nea lui Clarice de Medici.

Lorenzo a cump r

ă at-o pentru ea, ca să aibă unde locui în

caz că el ar fi murit. Clarice a murit anul trecut în iulie, și Lorenzo a deschis o școală pentru sculptori. L-a adus pe Bertoldo ca să predea.

— Dar Bertoldo e mort!

— Nu, era doar pe moarte. Lorenzo l-a adus aici pe o targa de la spitalul Santo Spirito, i-a ar ta

ă t gr d

ă ina, și i-a

spus că trebuie să restaureze mări

ț a sculpturii în Floren a

ț .

Bertoldo s-a dat jos de pe targa și i-a promis că va reînvia epoca lui Ghiberti și a lui Donatello.

Ochii lui Michelangelo devorau gr d

ă ina, trecând peste

verandă, mistuind statuile, urnele grecești, vasele, bustul lui Platon de lâng p

ă oart .

ă

— Acela de pe verandă e Bertoldo, spuse Granacci. L-am cunoscut odat .

ă Vrei s i

ă te prezint?

Michelangelo dădu din cap aproape violent.

Porniră pe c r

ă area pietruit ,

ă în jurul piscinei și al

fântânii. Șase b r

ă ba i

ț între cincisprezece și treizeci de ani

lucrau la mese f c

ă ute din scândur .

ă Bertoldo, atât de fragil

încât p r

ă ea un spirit f r

ă ă corp, avea p r

ă ul prins într-un

turban. Obrajii i se aprindeau în timp ce îi instruia pe doi b i

ă e i

ț cum s ne

ă

tezeasc o

ă bucat d

ă e marmur .

ă

— Maestre Bertoldo, aş vrea să vi-l prezint pe prietenul meu Michelangelo.

Bertoldo s-a uitat la ei. Avea ochii albaştri şi o voce blândă care, curios, putea fi auzită în ciuda vacarmului făcut de loviturile de ciocan. L-a privit pe Michelangelo.

— Cine e tatăl tău?

— Lodovico di Lionardo Buonarroti-Simoni.

— Am auzit numele acesta. Lucrezi în piatră?

Inima lui Michelangelo se opri. Cineva îl strigă pe Bertoldo. Maestrul se scuză şi o luă spre cel l

ă alt cap t

ă al

verandei. Granacci îl prinse de mână pe Michelangelo şi îl 69

duse prin camerele cl d

ă irii; într-una era expusă colec i

ţ a de

carmee, medalii şi monede a lui Lorenzo, în alta crea i ţ i ale

artiştilor care au lucrat pentru familia de Medici: Ghiberti, cel care a câştigat concursul f c

ă ut de bunicul lui Lorenzo de

Medici pentru uşile Baptisteriului, Donatello, care fusese protejatul lui Cosimo de Medici, Benozzo Gozzoli, care făcuse frescele din capela palatului lor cu portretele membrilor familiei de Medici inserate în „Adorarea Magilor la Bethlehem”. Acolo erau proiectele lui Brunelleschi pentru Dom, desenele sfini

ţi lor pentru Biserica San Marco ale lui

Fra Angelico, schi e

ţi le lui Masaccio pentru Capela Carmine,

comori care îl uimira pe b i

ă at.

Granacci îl luă de mână din nou şi îl conduse pe potecă

spre poartă şi afară pe Via Larga. Michelangelo se aşeză pe o bancă în Pia a

ţi San Marco, cu porumbeii roind la picioarele

lui, ap s

ăându-şi puternic fruntea cu podul palmei. Când s-a uitat la Granacci, avea ochii înfrigura i

ţi.

— Cine sunt ucenicii? Cum au fost primi i

ţi?

— I-au ales Lorenzo şi Bertoldo.

Michelangelo icni.

— Şi eu mai am încă doi ani de ucenicie la Ghirlandaio.

Mamma mia, sunt terminat.

— Răbdare, îl sfătui Granacci. Încă nu ești bătrân. După

ce î i

ț vei termina ucenicia...

— Răbdare!, izbucni Michelangelo. Granacci, acum trebuie să intru! Acum! Nu vreau să fiu pictor, vreau să

sculptez marmura. Acum! Cum pot să i

ă ntru?

— Trebuie să

ă fii invitat.

— Cum pot să f

ă iu invitat?

— Nu știu.

— Atunci cine știe? Cineva trebuie să ș

ă tie!

— Nu mă mai împinge! Mă dai jos de pe bancă.

Michelangelo se potoli. Ochii i se umplură de lacrimi.

— O, Granacci, i

ț -ai dorit vreodată ceva atât de mult încât să nu mai poți

ț trăi fără acel „ceva”?

— ...Nu. Totul mi-a fost la îndemână.

70

— Cât ești de norocos!

Granacci privi dorin a

ț fierbinte, aproape s l

ă batic ,

ă din

ochii prietenului s u.

ă

— Poate.

Cartea a doua

Grădina de sculptură

1

Michelangelo era atras spre gr d

ă ina din Pia a

ț San Marco

de parcă statuile antice ar fi fost niște magne i ț . Câteodată

nici nu-și d d

ă ea seama că picioarele îl purtau într-acolo. Se trezea la poart ,

ă bântuind în umbra verandei. Nu vorbea cu

nimeni și nu se aventura pe c r

ă r

ă uia pavată ce ducea spre

casino, unde lucrau Bertoldo și ucenicii s i ă . Pur și simplu

stătea acolo nemișcat, privind spre ei cu ochi înfometați.

Zvârcolindu-se noaptea, în timp ce frații lui dormeau, se gândea:

— Trebuie să existe o cale. Sora lui Lorenzo de Medici, Nannina, e căsătorită cu Bernardo Rucellai. Dacă merg la el, îi spun că sunt fiul Francesc i

ă , îl rog să discute cu Il

Magnifico pentru mine...

Dar un Buonarroți nu putea cere favoruri de la un Rucellai.

Ghirlandaio era răbd to

ă r.

— Trebuie să termin m

ă

panoul Botezului în câteva

săptămâni și să dăm schela un nivel mai jos, pentru panoul cu „Zaharia scriind numele fiului s u”

ă . Nu avem mult timp.

Ce-ar fi să începi să desenezi, în loc să ba i Ț drumurile?

— Pot să aduc un model pentru „neofit”? Am v z

ă ut pe

cineva în Pia a

Ț Veche, descărcându-și carul.

— Bine.

B i

ă atul l-a schi a

Ț t pe tân r

ă ul Ț r

ă an tocmai ajuns de la

câmp, care purta doar o pereche de pantaloni scur i Ț ,

îngenunchind pentru a-și da jos sabo i

Ț i. Culoarea pielii era

precum a ambrei arse, figura grosolan , ă cu mușchi

proeminen i

Ț fără gra i

Ț e, dar cu fa a

Ț str l

ă ucind luminoas ,

ă în

timp ce tânărul privea spre Ioan. În spatele lui îi desenă pe cei doi asistenți

ț ai lui Ioan cu bărbi albe, cu fețe

ț frumoase,

care exprimau o putere brută.

Granacci zăbovea îngrijorat lângă el, în timp ce desena.

— Ghirlandaio n-ar putea crea asemenea figuri.

— „Degete bandajate”, așa-i?

Ghirlandaio era prea preocupat de crearea panourilor r m

ă ase pentru a interveni. De această dată, ă când

Michelangelo se sui pe schelă, nu i-a mai fost frică.

ă

Experimentă câteva vopsele pentru tonurile pielii, savurând momentul
culminant al efortului de a insufla viață

personajelor lui, de a le acoperi cu haine în nuanțe țe calde de

galben și trandafirii. Totuși o voce în mintea lui striga:

„}nc

ă doi ani? Cum o s r

ă ezist?”

Ghirlandaio nu-i dădu timp nici să respire.

— Acum o să ne mutăm

pe partea cealaltă a altarului,

pentru „Adorarea Magilor”. Pregătește

un carton pentru

ultimele două

personaje din dreapta.

Cartonul cu „Adorarea” era deja atât de aglomerat cu figuri, încât nu-i făcea

nici o plăcere să mai adauge încă

do două.

—

Întorcându-se de la masa de prânz, Granacci anunță:

— Michelangelo a început exact acum un an. Am comandat o damigeana de vin pentru diseară.

O să facem o

petrecere.

Nu-i răsunet

în atelier. Tot atelierul era tensionat. La masa din mijloc, ucenicii lucrau cu capetele plecate.

72

Ghirlandaio era la masa lui, e țâșnind

ca unul dintre

mozaicurile maestrului s u, c

ă

u ochii întuneca i

ț de furie.

— Il Magnifico m-a chemat și m-a întrebat dacă n-aș

vrea să trimit doi dintre cei mai buni ucenici ai mei la noua lui școal ,

ă anunță el.

Michelangelo înlemni.

— Nu, nici să n-aud! Nu concep să-mi pierd cei mai buni ucenici, strigă

Ghirlandaio. Îmi distruge atelierul! Și tocmai acum, în ziua în care

Benedetto e invitat la Paris să picteze pentru regele Fran e

ț i. Mai am șase panouri de terminat! Se

uită în jurul lui. Dar cine îndr z

ă nește să-l refuze pe Il

Magnifico? i

Ț e, Buonarroti, i

ț -ar pl c

ă ea să mergi?

— Mă învârt în jurul acelei gr d

ă ini ca un câine h m

ă esit în

jurul tarabei măcelarului, spuse Michelangelo rugător.

— Basta!, spuse mânios meșterul. Granacci, tu și Buonarroți sunteți

și dezlegați

și din ucenicie. Voi semna hârtiile

la breaslă în seara asta. Și acum înapoi la muncă, cu toți și!

Credeți

și că eu sunt Ghirlandaio Il Magnifico, care am la dispoziție

și milioane ca să

și în o academie?

Bucuria îl învâlm

ăși pe Michelangelo ca o ploaie torențială

și al.

ă

Granacci era posac.

— Granacci, caro mio, care-i problema?

— Mie îmi place pictura. Nu pot să lucrez în piatră.

ă E

prea tare.

— Nu dragul meu, vei fi un sculptor excelent. O să te ajut. Stai și-o să

ăezi.

Granacci zâmbi timid.

— Voi veni cu tine, Michelangelo. Dar ce-o să fac eu cu dalta și ciocanul? O să-mi dau peste degete.

Michelangelo nu se mai putea concentra.

După un timp plecă de la masa ucenicilor spre cea a lui Ghirlandaio. Voia să-i mul um

ț

ească omului care îl primise

acum un an. Dar st te

ă a lângă masa lui, cu limba legată.

Cum po i

ț să- i

ț exprimi gratitudinea față de un om care î i

ț

permite să îl abandonezi?

Ghirlandaio a citit incertitudinea de pe fa a

ț b i

ă atului. Îi

73

spuse încet, spre a nu fi auzit și de ceilalți:

— Aveai dreptate Buonarroti, fresca nu e pentru tine.

Neofitul pe care mi l-ai desenat arată de parcă ar fi cioplit din stânc .

ă Ești talentat ca desenator. Poate cu timpul o să

po i

ț transfera acest talent în piatră. Dar nu uita niciodată că

primul t u

ă maestru a fost Domenico Ghirlandaio.

În acea sear ,

ă în fa a

ț casei Buonarroti, Michelangelo îi

șopti lui Granacci:

— Ar fi mai bine dacă ai veni și tu cu mine. Dacă suntem amândoi în aceeași oală ,

ă n-o să ne arunce împreună de pe

Ponte Vecchio.

Urcară pe scara principală, pentru a evita bucătăria și pe mama vitregă a lui Michelangelo, și mer seră tăcuți în camera tatălui său, unde acesta stătea cocoșat deasupra biroului lui de col ,

ț umbrat de tavanul înalt. Camera era rece. Soarele florentin reușea de-abia după jum ta ă tea

prim v

ă erii s î

ă nc l

ă zească piatra.

— Tată, am vești. Voi pleca de la Ghirlandaio.

— Minunat! Știam că o să- i

ț vină mintea la cap. O să

devii membru al Breslei Lânarilor...

— Plec pentru a deveni elev la grădina de sculptură a familiei de Medici.

Lodovico era prins între bucurie și uimire.

— ...gr d

ă ina Medici... ce gr d

ă in ?

ă

— Și eu merg, domnule Buonarroți, a ad ug

ă

at Granacci.

Vom deveni ucenicii lui Bertoldo, sub îndrumarea lui Il Magnifico.

— Un pietrar! Lodovico își ridică mâinile spre tavan în disperare.

— Pentru a fi sculptor tată. Bertoldo este ultimul maestru rămas în viață.

— Un ghinion nu se termină niciodată. Are mai multe fe e

ț decât un ho .

Ț Dacă mama ta n-ar fi c z

ă ut de pe cal,

n-ai fi fost trimis la doică la Topolino. Atunci n-ai fi aflat niciodată despre
cioplitul pietrelor.

Michelangelo nu îndr z

ă ni să-i r s

ă pund .

ă Granacci îi

74

spuse:

— Domnule Buonarroto, o mul i

Ț me de al i

Ț copii ar fi putut

fi duși la familia Topolino și nu s-ar fi contaminat cu nevoia de piatr .

ă Fiul dumneavoastr ,

ă să ști i

Ț , are o afinitate

pentru sculptur .

ă

— Ce e un sculptor? E mai jos decât un pictor. Nici m c

ă ar nu e membru al celor dou s

ă prezece bresle. Un

muncitor, ca un t i

ă etor de lemne. Sau culegător de m s

ă line.

— Cu o singură mare diferenț ,

ă insistă amabil Granacci:

m s

ă linele sunt presate pentru ulei, lemnul ars la foc.

Ambele sunt consumate. Artă are o calitate magic : ă cu cât

este consumată de mai mul i

ț , cu atât trăiește mai mult.

— Poezie!, strigă Lodovico. Eu vorbesc serios pentru a-mi între i

ț ne familia, și tu reci i

ț o poezie.

Între timp, Monna Alessandra, bunica, intrase în cameră:

— Michelangelo, să îi comunic tatălui tău că Lorenzo, Il Magnifico, este cel care face această ofertă. El e cel mai bogat om din Italia, recunoscut pentru generozitatea lui.

Cât durează ucenicia? Cu cât te plătește?

— Nu știu, nu am întrebat.

— N-ai întrebat?, se enervă Lodovico. Crezi că suntem boga i

ț ca familia Granacci ca să- i

ț pl ti

ă m i

ț e nebuniile?

Obrajii palizi ai lui Granacci se îmbujorar .

ă R s

ă punse

r s

ă picat, lucru ce nu-i era în fire.

— Am întrebat eu. Nimic nu e promis. Niciun contract.

Nicio plată. Doar instruire pe gratis.

Michelangelo se întoarse pentru a înfrunta valul de violență al lui Lodovico.
Însă acesta se pr v

ă l

ă i în scaun cu

ochii în lacrimi.

Michelangelo se gândi:

„Noi, florentinii, suntem tare ciuda i

ț : nu suntem

sentimentali, dar plângem atât de ușor!” Se duse în dreptul tatălui său și-și puse mâna pe umăr

al lui. Tată,

dă-mi o

șansă. Lorenzo de Medici vrea să creeze o nouă generație

de sculptori în Florența

și eu vreau să fiu unul dintre ei.

Lodovico se uită la fiul lui preferat.

75

— Lorenzo te-a cerut pe tine special? Pentru că te consideră talentat?

Bine

ă tatăl se gândi ce bine ar fi fost pentru toată

și dacă ar fi

putut să spun că

ă câteva minciuni nevinovate.

— Lorenzo i-a cerut lui Ghirlandaio doi dintre cei mai buni ucenici ai săi

ă. Am fost aleși – Granacci și cu mine.

Mama lui vitregă asculta de la ușa bucătăriei

ă

ă ei. Intră în

cameră. Fa a

ț îi era palid ,

ă ceea ce f c

ă ea ca p r

ă ul să îi iasă

și mai mult în evidență. Îi spuse lui Michelangelo:

— Nu am nimic cu tine Michelangelo. Ești un b i

ă at bun.

M nâ

ă

nci tot.

S-a întors spre Lodovico.

— Dar vorbesc pentru familia mea. Tatăl meu s-a gândit că e o onoare pentru noi să avem legături cu familia Buonarroți. Ce-mi mai rămâne dacă băiatul acesta ne distruge onorabilitatea?

Lodovico strânse mânerul scaunului. Părea obosit.

— N-o să-mi dau niciodată consimț m

ă ântul.

Apoi ieși din camer ,

ă luându-și cu el so i

ț a și mama. În

tăcerea chinuitoare, Granacci spuse:

— Nu încearcă decât să-și facă datoria față de tine. Cum ar putea el să accepte că judecata unui băiat de

paisprezece ani e mai bună decât a lui? Ai cere prea mult de la el.

— Și să-mi pierd ocazia?, răspunse Michelangelo mânios.

— Nu. Dar nu uita că face tot ce poate cu un fiu încă p

ă

ă

ățnat care-l pune într-o poziție

ție pe care, scuză-mă, nu

e destul de inteligent să o înțeleagă.

ție leagă.

Michelangelo clipi tăcut.

— Granacci, tu îi

ție iubești tatăl, nu-i așa?

— Da.

— Te invidiez.

— Ar trebui să fi

ă îi mai blând cu tatăl tău.

— Blând?

— Da, din moment ce nu vrei să- i

ț fie dușman.

76

2

Grădina de sculptură a familiei de Medici nu era ca atelierul lui Ghirlandaio. Nu trebuia să-și câștige existența .

Domenico Ghirlandaio era totdeauna gr b

ă it, nu doar ca să

câștige bani pentru o familie mare, dar pentru că semna multe contracte cu termene-limită.

Nimic nu era mai departe de această presiune decât atmosfera în care p ș

ă i Michelangelo în ziua caldă de aprilie

când își începu ucenicia la Lorenzo Magnificul și Bertoldo.

Ideea generală era:

„Nu te gr b

ă i. Ai tot timpul. Avem o singură îndatorire: să

învăț m

ă . Nu vindem decât știință ,

ă nu des v

ă ârșim nimic

decât îndemânarea și măiestria. Trebuie doar să ne dezvoltăm. Calma!
Pregătește-te pentru o viață în sculptură.”

ă

Prima persoană care l-a întâmpinat a fost Pietro Torrigiani, un Apollo blond
cu ochii verzi. Îi spuse cu un zâmbet larg, descoperindu-i dinți

și perfecți

și :

— Deci tu ești iscoada. „Stafia” grădinii. Tu bântuiai aceste porticuri.

— Nu știam că mă așteptai

și observat.

— Să te observăm

ă !, îi răspunse Torrigiani. Ne sfredeleai

cu ochii.

Pe lângă sculptură ,

ă Bertoldo mai iubea două lucruri:

râsul și mâncarea. Umorul lui era mai condimentat decât rețetele

și ta lui de pui *alla cacciatora*. Scrisese o carte de bucate, și singura nemulțumire

și

ire pe care o avea după mutarea lui în

casa de Medici era că nu-și putea pune în aplicare rețetele.

Dar ceea ce punea în aplicare era sculptura, căci această persoană fragil ,

ă cu p r

ă ul ca neaua, cu obraji roșii

și ochii de un albastru pal, era moștenitorul tuturor cunoștin e

ț lor ce puteau fi transmise din perioada de glorie a sculpturii toscane.

Maestrul îi lu

ă de bra p

ț e noii s i

ă ucenici.

— E adevărat că nu toate cunoștin e

ț le pot fi transmise,

77

le explică el. Donatello m-a f c ă ut moștenitorul s u,

ă dar nu

m-a putut face niciodată egalul lui. A turnat în mine cunoștin e

ț le și experien a

ț sa, așa cum ai turna bronz topit

într-o form .

ă F r

ă ă Donatello aș fi devenit un bijutier. După

mai mult de jum ta

ă te de secol în care am stat cu el, n-am

r m

ă as decât un miniaturist. Oricât de mult ar fi încercat, n-a putut să-mi transmită îndemânarea și pasiunea lui.

Suntem așa cum ne-a creat Dumnezeu. O să vă ar t ă tot ce

l-a înv a

ă t Ghiberti pe Donatello și ce m-a înv a

ă t pe mine

Donatello. Cât de mult ve i

ț înv a

ă t ? Depinde de capacit i

ă t le

voastre. Un profesor e asemenea unui buc ta

ă r. Dacă-i dai

un pui a o

ț s sau o carne de vânat tare, nici cel mai bun sos al lui nu le va face fragede.

Michelangelo izbucni în râs. Bertoldo, mul um ț

it de

gluma lui, se îndreptă cu ei spre *casino*.

— Și-acum, la munc !

ă Și dacă ave i

ț talent, acesta se va

arăta.

Michelangelo își spuse:

„Să-mi dea un ciocan și o *subbia* în mână, și-o să vadă

așchiile zburând.”

Bertoldo nu avea nicio inten i

ț e de a pune aceste unelte

în mâinile unui încep to

ă r. Îl încredin a

ț lui Michelangelo o

masă de desen pe verandă, între Torrigiani, cel de șaptesprezece ani, și
Andrea Sansovino, de dou z ă eci și

nouă de ani, care fusese ucenicul lui Antonio Poliamolo și a c r

ă ui lucrare contractată urma să fie trimisă la Biserica Santo Spirito.

Aducându-i materiale dintr-o cameră, Bertoldo îi spuse:

— Desenul este un mediu diferit pentru un sculptor. Un om și un bloc de
piatră sunt tridimensionale, ceea ce le dă

imediat mai multe în comun decât au un om și un zid, sau un panou de lemn
ce urmeaz a

ă fi pictat.

Michelangelo văzu că ucenicii de aici sunt la fel ca aceia de la Ghirlandaio. Sansovino îi corespundea lui Mainardi: era deja un artist profesionist care-și câștigase ani în șir existența

prin teracotă, având temperamentul calm al 78

acestuia, acordând cu generozitate timpul și răbdarea sa

începtiv

ărilor. Diametral opus era Soggi, ca un Cieco de paisprezece ani, care nimerise din greșeală în sculptură, și pentru

ă ea lipsit complet de talent ochiului scrutător al lui

Michelangelo.

Și mai era inevitabilul Jacopo, în cazul acesta Baccio da Montelupo, în vârstă de douăzeci

ăzeci de ani, nechibzuit ca o

pitulice, și, la fel ca și Jacopo, un toscan carnal și amoral, care scotocea după fiecare tăvănoș nocturn pentru bârfa matinală. În prima zi de muncă a lui Michelangelo, Baccio veni valvărtej cu cele mai noi vești: în Veneția

se născu

ăcuse

un monstru cu ochi după fiecare ureche. În vecinătatea, în

Padua, se născu

ăcuse un alt monstru cu două capete și două

mâini pentru fiecare bra .

Și A doua zi povestise despre un

florentin care trăiește

într-o a cu femei de proastă condiție

Și e pentru a

salva pe cât posibil virginitatea soției sale.

Specialitatea lui Jacopo erau glumele cu contadini.

Povestea despre o doamnă din înalta societate florentină , că

îmbracă

căci atât în mînt

căci s

căci uri și perle, care-l întrebă pe un țăr

căci an ce

ieșea din Biserica Santo Spirito:

— S-a terminat deja slujba pentru *villani* [44](#) ?

— Da, doamnă, a răspuns țăr

căci anul. Iar slujba pentru târfe

tocmai începe, grăbiți

Și -vă!

Bertoldo bătău d

ă

în palme încântat.

Correspondentul lui Granacci era Rustici, fiul de cincisprezece ani al unui nobil toscan înstărit

ărit, care muncea

doar pentru propria plăcere

ărit și pentru onoarea de a face

artă. Lorenzo îl invitase să locuiască în Palatul de Medici, dar tânărul prefera să stea singur în locuința

sa de pe Via dei

Martelli.

Michelangelo venise deja la grădina

ărită de o săptămână

ărită

ărită ,

ărită

când Rustici îl invită la cină.

— Ca și lui Bertoldo, și mie îmi place să gătesc

ărită. Am pus

o găscă la cuptor azi-dimineață .

ărită

Michelangelo descoperi că Rustici era rustic, la fel ca 44 Prostime (lb. italiană).

79

numele pe care-l purta, c c ă i apartamentul era plin cu

animale: trei câini, un vultur înlăn ui

ț t de un stativ, un graur

care fusese înv a

ăț t de ț r

ă anii de pe moșia tat l

ă ui s u

ă să

spună *Va all'inferno* [45](#) ! Dar ce îi atr g ă ea și mai mult aten i

ț a

lui Michelangelo era ariciul pe care Rustici îl i ț nea pentru

companie, care se mișca neconținut pe sub mas , ă

gâdilându-i picioarele cu e

ț pii.

După cină se mutară într-o cameră mai liniștită, pe ai c r

ă ei pere i

ț erau atârinate tablourile familiei. Cu acest fundal aristocratic, rusticul se transformă într-un tân r ă

educat.

— Michelangelo, po i

ț să desenezi. Poate asta te va face

sculptor. Dar permite-mi să te avertizez: nu te duce să

locuiești în luxul palatului.

Michelangelo pufni.

— Nu cred că sunt în acest pericol.

— Ascult ,

ă prietene. E pl c

ă ut să te obișnuiești cu lucruri

scumpe, moi, confortabile. Odată ce devii dependent, e ușor să te prefaci
într-un lingușitor, să renun i ț la principiile

tale, pentru a nu fi alungat. Urm to

ă rul pas e să- i

ț modifci

lucr r

ă ile pentru a-i mul um

ț

i pe cei de la putere, iar asta e

moartea unui sculptor.

— Rustici, eu sunt simplu.

Ucenicul de care se apropiase cel mai mult era Torrigiani, care-i p r

ă ea lui Michelangelo mai mult soldat

decât pictor. Torrigiani provenea dintr-o veche familie de negu ț to

ă ri de vin, înnobila i

ț de mai mult timp, și era cel mai

îndr z

ă ne ț în rela i

ț a lui cu Bertoldo. Câteodată era și irascibil, motiv pentru care era deja certat cu câ i ț va ucenici.

Se împrietenise rapid cu Michelangelo, vorbindu-i adesea de la masa lui aflată alături. Michelangelo nu mai cunoscuse pe nimeni atât de chipeș ca Torrigiani, frumos fizic, apropiindu-se de perfec i

ț unea uman ,

ă ceea ce-l f c

ă ea

și mai conștient de propriile lui defecte, el fiind urâ e ț l și

cam mărunț.

45 Du-te naibii! (lb. italiană).

80

Granacci privea dezvoltarea rela i ț ei lui cu Torrigiani.

Când Michelangelo îl întreabă dacă nu e de acord că

Torrigiani e un tip strașnic, r s

ă punse precaut:

— Îl cunosc de mult. Familiile noastre sunt prietene.

— Granacci, asta nu-mi r s

ă punde la întrebare.

— Înainte să- i

ț faci un prieten, e bine să împ r

ă i

ț un dram

de sare cu el.

Era în gr d

ă ină de o s p

ă t m

ă ân ,

ă când Lorenzo de Medici

sosi cu o fată tânără.

Michelangelo îl văzu acum de aproape pe omul care, fără vreo func i

ț e anume, conducea Floren a

ț și o

transformase într-o republică puternică ,

ă bogată nu doar în

comer ,

ț ci și în artă, literatură, știință. La patruzeci de ani, Lorenzo de Medici avea o față dur ,

ă ce p r

ă ea cioplită din

piatră întunecată de munte. Chipul lui nu avea o formă

regulat ,

ă nu era deloc frumos; avea pielea brun ,

ă maxilarul

proeminent, buza de jos mult mai mare decât cea de sus, un nas borc na

ă

t, ochii mari întuneca i

ț și obrajii trași. P r

ă ul

închis la culoare era desp r

ă i

ț t pe mijlocul capului și

piept na

ă

t peste sprâncene. Era îmbrăc

ătat cu o haină lungă

roșiatică, având mânecile purpurii, descoperind la gât gulerul alb al cămășii.

Era un pic peste statura medie, cu un

fizic puternic pe care și-l menținea

prin călărit și vânatoare.

Era un bun cunoscător

al culturii clasice, citind

număr

de mii de manuscrise latinești și grecești, poet comparat cu Petrarca și Dante de către Academia Pl tonică, și fondatorul primei biblioteci publice din Europa, pentru care a adunat zece mii de manuscrise și cărți, cea mai mare

colecție

de la Biblioteca din Alexandria înapoi.

Era recunoscut drept „cel mai mare protector al literaturii și artei dintre toți

prin

țările”, cu o colecție

de

sculpturi, tablouri, desene, pietre prețioase aflată la

dispozi i

ț a tuturor artiștilor și elevilor dornici să înve e ț . Le-a

pus la dispozi i

ț e c r

ă turarilor, pe care i-a adunat în Floren a

ț

pentru a o transforma în centrul de învăț tur

ă

ă al Europei,

vile pe versantul de la Fiesole, unde Pico della Mirandola, 81

Angelo Poliziano, Marsilio Ficino și Cristoforo Landino traduceau
manuscrise grecești și ebraice nou descoperite, ajutând la crearea a ceea ce
Lorenzo denumea „revolu i ț a

umanismului”.

Michelangelo auzise multe despre Lorenzo, căci era subiectul de bârfă
preferat în Floren a

ț , cum că avea ochii

slabi și se născuse fără sim ul

ț mirosului.

Acum, când îl ascultă vorbind cu Bertoldo, își d d ă u

seama că avea o voce neplăcută, aspră.

Dar asta părea singura trăsătură neplăcută a lui Lorenzo, așa cum ochii slabi îi erau singura slăbiciune, și

lipsa mirosului singura lipsă cu care se născuse. Cu

ăi

Lorenzo, unul dintre cei mai boghi

ți oameni din lume,

respectat de conducători

ării orașelor-state italiene, ca și de

conducători

ării unor dinastii precum cele din Turcia sau China, avea o personalitate deschisă, plăcută și era complet lipsit de aroganță.

ă Conducători

ăr al republicii, la fel cum

gonfalonieri di giustizia și Senioria erau guvernatori ai legii și ordinii orașului, nu avea o armată, și nici gardă, mergea neînsoțit

țt pe străzile Florenței

ți, vorbindu-le tuturor

cetate

ăților ca unor egali, ducând o viață simplă de familie, jucându-se cu copiii săi și oferind găzduire artiștilor și

oamenilor de știință.

În aceasta consta geniul lui. Își manifesta autoritatea absolută în politic ,

ă dar guverna Floren a

ț cu atât bun-simț

și demnitate, încât oameni care altminteri i-ar fi putut deveni dușmani
colaborau armonios cu el. Nici m c ă ar tatăl

său, Piero, un bărbat abil, sau genialul lui bunic, Cosimo, numit *Pater
Patriae* [46](#) de c tr ă e toscani pentru transformarea

Floren e

ț i în republică după câteva sute de ani de r z ă boi

civil sângeros dintre frac i

ț unile opuse ale guelfilor și

ghibelinilor, nu ob i

ț nuseră rezultate atât de bune.

Florentinii ar fi putut să-l alunge pe Lorenzo Il Magnifico din palatul lui și
din oraș la orice or .

ă El era conștient de

aceasta, la fel și oamenii, și asta era ceea ce făcea ca 46 Părintele patriei (lb.
Latină).

82

guvernarea lui să func i

ț oneze. În același fel în care nu era

arogant, nu era nici laș. Salvase via a țătatălui său într-o

ac i

țune militară îndrăzneță la doar șaptesprezece ani și-și riscase via a

țdând buzna în tabăra lui Ferrante din Neapole cu tot atâta protec i

țe personală câtă folosea și pe străzile

Floren e

ți, salvându-și astfel orașul de o invazie.

Acest b r

ăbat st te

ăa acum la câ i

țva pași de

Michelangelo, vorbindu-i pasionat lui Bertoldo despre niște sculpturi antice ce tocmai sosiseră din Asia Mică. Sculptura era la fel de importantă pentru Lorenzo ca și flota lui de nave răspândită pe glob, sau lan ul

țde b nc

ăi din întreaga

Europă și bazinul mediteranean, sau comer ul

țîn valoare de

milioane de florini de aur cu produse florentine precum lână, ulei, vin, sau orientale ca măt s ăuri, mirodenii și

parfumuri exotice. Unii îl respectau pe Lorenzo pentru bog i

ăţ a lui, al i

ţ i pentru puterea lui. Dar de c tr

ă e artişti şi

înv a

ăţ i

ţ era respectat şi iubit pentru pasiunea lui pentru ştiinţă, pentru libertatea de gândire, închisă mai mult de o mie de ani în temni e

ţ întunecate, de unde Lorenzo de

Medici jurase să o elibereze.

Lorenzo începu să stea de vorbă cu ucenicii.

Michelangelo îşi întoarse privirea spre fata care mergea lângă el. Era foarte supl ,

ă mai tân r

ă ă decât el, îmbr c

ă ată

într-o rochie trandafirie lungă de lân ,

ă o *gamurra* [47](#) largă în pliuri mari, şi un corsaj strâns cu şireturi, sub care avea o bluză galben-pal cu guler înalt, rotunjit. Purta pantofi de brocart galben şi peste p r

ă u-i întunecat o bonetă de satin

roz, brodată cu perle. Era atât de palid , ă că nici m c

ă ar

boneta și rochia roz nu reușeau să o facă să pară mai îmbujorat .

ă Când Lorenzo trecu pe lângă masa lui, ochii lui Michelangelo îi întâlniră pe cei ai fetei.

Se opri din lucru. Ea se opri din mers.

Nu-și putea lua ochii de la această fată slăbuță cu înf i

ă ț sare pl c

ă ut .

ă Expresia s l

ă batică a fe e

ț i lui o sperie.

Obrajii albi i se colorar .

ă

47 Fustă (lb. italiană).

83

Michelangelo sim i

ț legătura ce se crea între ei. Pentru

un moment crezu că o să îi vorbească, fiindcă ea își umezise buzele pale.
Apoi cu o mișcare oscilantă își îndep r

ă tă privirea și se al tur

ă

ă tatălui ei.

Lorenzo își puse bra ul

ț în jurul taliei fetei. Au trecut pe

lâng f

ă ântână, s-au îndreptat spre poartă și au ieșit în piaț .

ă

Michelangelo s-a întors spre Torrigiani.

— Cine era?

— Magnificul, idiotule!

— Nu, nu, fata.

— ...fat ?

ă O, Contessina. Fiica lui. Ultima care a rămas în palat.

— Contessina? Contes

ă mic ?

ă

— Da, da. Lorenzo le poreclea pe celelalte fiice ale lui

„Contessina”. Când s-a n s

ă cut asta mică a botezat-o pur și

simplu Contessina. De ce întrebi?

— Doar așa.

3

Odo vico nu-și d d

ă use absolut niciodată acordul ca

Michelangelo să meargă la gr d

ă in .

ă Chiar dacă familia știa

că plecase din atelierul lui Ghirlandaio, to i

ț ai casei evitau

să discute despre schimbarea spre sculptur ,

ă refuzând să o

recunoasc .

ă Michelangelo și ai lui se întâlneau rar. Pleca la r s

ă r

ă itul soarelui, când to i

ț dormeau, în afară de mama

vitregă, aflată deja la piață și venea acasă exact la dou s

ă prezece, când Lucrezia punea prânzul pe mas .

ă Lucra

la grădină până la l s

ă area întunericului, amânând sosirea

acasă până când to i

ț ceilal i

ț erau deja în pat. Îl așteptau

doar fratele lui Buonarroto, ca să-l întrebe de nout i ă ț le zilei,

și bunica în buc t

ă r

ă ie, pentru a-i da o cină frugală.

— C m

ă

ș

ă ile î i

ț sunt prea mici de-acum, și ciorapii uza i

ț ,

îi spuse Monna Alessandra. Tatăl tău crede că din moment ce ai ales să nu câștigi... dar nu conteaz .

ă Am niște bani

puși deoparte. Cump r

ă ă- i

ț ce ai nevoie.

O sărută pe obrazii-i ofili i ț . Dragostea dintre ei era

statornică, dar știaua prea pu i

ț n cum să și-o arate. El era

sobru din fire și nu-l interesau lucrurile materiale.

— O să sculptez în curând și-o să fiu acoperit cu așchii de piatră. Nimeni n-
o s m

ă

ai vadă hainele.

Bunica îi respect m

ă

ândria și puse banii înapoi în pung .

ă

— Cum vrei. Banii ș

ă tia sunt pentru tine oricum.

Granacci n-avea de ce să se trezească atât de devreme diminea a

ț sau să se întoarcă noaptea târziu. Băieții plecau și veneau împreună la
atelier doar la prânz.

Cu fiecare zi care trecea, Granacci devenea din ce în ce mai posac, cu
umerii atât de pleca i

ț , încât p r

ă ea doar cu

vreo două

degete mai înalt decât Michelangelo.

Se și plânse acestuia:

— Nu-mi place deloc lutul acela rece și lipicios. Îl ureau să c,

încerc să modelez cât mai rău, pentru ca Bertoldo să nu-mi spună că pot trece la sculptat. Am încercat cu *pietra dura* de câteva ori, dar parcă fiecare lovitură de ciocan lovește în mine, nu în piatră.

— Dar Granacci, carissimo, marmura are rezonanță, ă

spuse Michelangelo. Îi

ț r s

ă punde. Pietra dura e ca pâinea

uscată. Așteaptă până-ai să lucrezi în marmură ,

ă care i

ț se

înmoaie între degete ca aluatul proaspăt.

Granacci privi confuz fa a

ț prietenului s u.

ă

— De obicei ești așa insensibil, dar când vorbești despre marmură ,

ă devii poet.

Michelangelo descoperi că aici desenul era fundamental.

De altfel, printre primele lucruri, încă din prima zi, Bertoldo i-a spus:

— Aici, în gr d

ă in ,

ă desenatul e sine qua non. Când

ajungi diminea a

ț , prima dată desenează- i

ț mâna stângă,

apoi descalță-te și desenează- i

ț picioarele. E un exerci i

ț u

bun pentru micșorarea scarei în desen.

— S nu

ă

-mi desenez și mâna dreaptă?

— Iată încă un umorist printre noi, murmură încântat Bertoldo.

85

Încă de pe când lucra *pietra serena* pentru Topolino, Michelangelo putea schimba ciocanul din mâna dreaptă în stânga, fără să simtă vreo diferență în precizie sau echilibru. După ce-și desenă mâna stângă din mai multe pozi i

ț i, mută pana în cealaltă și își desenă mâna dreaptă , ă

prima dată cu palma-n sus, apoi întoars , ă cu degetele

întinse.

Bertoldo trecu pe lângă el și îi luă foaia pe care erau îngr m

ă

d

ă ite vreo șase desene.

— Calul bun se cunoaște de mânz, murmur

ă slab.

— Am lucrat prefect cu amândou .

ă Și dreapta, și stânga

îmi sunt la fel.

Prin grija lui Lodovico, ucenicii primeau modele pentru desen din toate
păturile sociale ale Floren e ț i: înv a

ă ț i

ț

înveșmânta i

ț în catifea neagră, solda i

ț masivi cu capul

p tr

ă

o

ă ț s și sprâncenele arcuite, pungași, contadini veni i ț

direct de la munc ,

ă b tr

ă âni pleșuvi cu nasuri corioate și

b r

ă bii duble, c l

ă ug r

ă i în sutane negre cu tichii gri

acoperindu-le p r

ă ul cenușiu, tineri frumoși ai Floren e

ț i, cu

nasuri grecești pornind direct din frunte, cu p r ă ul purtat

cârlion i

ț pe umeri, și ochii rotunzi, goi și lipsi i

ț de expresie,

boiangii de lână cu bra e

ț le colorate, fierari plini de b t

ă tur

ă

i,

hamali voinici, servitori grași, nobili în mățăsuri albe și roșii cusute cu perle, b i

ă e a

ț ndri zvel i

ț îmbr c

ă a i

ț în violet, copii

dolofani ca modele pentru *putti*.[48](#)

Michelangelo protestă morm i

ă t la critica aspră pe care

Bertoldo o f c

ă u unui tors pe care îl desenase:

— Cum putem desena doar din exterior? Vedem doar ce se conturează prin piele. Dacă am putea desena din interiorul corpului, oasele, mușchii... să cunoști omul înseamnă să-i știi *budelli e sangue*[49](#). N-am v z ă ut încă

niciodată un om pe interior.

— *Dio fottuto!*[50](#), murmură Bertoldo. Doar doctorii au 48 Îngeraș, amoraș (lb. italiană).

49 Măruntaie și sânge (lb. italiană).

50 Domnul a dat în zadar! (lb. italiană).

voie să disece un corp într-o anumite zi din an, în fața

Consiliului Municipal. Altfel e cea mai gravă crimă din Florența

. Nu te mai gândi la așa ceva.

— Pot să nu mai spun asta, dar să n-o gândesc, nu. N-o să sculptez niciodată cu exactitate până nu văd cum

funcționează

corpul uman.

— Nici măcar

ă ar grecii nu disecau, și ei erau păgâni, nu aveau biserică, să le-o interzică. Nici Donatello nu a trebuit să taie un corp pentru cunoștințele

le lui minunate. Trebuie să

fi mai bun decât Fidias și Donatello?

— Mai bun nu. Dar diferit.

Michelangelo nu-l mai văzuse niciodată pe Bertoldo atât de neliniștit. Își întinse mâna ca să mângâie, liniștitor, brațul

lui

ă anului.

În ciuda acestor șocuri zilnice, deveniseră prieteni. Pe când ceilalți

modelau lut sau sculptau în piatră, Bertoldo îl ducea pe bă

ă la în *casino* și stătea cu el ore întregi, în timp ce Michelangelo copia amulete egiptene sau monede romane, iar

ținând în mână fiecare operă de artă pe care

ținea,

și în

toate vremea ce explica ce încercase artistul să obțină.

Spre surprinderea sa, Michelangelo obținuse

și prietenia

lui Torrigiani, care-și mută masa de lucru mai aproape de a lui. Torrigiani avea o personalitate debordantă.

Îl copleșise

pe Michelangelo cu atenția

și farmecul și vivacitatea sa.

Era un filfizon care se îmbrăca în cămăși

colorate de

multe

și așezase și curele late cu cataramă de aur. În fiecare dimineață trecea pe lângă bărbierul din piața

de cereale pentru

să se rasă și să se parfumeze

cu uleiuri. Michelangelo

era neatent, își mânjea mâinile cu cărbune, apoi se scărpină pe față,

și își vărsa vopsea pe cămașă și cerneală pe

ciorapi.

Torrigiani reușea să lucreze o zi întreagă și în același timp să-și p s

ă treze curată cămașa galbenă de pânză, lungă

până în talie, cu mânecile bufante, la fel tunica verde, cu un

„T” brodat pe um r

ă în mătase galbenă și calzoni albaștri din

tricot. Își formase o pozi i

ț e pentru sculptat prin care nu se

87

umplea de praf și cioburi de piatră în p r ă sau haine. Asta

era nemaiauzit la pietrari, care ar ta

ă u la sfârșitul unei zile

de lucru ca niște statui vorbitoare. Torrigiani îl fascina pe Michelangelo, care se sim i

ț flatat când acesta își puse un

braț peste umerii s i

ă , își apropie fa a

ț de a lui și exclamă

referindu-se la ultima sa schiță:

— Michelangelo *mio*, lucr r

ă ile tale sunt cele mai curate,

numai că la sfârșitul zilei de muncă tu ești cel mai murdar dintre toți

ț !

Torrigiani era mereu în mișcare, râzând, pozând, sporovăind, niciodată liniștit și nemișcat, dând din mâinile pline de inele cu perle și smaralde, ca și când ar fi simțit nevoia de a domina spațiul

ț ul din jurul său.

ă

Vocea lui

profund ,

ă melodioas ,

ă traversa pajiștea plină de flori

sălbatică și îi făcea pe scalpellini din colțul îndepărtat al grădinii

ă inii, care construiau o bibliotecă pentru Lorenzo, să se oprească și

ă i să asculte.

Când ucenicii mergeau dimineața

ț să studieze efectul

soarelui asupra picturilor lui Giotto din Santa Croce, sau al razelor după-amiezii asupra „Sfântului Ioan tânăr” și a celor

doi sfinți

ț ai lui Filippino Lippi în Santo Spirito, sau să prindă

strălucirea apusului pe figurile sculptate de pe Campanil , ă

Torrigiani își trecea bra ul

ț pe sub al lui Michelangelo, îl

atr g

ă ea și îl i

ț nea ca pe un spectator captiv, dar fermecat.

— Ah, să fii soldat, Michelangelo! Să lup i ț până la

moarte, să- i

ț ucizi dușmanul cu sabia sau lancea, să

cucerești țărâhuri noi cu toate femeile lor. Asta e via a ț ! Un

artist? Pfui! Asta-i muncă pentru eunucii sultanului. Tu și cu mine trebuie să
cutureier m

ă lumea împreun ,

ă amico mio, să

g s

ă im lupte, pericole, comori.

Michelangelo avea o afec i

ț une profundă pentru

Torrigiani, aproape o dragoste. El însuși se sim e ț a simplu.

Să fi câștigat admira i

ț a unui tânăr atât de frumos și dorit ca

Torrigiani... era un vin prea tare pentru cineva care nu bea niciodată .

ă

88

4

Trebuia să se descotorosească de lucrurile învătăte la

atelierul lui Ghirlandaio din cauza felului diferit de desen care era necesar pentru sculptură.

— Acesta e desen de dragul desenului, îl avertiză

Bertoldo cu exact aceleași cuvinte cu care și Ghirlandaio îl avertizase să nu deseneze, pentru a obține sigură a ț

ochiului și a mâinii.

Bertoldo îi tot repeta diferența

ț le.

Sculptorul caută figurile tridimensionale, nu doar în l

ă i

ț me și l i

ăț me, dar și adâncime.

Pictorul desenează pentru a ocupa spațiul, sculptorul

pentru a-l înlocui. Pictorul desenează o natură moartă într-o ramă, sculptorul desenează pentru a surprinde mișcarea, pentru a descoperi

tensiunea și for e

ț le ce se luptă în figura

uman .

ă

— Pictorul desenează pentru a dezvolt

ă ui specificul,

sculptorul desenează pentru a descoperi universalul.

Comprendi [51](#) ?, îl întreba.

Michelangelo rămânea tăcut.

— Cel mai important e că pictorul desenează pentru a exterioriza, pentru a smulge din sine o formă pe care o pune pe hârtie, iar sculptorul desenează pentru a interioriza, pentru a extrage din lume o formă pe care o înt r

ă este în el însuși.

Michelangelo intuise unele dintre aceste lucruri, și le recunoștea pe celelalte ca fiind în e

ț lepciunea câștigată prin

experiență.

— Sunt ca un *stufato* [52](#), se scuză Bertoldo. Toate credin e

ț le de două secole ale sculptorilor toscani mi-au fost b g

ă ate în cap. Trebuie să mă ier i

ț dacă acestea par spuse

obiter dicta[53](#).

51 Înțelegi? (lb. italiană)

52 Tocană (lb. italiană).

53 Din întâmplare (lb. latină).

89

Bertoldo, împovărat

de misiunea de a forma o nouă

generație

de sculptori, era un profesor plin de dor

de a uire, spre

deosebire de Ghirlandaio, care pur și simplu nu avea timp pentru asta.

Sculptorii sunt oameni tăcuți

și uimiți

de zgomotul ciocanului și al

de lăcăș

de aia

și fiind limbajul lor adevărat

de a tăia, care estompează vocile și

lumea. Bertoldo era o excepție

de tăiere.

— Michelangelo, desenezi bine. Dar e important să știi de ce trebuie să te pricepi la desen. Desenul e ca o lumânare pe care sculptorul o aprinde pentru a nu pipăi în

întuneric, e un plan pentru în

ț legerea structurii pe care o

privești. E pentru a în

ț lege o altă ființă umană, pentru a-i

descoperi cele mai ascunse adâncimi. Asta e cea mai periculoasă misiune a omului. Și singurele arme pe care artistul le posedă sunt pana și c

ă bunele. D d

ă u din umeri.

Vis to

ă rul de Torrigiani vorbește despre plecarea în r z

ă boaie. Joacă de copii! Nu există pericol mortal care să-l întreacă pe acela al unui bărbat singur care încearcă să

creeze ceva ce nu a mai existat niciodată.

Michelangelo avea înaintea lui desenul pe care îl f c ă use

în acea zi, cercetându-l parcă pentru a în

ț lege mai bine

spusele lui Bertoldo, să vadă dacă poate g s

ă i în el m c

ă ar o

parte din ceea ce căuta maestrul.

— Desenul e modul ideal de a- i

ț cunoaște subiectul, îl

pov ui

ă ț a b tr

ă anul, aducându- i

ț în e

ț lepciune așa cum

scrierea Purgatoriului i-a adus lui Dante. Da, desenul este asemenea cititului, așa cum îl citești pe Homer pentru a afla despre Priam și Elena din Troia, sau pe Suetonius pentru a afla despre împ r

ă a i

ț i romani.

Michelangelo își plecă fruntea.

— Sunt un ignorant. Nu știu să citesc din greacă sau latină. Urbino a încercat timp de trei ani să mă înve e ț , dar

eram încăp â

ă ț nat și nu prindeam nimic. Voiam doar să

desenez.

— Stupido! N-ai în e

ț les ce vreau să spun. Nu-i de mirare

că Urbino s-a chinuit cu tine. Să desenezi înseamnă să

90

înve i

ț . E o disciplin ,

ă o unitate de m s

ă ură cu care să vezi

cât ești de sincer. E un confesional, dezvolt

ă ui totul despre

tine, în timp ce tu îți închipui că prezinți pe altcineva.

Desenul e ca versul unui poet, scris pentru a vedea dacă o poveste merită spusă, sau un adevăr descoperit.

Vocea b tr

ă ânului deveni blând ,

ă afectuoas .

ă

— Ține minte, figlio mio: să desenezi înseamnă să fii asemenea lui Dumnezeu când i-a insuflat viață lui Adam.

Suflul exterior al artistului și cel interior al modelului creează o a treia nouă viață ,

ă pe hârtie. Actul iubirii,

Michelangelo, actul iubirii, prin acesta a fost creat totul pe p m

ă ânt.

Da, desenul era suflul vie i

ț i, știa asta deja. Totuși pentru

el nu era un scop, ci un mijloc.

Începuse să r m

ă ână seara, f r

ă ă știrea nim nui

ă

, luând

unelte și lucrând buc i

ăț le de piatră r m

ă ase aruncate,

travertino alb-g l

ă bui din carierele Romei, pietra forte din Lombrellino, breccia
conglomerată de la Impruneta, marmură verde-închis din Prato, marmură
pestriță

galben-roșiatică din Siena, marmură roz din Gavoro, marmură cipollino
transparent ,

ă bardiglio înflorită cu

albastru și alb. Dar cea mai mare bucurie a lui era când cineva lăsa în urmă un fragment alb pur de Carrara. Copil fiind, stătea

ă a în fața

ț t i

ă etorilor de marmură ,

ă fl m

ă ând să-și

pună mâinile pe piatra aceasta pre i

ț oasă. Nu reușise

niciodată .

ă Marmura albă era rară și scumpă, iar din Carrara și Seravezza se aducea doar cât pentru îndeplinirea comenzii.

Acum începuse pe furiș să lucreze cu șpiul

ț , cu d l

ă i

ț le

din a

ț te sau teșite, încercând pe marmură stilurile de prelucrare pentru *pietra serena* pe care le învăța se de la

Topolino. Asta era cea mai fericită oră din zi pentru el, singur în grădina

ă în ,

ă doar cu statuile drept companie.

Curând-curând, o să aibă aceste unelte în mâna lui pentru totdeauna.
Trebuia să le poată lua în mână în fiecare dimineață ,

ă c c

ă i erau ca niște prelungiri naturale ale lui, ca 91

mâinile sau picioarele. Nu neglija niciodată, la căderea întunericului, să
ascundă cu grijă contururile pe care le trasase, pentru ca nimeni să nu-și dea
seama că lucrase, să

arunce așchiile de piatră peste gr m

ă ada de moloz din

fundul gr d

ă inii.

Până la urm ,

ă tot a fost descoperit. Dar de c tr

ă e ultima

persoană la care s-ar fi așteptat să-l surprindă. Contessina de Medici venea
la gr d

ă ină aproape zilnic, dacă nu cu

Lorenzo, atunci cu Poliziano, sau Ficino, sau Pico della Mirandola, înv a

ăț i

ț i Platonicieni ai tatălui său. Vorbea cu Granacci, cu Sansovino și cu
Rustici, pe care p r ă ea că îl

cunoștea de mai mult timp. Dar nimeni nu i-l prezentase pe Michelangelo. Lui nu-i vorbise niciodată .

ă

El știa imediat, chiar fără să vadă silueta zglobie sau fața

ț dominată de ochii mari, că intrase pe poartă .

ă Toate

simțur

ț ile și se ascunde

ț au, se comporta ca și cum toate

mișcărilor din jurul lui, chiar și aceea a soarelui sau a aerului, erau mai grăb

ă ite.

Contessina fusese cea care îl sc

ă ase pe Granacci de

corvoada pietrei. El îi povestise despre cum se simțea, iar

ea îi relatase tatăl

ă ui și u.

ă Apoi, într-o zi, Lorenzo veni în

grăd

ă înă și îi spuse:

— Granacci, aș vrea un panou mare cu Triumful lui Paul Emilius. Nu ai vrea să îl pictezi tu?

— Cum să nu! Când nevoia e mare, ajutorul e aproape.

Când Lorenzo se întoarse în altă direcție, Granacci își

apăsă

cu mâna stângă pe buze, apoi flutură degetele în semn de mulțumire

și

se îndreptă spre Contessina. Aceasta nu se oprea niciodată să se uite la munca lui Michelangelo. Se oprea însă la masa lui Torrigiani, stând pe latura îndepărtată a

acesteia, în așa fel încât era cu fața spre Michelangelo, iar el îi putea vedea fiecare mișcare și o putea auzi râzând când Torrigiani o amuza. Chiar dacă o urmărea ea fascinat,

ochii lor nu se întâlneau niciodată.

Când ea pleca, în sfârșit, Michelangelo era epuizat psihic. Nu putea să se

concentreze pe nimic. Nu îl interesau fetele. Nici

92

după un an în compania lui Jacopo nu-și putea da seama care sunt bune de pat. Nu avea nicio fată în familie și nici în micul lui cerc de prieteni. Nu-și putea aduce aminte dacă

vorbise vreodată cu vreuna. Nu-și dorise niciodată să

deseneze una. Îl erau complet străine. Atunci de ce îl deranja când o vedea râzând cu Torrigiani, la doar câțiva

pași depărtați?

De ce se enerva pe Torrigiani și pe ea? Ce însemna ea, această prințesă

ț să din sângele nobil al familiei

de Medici pentru el?

Era un fel de boală misterioasă. Își dorea ca ea să fi r m

ă as departe de gr d

ă in ,

ă să-l lase în pace.

Rustici spunea că înainte venea rar. Acum de ce venea în fiecare zi, câte-o oră sau mai mult?

Cu cât desena mai furios pe paginile albe din fa a ț lui, cu

atât era mai conștient de prezen a

ț ei lângă masa lui

Torrigiani, flirtând cu atletul frumos și zvelt și înregistrând totuși în același timp fiecare linie de c r ă bune a lui

Michelangelo ca o provocare directă.

Abia după mult timp, în miezul c l

ă durii de var ,

ă când

florile erau uscate și pajiștea pârjolită își dădu seama că era gelos. Gelos pe Torrigiani. Gelos pe Contessina. Gelos pe ei doi împreun .

ă Gelos pe fiecare dintre ei în parte.

Și era uimit.

Acum, Contessina îl descoperise în grădina ,

după

plecarea celorlalți

— . Era împreună cu fratele ei Giovanni, cel

gras cu un ochi sașiu, care era de vârsta lui, avea cam paisprezece ani, și era deja cardinal ales, și cu vărul ei, fiul nelegitim al lui Giuliano, fratele iubit al lui Lorenzo, care fusese înjunghiat mortal în Dom de către conșpiratorii

Pazzi. Michelangelo avea doar trei ani la acea vreme, dar florentinii încă mai vorbeau despre priveliștea conșpiratorilor spânzurați

— de ferestrele Senioriei.

Primele cuvinte fură rostite inconștient.

— *Buona sera.*

— *Buona sera.*

— Michelangelo.

93

— Contessina.

— *Come va?*, întreabă Contessina.

— *Non c'è male.* Vorbise ca un pietrar din Settignano.

Sculpta în os de hering o bucată de *pietra serena*. Nu se opri din lucru.

— Piatra asta are miros.

— De smochine proaspăt

ă culese.

— Iar asta? Contessina ar t

ă spre o bucată de marmur ,

ă

pe banca de lângă el. Miroase a prune proaspete?

— Nu, nu, abia dacă are miros. Luă o bucat .

ă Dar uite,

miroase și tu.

Fata strâmbă din nas, râzând. El se postă în fa a ț

marmurii și începu să dea lovituri, făcând așchiile să

zboare.

— De ce lucrezi atât de... furios? Nu te obosește? Pe mine cu siguranță m-ar slei de puteri.

Michelangelo știa cât este de fragil ,

ă aflase de ftizia din

familia ei, care îi r p

ă use mama și sora anul trecut. Rustici

spunea că de aceea Lorenzo îi este atât de devotat, pentru c ș

ă tia că n-o să mai fie pentru mult timp cu el.

— Nu, sculptatul pietrei nu î i

Ți ia puterile, ci ți le redă.

Uite, încearcă să lucrezi această marmură alb .

ă O să fii

uimită cum devine vie în mâinile tale.

— În mâinile tale, Michelangelo. Nu termini acel model de *pietra serena* pentru mine?

— Dar nu-i nimic special, doar os de hering, cum se cioplește pentru aleile grădinilor sau cisterne.

— Mie îmi place.

— Atunci o s î

ă l termin.

Ea stătea nemișcată, aplecată deasupra lui, în timp ce el era ghemuit peste piatră. Când dădu de un loc tare, se uită

împrejur după o g l

ă eată de ap ,

ă nu văzu niciuna, și scui pă

exact pe punctul ce trebuia înmuiat, apoi continuă să

treacă dalta peste piatră. Amuzată, ea întrebă:

— Ce faci dacă i

Ț se usucă gura? El privi în sus, spre ea,

îmbujorat.

Unui scalpellino bun nu i se usucă niciodată.

5

Venirea caniculei aduse și prima plecare din gr d ă in :

ă

Soggi. Entuziasmul lui se ofilise ca iarba pe pajiște. Nu câștigase niciun premiu sau comand ,

ă și cu toate că

Bertoldo îi pl te

ă a câteva monede, câștigurile lui erau mai

mari decât ale lui Michelangelo, care nu primea nimic. De aceea Soggi credea c M

ă ichelangelo o să i se alăture.

Într-o seară sufocantă de august el așteptă să plece toată lumea, apoi își aruncă uneltele și se îndreptă spre cel mai nou ucenic.

— Michelangelo, tu și cu mine, hai să plecăm de-aici.

Toate lucrurile astea sunt atât de... nepractice. Hai să ne salvăm cât încă mai avem timp.

— S ne

ă

salvăm, Soggi? De ce?

— Nu fi orb! N-or să ne dea niciodată comenzi sau bani.

Cine are cu adevărat nevoie de sculptură pentru a trăi?

— Eu am.

Sentimentele de dezgust, renun a

ț re și chiar frică ivite pe

fa a

ț lui Soggi erau chiar mai elocvente decât orice încercase el să modeleze în lucrările lui în ceară sau lut.

— Unde-o să g s

ă im de muncă? Dacă Lorenzo moare...

— Dar e tânăr, are doar patruzeci de ani.

— ...atunci n-o să mai avem protector, nici gr d

ă in .

ă O să

hoin r

ă im prin Italia, ca niște cerșetori cu p l

ă r

ă ia-n mân ?

ă

N-ave i

ț nevoie de un sculptor? Nu vă trebuie o Madonna? O

Pietà? Pot face eu una, dacă-mi da i ț mâncare și un
acoperiș.

Cu aceasta, Soggi își îngr m

ă

d

ă i în tolă cele câteva

lucruri personale.

— *Ma che!* Vreau să am o meserie în care să vină lumea la mine. Zilnic! Să
vină ca pentru *pasta* sau carne, pentru vin sau *calzoni*. Oamenii nu pot tr i

ă f r

ă ă aceste lucruri, pe

care trebuie să le cumpere în fiecare zi. Și așa, eu vând în 95

fiecare zi. Cu ce vând, o să pot trăi. Am o fire practică, trebuie să știu câ i

ț scuți pot câștiga în fiecare zi. Sculptura

e ultimul dintre produsele de lux, este chiar în coada listei.

Ce zici, Michelangelo? Nu te-au pl ti

ă t nici cu un scud. Uite

ce haine zdren ui

ț te ai. Vrei să tr i

ă ești ca un s r

ă nto

ă

c toată

via a

ț ? Renunță acum, odată cu mine. O să ne g s

ă im altă

munc î

ă mpreun ...

ă

Izbucnirea lui Soggi era sincer .

ă Se adunase deja de

câteva săptămâni, poate chiar luni. Totuși, în sinea lui, Michelangelo era un
pic amuzat.

— Sculptura e prima de pe lista mea, Soggi. De fapt, nu e nicio listă. Spun
sculptură și asta e tot.

— Păi, să știi că asta e tot!, acceptă Soggi. Tatăl meu știe un măcelar pe
Ponte Vecchio, care caută un ajutor.

Dalta, e ca un cuțit...

Diminea a

ț urm to

ă are, Bertoldo ridică din umeri când

auzi de plecarea lui Soggi.

— Astea sunt pierderile în sculptur .

ă Fiecare e n s

ă cut cu

pu i

ț n talent. Dar la cei mai mulți oameni, flacăra se stinge repede.

Își trecu resemnat mâna prin păr.

— Lucrul acesta se întâmplă tot timpul în atelier. Începi știind că o parte din învățătură va fi irosită. Dar nu poți să

te oprești din acest motiv, nu po i

ț să-i faci să sufere pe

ceilal i

ț ucenici. Pentru cei de-alde Soggi, motivarea nu e dragostea sau afinitatea pentru sculptură, ci entuziasmul tinere i

ț i. Când noutatea începe să dispară, își spun: „Nu mai visa. Găsește- i

ț un mod de trai stabil.” Când o să fii șeful

unui atelier, o să vezi că acesta e adevărul. Sculptura e o muncă dur ,

ă brutal .

ă Nu devii artist pentru că vrei, ci pentru că trebuie. Asta e doar pentru cei care nu pot tr i ă

fără artă.

A doua zi de dimineață ,

ă Bugiardini, cel cu fa a

ț ca o lună

plin ,

ă mai gras, dar nu mai înalt, sosi la gr d

ă ină ca ucenic

nou. Michelangelo și Granacci îl primiră călduros.

Granacci se arată talentat la organizare.

96

După ce termină pictura pentru Lorenzo, acesta îl rugă

să devină administratorul gr d

ă inii.

Îi pl c

ă ea să se ocupe de organizare, petrecându-și zilele asigurându-se că piatra, fierul sau bronzul potrivit erau aduse la gr d

ă in ,

ă organizând concursuri pentru ucenici sau

ob i

ț nând comenzi mai mici de la bresle.

Michelangelo protesta:

— Granacci, n-ar trebui să faci asta. Ai la fel de mult talent ca oricine altcineva din grădin .

ă

— Dar îmi place să fac asta, r s

ă punse ușor Granacci.

— Atunci să nu- i

ț mai plac .

ă Dacă avem nevoie de

c r

ă bune, sau de un model, atunci lasă că ne g s ă im și

singuri. De ce să renun i

ț tu la munca ta, ca să o facem noi

pe a noastră ?

ă

Granacci nu r m

ă ase insensibil la complimentul ascuns

din reac i

ț a lui Michelangelo. Îi r s

ă punse:

— Este timp pentru toate, caro mio. Am pictat înainte și o să mai pictez și altă dată.

Dar când Granacci se întoarse la pictur ,

ă Michelangelo

se supără mai tare ca niciodată. Lorenzo îl pusese să creeze decorurile pentru un spectacol, precum și steagurile și celelalte accesorii pentru o procesiune.

— Granacci, idiota, cum poți

ș sta aici cântând fericit,

când pictezi niște decoruri pentru un carnaval, care vor fi aruncate a doua zi?

— Dar mie îmi place să fac lucrurile pe care tu le consideri nimicuri. Nu totul trebuie să fie profund și etern.

Un carnaval sau o petrecere sunt importante pentru că le oferă plăcere oamenilor, și plăc

ă erea e unul dintre cele mai

importante lucruri în viață ,

ă la fel ca mâncarea, bucur

ă

a sau

arta.

— Mi

ă ... m i

ă ... florentinule!

6

Pe când zilele toamnei se statorniceau în oraș, se 97

statorniceau și prietenii lui Michelangelo. În zilele de sărb to

ă are, când gr d

ă ina era închis ,

ă Rustici îl invita la

prânz, apoi mergeau împreună pe câmpuri, în c ut ă are de

cai pe care să îi deseneze, pl ti

ă nd fermieri, gr j

ă dari sau

îngrijitori pentru privilegiul de a face schi e

ț cu hambarele și

ogoarele lor.

— Caii sunt cele mai frumoase crea i

ț i ale lui Dumnezeu,

exclamă Rustici. Trebuie să îi desenezi iar și iar, fiecare cal pe care îl
întâlnești.

— Dar Rustici, eu n-am de gând să sculptez cai, doar oameni.

— Dacă apuci să cunoști un cal, cunoști lumea.

Sansovino, care era contadino din Arezzo și care ucenicea în gr d

ă in ,

ă avea propria lui filosofie.

— Un artist trebuie să se întoarcă înapoi la p m ă ânt cât

mai des. Trebuie să îl are, să îl semene, să-l pr ș

ă ească și să

culeagă grânele. Contactul cu p m

ă ântul ne înnoiește. Să fii

doar artist înseamnă să creezi din tine însu i

ț și astfel să te

golești, să devii sterp. De aceea merg cu catârul la fiecare câteva săptămâni
acasă în Arezzo. Trebuie să vii și tu cu mine Michelangelo, să sim i

ț ogorul arat sub tălpi.

— Sansovino, vizitez cu tine Arezzo doar dacă ai un ogor de marmură pe
care să îl ar.

Doar acas e

ă ra nefericit.

Lodovico reușise să afle cât de mult câștiga fiecare ucenic la gr d

ă in ,

ă ce premii în bani, recompense și comenzi

se dădeau. Știa că Sansovino, Torrigiani și Granacci câștigau sume frumoase.

— Tu de ce nu?, îl întreabă el pe Michelangelo. Niciun scud.

— Înc

ă nu.

— După opt luni împlinite. De ce al i

ț i pot și tu nu?

— Nu știu.

— Eu pot să trag o singură concluzie: nu te poți compara

cu ceilal i

ț .

— Nu pot.

98

— Lorenzo ar afla dacă ai talent ca sculptor?

— Cu siguranță .

ă

— Dar te-a b g

ă at în seam v

ă reodată?

— Niciodat .

ă

— Allora! Îi

ți mai dau patru luni, ca să fie un an întreg.

Dacă Lorenzo încă mai consideră că ești un fruct sterp, atunci o s m

ă

ergi la munc .

ă

Dar r b

ă darea lui Lodovico dură doar patru s p

ă t m

ă ani. Îl

prinse pe Michelangelo la col ,

ți într-o duminică diminea a

ți , în

dormitorul s u.

ă

— Îi

ți laud B

ă ertoldo munca?

— Nu.

.

— Îi

ți spune că a

ăi talent?

— Nu.

— Te încurajează?

— M

ă instruieste.

— Nu e același lucru.

— *Ammesso* [54](#).

— Pe ceilalți

ți îi laudă?

— Câteodată.

— E posibil ca tu să nu a

ă

ă nicio speranță?

— Nu e posibil.

— De ce?

— Desenez mai bine decât ei.

— Desenezi. Ce înseamnă asta? Dacă te pregătești să

devii sculptor, de ce nu sculptezi?

— Bertoldo nu m l

ă asă.

— De ce?

— Spune c

ă nu sunt înc p

ă reg ti

ă t.

— Dar ceilal i

ț sculptează?

— Da.

— I i

ț dai seama ce înseamnă asta?

— Nu.

— Înseamn c

ă

ă nu ești la fel de priceput ca ei.

— Asta o să se vadă când o să pun mâna pe piatră.

54 De acord (lb. italiană).

99

— Și asta când o să fie?

— Nu știu.

— Pân nu l

ă

ucrezi în piatr ,

ă nu câștigi nimic?

— Nu.

— Și nu e niciun semn c-o s te

ă

lase să începi cu piatra?

— Nu.

— Și nu i

ț se pare lipsit de speranță?

— Nu.

— Atunci cum i

ț se pare?

— Sigur c m

ă

m

ă

ir !

ă

— Și cât o să fii așa, mirat?

— Atât cât va crede Bertoldo de cuviință.

— Ce s-a întâmplat cu mândria ta?

— Nimic.

— Același lucru i

ț se întâmpl ș

ă i în grădin :

ă nimic.

— Nu- i

ț pierzi mândria dac î

ă nve i

ț .

— Ai aproape cincisprezece ani. Tu n-o să câștigi niciodată nimic?

— O s c

ă âștig.

— Când? Cum?

— Nu știu.

— Ai spus „Nu” și „Nu știu” de cel pu i

ț n dou z

ă eci de ori.

Când o să știi?

— Nu știu.

Epuizat, Lodovico strig :

ă

— Ar trebui să te bat cu un b .

ă Ț Oare când o să- i

ț vină

mintea la cap?

— Atâta știu: că fac ce trebuie.

Lodovico se trânti într-un scaun.

— Lionardo vrea să devină c l

ă ug r

ă . Cine-a mai auzit de

un Buonarroti c l

ă ug r

ă ? Tu vrei să fii artist. Cine-a mai auzit

de un Buonarroti artist? Giovansimone vrea să fie b t ă uș

ă ,

să dea cu pietre în trecătorii de pe stradă. Cine-a mai auzit de un Buonarroti *malandrino* [55 ?](#) Urbino l-a trimis acasă pe Sigismondo, spunând că îmi pierd banii cu el, nu poate să

55 Ticălos (lb. italiană).

100

înve e

ț să citească. Cine-a mai auzit de un Buonarroti analfabet? Nu știu pentru ce trebuie să aibă omul copii!

Michelangelo se îndreaptă spre Lodovico și își puse mâna pe umărul tatălui său.

— Tată, ai încredere în mine. Nu încerc să tund lână de pe un măgar.

Lucrurile nu mergeau mai bine pentru el nici la grădă în ,

ă

chiar p r

ă eau că merg mai prost. Bertoldo îl muncea din greu și nu era niciodată mul um

ț

it de ce făcea, sărind de pe

un picior pe altul strigând:

— Nu, nu, po i

ț mai bine de-atât! Din nou! Din nou!

Îl punea să deseneze din nou de pe o scară ,

ă modelele

așezate pe podea, obligându-l la sfârșitul s p ă t m

ă âni să

vină în ziua liberă și să compună o temă care să includă

toate chipurile pe care le desenase în timpul săptămânii.

Mergând seara înspre casă cu Granacci, i se plânse:

— De ce mă nedrept e

ă ț ște?

— Nu te nedrept e

ă ț ște.

— Dar toată lumea o vede. Nu-mi dă voie să particip la niciun concurs cu premii în bani organizat de Lorenzo, sau să lucrez pentru vreo comand .

ă Nu am voie să vizitez

palatul și să văd operele de art .

ă Tu ești administratorul

gr d

ă inii. Vorbește cu Bertoldo. Ajută-m .

ă

— Când Bertoldo o să considere că po i ț participa la

concursuri, o să- i

ț spun .

ă Pân a

ă tunci...

— O, Dio!, morm i

ă Michelangelo. Până atunci o să dorm

în Loggia della Signoria, unde n-o să mă g s

ă ească tata cu

b ul

ăț .

Mai era ceva care îl f c

ă ea nefericit, dar despre care nu

putea vorbi cu Granacci. Din cauza vremii umede, Lorenzo îi interzise Contessinei să părăsească palatul. Lui Michelangelo nîi părea fragil .

ă Sim e

ț a că e o flac r

ă ă în ea, o

flacăra destul de puternică pentru a alunga moartea. Acum, că nu mai venea, grădina p r

ă ea goal ,

ă zilele lungi și

monotone f r

ă ă ner b

ă darea aşteptării.

În singur ta

ă tea lui se întoarse spre Torrigiani.

101

Deveniseră de nedespăr i

ţ t. Michelangelo îl tot lăuda pe

acesta că e inteligent, că are fler, că arată bine...

Granacci era mirat.

— Michelangelo, sunt într-o pozi i

ţ e dificil .

ă Nu pot spune

prea multe fără să par gelos sau rănit. Dar trebuie să te avertizez. Torrigiani a mai făcut asta înainte.

— Ce a făcut?

— Şi-a d r

ă uit afec i

ţ unea cuiva, pe care l-a câştigat

complet, ca apoi să rupă repede leg tur ă

a când a ap r

ă ut

cineva nou în via a

ț lui. Torrigiani are nevoie de audiență. Tu

ești audien a

ț lui acum. Nu confunda rolul acesta cu afec i

ț unea pentru tine.

Bertoldo nu era atât de blând. Când v z

ă u un desen al lui

Michelangelo care imita o crea i

ț e de-a lui Torrigiani, îl rupse

în sute de buc e

ăț le.

— Mergi un an al tur

ă

i de un olog, și-o să ajungi să

șchiop te

ă zi și tu. Mută- i

ț masa înapoi la locul ei!

7

Bertoldo știa că Michelangelo ajunsese la limita răbdării.

.

Într-o bună zi își puse bra ul

ț , fragil ca o frunză de toamn ,

ă

pe umărul b i

ă atului.

— Și de-acum, mai departe, spre sculptur .

ă

Michelangelo își ascunse capul în mâini.

Ochii de culoarea chihlimbarului erau plini de emo i ț i și

fruntea începu să îi transpire. Ușurare, bucurie, durere, toate erau amestecate, făcându-i inima să bată tare și mâinile să-i tremure.

— Acum, ce este sculptura?, întreabă Bertoldo cu un ton profesoral. Este arta care, prin înl tur ă

area a tot ceea ce

este în surplus din materialul cu care lucreaz , ă îl reduce la

forma creată în mintea artistului.

— Cu dalta și ciocanul!, exclamă Michelangelo, redobândindu-și stăpânirea de sine.

— ...sau prin ad ug

ă

r

ă i succesive, insistă Bertoldo, ca în

102

modelarea în lut sau ceară, în care se lucrează prin ad ug

ă

are de material.

Michelangelo dădu din cap cu hotărâre:

— Nu pentru mine. Eu vreau să lucrez direct în marmur .

ă Vreau s l

ă ucrez ca grecii, sculptând direct piatra.

Bertoldo zâmbi, privindu-l ironic.

— O ambi i

ț e nobil .

ă Dar durează mult pentru ca un

italian să îi ajungă din urmă pe greci. Prima dată trebuie să

înve i

ț să modelezi cu ceară și lut. Până nu ai st p ă ânit

metoda adăug r

ă ii, nu po i

ț folosi metoda înl tur

ă

ării.

— F r

ă p

ă iatr ?

ă

— F r

ă !

ă Modelele tale de ceară trebuie să fie înalte de un picior. Granacci i

ț -a procurat deja cear .

ă Ca să o facem

maleabilă, folosim niște gr s

ă ime animal .

ă Așa. Dac ,

ă

dimpotriv ,

ă ai nevoie de mai multă t r

ă ie, adaugi

terebentină. *Va bene?*

În timp ce se topea ceara, Bertoldo îi ar t ă ă cum să facă

armătura, folosind be e

ț de lemn sau fire de metal, iar după

ce se răci ceara, cum să o facă role. De îndată ce structura fu gata, Michelangelo începu să aplice ceara pentru a vedea cât de mult se putea apropia de crearea unei figuri tridimensionale dintr-un desen bidimensional. Iată că

aceasta era minunea pe care o invocase pe treptele Domului. Pentru asta elogiase virtuți

ț le sculpturii asupra

picturii. Adevăr

ă ata sarcină a sculptorului: adâncimea, rotunjimile, dimensiuni pe care pictorul le putea doar sugera prin iluzia perspectivei. Lui îi aparținea

ț nea lumea dură a

realității

ă ț i. Nimeni nu putea merge în jurul desenelor lui, dar oricine putea merge în jurul sculpturii lui, o putea judeca din fiecare unghi.

— Trebuie să fie perfect ,

ă nu doar din față ,

ă ci din fiecare

unghi, spuse Bertoldo. Ceea ce înseamnă că fiecare bucată

trebuie sculptată nu o dată ,

ă ci de trei sute șaiszeci de ori,

pentru că la fiecare schimbare a unghiului devine o piesă

diferită.

Michelangelo era fascinat.

103

Vocea lui Bertoldo îl pârjolea ca un foc.

— *Capisco* [56](#).

Lu c

ă eara și îi testă temperatura în palmă.

În mâinile sale care fremătau de dorul pietrei, gogoloiul de ceară nu aducea nicio bucurie. Dar cuvintele lui Bertoldo îi d d

ă useră impulsul de a vedea dacă poate construi un cap, un tors, o figură întreagă ce cuprindea într-un anumit grad desenul. Nu era ușor. Dar își spunea:

— Cu cât încep mai repede, cu atât termin mai repede.

După ce încarcă ceara pe scheletul metalic urmă

instruc i

ț unile lui Bertoldo de a lucra cu instrumente de fier și os. La început ob i

ț nu o variantă grosolan ;

ă apoi începu să

o perfec i

ț oneze cu degetele-i puternice. Rezultatul avea o anumită veridicitate, o putere brută.

— Dar nici urmă de gra i

ț e, critică Bertoldo. Și nicio

asem n

ă are a fe e

ț i.

— Eu nu fac portrete, morm i

ă Michelangelo, care

absorbea învăț tur

ă

a ca un burete aruncat în Arno, dar se

împotriva criticilor.

— Ba o să faci.

— Pot să vorbesc deschis?

— Po i

ț vorbi altfel?

— La naiba cu portretele! N-o să-mi placă niciodată.

— Niciodată înseamnă mai mult pentru tine decât pentru mine. Când o să fii flămând și ducele de Milano o să

î i

ț ceară să-i faci portretul pe un medalion de bronz...

— N-o să fiu eu așa de flămând, mormi

ă Michelangelo.

Bertoldo nu dăd

ă u înapoi. Îi vorbi despre expresie și grație

ț e și

echilibrul. Despre relația

ț a corpului cu capul: dacă personajul

avea fața

ț unui bătrân

ă în, atunci și brațele

ț le, și corpul, și

picioarele, și mâinile trebuiau să fie ca ale unui bătrân.

Dacă fața

ț era a unui tânăr

ă, atunci personajul trebuia să

aibă forme rotunjite, moi, și expresia delicată, drapajul hainelor trebuia să fie în așa fel încât să sugereze un trup tânăr

ă dedesubt. Pentru

ă ul și barba trebuiau lucrate cu

56 Înțeleg (lb. italiană).

delicate e

ț .

Baccio era fermentul atelierului. În zilele când Torrigiani era posac, sau lui Sansovino îi era dor de Arezzo, sau Michelangelo se plângea că vrea să treacă la lut, când Bertoldo îl certa pe Rustici, pentru că acesta desena cai, când ar fi trebuit să schi e

ț ze un model, când Granacci avea

câte o durere de cap înnebunitoare din cauza zgomotului neconținut de ciocane și d l

ă i

ț , când Bertoldo era chinuit de

tuse și gema că ar fi putut scăpa de o mul i

ț me de necazuri

dacă ar fi murit mai devreme, atunci era momentul când Baccio îi salva pe to i

ț , aducând glumele crâșmelor și

bordelurilor.

— Maestre, a i

ț auzit de negustorul care se plângea de

rochia scumpă a so i

ț ei sale? „De fiecare dată când mă culc

cu tine, mă costă un scud de aur.” Iar tânărul a soptit

te-ai

ris

ă punea: „Dacă te-ai culca mai des cu mine, te-ar costa un cent de fiecare dată.”

Bertoldo se justifica:

— Nu îmi

țin ca pe bufonul grăd

ă inii. Are un pic de talent și

este totdeauna receptiv. Și el poate fi la fel de dăruit ca oricine altcineva din grăd

ă în .

ă Dar, deocamdată ,

ă nu-i place

să învețe

ț , e captivat de plăceri. Dar asta o să îi treacă.

Fratele lui, un călugăr

ă dominican, s-a dedicat purității

ă ț i.

Poate de aceea Baccio s-a dedicat plăcerii

ă erii.

S p

ă t m

ă ânile treceau. Bertoldo insista ca Michelangelo să se perfec i

ț oneze în transformarea desenelor în forme de

cear .

ă Când Michelangelo nu mai rezista, își arunca uneltele de os, mergea la capătul îndepărtat al grădinii, își lua o daltă și-un ciocan și își descărca furia lucrând la blocurile de construc i

ț e pentru biblioteca lui Lorenzo. Meșterul nu știa dacă ar fi trebuit sau nu să îi permită asta, și îl întrebă

prima dată:

— De ce vii aici?

— Ca să scap de ceara de pe degete.

— Unde ai înv a

ăț t să sculptezi?

— La Settignano.

105

— A!

Lucra în fiecare zi câte-o or ,

ă două cu scalpellini.

Blocurile de *pietra serena*, pe care le i ț nea între picioare, îi

împrumutau din t r

ă ia lor. Bertoldo capitulă.

— *Alla guerra di amor, vince chi fugge*[57](#), spuse el. O să

trecem la lut. Ține minte că lutul modelat se contract .

ă

Construiește din el bucată cu bucat .

ă Amestecă în el puf și

p r

ă de cal ca să fii sigur că modelele mari nu o să crape. Ca să î i

ț îmbraci personajul, udă o bucată de postav până se face ca noroiul clisos,
apoi aranjează-o în falduri în jurul personajului. Mai târziu o să înve i

ț cum să mărești până la

dimensiunea la care vrei să sculptezi.

— Ai pronun a

ț t cuvântul, rânji Michelangelo. Înseamnă

c s

ă unt aproape.

Februarie se apropia de sfârșit.

Cea a

ț cobora din mun i

ț și ploaia învăluia orașul până ce

fiecare stradă devenea un râu. Nu erau decât câteva ore gri de lumină pentru munc ,

ă iar bisericile și palatele erau prea

umede ca să fie vizitate pentru a face studii. Erau prinși în camerele interioare ale *casinoului*; fiecare ucenic era coco a

ț t pe un scaun înalt, deasupra unui vas cu jar.

Bertoldo z c

ă ea la pat zile în șir. Lutul umed p r

ă ea și mai

lipicios și mai rece decât de obicei. Adesea, Michelangelo lucra la lumina l m

ă pii, singur în *casinoul* înghe a

ț t, nu fericit,

dar mul um

ț

it să fie mai degrabă aici decât oriunde altundeva.

Aprilie nu era departe. Și la fel și hot r

ă ârea lui Lodovico

de a-l scoate de la gr d

ă in ,

ă dacă nu era pl ti

ă t în niciun fel.

Bertoldo, înf ș

ă urat în haine groase era un spectru transparent. Michelangelo știa că trebuie să îi vorbeasc .

ă Îi

arăță lui Bertoldo figurile de lut pe care le f c ă use, cerându-i

voie să le copieze în piatră.

— No, figlio mio, încă nu ești gata, îi răspunse maestrul.

— Ceilal i

ț sunt gata. Eu de ce nu?

— Mai ai multe de înv a

ăț t.

57 În războiul dragostei, învinge cine fuge (lb. italiană).

106

— Asta așa e.

— *Pazienza!*, exclamă Granacci. Dumnezeu nu- i ț dă mai

mult decât po i

ț duce.

8

Erau câ i

ț va spini care îl chinuiau. Pe el îl muncea cel mai mult Bertoldo, criticându-l mereu. Oricât de mult încerca, nu primea nicio laudă din partea lui. Alt lucru care îl durea era că nu fusese încă invitat la palat. Bertoldo îi striga:

— Nu, nu, această figură e prelucrată prea mult. Când o să vezi sculpturile din palat, o să în e

ț legi că marmura vrea

să exprime doar sentimentele cele mai intense și profunde.

„Atunci invită-mă și-o să văd”, bomb ne ă

a în gând

Michelangelo.

Când Lorenzo îl invită pe Bugiardini la palat, Michelangelo se supără de-a binelea. Pe cine? Pe Bertoldo?

Pe Lorenzo? Pe el însuși? Nu putea să-și dea seama.

Excluderea însemna respingere. Se sim e

ț a ca măgarul ce

cară aur și mănâncă ciulini. Apoi, într-o zi rece, dar strălucitoare, de sfârșit de martie, Bertoldo se uită la un model de lut pe care Michelangelo tocmai îl terminase după

niște studii de semizei antici, jum ta

ă te oameni, jum ta

ă te

animale. Îl spuse:

— La palat tocmai a ajuns un faun descoperit recent.

L-am despachetat azi-noapte. Grec p g

ă ân, f r

ă ă îndoial .

ă

Ficino și Landino cred că e din secolul cinci înainte de Christos. Trebuie să
ă l vezi și tu.

Respira

ț a lui Michelangelo se opri.

— Acum e cel mai bun moment. Hai să mergem.

Au traversat Pia

ț San Marco și au cotit în jos spre Via

Larga. Bertoldo ridică un cap

ă al fularului gros de lână pe

care îl avea înf

ă urat de două ori în jurul gâtului ca să-l

protejeze de frigul p

ă unz to

ă r.

Palatul familiei de Medici folosisese drept funda

doilea rând al zidurilor orașului pe partea de pe Via dei 107

Gori. Arhitectul Michelozzo îl ridicase cu treizeci de ani înainte pentru
Cosimo. Era o casă destul de mare pentru o familie de trei genera

ț i, pentru guvernarea unei republici,

administrarea unei afaceri răspândite pe tot globul, un centru pentru artiștii și înv a

ăți

ți care treceau prin Floren a

ți,

o casă care era birou, magazin, universitate, bottega, galerie de artă, teatru și bibliotecă, austeră, dar cu o simplitate maiestuoasă ce caracteriza stilul familiei de Medici.

— Nu există artă de proastă calitate în acest palat, spuse Bertoldo.

Decora i

țiunile din piatră ale palatului îl încântară pe Michelangelo, care se opri pentru un moment să le admire.

Chiar dacă văzuse edificiul de o sută de ori, p r ă ea de

fiecare dată nou și proaspăt.

Ce meșteri grozavi erau acești scalpellini. Fiecare bloc de piatră al parterului în stil rustic era finisat ca și cum ar fi fost o sculptur ,

ă cu suprafa a

ți lucrată ingenios de c tr

ă e

calcagnuolo, marginile fa e

ți tate cu „rotunjimi poetice ale

masei”, ce făceau aceste bucăți masive să cânte, și nu existau două blocuri identice, așa cum nu existau două

statui de marmură identice ale lui Donatello.

În șirurile de piatră erau incluse din loc în loc inele de fier, în care vizitatorii își puteau lega caii, iar la colțuri erau suporturi masive de bronz, unde noaptea se aprindeau tor e

ț le. Pe ambele str z

ă i din jurul palatului erau b nc

ă i înalte

de piatră, unde florentinii, oameni sociabili, puteau sta de vorbă sub mângâierea soarelui. Michelangelo rupse tăcerea:

— Fiecare piatră în stil rustic e lucrată atât de bine, încât ar putea fi pus p

ă e un pedestal și admirat .

ă

— Poate, fu de acord Bertoldo. Dar pentru mine sunt prea masive. Din această cauză, clădirea seamănă cu un fort. Eu prefer panourile de piatră netedă de la etajul al doilea și, chiar mai mult înc ,

ă pietrele miniaturale de la

etajul al treilea, fiecare sculptată ca o piatră pre i ț oas .

ă Asta

108

face ca palatul să fie mai ușor, pe măsură ce se înalță în spa i

ț u.

— Până acum nu mi-am dat seama că arhitectura e o artă aproape tot atât de
m r

ă eață ca și sculptura, spuse

Michelangelo.

Bertoldo zâmbi îng d

ă uitor.

— Giuliano da Sangallo, cel mai bun arhitect din Toscana, i

ț -ar spune că arhitectura e sculptură, crearea de forme pentru a ocupa spa i

ț ul. Dacă un arhitect nu e și

sculptor, nu creează decât ziduri împrejmuitoare. Dacă ai nevoie de munc , p

ă

o i

ț crea un palat în loc de o Pietà.

Col ul

ț Via Larga cu Via dei Gori era o loggia deschisă

folosită de familia de Medici pentru banchete și festivități ,

pentru florentini, distrac i

ț i pe care insistau să le vad .

ă

Loggia avea arcade magnifice, de treizeci de picioare, sculptate din pietra forte. Cet e

ăţ nii, negustorii şi politicienii

veneau aici pentru a se sfătui cu Lorenzo, artiştii şi învăţ c

ă eii pentru a discuta cu el diverse proiecte. Se g s ă ea

un pahar de vin Greco, alb şi dulce, „b utur ă

a perfectă

pentru domni”, şi o felie de turtă dulce de bun venit pentru fiecare.

Cei doi au intrat printr-o poartă masivă şi au ajuns în curtea p tr

ă ată cu trei arcade pe fiecare parte, sus i

ţ nute de

dou s

ă prezece coloane cu capiteluri decorate.

Bertoldo ar t

ă ă cu mândrie spre o serie de opt siluete

clasice, sculptate între vârfurile arcadelor şi pervazurile ferestrelor.

— Eu le-am făcut. Le-am copiat după bijuterii antice. O

să, vezi originalele în *studiolo* [58](#) lui Lorenzo. Sunt atât de reuşite, încât oamenii cred că sunt ale lui Donatello.

Michelangelo se încruntă.

Cum putea fi mul um

ț

it Bertoldo să rămână în umbra

maestrului său?

Apoi ochii s i

ă v z

ă ură cele două mari sculpturi ale

orașului, „David” al lui Donatello și pe cel al lui Verrocchio.

58 Biroul (lb. italiană).

109

Alergă spre ele cu un strigăt de bucurie ca să le atingă.

Bertoldo veni lângă el, trecându-și mâna experimentată

peste suprafe e

ț le perfect șlefuite de bronz.

— Am ajutat la turnarea acestei piese pentru Cosimo.

Fusese menită să stea chiar aici în curte, pentru a fi admirată din toate p r

ă i

ț le. Cât eram de entuziasma i

ț ! Timp

de secole nu existaseră decât reliefuri, sau figuri legate de fundal. Acesta a fost primul bronz de sine st t

ă to

ă r ce fusese

turnat după mai mult de o mie de ani. Înainte de Donatello, sculptura era folosită pentru ornamentarea arhitecturii: în nișe, uși, strane sau amvoane. Donatello a fost primul sculptor în spa i

ț u, de la romani încoace.

Michelangelo privea cu gura căscată la statuia lui

„David” făcută de Donatello, atât de tân r ă și delicat, cu

p r

ă ul lung ondulat și pieptul pl p

ă ând, i

ț nând cu un braț

zvelt sabia imensă, cu piciorul stâng încăl a ț t în sandale

îndoit elegant deasupra capului decapitat al lui Goliat.

Michelangelo considera această statuie un miracol dublu, mai întâi pentru că turnarea în bronz reușise cu acel efect satinat, lucru la care știa că și Bertoldo contribuise, și apoi pentru că o figură atât de delicată, aproape la fel de pl p

ă ând

ă ca a Contessinei, îl putuse ucide pe Goliat.

Nu mai avu decât un moment să studieze cele trei sarcofage romane de sub arcade și două statui restaurate ale lui Marsyas, înainte ca Bertoldo să pornească pe sc r ă ile

masive spre capela de deasupra, unde se aflau frescele lui Gozzoli atât de strălucitoare,

încât Michelangelo scăpă uneori

de a se

gândi

la uimire.

Apoi, în timp ce Bertoldo îl conducea din cameră în cameră, simțea

că amețea

și știa: căci aici era o adevărată pădure

de sculpturi și o galerie de tablouri.

Nu avea destui ochi și nici destulă putere în picioare pentru a se deplasa de la o piesă la alta sau pentru a-și stăpâni emoțiile.

În

Erau reprezentate

și acolo toți

și artiștii italieni de seamă,

de la

la Giotto la Nicola Pisano. Sculpturi în marmură de 110

Donatello și Desiderio da Settignano, de Lucca della Robbia și de Verrocchio, bronzuri de Bertoldo. Erau tablouri în fiecare anticameră, hol, salon, sufragerie, birou, dormitor:

„Sfântul Paul” și „Pia a

ț Senioriei” ale lui Masaccio, „Bătălia

de la San Romano” și „Lupta leilor și a dragonilor” ale lui Paolo Uccello, „Crucificarea” pictată pe o masă de lemn de Giotto, „Madona și adorarea magilor” a lui Fra Angelico,

„Nașterea Venerei”, „Primăvara” și „Madona Magnifică” ale lui Boticelli. Erau lucruri

ăi ale lui Castagno, Filippo Lippi,

Poliamolo și multe altele din Veneția

și Bruges.

Au ajuns la biroul lui Lorenzo, ultima încăp

ă ere dintr-un

grup de camere frumoase aflate la „etajul nobil al palatului”; nu era chiar biroul lui Lorenzo, ci mai mult camera lui de scris, cu bolta sculptată de Lucca della Robbia, cu masa lui Lorenzo lipită de peretele din spate, sub rafturile ce îi p

ă trau colecții

și a de comori: bijuterii,

camee, mici basoreliefuri de marmură,

ă manuscrise antice

bogat decorate. Era o cameră confortabilă, aglomerată,

ă

menită mai mult pentru desf ta

ă re decât pentru lucru, cu

mese mici pictate de Giotto și Van Eyck, bronzuri antice și un Hercule nud deasupra șemineului, capete mici de bronz pe pragul de deasupra ușii și vase de sticlă create de Ghirlandaio.

— Ei, ce crezi?, întrebă Bertoldo.

— Nimic. Totul. Creierul mi-a amor i

ț t.

— Nu mă mir. Uite faunul care a sosit ieri din Asia Mic .

ă

Ochii lui dezv l

ă uie că a gustat din pl c

ă erile carnale. Trebuie

că a fost primul florentin de pe p m

ă ânt! Acum te las câteva

minute, până iau ceva din camera mea.

Michelangelo se apropie de faun. Se trezi privind în ochii strălucitori, lacomi. Barba lungă era p t ă ată ca și cum

vărsase vin roșu, veselindu-se. Părea atât de intens viu, încât Michelangelo sim e

ț a că urma să vorbească, deși

buzele și din i

ț i nu mai erau vizibili în zâmbetul r ut

ă

c

ă ios. Își

trecu degetele peste gaura c s

ă cat ,

ă în c uta

ă

rea cioplirii,

dar dispăruse, își dădu capul pe spate și începu să râdă, cu 111

sunetul r s

ă unând în camera de piatr .

ă Sângele începu să i

se miște din nou prin vene.

— Ți-ai pierdut gura pe când te l ud ă

ai cu aventurile

tale?, îi strigă faunului.

Apoi luă din sân hârtie de desenat și cărbune, se așeză

în col ul

ț îndepăr

ătat al camerei și începu să schi e

ț ze faunul,

dându-i buze, din i

ț și o limbă n s

ătrușnic ,

ăașa cum își

imagina el că ar fi ar ta

ăt când fusese lucrat de sculptorul

grec cu mai bine de două mii de ani în urmă.

Sim i

țprezen a

țcuiva lângă el, apoi un parfum vag îi umplu n r

ăile. Se întoarse brusc.

Trecuseră multe s p

ăt m

ăâni de când o v z

ăuse ultima

dată. Era atât de fragilă, încât ocupa un spa i

țu infim.

Ochii îi erau imenși, și făceau să îi dispară restul tr s
ă ăturilor, topindu-le în căpruiul lichid al pupilelor ei.

Era îmbr c

ă ată cu o gamurra albastr ,

ă tivită cu blană

maronie. Pe mâneci și pe fustă avea aplicate stelu e ț albe.

Ținea în mân o

ă copie în greacă a Ora i

ț ilor lui Isocrate.

Stătea nemișcat, captivat de ochii ei.

— Michelangelo!

Cum putea să fie atât de multă bucurie în doar această

pronun a

ț re a numelui, pe care de altfel îl auzea toată ziua fără emo i

ț e?

— Contessina!

— Eram în camera mea, studiam, când am sim i

ț t că este

cineva aici.

— Nu îndr z

ă neam să sper că o să te întâlnesc. Bertoldo

m-a adus să văd operele de artă.

— Tata nu mă mai lasă să merg la grădă până la

prim v

ă ar .

ă Nu crezi că o

ă s m

ă

or până a

ă tunci?

— O să tr i

ă ești și o să ai mul i

ț fii. Obrajii ei se

îmbujorar .

ă

— Sper că nu te-am jignit, spuse el scuzându-se.

Ea își scutură capul.

— Mi s-a spus că ești direct. Pași mai aproape de scaunul lui. Când sunt aproape de tine, mă simt puternic .

ă

De ce?

— Când sunt aproape de tine sunt confuz. De ce? Ea râse, un sunet vesel, ușor.

— Mi-e dor de gr d

ă in .

ă

— Și gr d

ă inii îi e dor de tine.

— Nu credeam c o

ă s o

ă bserve.

— A observat.

Se întoarse din cauza intensit i

ă ț i vocii lui.

— Cum î i

ț merge munca?

— *Non c'e male.*

— Nu ești foarte vorb r

ă e .

ț

— Nu vreau să fiu orator.

— Atunci ar trebui s î

ă i

ț acoperi ochii.

— De ce, ce îți spun?

— Lucruri care îmi plac.

— Atunci spune-mi și mie. Nu am o oglindă.

— Ce știm despre ceilal i

ț e secretul nostru personal.

El se sim e

ț a descoperit, umilit pentru că ar t

ă ase o

emo i

ț e pe care nu și-o putea explica. Își luă hârtia de desen.

— Acum trebuie să lucrez.

Ea bătu din picior.

— Un Medici nu este trimis la plimbare.

Mânia îi sclipi în ochi, întunecându-i, apoi dezv l ă uind un

zâmbet, adăug :

ă

— N-o să mai auzi asemenea cuvinte prostești ieșind din gura mea.

— *Non importa*. Le am și eu pe ale mele.

Ea întinse mâna. Era mic .

ă Degetele fragile p r

ă eau niște

p s

ă r

ă ele în palmele lui mari, puternice. Știa că nu trebuie să le strângă. Apoi, după un moment, sim i ț o căldură

frem t

ă to

ă are și o scuturare robustă a mâinii lui în prinsoarea ei puternic .

ă

— *Addio*, Michelangelo.

— *Addio*, Contessina.

— Spor la munc !

ă

113

— *Grazie mille!*

Disp r

ă use deja prin ușa de la biroul tat l

ă ui ei, l s

ă ând un

parfum vag în n r

ă ile lui, și un clocot al sângelui în mân ,

ă de

parcă ar fi lucrat cu o daltă suedeză, perfect balansată.

Puse cărbunele pe hârtie.

9

Acea noapte se zvârcoli fără somn în așternut. Aproape c

ă se împlinise un an de când era la gr d

ă in .

ă Dacă Lodovico

mergea la Lorenzo, așa cum amenin a

ț se, și cerea ca fiul lui

să fie l s

ă at liber? S-ar opune Lorenzo unei vechi familii nobile florentine? Pentru un ucenic pe care nu-l b g ă ase în

seamă niciodată?

Și totuși nu putea pleca pur și simplu fără să fi pus

mac

ă ar o dată mâna pe o bucată de piatră.

Nu mai putea suporta această neconținută foame. Sărări

din pat, se îmbracă

ă băjbăind la lumina lunii, hotărât

ă să

ajungă la Settignano până la răsărit

ă

ă și să-și petreacă ziua

lucrând blocuri și coloane de *pietra serena*. Dar după ce coborî în fuga pe scara de piatră pe Via dei Bentaccordi se opri brusc. Îl veni în minte imaginea lui lucrând cu scalpellini în spatele gardului

ă inii, unde erau depozitate toate

pietrele. Văzuse una anume, o bucată modestă de marmură

albă ce zăcea

ă ea în iarbă nu departe de blocurile pentru construit. Își dăduse

ă u seama că acel bloc era exact marmura

ă imea

potrivită pentru sculptura pe care și-o imagina, un faun ca acela pe care-l văzuse la Lorenzo în *studiolo*, dar care să fie al lui!

În loc să cotească la stânga și să urmeze strada ce ducea spre câmp, o luă la dreapta, merse pe Via dei Benei, cu adormitele palate Bardi, până la poarta înaltă de lemn din zidul orașului, se l s

ă ă interogat de garda de noapte,

traversă Ponte alle Grazie și urcă până la ruinele fortului Belvedere. Se așează pe un parapet, cu Arno curgând strălucitor la picioarele lui.

114

Floren a

ț , luminoasă în luna plin ,

ă p r

ă ea atât de aproape,

încât avea impresia că ar putea atinge cu degetele Senioria sau Domul. Orașul oferea o priveliște atât de frumoasă, că îi tăia respira i

ț a. Nu-i de mirare că tinerii orașului îi cântau balade romantice, căci nicio fată nu putea concura cu acesta. To i

ț florentinii adevăra i

ț spun: „N-o să tr i

ă esc

niciodată departe de Dom.” Pentru Michelangelo, orașul era o masă compactă de *pietra serena*, cu str z ă ile modelate cu

dalta unui pietrar, ar t

ă ând ca niște râuri întunecate, și

pie e

ț le pietruite str l

ă ucind albe în lumina lunii. Palatele arătau ca niște santinele, mai înalte cu câteva niveluri decât casele mai modeste înghesuite în jurul lor. Turlele de la Santa Croce, Santa Maria Novella și acoperișul magnific înalt de trei sute de picioare str p ă ungeau cerul l p

ă tos,

auriu. Alc tui

ă

nd un mic grup separat erau marele dom roșu

al catedralei, micul dom alb-str l

ă ucitor al Baptisteriului,

nobilul roz proasp t

ă al Campaniei. În jurul a toate acestea

se afla zidul orașului, încărcat de turnuri.

Stând acolo, deasupra orașului iubit, își d d

ă u seama ce

trebuie să facă.

Luna începea să coboare după dealuri. Ultimele f r ă âme

de ceaț ,

ă ca o pudră gri luminoas ,

ă se depuneau pe

acoperișuri, și erau absorbite. Lumina se ivi mai întâi subtil spre est, apoi
brusc, ca și cum soarele ar fi ezitat gelos sub orizont, așteptând un semnal ca
să apară precipitat pe scena văii Arnului, și să îndepăr

ă teze razele magice ale lunii

cu dovada covârșitoare a puterii lui mai mari de a strălăci,

de a încălzi

ă zi, de a dezvăli

ă ui totul. De la fermele din amonte,

risipite pe malul lacului mlăș

ă tinos, se auzea cântatul

cocoșilor. Gâr

ă zile de

ă ură semnalul pentru deschiderea

porii

ț lor zăv

ă orâte.

Coborî dealul, merse de-a lungul râului pe Ponte Vecchio, podul pe care măc

ă el r

ă iile tocmai erau deschise de

ucenici adormiți

ț , și continuă drumul spre Pia a

ț San Marco și

spre gr d

ă in .

ă Se duse direct spre blocul de marmură din

iarb ,

ă de după cl d

ă irea nou ,

ă îl ridică în bra e

ț și se împletici

115

sub greutatea lui pe cărare în spate.

Acolo îl așeză drept, pe un ciot de copac. Știa că nu are niciun drept să se atingă de acea marmur , ă și că asta

însemna cel pu i

ț n r z

ă vr ti

ă re contra autorit i

ăț i din gr d

ă in ,

ă

împotriva disciplinei de fier a lui Bertoldo. Era oricum pe cale să plece, dacă tatăl său își menținea opinia. Și dacă

Bertoldo tot urma să îl concedieze, m c

ă ar să fie din cauza

sculpturii pentru care ajunsese acolo de la bun început.

Măinile îi mângâiau marmura, căutându-i cele mai intime contururi. În acel an încheiat nu atinsese m c ă ar o

dată un bloc de marmură albă statuară.

„De ce simt asta?”, se întrebă.

Pentru el, marmura alb ,

ă l p

ă toas ,

ă era un material viu,

care sim e

ț a, intuia, judeca. Nu-și putea permite să nu fie la în l

ă i

ț mea sarcinii. Nu sim e

ț a teamă, ci un profund respect.

O voce interioară îi spunea:

— Asta e dragostea.

Nu îi era teamă, nu era uimit. Recunoscuse aceasta ca fiind purul adevăr

ă. Era nevoia lui primordială ca dragostea

să îi fie împăr

ă și

ăit.

ă Marmura îi era idol și soartă.

ă Nu fusese

cu adevărat viu, până nu își pusese mâinile tandru, iubitor, pe acea bucată de marmură.

Căci asta își dorea să fie pentru toată viața

ă, un sculptor

în marmură albă, nici mai mult, nici mai puțin

ă.

Luă uneltele lui Torrigiani și începu să lucreze, fără să

desen, fără

ă model de ceară sau lut, fără marcaje în cărbune pe exteriorul dur al marmurei. Pe lângă impuls și instinct, nu mai avea decât imaginea faunului din palat gravată în memorie, nă

ă trușnic, s tui

ă

de plăc

ă eri, hâtru, r ut

ă

c

ă ios, dar

absolut fermec to

ă r.

Își puse dalta pe bloc, d d

ă u prima lovitură cu ciocanul.

Asta era menirea lui. El, marmura, dalta și ciocanul erau una.

10

116

Faunul era terminat. Lucrase la el trei nop i ț în spatele

casinoului. Timp de trei zile îl ascunse sub o pânză de lână.

Acum îl duse la masa lui de lucru. Era preg ti

ă t ca Bertoldo

să îl vad ,

ă propriul lui faun, cu buzele pline, senzuale, cu din i

ț i albi și limba nep s

ă to

ă are abia vizibil .

ă Îi lustruia vârful

capului cu pietra ardita și apă ca să înl tur ă

e urmele

uneltelor și punctele albe, când sosiră restul ucenicilor pe c r

ă are, împreună cu Lorenzo. Acesta se opri în fa a ȝ mesei.

— A, faunul de la mine din *studiolo*, spuse Lorenzo.

— Da.

— Nu i-ai făcut barbă.

— Nu consider c e

ă ra necesară.

— Treaba copistului nu e de a copia?

— Sculptorul nu e un copist.

— Nici măcar ucenicul?

— Nu. Elevul trebuie să creeze ceva nou din ceva vechi.

— Și de unde vine acest nou?

— De unde vine toată arta. Din el însuși.

I se păru că vede o luminiță în ochii lui Lorenzo. Lic r ă ul

disp r

ă u îndat .

ă

— Faunul t u e

ă

b tr

ă ân.

— Nu așa ar trebui s f

ă ie?

— Nu se pune problema vârstei. V d

ă că are to i

ț din i

ț i.

Michelangelo își privi statuia.

— Am încercat să-i aduc îmbun t

ă

i

ăț ri, pentru că gura

faunului dumneavoastr e

ă distrus .

ă

— Ar trebui s ș

ă tii că bărba i

ț i de vârsta lui au lipsuri.

— B r

ă ba i

ț i da, dar faunii?, spuse f r

ă ă să-și reprime un

zâmbet neastâmp r

ă at. Faunii ar trebui să fie pe jum ta

ă te

a

ț pi. Și a

ț pilor le cad din i

ț i?

Lorenzo râse din toată inima.

— Nu m-am uitat niciodată.

Când plec ,

ă Michelangelo își luă dalta și începu să refacă

gura faunului.

Lorenzo se întoarse la grădină a doua zi.

Acum era mai cald, așa că era însoțit de Bertoldo.

Lorenzo se opri la masa lui.

— Faunul tău pare că a îmb tr

ă ânit vreo dou z

ă eci de ani

într-o singur

ă zi.

— Sculptorul e st p

ă anul timpului. Poate să își

întinerească sau să-și îmb tr

ă ânească personajele.

Lorenzo p r

ă u mul um

ț

it.

— V d

ă că ai îndep r

ă tat un dinte de sus și încă doi de jos

din col .

ț

— Pentru echilibru.

— Și ai retras gingiile acolo unde fuseseră din i Ț i. Ochii lui

Michelangelo sclipeau.

— Era o urmare logic .

ă

Lorenzo îl privi în liniște un moment, cu ochii c p ă rui

sobri. Apoi ad ug

ă

:

ă

— Mă bucur să v d

ă că nu am f c

ă ut supă într-un coș de

nuiele.

Apoi plec .

ă Michelangelo se întoarse spre Bertoldo, care

era palid și tremura pu i

Ț n. Bertoldo nu spuse nimic. Apoi

plecă și el.

Diminea a

Ț urm to

ă are, un paj în pantaloni multicolori și o

haină roșie ap r

ă u în gr d

ă in .

ă Bertoldo strig :

ă

— Michelangelo, ești chemat la palat! Du-te împreună cu pajul!

— Să vezi că ești concediat!, exclamă Baccio. Pentru că

ai furat blocul acela de marmură.

Michelangelo îi privi pe Bertoldo, apoi pe Granacci. Pe fe e

ț le lor nu se putea citi nimic. Plecă împreună cu pajul, intră în gr d

ă ina din spate printr-un vechi zid cu creneluri și se holbă la pomișorii tunși
în formă de elefan i ț , cerbi sau

cor b

ă ii cu pânzele umflate.

Se opri în fa a

ț fântânii de granit pe care str j

ă uia statuia

Judith în bronz a lui Donatello. Pajul strigă:

— Vă rog, domnule, vă rog! *Il Magnifico* nu trebuie f c ă ut

să aștepte.

For a

ț t, își dezlipi ochii de chipul puternic și totuși învins al lui Holofern, al c r

ă ui cap urma să fie t i

ă at de sabia

118

ridicată a lui Judith. Pajul îl conduse pe o rampă de lemn la parter, apoi două etaje în sus pe o scară îngustă din spate.

Lorenzo era așezat la biroul său în bibliotecă, o cameră cu pere i

ț i plini de rafturi, pe care erau aliniat c r

ă i

ț le adunate

de bunicul s u

ă vreme de o jum ta

ă te de secol. În înc p

ă ere

se aflau doar două sculpturi, busturile de marmură al tatălui lui Lorenzo și cel al unchiului său, realizate de Mino da Fiesole.

Michelangelo păși gr b

ă it spre bustul lui Piero, tat l

ă lui

Lorenzo, cu fața

îmbujorată.

—

Ce lustru perfect, ca și cum mii de lumânări ar străluci din untr

—

u.

Lorenzo se ridică și se apropie de Michelangelo pentru a privi sculptura.

— Acesta era talentul special al lui Mino: putea face marmura albă să pară carne caldă.

— A folosit o dală complet rotunjită pentru a forma p r

ă ul. Dar dală a pătruns blând marmura.

Michelangelo își trecu degetele peste valurile unduitoare.

— Totuși liniile sunt t i

ă ate ascu i

ț t, spuse Lorenzo.

Tehnica asta se numește *ferrata*, când unealta formează

instantaneu mișcarea părului.

— Pietrarii numesc asta „tăietură lungă”, zise băiatul.

— Mino era un perfec i

ț onist. A introdus sentimentul în

locul tehnicii. Și totuși, acest bust al tatăl

ăui meu este primul

portret întreg din marmură realizat vreodată în Florență,

spuse Lorenzo.

— Primul? Atunci Mino avea curaj.

În tăcerea ce a urmat, Michelangelo se înroși brusc. Făcu o plecăciune rigidă.

ă

— Nu v-am prezentat complimentele mele, domnule.

M-a entuziasmat această sculptură și-am început să vorbesc.

Lorenzo îl liniști cu o mișcare a mâinii.

— Te iert. Căci

tu ani ai Michelangelo?

119

— Cincisprezece.

— Cine e tatăl tău?

— Lodovico di Lionardo Buonarroto-Simoni.

— Am auzit acest nume.

Trase un sertar al biroului și scoase o mapă de pergament. Din ea se împrăștiară o mulțime de desene.

Michelangelo nu-și credea ochilor.

— Dar... acelea sunt ale mele...

— Exact.

— Bertoldo mi-a spus că l

ă e-a distrus.

Lorenzo se aplecă spre el:

— Ți-am pus multe obstacole în cale, Michelangelo.

Bertoldo a fost aspru cu tine, critici multe și laude pu i ț ne,

fără promisiuni de r s

ă plat .

ă Voiam să aflăm cât ești de...

puternic. Știam că ai un real talent, dar nu îți știam caracterul. Dacă ne-ai fi
păr s

ă it pentru că nu primiseși

r s

ă plat s

ă au laud ...

ă

Camera aceea frumoasă era liniștit ,

ă îmbibată de

parfumul paginilor de pergament, al legăturilor de piele și al foilor proaspăt

ă

părite.

Ochii lui Michelangelo cercetau pereții

și, descoperind

titluri într-o multitudine de limbi din care el nu înțelegea o

ieroglifă. Își încleștase atât de tare dinții

și, încât nu putea scoate

un cuvânt.

Lorenzo veni lângă

el.

— Michelangelo, tu ești făcut să devii sculptor. Bertoldo și cu mine suntem convinși că poți

să devii moștenitorul lui

Orcagna, Ghiberti, Donatello.

Michelangelo era încă mut.

— Aș dori să vii să locuiești la palat. Ca membru al familiei mele. De-acum înainte nu trebuie să te ocupi cu nimic altceva decât de sculptură.

— Cel mai mult îmi place marmura albă.

Lorenzo râse.

— Nicio mul um

ț

ire, nicio exprimare a pl c

ă erii de a veni

să locuiești la Palatul de Medici. Doar dragostea ta pentru 120

marmur .

ă

— Nu e acesta motivul pentru care m-a i

ț invitat?

— *Senz'altro*. Când îl voi întâlni pe tatăl tău?

— Măine. Cum trebuie să vă numesc?

— Cum vrei.

— Nu Il Magnifico.

— De ce nu?

— Ce sens mai are un compliment, dacă este repetat zi și noapte...

— ...de lingușitori?

— N-am spus asta.

— Când te gândești la mine, cum mă numești?

— Lorenzo.

— Îl pronun i

tu cu afecți

tu une.

— Precum simt.

— Pe viitor nu mă întreba ce trebuie să faci. De la tine mă a

ștept la lucruri surprinzătoare

ă are.

Din nou, Granacci se oferă să vorbească cu Lodovico pentru el. Dar acesta nu putea să înțeleagă ce îi se spunea.

— Granacci, îmi duci fiul pe care

ă greșite.

— Palatul familiei de Medici nu e o cale greșită, domnule Buonarroti. Se spune că e

ă cel mai frumos loc din Europa.

— Dar ce sens are un pietrar într-un palat elegant? E la fel ca un grăjdar.

— Michelangelo nu e pietrar. E un sculptor.

— *Non importa*. În ce condiții

ți va sta la palat?

— Nu în e

tu legea

tu, messer. N-o să f

ă ieplă

ă t.

— F r

ă p

ă lată? Încă un an irosit!

— Il Magnifico i-a cerut lui Michelangelo să vină să

locuiască la palat. Va fi un membru al familiei. Va mânca la aceeași masă

ă cu mai-marii lumii...

— Celui ce stă la masă cu cei puternici îi pierd vederea de la sâmburii de cireșe scuipa i

ț în ochi.

— Va fi elevul Academiei Platon, cu cei mai buni profesori din Italia, continuă Granacci îndârjit. Și va avea marmură pentru sculptat.

121

— Marmur ,

ă morm i

ă Lodovico de parcă ar fi rostit un

blestem.

— Nu pute i

ț refuza s

ă vorbi i

ț cu Il Magnifico.

— Voi merge, bomb ni

ă Lodovico. Ce-aș putea să fac

altceva? Dar nu-mi place deloc situa i

ț a.

La palat, stând în fa a

ț lui Lorenzo în *studiolo*, cu

Michelangelo alături, fiului îi fu milă de tatăl său. Arăta umil, aproape patetic.

— Buonarroti-Simoni, am dori ca Michelangelo să

locuiască împreună cu noi și să devină sculptor. I se va pune la dispozi i

ț e totul. Îi dai permisiunea ta?

— *Magnifico messer*, n-aș îndr z

ă ni m c

ă ar să vă refuz,

r s

ă punse Lodovico cu o plec c

ă iune adânc .

ă Nu doar

Michelangelo, dar noi to i

ț , cu întreaga noastră ființ ,

ă

suntem la dispozi i

ț a înăl i

ț mii Voastre.

— Bine. Cu ce te ocupi?

— De fapt, n-am avut niciodată o meserie anume. Am tr i

ă t mereu numai din venitul modest adus de moștenirea strămoșilor mei.

— Atunci sunt la dispozi i

ț a ta. Poate te pot ajuta cu ceva

în Floren a

ț . Voi face tot ce-mi stă în putere.

Lodovico se uită o clipă pe furiș la fiul s u, ă apoi își

întoarce privirea.

— Nu m

ă pricep la altceva, știu doar să scriu și să citesc.

Partenerul lui Marco Pucci de la vamă tocmai a murit și-aș fi mul um

ț

it dac i

ă -aș putea lua eu locul.

— La vamă! Dar plata e doar opt scuzi pe lună.

— Cred că m

ă

-aș descurca onorabil în această

funcție

te.

Lorenzo își ridică mâinile la înălțime

și

șterge umezeala de pe

scuturându-le ca și cum le-ar fi uscat.

— Mă așteptam să îmi ceri mult mai mult. Dar dacă vrei să fii partenerul lui Pucci, atunci așa să faci.

Se

Se întoarce apoi spre Michelangelo, care stătea

pe lângă

și

lui cu buzele strânse. Un zâmbet cald îi luminează fața

într-o clipă.

— Se împlinesc șaiszeci de ani de când bunicul meu, 122

Cosimo, l-a invitat pe Donatello în casa lui pentru a realiza statuia de bronz a lui David.

Cartea a treia

Palatul

1

Un paj îl conduse pe scara principală pe coridor spre un apartament vizavi de curtea centrală. Pajul bătu la ușă.

Bertoldo deschise.

— Bine-ai venit în casa mea Michelangelo. Il Magnifico crede c m

ă

ai am atât de pu i

ț n timp de trăit, încât ar vrea să

te instruiesc și în somn.

Michelangelo se văzu într-o înc p

ă ere în formă de L,

împ r

ă i

ț tă în două c m

ă

r

ă u e

ț . În fiecare dintre ele era un pat

de lemn acoperit cu p tur

ă

i albe și cuverturi roșii; de

asemenea, fiecare pat avea un cuf r

ă la picioare. Patul lui

Bertoldo era în interiorul L-ului. Peretele de la capul patului său era acoperit cu o tapiserie pictată ce prezenta Palazzo della Signoria. În col ul

ț L-ului era un bufet mare, în care se

aflau căr i

ț le lui Bertoldo, inclusiv cartea lui de bucate legată

în piele de porc, sfeșnicele de bronz pe care le-a creat pentru Donatello și, împrăștiate pe rafturi, modelele de ceară și lut ale majorit i

ăț i sculpturilor lui.

Patul lui Michelangelo se afla pe latura cu ușă a L-ului, de unde putea vedea sculpturile de pe rafturile bufetului, dar nu și patul lui Bertoldo. Pe peretele din fa a ț patului se

afla o tăbliță din lemn pe care era pictat un altar, iar lângă

123

fereastra ce d d

ă ea spre Via dei Gori se aflau un cuier și o

masă cu o vază și un ulcior cu apă.

— Aranjamentul acesta o să ne ofere intimitate, spuse Bertoldo. Pune- i

ț lucrurile în lada de la piciorul patului. Dacă

ai ceva de valoare, le încui în dulapul acesta.

Michelangelo privi boccelu a

ț de haine și ciorapi cârpiți.

— Singurele lucruri de valoare pe care le am sunt mâinile astea două, și îmi place să le port la mine.

— O s te

ă

poarte mai departe decât picioarele.

Se culcară devreme, cu Bertoldo aprinzând lumân r ă ile

din sfeșnicele de bronz, ce trimiteau limbi de lumină pe ambele laturi. Nu se puteau vedea unul pe celălalt, dar paturile le erau la doar câ i

ț va pași distanță și puteau vorbi

liniști i

ț . Singurul lucru pe care îl vedeau amândoi erau bufetul, cu modelele lucr r

ă ilor lui Bertoldo.

— Sculpturile dumneavoastră sunt frumoase la lumina lumân r

ă ii.

Bertoldo t c

ă u un moment. Apoi ad ug

ă

:

ă

— Știi ce spune Poliziano: „Bertoldo nu e un sculptor de miniaturi, ci un sculptor în miniatur.”

ă

Michelangelo pufni dezaprobat. Bertoldo îi auzi protestul și adug

ă

:

ă

— E totuși un sâmbure de adevăr în această crudă vorbă

de duh. Nu e pu i

ț n patetic faptul că de pe perna ta po i

ț

cuprinde cu o singur

ă privire toat o

ă pera vie i

ț i mele?

— Dar, maestre Bertoldo, sculptura nu se m s

ă oară după

greutate.

— După orice m s

ă ur to

ă are, este totuși o contribuție

modestă. Talentul este ieftin, d r

ă uirea e scump .

ă O să te

coste întreaga viață.

— Dar pentru ce altceva este via a

ț ? Bertoldo suspină.

— Păi, eu am crezut că e pentru multe lucruri: vân to

ă area cu șoimi, alcătuirea de re e

ț te, umblatul după

fete. Știi zicătoarea florentină, „Via a ț trebuie trăită”.

Sculptorul trebuie să creeze o întreagă oper .

ă Trebuie să

creze timp de cincizeci, șaizeci de ani, precum Ghiberti și 124

Donatello. Trebuie să producă astfel încât să bucure o lume întreag .

ă

B tr

ă anul era obosit. Michelangelo și-a dat seama după

respira i

ț e că a adormit. El st te

ă a treaz, cu mâinile sub cap.

Pentru el nu era nicio diferență între „Via a

ț trebuie tr i

ă t ”

ă și

„Via a

ț înseamnă munc ”

ă . Iată-l tr i

ă nd în Palatul Medici,

bucurându-se de posibilitatea de a studia nenumărate opere de artă și rev z

ă ând în minte un colț al gr d

ă inii plin de

marmură frumoasă numai bună pentru a fi sculptat .

ă

Adormi zâmbind.

Se trezi la primele raze ale soarelui, se îmbr c ă ă în liniște

și ieși pe holurile palatului. Își trecu mâinile peste marmura antică a lui Marsyas, peste personajele lui Faustina și Africanus, studie picturile vene i

țene bogat colorate din

ceea ce p r

ă ea o cameră de așteptare, compară portretele

pictate ale lui Poliamolo cu portretele în marmură ale lui Mino da Fiesole, petrecu o oră în capelă minunându-se de frescele lui Benozzo Gozzoli, reprezentând sosirea celor trei magi de la r s

ă ărit, coborând dealul de la Fiesole. Bătu la

ușă și intră pentru a se trezi minunându-se la „în l ă a

ț rea” lui

Donatello, „Sfântul Paul” al lui Masaccio, „B t

ă l

ă ia de la San

Romano” a lui Uccello, până deveni așa de ame i ț t, încât

avea impresia că trăiește un vis.

La ora unsprezece se întoarse în cameră și descoperi că

pe pat avea un costum nou, l s

ă at de croitorul palatului.

Având o dispozi i

ț e s r

ă b to

ă reasc ,

ă se îmbrăc

ă în mînt

ă s

ă urile

colorate, apoi se așeză în fața

ț oglinzii, privindu-se

admirativ. Era uimitor cât de atractiv pînă

ă ea în hainele noi,

cu o beretta roșie împrumutându-i culoare în obraji, gulerul cu glugă al
mantiei făcându-i capul să pară mai bine proporționat, cu cîm

ă așa galbenă și ciorapii adun

ă

ând un

strop de veselie. Își aminti acea zi de-acum doi ani, când își corectă trăs

ă tur

ă

ile fete

ț pe desen, așteptând fluieratul lui

Granacci.

În timp ce poza în fața

ț oglinzii, era încântat de

schimb r

ă ile observate. Nu primise doar că i

ț va centimetri în

125

în l

ă i

ț me, ci și ceva greutate. Pome i

ț i înal i

ț ai obrazilor nu

mai păreau ca de schelet. Și cu gura și bărbia mai mari, nu mai era așa vizibil că urechile îi erau prea în spatele capului. Își piept n

ă ă p r

ă ul ondulat spre față pentru a

acoperi o parte din fruntea prea lată. Ochii cu pleoape grele p r

ă eau mai largi, expresia lor încrez to

ă are ar t

ă ând că își

g s

ă ise locul în lume. Fa a

ț nu îi mai părea dispropor i

ț onată.

El venera frumuse e

ț a în al i

ț i, căci avea atât de puțină.

La treisprezece ani se împ c

ă ase cu gândul că e scund,

împov r

ă at de o figură nesemnificativ .

ă Având o admira i

ț e

profundă pentru propor i

ț ile și puterea m r

ă eață a corpului

masculin, propriul lui tors și m d

ă ularele îi p r

ă eau o haină

zdren ui

ț t .

ă Acum nu mai ar t

ă a şters. Preocupat de analiza
propriului chip, nu îl observ p
ă e Bertoldo intrând.

— A, maestre Bertoldo... eu...

— Crezi că ar i

ăţ bine?

— Nu ştiam că pot arăta şi aşa.

— Nu po i

ţ . Sunt doar pentru festa.

— Prânzul duminical nu e o s r

ă b to

ă are?

— Îmbracă-te cu bluza şi tunica asta. Când vine Ziua Fecioarei, atunci o s te

ă

po i

ţ lăuda cu hainele astea.

Michelangelo suspină, dezbr c

ă ă haina violetă şi desfăcu

bluza de pânz f

ă in ,

ă apoi își privi șiret maestrul.

— Chiar așa! Ce rost au hamurile împodobite pe un cal de povară.

Urcară pe scara principală de la demisol spre foaierul lung, apoi cotiră la dreapta spre sufragerie. R m ă ase

surprins v z

ă ând o cameră austeră, fără nicio operă de artă.

Lambriurile și tocurile ușilor erau acoperite cu foiță de aur, pere i

ț i aveau o culoare crem, discretă și relaxantă. La capătul încăperii se afla o masă la care se puteau așeza dou s

ă prezece persoane; pe ambele laturi, în unghi drept, mai erau două mese ce formau un U, cu încă o duzină de locuri disponibile, de o parte și de cealalt ,

ă astfel încât to i

ț

erau la doar câteva scaune depărtare de Lorenzo, și șaizeci de oameni puteau să se bucure de o masă intimă.

126

Ajunseră devreme. Michelangelo rămase pironit în uș .

ă

Lorenzo, cu Contessina la dreapta lui și un negustor florentin la stânga, îi observă.

— A, Michelangelo. Vino și așează-te alături de noi. Nu avem locuri prestabilite. Cel care vine primul ocupă locul cel mai apropiat.

Contessina întinse mâna spre scaunul de lângă ea, invitându-l să i se alăture.
În timp ce se așeza, observă

frumosul aranjament al mesei: pahare pătrate de cristal decorate cu aur,
farfurii de argint ornate în aur cu giglio, crinul florentin, cu i

te și linguri de argint cu blazonul familiei de Medici, șase globuri
suprapuse, trei, doi, unu. În timp ce îl salutau pe Lorenzo, pajii palatului dă
au la o

parte plantele pentru a dezv

ă ui orchestra dintr-o nișă în

formă de scoică din spatele lui, cu un clavecin cu claviatură

dubl ,

ă o harp ,

ă trei viole mari și o lăută mare.

— Bine-ai venit la palat Michelangelo, spuse Contessina.

Tata spune că ești parte a familiei. Să- i

te spun „frate”?

Știa că e tachinat, și-și spunea în gând: „Oare de ce m-am născut cu o limbă
așa greoaie?” Apoi răspunse:

— Poate „vere” ar fi mai nimerit.

Contessina râse.

— Mă bucur că primul t u

ă prânz la palat e duminica. În

timpul s p

ă t m

ă âinii, femeile nu au voie la masă. Mâncăm în
loggiade sus.

— Înseamnă că nu o să te v d

ă în fiecare zi, spuse el f r

ă ă

să vrea.

Ochii ei se rotunjiră ca „O”-urile din numele lui Giotto.

— Palatul nu e chiar atât de mare.

Urm r

ă ea varietatea colorată de comeseni care se perindau ca și cum s-ar fi aflat
la curtea unui rege, în timp ce muzicienii interpretau Un cavaliere di
Spagna. Sosiră

Lucrezia, fiica lui Lorenzo, împreună cu so ul ț ei Jacopo

Salvati, Giovanni și Lorenzo de Medici, veri de gradul doi ai lui Lorenzo, pe
care acesta i-a crescut după ce r m ă

s

ă eseră

orfani, stare ul

ț Bichiellini, str l

ă ucitul conduc to

ă r cu ochelari

127

al ordinului augustin și al Bisericii Santo Spirito, care ad p

ă otea bibliotecile lui Petrarca și Boccaccio, Giuliano da Sangallo, care
plănuise vila minunată de la Poggio a Caiano, ducele de Milano, aflat în
drum spre Roma cu alaiul său, ambasadori de la sultanul Turciei, doi
cardinali din Spania, familii domnitoare din Bologna, Ferrara, Arezzo, înv a

ăț i

ț din Paris și Berlin aducând cu ei manuscrise, tratate, opere de artă, membri
ai Senioriei din Floren a ț ,

Piero Soderini, amabil, dar banal, instruit de Lorenzo pentru a deveni
magistrat-șef al Floren e

ț i, un emisar al dogelui din

Vene i

ț a, profesori veni i

ț în vizită de la Universitatea din

Bologna, negustori prosperi ai orașului împreună cu so i ț ile,

afaceriști veni i

ț din Atena, Pekin, Alexandria, Londra. To i

ț

veniseră să-și omagieze gazda.

Contessina îi identifica pe toți

și. Mai erau Demetris

Chalcondyles, conducătorul

Academiei grecești publice a lui

Lorenzo, și coeditorul primei ediții

și tipărit

de către el și al lui Homer,

Vespasiano da Bisticci, bibliofil de seamă și negustor de manuscrise rare, furnizor pentru bibliotecile fostului papă

Nicolae al V-lea, pentru Alessandro Sforza, pentru contele de Worcester și pentru familia de Medici, în viața

de la

și englezi

Thomas Linacre și William Grocyn, care erau elevii lui Poliziano și ai lui Chalcondyles la Academia Platon a lui Lorenzo, Johann Reuchlin, umanistul german, discipol al lui Pico della Mirandola, c. 1

de la

de la Fra Mariano, pentru care

Lorenzo construise o mănăstire

de

s

ă tire dincolo de Porta San Gallo,
gândită de Giuliano da Sangallo, un emisar care aduse vestea morii
tăi subite a regelui Matyas al Ungariei, care fusese un admirator al „prinului
tău filosof Lorenzo”.

Piero de Medici, fiul cel mai în vârstă al lui Lorenzo, împreună cu soția
sa Alfonsina Orsini, îmbracă
ăată elegant,

veniră târziu și au trebuit să se așeze în capătul uneia dintre mesele lungi.
Michelangelo observă că prăeau

ofensa

ț.

— Piero și Alfonsina nu sunt de acord cu acest republicanism, șopti
Contessina. Ei cred că ar trebui să

128

avem un protocol al curiei, doar cu familia de Medici la
masa principală, iar plebeii la alte mese, mai depărtate.

Giovanni, cel de-al doilea fiu al lui Lorenzo, cu tonsura lui de cl

ăugr

ăși cu un ochi sașiu, intră împreună cu vr

ăul

său Giulio. Avea pr

ă ul castaniu al mamei sale și tenul deschis, era înalt și bine legat, cu o față masivă și gușă.

Giulio, fiul ilegitim al fratelui mort al lui Lorenzo, era oacheș, ar to

ă s, taciturn. Ochii îi trecură peste toată

adunarea, separând fiecare persoană și rela i

ț e. Nu-i scăpa

nimic din ce i-ar fi putut fi de folos.

Cea care intră ultima fu Nannina de Medici, la bra ul ț

unui b r

ă bat frumos, îmbr c

ă at elegant.

— M tuș

ă

a mea Nannina și so ul

ț ei, Bernardo Rucellai,

murmură Contessina. Tata spune că el e un poet bun, scrie piese. Academia Platon se întrunește câteodată în gr d ă ina

lui.

Ochii lui Michelangelo îl studiară cu aten i

ț e pe acest v r

ă

al mamei sale. Nu-i spuse Contessinei nimic despre această
legătură de rudenie.

Muzicanii

și începuseră să cânte Corinto, a căr

ă ui melodie

fusese adaptată pentru unul dintre poemele lui Lorenzo.

Doi servitori care așteptau lângă lift începură să aducă

sus mâncarea. În timp ce aceștia treceau printre meseni, cu tăvi de argint
pline de pește de apă dulce, Michelangelo fu complet uimit să vadă un
bărbat destul de tânăr, într-o cameră

ă așă multicolor ,

ă ducând un pește mic mai întâi la ureche, apoi la gură ,

ă ca și cum ar fi vorbit cu el, și apoi să

izbucnească în lacrimi. Toată

și ochii erau aș

și nți i

și asupra lui.

Michelangelo se întoarse nedumerit către Contessina.

— E Jacquo, bufonul palatului. Râzi! Fii florentin!

— De ce plângi Jacquo, întreabă Lorenzo.

— Tatăl meu s-a înecat acum câț

ț va ani. L-am întrebat

pe peștișorul acesta dacă l-a văz

ă ut cumva. A zis că e prea

tân r

ă să-l fi întâlnit și mi-a propus să întreb peștii mai mari, care-ar putea ști mai multe.

Lorenzo spuse amuzat:

129

— Da i

ț -i lui Jacquo niște pești mari să-i interogheze.

Râsul avea darul a-i apropia pe oameni.

Str i

ă nii de la masa lui Lorenzo, care poate nu se mai întâlniseră niciodată și proveneau din medii complet diferite, vorbeau cu persoanele din jurul lor. Michelangelo, care nu cunoștea veselia și a fost șocat să vadă un bufon la masa lui Lorenzo, sim i

ț cum atitudinea lui dezaprobatore

dispare. Contessina îl urmărea.

— Nu- i

ț place să râzi?

— Nu sunt obișnuit. La mine acas

ă nimeni nu râde.

— Profesorul meu de franceză te-ar numi un homme sérieux. Dar și tatăl meu e un om serios. Doar că el consideră râsul folositor. O să vezi după ce vei fi locuit cu noi o vreme.

Primul fel de mâncare se termină și se servi *fritto misto*⁵⁹. Michelangelo era fascinat privindu-l pe Lorenzo cum vorbea pe rând cu treizeci sau patruzeci de musafiri, abia gustând mâncarea.

— Il Magnifico lucrează întotdeauna în timpul mesei?

— Îi place să fie înconjurat de oameni, de zgomot, de discuții

și, de distracții

și e. Culmea, se așază la masă cu o sută

de scopuri în minte și când se ridică acestea sunt îndeplinite.

Slujitorii au adus apoi de la ascensor purcei în lapte cu rozmarin în gură,

ăf c

ău i

și la frigare. Il Cardiere, un

improvizator din lut

ă

,

ă distra oaspeții

și cântând ultimele

vești și bârfe ale săptămânii spuse în versuri, însoțite de
comentarii satirice, de asemenea în versuri.

După desert, musafirii se plimbară prin foaierul larg.

Contessina își trecu brațul

pe sub al lui Michelangelo.

— Știi ce înseamnă

ă

f

ăii un prieten?, întreabă ea.

— Granacci a încercat să mă învețe

ț.

— Cu familia de Medici tot

ț sunt prieteni și nimeni în

același timp, adică

ă

ă ea domol.

Ndiminea a

ț următo

ă are, Michelangelo și Bertoldo

59 Ghiveci de legume (lb. italiană).

mer – seră la o plimbare prin aerul proaspăt de prim v ă ar ,

ă

cu cerul de un albastru intens și c r

ă m

ă izile Floren e

ț i auriu

aprins, absorbind c l

ă dura soarelui. Deasupra lor, pe

dealurile dinspre Fiesole, fiecare chiparos, vilă și m n ă

s

ă tire

ieșeau în evidență pe fondul gri al livezilor de m s ă lini și al

viilor. Merșeră spre cap tul

ă

îndep r

ă tat al gr d

ă inii, la colec i

ț a

de blocuri de marmur .

ă Era ca și cum s-ar fi aflat într-un

cimitir antic ale c r

ă ui pietre funerare r s

ă turnate fuseseră

decolorate de soare.

Bertoldo se întoarse spre protejatul s u

ă cu o expresie

timidă în ochii-i albaștri.

— E adevărat că nu sunt un mare sculptor în marmură, dar cu tine poate pot deveni un mare profesor.

— Uite-aici o bucată frumoasă de carne!, strigă

entuziasmat Michelangelo.

Bertoldo zâmbi pe dată la aceste cuvinte rostite în argoul pietrarilor.

— Figurile pe care vrei să le cioplești trebuie să se potrivească blocului. Vei ști dacă urmezi granula i ț a după

felul în care sar cioburile când o lovești. Ca să vezi cum merg venele, toarnă apă peste bloc. Micile semne negre, chiar și la marmura bun ,

ă sunt pete de fier. Câteodată pot fi

cioplite. O să sim i

ț dacă lovești o venă de fier, pentru că e

mult mai dură decât marmura, metalul tău lovind metalul pietrei.

— Mi se și strepezesc din i

ți când mă gândesc la asta.

— De fiecare dată când lovești marmura cu dalta, strivești cristalele. Un cristal strivit e un cristal mort.

Cristalele moarte distrug sculptura. Trebuie să înveți să

sculptezi blocuri masive fără să strivești cristalele.

— Când?

— Mai târziu.

Bertoldo îi vorbește despre bulele de aer din marmură care fac ca un bloc compact să se desprindă în bucăți

ău. Acestea

nu pot fi văzute din exterior și trebuia să învețe să-și dea seama de prezența

lor. E ca și cum ai alege un măr. Poți

șă

131

îi

ți dai seama dacă e sau nu

ătos pentru că se bombează în

spații

ți u într-o formă sau nu

ă

to

ă as ,

ă pe când un m r

ă stricat tinde

să devină concav, parcă strivit de spa i

ț u.

— Marmura este ca omul: trebuie să știi tot ce con i ț ne

înainte să începi. Dacă tu ai bule de aer ascunse, atunci îmi pierd timpul cu tine.

Michelangelo făcu o glumă copil r

ă ească pe care

Bertoldo o ignoră, îndreptându-se spre setul de unelte din baracă.

— Iată un punci. Se folosește pentru îndep r

ă tare. Și un

ugnetto și un scarpello. Acestea sunt pentru modelare.

Bertoldo îi arată că trebuia să lucreze cu lovituri ritmice, chiar și atunci când îndep r

ă ta un strat de marmură de care

nu avea nevoie, pentru a ob i

ț ne linii circulare în jurul

blocului. Nu avea voie să lucreze doar o singură latură a acestuia, ci trebuia să le lucreze pe toate, pentru echilibru.

Se în e

ț lege?

— O să în e

ț leg după ce-mi dai drumul printre aceste buc i

ăț de marmur .

ă Eu înv

ăț cu mâinile, nu cu urechile.

— Atunci mai bine desfundă-le. Faunul pe care l-ai făcut n-a fost prea rău, dar ai ajuns la acel rezultat doar prin intui i

ț e oarb .

ă Pentru rezultate consistente trebuie să știi ce faci și de ce.

Atelierul de sculptură de afară era o combina i

ț e de forj ,

ă

fierărie și tâmpl r

ă ie. Erau la îndemână o mul i

ț me de grinzi,

icuri, capre de lemn, fer s

ă traie, echere mobile, ciocane,

d l

ă i

ț de lemn pentru repararea mânerelor ciocanelor.

Podeaua era din ciment pentru o sus i

ț nere cât mai bun .

ă

Lângă forjă st te

ă au niște bare de fier suedez, pe care Granacci le cumpărase cu o zi înainte ca Michelangelo să-și poată face un set complet de nouă dălți.

Bertoldo l-a pus să pornească focul în forj .

ă Lemnul de

castan dădea cel mai bun c r

ă bune și producea o c l

ă dură

intens , c

ă onstantă.

— Deja știu cum să forjez uneltele pentru *pietra serena*, spuse Michelangelo. Am învățat

ă t de la Topolino.

Cu focul pornit, puse mâna pe foaie, o vârtelniță cu lame de fier de jur împrejur, pentru un curent puternic.

— Basta, exclamă Bertoldo. Ciocnește aceste bare de fier și vezi dacă sună ca niște clopote.

Barele erau toate din fier bine forjat, în afară de una²

care fu aruncat .

ă Când focul era destul de fierbinte, se concentra pe crearea primului lui set de unelte. Știa că

„omul care nu-și face propriile unelte nu-și va face nici propria sculptur ”

ă . Orele treceau. Nu se opriră pentru masa

de prânz. Se l s

ă ă seara când b tr

ă anul deveni tot mai sl b

ă it,

aproape de leșin. Ar fi c z

ă ut dacă Michelangelo nu l-ar fi

prins în bra e

ț . Îl purtă spre *casino*, minunându-se că

Bertoldo era atât de ușor, mai ușor decât o bară de fier suedez. Își așeză ușor maestrul pe un scaun.

— Cum am putut să vă las să lucra i

ț așa mult?, morm i

ă

el. În obrajii lui Bertoldo apăru pu i

ț nă culoare.

— Nu e destul să lucrezi marmura. Trebuie să ai fier și în sânge.

În diminea a

ț urm to

ă are, Michelangelo se trezi înaintea

r s

ă r

ă itului, în liniște, pentru a nu-l deranja pe Bertoldo și merse pe străzile adormite pentru a fi în gr d

ă ină la ivirea

soarelui. Știa că primele raze dezv l

ă uiau adevărul despre

marmur .

ă Sub această lumină p tr

ă unz to

ă are, marmura era

aproape transparent .

ă Toate venele, defectele și golurile

erau dezvăluite fără milă. Marmura care trecea testul soarelui rezista și la
căderea nop i

ț i.

Merse de la un bloc la altul, lovind ușor cu ciocanul.

Blocurile solide scoteau un sunet ca de clopot, cele cu defecte, un pocnet. O
bucată mică ce fusese expusă

intemperiilor multă vreme făcuse o crustă tare. Cu ciocanul și dalta d d

ă u deoparte învelișul membranos pentru a ajunge la substan a

ț lăptoasă de dedesubt. Vrând să știe care e direc i

ț a venelor, sparse cu ciocanul col ur

ț ile înalte

ale blocului.

Îi pl c

ă u ceea ce văzu. A luat o bucată de cărbune și a desenat capul și barba unui
b tr

ă ân pe marmur .

ă Apoi a tras

133

un scăunel, a înc l

ă ecat blocul, i

ț nându-l cu genunchii, și a

luat ciocanul și-o daltă. Corpul i de destinse fremătând.

Tensiunea i se topea cu fiecare așchie desprins .

ă Piatra îl

completa, îi dădea trup. Se sim e

ț a stăpânul ei. Cu fiecare

or ,

ă bra ul

ț îi devenea din ce în ce mai ușor și mai puternic.

Uneltele metalice îi dădeau o armură, îl făceau viguros. Își spuse:

„Așa cum lui Torrigiani îi place să simtă o armă în mân , ă

lui Sansovino plugul, lui Rustici blana aspră a unui câine și lui Baccio o femeie, la fel și eu sunt fericit cu un bloc de marmură în fa a

ț mea, cu un ciocan și-o daltă în mână.”

Marmura albă era centrul universului, cea mai pură

substanță creată de Dumnezeu, nu doar un simbol al Lui, ci felul lui Dumnezeu de a se manifesta. Doar o mână divină

ar fi putut crea o asemenea frumoase e

ț nobil .

ă Se sim e

ț a

parte a purității

ăți albe din fața

țului, îi simțea

țea integritatea ca

fiind a lui proprie.

Și-l aminti pe Bertoldo citându-l pe Donatello: „Sculptura este arta care, înlăturând ceea ce nu este necesar, reduce materialul tratat la creația din mintea artistului.”

Oare nu era la fel de adevărat că sculptorul nu putea impune marmurii o formă care era stridentă

ă naturii acesteia?

El credea că,

ă indiferent cât de sincer era sculptorul în creația

țea sa, aceasta nu putea fi realizată dacă nu era în concordanță cu natura de bază a blocului. În acest sens, sculptorul nu putea fi niciodată stăpân

ă anul propriei sorții

ț, ca

un pictor. Culorile erau fluide, puteau fi influențate.

Marmura era însă

ă rigiditatea. Sculptorul în marmură

trebuia să accepte disciplina riguroasă a parteneriatului.

Era una cu marmura. Își vorbeau unul altuia. Iar pentru Michelangelo, atingerea marmurii era bucuria supremă.

ă

Nicio altă plăcere

ă ere, a gustului, auzului, vederii sau a mirosului, nu se putea nici măcar apropia de ea.

Îndepărta

ă tase carapacea exterioară. Acum săpa în masa

ei, pătrundea în sensul biblic. În acest act de creație era

nevoie de străpungere, bătaie

ănd și pulsând spre un moment

134

mar

ă e ,

ț spre posesia totală. Nu era doar un act de iubire, era înșușirea

ă i actul iubirii, împerecherea propriului său

ă caracter cu

formele existente în marmură. Era o înșușire

ă în a

ț re în care

sâmburele plantat crea opera de artă.

Bertoldo intră în atelier, îl văzu pe Michelangelo muncind și strig :

ă

— Nu, nu e bine. Stai! Doar un amator cioplește așa!

Michelangelo îi auzi vocea printre loviturile ciocanului și se întoarse, dar fără să se oprească din d l

ă tuit.

— Michelangelo! Nu ai început unde trebuie!

Michelangelo nu îl auzea. Bertoldo îi întoarse spatele ucenicului, care t i

ă a brazde prin piatră ca prin brânz .

ă D d

ă u

din cap, cu un gest de enervare amuzată:

— Este ca și cum ai încerca, ai vrea să oprești o erup i ț e

a Vezuviului.

3

Seara, făcu o baie fierbinte într-o cadă pregătită pentru el în camera mică de la capătul holului, îmbracă o c m ă așa

și ciorapi albastru-închis și îl înso i

ț pe Bertoldo la Lorenzo în

studiolo, pentru cin .

ă Avea emo i

ți. Ce-o să spun ?

ă Se zicea

despre Academia Platon că ar fi inima vieii

ți intelectuale din

Europa, universitate, editur ,

ă izvor de literatură și expediții

ți

pentru explorarea lumii, al căr

ă ei scop era transformarea

Florenței

ți într-o a doua Atena.

Dacă l-ar fi ascultat măcar pe Urbino, când acesta îi citea din vechile
manuscrise grecești...

În șemineu ardea focul, iar lăm

ă pile de alamă ale lui

Lorenzo dăd

ă eau o lumină caldă ,

ă creând o atmosferă

plăc

ă ut ,

ă prietenească. Șapte scaune erau în jurul unei mese joase. Rafturile de c r
ă i

ț , basoreliefurile grecești, cutiile cu

amulete și camee, mici basoreliefuri de marmur , ă

manuscrise antice bogat decorate. Era o cameră

confortabil ,

ă aglomerat ,

ă menită mai mult f c

ă eau încă p

ă erea

intimă și confortabil .

ă Grupul platonicienilor îi f c

ă u o primire

135

de o polite e

ț formal ,

ă după care se întoarseră la discu i

ț a

despre valoarea comparativă a medicinei și astrologiei ca știin e

ț , dându-i lui Michelangelo ocazia de a identifica fe e ț le

și personalități

ățele celor patru învâta

ăți

ți, renumiți

ți ca având

cele mai luminate minți ale Italiei.

Marsilio Ficino, de cincizeci și șapte de ani, fondase Academia Platon pentru Cosimo, bunicul lui Lorenzo. Era un om scund, sub cinci picioare, și chiar dacă suferea constant din cauză că era un ipohondru, îl tradusese în întregime pe Platon și devenise un dicționar

ționar ambulant al filosofilor antici,

traducând din înțelepciunea

țlepciunea egipteană înainte de a devora

lucrurile

ățele înțelepciunii

țlepciunii

țlor de la Aristotel la alexandrini, confucieni și zoroastrieni. Educat de tatăl

ăsa

ă pentru a deveni doctor,

avea și cunoștințe

țde științe

ț naturale. El ajutase la

r s

ă pândirea c r

ă i

ț lor tip r

ă ite în Floren a

ț . Propriile lui scrieri

atr g

ă eau înv a

ăț i

ț din toată Europa, care veneau să îi asculte prelegerile. În frumoasa lui vilă din Careggi, construită pentru el de Cosimo, după planurile lui Michelozzo, care era administrată de nepoatele sale, ardea o lampă eternă în fa a

ț statuii lui Platon, pe care încerca să-l

canonizeze drept „cel mai iubit dintre discipolii lui Christos”, o erezie și un anacronism pentru care fusese aproape excomunicat de Roma. Nepoatele lui remarcau:

— Poate recita un întreg dialog platonician, dar nu-și poate aduce aminte niciodată unde și-a lăsat papucii.

Urm to

ă area persoană spre care se îndreptă aten i

ț a lui

Michelangelo fu Cristoforo Landino, de aproximativ șaiszeci și șase de ani, mentorul tatălui lui Lorenzo, Piero cel Gutoș, și al lui Lorenzo însuși, un scriitor și un orator excelent, care îi îndemna pe florentini să se elibereze de dogme și să

aplice naturii descoperirile științelor

și i. Servise drept secretar

confidențial

și al al Senioriei și era abil în politic.

ă Era o

autoritate în opera lui Dante, publicându-și comentariul la prima ediție

și este tipic

ă ită a „Divinei Comedii” din Florența

și . Opera

lui de-o viață era axată pe limba italiană, numită volgare, pe care o transformase aproape singur dintr-un argou 136

disprețui

și t într-o limbă respectată, traducând în ea pe Pliniu, Horațiu

și u și Virgiliu.

Era cunoscut în Florența

și pentru crezul lui revoluționar:

„Cea mai puternică bază pentru acțiune

țune este suprema i

ț a

clar a

ă cunoașterii și gândirii.”

Descoperise în Lorenzo eroul Republicii lui Platon: conduc to

ă rul ideal al unui oraș, înv a

ăț tul.

Coco a

ț t pe marginea unui scaun e

ț apăn de piele stătea

Angelo Poliziano, de treizeci și șase de ani, despre care dușmanii familiei de Medici spuneau că e i

ț nut pe-aproape

pentru ca, prin compara i

ț e, Lorenzo să pară mai frumos.

Totuși el era recunoscut ca fiind cel mai mare înv a ăț t dintre

to i

ț cei prezen i

ț : publicase în latină la zece ani, a fost invitat la Campagnia di Dottrina din Floren a

ț la doisprezece ani

pentru a fi instruit de Ficino, Landino și de învățătorii

greci

aduși de familia de Medici. A tradus prima parte din „Iliada”

lui Homer până la șaisprezece ani și a fost luat la palat de Lorenzo pentru a fi mentorul fiilor săi

ă. Unul dintre cei mai

urâți

țbri

ăbai

ț, avea cel mai frumos stil poetic, clar și limpede, de la Petrarca încolo.

Poemul lui de lungimea unei cărți

ăi

ț, „Stanze per la Giostra

di Giuliano”, care avea ca subiect scribto

ărirea victoriei

într-un turnir al lui Giuliano de Medici, fratele mai mic al lui Lorenzo, înainte de a fi ucis de conspiratorii Pazzi, devenise un model pentru poezia italiană.

Ochii lui Michelangelo se întoarseră acum spre cel mai tânăr

și frumos membru al grupului, Pico della Mirandola, în vârstă de douăzeci

ăeci și șapte de ani, care putea citi și scrie în douăzeci

ă eci și două de limbi. Ceilalți

ți membri ai grupului îl

tachinau spunându-i: „Singurul motiv pentru care Pico nu cunoaște o a doua

ă eci și treia limbă este pentru că nu a

descoperit-o încă.”

ă Cunoscut drept „marele domn al Italiei”,

cu o dispoziție

ți e blândă și sincer,

ă cu pr

ă ul moale și blond,

ochii albaștri, pielea albă des

ă arșită și figura zvelt,

ă

florentinii îl numeau „frumos și iubit”. Conceptul lui intelectual era unitatea cunoașterii. Ambiția lui era de a

137

împ

ă a toate religiile și filosofiele, de la începutul timpurilor.

Ca și Ficino, aspira să cuprindă toată cunoașterea umană.

Pentru aceasta citea filosofii chinezi în chinez, ă arabii în

arabă, pe evrei în aramaică, crezând că toate limbile erau diviziunile ra
ționale ale unei singure limbi universale. Era

cel mai înzestrat dintre toți italienii, și totuși nu avea niciun dușman, așa
cum urâtul Poliziano nu avea niciun prieten.

Ușa se deschise. Lorenzo intră șchiop târziu, după un

atac de gut ,

care îl chinuia constant. Îl salută din priviri pe toți

, apoi se întoarse spre Michelangelo:

— Aceasta este *sancta sanctorum*: cea mai mare parte a tot ceea ce se învață
în Florența începe în această cameră.

Când ești la palat, și nu ești ocupat, vino să ni te alături.

Lorenzo dă

un loc la o parte un panou decorat și ciocni

în

ușa bufetului ascuns după acesta, de unde Michelangelo deduse că *studiolo*
se afla exact deasupra sufrageriei. A auzit platforma mișcându-se în pu

ț ascensorului și peste

câteva momente academicienii luau de acolo farfurii cu brânzeturi, fructe,
pâine, miere, nuci și le așezau pe masa joasă din centrul camerei. Nu era
niciun servitor prin preajmă. Debut

ă nu era decât lapte și chiar dacă discuțiile

erau neînsemnate, Michelangelo își dădu seama că grupul se întâlnește pentru a lucra, c c

ă i după cină „vinul f c

ă ea p r

ă ul

m c

ă iuc .”

ă

Masa fu golită, farfuriile, cojile de fructe și de nuci trimise jos cu ascensorul. Dintr-odată ,

ă conversa i

ț a deveni

serioasă. Stând pe un scaunel jos de lângă Bertoldo, Michelangelo auzi o critică la adresa bisericii, pe care înv a

ăț i

ț i din acea cameră nu o mai considerau sinonimă cu religia. În special Floren a

ț era cuibul nemul um

ț

irilor, pentru

că Lorenzo, ca și majoritatea florentinilor, considera că în spatele conspira i

ț ei Pazzi, care a avut ca urmare uciderea
lui Giuliano și r ni
ă rea foarte gravă a lui Lorenzo, era mâna
Papei Sixtus din Roma.

Papa excomunicase Floren a
ț , interzicând preo i
ț lor să
oficieze serviciile religioase.

138

Floren a
ț în schimb îl excomunicase pe pap ,
ă declarând
că preten i
ț ile pentru putere ale Suveranului Pontif erau bazate pe niște falsuri ale
Dona i

ț ei lui Constantin din
secolul al VIII-lea. Într-o încercare de a-l zdrobi pe Lorenzo, papa trimisese
o armată în Toscana, care prădase tot până
în orașul Poggibonsi, situat în apropiere.

Pacea dintre Roma și Floren a
ț a fost reinstaurată în

1484, după însc una

ă

rea Papei Inocen i

ț u al VIII-lea. Dar,

după dovezile pe care Michelangelo le auzea de la b r ă ba i

ț i

din jurul acelei mese, se p r

ă ea că majoritatea clerului

toscan devenea din ce în ce mai imoral, atât în conduita personal ,

ă cât și în practicile clericale. Excep i ț a

extraordinară o reprezentau membrii Ordinului Augustin de la Santo Spirito, care tr i

ă au într-o disciplină exemplară sub

conducerea stare ul

ț ui Bichiellini.

Pico della Mirandola își puse coatele pe masa joas , ă

sprijinindu-și b r

ă bia în mâinile împreunate, și spuse:

— Cred că am găsit solu i

ț a la dilema noastră asupra

Bisericii, sub forma unui c l

ă ug r

ă dominican din Ferrara.

L-am auzit predicând acolo. Face să tremure zidurile catedralei.

Landino, al c r

ă ui p r

ă alb îi era l s

ă at lung pe spate, cu

câteva şuvi e

ț deasupra frun i

ț i, se aplecă peste mas ,

ă așa

încât Michelangelo putea vedea re e

ț aua fină de riduri ce îi

încercuiau ochii.

— C l

ă ug r

ă ul acesta e doar zgomotos?

— Dimpotrivă Landino, r s

ă punse Pico, e un înv a

ă t al

Bibliei și al Sfântului Augustin. E chiar mai îndârjit împotriva corup i
t ei clerului decât noi.

Angelo Poliziano, cu tr s

ă tur

ă

ile grosolane și p r

ă ul aspru

negru purtat până peste urechi, își umezi buza de jos, roșie și masivă, și
adăugă:

— Pe mine nu mă sperie doar corup i

t a, ci ignoran a

t .

Ficino, cu tenul deschis și o față str l

ă ucitoare, mobil ,

ă cu

nasul și gura mici, strigă înfocat:

— A trecut ceva vreme de când nu am mai avut un 139

în v a

ă t într-un amvon din Floren a

— Nu-i avem decât pe Fra

Mariano și pe stare ul

— Bichiellini.

— Girolamo Savonarola a studiat ani în șir, îi asigură

Pico. Atât Platon și Aristotel, cât și doctrina Bisericii.

— Care sunt ambi i

— ile lui?, întreabă Lorenzo.

— S p

— ă urifice Biserica.

— Nimic mai mult? Nu vrea puterea?

— Doar puterea dinl untr

— ă

— ul s u.

— ă

— Ei bine, dacă acest călugăr ar colabora cu noi..., încerc

— ă s c

— ă ontinue Lorenzo.

— Poate Excelen a

— ă Voastră ar putea cere transferarea

— lui din Lombardia.

— Așa o să fac.

Cu acest subiect încheiat, cel mai în vârstă, Landino, și cel mai tânăr, Pico, își întoarseră atenția

și se îndreptară spre Michelangelo.

Landino îl întrebă dacă a citit ce a scris Pliniu despre faimoasa statuie greacă „Laocoon”.

— Nu știu nimic despre Pliniu.

— Atunci o să

mi

ți citesc eu.

Luă o carte de pe raft, o răs

foi și citi povestea statuii din

palatul împăratului Titus, „o operă ce poate fi considerată

superioară orică

re altă operă de artă în pictură sau sculptură ,

care este cioplită dintr-un singur bloc, atât figura principală ,

cât și copiii, și toți

șerpii cu încolci

și irile lor

minunate.”

Poliziano îl urmă cu o descriere a statuii Venus din Cnidos, scrisă de Lucian, care o prezenta pe Venus stând în fa a

ț lui Paris când acesta îi acordă premiul pentru frumuse e

ț . Apoi pico își aminti de statuia din marmură

pentelică de pe mormântul lui Xenofon.

— Probabil Michelangelo va vrea să îl citească pe Pausanias în original, spuse Pico. O să- i

ț aduc manuscrisul

meu.

— Nu știu greaca, spuse Michelangelo rușinat.

— Te învăț eu.

— Nu am înclina i

ț e pentru limbi.

140

— Nu contează, interveni Poliziano, într-un an o să scrii sonete în latină și în greacă.

Michelangelo îi r s

ă punse în gând: „Permite i

ț -mi să mă

îndoiesc.”

Dar nu ar fi fost politicos să spulbere entuziasmul acestor noi prieteni care se sfătuiau acum între ei din ce c r

ă i

ț ar trebui instruit.

— ...Homer. Pentru greacă, el e cel mai pur.

— Aristofan e mult mai amuzant. Să râdă în timp ce învaț ...

ă

Se sim i

ț ușurat când grupul își întoarse aten i

ț a de la el.

Cea mai importantă idee pe care o prinsese din acea discu i

ț e elevată era că religia și știin a ț puteau coexista,

îmbog i

ăț ndu-se una pe cealalt .

ă Înainte de creștinism,

Grecia și Roma erau vestite prin arte, studii umanitare, știință, filosofie.
Apoi, pentru o mie de ani, toată această

în e

ț lepciune și frumuse e

ț a fost strivit ,

ă declarată anatema,

îngropată în întuneric. Acum, acest mic grup de oameni, senzualul Poliziano, ridatul Landino, micul Ficino, Pico cel cu p r

ă ul auriu, această mână de b r

ă ba i

ț fragili, conduși și

ajuta i

ț de Lorenzo de Medici, încercau să creeze un nou intelect, sub semnul unui cuvânt de care Michelangelo nu mai auzise până atunci:

Umanism.

Ce însemna asta?

Pe măsură ce orele treceau, i se trezi și interesul. Atât de mult, încât atunci când Bertoldo f c

ă u semn că pleac ,

ă

ieșind în liniște, Michelangelo r m

ă ase. Și, pe m s

ă ură ce

fiecare platonician își expunea gândurile, începea ușor să

în e

ț leagă ce voiau să spună:

„Vrem să red m

ă omului lumea și pe sine însuși. Omul nu

va mai fi josnic, ci nobil. F r

ă ă o minte puternic ,

ă liber ,

ă

creativă, omul este doar un animal, și va muri ca un animal, fără nicio f r

ă âmă de suflet. Îl red m

ă

omului artele,

literatura, știin a

ț , independen a

ț de a gândi și a se sim i

ț

independent, f r

ă ă a fi legat ca un sclav de dogmă, 141

putrezind în lan ur

ț i.”

La sfârșitul serii, când se întoarse în camera sa și îl g s ă i

pe Bertoldo încă treaz, rosti f r

ă

ă voie:

— M

ă simt așa un ignorant!

— Ei sunt cele mai strălucite min i

ț din Europa. Î i

ț pot

sugera teme eroice la care să meditezi.

Apoi, pentru a-l consola pe tân r

ă ul obosit, ad ug

ă

:

ă

— Dar ei nu pot sculpta marmura, și aceasta e un limbaj la fel de elocvent
ca oricare altul.

Diminea a

ț urm to

ă are ajuns devreme la gr d

ă in .

ă

Torrigiani îl c ut

ă în atelier, unde se instalase pentru a exersa pentru figura b tr

ă ânului cu barb .

ă

— Sunt ros de curiozitate. Povestește-mi despre via a ț la

palat, strigă el.

Michelangelo îi povesti prietenului său despre camera pe care o împ r

ă e

ț a cu Bertoldo, cum se plimbase pe

holurile lungi, liber să atingă operele de art , ă despre

musafirii de la prânzul de duminică și despre cina interesantă la Lorenzo în *studiolo*, împreună cu platonicienii. Torrigiani era interesat doar de personalit i ă ț .

— Cum sunt Poliziano și Pico della Mirandola?

— Păi, Poliziano e urât până începe să vorbeasc , ă apoi

cuvintele lui îl fac frumos. Pico della Mirandola e cel mai frumos b r

ă bat pe care l-am v z

ă ut vreodat ,

ă dar și

inteligent.

— Ești impresionabil, spuse Torrigiani acru. O nouă

pereche de ochi albaștri, p r

ă b l

ă ai lung, și- i

ț și sar ochii din

cap.

— Dar Torrigiani, gândește-te cum e să scrii și să citești în dou z

ă eci și două de limbi! Când noi de-abia putem să ne exprimăm în una.

— Vorbește pentru tine, îi r s

ă punse Torrigiani. Eu am

educa i

ț a unui nobil și pot discuta cu oricare dintre ei. Nu e vina mea că tu ești un ignorant.

Michelangelo își dădu seama că prietenul său era pus pe ceartă.

142

— Nu am vrut s te

ă

critic pe tine, Torrigiani.

— Ai dormit și tu o noapte în palatul familiei de Medici și deja restul Floren e

ț i î i

ț pare ignorantă.

— Eu doar...

— ...tu doar te lăudai cu noii tîi

ă prieteni, îl întrerupse

Torrigiani, b r

ă ba i

ț care sunt mult mai atractivi și inteligen i

ț

decât vechii tăi prieteni soioși, cu care fuseseși întemni a ț t

între zidurile acestei gr d

ă ini.

— Nu am gândit așa ceva. De ce spui asemenea lucruri?

Dar Torrigiani îi întoarse deja spatele.

Michelangelo oftă, apoi se întoarse înapoi la marmură.

4

Duminica Floriilor era o zi caldă de prim v

ă ară. G s

ă ise pe

lavoarul s u

ă trei florini de aur, despre care Bertoldo i-a spus că îi vor fi l s

ă a i

ț în fiecare săptămână de secretarul lui Lorenzo, *ser* Piero da Bibbiena. Nu
putu rezista tenta i ț ei de

a se lăuda în fa a

ț familiei sale. Pe pat îi erau întinse un set

nou de haine: o bluză albă brodată cu struguri și frunze, un surtuc scurt cu
mâneci bufante, legat cu catarama de argint, și ciorapi rubinii. Zâmbi
gândindu-se la expresia lui Granacci când îl va întâlni în Pia a

ț San Marco, și vor merge

acas

ă împreun .

ă

Rustici se holbă la el în timp ce venea pe c r

ă are, și când

Michelangelo fu destul de aproape, îl imită:

— Sunt simplu. Apoi, mai sarcastic:

— Hai, întinde- i

ț coada!

— Coadă?

— To i

ț p uni

ă

i au cozi colorate.

— Ei, hai, Rustici, se smiorc i

ă , nu pot să le port și eu

m c

ă ar o dată?

— Nu pot să port această bijuterie m c

ă ar o dat ?

ă Nu pot

bea acest vin scump m c

ă ar o dat ?

ă Nu pot porunci

servitorilor m c

ă ar o dată? Nu pot risipi niște monede de aur

m c

ă ar o dată? Sau să mă culc cu fata asta drăguță m c ă ar o

143

dată? ...

— Toate tenta i

ț ile adunate într-un sonet. Chiar, Rustici,

m

ă simt de parcă aş fi înbr c

ă at într-un costum de carnaval.

Dar aş vrea să-i dau gata pe ai mei!

— *Va via!* [60](#), morm i ă Rustici.

Torrigiani venea a

ţ n o

ţ ş pe alee, cu pelerina roşie şi

penele portocalii fâlfâind la p l

ă r

ă ia de catifea neagr .

ă Se

opri chiar în fa a

ţ lui Michelangelo.

— Vreau să vorbim între patru ochi.

Torrigiani îl lu

ă de bra . M

ţ

ichelangelo st tu l

ă

ocului.

— De ce între patru ochi? Nu avem secrete.

— Ne-am f c

ă ut confiden e

ț . E drept, până să te mu i

ț la

palat și să devii așa important.

Iritarea din spatele izbucnirii lui Torrigiani era clar .

ă

Michelangelo vorbi blând, sperând să îl împace.

— Dar și tu locuiești într-un palat, Torrigiani.

— Da, și eu nu trebuie să fac trucuri ieftine precum scoaterea câtorva din i

ț din gura unui faun pentru a mă da

pe lângă un de Medici.

— Pari gelos.

— Pe cine? Pe un fudul antipatic?

— De ce fudul? Care-i legătura?

— Pentru că nu știi nimic despre fericire sau prietenie.

— Dar n-am fost niciodată mai fericit.

— Da, trasând linii de cărbune cu mâinile tale murdare.

— Dar linii de c r

ă bune bune, protestă Michelangelo,

refuzând s î

ă l ia în serios pe Torrigiani.

Torrighiani se învine i

ț .

— Vrei s s

ă pui c a

ă le mele nu sunt?

— De ce întorci întotdeauna discu i

ț a spre tine? Nu ești

centrul universului.

— Ba pentru mine sunt. Și eram și pentru tine, până să ți se urce fumurile la cap.

Michelangelo se holbă la el uimit.

— Tu n-ai fost niciodată centrul universului meu.

60 Mergi în drumul tău! (lb. italiană)

144

— Atunci m-ai p c

ă l

ă it. Prea devreme ai început să te

lingușești pentru lucr

ă i viitoare.

Fa a

ț lui Michelangelo îngheț .

ă Se întoarce și alergă cât

de repede putu, afară din grădină, pe strada Plătoșarilor.

Tâmplarul și b c

ă anul, care st te

ă au în soare în fa a

ț

magazinelor lor, își scoaseră respectuos tichiile. Curios, acasă hainele lui nu-i aduseră mai mult succes decât îi aduseseră cu Rustici. Tatăl se sim i

ț rănit, ca și cum acest

lux ar fi fost un reproș adresat lui.

Michelangelo scoase din pungă cei trei florini de aur și îi puse pe biroul lui Lodovico. Acesta îi privi f r ă ă să

comenteze, dar mama lui vitregă Lucrezia îl sărută fericită

pe ambii obraji, cu ochii str l

ă ucind de entuziasm.

— Acum spune-mi, cu ce sosuri servesc *pasta*?

Michelangelo își stoarse creierii, vrând să-i facă pe plac.

— Nu-mi aduc aminte.

— Atunci c r

ă nurile... Buc ta

ă rii palatului pun curcuma în

mâncare? Cum e faimosul lor pește gătit în coji de banană

și nuci de pin?

— Iartă-mă, *madre mia*. Nu știu.

Lucrezia era de-a dreptul dezamăgită.

— Nu- i

ț aduci aminte ce-ai mâncat? Atunci,

împrietenește-te cu buc ta

ă rii! Notează re e

ț tele pentru

mine!

Acum, toată familia era adunată în camera pe care Lodovico o transformase în birou și cameră de zi. Bunica era fericită pentru că el îi întâlnea pe marii oameni ai Floren e

ț i. Giovansimone, fratele s u,

ă

era interesat de

petrecheri. Mătușa și unchiul erau ferici i

ț pentru că adusesese

acasă monedele de aur. Buonarroto voia să știe cum e aranjamentul, va primi trei monede de aur în fiecare săptămână? Piatra și materialele îi erau scăzute din salariu?

Tatăl le ceru tuturor să facă liniște.

— Cum te tratează familia de Medici? Il Magnifico?

— Bine.

— Piero?

145

— El e arogant. Așa e felul lui.

— Giovanni, viitorul cardinal?

— El se poartă la fel cu toată lumea. Ca și cum fiecare întâlnire ar fi prima.

— Giuliano?

Michelangelo zâmbi.

— Tot palatul îl iubește.

Lodovico medita un moment, apoi anunță :

ă

— Atitudinea lui Piero va fi cea care va domina, nu ești decât un umil muncitor la palat. Privi cele trei monede strălucind pe birou. Ce sunt acestea? Un dar? Un salariu?

— O s p

ă rimesc trei florini în fiecare săptămână.

— Ce i

ț -au spus când i

ț -au dat banii?

— Erau pentru mine pe sp l

ă to

ă r. Când l-am întrebat pe

Bertoldo, mi-a spus c s

ă unt aloca i

ț a mea săptămânală.

Unchiul Francesco abia-și putea i

ț ne bucuria în frâu.

— Cu acești bani stabili putem să închiriem o tarab .

ă

Michelangelo, vei fi partener, vei primi o parte din profit.

— Închipuie- i

ț , spuse m tuș

ă

a Cassandra, cu un respect

nou înfiripat, că Michelangelo este cel care ne pune din nou pe picioare.

— Nu!, interveni Lodovico, roșu ca racul la față .

ă Nu

suntem niște sărăntoci, niște milogi.

— Dar îi sunt da i

ț lui Michelangelo ca membru al familiei

Medici, spuse tân r

ă a lui so i

ț e.

— Ei, asta-i bun !,

ă r s

ă punse Lodovico. Ce-l face pe el un

Medici? Aceste trei monede de aur?

— Nu sunt poman ,

ă spuse Michelangelo indignat. Lucrez

din zori până-n noapte.

— Ești ucenic legal? Am semnat vreun contract la breasl ?

ă (Se întoarce spre Francesco.) Un dar e un moft.

Poate săptămâna viitoare n-o s m

ă

ai primească nimic.

Michelangelo crezu că tatăl o să îi arunce banii în față. El nu voise decât să-și aducă acasă câștigurile, ca un fiu îndatoritor... poate l ud

ă

ându-se pu i

ț n. Dar trei florini de aur

erau mai mult decât câștiga Lodovico la vamă în câteva 146

luni. Michelangelo își d d

ă u seama că fusese indiscret, c c

ă i

acum, cu b r

ă bia în piept, Lodovico morm i

ă a:

— Închipuie- i

ț câte milioane de florini au alde de Medici,

dacă își permit să dea unui elev de cincisprezece ani trei în fiecare săptămână.

Apoi, cu o mișcare rapidă a mâinii, îi m tur

ă

ă în sertarul

de sus al biroului.

Lucrezia profită de moment pentru a-i chema pe to i ț la

masă. După prânz, familia se adună din nou în camera de zi. Lionardo, t c

ă ut în tipul discu i

ț ei anterioare, se postă în

fa a

ț lui Michelangelo, declarând pe un ton de predicator:

— Arta e un viciu.

— Arta, un viciu? Michelangelo era uimit de fratele său.

Cum... de ce?

— Pentru că înseamnă să te abandonezi, să te lași în voia propriilor
instincte, s

ă te concentrezi pe propria dorință

de a crea, în loc de a contempla minunile f c ă ute de

Dumnezeu.

— Dar Lionardo, bisericile sunt pline de art .

ă

— Am fost conduși pe c i

ă greșite de diavol. Biserica nu e

un târg. Oamenii trebuie să meargă pentru a se ruga în genunchi, nu pentru
a vedea niște scene pictate pe pere i ț .

— Atunci, nu e loc pentru sculptori în lumea ta? Lionardo își împreună
mâinile, privind cu devo i ț une în sus, spre

tavan.

— Lumea mea este cea de dincolo, unde voi sta la dreapta Domnului.

Lodovico se ridică din scaun, exclamând:

— Acum am doi fanatici pe cap!

Plecă pentru a-și face siesta, urmat de restul familiei. În încăp

ă ere r m

ă ase doar Monna Alessandra, care stă te ă a

liniștită într-un col .

ț Michelangelo voia și el să plece. Se sim e

ț a obosit. Toată z

ă iua fusese o dezamăgire.

Lionardo nu-l lăsa în pace. Porni un atac frontal la adresa lui Lorenzo și a Academiei Platon, f c

ăându-i p g

ă ani,

ateiști, dușmani ai bisericii, antichriști.

147

— Î i

ț dau cuvântul meu, îi r s

ă punse Michelangelo, că nu

am auzit niciun sacrilegiu sau vreo critică la adresa religiei înseși. Doar la adresa abuzurilor. Lorenzo e un reformator, vrea să cure e

ț Biserica.

— Să cure e

ț ! Un cuvânt pe care necredincioșii îl folosesc când de fapt vor să distrugă. Un atac asupra bisericii e un atac asupra creștinismului.

Acum furios de-a binelea, Lionardo îl acuza pe Lorenzo de Medici de senzualitate și desfrâu, de faptul că părăsea palatul la miezul nop i

ț i pentru a petrece cu prietenii lui nop i

ț în orgii, seducând femei tinere.

— Nu știu nimic de aceste acuza i

ț i, spuse Michelangelo

liniștit, dar e totuși văduv. Nu mai are dreptul să iubească?

— Era un desfrânat și înainte de moartea so i

ț ei. Toată

lumea știe asta. Via a

ț de dezmăț i-a sl b

ă it deja trupul.

Michelangelo se întreba cum de auzise fratele s u ă de

asemenea acuza i

ț i. Nici el nu-l considera pe Lorenzo un sfânt. Îl auzise spunându-i râzând lui Landino: „Nu greșesc din r uta

ă

te, ci dintr-o parte a naturii mele căreia îi place pl c

ă erea.” Și-și aminti răspunsul dat lui Ficino: „Nu pot regreta că îmi place senzualitatea, c c

ă i dragostea pentru

pictur ,

ă sculptură și literatură e de asemenea de natură

senzuală.” Toate acestea îi păreau normale pentru un b r

ă bat încă în forț .

ă

— Numai un lingușitor ca tine nu vede că Lorenzo e un tiran, continuă Lionardo.

„Aceasta e a doua oară pe ziua de azi când sunt numit lingușitor”, gândi Michelangelo. Devenea din ce în ce mai trist, hainele îi păreau strâmte și ridicole.

— A distrus libertatea Floren e

ț i, strigă Lionardo. A făcut

lucruri ușoare pentru popor. Dă pâine și circ... Singurul motiv pentru care nu și-a luat o coroană și nu s-a f c ă ut rege

e pentru că este un pref c

ă ut. Îl place să controleze din

umbră orice mișcare a toscanilor, până îi transformă în simpli pioni.

Înainte ca Michelangelo să poată r s

ă punde, Monna

148

Alessandra spuse:

— Da, Lionardo, ne-a blegit. Ne-a ferit de un r z ă boi civil!

Ani în șir ne-am omorât unul pe cel l ă alt, familie contra

familie, cartier contra cartier, cu sângele curgând pe străzi.

Acum suntem un popor unit. Doar familia de Medici ne poate i

ț ne pașnici.

Lionardo refuză să-i r s

ă pundă bunicii.

— Michelangelo, vreau să î i

ț mai spun un singur lucru.

Erau față în față, la masa de mahon. Michelangelo nu putuse niciodată să discute cu acest b i

ă at ciudat ori să se

simtă bine în preajma lui.

— Cu asta îmi iau rămas-bun de la tine. În seara aceasta p r

ă s

ă esc familia, pentru a mă al tur

ă

a lui Girolamo

Savonarola la San Marco.

— Savonarola a ajuns deja? Lorenzo l-a invitat. Eram în *studiolo* când Pico della Mirandola sugerase asta, iar Lorenzo fu de acord s î

ă i scrie în Lombardia.

— O minciună a familiei de Medici! De ce-ar trebui să îl cheme Lorenzo, când inten i

ț a lui Savonarola este tocmai de

a distruge familia de Medici. P r

ă s

ă esc această cas ,

ă așa

cum Fra Savonarola și-a p r

ă s

ă it familia în Ferrara, doar cu

c m

ă așa de pe el. O să mă rog pentru tine îngenuncheat pe podeaua din chilia mea, până o să mi se zdrească pielea pe genunchi și-o să-mi curgă sângele.

Poate acel sânge te va salva.

Michelangelo își dă

ă u seama după flacăra arzând în

ochii lui Lionardo că nu avea niciun rost să-și răspundă.

ă

Dădu doar din cap cu prefăcută disperare, gândind:

„Tata are dreptate. Cum se poate ca în familia Buonarroti, care sunt c m

ă

ta

ă ri de două sute de ani, oameni

întregi la cap, să apară doi fanatici în aceeași generație?”

Îi murmură

ă lui Lionardo:

— N-o să fim departe unul de celălalt, doar câțiva pași peste Pia a

ț San Marco. Dacă te apleci de pe fereastra chiliei tale, mă vei auzi sculptând în grădină.

ă

149

5

S p

ă t m

ă âna urm to

ă are g s

ă i din nou trei monede de aur

la spălător și se hot r

ă î să nu-i mai ducă acas .

ă Porni în

c uta

ă

rea Contessinei, pe care o găsi în bibliotecă.

— Trebuie s

ă cump r

ă un cadou.

— Pentru o doamn ?

ă

— Pentru o femeie.

— Poate o bijuterie.

— Nu cred că merge. E mama prietenilor mei, pietrarii.

— Ce-ai zice de o față de masă din pânză brodată?

— Au deja o față de masă.

— Are rochii multe?

— Doar cea în care s-a c s

ă to

ă rit.

— Atunci, o rochie neagră pentru slujb ?

ă

— Excelent.

— Care e mărimea ei?

El o privi uimit.

— Fă-mi o schiță a ei.

— Cu pana în mână știu tot, zâmbi el. Chiar și propor i ț ile
unei femei.

— O să-mi rog d d

ă aca să mă ducă la magazin pentru a

cump r

ă a o lungime de lână neagr .

ă Apoi, *sarta* [61](#) va face rochia potrivit desenului t u.

ă

— Ești foarte drăguț ,

ă Contessina.

Ea nu se aștepta la mulțumiri.

— Cu plăcere.

—

Michelangelo se duse la tarabele din Piața

San Marco și

cumpără

daruri pentru ceilalți

membri ai familiei Topolino,

apoi vorbește cu unul dintre grupuri

dă dărilor palatului să-i împrumute

un cal și o șar.

Duminică dimineața

după slujbă își împacheta desaga și

pornește spre Settignano, cu soarele încă lăzindu-i fața

Prima

dată se gândi să se schimbe în vechile haine, ca familia Topolino să nu creadă că își dădă

ea aere, dar realizează imediat

61 Croitoreasă (lb. italiană).

că asta ar fi o prefăcătorie. Și pe deasupra, îi plăcea cum arăta în cămașa albastră și cu ciorapii pe care îi purta deja.

Familia Topolino era pe terasa ce dădea spre vale și

spre casa Buonarroti de pe celălalt

alt mal, bucurându-se de

ziua de odihnă și pe

toată

seară după întoarcerea de la slujba

din mica biserică a satului. Erau atât de surprinși să-l vadă

venind că

și are pe un armăsar

argintiu, încât uitară să îl

salute. Și Michelangelo era tot

același. Descăleca și lega calul de

un copac, dădea

un uros desaga și o goli pe masă.

După un

moment de tăcere

se auzi, tatăl

întrebă ce e cu pachetele.

Michelangelo îi răspunse:

— Daruri.

— Daruri? Topolino îi privi pe fiecare dintre fii, c c ă i un toscan nu dă cadouri decât copiilor. Ai întârziat pentru sărb to ă area trecută sau te grăbești pentru cea viitoare?

— Amândou .

ă De patru ani v-am mâncat pâinea și v-am

b ut v

ă

inul.

— Ai lucrat piatra pentru supa primit !,

ă r s

ă punse tatăl

r s

ă picat.

— Primii bani i-am dus acas

ă la Buonarroto. Ast z

ă i îi aduc

pentru Topolino.

— Ai primit o lucrare!, strigă bunicul.

— Nu, nu. În fiecare s p

ă t m

ă ân ,

ă Lorenzo îmi dă bani de

cheltuială.

Membrii familiei se uitau nedumeri i

ț unii la ceilal i

ț .

— Bani de cheltuială?, întrebă tatăl. Adică salariu.

— Nu primesc niciun salariu.

— A, sunt bani de între i

ț nere, pentru casă și mâncare.

— Nu pl te

ă sc pentru casă sau mâncare.

— Atunci sunt bani pentru cump r

ă tur

ă

i, cum ar fi calfe

sau marmur ?

ă

— Primesc deja totul.

— Atunci pentru ce sunt banii?

— Să-i cheltuiesc pe ce-mi vine-n minte.

— Dacă ai mâncare, casă, marmură, atunci ce ar putea să- i
ț mai vină în minte?

151

— Mici plăceri.

— Plăceri? Toată familia pronunță cuvântul ca și cum ar fi fost ceva
nemaipomenit. Ce fel de plăcere?

Michelangelo se gândi un moment.

— Păi, de exemplu jocuri de noroc.

— Joci?

— Nu.

— Ce altceva?

— S m

ă

r

ă ad la pia a

ț de cereale.

— Ai deja barb ?

ă

— Nu înc .

ă Dar aş putea să-i cer bărbierului să mă dea

cu ulei în p r

ă , ca Torrigiani.

— Vrei ulei în păr?

— Nu.

— Atunci nu e o pl c

ă ere. Ce altceva?

Michelangelo răspunse, exasperat:

— Pentru femeile care poartă glugi cu clopo e

ţ i când se

plimbă sâmbăta după-amiaz .

ă

— Vrei asemenea femei?

— Dau doar un exemplu. Aş putea cump r

ă a lumân r

ă i, ca

să le aprind la altarul Fecioarei.

— Asta e o îndatorire.

— Un pahar de vin duminica după-amiază .

ă

— Acesta e un obicei.

Merse spre masă.

— Atunci, uite, ca să cumpăr

ă cadouri pentru prieteni,

încet, într-o tăcere profundă ,

ă începuse să

ă împart

ă darurile.

— Pentru *mia madre*, să poarte la slujbă .

ă Pentru Bruno,

un brâu de piele cu cataramă. Pentru Gilberto, o cămașă și

ciorapi galbeni. Pentru *nonno*, un fular de lână pe care să-l poarte la gât
iarna. Pentru tata Topolino, cizme înalte pe care să le încalce

ț când merge la muncă la Cave Maiano.

Enrico, spuneai că îți

ț -ar plăcea să ai un inel de aur când vei

fi mare. *Eccolo!*

Pentru un moment, tot îți

ț îl priviră amu i

ț i

ț . Apoi, mama se

duse în casă pentru a proba rochia. Tat l

ă își trase cizmele

152

înalte. Bruno își legă centura la brâu. Ghilberto îmbrăcă

noua c m

ă aș .

ă Bunicul înf ș

ă ură și desf ș

ă ura constant fularul

de lână moale în jurul gâtului. Enrico se sui pe cal, pentru a-și admira inelul în intimitate.

Apoi tat l

ă spuse:

— Toate aceste daruri sunt din banii tăi de cheltuială?

— Da.

— Lorenzo î i

ț d b

ă anii pentru a ne lua nou d

ă aruri.

— Da.

— Chiar este Il Magnifico.

Michelangelo observă că mai r m

ă

s

ă ese un pachet pe

masă. Mirat, îl desfăcu, și descoperi o față de mas .

ă Și-o

aminti pe Contessina spunând: „Ce-ai zice de o față de mas ?

ă ” Ea pusese cadoul în desag ,

ă ca o contribu i

ț e a ei.

Obrajii i se îmbujorară. *Dio mio!* Cum ar putea să explice asta? Puse fa a

ț de masă în bra e

ț le mamei Topolino.

— Acesta e un dar de la Contessina de Medici pentru tine.

To i

ț cei de faț î

ă ncremenir .

ă

— Contessina de Medici! De ce ne-ar trimite ea o față de mas ?

ă Nici nu știe că existăm.

— Ba știe. I-am povestit eu. *Sarta* ei i ț -a cusut rochia.

Bunicul își f c

ă u semnul crucii.

— E un miracol!

Michelangelo spuse în sinea lui: „Amin! Chiar așa e.”

6

Fiecare dintre cei patru platonicieni își avea propria vilă

în împrejurimile Floren e

ț i. De câteva ori pe s p

ă t m

ă ân ,

ă ei

veneau să lucreze în *studiolo* cu Lorenzo. Acesta i ț nea

neap r

ă at ca Michelangelo să profite de prezența lor, așa că

b i

ăatul participa la toate întâlnirile.

Platonicienii încercau să îi trezească interesul pentru latină și greacă, alcătuind tabele pentru a-i arăta cum

caligrafia celor două limbi e un desen asemn

ă

to

ărfurilor

153

desenate de el. Michelangelo lua manuscrisele și temele primite la el în cameră, le studia ore întregi, dar învăța prea

puțin

țn.

— Nimic nu se prinde!, se plânga lui Bertoldo. Văzându

căbă

ăatul avansează prea puțin, platonicienii îl învățară să

citească cu voce tare versuri în volgare: Dante, Petrarca, Horațiu

țu, Virgiliu. Asta îi plăcea

ău, în special discuțiile

țile ce urma

citirii Divinei Comedii, cu interpretarea filosofiei acesteia.

Primise complimente din partea platonicienilor pentru dicționar

îmbun t

ă

i

ă t ,

ă apoi i-l prezentară pe Girolamo Benivieni, pe care îl descriseră drept „cel mai înfocat apărător al poeziei *volgare*”, pentru a-l înv a

ă t pe Michelangelo cum să

compună și el versuri. Când încercă să scape, spunând că

vrea să devină sculptor, nu poet, Pico îi r s

ă punse:

— Structura unui sonet este la fel de strictă precum aceea a unui relief în marmur .

ă Când Benivieni te învață să

scrii sonete, î i

ț învață mintea regulile de gândire și compozi i

ț e logic .

ă Trebuie s p

ă rofiți de talentul lui.

— Nu încerc m

ă să î i

ț slăbim bra ul

ț cu care sculptezi,

înlocuind ciocanul cu pana, îl asigur

ă Landino.

— Nu trebuie să renun i

ț la studierea poeziei, ad ug

ă

ă

Poliziano. Trebuie să continui să citești cu voce tare. Pentru a fi un artist complet, nu po i

ț r m

ă âne doar pictor, sculptor

sau arhitect. Trebuie să fii și poet, pentru a te putea exprima pe deplin.

— Mă descurc atât de prost, i se plânse Michelangelo într-o seară lui Benivieni, încercând să-și cadene ț ze

versurile. Cum îmi pute i

ț suporta aceste încerc r

ă i stângace?

Benivieni, care era și un muzician talentat, în e ț lese

disperarea lui Michelangelo și improviza un cântecel vesel, apoi îi r s

ă punse:

— Nici încercările mele de început nu au fost mai bune, erau poate chiar și mai rele. O să crezi că ești un poet prost până în ziua când vei simți nevoia să exprimi ceva. Atunci vei avea uneltele poeziei la îndemână ,

ă metru și rim ,

ă la fel

cum ai ciocanul și dalta pe masa de lucru.

154

În zilele în care erau sărbători religioase, Lorenzo închidea grădina

ă înă, iar Michelangelo mergea cu el

ă are la vila lui

Landino de pe dealul Casentino, pe care o primise din partea republicii florentine pentru comentariile lui la opera lui Dante, sau se îndrepta spre vila lui Ficino, la Careggi, un castel cu parapete și galerii acoperite, sau la Stejarul lui Pico, sau la Villa Diana a lui Poliziano, ambele pe dealurile dinspre Fiesole. La Villa Diana se așezau în pavilionul din grădina

ă în ,

ă precum personajele din Decameronul lui Boccaccio, povestind sau ascultând cel mai nou poem al lui Poliziano:

Vino unde iarba-i verde

Și copacii-nmuguresc,

Nu vă temeți

de frumoase fete,

Toate

t b i

ă e i

t i tânjesc.

P s

ă r

ă i și jivine se unesc

În dragostea de mai.

Tinere e

ț a-i giuvaier,

Iarba iarăși înverzește,

Dar anii nu se-ntorc.

Nu fi i

ț crude voi, frumoase,

Cu iubi i

ț i voștri-n mai.

În mintea lui Michelangelo se înfiripă un gând: și el va avea o casă precum Villa Diana într-o zi, cu un atelier de sculptură și un stipendiu anual din partea lui Lorenzo, care-i va permite să cumpere marmură de Carrara din care să

sculpteze statui măre e

ț . Ar fi fost vreun motiv să nu fie și el

tratat astfel? Nu avea nicio grabă, dar când va fi să

primească o astfel de viață ,

ă i-ar plăc

ă ea să fie așezată în

Settignano, printre pietrari.

Zilele și s p

ă t m

ă ânile treceau una după alta, iar el desena după modele vii, transfera figurile în lut, experimenta pe buc i

ă ț de piatră cum să creeze un

155

genunchi, o mișcare a șoldului, un cap întors din gât, înv â

ă ț nd cum să evite spărturile când i se rupea vârful d l

ă i

ț i, și studia statuile grecești ale lui Lorenzo, în c uta ă

re

de tehnici.

Lorenzo insista pe educa i

ț a lui. Într-o duminică

diminea a

ț îl rugă pe Michelangelo să înso e

ț ască familia de

Medici la Biserica San Gallo unde predica Fra Mariano, la m n

ă

s

ă tirea căruia Lorenzo se ducea de fiecare dată atunci când sim e

ț a nevoia unei discu i

ț i teologice serioase. Il

Magnifico spunea despre acesta:

— Fra Mariano este idealul meu, are o austeritate gra i

ț oas ,

ă un ascetism elegant, și religia liberală a bunului-sim l

ț uminat. O să îl auzi și tu.

Fra Mariano predica din amvon cu o voce molcom , ă cu

caden e

ț armonioase și cuvinte potrivite. Lăuda creștinismul pentru asemănarea cu Platonismul, îi cita pe greci, recita cu elocvență versuri din poe i

ț latini. Michelangelo era fascinat.

Nu auzise niciodată un asemenea preot. Când Fra Mariano își modula vocea, îl fermeca, când își prezenta argumentele, îl convingea, când povestea o anecdotă îl făcea să zâmbeasc ,

ă iar când expunea un adevăr, se pleca

în fa a

ț for e

ț i acestuia.

Îl spuse lui Lorenzo:

— Acum în e

ț leg mai bine ce vrea să spună Academia prin „religie modern”

ă .

Unul dintre servitorii lui Piero b tu

ă la ușa apartamentului

său și, intrând, îl anunț :

ă

— Excelen a

ț

Sa Piero de Medici poruncește:

Michelangelo Buonarroti să se prezinte în anticamera Excelen e

ț i Sale cu o oră înainte a apusului!

Michelangelo își spuse: „Cât de diferit e de taică-s u, ă

care întreabă dacă mi-ar face plă c

ă ere să îl înso e

ț sc.”

Servitorului îi r s

ă punse politicos:

— Transmite-i Excelen e

ț i Sale că voi fi prezent.

Avea timp destul să se relaxeze în cada de lemn din baia de la capătul culoarului, stând cu genunchii strânși sub

br

ăbie, întrebându-se ce-ar putea dori de la el prin

moștenitor al familiei de Medici, care până acum abia dacă

îl observase. Ceva îi spunea că acel costum de

pe

care îl avea ar fi pe placul lui Piero.

Apartamentul lui Piero era la primul etaj al palatului, chiar deasupra loggiei deschise de la col

ț dintre Via dei

Gori și Via Larga. Michelangelo nu mai fusese niciodată în acea aripă a palatului, nici măcar pentru a admira operele de artă despre care auzise vorbindu-se, din cauza

arătate de Piero. Acum picioarele îi întârziu pe coridorul ce ducea spre apartamentul acestuia,

ăi pe perete era

expusă o pictură extraordinară de Fra Angelico și un relief delicat din marmură de Desiderio da Settignano.

Servitorul îl aștepta în fața

ț anticamerei lui Piero. Îl

conduse în

ă

u pe Michelangelo. Madonna Alfonsina,

so i

ț a lui Piero, îmbr c

ă ată într-o rochie de damasc gri,

brodată cu pietre pre i

ț oase, st te

ă a e

ț ap n

ă ă pe un jilț

purpuriu înalt. Peretele din spatele ei era acoperit cu o tapiserie cu frunze și flori, iar zidul din stânga, cu un portret prezentând-o cu obraji palizi ca alabastrul. Piero se purtă

ca și când nu l-ar fi auzit pe Michelangelo intrând. Stătea pe un covor persan multicolor cu spatele la musafir, studiind un tabernacol de os cu panouri de sticl , ă pe interiorul

c r

ă uia erau pictate scene din viața lui Christos.

Alfonsina îl privi pe Michelangelo cu un aer de superioritate, nedând niciun semn de recunoaștere, ci pufnind dispre ui

ț tor, așa cum f c

ă ea întotdeauna, ca și cum

Floren a

ț și florentinii ar fi avut un miros urât. Nu f c ă use

niciodată vreun efort pentru a-și ascunde dispre ul ț față de

florentini. Pentru toscani, care de secole urau Roma și tot ce era roman, aceasta era intolerabil. Astfel, Piero de Medici, pe jum ta

ă te Orsini după mam ,

ă pierdea și cealaltă

jum ta

ă te din cauza acestei a doua Orsini.

Piero se întoarce. Părul lung și bogat îi ajungea până la umeri, și fa a

ț îi era frumoas ,

ă în ciuda b r

ă biei despicate.

Anunț

ă f r

ă

ă niciun salut:

157

— Michelangelo Buonarroto, te îns r ă cin m

ă să sculptezi în

marmură portretul Madonnei Alfonsina.

— Vă mul um

ț

esc Excelență, dar nu pot sculpta portrete,

r s

ă punse Michelangelo.

— De ce nu?

— N-aș putea să prind asemănarea, așa cum a f c

ă ut-o

acest pictor, pentru a vă mul um

ț

i, încercă Michelangelo să

explice, arătând că scopul său nu era să creeze o persoană

anume.

— Astea-s prostii! Î i

ț poruncesc să îmi sculptezi so i

ț a în

marmur !

ă

Michelangelo privi expresia de dispreț a lui Piero și auzi vocea tatălui său spunând: „Ce înseamnă să fii pietrar în Palatul de Medici? Un servitor.”

Pentru prima dată, vorbi și Madonna Alfonsina.

— Te rog să continui această

discuție

în camera ta.

Piero deschise ușa furios și ieși. Michelangelo presupuse că

ar fi mai bine să-l urmeze. Închise ușa în urmă și fu surprins să descopere că pe lângă trofee de argint de la turnirurile câștigate erau expuse multe opere de artă: „Pallas” a lui Botticelli, „Belerofon” a lui Bertoldo și, în nișe, sculpturi antice de lemn pictate pe un fundal auriu. Exclamă:

„

ce minune!

— Excelența

Voastră, aveți

un gust ireproșabil în artă.

Piero nu se arătă deloc încântat.

— Când o să vreau pe

în camera ta, o să

te rog să-mi

explică-mi de ce te crezi mai bun decât oricare dintre angajații

ți noștri.

Mânios, Michelangelo își încleșta dinți

ți, forța

țându-se să

rs

ăpund pe

ăolíticos.

— Sunt sculptor. Locuiesc la palat la cererea tatălui dumneavoastră.

ă

— Mai avem o mie de meșteșugari trăind de pe urma palatului. Și totuși

țfac ce li se spune să facă.

ăVei începe

mâine-dimineață.

ăȘi vezi să faci din Excelența

țSa o statuie

frumoasă.

ă

— Asta nici Mino da Fiesole nu ar putea.

158

Piero îl fulgeră din priviri.

— Tu... tu... *contadino!* Strânge- i

ț boarfele și pleacă din

fa a

ț noastră.

Michelangelo se duse în camera sa și începu să-și arunce hainele din cuf r

ă pe pat. Cineva b tu

ă

la uș .

ă

Contessina intră împreună cu doica ei.

— Am auzit că te-ai certat cu fratele meu. El se aplecă

să ia ceva de la fundul cufărului.

— Stai drept și vorbește-mi!, spuse ea hotărât.

El se ridică și se apropie de ea.

— Nu am nimic de spus.

— Răspunde-mi: este adevărat că ai refuzat să sculptezi portretul
Alfonsinei?

— Am refuzat.

— Și ai refuza dac ,

ă să zicem, tatăl meu te-ar ruga să-i

faci portretul?

Michelangelo era tăcut. L-ar refuza oare pe Lorenzo, pentru care avea o afecțiune profundă?

— Ai refuza dacă te-aș ruga eu?

Din nou era într-o capcan .

ă

— Dar Piero nu m-a rugat, r s

ă punse el liniștit. Piero mi-a

poruncit.

Pe hol se auziră pași gr b

ă i i

ț . Lorenzo intră în camer ,

ă cu

fa a

ț întunecată și ochii scăpărând. Doica se bâlbâi:

— Excelență... am încercat să o opresc... Lorenzo o întrerupse cu un gest.

— Așa ceva nu se va întâmpla în casa mea! Ochii lui Michelangelo se aprinseră.

— Am cerut tatălui tău să mi te dea în grijă, nu-i așa?

— Da.

— Atunci, eu sunt responsabil pentru tine.

— Nu în e

ț leg, ar trebui să-mi cer scuze?

— Nu am venit aici ca tu să- i

ț ceri scuze. Ai venit în casă

ca membru al familiei. Nimeni nu se va purta cu tine de parcă ai fi un...
măsc r

ă ici... și nu te va da afară din propria

ta casă.

159

Lui Michelangelo i se înmuiară genunchii. Se așeză pe pat. Lorenzo îi vorbea
mai blând.

— Dar și tu, mai ai multe de învățat

ă t...

— Așa-i. Manierele mele...

— ...de exemplu, că nu trebuie să te grăbești să

împachetezi de fiecare dată când ești jignit. E o lipsă de loialitate față de
mine. Ai înțeles?

Michelangelo se ridică, încercând să își rețină lacrimile.

— Trebuie să îmi cer scuze de la Piero. Am spus lucruri neplăcute

ăute despre soția

ț a lui.

— El trebuie să- i

ț ceară scuze. În schimb, ce vrei să-i spui tu, e treaba ta.

Contessina r m

ă ase un pic în urm ,

ă pentru a-i șopti așa,

în treacăt:

— Mai bine împacă-te cu Piero. Poate să- i

ț facă multe

necazuri.

7

Venise vremea să aleagă o temă. Ce era o temă? Și ce teme îl interesau?

— Trebuie să fie o temă greacă, declarară cei patru platonicieni. Ar trebui să vină din legende: Hercule și Anteu, B t

ă l

ă ia amazoanelor, R z

ă boiul troian, înșira Poliziano, cu

firimituri de pepene galben lipite de buza lui mare. S-ar potrivi cu frizele Parthenonului din Atena.

— Dar eu știu prea pu i

ț n despre aceste teme, spuse

Michelangelo.

Landino îi r s

ă punse grav:

— Asta am încercat să î i

ț arătăm în aceste luni, de când

suntem tutorii t i

ă ex officio¹, Michelangelo, să te învăț m

ă

despre lumea și cultura greac .

ă

Pico della Mirandola începu să râd ,

ă și o muzică pl c

ă ută

invada încăperea.

— Cred că prietenii noștri încearcă să spună că am vrea să te ghid m

ă spre epoca de aur a p g

ă înismului.

160

Au început să îi povestească despre cele dou s ă prezece

munci ale lui Hercule, despre suferin a ț lui Niobe, despre

Minerva ateniană sau despre Gladiatorul aflat pe moarte.

Lorenzo conducea discu i

ț ile cu vocea lui ușor nepl c

ă ut .

ă

— Vă rog să nu-i impune i

ț nimic prietenului nostru.

Trebuie s

ă aleag o

ă temă după voin a

ț lui.

Michelangelo își trase scaunul mai în spate, și-și l s ă ă

capul pe sp ta

ă r, lumina caldă a lumânărilor aducând licăriri de chihlimbar în ochii s i

ă și făcând să apară nuan e

ț

roșietice în părul lui castaniu. Își asculta propria voce. Știa clar un singur lucru: prima lui temă nu putea să vină din Atena, sau

1 Din oficiu (lb. italiană).

160

Cairo, sau Roma, sau chiar Floren a

ț . Trebuia să vină din

el însuși, ceva ce știa și în e

ț legea. Altminteri ar fi fost

pierdut. O operă de artă nu era precum lucrarea unui c r

ă turar. Era ceva personal, subiectiv. Trebuia să se nască

din el însuși. Lorenzo îl întreb :

ă

— Vrei s a

ă daugi ceva? Michelangelo își spuse în gând:

„Ceva simplu, despre care am sentimente profunde. Dar ce știu eu? Chiar despre mine însumi? Că vreau să devin sculptor și că iubesc marmura. Nu pot face o sculptură din aceste sentimente.”

Apoi, din nou în murmurul vocilor, se v z

ă u pe sine în

fa a

ț treptelor capelei Rucellai în prima zi când mersese cu ucenicii din atelierul lui Ghirlandaio la Santa Maria Novella.

V z

ă u clar în fa a

ț lui capela, Madonele lui Cimabue și Nino

Pisano, și sim i

ț din nou dragostea pentru mama sa,
sentimentul pierderii atunci când ea a murit, singur ta ă tea
lui, dorin a
ț de a fi iubit.

Se f c

ă use târziu. Întâlnirea se încheie. Lorenzo r m ă ase.

Chiar dacă uneori putea fi aspru, acum vorbi cu naturale e ț
și claritate.

— Nu te supăra pe platonicieni pentru entuziasmul lor, spuse el. Ficino arde
o candelă în fa a

ț bustului lui Platon.

161

Landino organizează cel mai elegant banchet literar al anului cu ocazia
anivers r

ă ii lui Platon. Pentru noi, Platon și

grecii au fost cheia pentru sc p

ă area din temni a

ț

prejudec i

ă ț lor religioase. Încerc m

ă

să cre m

ă

aici, în

Floren a

ț , o nouă eră a lui Pericle. Având în vedere ambi i ț ile

noastre, trebuie să ne ier i

ț excesul de zel.

— Dacă nu sunte i

ț prea obosit, signor Lorenzo, îi spuse

Michelangelo, am putea face un tur al palatului să privim Madonele cu prunci?

Lorenzo luă o lampă de bronz de pe raft. Merșeră pe coridor până la anticamera biroului s u,

ă unde era expus un

relief de marmură al lui Donatello, atât de distant și de impersonal, parcă pentru a fi de nerecunoscut, gândi Michelangelo. De acolo s-au dus în dormitorul lui Giuliano.

Cel mai tânăr Medici continuă să doarmă, cu pătura trasă

peste faț ,

ă în timp ce Michelangelo și Lorenzo discutau despre „Madona și copilul, cu doi îngeri”, a lui Pesellino, pictată pe o masă de lemn. Au b tut

ă

coridoarele studiind

„Fecioara adorând copilul”, a lui Fra Filippo Lippi de pe altarul capelei, despre care Lorenzo îi povesti că modelul era Lucrezia Buti, călugăr

ăi a

ț de care Fra Filippo s-a

îndrăg

ăostit și copilul născ

ăcut din legătur

ă

a lor era Filippino

Lippi, pictor ce fusese pregătit

ăt de Botticelli, la fel cum

acesta fusese pregătit

ăt de Fra Filippo. Apoi privi „Madona”

lui Neri di Bicci. Se îndreptară spre „Madona cu pruncul”, a lui Lucca della Robbia, cu stema familiei de Medici. În final se duseră în biroul lui Lorenzo pentru a vedea „Madona Magnifica”, a lui Botticelli, pictată pentru prăvălia

ț a lui Lorenzo

cu douăzeci

ăzeci de ani înainte.

— Cei doi îngeri îngenuncheau

ț în fa a

ț Fecioarei sunt

fratele meu Giuliano și eu însumi. Când a fost ucis de Pazzi, s-a stins cea mai strălucitoare lumină din via a ță mea...

Portretul meu este o idealizare, după cum vezi. Sunt un b r

ă bat urât și nu mi-e rușine cu asta. Dar to i

ț pictorii cred

că vreau să fiu flatat. La fel a făcut și Benozzo Gozzoli în capela noastră ,

ă îmi fac palidă pielea întunecat ,

ă îmi

162

îndreaptă nasul strâmb, părul aspru îl fac frumos ca al lui Pico.

Lorenzo se uită la el scrutător, cu buzele strânse și sprâncenele încruntate:

— Tu pari s

ă știi că nu am nevoie să fiu flatat.

— Granacci spune că sunt arț g

ă os, îi r s

ă punse rușinat

Michelangelo.

— Ai un înveliș tare ca diamantul, declară Lorenzo. E

bine să rămâi așa.

Apoi îi povesti legenda Simonettei Vespucci, modelul folosit de Botticelli în „Madona Magnific ”

ă , numită „cea mai

pur

ă frumuse e

ț din Europa.”

— Nu e adevărat că Simonetta era amanta fratelui meu, Giuliano. El era îndr g

ă ostit de ea, ca toată Floren a

ț de

altfel, într-un mod platonice. Îi scria lungi poeme sentimentale, dar mama nepotului meu Giulio este adev r

ă ata lui amantă, Antonia Gorini. Cel care a iubit-o cu adev r

ă at pe Simonetta a fost Sandro Botticelli, dar mă

îndoiesc că i-a vorbit vreodată. Ea e femeia din toate picturile lui: „Prim v

ă ara”, „Venus”, „Pallas”. Nimeni n-a mai

pictat vreodată o asemenea frumuse e

ț desăvârșită.

Michelangelo era tăcut. Când se gândea la mama sa, o vedea ca pe o tânără femeie frumoasă. Totuși aceasta era un alt tip de frumuse e

ț , una interioară .

ă Nu era o femeie

dorită de toți

ț b r

ă ba i

ț i, cum era a lui Botticelli, ci una care-și

iubea fiul și era iubită de acesta. Se întoarse spre Lorenzo, vorbind încrezător

ă r:

— Mă simt apropiat de Madona. Ea e singura imagine a mamei pe care o
am. Din moment ce trebuie să îmi descopăr

ă tehnica, n-ar fi mai bine să știu ce vreau să

exprim?

— Probabil că așa ar fi cel mai bine, îi răs

ă punse Lorenzo

cât se poate de serios.

— Poate ce simt eu pentru mama mea este ceea ce simt e

ț a și ea pentru mine.

Bântuia prin camerele palatului, desenând după maeștri, 163

câteodată în compania Contessinei sau a lui Giuliano. Apoi se satură de
ideile altora și se îndreptă spre părinții săraci

ale orașului, unde femeile lucrau pe trotuar în fața caselor,

împletind scaune de nuiiele sau cuverturi, i

ț nându-și copiii

în poală sau la sân. Apoi merse pe câmpuri la nevestele de contadini de pe lângă Settignano, care-l cunoșteau de când era copil, și c r

ă ora nu le p s

ă a dacă le desena când își

îmb i

ă au sau al p

ă tau copiii.

Nu căuta un portret, ci spiritul maternit i ăț i. Desena

mame și copii în pozi i

ț ile în care le descoperea, observând

adev r

ă ata rela i

ț e dintre ei prin c r

ă bune și hârtie, apoi,

pentru câ i

ț va scuzi, convingea femeile să se miște, să-și schimbe pozi i

ț a sau pe cea a copilului, pentru a avea mai

multe unghiuri de abordare, s c

ă aute... nu ştia ce.

Mergea să vadă, pentru a câta oară, operele de artă din Floren a

ţ împreună cu Granacci, Torrigiani, Sansovino şi Rustici, desenând concentrat tema „Madona cu pruncul”, ascultându-l pe Bertoldo analizând fiecare piesă, în timp ce ei petreceau ore întregi încercând să înve e

ţ cum ajunseseră

înaintaşii lor la acele rezultate.

Opera lui Bernardo Rossellino din Santa Croce, biserica parohiei lui, i se p r

ă u o mamă cu copilul rotund ,

ă lipsită de

expresie. În aceeaşi biserică era opera lui Desiderio da Settignano, o contadina cu un bambino înf ş

ă urat în scutece

toscan, oameni obişnui i

ţ veni i

ţ la oraş pentru o festa.

Merseră la Orsanmichele pentru a vedea Fecioara din scena Naşterii Domnului a lui Orcagna, care era blândă şi iubitoare şi emana putere, dar lui Michelangelo îi părea primitivă şi e

ţ ap n

ă

.

ă Statuia de sine stătătoare

ă toată

ă are a lui Nino

Pisano din Santa Maria Rovella părea a fi cea mai bine sculptată, dar soia

ă a cochetă a negustorului din Pisa

i

ă nându-și fiul pe mână

ă ântean în ea

ă sături scumpe nu era bine

proporționată și nici nu avea spiritualitate. O „Fecioară cu copil” din teracotă a lui Verrocchio prezenta o madonă de vârstă mijlocie, privindu-și uimită fiul care binecuvânta deja lumea. De acolo trecură la „Fecioara și copilul”, a lui 164

Agostino di Duccio, tineri îmbrăcați a

ă elegant cu fețe

ă timide,

lipsite de expresie.

Diminea a

ă următoarea

ă are porni la o plimbare pe malul râului

Arno, spre Pontassieve. Soarele ardea. Își dădu jos cămașa, ca pieptul să îi absoarbă căldura. Dealurile toscane, albastre, se pierdeau în ceață în dep r ă tare. Iubea acei

mun i

ț .

Îndreptându-se spre dealuri, sim i

ț nd panta abruptă sub

tălpi, realizează că încă nu și-a dat seama ce vrea să exprime despre Maria și pruncul ei. Știa doar că vrea să obțină ceva proasp t,

ă vital. Începu să se gândească la caracterul și soarta Mariei. Bunavestire era o temă preferată a pictorilor toscani: Arhanghelul Gabriel coborând din cer pentru a o anun a

ț pe Maria că va da naștere fiului lui Dumnezeu. În toate picturile pe care le știa, vestea p r ă ea o surpriză

complet ,

ă și aparent Maria nu avea dreptul la op i

ț une.

Dar oare chiar așa era? O sarcină atât de importantă, cea mai importantă dată vreunui om de după Moise îi fusese oare impusă Mariei f r

ă ă știrea sau consimț m

ă ântul

ei? Cu siguranță că Dumnezeu o iubise pe Maria mai presus decât pe orice altă femeie de pe pământ, dacă a ales-o pentru această sarcină divin .

ă Oare nu i-a împărtășit planul

Lui, nu i-a spus oare de fiecare pas de la Bethlehem spre Calvar? Și în în e

ț lepciunea și mila Lui, nu i-a l s

ă at oare

posibilitatea de a refuza o atât de grea menire?

Și dacă Maria a avut posibilitatea alegerii, când ar fi putut oare să o exercite? La Bunavestire? Când a dat naștere copilului? Când al p

ă ta, în timp ce Iisus era încă

prunc? Odată ce a acceptat, oare nu trebuia să poarte această povară până în ziua când copilul ei avea să fie crucificat? Cunosând viitorul, cum putea ea să-și supună

fiul unei asemenea agonii? N-ar fi putut să spun : ă „Nu, nu

fiul meu. Nu vreau asta. Nu voi lăsa să se întâmple asta”?

Dar putea oare să se împotrivească dorin e

ț i lui Dumnezeu?

Când El îi ceruse ajutorul? Fusesse vreo femeie într-o dilemă

mai dureroas ?

ă

165

Se hot r

ă î că o va sculpta pe Maria în momentul deciziei, în timp ce își alăpta pruncul, când, știind totul, trebuia să

hotăr

ă ască viitorul, pentru ea însăși

ă i, pentru copilul ei, pentru

lume. Acum, că în e

ț leșese ce voia să fac ,

ă putea să

deseneze cu un scop. Maria urma să domine marmura. Va avea o statură eroică, o femeie care avea nu doar libertatea de a lua o decizie, dar cu foră

ț interioară și inteligență

ț de a

o face. Copilul urma să fie în plan secund, prezent, viu, dar fără să distragă atenția.

Va așeza copilul în poala mamei, cu fața

ț îngropată în

sânul ei, dar cu spatele complet întors privitorilor. Aceasta urma să acorde copilului o poziție

ț e natural ,

ă prins în cea mai

importantă activitate a lui. Și prin același simbolism, acesta putea fi momentul când Maria simțea

ț a urgen a

ț de a lua o

hot r

ă âre.

Din câte știa el, nimeni nu îl sculptase sau pictase pe Iisus întors cu spatele. Totuși drama lui nu urma să înceapă

decât peste treizeci de ani.

Acesta era momentul mamei, și portretul mamei.

Revizui sutele de schi e

ț cu mame și copii pe care le

făcuse în ultimele luni, selectându-le pe cele care se potriveau cu noua lui viziune; apoi, cu desenele pe masă, începu să caute un fundal potrivit pentru această tem .

ă

Unde era Maria în acel moment? Avea o schiță cu o mamă

stând pe o bancă, la capătul unor scări. Cine mai era cu ea în afară de copilul ei? Mai avea alte desene de copii mici jucându-se. Figura Mariei urma să fie o sinteză a acestor mame toscane puternice. Dar cum putea fi reprezentată

fa a

ț Madonei?

Amintirile lui despre propria mamă erau vechi de aproape zece ani, și vagi ca un vis.

Dădu desenele deoparte. Era oare posibil să își închipuie o sculptură fără să știe marmura din care urma să fie creată?

Îl căută pe Granacci, care primise una dintre cele mai mari camere ale *casinoului*, ca studio pentru pictură, și

166

întrebă dacă puteau să colinde depozitele de piatră ale orașului.

— O să muncesc mai bine cu marmura la îndemână,

ca

să o pot vedea și simți

ț, descoperindu-i structura interioară.

— Bertoldo spune că marmura nu trebuie cumpărată

decât după ce desenele și modelele sunt complete. Atunci poți

fi sigur că vei alege un bloc potrivit.

— Se poate și invers, spuse el gânditor. Cred că e un fel de căsătorie...

— Bine, îi îndrug ceva lui Bertoldo și mâine mergem.

În Florența

ț erau o mulțime

ț me de prăvălii de piatră

împrăș

ătate în cartierul Proconsul, cu toate mărimile și

formele de granit, travertină, marmură colorată, precum și blocuri de cl d

ă it gata t i

ă ate, cadre de uși, b nc

ă i, coloane.

Dar nu g s

ă iră blocul de Carrara căutat de Michelangelo.

— Hai să mergem la cele din Settignano. Acolo avem mai multe șanse, sugără el.

În vechea curte, unde Desiderio îl școlise pe Mino da Fiesole, v z

ă u o bucată care îl captivă imediat. Era de m r

ă ime medie, având cristalele de un alb strălucitor. Turnă

apă peste ea, pentru a căuta crăpături, lovi marginile cu ciocanul pentru a asculta cum sună, se uită după

neregularit i

ăț , bule, pete.

— Acesta e blocul, Granacci, strigă el fericit. Din el se vor naște „Madona cu pruncul”. Dar trebuie să îl văd în primele raze ale soarelui. Atunci voi ști sigur dacă e perfect.

— Dacă te gândești că o să stau aici adorându- i ț

marmura pân

ă în zori...

— Nu, nu, tu stabilește pre ul

ț . O să împrumut un cal de

la Topolino, ca tu să po i

ț ajunge teafăr acasă.

— Știi, amico, nu cred o iotă din chestia asta cu „soarele spune tot”. Ce po i

ț vedea oare la r s

ă r

ă it? Nu vezi mai bine

acum, în această lumină puternic ?

ă Cred că e un fel de

tradi i

ț e păgân :

ă un rit de fertilitate îndeplinit în zori pentru a fi sigur c z

ă eii mun i

ț lor sunt îndupleca i

ț .

Michelangelo dormi pe o p tur

ă

ă sub arcadele lui

Topolino Și plecă înainte de prima lumină a dimineții, stând
lângă bloc când se iviră primele raze de după deal. Blocul era ca străveziu.

Ochii lui îi puteau pătrunde în

ățul mea, înălți

țul mea și

adâncimea prin straturile suprapuse de cristale într-o unitate structurală. Nu
avea niciun defect vizibil, nicio spă

ătură sau gol ori decolorare, cu cristalele licărind strălucitoare pe întreaga
lui suprafață.

ă

— Ești un bloc nobil, spuse cu voce tare.

Plăti

ă proprietarului prețul

țul stabilit cu Granacci, încerc

ă că

marmura în carul lui Topolino și porni în urma boilor albi, ca atunci când
mergea la Cave Maiano, pe când avea șase ani.

Coborî dealul, coti dreapta la Verlunco, merse pe marginea râului Affrico pe
lângă vechea Porta alla Croce, cea de-a patra limită a orașului, pe lângă
Borgo la Croce, apoi pe lângă spitalul Santa Maria Nuova, se întoarse la
dreapta pe Via Larga în fața

țul Palatului Medici, și trecu prin Piața

ț San

Marco spre poarta gr d

ă inii, mândru de parcă își aducea

acas

ă mireasa.

Doi pietrari îl ajutară să ducă blocul în șopron. Apoi își mută masa de desen și uneltele din *casino*. Bertoldo veni nedumerit în spatele grădinii.

— Ești gata să începi sculptatul?

— Nu, nici pe departe.

— Atunci de ce te mu i

ț din *casino*?

— Aș vrea să lucrez în liniște.

— Liniște? O s î

ă i auzi mereu pe *scalpellini* cu ciocanele.

— Acesta e un sunet plăcut. Cu el am crescut.

— Dar eu trebuie să îmi petrec timpul și la *casino* pentru a-i ajuta pe ceilal i

ț . Dacă ești aproape de mine, pot să te

corectez când ai nevoie de ajutor.

Michelangelo se gândi un moment, apoi răspunse:

— Maestre Bertoldo, am nevoie să fiu singur, să lucrez departe de ochii altora, chiar și de ai dumneavoastră. Când o să am nevoie de ajutor, am să-l

cer.

— Caro, așa vei face mai multe greșeli. (Buzele lui 168 Bertoldo tremurau.) Și vei persista în ele mai mult timp.

— Nu e oare acesta cel mai bun fel de a învăța ?

Ducând

greșelile până la capăt?

— Un sfat primit la momentul potrivit poate economisi din timp.

— Am timp.

Bertoldo se retrase în spatele ochilor lui palizi, obosiți.

Apoi zâmbi.

— *Davvero*. Ai timp. Când o să ai nevoie de ajutor, vino la mine!

Ceva mai târziu în timpul amiezii, când toți ceilalți

și

plecaser,

ă Michelangelo îl vizita

ă u pe Torrigiani fulgerându-l

din priviri.

— Acum te crezi prea bun ca să mai stai lângă mine.

— O, Torrigiani! Nu vreau decât puțin

șă intimitate...

— Intimitate! Departe de mine? Cel mai bun prieten al tău? În primul an când aveai nevoie de ajutor și companie nu i

ți-ai dorit intimitate. Acum, că Il Magnifico te-a ales...

— Torrigiani, te rog să mă crezi, nimic nu s-a schimbat.

Doar m-am mutat la o sută cincizeci de pași depărtare...

— La fel pot fi cincizeci de mile. Ți-am spus că atunci când vei fi gata, voi așeza masa ta de sculptură lângă a mea.

— Vreau să greșesc de unul singur.

— Poate i

ți-e frică să nu î i

ți furăm secretele?

— Secrete! Michelangelo se înfurie. Ce secrete poate avea un sculptor încep to

ă r? Aceasta e prima mea temă. Tu

ai făcut deja șase.

— Mă respingi de fapt pe mine, insistă Torrigiani.

Michelangelo tăcu.

Oare era un sâmbure de adev r

ă în acuza i

ți a asta? Ii

pl c

ă useră frumuse e

ț a lui Torrigiani, poveștile, cântecele lui... dar nu mai voia să vorbească și să asculte glume, când avea blocul de marmură ca o provocare în fața sa.

— Te-ai stricat repede!, îi aruncă Torrigiani. M-au mai tratat și al i

ț i de sus. Dar au sfârșit întotdeauna prost.

169

Peste câteva minute sosi și Granacci, posac. Se uită la nicoval ,

ă la masa f c

ă ută din scânduri neprelucrate puse pe

capre, la bancul de lucru și la masa de desen așezată pe o platformă deasupra p m

ă ântului.

— Care-i problema, Granacci?

— Torrigiani. A venit valvârtej înapoi la *casino*. A spus niște lucruri tare urâte despre tine.

— Eu le-am auzit primul!

— Ascult ,

ă Michelangelo, acum sunt în tab r

ă a opus .

ă Cu

un an în urmă te-am avertizat să nu îi dai prea multă

aten i

ț e lui Torrigiani. Acum trebuie să te avertizez că nu ești drept cu el. Nu-l da la o parte... Știu cât de mult te pasionează marmura, dar pentru Torrigiani aceasta nu are nimic special, și e de părere, foarte logic, că schimbarea e mutarea ta la palat. Dacă ne aruncăm prietenii de fiecare dată când ne plictisim de ei, atunci câte prietenii ar mai fi trainice?

Michelangelo își trecu degetul peste una dintre liniile blocului.

— O s î

ă ncerc s

ă mă revanșez față de el.

8

Marmură e derivat dintr-un cuvânt grec care înseamnă

„piatră strălucitoare”. Așa strălucea și blocul lui Michelangelo când îl așeza vertical pe masa de lemn, ca să

privească luciul produs de lumina ce p tr ă undea pu i

ț n în

bloc și era reflectată de cristalele aflate în profunzime.

Tr i

ă a deja cu acest bloc de câteva luni, îl studiase în fiecare lumin ,

ă din fiecare unghi, în c l

ă dură și în frig. Încet-încet,

începuse să-i în e

ț leagă natura, nu tăind cu dalta din el, ci

prin for a

ț percep i

ț ei, până când s-a convins că îi cunoaște

fiecare strat, fiecare cristal și felul exact în care marmura putea fi convinsă să dezv l

ă uie formele de care avea el

nevoie. Bertoldo spunea că formele trebuie să fie eliberate înainte de a fi des v

ăârșite. Și totuși, marmura con i

ț nea o

170

infinitate de forme, căci dacă ar fi fost altfel, to i ț sculptorii

ar fi cioplit la fel.

Își luă ciocanul și subbia și începu să taie cu colpo vivo, o lovitură puternic ,

ă prin care dalta se mișca dintr-odat ,

ă

continuând neîntrerupt. Michelangelo folosea vârful d l ă i

ț i ca

pe un deget ce săpa delicat în marmură și dădea firimiturile afară. Dalta din a

ț tă era ca o mână ce netezea urmele l s

ă ate de vârf, iar dalta turtită era un pumn ce îndep r ă ta

șan ur

ț ile l s

ă ate de dalta din a

ț tă. Nu greșise în leg tur

ă

ă cu

acest bloc de marmur .

ă Îl respecta fiecare idee pe care voia

să o exprime, pe m s

ă ură ce progresa strat după strat

pentru a ob i

ț ne contururile personajelor lui.

Marmura îi ilumina col ur

ț ile întunecate ale min i

ț i,

sugerându-i noi concepte. Nu lucra după desenele și modelele de lut pe care
le f c

ă use. Toate acestea fuseseră

date deoparte. Sculpta după imaginea din mintea lui. Ochii și mâinile lui știa unde este fiecare linie, fiecare curbă și la ce adâncime se află acestea în inima pietrei pentru crearea reliefului, c c

ă i doar o p tr

ă ime din figură urma să iasă din

bloc.

Lucra în șopron, când primi o vizită din partea lui Giovanni, prima dată când viitorul cardinal, acum în vârstă

de cincisprezece ani, îl vizita de când venise la gr d ă înă cu

Contessina în urmă cu un an. În ciuda faptului că nu era deloc frumos, lui Michelangelo i se păru că are o expresie inteligentă și ager .

ă Florentinii spuneau despre el că acest

al doilea fiu al lui Lorenzo, ușuratic și iubitor de pl c ă eri, era

abil, dar nu-și va folosi niciodată această calitate, din cauza obsesiei lui de a evita nepl c

ă erile.

Era înso i

ț t de umbra sa taciturn ,

ă v r

ă ul Giulio, prin care

natura a vrut parcă să creeze exact opusul lui Giovanni: înalt, slab, cu o față ascu i

ț tă, nasul drept și b r

ă bia

despicat ,

ă sprâncene arcuite, ochi mari. Era frumos, gra i

ț os, abil, și buclucaș de parcă aceasta ar fi fost înclina i

ț a lui natural ,

ă dar era rece precum un cadavru.

Recunoscut drept un Medici de c tr

ă e Lorenzo, dar dispre ui

ț t

171

de Piero și Alfonsina din cauză că era fiu nelegitim, Giulio putea să-și asigure o pozi i

ț e doar prin unul dintre verii s i

ă .

Se atașase de grasul Giovanni, bun din fire, și cu abilitatea lui se insinuase într-o pozi i

ț e prin care el f c

ă ea toată munca

lui Giovanni, avea grijă de lucrurile nepl c ă ute, îi procura

pl c

ă eri și aranja treburile după placul acestuia. Când Giovanni avea să devină cardinal și să se mute la Roma, Giulio urma să meargă cu el.

— Giovanni, ce dr g

ă uț din partea ta să mă vizitezi,

spuse Michelangelo.

— Nu e chiar o vizită, r s

ă punse Giovanni cu vocea lui

categorică. Am venit pentru a te invita să te alături mării mele vân to

ă ri. E cea mai distractivă zi din an pentru tot palatul.

Michelangelo auzise despre vân to

ă are: cum oamenii lui

Lorenzo erau trimiși undeva la munte, unde erau mul i ț

ieपुरi Și arici, cerbi și mistre i

ț , cum toată zona era

încercuită cu pânze de corabie și p z

ă ită de contadini din

zonă pentru a nu l s

ă a cerbii să sară afară sau mistreții să o

g ur

ă easc ,

ă și astfel s

ă iasă vânatul. Nu-l auzise niciodată pe
flegmaticul Giovanni atât de entuziasmat.

— Iartă-mă, dar am început să lucrez marmura, după
cum vezi, și nu o pot lăsa.

Giovanni nu-și credea urechilor.

— Bine, dar tu nu ești un muncitor. Po i
ț lucra când vrei.

Ești liber.

Michelangelo își încorda și relaxa pumnul în care i ț nea
dalta, care avea o formă octogonal ,
ă pentru a nu-i aluneca
printre degete.

— Asta e discutabil, Giovanni.

— Dar cine te obligă?

— Eu.

— Așadar, preferi să muncești, în loc să participi la vân to
ă area mea?

— Dacă mă lași să aleg, da.

— Ce ciudat. Nu-mi vine să cred. Vrei doar să muncești?

Nu te interesează distracțiile?

— Nu?

Acest cuvânt îl încurca pe Michelangelo, la fel cum

„plăc

ă ere” îl încurcase pe Topolino. Își șterse praful de marmură lipit pe buza de sus, transpirată.

— Fiecare are propria lui distracție.

— Pentru mine,

marmura e la fel de pasionantă ca vânătoarea.

— Să ne ferească Domnul de asemenea fanatici, îi șopti Giulio vărului său.

— De ce credea

că sunt fanatic?, întreabă Michelangelo,

adresându-i-se pentru prima dată lui Giulio.

— Pentru că ești interesat de un singur lucru, îi răspunse

Giovanni.

Giulio îi șopti din nou ceva lui Giovanni. Acesta îi răspunse:

— Ai înțeles?

— Ai înțeles totul dreptate.

Cu aceasta, cei doi tineri plecară f

ă ă să mai spună un

cuvânt.

Michelangelo se întoarce la lucru, fără să se mai gândească la incident. Dar nu pentru mult timp. În r c ă oarea

serii, Contessina intră în gr d

ă in .

ă Se apropie de marmura

lui Michelangelo și îi spuse domol:

— Fratele meu Giovanni spune că îl sperii.

— ...îl sperii? Dar nu am făcut nimic.

— Spune c

ă ai un fel de... s l

ă b ti

ă cie.

— Spune-i fratelui tău să nu mă ia în seam .

ă Poate sunt

prea tân r

ă ca să apreciez distracțiile.

Contessina se uit l

ă a el cercetător.

— Vân to

ă area lui Giovanni e cel mai mare efort al lui din an. În acele câteva ore, el este conducătorul familiei Medici, și chiar și tata ascultă ordinele lui. Dacă respingi vân to

ă area e ca și cum l-ai respinge pe el, considerându-te superior lui. Giovanni e blând și nu vrea să r ne ă

ască

niciodată pe nimeni. Tu de ce vrei să îl rănești?

— Nu vreau să îl rănesc, Contessina. Dar nu vreau să îmi întrerup ritmul. Vreau s s

ă culptez zi și noapte până termin.

Ea ridică brusc tonul:

173

— Deja i

ț l-ai făcut dușman pe Piero! Trebuie să faci la fel și cu Giovanni?

Nu putea să g s

ă ească niciun r s

ă puns. Apoi, cu chef de

muncă pierdut, puse jos dalta din a

ț tă, udă o pânză albă

mare în apa din fântână și își acoperi sculptura. O să vină și ziua când nimeni n-o să-l poată întrerupe din munc !

ă

— Bine, Contessina. O să merg.

Pentru a avea o mișcare ritmică, învăță să ia ciocanul și dalta în același moment, cu vârful și nut lejer pentru a-l

putea mișca liber fără

ă să scadă din forță

și ciocanului, cu

degetul mare încolțit

ă peste unealtă,

ă și

și năd-o cu

celelalte patru, închizând ochii fără să vrea în momentul loviturii. Lucrând în basorelief, nu putea ține decât câte

puțin

și trebuia să-și tempereze forța

și fizică. Vârful intra în

marmură într-un unghi aproape perpendicular, dar pe măsură

ă ură ce se apropia de formele cu proiectilele cele mai

înalte, făcea

și Madonei și spatele lui Iisus, trebuia să își schimbe poziția

și a.

Erau multe lucruri la care trebuia să fie atent în același timp. Loviturile lui trebuiau să p tr

ă undă în masa principal ,

ă

să lovească marmura înspre blocul din care f c

ă ea parte, ca

aceasta să poată sus i

ț ne lovitura.

Își crease personajele într-o pozi i

ț e verticală pentru a

reduce riscul de a sparge blocul, dar descoperi că marmura nu se supunea for e

ț i exterioare f r

ă ă să-și manifeste propria

ei esență, duritatea. Nu-și d d

ă use seama cât de mult

trebuia să se lupte cu marmura. Respectul lui pentru acest material creștea lovitură după lovitură.

A insufla viață personajelor însemna ore lungi de muncă

și zile și mai lungi, o decojire înceată, strat după strat.

Nașterea substan e

ț i nu putea fi grăbită. După fiecare serie

de lovituri f c

ă ea un pas în spate pentru a-și m s ă ura

progresul.

Pe partea stângă a compozi i

ț ei era o scară masivă cu

trepte de piatr .

ă Maria era așezată din profil pe o bancă în

dreapta, cu balustrada grea de piatră dând impresia că se 174

termina în poala ei, chiar sub genunchiul copilului.

Michelangelo observă c ,

ă dacă mâna stângă a Mariei, cu

care i

ț nea strâns copilul, s-ar fi deschis mai mult, dacă ar fi ieșit pu i

ț n în afar ,

ă ea ar fi putut să i

ț nă nu doar fiul, ci și

capătul balustradei, care ar deveni o bârnă dreapt .

ă Maria

ar i

ț ne atunci în poala ei nu doar greutatea lui Iisus, ci, dacă

facea alegerea de a-l sluji pe Dumnezeu, așa cum i-a fost cerut, și crucea pe care fiul ei urma să moară răstignit.

Michelangelo nu voia să impună simbolismul acesta privitorului, dar îl propunea pentru cei care l-ar fi putut observa.

Acum că avea bârna verticală, trebuia să o g s

ă ească pe

cea orizontal .

ă își studie desenele pentru a g s

ă i o

modalitate de a completa această imagine. Privi b i ă atul,

Ioan, care se juca în cap tul

ă

sc r

ă ilor. Dacă punea bra ul

ț lui

durduliu peste balustrad î

ă ntr-un unghi drept?

Desenă o nouă schiță în cărbune, apoi începu să sape mai adânc în carnea cristalină a marmurii. Încet, pe m s ă ură

ce dalta penetra blocul, corpul și bra ul

ț drept al b i

ă atului

formau o bârnă transversală vie. Așa și trebuia să fie, căci Ioan era cel care avea să-l boteze pe vărul s u ă Iisus,

devenind un personaj important al Patimilor.

După sculptarea siluetelor celorlalți doi copii care se jucau deasupra treptelor, „Madona cu pruncul” era pe punctul de a fi terminat .

ă Sub îndrumarea severă a lui

Bertoldo începu lustruirea, singura sarcină pentru care nu avea niciun fel de preg ti

ă re. Bertoldo îi tot repeta despre

pericolele unei lustruiri prea puternice, care putea face ca piesa să pară dulceag .

ă Deoarece lucrase la blocul s u

ă pe

latura sudică a șopronului, Michelangelo îl rugă pe Bugiardini să îl ajute să mute placa de 84 pe 115 cm lângă

peretele vestic, pentru a o putea lustrui în blânda lumină

nordic .

ă

La început, pentru înlăturarea asperit i ăț lor folosi un

rașpel, apoi sp l

ă ă sculptura de praful fin de marmur .

ă

Descoperi unele g ur

ă i despre care Bertoldo îi spuse că se

175

formaseră în faza ini i

ț ală a lucrului, când dalta pătrunsese

prea adânc și sparse cristalele.

— Folosește o piatră șmirghel fină și ap ,

ă dar nu ap s

ă a

puternic, îl instrui Bertoldo.

După ce efectua această opera i

ț une, sp l

ă ă din nou

blocul cu ap .

ă Acum, lucrarea lui avea o calitate tactilă

asem n

ă

to

ă are cu a hârtiei mate. Apoi folosi o piatră ponce ușoar ,

ă pentru a des v

ă arși suprafa a

ț și a expune cristalele

proaspete, str l

ă ucitoare, trecându-și degetele peste

suprafață pentru a sim i

ț această nouă textură mătăsoasă.

Când își d d

ă u seama că are nevoie de o lumină mai bună

ca să vadă schimb r

ă ile de suprafaț ,

ă d d

ă u jos scândurile

din pere i

ț i de nord și de est ai șopronului.

În această nouă lumină intens ,

ă lucrurile ar ta

ă u altfel.

Trebuie să spele din nou sculptura cu un burete, să o lase să

se usuce... apoi să înceapă din nou cu piatra șmirghel și cu piatra ponce.

Încet, reflexele începură să apară: lumina soarelui pe fa a

ț Madonei, părul, obrazul stâng și um r

ă ul copilului. Apoi

pe faldurile ce acopereau piciorul Madonei, pe spatele lui Ioan suit pe
balustrad ,

ă pe interiorul balustradei pentru a

accentua importan a

ț structurii ei.

Toate celelalte – banca, scările, zidurile – erau într-o umbr

ă calmă.

Acum credea că privitorul putea vedea și sim i ț criza,

emo i

ț a intensă reflectată pe fața Mariei, care îl ținea pe Iisus la sân și greutatea
crucii în poală.

Lorenzo îi convocă pe cei patru platonicieni.

Când Michelangelo intră în cameră împreună cu Bertoldo descoperi că
sculptura îi fusese așezată pe un altar înalt, acoperit cu catifea neagră.

Grupul platonicienilor era vesel.

— Ai sculptat până la urmă o figură greac !, ă strigă

Poliziano triumf to

ă r.

Pico spuse cu o intensitate ce nu îi era caracteristică: 176

— Când î i

ț privesc sculptura sunt în afara creștin t

ă

i

ăț i.

Figura ta – eroică – are divinitatea impenetrabilă a artei grecești.

— De acord, adăugă Landino, cel cu p r

ă ul alb. Sculptura

are o serenitate, o frumuse e

ț și un aspect suprauman care

pot fi descrise doar ca grecești.

— Dar de ce e așa?, întrebă Michelangelo amorțit.

— De ce? Pentru că ai picat în Floren a ț direct de pe

Acropole!, exclam

ă Ficino.

— În adâncul inimii ești la fel de păgân ca noi. Magnifico, am putea să vedem stela antică din biroul dumneavoastr , ă

femeia așezată pe o lespede de mormânt?

.

În câteva momente, slujitorii palatului aduseră stela antică și câteva Madone cu copii mai lesne de transportat, prin care platonicienii au încercat să-i explice lui Michelangelo de ce sculptura lui nu avea nimic comun cu sculpturile creștine.

— Nici nu am dorit, r s

ă punse el pu i

ț n enervat. Am vrut

să creez ceva original.

Lorenzo urm r

ă ea amuzat această scenă.

— Michelangelo a ob i

ț nut o sinteză, lucrarea lui are atât

elemente grecești, cât și creștine, îmbinate armonios, prezentând ce e mai bun din ambele filosofii. Asta ar trebui să fie în special vizibil pentru voi, care v-a i ț petrecut vie i

ț le

încercând s r

ă ealiza i

ț o îmbinare între Platon și Christos.

Michelangelo își spuse: „Nimeni nu a zis nimic despre Maria și despre momentul deciziei ei. Oare în e ț lesul e

îngropat prea adânc? Sau aceasta e partea pe care o consideră greac ?

ă Pentru că pruncul n-a ajuns încă să fie
osândit?”

Bertoldo, care fusese t c

ă ut, morm i

ă :

— *Allora* [62](#), să analizăm sculptura. Este bun ?

ă Este rea?

Michelangelo era ignorat, ca și cum nici nu ar fi fost în cameră. Își dădu
seama că le plăcea prima lui operă

majoră, pentru că o considerau un produs al umanismului.

62 Atunci (lb. italiană).

177

Platonicienii erau încânta i ț de ideea revolu i

ț onară de a-l

prezenta pe Christos cu spatele la privitor, și pe Maria cu o conștiință nobil .

ă Erau entuziasma i

ț de perspectiva

realizată, care abia începea să fie înțeleasă în marmură, c c

ă i nici m c

ă ar Donatello nu o aplicase la Madonele lui, fiind mul um

ț

it cu sugerarea vagă a câtorva îngeri în spatele personajelor principale. Erau impresionanți de puterea

emanată de cele trei personaje principale, de tensiunea explozivă. Era unul dintre cele mai vioaie basoreliefuri pe care le văzuseră vreodată.

Erau și lucruri care nu le plăceau

ă ea. I-au spus fără

ă

menajamente că făcuse

ț Madonei li se păruse

ă ea prea stilizată și

faldurile veșmintelor ei erau prea încălecate

ă cate. Trupul copilului

era prea musculos, iar poziția

ț a brațului

ț ui și a mâinii ciudată.

ă

Figura lui Ioan era atât de supradimensionată,

ă încât păruse

ă ea

brutal ...

ă

— Opri i

ț -vă, le strigă Lorenzo. Tân r

ă ul nostru prieten a

lucrat jum ta

ă te de an la acest proiect...

— ...și l-a gândit în întregime singur, ad ug

ă

ă Bertoldo.

Ajutorul meu a fost pur teoretic.

Michelangelo se ridică pentru a le atrage atenția.

— În primul rând, ur s

ă c faldurile, și-aș vrea să fac doar

nuduri, așa că pur și simplu nu am putut să le controlez.

Cât despre fa a

ț Madonei, n-am reușit să o g s

ă esc deloc. În

mintea mea adic ,

ă și de aceea nu am putut să o desenez

sau să o sculptez cu mai multă... autenticitate. Dar aş vrea să vă spun, acum că e terminat ,

ă ce am sperat eu să

realizez.

— Suntem doar urechi cu to i

ţ i, spuse Poliziano sarcastic.

— Am vrut ca figurile să fie reale şi credibile, să sim i ţ ca

şi cum respiră şi trăiesc.

Apoi, timid, le explică ideea lui despre Maria şi copilul ei şi momentul deciziei. Lorenzo şi cei patru platonicieni amu i

ţ r ,

ă studiind marmura. Îi vedea căutând, analizând.

Apoi încet, unul câte unul, se întoarseră spre el. Fe e ţ le

lor erau pline de mândrie.

178

Când se întoarse în apartament, g s ă i o pungă de bani pe

sp l

ă ător. O pungă plină de florini de aur str l ă ucitori, nici

nu-şi putea închipui măcar câ i

ţ erau.

— Ce e asta?, îl întrebă pe Bertoldo.

— O pungă de la Lorenzo.

Michelangelo luă punga și urcă pe scara de lângă

apartamentul lor la primul etaj, apoi porni pe coridor spre dormitorul lui Lorenzo. Acesta stătea

la o masă mică, în fața

unei

lămpă

și scriind epistole. Se întoarse în scaun când valetul anunță

prezența lui Michelangelo.

— Signor Lorenzo, nu pot să

vin

în legătură cu...

— Ușor, ușor. Stai jos. Acum, începe cu începutul.

Michelangelo inspiră adânc și se calmează.

— Această pungă cu bani... Nu trebuie să cumperi

nic

sculptura. Ea vă aparține

de drept. Am locuit în palat când

am sculptat-o, dumneavoastră sunteți

cel care mi-a dat

totul...

— Nu cump r

ă statuia Michelangelo. Î i

ț apar i

ț ne. Punga

este un fel de premiu, așa cum a primit și Giovanni la absolvirea studiilor eclesiastice în Pisa. M-am gândit că

poate vrei să călătorești și să vezi alte opere de artă. În nord, prin Bologna, Ferrara și Padova spre Vene i ț a. Sau

poate la sud prin Siena, Roma, Napoli. Î i

ț voi da scrisori de

recomandare.

În ciuda orei târzii, Michelangelo se gr b

ă i acas ,

ă pe Via

dei Bentaccordi. Toată lumea dormea, dar se adunară

repede în camera de zi, fiecare cu o lumânare în mân , ă cu

tichiile de dormit, strâmbe, pe cap. Michelangelo deșertă cu un gest larg monedele de aur pe biroul tatălui său.

— Dar... ce... cum...?, se bâlbâi Lodovico.

— Premiul meu! Premiu, pentru că am ispr v

ă it „Madona

cu pruncul”.

— Sunt o gr m

ă ad !,

ă exclamă unchiul. Câ i

ț sunt?

— Nu m-am oprit să num r

ă , r s

ă punse Michelangelo vag.

— ...treizeci, patruzeci, cincizeci, num r

ă a tatăl. Destul să

179

între i

ț nă cu ușurință familia pentru jum ta

ă te de an.

Din moment ce se l ud

ă

a oricum, Michelangelo se hot r

ă î

să duc tr

ă eaba până la capăt, și adăugă:

— E o logică simplă.

ă Șase luni din munca mea între i

ț n

familia pentru jumătate

ă te de an.

Lodovico era încântat.

— N-am mai avut în mâini cincizeci de florini de aur de mult timp.
Michelangelo, trebuie să începi altă piesă

imediat, dacă sunt așa bine plătite.

Michelangelo era amuzat. Nicio mulțumire. Doar bucurie nedisimulată
pentru că-și putea trece mâinile prin grămada de monede de aur strălucitoare

ă ucind în lumina lumânării

ă ilor. Ironic,

își aduse aminte de propria lui pasiune pentru marmură

când fusese invitat de Lorenzo la palat.

— O să cumpăr

ă m

ă

încă o fermă,

ă strigă Lodovico.

P m

ă ântul e singura investi i

ț e stabil .

ă Atunci, cu venitul

suplimentar...

— Nu sunt sigur că po i

ț face asta tat .

ă Il Magnifico

spune c m

ă

i-a dat banii să călătoresc: la Vene i

ț a sau Napoli,

să văd alte sculpturi...

— S c

ă

l

ă to

ă rești ca să vezi sculpturi!

Lodovico era șocat, visatele lui pogoane îi disp r ă eau în

fa a

ț ochilor. Ce rost are să vezi alte sculpturi? Te ui i ț , pleci,
și banii s-au dus. Dar cu ferme noi...

— Chiar vrei să c l

ă to

ă rești Michelangelo?, îl întrebă

fratele său, Buonarroto.

— Nu, spuse Michelangelo râzând. Nu vreau decât să

lucrez. Se întoarce spre Lodovico: Sunt ai tăi, tată.

9

Bertoldo insista ca de câteva ori pe săptămână ucenicii să meargă în biserici
și să continue să deseneze după

maestri. Luau cu ei sc une

ă

le de lemn pentru a se putea

mișca atunci când se schimba lumina. Schi a ț u în capela

Brancacci din biserica carmelită. Torrigiani își așeză

180

scăunelul atât de aproape de al lui Michelangelo, încât um r

ă ul lui era lipit de bra ul

ț acestuia. Michelangelo își mută

pu i

ț n scăunelul, iar Torrigiani se sim i

ț ofensat.

— Nu pot să desenez dacă nu am mâna liberă, îi explică

Michelangelo.

— De ce ești așa â

ț fnos? Nu voiam decât să ne amuzăm

pu i

ț n în timp ce lucrăm. Am auzit un cântec deocheat nou asear ...

ă

— Vreau să mă concentrez.

— Eu mă plictisesc. Am desenat deja aceste fresce de cincizeci de ori. Ce-am mai avea de înv a

ăț t?

— Cum să desenăm ca Masaccio.

— Eu vreau să desenez ca Torrigiani.

F r

ă s

ă ă-l privească, Michelangelo îi răspunse:

— Nu e destul pentru mine.

— Ia te uită cine vorbește! Eu am câștigat trei concursuri de desen anul trecut. Tu câte ai câștigat?

— Niciunul. De aceea mai bine m-ai lăsa să învăț.

—

Torrigiani simți

că fusese iar ș

ăi biruit. Spuse cu un

zâmbet șiret:

— Mă mir că elevul preferat încă trebuie să facă

asemenea exerciții

și școlărești.

— Copiatul după Masaccio nu e un exercițiu școlar

ăesc

decât pentru mintea unui școlar.

— A, deci acum și mintea ta e mai bună decât a mea?

Apoi aprinzându-se: Credeam că doar mâna.

— Dacă ai ști să desenezi, ai vedea că nu este absolut nicio diferență

ă

— Și dacă tu ai putea face altceva decât să desenezi, ai ști cum să trăiești

puțin

ț n. Știi ce se spune: om mic, viață

mic ;

ă om mare, viață mare.

— Om mare, un pârț mare.

Torrigiani era furios. Michelangelo se întoarse pe scăunel pentru a fi în fa a

ț picturii lui Filippino Lippi, care-l

înf i

ăț șa pe fiul împ r

ă atului pe care Sfântul Petru îl înviase

din mor i

ț , cea pentru care Granacci pozase când avea 181

treisprezece ani. Torrigiani își împinse sc une ă

lul în așa fel

încât era drept în fa a

ț lui Michelangelo.

— Ai vrut să m i

ă nsul i

ț !

Se ridică brusc, își puse mâna masivă pe um r ă ul lui

Michelangelo și îl săltă în picioare. Michelangelo avu timp să vadă rânjetul de pe fața

lui Torrigiani, după care își dă

ău

seama că acesta urma să-l lovească tare, cu toată puterea, dar nu avu timp să se ferească. Pumnul lui Torrigiani îl pocni la rădă

ă

c

ă în nasului, cu sunetul pulberii detonate pentru dislocarea stâncilor la cariera din Maiano. Simiți în

gură sânge și os spart. Apoi, ca de la distanță, auzi strigătul

ă

lui Bertoldo.

— Ce ai făcut?

În timp ce stelele apăreau pe un cer negru, Michelangelo auzi răspunsul lui Torrigiani:

— Am simi

ți cum osul și cartilajul s-au sfăr

ă âmat ca niște

biscuiți

ți sub pumnul meu...

Michelangelo se pr b

ă uși în genunchi, cu stelele albastre

rotindu-se în jurul capelei.

Sim i

ț pe obraz cimentul rece și-l văzu pe Granacci alb s

ă trui în frescă, apoi își pierdu cunoștin a

ț .

Se trezi în patul lui, la palat. Avea cârpe ude peste ochi și nas. Îl durea întreg capul. Când se mișcă, cineva le îndep r

ă t ,

ă încercă să deschidă ochii, dar nu putu decât să îi crape pu i

ț n. Apleca i

ț deasupra lui erau Pier Leoni, doctorul

lui Lorenzo, Lorenzo însuși și Bertoldo. Se auzi un cioc ni ă t la

ușă. Auzi pe cineva intrând și spunând:

— Torrigiani a fugit din oraș, Excelenț .

ă A fugit prin

Porta Romana.

— Trimite i

ț acum c l

ă r

ă e i

ț după el. O să îl leg de zidul

Senioriei...

Michelangelo își închise ochii din nou.

Doctorul îl reșează pe pern ,

ă îl șterse la gură și începu

să îi pipăie fa a

ț cu degetele.

— Rădăcina nasului e complet spartă. Așchiile de os ies greu afar .

ă Poate să dureze și un an. Acum pasajul e 182

complet închis. Dacă e norocos, mai târziu o să poată

respira din nou pe nas.

Își trecu un braț pe sub umerii lui Michelangelo, îl ridică

ușor și îi duse o ceașcă la buze.

— Bea. O s a

ă dormi. Când te trezești n-o să te mai doară

așa de tare.

Era un adevărat chin să își deschidă gura, dar înghi i ț

ceaiul cald de ierburi. Vocile din jurul lui se pierdeau.

Adormi, auzind din nou cuvintele batjocoritoare ale lui Torrigiani, v z

ă ând stelele și sim i

ț nd pavajul rece pe obraz.

Când se trezi era singur în camer .

ă Durerea era acum

focalizată și sim e

ț a zvâcnituri în spatele ochilor și nasului.

Dinspre fereastr

ă vedea lumin .

ă

Dădu deoparte cuverturile, se ridică din pat și, ame i ț t,

se prinse de marginea spălătorului pentru a se îndrepta.

Apoi, adunându-și curajul, se uită în oglind .

ă Trebui să se

prindă din nou de marginea mesei pentru a nu leșina, c c ă i

abia putea recunoaște fa a

ț pe care o vedea. Ambii ochi îi

erau umfla i

ț cât ouăle de găscă. Se chinui să-și deschidă

pleoapele mai mult și văzu o paletă largă de culori: purpuriu și lavand ,

ă portocaliu și siena.

Nu avea cum să vadă efectele complete ale loviturii lui Torrigiani până nu se l s

ă a umflătura. De-abia peste câteva

săptămâni, poate luni urma să vadă cum reușise prietenul său de alt d

ă ată să-i remodeleze chipul invers față de cum

își dorise el. Acea lovitură puternică a lui Torrigiani îi dezaxa fa a

ț cu siguran a

ț cu care ar fi modelat un boț de

ceară moale.

Tremurând din cauza febrei, se târî pe mâini și genunchi înapoi în pat, trase cuverturile peste cap ca și cum ar fi vrut să blocheze afară lumea și realitatea.

Inima îi era bolnav .

ă Mândria lui îl aduse în această

stare de depresie.

Auzise ușa deschizându-se. Nevrând să vadă pe nimeni, r m

ă ase nemișcat. O mână îi trase cuvertura de pe cap. Se trezi față în faț

ă cu Contessina.

183

— Michelangelo mio!

— Contessina!

— Îmi pare rău pentru ce s-a întâmplat.

— Nu atât de rău ca mie.

— Torrigiani a scăpat. Dar tata jură că o să îl prindă.

Michelangelo își mișcă dureros capul pe pernă .

ă

— N-are niciun rost. E vina mea. L-am luat peste picior...

mai mult decât putea îndura.

— El a început. Am auzit povestea.

Simi

ți lacrimi fierbinți

ți în

ți pându-i ochii, în timp ce se

fora

ți să spună cuvintele cele mai brutale pe care le putea rosti:

— Sunt urât.

Contessina își apropiase fața

ți de a lui, aproape șoptind,

pentru a nu fi auzită de doica ei, care se plimba vigilentă

prin fața

ț ușii deschise.

F r

ă ă să se miște, fata își puse buzele la r d

ă

c

ă ina nasului

său, și el sim i

ț umezeala lor vagă precum un balsam regenerator. Apoi plec

ă din camer .

ă

Zilele treceau.

Nu se putea hot r

ă î să p r

ă s

ă ească palatul, chiar dacă

durerea și umfl tur

ă

a continuau să se micșoreze. Tatăl său

auzise veștile și veni să vadă pagubele. Lodovico părea fericit de faptul că avusese dreptate în legătură cu artiștii, mai degrabă decât întristat pentru ce se întâmplase cu fa a ț

fiului s u.

ă Era de asemenea îngrijorat că cei trei florini de aur nu aveau să mai apară în timp ce Michelangelo era prins în cameră.

— Oare o să- i

ț întrerupă Lorenzo salariul?

Michelangelo era furios.

— Nu e un salariu. Și nu o să fie întrerupt pentru că nu lucrez. Poate nimeni nu crede totuși că am nevoie de bani cât sunt la pat.

— Contam pe ei, mormăi Lodovico, și plec .

ă

— Nu are niciun drept să-mi facă reproșuri, se plânse Michelangelo lui Buonarroto când acesta veni să-l viziteze, 184

aducând un bol de supă cu migdale pr j ă ite din partea

Lucreziei. Buonarroto era acum ucenic la Strozzi, în comer ul

ț cu postav.

— Michelangelo, fiecare bărbat are nevoie de niște bani proprii. Ar fi bine pentru tine să începi să pui deoparte niște florini. Dacă vrei pot să vin la fiecare câteva săptămâni să

am grijă de bani pentru tine.

Michelangelo fu emo i

ț onat de grija fratelui său și amuzat

de noua lui descoperită afinitate pentru afaceri.

Lorenzo îl vizita câteva minute în fiecare după-amiază ,

aducând camee, mici basoreliefuri de marmură, manuscrise antice bogat decorate. Era o cameră confortabilă ,

aglomerată ,

ă menită mai mult noi sau monede antice despre

care discutau împreună .

ă Îl Cardiere venea din când în când

cu lăuta lui, cântând balade nesărate despre evenimentele petrecute în Florența

ă , precum și despre nenorocul lui

Michelangelo în cuplete rimate. Landino venea și îi citea din Dante, Pico pentru a-i arăta

ă descoperiri noi în sculpturile

egiptene, care arătau că grecii învățau

ă seară principiile de

seamă ale sculpturii de la egipteni. Contessina venea cu doica ei o oră înaintea lăsării întinericului, pentru a studia sau pălăvrăgi

ă i. Chiar și Giovanni și Giulio veniseră pentru un minut. Piero îi trimise regretele sale.

Jacopo, cel cu fața

ă de maimuță, și roșcatul Tedesco

veniseră de la atelierul lui Ghirlandaio pentru a-i spune că

dacă-l vor întâlni pe Torrigiani îl vor goni cu pietre afară din Floren a

ț pe Porta Prato. Granacci petrecea ore întregi în apartamentul lui Michelangelo, aducând materiale pentru desen și mape. Doctorul venea pentru a-i examina nasul cu niște be i

ț gașe, și în final îl asigură că va putea respira cel pu i

ț n printr-o nar .

ă Bertoldo *era* în e

ț legător în legătură cu

pierderea liniștii din camera lor. Încerca să-l consoleze pe Michelangelo.

— Torrigiani a încercat să- i

ț turtească talentul cu

pumnul, ca să ajung

ă la nivelul lui.

— Granacci m-a avertizat, răspunse el dând din cap.

185

— Totuși e adev r

ă at. Oamenii care sunt geloși pe

talentul altora vor să îl distrug .

ă Trebuie să te întorci înapoi

la lucru, î i

ț sim i

ț m lipsa la grădină.

Michelangelo se examina în oglinda de deasupra sp l

ă ătorului. R d

ă ăcina nasului se pr b

ă ușise definitiv în

interior. Cu o cocoaș

ă masivă pe mijloc, nasul îi vira dinspre

col ul

ț ochiului drept spre col ul

ț stâng al gurii, distrugând

orice simetrie care fusese prezentă înainte. Se înfiora.

— Ce sculptură peticită! Piatra fusese moale și plină de goluri. S-a spart la prima lovitură a ciocanului. Acum e stricată, fără echilibru sau vreun plan, cicatrizată ca o carieră abandonată în munte. N-am fost niciodată prea frumos, dar acum ur s

ă c această f

ă aț

ă turtit .

ă

Era cuprins de o disperare amar .

ă Acum chiar urma să

fie sculptorul urât încercând s c

ă reeze statui frumoase.

10

Umfl tur

ă

a sc z

ă use, vân ta

ă ia îi trecu. Totuși încă nu era

capabil să se arate în lume așa, desfigurat. Chiar dacă nu putea ieși în Floren
a

ț ziua, pleca la plimbare noaptea târziu

și mergea pe str z

ă ile t c

ă ute ore întregi, risipindu-și

energiile acumulate. Cât de diferit arăta orașul cu l m ă pile

de ulei aprinse sus pe zidurile palatului, cât de mari păreau clădirile de piatr

ă adormite în lumina stelelor.

Poliziano veni într-o zi la apartament și, ignorându-l pe Bertoldo, întreb :

ă

— Pot să mă așez? Michelangelo, tocmai am terminat traducerea
„Metamorfozelor” lui Ovidiu în italian .

ă În timp

ce traduceam povestea lui Nestor despre centauri, m-am gândit ce sculptură frumoasă ai putea realiza din b t ă l

ă ia

centaurilor cu tesalienii.

Michelangelo stătea pe pat studiindu-l atent pe Poliziano și comparând urâ e

ț nia lor; Poliziano fiind aplecat spre față

în scaun, cu ochii lui mici, și p r

ă ul negru, gras, îi p r

ă ea lui

Michelangelo la fel de umed ca buzele lui purpurii, umflate.

186

Indiferent cât de urât era Poliziano, fa a ț lui părea invadată

de o lumină interioară ,

ă în timp ce vorbea despre Ovidiu și

despre modul liric în care acesta redase povestirile din mitologia greacă .

ă

— Versurile de deschidere descriu atmosfera:

Fiul lui Ixion cel îndr z

ă ne ,

ț de so i

ț e luase

Pe Hipodamia; fiii sălbatici ai norului fură

To i

ț poftiți s s

ă e-ntindă la mesele-n șir rânduite-n

Peștera de mul i

ț arbori umbrit .

ă To i

ț capii hemonii

Fur d

ă e faț ;

ă la fel și eu.

Cu vocea lui moale, modulat ,

ă Poliziano continuă să

descrie veselie palatului:

Atunci se cântă himeneul.

Focul în atriu da fum; în juru-i cu-o ceață de mame Și de nurori, se ivi prea frumoasa fecioară. „Ferice De Piritou cu a sa so i

ț oară” ziceau. Prevestirea

Asta era cât pe-aci să ne-nșele; Euryte, dintre Cruzii centauri tu, cel mai crud, vezi fata și pieptul, De vin aprins i

ț se-aprinde și mai tare; be i

ț a, desfrâul

Te stăpânesc; r s

ă turnate sunt mesele – osp ul

ăț

se

curm .

ă

Noua so i

ț e-i târâtă, sălbatic de păr apucată.[63](#)

Descrîia înfl c

ă r

ă at scenele: Tezeu lovind cu o urnă antică

plină de vin fa a

ț lui Euryte, până ce creierul creaturii se

revărsă din craniul spart; Gryneus aruncând altarul și sfărâmând capetele a doi oameni; Rhoetus omorând un om

„înfingându-i pe gât o torță aprinsă”.

Ochii lui Michelangelo alunecară spre dulapul pe care era expus modelul pentru „Bătălia romanilor cu barbarii” al lui Bertoldo. Poliziano îi urmări viața.

— Nu, nu, spuse el. Bertoldo

ă l

ă ia lui Bertoldo e o copie a unui

63 Ovidiu – „Metamorfoze”, traducere de Ion Florescu. Editura Academiei, 1959.

187

sarcofag din Pisa, de fapt o reproducere. A ta va fi original .

ă

Bertoldo era furios.

— Minci

ț ! Michelangelo, o să te duc în Pisa să vezi. Măine!

Vei vedea că nu sunt deloc personaje în centrul sarcofagului. Eu le-am recreat. Eu am introdus teme noi ale poveștii, cum e soldatul călare...

Poliziano puse manuscrisul în mâinile lui Michelangelo.

— Citește-l când vrei. M-am gândit la tine sculptând scenele, chiar și în timp ce le traduceam. N-ai putea găsi o

temă mai puternică.

Bertoldo dăd

ă u ordin pentru preg ti

ă rea cailor chiar în

acea noapte.

În zori c l

ă r

ă eau pe lângă râul Arno spre mare, pe lângă

Empoli, până la Domul și Campanila înclinată a Pisei, ce se profilau pe cerul pudrat cu albastru. Bertoldo îl conduse pe Michelangelo direct la Campo Santo, un cimitir pătrat, înconjurat de un zid construit în 1278. Galeriile lui erau m r

ă ginite de aproximativ șase sute de morminte și sarcofage antice. Bertoldo se îndreptă spre scena de luptă

romană și, dorind buna p r

ă ere a elevului s u,

ă îi explică în

detaliu diferen e

ț le dintre acest sarcofag și propria lui b t

ă l

ă ie. Cu cât arăta mai mult diferen e

ț le, cu atât mai mult

vedea Michelangelo asemănările, împăciuitoare, murmură:

— Mi-ai spus că și în artă avem cu toți

și o mamă și un

tată. Nicola Pisano, care a dat naștere sculpturii moderne chiar în acest loc, a fost capabil să facă asta pentru că a văzut aceste sarcofage romane care fuseseră ascunse pentru o mie de ani.

Potolit, Bertoldo hotărât

ă î să meargă împreună la o osteria

din spatele unei biserici

ă ni

ă i, unde mâncară pește și

ă at și

fasole. Apoi, în timp ce băteau

ă anul dormi preț de câteva ore,

Michelangelo se întoarse la Dom și apoi la Baptisteriul, creat în mare parte de Nicola și Giovanni Pisano, ce conține

șase și capodopera lui Nicola Pisano, un pupitru de marmură cu cinci basoreliefuli.

Afară din nou, privi Campanila ce prăsea amețeli

și t,

ă

înclinată pe cerul Pisei. Gândi: „Bertoldo avea dreptate doar în parte: nu e destul să fii arhitect și sculptor, trebuie să fii și inginer!”

Călărind spre casă în aerul răcoros

al zorilor, cu dealurile

molcome alunecând pe lângă ei, copitele cailor bătând ritmic drumul de piatră

de argilă uscat, Michelangelo începu să își

închipuie imagini: lupta dintre oameni, salvarea femeilor, războaiele

de

interior

și alor, a celor pe moarte. Când ajunseră la palat și Bertoldo căzu

într-un somn adânc, aprinse o lampă și începu să scrie

pe zidurile din jurul lui Poliziano.

Apucase să citească doar câteva pagini, când începu să

se întrebe: „Dar cum e posibilă sculptarea unei asemenea legende? Ar fi nevoie de o bucată de marmură mare cât o frescă a lui Ghirlandaio.” Și nici nu putea un sculptor să

folosească toate elementele folosite în această luptă mitologică: ă

altare, torțuri

și, sulițe

și, coarne, lănci, trunchiuri de copac.

Marmura ar deveni un amalgam.

Își aminti un vers de mai devreme și răsfoi înapoi până

g s

ă i pasajul:

Aphareus ridică o bucat

ă de stânc d

ă in munte...

Imaginea era foarte vie pentru el. Deveni entuziasmat.

Asta putea fi tema unificatoare, for a ț unificatoare. Tema

lui! Din moment ce nu putea ar ta

ă toate armele folosite, va

folosi doar una, cea mai veche și care putea fi g s ă ită

pretutindeni: piatra.

Își d d

ă u jos c m

ă așa și brache și se întinse sub cuvertura

roșie, cu mâinile sub cap. Își dădu seama că fusese afară

toată ziua, printre oameni, și nu se gândise m c ă ar o dată la

nasul lui. Dar, la fel de importante, alte imagini începeau să

i se înghesuie în minte: nu Campo Santo sau Baptisteriul lui Pisano, ci B t

ă l

ă ia centaurilor.

— L ud

ă

at fie Domnul, spuse el. Sunt vindecat.

Rustici era încântat:

— Nu i

ț -am spus eu să schi e

ț zi cai? O operă de artă fără

189

un cal nu are nicio valoare.

Amuzat, Michelangelo îi răspunse:

— Acum, dacă po i

ț , arată-mi unde g s

ă esc niște

centauri... Tensiunea disp r

ă u din gr d

ă in .

ă Nimeni nu

pomenea de

Torrigiani sau de ceart .

ă Acesta nu fusese prins și

probabil nu avea să fie prins niciodată .

ă Entuziasmat de noul

lui proiect, Michelangelo se concentra pe rezolvarea temei alese. Poliziano, îmbujorat de plină

ă ere, îi făcea

ă un sumar al

rolului centaurului în mitologie, în timp ce Michelangelo schița

ș rapid, desenându-i așa cum își imagina el că ar putea arăta: calul întreg cu excepția

ș a umerilor, gâtului și capului,

în l

ă a

ș ndu-se din corpul animalului, torsul și capul unui bărbat

ă bat.

Nu-l interesau legendele mitologice, erau străine naturii lui. Era atras de realitate, atât cât o percepea. Pentru el, realitatea cea mai adevărată, cea mai semnificativă era figura bărbatului

ă bărbatului

ă ascuns ,

ă ce conștient

ț nea în ea îns ș

ă i prototipul

tuturor celorlalte forme și crea i

ț i.

Începu să caute în mintea lui un plan general, în care să

poată cuprinde cam dou z

ă eci de figuri. Câte scene separate

de ac i

ț une putea încadra? Care urma să fie centrul compozi i

ț ei, din care ochiul să se miște în mod logic, așa cum dorea sculptorul?

Pe sarcofagul b t

ă l

ă iei romane din Pisa și basorelieful

b t

ă l

ă iei lui Bertoldo, b r

ă ba i

ț i și femeile erau îmbr c

ă a i

ț . Din

moment ce urma să se întoarcă la legenda greacă, simți că
are dreptul să cioplească nuduri, neîncrâcate de coifuri,
haine și falduri care, după păr
erea lui, aglomerau bronzul

lui Bertoldo. Sperând să ajungă la simplitate și control, Michelangelo
elimină îmbrăcămintea, la fel cum elimină și caii, și multitudinea de
centauri și arme.

Dar nici această decizie nu îl făcu să avanseze. Nici măcar
Granacci nu îi putea fi de folos.

— N-a fost niciodată posibil să facem rost de modele nud.

190

— N-aș putea să închiriez un studio mic undeva, să
lucrez singur?

Granacci dă

ău din cap furios.

— Nu uita că ești protejatul lui Lorenzo. Tot ce faci se reflectă asupra lui.

— Atunci nu-mi rămân

ăne decât un singur lucru. O să

merg să

ăucrez la Cave Maiano.

Merse spre Settignano în răcoarea serii. În timp ce traversa câmpurile negre și râul de la baza defileului, avu un moment de neliniște.

Familia Topolino auzise de cearta cu Torrigiani. Ei cu siguranță nu aveau să facă o scenă așa cum a fost cea din casa Buonarroți când se întorsese pentru prima dată după

incident. Mama lui vitregă și mătușa plânseseră, unchiul blestemase, iar bunica stătuse tăcută, cu ochii uscați, dar

suferind pentru el, așa cum el însuși suferise.

Familia Topolino îl salută ca de obicei. Erau mulți

și

ț că

urma să petreacă noaptea la ei. Dacă remarcă r ni ă le de

pe fa a

ț lui, sau chiar priviră prin seara întunecată să vadă

cât de întinse erau acestea, nu observă.

La r s

ă r

ă it se sp l

ă ă în pârau, apoi se îndreptă pe drumul

format de carele cu boi pe marginea dealurilor spre carier , ă

unde pietrarii își începeau munca la o oră după r s ă r

ă itul

soarelui. De pe vârful muntelui privi jos spre un castel înconjurat de linii
paralele de m s

ă lini și vii. În carier ,

ă *pietra*

serena care fusese t i

ă ată în ziua anterioară era de un

turcoaz spre albastru, în timp ce blocurile mai vechi c p

ă ătau un ton bej. Zece coloane fuseseră completate împreună cu un bloc-
panteră uriaș, înconjurat de o mare de așchii. Pietrarii își prelucrau deja
uneltele, căci fiecare folosea dou z

ă eci și cinci de vârfuri pe zi, atât de repede

erau tocite de *pietra serena*.

Pietrarii erau bine dispuși și îl salutară veseli pe Michelangelo:

— Ai venit înapoi la carieră pentru o zi de muncă

cinstită? Pietrar o dată, pietrar pentru totdeauna.

191

— Pe vremea asta?, spuse Michelangelo în glum .

ă O să

stau la r c

ă oare sub copac și n-o să ridic nimic mai greu decât o bucată de cărbune.

Nu mai aveau nevoie de nicio explicație.

Pietra serena emana o c l

ă dură imens .

ă Pietrarii se

dezbr c

ă ară de haine până la brâu, rămânând în niște pantaloni scur i

ț , p l

ă r

ă ie de paie și sandale de piele.

Michelangelo îi urm r

ă ea. Ei nu puteau să pozeze, trebuiau

să taie norma de piatră pe ziua respectivă.

Corpurile lor slabe, aspre, “noduroase, erau departe de idealul grecesc de frumuse e

ț pe care îl v z

ă use în statuile

antice. Dar, sub soarele cald, pielea lor str l ă ucea ca

marmura lustruită, își foloseau fiecare mușchi al spatelui, umerilor și picioarelor pentru a t i

ă a și ridica piatra. Erau

complet dezinhiba i

ț în timp ce erau desena i

ț . Michelangelo

urm r

ă ea puterea care era îngropată în corpurile indestructibile ale acestor meșteșugari pricepu i ț .

La jum ta

ă tea dimine i

ț i, pietrarii se adunară în „sala” lor,

o peșteră tăiată la piciorul muntelui, în care temperatura era constantă tot anul. Acolo mâncară hering și ceap , ă cu

pâine și b ur

ă ă vin roșu Chianti. Michelangelo le povesti despre planul lui cu B t

ă l

ă ia centaurilor.

— Era și timpul ca partea asta de munte să nască un alt sculptor, spuse un pietrar tânăr, solid. Am avut tot timpul câte unul: Mino da Fiesole, Desiderio da Settignano, Benedetto da Maiano.

După câteva minute, ei se întoarseră înapoi la muncă și Michelangelo la desenat, prinzând acum detalii, tensiunea mâinilor, b t

ă tur

ă

ile de pe a doua falang ,

ă unde pielea era

întinsă de la i

ț nutul ciocanului și al d l

ă i

ț i. Cât de multe erau

de înv a

ăț t despre corpul uman! Câte mii de p r

ă i

ț complexe,

fiecare diferit ,

ă fiecare cu detalii fascinante. Un artist ar fi putut desena forma umană toată
via a

ț și totuși n-ar fi

surprins decât o frac i

ț une din fa e

ț tele ei schimbătoare.

Când soarele era deasupra capului, ap r ă ură câ i

ț va

b i

ă e i

ț , ducând pe umeri o bârnă lungă cu un șir de cuie, de 192

care atârna câte un coș cu prânzul fiec r ă ui b r

ă bat. Se

adunară din nou în „sal ”

ă . Pietrarii își împ r

ă tiră cu

Michelangelo supa de legume, carnea fiart ,

ă pâinea, brânza

și vinul, apoi se întinseră pentru o oră de somn.

Îl desenă în timp ce dormeau: întinși pe pământ, cu p l

ă r

ă iile peste faț ,

ă corpurile liniștite, odihnindu-se, cu linii

calme, forme somnolente. Când se treziră, copiii se întoarseră cu apă proasp
t

ă ă de b ut;

ă

acum învârteau ro i

ț le,

ascu i

țindu-și uneltele, folosind ciocanele și dălăi

țle,

ajutându-i. Michelangelo le schiță mâinile suple în acțiune.

Diminea a

țurmto

ăare, în timp ce părăsea palatul, fu surprins să fie oprit de un clă

ăugr

ă, care îl întreabă ce nume

are, îi dă

ău o scrisoare din faldurile sutanei negre și dispărău

la fel de liniștit pe câmp

ău. Michelangelo deschise

scrisoarea, văzu semnătura fratelui său și începu să

citească. Era o rugă pentru el să abandoneze tema pregăt

ă

atee, care nu făcea decât să îi pună sufletul în pericol. Și dacă nu putea să nu
facă chipuri cioplite, îl ruga să le facă

doar pe acelea sfin

țte de biserică.

„Bt

ă l

ă ia centaurilor e o poveste periculoas ,

ă concluziona

Lionardo, povestită i

ț e de un om pervertit. Renunță la ea și

întoarce-te în sânul Bisericii lui Christos.”

Michelangelo reciti scrisoarea, dând neîncrezător din cap. Cum putea
Lionardo, închis între zidurile m n ă

s

ă tirii, să

știe ce temă sculpta el? Și că îi fusese dată de Poliziano? El nu era decât un
ucenic. Cum putea cineva considera tema unui învăț c

ă el destul de importantă pentru a vorbi despre

ea? Era și un pic înfricoșat de cât de multe știau c l ă ug r

ă ii

din San Marco despre treburile tuturor.

Merse cu scrisoarea în *studiolo* și i-o ar t ă

ă lui Lorenzo.

— Dacă vă aduc vreun prejudiciu prin sculptarea acestei teme, spuse el
liniștit, poate că ar trebui să o schimb.

Lorenzo p r

ă ea obosit. Aducerea lui Savonarola la Floren a

ț fusese o greșeală și o dezamăgire.

— Asta e exact ce încearcă să îndeplinească Fra 193

Savonarola, să ne intimideze pe to i ț , și să impună cenzura

lui strict .

ă N-o să-l ajutăm să transforme Domul într-o Stinche64. Dacă cedăm în
detaliile mici, îi va fi și mai ușor să

câștige data următoare. Continuă- i

ț munca.

Michelangelo aruncă scrisoarea fratelui s u

ă într-un vas

etrusc din bronz de sub biroul lui Lorenzo.

11

Michelangelo luă câteva buc i

ăț de ceară de albine pură,

care le venea în role, și, punând un vas peste focul de c r

ă bune, o f r

ă âmiț .

ă Când se mai răci, o fr m

ă ântă cu

degetele în fâșii. Dimineață își umezi degetele cu terebentină, pentru a face ceara maleabilă. Din moment ce sculptura avea să fie în relief, jum ta

ă te din figuri urmau să

ias a

ă fără din marmură.

Bugiardini, cel cu fa a

ț rotund ,

ă care ajunsese să urască

piatra la fel de aprig ca și Granacci, începu să își petreacă

zilele în șopron, preluând treptat munca manuală și devenind ajutorul lui Michelangelo. Acesta îl puse să taie buc i

ăț de lemn de dimensiunea blocului de marmură pe care avea de gând să îl folosească și să treacă sârme prin el pentru arm tur

ă

.

ă Apoi începu să modeleze figurile de ceară pe baza schi e

ț lor pe care le f c

ă use, să le atașeze de

armătură, potrivind bra e

ț le, torsurile, picioarele și capetele,

așa cum aveau să fie în sculptura finală.

G s

ă i blocul pe care îl voia în curtea palatului. Bugiardini îl ajută să aducă marmura în șopron și să o așeze pe grinzi rotunde de lemn, pentru a-i proteja col ur

ț ile.

Michelangelo îi sim e

ț a puterea intensă doar privind-o.

Când a început să o fa e

ț teze lucra cu tot corpul,

sprijinindu-se pe ambele picioare și punându-și toată

greutatea în mâna cu care i

ț nea ciocanul, realizând astfel

echilibrul sculptorului: for a

ț de înl tur

ă

are trebuie să fie

64 Numele închisorii din Florența de la vremea respectivă.

194

egală cu marmura înl tur

ă

at ,

ă își aminti cum r z

ă uise odată o

tigaie cu o bucată de metal și cum simțise metalul în dinți.

Acum sim e

ț a marmura în vene.

Dorin a

ț lui era să-și exprime existența în spa i

ț u. Acesta

era motivul pentru care știa că trebuie să devină sculptor: pentru a umple
spa i

ț ul gol cu statui minunate, cu forme

armonioase din marmură nobil ,

ă exprimând sentimentele

cele mai bogate, cele mai profunde.

Blocul lui de patru picioare avea în structura sa vene precum cele ale
lemnului, înclinate spre r s

ă r

ă it. Îl verifică

dinspre est și întoarse blocul pentru a fi în aceeași pozi i ț e în

care se aflase și în trupul muntelui. Trebuia să sculpteze perpendicular pe
nervuri, spre nord și sud, altfel marmura i s-ar fi decojit în straturi

fragmentate.

Inspiră adânc, își ridică ciocanul și dalta pentru atacul de deschidere. Praful de marmură începu să îi acopere mâinile și fața

și, trecându-i prin haine. Îi plăcea

să ea să simtă praful

acesta când își atinge fața

și, era la fel cu atingerea

marmurii pe care o lucra. Avea impresia că devine una cu aceasta.

De obicei, sâmbătă

seara palatul se golea. Piero și Alfonsina mergeau să viziteze familiile nobile florentine, Giovanni și Giulio începeau runda de petreceri, Lorenzo c

ă

plăceri împreună cu grupul lui de tineri, după unele zvonuri participând la orgii cu bucurie

ă și femei.

Michelangelo nu știa dacă aceste povești sunt adevărate, dar a doua zi Lorenzo era întotdeauna obosit și neliniștit.

Guta de care suferea, moștenită de la tatăl

ă său,

ă îl i

ținea la

pat sau îl făcea să şchiopăteze prin palat, ajutat de un baston.

În asemenea seri, Michelangelo era liber să cineze cu Contessina şi Giuliano în loggia deschis

ă de la etajul de sus,

în aerul cald al nopii

ţi. Într-o astfel de seară,

ă în timp ce

mâncau pepene şi vorbeau la lumina lumânărilor,

Contessina îi povesti că citise comentariile lui Boccaccio despre centauri.

195

— Eu am depus

ă it deja bătă

ă l

ă ia original,

ă râse el. Scoase o

bucată de hârtie din buzunar şi un cîr

ă bune din pungă şi,

mişcând rapid cîr

ă bunele pe hârtie, îi spuse Contessinei ce

urmări

ă ea el să ob i

ț n .

ă Omul tr i

ă a și murea prin piatr .

ă

Pentru a sugera unitatea omului și a marmurei, voia să
creeze iluzia că personajele izvorăsc din blocul de piatr .

ă

To i

ț cei dou z

ă eci de b r

ă ba i

ț , femei și centauri urmau să fie

unul, fiecare o fa e

ț tă a naturii multilaterale a omului, și latura animalică, dar și cea umană,
atât feminină, cât și masculin ,

ă fiecare încercând să le distrugă pe celelalte.

Ar t

ă ă prin câteva mișc r

ă i rapide scopurile structurale pe

care voia să le îndeplinească :

ă cele trei „etaje” de figuri,

fiecare nivel în relief, dar plin de vitalitate, formele pe jumătate

ă te eliberate dând impresia că sunt de sine stătătoare, fiecare chip radiind
forță.

— Te-am auzit o dată spunând că în spatele unei sculpturi trebuie să fie și
venera

ție. Ce venerezi tu în

versiunea ta despre bătlia omului?

— Opera de artă suprem :

ă corpul masculin, cu

expresivitatea și frumusețea

ă a lui infinită.

Contessina se uită involuntar la picioarele-i sub ție și la

sânii ce abia îi mijeau, apoi îi întâlnește amuzată privirea:

— Aș putea să te șantajez pentru această adorare pe care

ă ai

ă corpului uman. Platon ar putea fi de acord cu tine, dar Savonarola te-ar
arde ca eretic.

— Nu, Contessina. Admir omul, dar îl ador pe Dumnezeu pentru că l

ă a creat.

Râseră amândoi, cu capetele apropiate. Michelangelo văzu ochii Contessinei îndreptați

ț spre uș ,

ă apoi și-i ridică

brusc și obrajii i se îmbujorar .

ă Se întoarce și el și îl v z

ă u pe

Lorenzo care, era limpede, st te

ă a acolo de mai multă

vreme. Intimitatea lor invadase camera. Michelangelo nu fusese conștient de ea. Dar acum, întreruptă în culmea ei, avea o aură ce nu-i putea sc p

ă a nici lui, nici Contessinei și

nici lui Lorenzo.

Acesta stătea tăcut, cu buzele strânse.

196

— ...noi... discutam... am f c

ă ut niște schi e

ț ...

Severitatea dispăru de pe fa a

ț lui Lorenzo. Înainta

pentru a privi desenele.

— Giulio mi-a spus că vă întâlniți

tu. Prietenia voastră e

folositoare pentru amândoi. E important ca artiștii să aibă

prieteni. Și Medicii de asemenea.

Câteva nopți

tu mai târziu, când luna era plină și aerul înmiresmat, stăteau împreună la fereastra bibliotecii, privind spre Via Larga și dealurile înconjurătoare.

ă oare.

— Florența

tu e plină de magie în lumina lunii, suspină

Contessina. Aș vrea să o pot privi de undeva de sus.

— Știu eu un loc, exclamă el. Chiar peste râu. E ca și cum i

tu -ai putea întinde brațele

tu le și ai îmbrățișa

ă tu șa orașul.

— N-am putea să mergem? Adică,

ă acum? Ne putem

strecura prin grădina

ă înă din spate, separat. O să-mi iau pelerina cu glugă.

ă

O luară pe drumul pe care mergea el întotdeauna, în unghi ascuțit spre Ponte alle Grazie, traversând râul Arno și urcând spre bătăniele fort. Stând pe parapetul de piatră, văd că era

ca și cum își legănau picioarele în râul ce traversa orașul.

Michelangelo îi arată vila tatălui ei, în Fiesole, cu Badia chiar lângă ea, zidul cu opt turnuri ce aparțin orașului la

poalele dealului Fiesole, înghesuiala albă și strălucitoare a Baptisteriului, Domului și Campanilei, Signoria, cu turlă înalte din piatră aurie, orașul oval închis de ziduri și râul și, pe partea lor, Palatul Pitti, luminat de lună, construit cu

piatra din propria carieră din grădina

la Boboli, chiar sub

parapet.

Stăteau aproape unul de celălalt

și alt, mângâia în

lună de lună.

ă

Erau prinși de frumusețea

de orașului și de dealurile care îi

îmbracă

ăţ sau la fel de drăgăstos cum era Floren a

ţ îmbr i

ăţ şată

de zidurile ei. Degetele lor se c uta

ă

ră încet pe suprafa a

ţ

aspr

ă a pietrei, se atinseră şi se împletiră.

Apropierea lor nu r m

ă ase f r

ă ă urm r

ă i. Lorenzo, care

făcea b i

ă la Vignone de câteva zile, îl chemă din gr d

ă in .

ă

197

Era aşezat la masa mare din biroul s u, ă ce avea pere i

ţ i

acoperi i

ț cu harta Italiei și a lumii și cu un desen al castelului Sforza din Milano.
Mesele și rafturile erau încr

ă cate cu o colec i

ț e de vase de piatră, fildeșuri, volume

legate în piele purpurie ale lui Dante și Petrarca, o biblie legată în catifea cu
ornamente de argint. Lângă Lorenzo stătea secretarul său, *ser* Piero da
Bibbiena. Michelangelo nu avea nevoie să i se spună de ce fusese chemat.

— A fost în siguranță ,

ă Excelență. Lângă mine tot timpul.

— Am auzit. Chiar credeai că nu o să fiți văzuți? Giulio a văzut-o ieșind pe
poarta din spate.

Trist de-a binelea, Michelangelo răspunse:

— A fost imprudent. Apoi își ridică ochii de pe covorul persan bogat
ornamentat și spuse cu căldur :

ă era atât de

frumos acolo sus! Floren a

ț ar ta

ă ca o carieră de marmură,

cu bisericile și turnurile t i

ă ate parcă dintr-un singur strat de

piatră.

— Nu pun la îndoială purtarea ta, Michelangelo. Dar *ser* Piero î i

ț pune la îndoială în e

ț lepciunea. Știi că Floren a

ț e un

oraș clevetitor.

— N-ar îndr z

ă ni să vorbească de r u

ă o copil .

ă Lorenzo

privi fa a

ț lui Michelangelo pentru un moment.

— Contessina nu mai poate fi numită o copil .

ă Crește

rapid. Până acum nu mi-am dat seama. Asta e tot, Michelangelo, po i

ț să te întorci la munca ta, știu că ești ner b

ă d to

ă r s o

ă reîncepi.

Michelangelo nu se mișcă, deși fusese concediat.

— Pot să fac ceva să îmbunăt e

ă ț se situa i

ț a?

— Am f c

ă ut deja eu asta.

Lorenzo veni din spatele biroului și își puse ambele mâini pe umerii tremur
to

ă ri ai băiatului.

— Nu fi nefericit. N-ai avut inten i

ț i rele. Schimbă-te

pentru cin , v

ă

reau s c

ă unoști pe cineva.

Ultimul lucru pe care și-l dorea Michelangelo în triste e ț a

lui era să ia masa cu șaizeci de musafiri. Dar nu era momentul pentru
neascultare. Se sp l

ă ,

ă stropind totul în

198

jur, își trase tunică roșie de mătase și se îndreptă spre sufragerie, unde un
servitor îl conduse spre locul pe care Lorenzo i-l rezervase lângă

Gianfrancesco Aldovrandi, membru al uneia dintre familiile de vază din Bologna.

Lorenzo îl numise pe Aldovrandi *podestà* al Florenței în

1488. Lui Michelangelo nu-i stătea mintea la conversație,

simi

țindu-și stomacul strâns de neliniște. Aldovrandi îi acordă îns

ă toată atenția

ț a sa.

— Excelența

ț Sa a avut amabilitatea de a-mi arată

desenele tale și marmura „Madona cu pruncul”. Sunt impresionat.

— Vm

ă

ul um

ț

esc.

— Nu fac complimente gratuite. Spun asta pentru că și eu sunt un admirator al sculpturii și am crescut cu opera minunată

ă lui Jacopo della Quercia.

Uimit, Michelangelo îl întreabă cine era acesta.

— A, de aceea l-am întrebat pe Il Magnifico dacă aș

putea să î i

ț vorbesc. Jacopo della Quercia nu este cunoscut în Floren a

ț , dar totuși el este unul dintre cei mai mari sculptori ai Italiei. A fost un dramaturg în piatră, așa cum Donatello a fost un poet. Sper că vei veni la Bologna și-mi vei permite să î i

ț arăt operele lui. Ar putea avea o influență

profundă asupra ta.

Michelangelo ar fi vrut să r s

ă pundă că o influență

profundă era exact ceea ce dorea el să evite. Totuși vorbele lui Aldovrandi fură o profe i

ț e.

În cursul zilelor urm to

ă are, Michelangelo îi auzi pe Piero

și pe Alfonsina protestând de câteva ori față de

„posibilitatea impardonabilă ca un om de rând să aibă

rela i

ț i atât de intime cu un Medici”. Și *ser* Piero da Bibbiena îi scrisese lui Lorenzo la b i

ă o notă voalat ,

ă dar puternic ,

ă

spunând: „Dacă o decizie nu este luată în legătură

ă cu

Contessina, s-ar putea să regretăm”. Michelangelo avea să

afle de-abia câteva nopți

mai târziu ce a vrut să spună

Lorenzo cu „repararea situației

ei”. Contessina fusese trimisă

în vizită la a

țară, la vila Ridolfi.

199

12

Primi un mesaj de la tatăl său. Familia era îngrijorată

pentru Lionardo, despre care se spunea că era bolnav în Mân

ă

s

ă tirea San Marco.

— Nu ai putea să-ți

folosești relații

cu familia Medici

pentru a intra să-l vezi pe Lionardo?, întrebă Lodovico când Michelangelo se duse acasă.

— Niciun străduitor

ă nu e lăsat să intre în chiliile călugărilor.

— San Marco e o biserică și mănăstire a Medicilor, construită de Cosimo și finanțată

de Lorenzo, spuse bunica

lui.

După câteva zile, Michelangelo văzu că cererea lui fusese ignorată.

Apoi află că Savonarola urma să predice în

San Marco duminică următoare.

— Că

ă nu

ă nu

ă nu o să fie cu toată

și acolo, îi zise Bertoldo. O să-ți

și

poți

și vedea fratele. Poate chiar vei și vorbi cu el. Adu-mi și mie vești despre Lionardo.

San Marco era plin

ă ut r c

ă oroasă diminea a

ț devreme.

Planul lui de a ocupa o pozi i

ț e lângă ușa laterală ce ducea

spre m n

ă

s

ă tire, astfel încât Lionardo să treacă pe lângă el, a fost dat peste cap de prezen a

ț unui șir strâns de călugări

în sutane negre care se rugau și cântau în cor încă

dinaintea zorilor. Glugile le erau trase atât de mult, încât fe e

ț le le erau ascunse. Era imposibil pentru Michelangelo să

vadă dacă și Lionardo era în grup. Biserica nu era plin .

ă

Când un murmur anunță intrarea lui Savonarola, Michelangelo se așeză pe marginea unei b nc

ă i, aproape de

amvon.

Prea pu i

ț ne lucruri îl diferen i

ț au pe Savonarola de ceilal i

ț

cincizeci de c l

ă ug r

ă i, în timp ce urca scările. Capul și fa a

ț îi

erau ascunse sub gluga dominican ,

ă cu o siluetă firavă sub

sutană. Michelangelo nu-i putea vedea decât vârful nasului și ochii întuneca
i

ț . Vocea lui dură avea accent nordic. La

început a vorbit calm, dar luă imediat un ton poruncitor în 200

timp ce își expunea teza privind corup i ț a preo i

ț lor.

Michelangelo nu auzise niciodat ,

ă nici în cele mai înfocate

atacuri de la palat, cea mai mică parte din acuzele pe care Savonarola le
aducea acum clerului: preo i ț i erau mai

degrabă politicieni decât oameni ai spiritului, plasa i ț în

biserică de familiile lor pentru câștiguri lumești, erau carieriști și oportuniști, căutând doar bogă

ție și putere. Se

făceau vinovați

ț de simonie, nepotism, mită, de vânzarea relicvelor și acumularea de câștiguri: „Preacurvia clerului a umplut lumea”.

Devenind înfierbântat, Savonarola își dădea deoparte

gluga și Michelangelo reuși să vadă pentru prima dată fața

acestui călugăr

ă. Era la fel de tulburat

ă are emoții

țonal

precum cuvintele pe care le rostea cu pasiune crescândă și rapiditate, cu o gură asimetrică, având buza de sus subțire

și la fel de uscată ca materialul cămășii

ă îi ce o purta, iar buza

de jos mai cur

ă noasă și voluptuoasă decât a lui Poliziano.

Ochii negri ce strălu

ă ulgerau până în cele mai îndepărtate

ă tate

col ur

ț i ale bisericii erau scufunda i

ț în obrajii înal i

ț și trași,

semnul evident al postului. Nasul îi era proeminent, cu o muchie masivă și
nările umflate. Avea o expresie dramatică, pe care n-ar fi putut-o inventa
niciun artist, ci doar Savonarola însuși. Structura oaselor îl fascina pe
Michelangelo ca sculptor, c c

ă i b r

ă bia, ca o marmură

întunecată, era cioplită din aceeași carne ca și buza atârnată de jos, lustruită
cu șmirghel și piatră ponce.

Michelangelo își dezlipi ochii de Savonarola pentru a auzi mai bine
cuvintele care erau turnate acum precum bronzul topit, cu vocea umplând
biserica, reverberând în fiecare bolt ,

ă întorcându-se să invadeze urechea stângă

dup c

ă e o plesnise și înroșise pe cea dreaptă.

— Am v z

ă ut cum ambi i

ț a mândră a invadat Roma și a

murd r

ă it totul, până a devenit o boarfă falsă și trufaș .

ă O,

Italia! O, Roma! O, Floren a

ț ! Ticăloșiile voastre, păcatele

voastre, preacurvia voastr ,

ă falsurile voastre, r ut

ă

i

ăț le

voastre ne umplu de mâhnire. Renun a

ț i

ț la spectacolele și

201

pref c

ă to

ă ria voastr .

ă Renun a

ț i

ț , vă spun, la amantele și

b i

ă e i

ț i cu care vă iubi i

ț . P m

ă ântul e acoperit de sânge și

preo i

ț mii nu îi pas .

ă Sunt într-adev r

ă departe de

Dumnezeu, acești preo i

ț a căror unică preocupare este să-și

petreacă nop i

ț le cu târfe și zilele bârfind împreună prin sacristii! Chiar altarul a fost
transformat într-o pr v ă l

ă ie.

Sacramentele sunt tejgheaua simoniei voastre. Dorin e ț le

voastre v-au transformat într-o târfă neobr z ă ată. Pe

vremuri vă era m c

ă ar rușine de p c

ă atele voastre. Pe

vremuri, preo i

ț i aveau bun v

ă oin a

ț de a-și prezenta fiii

nelegitimi ca fiindu-le nepo i

ț . Acum nu se mai deranjează

cu asta. Domnul spune: „O să cobor asupra vulgarit i ăț i și

ticăloșiei, asupra târfelor și palatelor voastre”.

Îi biciui apoi pe florentini, spunând că Dante folosise Floren a

ț ca model pentru orașul Dis:

De aceea-n cercu-al doilea se-ncuibează

Curvii, și furt, și vrăji, și-nșel c

ă iune,

Și-abuz, și fals, și toată lingușirea,

Și alte-asemenea căi de spurcăciune.[65](#)

Adunându-și voin a

ț , căci vocea lui Savonarola era

paralizantă, Michelangelo se uită împrejur și văzu congrega i

ț a stând laolaltă ca un singur individ.

— Toată Italia va sim i

ț mânia lui Dumnezeu. Orașele ei

vor c d

ă ea pradă dușmanilor. Sângele va curge râuri pe străzi. Crimele vor fi ceva obișnuit. Pute i

ț scăpa doar dacă

vă pocăi i

ț . Pocăi i

ț -vă! Pocăi i

ț -vă!

Strig tul

ă

„Poc i

ă ți-vă!” fu repetat de ecou în biserică de o

sută de ori, în timp ce Savonarola se acoperi cu gluga, ascunzându-și fa a

ț , se rugă mult timp în t c

ă ere, apoi coborî

de la amvon și ieși pe ușa ce ducea spre chilii, l s ă ându-l pe

Michelangelo profund mișcat, un pic exaltat și un pic dezgustat. Când se trezi din nou afară în soarele fierbinte din piață st te

ă a clipind des, nevrând să se întoarcă acasă

65 „Infernul” – Cântul XI, traducere de George Coșbuc.

sau la palat, neștiind ce să creadă. Apoi trimise vorbă

tatălui său că nu reușise să îl vadă pe Lionardo.

Starea lui de tulburare se risipi când primi un bilet din partea lui Lionardo, prin care acesta îl ruga să vină la San Marco la rug c

ă iunea de sear .

ă M n

ă

s

ă tirea era frumoasă, la

apusul soarelui, cu iarba proasp t

ă t i

ă at ,

ă cu tufișurile tunse,

cu iasomia și floarea-soarelui crescând în arcadele umbroase, o atmosferă liniștită și izolată de lume. Lui Michelangelo, Lionardo îi p r

ă u la fel de tras la față ca și

Savonarola.

— Familia își face griji pentru sănătatea ta.

Capul lui Lionardo se cufundă mai adânc în glug .

ă

— Familia mea este familia lui Dumnezeu.

— Nu fi f a

ăţ rnic!

Când Lionardo vorbi din nou, Michelangelo sim i ţ o

umbr

ă de afec i

ţ une.

— Te-am chemat pentru că ştiu că nu eşti p c

ă to

ă s. N-ai

fost corupt de c tr

ă e palat. Chiar trăind în mijlocul Sodomei

şi Gomorei, n-ai devenit depravat, ai tr i ă t precum un

pustnic.

Amuzat, Michelangelo îl întrebă:

— Cum de ştii lucrurile acestea?

— Ştim tot ce se întâmplă în Florenţa.

Lionardo f c

ă u un pas în spate, îşi ridică mâinile osoase şi continu :

ă

— Fra Savonarola a avut o viziune. Familia de Medici, palatul, toate operele de artă obscene și nelegiuite din palat vor fi distruse. Ei nu se pot salva. Dar tu poți, căci

sufletul tău nu este încă pierdut. Poți

ă ește-te și părăsește-i

cât încă mai poți

ți.

— Savonarola a atacat preoții

ți mea, i-am auzit predica,

dar nu l-a atacat pe Lorenzo.

— O să poți

ți nă nouă

ă prezece predici, începând cu Ziua

Tuturor Sfinților

ților, până la Bobotează.

ă La sfârșitul lor,

Florența

ți și Medicii vor fi în flăcări.

Stăteau unul lângă celălalt, în coridorul neaerisit de 203

lângă mănăstire

ă

s

ă tire. Michelangelo era prea șocat ca să poată
vorbi.

— Nu vrei să te salvezi?, îl imploră Lionardo.

— Avem idei diferite. Nu putem fi cu toți
ț i la fel.

— Ba putem. Lumea trebuie să devină o m n

ă

s

ă tire la fel

ca aceasta, unde toate sufletele sunt salvate.

— Dacă sufletul meu va fi salvat, asta se va întâmpla doar prin sculptur .

ă Aceasta este credin a

ț și orânduiala

mea. Ai spus că tr i

ă esc precum un pustnic. Munca mea mă

p s

ă trează astfel. Atunci cum poate ea să fie rea? Nu mi-a dat oare Dumnezeu
și mie o alegere, atât timp cât îl slujim amândoi în mod egal?

Ochii lui Lionardo îi fixă o clipă pe ai lui Michelangelo.

Apoi dispăr

ău, după

ăo uş, p

ă

enişte scăr

ăi.

„Probabil s-a dus într-o chilie decorată de Fra Angelico!”, îşi spuse în gând Michelangelo, cu triste e

ţ.

Simi

ţcă e dator faţă de Lorenzo să participe la predica din Ziua Tuturor Sfini

ţlor. De această dată,

ăbiserica era

plin.

ăDin nou Savonarola începu liniştit, cu o prezentare generală, explicând misterele liturghiei şi unitatea cuvântului divin. Nou-veni i

ţi păreau dezamăgi i

ţ. Dar

c l

ăugr

ă ul de-abia se încălzea. În curând trecu la oratorie, apoi într-un crescendo rapid, vocea lui puternică biciui congrega i

ț a cu o elocvență înfl c

ă r

ă at .

ă Atac d

ă in nou clerul:

— A i

ț auzit vorbele „Binecuvântată este casa vizitată de un preot gras”. Dar va veni o vreme când se va spune mai degrabă „Nenorocită e acea cas ”

ă . Ve i

ț sim i

ț t i

ă șul s b

ă iei.

Nenorociri se vor abate asupra voastr .

ă Aceasta nu se va

mai numi Floren a

ț , ci un bârlog de ho i

ț , de infamie și de

vărsare de sânge.

.

Îl atacă apoi pe cămătari:

— Sunteți

tu vinovați

tu de avariți

tu e, voi ați

tu corupt magistrați

tu i

cu funcți

tu ile lor. Nimeni nu vă poate convinge că

împrumutatul banilor e cam tu

ă ,

ă ci îi considerați

tu proști pe

aceia care nu o practică și ei.

Atacă apoi moralitatea Florenței

tu i:

204

— Ați

tu îndeplinit profeți

tu a lui Isaia – „Și precum Sodoma și

Gomora, își dă pe față nelegiuirea, f r

ă ă s

ă și-o ascund ”

ă – și

pe a lui Ieremia – „Ți-ai p s

ă trat fruntea de târf ,

ă n-ai vrut să

te rușinezi”.

Apoi spuse:

— Am jurat să nu mai fac profe i

ț i, dar o voce din noapte

mi-a zis: „Nenorocitul, nu vezi că e voia Domnului să

continui?” De aceea nu pot să nu prezic. Și vă spun vou : ă

să ști i

ț că vremuri nemaiauzite ne așteaptă!

Un murmur profund cuprinse biserica. Multe dintre femei plâneau.

Michelangelo se ridic ,

ă se îndreptă spre culoarul lateral,

urm r

ă it până la ușă de vocea aspră a lui Savonarola.

Traversă Pia a

În San Marco, intra în grădină și se retrase în
sopron, tremurând ca scuturat de friguri. Se hotărâ să nu se
mai întoarcă la biserică.

Ce legătură avea el cu denunț

rea

desfrâului și cupidității?

13

Contessina îl găsi

în bibliotecă, unde fusese

ea schi e

după

ilustra

ile dintr-un manuscris vechi. Fusese plecată câteva săptămâni. Fața

ei era foarte palidă. El sări în picioare.

— Contessina, ai fost bolnavă? Așează-te.

— Trebuie să îmi

să spun ceva. Se prăbuși

în scaun,

aplecându-se în față spre șemineul rece, parcă încercând să zădărească

mâinile. Contractele au fost stabilite...

— Contractele?

— Pentru c s

ă to

ă ria mea... cu Piero Ridolfi. N-am vrut să

află din bârfele palatului.

Michelangelo ezită o clipă, apoi întrebă brusc:

— De ce ar trebui să mă afecteze pe mine? Toată lumea știe că fetele din familia Medici se c s

ă to

ă resc din ra i

ț uni

politice: Maddalena cu Franceschetto Cibo, fiul Papei, Lucrezia cu Jacopo Salviati...

— Nu știu dacă ar putea să te afecteze pe tine, 205

Michelangelo, mai mult decât mă afectează pe mine.

Ochii lor se întâlniră pentru prima dată.

— Și te afectează ?

ă

— Cum s-ar putea asta? Toată lumea știe că „fetele din familia Medici se căsătoresc din ra i

ț uni politice”.

— Iartă-mă, Contessina! M-a rănit vestea ce mi-ai dat-o.

— Nu-i nimic, zâmbi ea melancolică. De-acum te cunosc.

— Și c s

ă to

ă ria... când?

— Mai e vreme. Sunt prea tânără. Am cerut încă un an.

— Totuși s-au schimbat toate.

— Nu pentru noi. Înc s

ă untem prieteni.

După un moment de tăcere, Michelangelo întreabă:

— Piero Ridolfi n-o să te facă nefericit ?

ă Crezi că te

iubește?

Contessina îl privi cu capul plecat.

— Nu trebuie să vorbim despre asemenea lucruri. O

să-mi fac datoria. Dar sentimentele mele îmi aparțin.

Se ridică și se apropie de el. Michelangelo își i ț nea capul

plecat, precum un animal pe vreme de furtun .

ă Când o privi

în sfârșit, văzu lacrimi licărindu-i în ochi. El își întinse mâna, într-o doar ,

ă iar ea își strecură ușor degetele între ale lui, până ce mâinile lor se
împreună strâns. Apoi ea se retrase, lăsând în urmă un parfum vag de
mimoze și o uscăciune arz to

ă are în gâtul lui.

Nu avea cum să scape de vocea lui Savonarola care-i suna încă în urechi, c c

ă i avertismentul lui Lionardo deveni

realitate, în mijlocul celei de-a doua predici împotriva viciilor din Floren a

ț , Savonarola se îndreptă brusc împotriva

familiei de Medici, dând vina pe Lorenzo pentru r ul ă din

oraș, prezise dec d

ă erea familiei guvernatoare și a Papei de

la Vatican, ca punct culminant.

Academia Platon se întruni în mare grabă în *studiolo*.

Michelangelo le povesti despre primele două predici, apoi le spuse de
avertismentul lui Lionardo. Chiar dacă Lorenzo își ducea lupta lui
înverșunată cu Vaticanul, în acel moment dorea să păstreze pacea cu Papa
Inocen i

ț u al VIII-lea din

206

cauza lui Giovanni, care mai avea doar câteva luni de așteptat până la
numirea deplină în func i

ț a de cardinal și

plecarea la Roma pentru a reprezenta familia de Medici.

Papa ar fi putut crede că, din moment ce Lorenzo îl chemase pe Savonarola la Floren a

ț și rebelul predica într-o

biserică a familiei de Medici, acesta ataca papalitatea cu știin a

ț și sus i

ț nerea lor.

— Bine că mă atacă și pe mine în același timp, murmură

Lorenzo.

— Pur și simplu trebuie să-l reducem la t c

ă ere, morm i

ă

Poliziano.

— Trebuie doar să punem cap t

ă profețiilor lui, spuse

Lorenzo. Acestea nu fac parte nici din religia noastră , ă nici

din obliga i

ț ile lui. Pico, trebuie s f

ă aci m c

ă ar atâta.

Primul abandon sosi din gr d

ă ina de sculptur .

ă Granacci

raportă c

ă Baccio cel iubitor de pl c

ă eri r m

ă ânea t c

ă ut ore în

șir, apoi disp r

ă ea câte-o zi-dou .

ă Curând începu să facă

remarce răutăcioase la adresa membrilor familiei de Medici, apoi începu să laude virtu i

ț le lui Savonarola și ale vie i

ț i din

m n

ă

s

ă tire. Într-o zi dezerta pentru dominicani.

Predicile lui Savonarola din San Marco atr g

ă eau acum o

mul i

ț me atât de mare, încât spre sfârșitul lui martie, în a doua duminică din postul mare, se mută în catedral .

ă Zece

mii de florentini st te

ă au înghesui i

ț unul într-altul și păreau

pitici în enormitatea spa i

ț ului din jurul lor.

În cele câteva luni care trecuseră de când Michelangelo îl auzise predicând în Biserica San Marco, epuizat de post și de rug c

ă iuni, Savonarola abia își putea aduna puterile pentru a urca scările spre amvon. Își asuma identificarea completă cu Christos.

— Așa cum pute i

ț vedea și auzi, nu vorbesc cu glasul

propriu, ci cu al Domnului. Eu sunt vocea Lui pe p m ă ânt.

Un curent rece înfiora asisten a

ț . Savonarola era la fel de

emo i

ț onat ca și ascultătorii săi.

Michelangelo își stabili ora sosirii la Dom spre sfârșitul slujbei, pentru a-și întâlni tatăl și restul familiei, care 207

plecaser

ă de la Santa Croce pentru a-l auzi pe noul profet.

Stătea după ușă privind la firidele decorate de Donatello și Luca della Robbia, de fiecare parte a altarului central: sculpturi de marmură reprezentând copii la joacă , ă cântând,

dansând, râzând, cu instrumente muzicale, într-un spirit pur grecesc în dragostea lor pentru viață ,

ă în demonstra i

ț a lor

pentru frumuse e

ț a trupurilor lor tinere. Pentru

Michelangelo, aceste statui spuneau: „Oamenii sunt buni!”, în timp ce Savonarola tuna: „Umanitatea e pervertită!”

Cine avea dreptate? Donatello și della Robbia? Sau Savonarola?

Atmosfera deprimantă din biserică se mutase și asupra mesei de prânz a familiei Buonarroti. Lucrezia plângea.

— Omul acela e rău! Mi-a stricat bunătațe de vițel alb.

Lodovico, de-acum înainte, dacă vrei să ascu i

ț predica lui

Savonarola, să fie după, și nu înainte de prânz.

Chiar dacă orașul era zguduit de curentul prefacerii religioase, Michelangelo își continua calm munca. Spre deosebire de Savonarola, el nu era convins că Dumnezeu vorbea prin mâinile lui, dar simțea

că Dumnezeu îl vedea

munca și era mulțumit

de

ea.

Simțea

că o admira

și e dușman

al

asă pentru Savonarola.

Oare nu era și el un idealist? Cât despre fanatismul lui, nu-i spusese Rustici: „Ești ca Savonarola, postești pentru că nu te poți

opri din muncă la mijlocul zilei”?

Michelangelo se strâmbase când auzise acuzațiile ale lui

Rustici. Totuși nu era și el dedicat sarcinii de a revoluționa

sculptura în marmură precum Phidias transformase sculptura egipteană,

ci a cultului morții

și, în cea umană

ă reac ?

ă

N-ar fi fost și el dispus să postească și să se roage până

abia ar fi avut puterea să se târâie spre gr d

ă în ,

ă în atelierul

său, dacă de asta ar fi fost nevoie?

Și care era problema dacă Dumnezeu le vorbea copiilor Lui? Cu siguranță avea acest drept. Și puterea. El credea în Dumnezeu. Dacă Dumnezeu putuse crea pământul și omul, oare nu putea crea un profet sau un sculptor?

208

Signoria îl invită pe Savonarola să țină o predică în sala

mare din Palazzo della Signoria. Lorenzo, cei patru platonicieni și membrii de vază ai familiei de Medici din oraș își anun a

țin ră inten i

țin a de a fi prezen i

țin . Michelangelo își

ocupă locul pe bancă între Contessina și Giovanni, cu fa a țin

spre podiumul pe care Savonarola stăte ă a dinaintea unui

pupitru de lemn, cu mai-marii orașului așeza i

țin în spatele lui.

Când Savonarola îl făcu tiran pentru prima dată pe Lorenzo, Michelangelo v
z

ă u buzele acestuia schi â

ț nd un

zâmbet vag. El însuși abia auzea cuvintele, c c

ă i privea de-a

lungul pere i

ț lor albi ai mării s l

ă i, cu panourile acoperite de

ghips alb pur, gândindu-se ce fresce minunate ar putea fi pictate acolo.

Zâmbetul lui Lorenzo disp r

ă u când Savonarola își înte i

ț

atacul: tot r ul

ă

și tot binele orașului depindea de

conduc to

ă rul lui, a c r

ă ui responsabilitate era enorm .

ă Dacă

el urma calea cea dreapt ,

ă tot oraşul avea să fie cur a

ăţ t.

Tiranii sunt incorigibili pentru că sunt mândri. Ei lasă totul în mâinile unor
miniştri r i

ă . Nu îi ascultă pe cei săraci şi nu îi

condamnă pe cei boga i

ţ . Corup votan i

ţ i şi sporesc poverile

de pe umerii poporului.

Acum, Michelangelo începu să asculte cu aten i

ţ e, c c

ă i

Savonarola îl acuza pe Lorenzo de confiscarea Fondului de Zestre al Floren
e

ţ i, bani pl ti

ă i

ţ trezoreriei oraşului de

familiile s r

ă ace ca o garan i

ţ e pentru o zestre eventual ,

ă

fără de care nicio fată toscană nu avea vreo speranță de c s

ă to

ă rie. Monahul spunea că Lorenzo ar fi folosit acei bani pentru a cumpăra
manuscrise nelegiuite și opere de artă

afurisite, pentru a organiza bacanale prin care îi d d ă ea pe

locuitorii Floren e

ț i prad

ă diavolului.

Obrazul întunecat al lui Lorenzo se înverzi.

Savonarola încă nu terminase: „Tiranul Lorenzo trebuie să plece. Signoria
necinstită ce este așezată în spatele lui trebuie să plece. Judec to

ă rii, oficialii, trebuie să plece. Un

nou guvern m

ă ânt, condus după un nou set de legi stricte

trebuie instituit, pentru a transforma Floren a ț în Orașul

209

Domnului”.

Cine urma să guverneze Floren a

ț ? Să revizuiască legile

și să le pună în aplicare?

Savonarola.

Era porunca lui Dumnezeu.

14

Când Michelangelo ajunse în *studiolo* îl găsi acolo pe Fra

Mariano. Predicatorul umanist de la San Gallo își pierduse credincioșii în favoarea lui Savonarola. Michelangelo se așeză pe locul lui obișnuit la masa joasă și își luă un măr pe

farfurie.

— Nu o s

ă dezmin i

ț m calomniile la adresa noastră ale lui

Savonarola, spuse Lorenzo. Lucruri precum Fondul de Zestre pot fi verificate de orice florentin. Dar profețiile lui

despre nenorocirile ce urmează p

ă rovoacă isterie în Florența

ț.

Fra Marino, m-am gândit că dumneata ar trebui să îi r s

ă punzi lui Savonarola. Aș vrea să îi i

ț sugerez ideea unei

predici pe baza versetului 1:7 din Faptele Apostolilor: „Nu vi se cuvine vouă să știți vremurile sau soroacele pe care Tatăl Ceresc le-a păstrat sub stăpânirea sa”.

Fa a

ț lui Fra Marino se lumineă.

— Aș putea să prezint istoria profe i

ț ilor, c i

ă le prin care

Dumnezeu vorbește poporului s u

ă și să ar t

ă că tot ce-i mai

lipsește lui Savonarola e cazanul vrăjitorului...

— Ușurel, spuse Lorenzo. Predica dumitale trebuie să fie liniștită și de
netăgăduit, în faptă cât și în logică, astfel încât oamenii să vadă diferen a

ț dintre revela i

ț e și vrăjitorie.

Discu i

ț a se învărti în jurul materialului biblic și literar ce urma să fie folosit de
Fra Mariano. Michelangelo mancă

pu i

ț n din m r

ă , apoi ieși neobservat de nimeni.

Urmă o lună de muncă liniștită și continu .

ă Michelangelo

evită contactul cu lumea exterioară, mâncând și dormind pu i

ț n, concentrându-se asupra celor dou z

ă eci de personaje

împletite în blocul lui de marmur .

ă

210

În palat se răspândi vestea că to i ț credincioșii ar trebui

să meargă în Joia Sfântă la San Gallo, pentru a-l auzi pe Fra Mariano cum îl face praf pe Fra Savonarola. Când Michelangelo intră în biserică, găsi acolo fiecare familie importantă din Toscana: nobili, latifundiari, negustori, înv a

ăț i

ț , c l

ă to

ă ri din Europa și Anglia, membrii Signoriei, judec to

ă ri și consilieri din cele patru cartiere ale Floren e ț i.

Fra Mariano urcă în amvon și își începu predica elegant, cu vocea sa cultivată, citându-l pe Cosimo de Medici:

„Statele nu sunt conduse cu *Paternoster* [66](#) ”, lucru care a adus un val de râsete. Apoi vorbi erudit despre nevoia separării bisericii de stat și despre pericolele la adresa libert i

ăț i umane, când cele două institu i

ț i au fost combinate

în trecut.

Era un început bun. Lorenzo stătea

ă a relaxat pe bancă.

ă Cei

de față ascultau absorbiți

ți, cu satisfacție

te crescând,

ă în timp

ce Mariano progresa cu pași logici, citând din Scriptură, ă

pentru a arăta

ă adevăratul rol al bisericii și locul ei în viața

spirituală a poporului.

Apoi se întâmplă brusc ceva ciudat. Fața

ți lui Fra Mariano

se înroși, își aruncă brațele

ți le în aer cu un gest violent ca

acelea ale lui Savonarola. Vocea îi se schimbă în timp ce mențea

ți ona pentru prima dată numele lui Girolamo Savonarola, scuipându-l ca și cum ar fi fost ceva otrăvitor.

Renunță

țind dintr-odată la argumentele pregătite

ăte cu grijă,

ăel

îl numi pe cel

ăugr

ăun „semn

ă

to

ăr de scandal și dezordine”

și lansa o serie de epitete înveninate.

Michelangelo se putea gândi la o singură explicație: Fra

Mariano permisesse geloziei pe Savonarola să-i cucerească

judecata. Încă mai striga din amvon, când Lorenzo își adună

familia și șchiopat

ăe culoarul central, afară din biserică.

Acum, pentru prima dată,

ăMichelangelo

ăi palatul

cufundat în amr

ăc

ă iune. Lorenzo suferea de un atac sever

de gută și abia putea șchiop ta

ă prin camere. Poliziano,

evident zguduit, se ag a

ăț de Lorenzo ca un copil; prezen a

ț

66 Denumirea latină a rugăciunii „Tatăl nostru”.

211

lui de spirit și profunzimea disp r ă user .

ă Ficino și Landino

erau îngrijora i

ț pentru munca lor de-o viaț ,

ă c c

ă i

Savonarola amenin a

ț să ardă toate c r

ă i

ț le din Floren a

ț cu

excep i

ț a comentariilor creștine aprobate. Pico fusese lovit cel mai tare. Nu doar recomandase aducerea călugărului la Floren a

ț , dar aproba încă o parte din programul lui Savonarola și era prea cinstit pentru a ascunde asta lui Lorenzo.

Lorenzo se reple pentru un alt atac frontal, cerându-i stare ul

ț ui Bichiellini de la Santo Spirito să li se alăture în *studiolo*. Michelangelo îl cunoscuse pe stareț la prânzurile duminicale de la palat și se întorcea câteodată cu el la biseric

ă după-amiaza, pentru a schi a

ț fresca bine-cunoscută

cu „Sfântul Ioan cel tân r

ă ”. Stare ul

ț , un om plin de viaț ,

ă de

cincizeci de ani, era cunoscut în Floren a

ț ca singurul care își

purta ochelarii pe stradă.

— Fe e

ț le oamenilor ce se gr b

ă esc pe lângă mine, îi

explică el lui Michelangelo, sunt ca paginile unei căr i ț . Prin

aceste lentile ce măresc le studiez expresia și caracterul.

Acum, stare ul

ț st te

ă a la masa joasă din *studiolo*, în timp ce Lorenzo întreba dacă n-ar trebui să-l cheme de la Roma pe cel mai strălucit predicator al augustinilor, „pentru a-i aduce pe florentini pe drumul cel bun”.

— Cred c ș

ă tiu de cine avem nevoie. O să scriu imediat.

Toată Floren a

ț ieși pentru a-l auzi pe c l

ă ug r

ă ul augustin

expunând savant pericolele predicilor extremiste ale lui Savonarola. Oamenii au venit la Santo Spirito, i-au ascultat politicoșii cuvintele și au plecat nepăsători.

Michelangelo încercă din nou să se închidă în atelier, dar pere i

ț i erau prea sub i

ț ri pentru a-l adăposti de ra i

ț a zilnică

de vești proaste: Pico încercă să-l facă pe Lorenzo să

renun e

ț la spionii puși pe urmele lui Savonarola, pe motivul că era prea dedicat muncii lui pentru a comite vreun „p c ă at

al cărnii”, pe care Lorenzo spera să-l descopere. Apropiat i ț i

lui Savonarola îi prinseseră pe spionii lui Lorenzo. Fra 212

Mariano dezerta și el și se duse în genunchi la Savonarola pentru a-i cere iertare. Doar câțiva studenți mai participau la prelegerile academiei platoniciene.

Pictorii florentini refuzau să picteze subiecte care nu erau aprobate de c l

ă ug r

ă . Sandro Botticelli dezerta pentru

Savonarola, declarând public că nudurile lui feminine erau destr b

ă

l

ă ate, lascive și imorale.

Până și Michelangelo era de acord cu cruciada pentru reformă a lui Savonarola. Nu era de acord cu atacurile la adresa celor din familia de Medici și a artelor. Când încercă

să își explice dilema, Bertoldo deveni arțăgos, iar când Michelangelo îi ar t

ă ă din nou munca sa, exclamă că

Michelangelo pierduse în întregime în e

ț lesul Bătăliei

Centaurilor.

— Este prea goal .

ă Nu ai înv a

ă ă t nimic din b t

ă l

ă ia mea și

din cea de la Pisa. Ai eliminat toate bog i

ă ă ile. Probabil e

influen a

ă ă lui Savonarola. Ai nevoie de cai, de veșmintele fluturând, de arme, altfel ce ai mai sculpta?

— Oamenii, morm i

ă Michelangelo.

— Marmura ta e s r

ă ac .

ă Dacă vrei p r

ă erea mea, aruncă

blocul acesta ca un exerci i

ă ă u eșuat și cere-i lui Granacci

să- i

ă ă g s

ă easc un

ă

altul.

Bertoldo nu mai veni în spatele gr d

ă inii timp de câteva

zile. Totuși Michelangelo avu un vizitator, pe fratele s u ă

Lionardo, cu sutan ș

ă i glugă și obrajii trași.

— Bine-ai venit în atelierul meu, Lionardo.

Cu maxilarul încleștat, Lionardo privi sculptura la care lucra Michelangelo.

— Am venit pentru sculptura ta. Vrem ca tu să o oferi lui Dumnezeu.

— Cum să fac asta?

— Distrugând-o. Împreună cu desenele aduse de Botticelli și alte obscenit i
ăț ale artei oferite de congrega i

ț e.

Este primul foc al lui Savonarola pentru purificarea Floren e

ț i.

Aceasta era a doua invita i

ț e de a-și distruge opera.

— Crezi că marmura mea e obscen ?

ă

— E nelegiuită. Adu-o la San Marco și arunc-o chiar tu în flăc r

ă i.

Vocea lui Lionardo avea o intensitate emo i

ț onal ,

ă care-l

enervă de-a binelea pe Michelangelo. Îl apucă de cot, sim i

ț nd în ciuda mâniei că fratele lui era doar piele și os, și îl d d

ă u afar p

ă e poarta din spate, ducându-l în strad .

ă

Pl nui

ă

se să o lustruiască s p

ă t m

ă ani întregi pentru apune

în evidență tr s

ă tur

ă

ile esen i

ț ale ale personajelor sale. În loc

de asta îl rugă pe Granacci să îl ajute să-și mute blocul la palat în acea noapte. Granacci împrumută o roabă pe care Bugiardini o împinse prin Pia a

ț San Marco și pe Via Larga, la

vale.

Ajutat de Bugiardini și de Granacci, Michelangelo mută

blocul în camera de zi a lui Lorenzo. Acesta nu v z ă use piesa

de o lun ,

ă de la predica lui Fra Mariano. Veni în cameră cu fa a

ț pământie, cu ochii lipsi i

ț de strălucire, șchiopătând

dureros, ajutându-se de un baston, și r m

ă ase total surprins.

Scoase un strig t

ă de uimire și se l s

ă

ă într-un scaun. St tu

ă în

liniște mult timp, privirea alunecându-i pe sculptur , ă

studiindu-i fiecare parte, fiecare personaj, culoarea întorcându-i-se în obraji.

P r

ă ea că vitalitatea i se reîntorcea

în membre. Michelangelo rămase în picioare în spatele lui, studiind și el marmura. În final, Lorenzo se întoarse și îl privi, cu ochii str l

ă ucind.

— Ai f c

ă ut bine că nu ai lustruit-o. Urmele d l

ă i

ț i ajută la

eviden i

ț erea anatomiei.

— Atunci v p

ă lace sculptura, Excelență?

— Cum să nu îmi plac ?

ă Pot sim i

ț fiecare trup, fiecare

piatră, fiecare os zdrobit, degetele tânărului rănit din col , ț

strângându-și p r

ă ul și craniul, protejând cu bra ul

ț pietre pe

care nu va mai apuca să le arunce. Nu se aseamănă

niciunei alte sculpturi pe care am văzut-o vreodată.

— Am primit deja o ofertă pentru această piesă.

— Un patron? Cineva vrea să o cumpere?

— Nu chiar. O vor ca o contribuție. De la Savonarola, 214

prin fratele meu Lionardo, să o ofer lui Dumnezeu, aruncând-o în focul lor.

După o pauză aproape insesizabilă, Lorenzo îl întrebă:

— Și ce ai răspuns?

— Că nu sunt liber să o dau. Piesa aparține

lui Lorenzo

de Medici.

— Marmura e a ta.

— Chiar și pentru a o da lui Savonarola să o ardă?

— Dacă asta e dorința

ta.

— Dar, Excelență, dacă eu am oferit deja această piesă

lui Dumnezeu? Dumnezeului care l-a creat pe om după

propria lui imagine de bunătate

și putere, și frumusețe

?

Savonarola spune că omul este rău.

— Oare Dumnezeu ne-a

creat din ură?

—

Lorenzo se ridică brusc și face

doi-trei pași prin cameră,

—

șchiopăt

— Îndimperceptibil. Un servitor intră și așează o masă

mică

— Pentru două persoane.

— Ia loc și mîi

— Încă în timp ce îmi

îi vorbesc. Și eu voi

mîncă, chiar dacă nu aveam niciun chef, înainte de a veni tu. (întinse mîna spre o bucată de pâine.) Michelangelo, for

— Île distrugerii sunt întotdeauna pe urma creativității.

Artele, cele mai frumoase roade ale fiecărei epoci, sunt distruse, sparte, arse de urmași. Cîteodată, așa cum vezi azi în Floren

— Î, chiar de cî

— e prietenii și vecinii de al

ă at ,

ă

în același oraș și în același an. Savonarola nu urmărește

doar operele pe care el le numește nereligioase și nudurile

„lascive”. El vrea să distrugă de asemenea picturile și sculpturile care nu se încadrează în modelul lui: frescele lui Masaccio, ale lui Filippo Lippi, cele ale lui Benozzo Gozzoli de aici din capelă, ale lui Ghirlandaio, toate statuile grecești și romane, majoritatea marmurelor florentine. Nimic nu va mai rămâne din îngerii lui Fra Angelico din chiliile de la San Marco. Dacă lucrurile o să meargă după voia lui și puterea lui crește, Florența

va fi siluită, așa cum a fost și Atena de

cătr

ă e Sparta. Florentinii sunt oameni nestatornici. Dacă îl urmează pe Savonarola până la finalul drumului anunțat,

215

tot ce a fost împlinit de când bunicul meu a oferit premiul pentru ușile Baptisteriului va fi distrus. Florența va aluneca

înapoi în întuneric.

Tulburat de intensitatea emoțiilor

ale lui Lorenzo,

Michelangelo strigă:

— Ce amarnic m-am înșelat crezând că Savonarola va reforma doar ceru

ă în viața

ț florentin .

ă Va distruge și

ceea ce e bun. Ca sculptor voi fi un sclav, cu ambele mâini tăiate.

— Nimeni nu regretă pierderea libertății

ă și altuia, îi

r s

ă punse trist Lorenzo. (Apoi își dă

ă u farfuria deoparte.)

Vreau să vii la o plimbare cu mine. Trebuie să îți arăt ceva.

Au mers în spatele palatului și au traversat o mică piață

închisă în fața

ț Bisericii San Lorenzo, care aparține

ț nea familiei

de Medici. În untr

ă

u erau îngropați

ț Cosimo, bunicul lui

Lorenzo, aproape de unul dintre amvonurile de bronz create de Donatello și turnate de Bertoldo. În sacristia veche erau un sarcofag creat de Brunelleschi, în care se aflau părăsiți

ț i

lui Cosimo, Giovanni di Bicci și soii

ț a sa, și un sarcofag de

profir de Verrocchio, pentru tatăl

ă lui Lorenzo, Piero cel

Gutoș. Fa a

ț da principală a bisericii era încă nefinisat, ă

inegală, din cărămidă pământie, evident incompletă.

— Michelangelo, aceasta e marea operă de artă pe care eu trebuie să o
termin pentru familia mea, o fa a ț dă de

marmură cu două

ă eci de personaje sculptate așezate în nișe.

— Două

ă eci de sculpturi! Tot atâtea sunt și pe fa a ț da

Domului.

— Dar nu sunt prea multe pentru tine. O statuie în m r

ă ime naturală pentru fiecare personaj din compozi i ț a ta.

Trebuie s

ă cre m

ă ceva care să încânte întreaga Italie.

Michelangelo se întrebă dacă senza i

ț a de gol pe care o

sim e

ț a în stomac era provocată de bucurie sau de groaz .

ă

Entuziasmat, strig :

ă

— Lorenzo, promit că o să fac asta. Dar am nevoie de timp. Încă am multe de înv a

ăț t... încă nu am încercat prima

216

mea sculptură de sine stătătoare.

Când ajunse în apartamentul său, îl găsi pe Bertoldo înf ș

ă urat într-o p tur

ă

,

ă așezat peste un vas de c r

ă buni

aprinși în jum ta

ă tea lui de înc p

ă ere, cu ochii roșii și fa a

ț

albă ca varul. Michelangelo se grăbi spre el.

— Ești bine, Bertoldo?

— Nu, nu sunt bine! Sunt un b tr

ă în prost, orb și ridicol

pe care l-au dep ș

ă it vremurile.

— Și oare ce te duce la concluzia asta dur ?

ă , îl întreabă

Michelangelo, încercând s î

ă l înveselească.

— M-am uitat atent la sculptura ta din camera lui Lorenzo. Mi-am adus aminte ce am spus despre ea. M-am înșelat, m-am înșelat amarnic. Eu încercam să o transform într-o piesă de bronz turnat. Atunci marmura ta ar fi fost stricată. Trebuie să mă ier i

ț .

— Dă-mi voie să te așez în pat.

Îl puse pe Bertoldo sub plapuma de pene și coborî la buc t

ă r

ă ia de la subsol pentru a cere o cană de vin, pe care îl înc l

ă zi pe j r

ă aticul ce st te

ă a să se sting .

ă Ținu cupa de

argint la buzele lui Bertoldo, consolându-l cu vinul cald și cu vorbele sale.

— Dacă „Lupta centaurilor” este bun ,

ă e pentru că tu

m-ai înv a

ă Ț t cum să o fac bun .

ă Dacă nu am putut să o fac

precum un bronz, e pentru că tu mi-ai arătat diferen e Ț le

dintre marmura solidă și metalul lichid. Așa că fii mul um Ț

it.

Mâine vom începe o piesă nouă și tu mă vei înv a ă Ț mai

multe.

— Da, mâine, suspină Bertoldo.

Își închise ochii, apoi îi deschise din nou un moment.

— Ești sigur că mai avem un mâine, Michelangelo?, mai întrebă și apoi adormi.

După câteva momente, respira i

Ț a i se schimbă. Deveni

greoaie, chinuit .

ă Michelangelo d d

ă u fuga să îl trezească pe

ser Piero, care trimise un servitor după doctorul lui Lorenzo.

Michelangelo își petrecu noaptea sus i

ț nându-i capul lui

Bertoldo, astfel încât acesta să poată respira mai lesne.

217

Doctorul m r

ă turisi că nu-l putea ajuta cu nimic pe maestru. La primele raze ale soarelui, Bertoldo își deschise ochii, îi privi pe Michelangelo, pe doctor și pe *ser* Piero, își d d

ă u seama c nu m

ă

ai avea mult de trăit și șopti:

— ...duce i

ț -m l

ă a Poggio... e așa de frumos...

Când servitorul veni pentru a anun a

ț că trăsura e gata,

Michelangelo îl ridică pe Bertoldo, cu tot cu p tur ă

i, și îl i

ț nu

în bra e

ț pe tot drumul până la Pistoia, spre cea mai frumoasă dintre vilele familiei de Medici, care fusese anterior proprietatea verilor lui Michelangelo, Rucellai, și reamenajată cu galerii deschise minunate de c tr ă e Giuliano

da Sangallo. Ploaia le biciui trăsura tot drumul, dar după ce Bertoldo fu instalat în patul înalt din camera lui preferată, îndreptată spre râul Ombrone, soarele ap r ă u pentru a

lumina peisajul toscan de un verde bogat. Lorenzo veni și el pentru a-și alina vechiul prieten, aducându-l și pe Maestro Stefano da Prato pentru a încerca niște medicamente noi.

Bertoldo muri în amurgul zilei urm to

ă are. După ce primi

maslul de la preot, își spuse ultimele cuvinte cu un zâmbet vag, ca și cum și-ar fi f c

ă ut ieșirea mai degrabă ca o

persoan s

ă pirituală decât un sculptor.

— Michelangelo... tu ești moștenitorul meu... așa cum eu am fost al lui Donatello.

— Da, Bertoldo. Și sunt mândru.

— Vreau ca tu să ai toată averea mea...

— Dacă asta i

ț -e dorin a

ț .

— Te va face... bogat... faimos. Cartea mea de bucate.

— O voi pre ui

ț întotdeauna.

Bertoldo zâmbi din nou, ca și cum ei doi ar fi împ r ă t ș

ă it

o glumă secret ,

ă și își închise ochii pentru ultima dat .

ă

Michelangelo își luă rămas-bun în liniște. Își pierduse maestrul. Nu va mai avea niciodată un altul.

15

Acum, în gr d

ă înă era o dezordine general .

ă Nu mai

218

muncea nimeni. Granacci renunță la pictarea unei scene de festival stradal care era aproape completată și își petrecea tot timpul c ut

ă ând cu înfrigurare modele, blocuri de marmur ,

ă alergând după clienți

și care să comande un

sarcofag sau o Madona.

Michelangelo își încolți

și prietenul într-o după-amiază.

ă

— Nu are rost, Granacci. Școala noastră s-a terminat.

— Nu spune asta. Am putea găsi

ă și un maestru nou.

Lorenzo a spus seara trecută că m-aș putea duce la Siena pentru a găsi

ă și unul...

Sansovino și Rustici se abătură și ei în atelier.

— Michelangelo are dreptate, spuse Sansovino. O să

accept invitații

și a regelui Portugaliei și o să merg acolo să

lucrez.

— Cred că am învățat

ă și cu toții tot ce era de învățat, ca

elevi, fu de acord și Rustici.

— N-am fost niciodată făc

ă ut să tai piatra, spuse

Bugiardini. Natura mea e prea moale, f c ă ută pentru

amestecarea uleiurilor și pigmen i

ț lor. Il voi ruga pe

Ghirlandaio s m

ă

p

ă rimeasc î

ă napoi.

Granacci se năpusti asupra lui Michelangelo:

— S nu

ă

-mi spui că pleci și tu!

— Eu? Unde-aș putea să merg?

Grupul se împr ș

ă tie. Michelangelo merse spre casă cu

Granacci, pentru a anun a

ț familiei sale moartea lui

Bertoldo. Lucrezia era entuziasmată de cartea de bucate a maestrului, citind cu voce tare câteva rețete. Lodovico nu arătă interes.

— Michelangelo, ai terminat noua ta sculptură?

— Într-un fel.

— Il Magnifico a văzut-o?

— Da, i-am ar ta

ă t-o.

— I-a pl c

ă ut?

— Da.

— Asta-i tot, numai un simplu „da”? Nu și-a ar ta ă t

pl c

ă erea, aprobarea?

219

— Ba da, tată.

— Atunci unde sunt banii?

— Care bani?

— Cei cincizeci de florini.

— Nu știu despre ce...

— Hai odat .

ă Il Magnifico i

ț -a dat cincizeci de florini când

ai terminat „Madona cu pruncul”. Dă-mi punga.

— Nu e nicio pung .

ă

— Nicio pung ?

ă Ai lucrat un an întreg. Ai dreptul la bani.

— Nu am dreptul la nimic altceva, tată, în afară de ce am primit deja.

— Il Magnifico te-a plăti

ă t pentru cealaltă, dar nu pentru

asta. Ludovico își apăsă

ă a cuvintele. Asta nu poate însemna

decât că nu îi place sculptura asta.

— Poate însemna și că e bolnav, cu multe griji...

— Atunci există

ă o șansă

ă

te

ă

plătești

ă asc ?

ă

— N-am nicio idee.

— Trebuie s

ă îi amintești.

Michelangelo dădu din cap disperat. Se întoarse încet pe străzile ude.

Un artist fără idei e un milog. Searb d

ă și sterp, parcă

cerșește. Pentru prima dată de când intrase în școala lui Urbino, cu șapte ani înainte, nu avea nicio dorință să

deseneze. Evita până și să formeze în minte cuvântul

„marmură”. Nasul lui spart, care nu îl deranjase în timpul lucrului, începuse să îl doar .

ă O nară era închisă complet,

făcându-i respira i

ț a dificilă. Deveni din nou conștient de urâ e

ț nia lui.

Gr d

ă ina era pustie. Lorenzo încetase lucr r ă ile pentru

noua bibliotec .

ă Pietrarii plecară și împreună cu ei și cioplitul ritmic al blocurilor de piatră pentru construc i ț e,

care era ambientul lui natural pentru munc .

ă Sentimentul

tranzi i

ț ei putea fi sim i

ț t în aer. Grupul Platon venea arareori

la Floren a

ț pentru prelegeri. Nu mai petreceau seri în *studiolo*. Lorenzo hot r

ă î că trebuie să facă un tratament

220

complet la una dintre vilele lui, stând șase luni departe de palat și de îndatoririle sale. Acolo putea atât să se vindece de gut ,

ă cât și să facă noi planuri pentru înfrânarea lui Savonarola. Aceasta urma să fie o b t

ă l

ă ie pe viață și pe

moarte, spunea el, și avea nevoie de toată vitalitatea. Chiar dacă avea toate armele la îndemân :

ă avere, putere, control

asupra guvernului local, tratate cu orașele-state și na i ț unile

înconjur t

ă oare, prieteni de încredere în dinastiile vecine, pe când adversarul s u

ă nu avea decât sutana de pe el, totuși

c l

ă ug r

ă ul, tr i

ă nd via a

ț unui sfânt, dedicat, incoruptibil, un

profesor str l

ă ucit, o putere executivă ce înfăptuise deja reforme serioase în via a

ț clerului toscan precum și în via a

ț

libertină a florentinilor boga i

ț , care se adunau în preajma lui

pentru a renun a

ț la r s

ă f ul

ă ț c r

ă nii, Fra Savonarola p r

ă ea să

fie cel care domina.

Ca parte a planului său, acela de a-și pune lucrurile în ordine, Lorenzo f c

ă u aranjamentele pentru investirea lui

Giovanni în func

ția de cardinal, îngrijorat că Papa Inocen

țu

al VIII-lea, deja foarte bătrân, putea muri înainte de a-și îndeplini promisiunea, și urm

ătorul pap ,

ă ostil familiei de

Medici, așa cum au mai fost și al

ți, va refuza să-l accepte

pe tân

ărul de șaisprezece ani în rândul ierarhiei bisericii.

Lorenzo știa de asemenea că aceasta va fi o victorie strategică pentru florentini.

Michelangelo era îngrijorat de preg

ătările lui Lorenzo

pentru plecarea la Careggi, c

ă i acesta începuse să predea

chestiuni importante și de guvernare lui Piero.

Dacă Piero era cel care urma să preia conducerea, ce viață a

ă r mai fi avut acolo?

Piero îi putea porunci să plece din palat. Și, până la urm ,

ă care era statutul lui, acum că gr d

ă ina de sculptură

era practic închisă?

Nimic nu fusese rostit despre banii cuveni i ț pentru

„Lupta centaurilor”, așa că nu putea merge acasă. Cei trei florini de cheltuială nu îi mai apăreau pe spălător.

Nu avea nevoie de bani, dar dispare i ț a lor subită îl

221

neliniștea. Cine comandase asta? Lorenzo? *Ser* Piero da Bibbiena, gândindu-se că nu mai era nevoie de asta dacă

gr d

ă ina era închis ?

ă

Sau, poate, Piero?

În șovăiala sa, Michelangelo se îndreptă spre Contessina, c utâ

ă

ndu-i compania, petrecând ore vorbindu-i,

luând „Divina Comedie” și citindu-i pasajele lui preferate, cum ar fi Cântul al XI-lea, „Infernul”:

Că a firii artă – cât e scris să poată –

E ca și unui maestru-nvăț c

ă elul,

Deci e lui Dumnezeu ca și-o nepoată.

Dintr-astea două, de-ai aminte felul în care Facerea de-Adam tratează ,

ă

Un om își ia și viața

șă, și țelul. [67](#)

Platonicienii îl încurajaseră să scrie sonete ca expresia cea mai înaltă a gândurilor literare ale omului și îi citiseră

din propriile lor poeme, în speranța

șă de a-i da o perspectivă

asupra artei. Când se exprima pe de-a-ntregul prin desen, modelare și sculptură ,

ă nu avea nevoie de o voce

suplimentară .

ă Acum, în singurătatea

ă teă și confuzia lui, începu

să își aștearnă primele versuri, cam șchioape, e drept...

pentru Contessina.

Spre ceruri sunt purtat de-un chip încântător, Nimic pe lume nu mi se pare mai fermecător.

Apoi, mai târziu:

Un suflet ce nu-l vede nimeni decât mine,

Atât de splendid, doar eu îl cunosc...

F c

ă u buc i

ă ț -buc i

ă ț foile pe care scrisese versurile,

fiindcă își d d

ă ea seama că sunt pompoase și adolescente.

67 „Infernul” – Cântul al XI-lea, traducere de George Coșbuc.

222

Se întoarce la gr d

ă ina p r

ă s

ă ită pentru a r t

ă c

ă i pe alei,

vizitând *casinoul* pe care Piero îl golise de camee, mici basoreliefuri de marmur ,

ă manuscrise antice bogat

decorate. Era o cameră confortabil ,

ă aglomerat ,

ă menită

mai mult, fildeșuri și mape cu desene, pe care le dusesese înapoi la palat. Era
ner b

ă d to

ă r să lucreze, dar se sim e

ț a

atât de gol încât nu știa de ce să se apuce. Statul la masa de desen în șopron
și bâzâitul insectelor prin florile crescute la voia întâmpl r

ă ii îl umpleau de triste e

ț și se sim e

ț a

cuprins de un sentiment de însingurare.

Într-un sfârșit, Lorenzo trimise după el.

— Nu ai vrea să vii cu noi la Fiesole? Vom petrece noaptea la vil .

ă Diminea a

ț , Giovanni va fi investit la Badia

Fiesolana. Ar fi bine pentru tine să participi la ceremonie.

Mai târziu, în Roma, Giovanni își va aduce aminte că ai fost de față .

ă

Merse spre Fiesole în aceeași tr s

ă ură cu Contessina, cu

tân r

ă ul Giuliano și cu doica. Contessina vru să coboare la San Domenico, la jumătatea dealului, pentru că voia să

vadă Badia unde, ca femeie, a doua zi nu avea voie să intre la învestirea fratelui ei. Michelangelo cunoștea bine mica biserică ,

ă pe care se oprise adesea ca să o viziteze, în timpul plimb r

ă ilor lui spre Fiesole și Cave Maiano. Partea mai joasă

a fa a

ț dei în stil roman data din 1050, dar pentru Michelangelo marea ei frumoasă e

ț era în interior, remodelat

în stilul lui Brunelleschi, în fiecare detaliu al zidăriei: pereți și

stâlpii, ferestrele, altarele, opere de artă lipsite de cusur ale pietrarilor din Fiesole și Settignano, inclusiv ale familiei Topolino. Când îi lăud

ă

ă perfecți

ț una, Contessina îi răs

ă punse

râzând:

— Ești un eretic, Michelangelo. Crezi că importantă e ținuta

biserici stă în operele ei de artă.

— Și nu e așa?

Se trezi cu două ore înainte de răsărit

ăitul soarelui, se

îmbracă

ă și se alătură

ă

ă procesiunii ce cobora dealul spre

Badia, unde Giovanni își petrecuse noaptea în rugcă iune.

223

Michelangelo se întrista când îl văzu pe Lorenzo adus într-o lectică.

Mica biserică strălucea în lumina sutelor de lumânări.

Pereții

ți erau acoperiți

ți cu emblemele strămoșilor lui Giovanni

de Medici. Michelangelo stătea

ăa lângă ușa deschisă,

ă privind

soarele ce răsărea peste valea râului Mugnone. La primele raze ale răsăritului

ărit

ă itului, Pico della Mirandola trecu pe lângă el, dând din cap solemn, fiind
urmat de notarul public din Floren a

ț . Giovanni îngenunche în fa a

ț altarului pentru a

primi sacramentul. Se cântă liturghia, iar stare ul ț m n

ă

s

ă tirii

binecuvânta însemnele noului rang al lui Giovanni: mantia și pălăria cu
boruri largi și ciucuri lungi. Fu citit mesajul papal, care ordona investiția,
după care un inel cu safir, simbol al temeliei cerești a bisericii, fu pus pe
degetul lui Giovanni de c tr

ă e canonicul Bosso.

Michelangelo părăsi Badia și porni pe drum spre Floren a

ț . În lumina prim v

ă erii timpurii, acoperișurile roșii

ale orașului formau un model strâns împletit la picioarele lui. La Ponte di
Mugnone se întâlne cu o delega i ț e formată

din cei mai proeminen i

ț cet e

ă ț ni florentini, to i

ț îmbrăca i

ț în

haine de sărb to

ă are, pe unii dintre ei recunoscându-i de la

mesele date de Lorenzo, urma i

ț de un șir de oameni simpli.

Apoi, ca un semn că necazurile lui Lorenzo puteau fi pe sfârșite, venea o mare parte a clerului florentin. Printre prela i

ț îi v z

ă u pe unii despre care știa că juraseră credință

lui Savonarola. To i

ț se îndreptau spre Badia cu urale și cântece, pentru a cere binecuvântarea noului cardinal Giovanni de Medici.

În acea noapte, palatul a r s

ă unat de muzic ,

ă dansuri,

spectacole și cântece. Tot în acea noapte, locuitorii Floren e

ț i au primit hran ,

ă vin și distrac i

ț i din partea familiei

de Medici.

Două zile mai târziu, Michelangelo se afla în şirul celor care le urau rămas-bun cardinalului şi v r ă ului s u

ă Giulio,

care îl înso e

ţ a. Giovanni îl binecuvânta pe Michelangelo şi îl invită să-l viziteze, dacă urma să treacă vreodată prin 224

Roma.

Odată cu plecarea noului cardinal, palatul redeveni mohorât, ca înainte. Lorenzo îşi anunţă plecarea la Careggi.

În timpul absen e

ţ i lui, îl lăsa în loc pe fiul său, Piero.

16

Lorenzo p r

ă s

ă ise palatul de două s p

ă t m

ă ani.

Michelangelo stătea singur în dormitorul lui, când auzi voci pe coridor. Un fulger lovi felinarul din fa a

ţ Domului şi acesta

c z

ă u în direc i

ț a Palatului Medici. Orașul ieși în stradă pentru a vedea felinarul strivit,
apoi privirile cet e ăț nilor se

întoarseră triste spre palat, ca și cum ar fi fost în doliu. A doua zi,
Savonarola folosi ocazia pentru a predica despre distrugerile viitoare ce
amenin a

ț u Floren a

ț și vorbi despre o

invazie, de cutremur, de foc și de inunda i

ț i. Michelangelo

stătea în mul i

ț me și asculta, înfigându-și unghiile în bra ul ț

lui Granacci.

În acea noapte auzi un zvon din palat, adus de servitorul secretarului lui
Lorenzo, care spunea că în loc să se îns n

ă

to

ă șeasc ,

ă starea lui se agrava. Fusese chemat un nou doctor, Lazzaro de Pavia, care
îi administra lui Lorenzo un amestec pulverizat de diamante și perle. Acest
medicament care nu d d

ă use greș până atunci, nu avu

niciun efect. Lorenzo îi chemase la el pe Pico și Poliziano, ca aceștia să-i citească din autorii lui preferați

pentru a-i ușura

durerea.

Michelangelo umbla în sus și-n jos pe coridoarele palatului, sfâșiat de temeri. Piero plecase deja la Careggi, luându-i cu el pe Contessina și pe Giuliano. Cum se credea

de ziuă, Michelangelo se repezi spre grajduri, aruncă o șa pe un cal și străbă

tu

ă în goană cele patru mile până la baza

dealului pe care se afla frumoasa vilă a lui Lorenzo, cu turnul ei înalt, hulub

ă ia și grăd

ă înă de zarzavaturi înclinată

pe panta dinspre vale.

Ocoli prin spatele proprietății, alunecă

ă printre ziduri și se

225

îndreptă spre curte. Din bucată

ă r

ă ie se auzeau planșete. Urcă

tiptil scara largă, de teamă să nu-l audă cineva. În capătul scărilor se
întoarse spre stânga, stătu un moment nehot r

ă ât în fa a

ț dormitorului lui Lorenzo, apoi ap s

ă ă clan a

ț

grea.

Dormitorul era o cameră mare cu tavan înalt, cu draperii grele acoperind
pere i

ț i de o parte și de alta a ușii, pentru a

p s

ă tra mai bine căldura venită din șemineul masiv, în care acum ardea un
buștean. La un cap t

ă al camerei

Michelangelo îl văzu pe Lorenzo în patul lui înalt, sprijinit de perne multe.
Doctorul Pier Leoni îi lua sânge. Lângă bolnav stăteau Poliziano, cu
lacrimile șiroindu-i pe față , ă și Pico,

citind din cartea lui, „Existen a

ț și Făptura Unic ”

ă .

Michelangelo se furișă în spatele draperiei de lângă ușă, când confesorul lui Lorenzo, stând în apropiere, îi ceru doctorului să oprească sângerarea și alungă pe toată lumea din jurul patului. Primi spovedania lui Lorenzo și îl absolvi de păcate.

Michelangelo rămase nemișcat, în timp ce Pico și Poliziano se întoarseră lângă Lorenzo. După un moment îl auzi pe bolnav cerând cu o voce stinsă ca Piero să fie chemat din bibliotecă. Un servitor intră și îi dădu lui Lorenzo niște supă caldă. Poliziano îl întrebă:

— Cum î i

ț place mâncarea, Magnifico Lorenzo?

Michelangelo văzu un zâmbet slab luminând fa a

ț obosită a

lui Lorenzo.

— Așa cum îi place oric r

ă ui om pe moarte, r s

ă punse el

vesel. Am nevoie de forță pentru a-l instrui pe Piero.

Piero intră cu capul plecat, umil în fa a

ț mor i

ț i. Servitorii

p r

ă s

ă iră camera. Lorenzo începu să vorbească.

— Piero, fiul meu, tu vei avea aceeași autoritate în stat pe care am avut-o și eu. Dar din moment ce Florența este o

republică ,

ă trebuie să î i

ț dai seama că are mai multe capete.

N-o să po i

ț să te compor i

ț în așa fel încât să mulțumești pe

toată lumea. Urmează conduita dictată de cinste și onoare.

Asigură interesele întregii comunități

ăți mai degrabă decât să

226

dai satisfac i

ț e unei singure p r

ă i

ț . Dacă vei face așa, vei

proteja atât Florența

ț , cât și familia de Medici.

Piero își sărută tatăl pe frunte. Lorenzo le făcuse semn lui

Pico și lui Poliziano să se apropie.

— Pico, nu regret decât că nu am putut termina biblioteca noastră din gr d

ă ina de sculptur ,

ă c c

ă i mi-ar fi

pl c

ă ut ca tu să o conduci.

De pe hol auzi zgomot de pași.

Spre uimirea lui Michelangelo, Savonarola trecu pe lângă el, atât de aproape încât l-ar fi putut prinde de bra .

ț

Savonarola se îndreptă spre Lorenzo și își d d

ă u jos gluga,

pentru ca acesta să-i poată vedea fa a

ț . Ceilalți se retraseră.

— M-ai chemat, Lorenzo de Medici?

— Da, Fra Savonarola.

— Cum te pot ajuta?

— Vreau să mor împ c

ă at cu toată lumea.

— Atunci, te pov ui

ă ț esc să î i

ț p s

ă trezi credin a

ț .

— Mi-am păstrat-o întotdeauna.

— Dacă trăiești, te pov ui

ă ț esc să îți îndrep i

ț via a

ț .

— Așa o să fac, părinte.

— În final î i

ț cer să înduri moartea, dacă trebuie, cu tărie.

— Nimic nu mi-ar face mai mare plăcere, răspunse Lorenzo cu o voce stinsă.

Savonarola f c

ă u o plecăciune adâncă, se întoarce și se

îndreptă spre uș . L

ă orenzo se ridică dintre perne și spuse:

— Părinte, înainte de a pleca, dă-mi binecuvântarea ta.

Savonarola se întoarse, își plecă fruntea și rosti rugăciunea

pentru muribunzi. Lorenzo, cu fața

tristă și pioasă,

începu să repeta

frazele după cântecul

de rugă

„O Pico și Poliziano dădă

ură frâu liber

durerii lor. Savonarola își trase gluga peste cap, îl binecuvânta pe Lorenzo și plecă.

Lorenzo stătea

acum liniștit, adunându-și puterile, apoi trimise după servitori. Când aceștia îi înconjurară patul, își luă

următoarea

caușă de la ei, cerându-le iertare dacă îi supărase vreodată cu ceva.

227

Michelangelo se străduia cu greu să nu dea la o parte draperia grea, să alerge lângă Lorenzo, să îngenuncheze lângă el și să îi spună: „Și eu te-am iubit!

Ia-ți următoarea

caușă și

de la mine”. Dar el nu fusese chemat acolo. Era un intrus, nimeni nu știa de prezența

ț lui. Așa că își îngropa fața

ț în

dosul aspru al catifelei când capul lui Lorenzo căzu pe pernă.

ă

Doctorul Leoni se aplecă deasupra patului, îi închise ochii lui Lorenzo și îi acoperi fața

ț cu cearșaful.

Michelangelo alunecă afară pe ușă,

ă alergă jos pe scări

ă și

ieși în grădina

ă înăuntru de zarzavaturi. Își simțea

ț că inima cum bătă

ă

să-i spargă pieptul. Se întreba cum de alina

ț și puteau plânge

atât de ușor. Propriile lacrimi îi ardeau ochii, în timp ce se împleticea de pe o brazdă pe alta.

Lorenzo era mort! Nu putea să creadă asta. Fusese cu adevărat

ă la Il Magnifico. Cum se putea ca acel spirit atât de mândru

ă să fie,

ț inteligent și talentat, atât de viu și puternic cu doar câteva luni înainte, să fi dispărut pentru totdeauna? De ce îl chemase pe Savonarola, cel care jurase să îl distrugă, pentru a-i da satisfac i

ț a finală de a vedea ameninț r

ă ile și

predic i

ț ile lui adevărindu-se? Toată Floren a

ț urma să spună

că Savonarola l-a înfrânt pe Lorenzo, că trebuie să fi fost voia Domnului ca aceasta să se întâmple atât de ușor și rapid.

Stătea departe în capătul grădinii, pr b ă ușit. Acum, că

Lorenzo era întins acolo, în dormitor, mort, își pierduse cel mai mare prieten, cel care luase, prin generozitatea și devotamentul lui, locul pe care ar fi trebuit să se afle Lodovico Buonarroți, tat l

ă lui Michelangelo.

După o vreme se ridică în picioare. Gâtul îi era încheștat, uscat. Se îndreptă încet înapoi spre palat. Ajungând la fântân ,

ă d d

ă u drumul g l

ă e i

ț i și privi în jos pentru a o vedea

cum se umple. Acolo, întins cu fa a

ț în sus, era un bărbat.

Aproape paralizat de șoc și teamă,

ă Michelangelo se holbă

spre fundul fântânii. Era doctorul Pier Leoni. Se sinucisese.

Strigă tul

ă

i se opri în gât. Smulgându-se de lângă fântână

228

alergă până când c z

ă u la p m

ă ânt, sleit de puteri. Lacrimile

îi veneau acum, fierbinți

ț și răscolitoare, amestecându-se cu

p m

ă ântul toscan de sub el.

Cartea a patra

Fuga

1

Cum împ r

ă e

ț a vechiul lui pat cu Buonarroto. Puse sub el

cele două basoreliefuri de marmur ,

ă înf ș

ă urate în pânză.

„Cu siguranț ,

ă își spuse zâmbind trist, Piero nu le-ar vrea.”

După doi ani în care locuise într-un apartament confortabil și libertatea de a se plimba prin palat, nu era ușor pentru el să trăiască în acea cameră mică împreună cu cei trei fra i ț ai

săi.

— De ce nu po i

ț să te întorci să lucrezi pentru Piero de

Medici?, îl întrebă tatăl său.

— Nu m-ar vrea.

— Dar Piero n-a spus niciodată limpede că nu te vrea.

— Piero nu spune nimic limpede. Lodovico își trecu mâinile prin părul bogat.

— Tu nu- i

ț po i

ț permite să fii mândru. Nu ai atât i

ț a bani

în pung .

ă

— Mândria e singurul lucru care mi-a mai rămas tat ,

ă

rs

ă punse Michelangelo umil.

Lodovico nu mai stăruia.

Aceste trei luni îi părură perioada cea mai lungă pe care și-o amintea s-o fi petrecut fără să deseneze. Această

229

inactivitate îl făcea irascibil. Și Lodovico era supărat, mai ales că Giovansimone, acum de treisprezece ani, avea necazuri cu Signoria din cauza tr s

ă năilor sale. Când sosi și

cl

ă dura lunii iulie, iar Michelangelo era încă prea răv ă ș

ă it

pentru a munci, Lodovico își pierdu rb

ă darea.

— Ultimul lucru pe care mă așteptam să-l spun despre tine, Michelangelo, era că ești leneș. Nu te mai pot lăsa să

trând v

ă ești prin cas .

ă I-am cerut unchiului Francesco să te

înscrie în Breasla C m

ă

ta

ă rilor. Ai primit doi ani de educa i

ț e

cu profesorii din palat...

Michelangelo zâmbi trist, gândindu-se la cei patru platonicieni cum stăteau în jurul mesei joase din *studiolo*, analizând izvoarele ebraice ale creștinismului.

— Dar n-am înv a

ăț t nimic din ce m-ar putea ajuta să

câștig bani.

— ...și într-o zi o să fii asociatul lui Buonarroto. El va fi un om de afaceri abil. Și tu vei prospera.

O porni în sus, pe lângă râul Arno; ajuns într-un loc unde malul era acoperit de s l

ă cii, își cufundă trupul înfierbântat

în apa nămolos .

ă Cu capul r c

ă orit, se întrebă: „Care-mi

sunt variantele?” Ar fi putut să meargă și să lucreze cu Topolino. Urcase dealul de câteva ori și st tus ă

e t c

ă ut în

curte, sculptând piatră de construit. Era o ușurare, dar nu era o solu i

ț e. Trebuia oare să caute comenzi pentru sculptură mergând din palat în palat, de la biserică la biseric ,

ă din sat în sat prin Toscana, precum un meșteșugar ambulant, strigând: „Ave i

ț nevoie de vreun sculptor?”

Spre deosebire de cei patru platonicieni, el nu primise o vilă și resursele necesare pentru a-și continua munca.

Lorenzo îl întrebase pe Lodovico: „Mi-l încredin e ț zi?”, dar

nu îl făcuse membru deplin al familiei. Lorenzo îl angajase să facă fa a

ț da bisericii neterminate a familiei de Medici, cu dou z

ă eci de statui de marmur ,

ă dar nu asigurase începerea

muncii.

Își trase cămașa peste corpul ud, bronzat ca al unui pietrar de la Maiano. Când ajunsese acas ,

ă îl g s

ă i pe Granacci

230

așteptându-l. Acesta se întoarse la bottega lui Ghirlandaio împreună cu Bugiardini, la câteva zile după înmormântarea lui Lorenzo.

— *Salve*, Granacci! Cum merg lucrurile la Ghirlandaio?

— *Salve*, Michelangelo! Foarte bine. Două panouri pentru aba i

ț a San Giusto la Volterra și „întâmpinarea Fecioarei” pentru biserica din Castello. Ghirlandaio ar vrea să te vadă.

Atelierul mirosea așa cum și-l aducea aminte: de c r

ă bune proasp t

ă m c

ă inat, pigmen i

ț de vopsea și var

proasp t.

ă Bugiardini îl îmbr i

ăț șa voios. Tedesco îl b tu

ă pe

um r

ă . Cielo și Baldinelli veniră de la locurile lor pentru a-l întreba ce mai e nou. Mainardi îl s r

ă ută afectuos pe ambii

obraji. David și Benedetto îi strânsesă mâna. Domenico Ghirlandaio stătea la masa lui ordonată din spatele atelierului, privind scena cu un zâmbet cald. Michelangelo își ridică privirea spre primul s u

ă maestru, gândindu-se cât

de multe s-au schimbat în cei patru ani de când st tus ă

e

acolo pentru prima oar .

ă

— De ce nu i

ț -ai încheia ucenicia?, întrebă Ghirlandaio.

O să- i

ț dublez suma din contract. Dacă mai târziu vei avea nevoie de mai mult, mai vorbim.

Michelangelo rămase uimit.

— Avem mult de munc ,

ă după cum vezi. Și nu-mi spune

din nou că fresca nu e de tine. Dacă nu po i

ț picta zidul ud,

po i

ț fi folositor la trasarea figurilor și a cartoanelor.

P r

ă s

ă i atelierul, merse spre Piazza della Signoria și privi statuile din loggia
scăldată de soarele orbitor. Oferta venea la timpul potrivit, l-ar fi i

ț nut afară din casă în timpul zilei și

plata dublă l-ar fi liniștit pe Lodovico. Se sim i ț se singur de

la desfiin a

ț rea atelierului din gr d

ă ina lui Lorenzo. În bottega

lui Ghirlandaio ar fi avut companie. Ar fi devenit st p ă ân pe

meserie, ceea ce era important la cei șaptesprezece ani ai săi. Nu avea niciun
chef de munc ,

ă dar Ghirlandaio l-ar fi

scufundat într-un cazan de îndatoriri și activit i ăț . Poate

aceasta l-ar ajuta să scape de letargie.

231

F r

ă ă a băga în seamă căldura intensă se îndreptă spre Settignano, își târî
picioarele peste câmpurile de grâu copt și se r c

ă ori în pârâul de la poalele dealului. Înviorat, își continuă drumul spre
familia Topolino, se așeză sub arcade și începu să lucreze piatra.

Rămase acolo câteva zile, muncind constant, dormind afară împreună cu băieții

pe o saltea de paie întinsă sub

arcade. Ei nu îi puneau întrebări și nu îi dădeau sfaturi.

Trebuia să își găsească

singur răsunet

la punsurile. Mâinile lui

apucară ciocanul și dalta. Le simțea

duritatea cunoscută în

palmele și degetele încleștate. Simțea

mișcările ritmice ale

încheieturii, ale brațului

și umărului

la ului, în timp ce sculpta,

dând formă unei buci

de *pietra serena*. Era ciudat cât de goală

era inima atunci când și palmele îi erau goale!

În Settignano era o vorbă :

„Cel ce lucrează piatra

trebuie să aibă natura ei: dur la exterior, calm în interior”.

În timp ce lucra piatra, îi lucra și mintea.

Aici putea atinge liniștea și claritatea emoțională.

...

... Aici își

regăsia

... ea puterea interioară.

În timp ce piatra căpăta formă în mâinile lui, așa și gândurile îi se maturizau în minte. Și știa că nu se putea întoarce la Ghirlandaio. Pentru că

... asta ar fi însemnat să dea

înapoi, spre o artă și o meserie pe care nu le dorise niciodată,

... și de care se apucase doar pentru că nu era niciun atelier de sculptură în Florența.

... Necesită

... ațle frescei

... i-ar schimba modul de desen și crea

... ție și ar pierde tot ce a

înva

... ățat despre sculptură în ultimii trei ani. Ar fi fost o boala

... l

... ie permanent, l

... ă ipșită de cinste față de Ghirlandaio.

N-ar fi avut cum să funcționeze. Trebuia să meargă înainte, chiar dacă încă nu știa cum și unde. Își luă la revedere de la familia Topolino și merse la vale spre oraș. Pe Via de' Bardi se întâlni cu prănzitorul Nicola Bichiellini cel cu-ochelari, înalt, bine făcut, care aparține nea Ordinului Ermitilor lor din Santo Spirito. Stareul trăiește în cartierul lui

232

Michelangelo și fusese cel mai bun jucător de minge de pe câmpul din fața Bisericii Santa Croce. La cincizeci de ani, prănzitorul lui negru tuns scurt era strălucitor

tut

ă

de şuvi e

ţ gri, dar

corpul de sub sutana de lână neagr ,

ă strânsă cu o curea de

piele, era atât de plin de vitalitate, încât muncea cu drag din zori şi până după miezul nop i

ţ i, timp în care conducea

satul-măns

ă tire de sine stătător ce con i

ţ nea biserica,

spitalul, casa de oaspe i

ţ , brut r

ă ia, biblioteca, şcoala şi patru

sute de călug r

ă i t c

ă u i

ţ .

Îl întâmpină cu o simpatie sinceră pe Michelangelo, cu ochii s i

ă albaștri str l

ă ucind, ce p r

ă eau imenși după lentilele

ochelarilor.

— Michelangelo Buonarroti, ce pl c

ă ere! Nu te-am mai

văzut de la înmormântarea lui Lorenzo.

— N-am prea văzut pe nimeni, părinte.

— Țin minte că desenai în Biserica Santo Spirito chiar înainte de a intra în
gr d

ă ina familiei de Medici. Plecai de la

școala lui Urbino pentru a copia acele fresce ale lui Fiorentini. Știai c U

ă rbino mi s-a plâns de asta?

Michelangelo fu cuprins de un val de căldură.

— M

ă onoreaz c

ă

ă v a

ă duce i

ț aminte de mine, părinte.

Deodată îi apăr

ău în minte imaginea volumelor și a manuscriselor frumos legate din *studiolo* și din biblioteca lui Lorenzo, căr

ăi

ț la care acum nu mai putea ajunge.

— Aș putea citi în biblioteca voastră p r

ăinte? Nu mai am

acces la căr i

ț.

— Da, desigur. Biblioteca noastră este publică. Iartă-mă

că mă laud, dar e de asemenea și cea mai veche din Floren a

ț. Boccaccio ne-a l s

ăat prin testament manuscrisele

și căr i

țle lui. La fel și Petrarca. Treci pe la biroul meu.

Pentru prima dată după luni și luni de zile, Michelangelo se sim i

țfericit.

— Mul um

ț

esc, mul um

ț

esc, p r

ă inte. O să-mi aduc și

materialele pentru desen.

În diminea a

ț urm to

ă are traversă Ponte Santa Trinità

spre Biserica Santo Spirito. Copie pentru o vreme o frescă

233

de Filippino Lippi și un sarcofag de Bernardo Rossellino. Era prima lucrare pe care o făcea de la moartea lui Lorenzo.

Sim e

ț a că se umple de vitalitate, cu respira i ț a devenind

profundă și normal ,

ă f r

ă s

ă uspine și oftaturi.

Apoi traversă pia a

ț spre m n

ă

s

ă tirea care ocupa întreaga

zonă de după Pia a

ț Santo Spirito. Aici își avea stare ul ț

biroul. Neavând un secretar, el era cel care trebuia să-i întâmpine pe
solicitan i

ț și ușa lui era deschisă tuturor, dar

restul m n

ă

s

ă tirii r m

ă ânea în izolare total .

ă Nimeni nu avea

voie să între în m n

ă

s

ă tirea propriu-zisă. Călug r

ă ii erau

lega i

ț de un anumit ritm al îndatoririlor lor. Stare ul ț

Bichiellini privi desenele lui Michelangelo și exclamă:

— Bine! Bine! Știi, Michelangelo, avem lucrări mai vechi și mai bune în interiorul m n

ă

s

ă tirii. Fresce pictate de familia

Gaddi în Arcada Maștrilor. Zidurile casei noastre au scene frumoase de Simone Martini...

Ochii de chihlimbar ai lui Michelangelo str l

ă uceau la fel

de intens precum aceia ai stare ul

ț ui.

— Dar nimeni nu are voie înăuntru...

— Asta poate fi aranjat. O să î i

ț fac un program când nu

e nimeni pe coridoare sau în sala pentru soboruri. De mult m-am gândit că aceste opere de artă ar trebui folosite și de al i

ț artiști. Dar tu pentru bibliotecă ai venit acum.

Urmează-m !

ă

Stare ul

Și Bichiellini îl conduse spre sala

de lectură a bibliotecii.

Aici, vreo șase florentini obișnuiți

studiau din manuscrise

antice, în timp ce călătorii

și călugări

și, pregătiți

și

un special pentru

asta, făcând

ă erau copii după manuscrise valoroase ce fuseseră

împrumutate de Santo Spirito din toată Europa.

Stare ul

Și

îl conduse pe Michelangelo spre operele complete ale lui Platon, Aristotel,
poetii

și dramaturgii greci,

istoricii romani.

Îl explică pe un ton academic:

— Noi suntem o școală.

ă Nu avem cenzură aici, în Santo

Spirito. Nu există căr i

ț interzise. Insistăm ca elevii noștri să

își p s

ă treze libertatea de gândire, întreb r

ă ile și îndoielile.

234

Nu ne temem că liberalismul nostru ar putea dăuna catolicismului. Religia noastră este fortificată pe m s ă ură ce

min i

ț le elevilor noștri se maturizează.

— Cuvintele dumneavoastră îmi amintesc de Savonarola, spuse Michelangelo ironic.

Fa a

ț prietenoasă a stare ul

ț ui se întunecă pe dată la

auzul acestui nume.

— Cu siguranță vrei să vezi manuscrisele lui Boccaccio.

Sunt fascinante. Majoritatea oamenilor cred că el a fost dușmanul bisericii. Dimpotriv ,

ă el a iubit biserica. Îl ura

abuzurile ei, la fel ca Sfântul Augustin. Noi mâncăm și pu-

țin,

nu avem decât hainele de pe noi și jurămintele de castitate ne sunt la fel de scumpe precum dragostea față de Dumnezeu.

— Știu, pr

ăinte. Santo Spirito e cel mai respectat ordin

din Florența

ț.

— Și am putea oare fi respectați

ț dacă ne-ar fi frică de

învățtur

ă

?

ă Credem că mintea umană e cea mai minunată

creație

ț e a lui Dumnezeu. Credem de asemenea că arta e de natură religioasă, pentru că e una dintre cele mai înalte aspirații

ț i ale omului. Nu există artă pură

ă în ,

ă doar artă bună

sau proastă .

ă Se opri o clip ,

ă pentru a-și privi cu mândrie

biblioteca. Vino înapoi la birou după ce termini de citit.

Secretarul meu î i

ț va desena o hartă a măn s

ă tirii și un

program cu orele când po i

ț lucra în fiecare încăpere.

În s p

ă t m

ă ânile ce au urmat nu se întâlni cu niciun c l

ă ug r

ă care să fi avut treabă prin înc p

ă erea cu sarcofage

sau prin cea care con i

ț nea frescele a trei genera i

ț i ale

familiei Gaddi, sau prin cea unde maestrul din Siena, Martini, a pictat „Patimile lui Christos”. Dacă, întâmplător, vreun c l

ă ug r

ă sau vreun frate laic trecea pe lângă el, nu

p r

ă ea să îl observe. G s

ă i liniștea vindecătoare, ca și cum el

ar fi fost singur în univers: doar el, materialele lui de desen, mormintele pe care le copia sau frescele lui Cimabue de sub arcade. Când nu desena, își petrecea orele citind în bibliotec :

ă Ovidiu, Homer, Hora i

ț u, Virgiliu. Stare ul

ț era

235

mul um

ț

it că tân r

ă ul folosea toate orele pe care le avea la

dispozi i

ț e. Discutau împreună nout i

ă ț le zilei. A Michelangelo

nu fusese niciodată interesat de politic .

ă În mâna lui

Lorenzo, guvernarea locală mergea atât de bine și alian e ț le

interna i

ționale erau atât de puternice, încât erau foarte pu i

ț ne discu i

ț i strict politice la palat, pe str z ă i, la

Ghirlandaio sau pe treptele Domului. Acum avea nevoie disperată să vorbească cu cineva. Stare ul

ț, sim i

ț nd această

nevoie, îi acorda cu generozitate timpul său.

Moartea lui Lorenzo schimbase totul. În timp ce Il Magnifico se întâlnea constant cu Signoria, câștigându-le acordul datorită puterii lui de convingere, Piero îi ignora pe consilierii aleși și lua decizii arbitrare. În timp ce tatăl său mergea pe stradă înso i

ț t de unul-doi prieteni, salutând și

vorbind cu toată lumea, Piero nu apărea decât călare, înconjurat de mercenari, nerecunoscând pe nimeni în timp ce to i

ț fugeau din calea lui, când intra sau ieșea maiestuos din oraș spre una dintre vilele sale.

— Dar chiar și asta i-ar fi iertat, observă stare ul ț

Bichiellini, dacă s-ar pricepe la ce face. Inșă e cel mai prost conduc to

ă r pe care l-a avut Floren a

ț, de la dezastruosul

r z

ă boi civil dintre Guelfi și Ghibellini. Prin i

ț i italieni care vin

în vizită din statele al tur

ă

ate pentru a reînnoi tratatele nu îl

plac, îl consideră lipsit de talent. Tot ce știe el să facă e să

dea ordine. Dacă ar avea măcar bunul-simț de a i ț ne

discu i

ț i deschise cu Signoria...

— Asta nu e în firea lui, părinte.

— Atunci ar face mai bine să înve e

ț . Opozi i

ț a începe să

se uneasc :

ă Savonarola și adep i

ț i lui, verii Lorenzo și

Giovanni de Medici cu adep i

ț i lor, vechile familii pe care el

le dă la o parte, membrii mândri ai Consiliului Orașului, cet e

ăţ nii care îl acuză de neglijarea celor mai urgente treburi de guvernare pentru organizarea de concursuri atletice ori turniruri aranjate în aşa fel încât el să fie câştigătorul. Ne aşteaptă vremuri tulburi.

236

2

Buonaroto, câ i

ţ bani ai pus deoparte pentru mine?, îl

întrebă Michelangelo în seara aceea.

Buonaroto îşi consultă registrul contabil şi îi spuse fratelui câ i

ţ florini îi rămaseră din economiile de la palat.

— Bine. E destul cât să cump r

ă o bucată de marmură şi

mai rămâne ceva şi pentru chirie.

— Atunci, ai un proiect?

— Nu, dar am nevoie de unul. Trebuie să mă sus i ţ i în

minciuna pe care o voi spune tatei. O să îi zic că am o comandă modestă şi că mă pl te

ă sc doar pentru marmură

plus câ i

ţ va scuza pe lună pentru cât timp lucrez. Îl vom da banii ăştia lui Lodovico din economii.

Buonarroto cl ti

ă nă trist din cap.

— O să îi spun că acela de la care ai primit comanda are dreptul să refuze lucrarea. Așa mă asigur, dacă nu voi putea s o

ă vând.

Ludovico trebuia s s

ă e declare mul um

ț

it cu asta.

Apoi, Michelangelo trecu la a doua problemă.

Ce voia să sculpteze? Sim e

ț a că a venit timpul să

realizeze prima statuie de sine st t

ă to

ă are. Dar ce subiect?

Ce urma să exprime?

Întrebarea avea o importanță major ,

ă c c

ă i tot ce se

ad ug

ă

a creștea din conceptul original. Dacă nu există

niciun concept, nu există nicio operă de art .

ă Era atât de

simplu și, în același timp, îngrozitor de complex.

Singura dorință a inimii provenea din dragostea și durerea lui: să facă ceva în memoria lui Lorenzo, o temă ce urma să exprime totalitatea talentului, curajului, profunzimea cunoașterii, în e

ț legerea umană a acestui om

care își asumase sarcina de a conduce lumea spre o revolu i

ț e intelectuală și artistică.

Răspunsurile îi veneau încet, ca întotdeauna. Și totuși, r m

ă ănând concentrat pe această idee, putea ajunge la o concep i

ț e ce urma să îi deschidă izvoarele creativității.

237

Gândurile i se tot întorceau la faptul că Lorenzo vorbea adesea despre Hercule, sugerând că semnifica i

ț a legendei

grecești a celor două s

ă prezece munci nu trebuia interpretată

literar: prinderea mistre ul

ț ui din Erimant, înfrângerea leului

din Nemea, schimbarea cursului unui râu pentru cur a ță rea

grajdurilor regelui Augias. Aceste ispr v ă i erau poate

simboluri pentru sarcinile variate și aproape imposibile cu care se confrunta
fiecare genera i

ț e nouă de oameni.

Oare nu fusese Lorenzo întruchiparea lui Hercule? Nu îndeplinise el cele
dou s

ă prezece munci împotriva

ignor an e

ț i, prejudec i

ă ț lor, bigotismului, intoleran e

ț i? Cu

siguranță f c

ă use un efort titanic pentru înfiin a ț rea de

universit i

ă ț , academii, colec i

ț i de artă și manuscrise,

tiparni e

ț , pentru încurajarea artiștilor, înv a

ă ț i

ț lor, poe i

ț lor,

filosofilor și oamenilor de știință de a reinterpreta lumea în termeni puternici moderni, și făcuse ca omul să poată

ajunge la toate fructele intelectului și spiritului uman.

Lorenzo a fost cel care a spus:

— Hercule era jum ta

ă te om și jum ta

ă te zeu, n s

ă cut din

Zeus și muritoarea Alcmena. El este simbolul nepieritor că

noi suntem jum ta

ă te oameni și jumătate zei. Dacă ne folosim acea jum ta

ă te care e divină în noi, putem îndeplini

cele dou s

ă prezece munci, în fiecare zi a vieții noastre.

Trebuia să g s

ă ească o modalitate de a-l reprezenta pe

Hercule în așa fel încât acesta să-l înf i

ăț șeze și pe Lorenzo.

Nu doar uriașul legendei grecești, așa cum era prezentat în Campanila lui Giotto sau în pictura mare de aproape trei metri a lui Poliamolo, ci ca poet, om de stat, om de afaceri, revolu

ționar. Între timp, trebuia să-și gă

sească urgent un

atelier propriu.

Așa cum lă

sa se în urma lui basorelieful, tot așa făc

ea use și

cu arta miniaturală a lui Bertoldo. Mai mult de-atât, nu-și putea închipui o sculptură a lui Hercule sau a lui Lorenzo decât în mărime naturală.

După logică ar fi trebuit să fie încă o dată și jumătate

mai mari, pentru că erau semizeii, deci aveau nevoie de un 238

bloc de marmură

ă

iaș din care să se nască.

Dar unde putea gă

si asemenea marmură ?

ă Și cum să o

plăte

ă asc ?

ă Economiiile lui nu reprezentau decât o nimica toată dintr-un asemenea pre
.

ț

Își aminti de șantierul Domului din spatele mării catedrale, care adăpostise
muncitorii și materialele pe perioada cât fusese construită catedrala, și care
de atunci era folosit de maistru și echipa lui de între i

ț nere a cl d

ă irii.

Intrând odată pe poart ,

ă în timp ce erau mutate

materialele, văzuse câteva blocuri mari de marmură

împr ș

ă tiate. Merse pe șantier și făcu un tur al cur i ț i.

Maistrul, chel ca o bucată roz de marmură și cu un nas ce împungea drept în
afară ca un deget întins, veni și-l întrebă

dacă îi poate fi de vreun folos. Michelangelo se prezentă.

— Am fost ucenic la gr d

ă ina de sculptură a familiei de

Medici. Acum trebuie să lucrez singur. Am nevoie de o bucată mare de
marmur ,

ă dar nu prea am bani. M-am

gândit că poate orașul ar fi dispus să vândă vreo bucată

care nu-i mai trebuie.

Maistrul, pietrar de meserie, își îngustă ochii parcă

pentru a-i proteja de niște așchii nevăzute.

— Spune-mi Beppe! Cam ce te-ar interesa?

Michelangelo inspiră adânc.

— În primul rând, Beppe, coloana asta mare. S-a lucrat deja pe ea.

— I se spune „blocul Duccio”. Vine de la Carrara. Are șaptesprezece, optsprezece picioare înălțime. Comitetul

Domului a cumpărat

ăta pentru Duccio ca să-l sculpteze pe

Hercule. Pentru a economisi timp, Duccio a cerut să fie fasonat în carieră.

ă A ajuns aici deja stricat. Pe atunci aveam

doisprezece ani, eram ucenic. Beppe își scarpină energic dosul cu dalta cu șase dinți. Duccio l-a cioplit o săptămână.

Nu a reușit să descopere în el nicio figură,

ă fie ea mică sau

mare.

Michelangelo se învârti în jurul blocului enorm. Își trecu degetele peste el, pipăindu-l.

239

— Beppe, blocul acesta în carieră a fost stricat? Are o formă ciudată,

ă da, dar poate Duccio l-a stricat el însuși cu tăieturile astea, ca aici, unde a intrat prea adânc la mijloc.

Ar fi comitetul dispus s î

ă l vând ?

ă

— Nu-i posibil. Vor s î

ă l foloseasc î

ă ntr-o bun z

ă i.

— Atunci ce spui de acesta mai mic? Și el a fost lucrat, deși nu așa prost.

Beppe examina blocul înalt de nouă picioare pe care i-l arăta Michelangelo.

— Aș putea s î

ă ntreb. Vino înapoi mâine.

— Ai putea să târguiești pre ul

ț pentru mine?

Maistrul zâmbi cu gura deschis , l

ă ipsită de din i

ț .

— N-am mai întâlnit un pietrar care să aibă azi în pungă

banii pentru *pasta* de mâine.

Răspunsul nu întârzie decât câteva zile; Beppe îi rezolvase problema.

— E a ta. Le-am spus că e o bucată de „carne” urâtă și ne-am bucura să scăpăm de ea. Mi-au cerut să stabilesc un pre

ț corect. Ce zici de cinci florini?

— Beppe! Îmi vine să te iau în bra e

ț . Mă întorc diseară

cu banii. N-o lăsa să scape.

Beppe își scarpină capul chel cu vârful unui ugnetto.

Acum avea marmura, dar trebuia s g

ă

s

ă easc

ă un atelier.

Nostalgia îl atrăgea spre grădina familiei de Medici.

Aceasta fusese p r

ă s

ă ită de la moartea lui Lorenzo: iarba

de vară înalt ,

ă net i

ă ată, se uscaseră, micul *casino* din centru fusese golit de podoabe, doar gr m

ă ada de pietre din spate,

unde era șantierul pentru biblioteca lui Lorenzo, r m ă

s

ă ese

la fel. Se întrebă:

— Oare nu aș putea lucra în vechiul șopron? N-aș

deranja pe nimeni, și nu l-ar costa nimic pe Piero. Poate mi-ar da voie, dacă i-aș spune că sculptez.

Nu se putea hotărî să meargă la Piero.

Pe când se întorcea să plece pe poarta din spate, Michelangelo văzu o pereche venind pe poarta principal , ă

240

dinspre Pia a

ț San Marco: erau Contessina și Giuliano.

Contessina p r

ă ea că se micșorase. Chiar și în soarele strălucitor de iulie, fa a

ț îi era pământie. Doar ochii ei căprui,

mari și vioi, străluceau sub pălăria-i larg .

ă Giuliano vorbi

primul.

— De ce nu ai venit să ne vezi? Ne-a fost dor de tine.

— Ai fi putut să ne vizitezi!, adăugă Contessina cu reproș.

— ...dar Piero...

— Și eu sunt o de Medici. La fel și Giuliano. Palatul este casa noastră. Prietenii noștri sunt bine-veniți

ți.

— Am întrebat-o pe Contessina de ce nu vii, spuse Giuliano.

— Nu am fost invitat.

— Te invit eu, strigă ea impulsiv. Giovanni trebuie să se întoarcă înapoi la Roma mâine, și atunci vom fi singuri, în afară de Piero și Alfonsina, dar pe ei nu-i vedem niciodată.

ă

Papa Inocenț

țu e pe moarte și Giovanni trebuie să fie prin

preajmă pentru a ne proteja ca nu cumva un Borgia să fie ales drept papă.

Contessina privi din nou grăd

ă înă.

— Giuliano și cu mine am venit pe aici aproape în fiecare zi. Credeam că poate lucrezi, și unde în altă parte ai putea lucra decât aici?

— Nu, Contessina, nu am lucrat. Dar am cumpărat

ă azi o

bucată de marmură.

ă

— Atunci putem veni să te vizităm, spuse Giuliano entuziasmat.

Michelangelo se uită clipind des la Contessina.

— Nu am permisiunea...

— Și dacă o ob i

ț n eu pentru tine? Michelangelo se

îndreptă de șale.

— Contessina, e o coloană de nouă picioare. Blocul e foarte vechi. A fost rău folosit. Dar e bun în interior. O să

cioplesc un Hercule. El era preferatul tatălui tău.

Își întinse mâna, așteptând-o pe a ei. Degetele îi erau 241

surprinz t

ă or de reci în acea zi fierbinte de primăvară.

Așteptă r b

ă d to

ă r, o zi, dou ,

ă trei, patru, întorcându-se în

gr d

ă ină la ceasul amurgului. Apoi, în cea de-a cincea zi, pe când stătea pe treptele *casinoului*, mestecând un fir de iarbă maronie, o v z

ă u intrând pe poarta principal .

ă Inima îi

tresări. Bătrâna sa doică o înso e

ț a.

Se gr b

ă i s o

ă întâmpine pe potec .

ă

Ochii ei erau roșii.

— Piero a refuzat!, strigă el.

— Nu a dat niciun răspuns. L-am întrebat de o sută de ori. Tace și gata. Așa e felul lui. Deci nu se poate spune că a refuzat.

Speran a

ț strălucitoare că s-ar putea întoarce să lucreze în gr d

ă ină se pr b

ă uși.

— Îmi era teamă că asta se va întâmpla, Contessina. De aceea am părăsit palatul. Și nu m-am întors. Nici m c ă ar

pentru a te vedea pe tine.

Ea f c

ă u un pas mai aproape. Acum, între buzele lor erau doar câ i

ț va centimetri. Doica le întoarse spatele.

— Piero spune că familia Ridolfi va fi nemul um

ț

ită dacă

ne vedem din nou... Cel pu i

ț n până după căsătoria mea.

Niciunul dintre ei nu se mișc m

ă

ai aproape, buzele lor nu

se întâlnir ,

ă corpurile lor zvelte și tinere nu se atinser .

ă

Totuși sim e

ț au că erau prinși într-o îmbr i

ăț șare iubitoare.

Contessina merse încet pe c r

ă area din mijloc, pe lângă

statuia de bronz a b i

ă atului care își scoate spinul din talpă

în mijlocul havuzului acum t c

ă ut. Disp r

ă u apoi, împreună cu

doica, în piață .

ă

Beppe cel cu vinișoare albastre și obraji roșii, Beppe îl i urât ca urmașii
adevăra i

ț lor etrusci îl salvă.

– Pot să spun Consiliului că avem nevoie de un om pentru câteva ore pe zi și
că te oferi să muncești f r ă ă plat .

ă

Un toscan nu refuză nimic dacă e pe gratis. Instalează- i ț

atelierul lângă zidul din capăt.

Florentinii, care aveau câte șase nume de familie și credeau că un nume
scurt aducea ghinion, denumiseră acel 242

loc de muncă Opera di Santa Maria del Fiore del Duomo.

Șantierul își justifica numele complicat, c c ă i ocupa toată

pia a

ț din spatele unui șir întreg de case, ateliere și birouri aliniate în formă de
semilună pe strada din spatele catedralei. În aceste clădiri își sculptaseră
blocurile de marmură Donatello, della Robbia și Orcagna, își turnaseră

bronzurile în cuptoarele Operei.

Zidul de lemn al cur i

ț i, în formă semicircular ,

ă avea o

parte acoperită sub care muncitorii găseau protec

ție din

făc

ție soarelui vara și a ploii venite pe valea râului Arno dinspre mun

ți, iarna. Aici Michelangelo își instala o forj,

aduse saci de lemn de castan și bare de fier suedez, își făcu nouă d

ă

ți și două ciocane, o masă de desen din buc

ă de

bușteni care ar

ău de parcă erau arunca

ți în curte de când

terminase Brunelleschi construc

ția Domului.

Acum avea un atelier unde își putea stabili cartierul general de la

ă

ă la apus cât era ziua de mare. Putea din

nou să lucreze în sunetul de ciocane al scalpelinilor. Apoi, așezând hârtia de desen, c

ă bunele, peni e

ț le și cernelurile

colorate, era gata să înceapă treaba.

Își punea întreb r

ă i, c c

ă i rezultatul final urma să depindă

de profunzimea întreb r

ă ilor pe care și le punea și de

corectitudinea r s

ă punsurilor pe care le g s

ă ea. Cât de bătrân

era Hercule la momentul „apariției” lui din marmură?

Îndeplinise toate cele dou s

ă prezece munci sau era la

jum ta

ă tea drumului? Purta simbolul triumfului lui, pielea leului din Nemea sau
era gol în fa a ț lumii? Avea

sentimentul grandorii faptelor săvârșite de el ca semizeu sau știa că din
cauza jum t

ă

i

ăți sale de om muritor urma să

sfârșească otrăvit de sângele centaurului Nessus?

Află în lunile următoare

ce are că majoritatea acuzelor aduse

lui Lorenzo despre pervertirea moralei și libertății florentinilor erau neadevurate

ce ate, că acesta era cel mai mare

bărbat

ce bărbat al umanității

ăți de la Pericle, care făurise epoca de aur

în Grecia, cu două mii de ani înainte. Cum să exprime în marmură că succesele lui Lorenzo erau tot atât de mari 243

precum cele ale lui Hercule?

În primul rând, Lorenzo era un bărbat

ce bărbat. Un bărbat

ce bărbat care

trebuia recreat, adus la viață strălucitoare din acel bloc de marmură pe care

ăți de vreme, susținu

țu-nut pe grinzi în fața

țu-lui.

Trebuia să-l reprezinte pe cel mai puternic bărbat care trăia

ă se vreodată pe fa a

ț p m

ă ântului, copleșitor în toate

aspectele lui. Unde în Toscana, un t r

ă âm cu oameni mici,

slabi, fără alură eroică, putea g s

ă i un asemenea model?

Cutreieră Floren a

ț privind dogarii cu ciocanele lor grele

de lemn, boiangiii de lână cu bra e

ț le lor colorate verzi și

albastre, fierarii, potcovarii, pietrarii care fasonau piatra în stil rustic pentru
Palatul Strozzi, hamalii alergând pe străzi apleca i

ț sub poverile lor, tinerii atle i

ț ce se luptau în parc,

pe cei care trăgeau nisip mâlos din Arno, aproape goi în b r

ă cile lor plate. Petrecu săptămâni întregi la a ț ră, privind

la fermierii care-și culegeau grânele și strugurii, care-și înc r

ă cau sacii grei în carele cu boi, care-și treierau grâul, învârteau ro i

ț le de granit ale teascului de m s

ă line, t i

ă au

copacii b tr

ă âni sau ridicau ziduri de stânc .

ă Apoi se întoarse

în atelierul din Dom, unde insista asupra fiec r ă ei tr s

ă tur

ă

i,

membru, tors, spate tensionat, mușchi ridicat al umărului, braț împingând,
coapsă încordat ,

ă până f c

ă u o mapă plină

de schi e

ț . Își potrivi arm tur

ă

a, cump r

ă ă o rezervă de ceară

pur

ă de albine, începu modelarea... și era nemul um

ț

it.

„Cum pot să conturez o figur ,

ă chiar cel mai brut contur,

dacă nu știu ce fac? Cum pot ob i

ț ne altceva decât

sculptarea suprafe e

ț i pielii, curbele exterioare, conturul oaselor, cu câ i

ț va mușchi eviden i

ț a i

ț ? Astea sunt efecte.

Dar ce știu eu despre cauze? Structura vitală a omului care este în str f

ă undurile lui și nu o pot vedea cu ochii? Cum pot ști eu ce forță din interior creează formele pe care le văd eu din exterior?”

Îi pusese deja aceste întreb r

ă i lui Bertoldo. Acum știa

r s

ă punsul. Fusese îngropat în el de mai mult timp. Acum își d d

ă u seama de for a

ț lui extraordinar .

ă Nu era nicio altă

scăpare. Nu putea deveni niciodată sculptorul care voia să

244

fie, dacă nu se pregătea prin disecții

și. Până nu știa cum

funcționa

țona fiecare parte

ăticică a corpului uman, exact ce rol îndeplinea și cum funcționa

ăea asta.

Relația

țadintre toate părțile

ăi

țle, os, sânge, creier, mușchi,

tendon, piele, intestine. Figurile de sine stătătoare trebuiau să fie complete, văzute din fiecare unghi. Un sculptor nu putea crea mișcare fără

ăă să cunoască cauza acesteia, nu

putea arăta

ă

tensiune, conflict, dramă,

ăîncordare, forță,

ă

decât dacă văzuse cum lucrează fiecare fibră și substanță

din corp, care crea puterea și impulsul, decât dacă știa ce efect avea pentru mușchii din spate o mișcare a celor din față, p

ă

ân nu

ă

în e

ț legea tot corpul uman.

Trebuia să înve e

ț anatomia! Dar cum? Să devină

chirurg? Asta ar fi durat ani. Chiar dacă ar fi putut urma această cale pu i

ț n probabil ,

ă cu ce îl putea ajuta că putea

diseca două corpuri b r

ă b te

ă ști pe an, în grup, în Piazza

della Signoria?

Trebuia s f

ă ie vreo cale de a vedea o disecție.

.

Își aminti că Marsilio Ficino era fiul doctorului lui Cosimo de Medici.
Acesta fusese pregătit de tatăl său până când Cosimo sugerase că el era n s

ă cut „pentru a fi doctor al

min i

ț lor oamenilor, nu al corpurilor lor”.

Se îndreptă pe jos spre Careggi, la vila lui Ficino, pentru a-și expune
problemele în fa a

ț bătrânului de aproape

șaizeci de ani, care lucra zi și noapte în biblioteca lui în e

ț sată de manuscrise, cu speran a

ț de a-și completa

comentariile asupra lui Dionisie Areopagitul. Pl p ă ândul

fondator al Academiei Platon era așezat sub bustul lui Platon, cu pana în
degetele pline de cerneală, cu riduri adânci br z

ă dându-i fa a

ț .

Michelangelo îi explică imediat de ce venise.

Apoi ad ug

ă

:

ă

— Ca fiul unui doctor, educat pentru a deveni doctor, trebuie să ştii
cum arată interiorul unui om.

— Nu mi-am completat studiile medicale.

— Ştii
cumva, e cineva care face acum disecţii?

245

— Cu siguranţă ,
nu! Ştii care e pedeapsa pentru violarea
unui cadavru?

— Exilul pe viaţă ?
ă

— Moartea.

După un moment de tăcere, Michelangelo întreabă:

— Şi dacă cineva e dispus să îşi asume acest risc? Cum ar putea face asta?
Să urmeze

ă ească cimitirele s r

ă acilor ca să

prindă vreo înmormântare?

Înfiorat, Ficino strigă:

— Dragul meu prieten, cum poţi

ț să te gândești la

profanarea de morminte. De câte ori crezi că vei reuși? Vei fi prins t i

ă nd vreun cadavru și spânzurat de fereastră de la etajul al treilea de la Palazzo della Signoria. Hai să vorbim despre alte lucruri, mai pl c

ă ute. Cum î i

ț merge sculptura?

— Dar despre asta vorbim deja, dragă Ficino.

Se concentra pe problema lui. Unde ar fi putut să

descopere cadavre disponibile? Mor i

ț i celor boga i

ț erau

îngropa i

ț în mormintele familiei, cei ai clasei de mijloc erau proteja i

ț de ritualuri religioase. Care erau mor i ț i din

Floren a

ț nerevendica i

ț de nimeni? Doar cei foarte săraci,

cei fără familii, milogii care umpleau drumurile Italiei. Acești oameni erau duși în spitale când erau bolnavi. Ce spitale?

Cele de pe lângă biserici, cu paturi gratuite. Și biserica în curtea c r

ă eia se afla cel mai mare spital de caritate era cea care avea cel mai mare și mai cunoscut adăpost pentru săraci gratuit. Acesta era Santo Spirito!

Sim e

ț a cum îi trosnește p r

ă ul pe frunte. Santo Spirito,

unde îl cunoștea nu doar pe stare ,

ț dar fiecare coridor,

biblioteca, azilul, gr d

ă inile, spitalul, chiliile.

Dar îi putea cere stare ul

ț ui Bichiellini cadavrele

nerevendicate de nimeni? Dacă stare ul

ț ar fi fost prins, i

s-ar fi întâmplat ceva mai rău decât moartea, ar fi fost alungat din ordinul s
u,

ă excomunicat. Și totuși, acesta era

un om curajos, care nu se temea de nicio forță de pe p m

ă ânt, atât timp cât nu îl supăra pe Dumnezeu. Cât de mândru era că fostul
stareț fusese prieten cu Boccaccio, cel 246

mai dispre ui

ț t om al epocii lui: îl primise, îl protejase, folosisese biblioteca lui Boccaccio pentru progresul cunoștin e

ț lor umane. Acești augustini, atunci când considerau c a

ă u dreptate, nu știau ce e frica.

Și ce fusese vreodată realizat fără riscuri? Oare nu navigase un italian din Genova, chiaifân acel an, cu trei nave mici peste Atlantic, pentru a căuta un drum nou spre India, deși fusese avertizat c ,

ă la un moment dat, oceanul

se pr v

ă l

ă ea într-un abis în care navigatorul ar fi c z

ă ut cu

cor b

ă ii cu tot?

Dacă stare ul

ț era de acord să își asume acest risc, avea

dreptul el, Michelangelo, să fie atât de egoist și să-i ceară

asta? Oare scopul final justifica înfruntarea pericolului?

Petrecu nop i

ț nedormite și zile agitate până să ia o hot r

ă âre. Urma să îl abordeze pe stare ul

ț Bichiellini cu o

cerere deschis ,

ă direct ,

ă spunându-i exact ce voia și de ce

avea nevoie. Nu-l va insulta pe stareț cu subtilități.

Excomunicarea sau ștreangul c l

ă ul

ă ui nu aveau nimic subtil

în ele.

Dar chiar înainte de a vorbi cu stare ul

ț , trebuia să știe

exact cum urma să func i

ț oneze planul. Îl str b

ă

tu

ă drumul,

mental, pas cu pas. Se mișca frenetic în ritmul pietrarului care nu avea niciun gând timp de șapte b t

ă i

ă ale ciocanului

sculptând piatra, și rostea doar câteva cuvinte care puteau fi formulate în perioada unu-doi-trei-patru, timpul de odihnă

dintre două serii de lovituri. Rătăci prin Santo Spirito, prin încăp

ări, în grăd

ăria de zarzavaturi, pe străz

ăile și aleile ce

înconjurau zona, verificând într-o

ărie, punctele de observare,

cum se putea ajunge la capelă și în interiorul mănăst

re

ărie,

locul camerei mortuare unde trupurile erau îngustate peste

noapte până la

ărie a înmormântarea de dimineață.

Desenă diagrame, exacte și la scară, despre alături

area

azilului cu spitalul și chiliile călugări

ărie. Își trase ruta prin

care putea intra de pe poarta din spate pe Via Maffia fără să

să fie observat, croindu-și calea prin grădini și coridoare

spre camera mortuar .

ă Urma să ajungă noaptea târziu și să

247

plece înainte de lumina dimineții.

Trebuia să se hotăr

ă ască repede cum urma să își

formuleze cererea, la momentul și locul potrivit, atât pentru a-și crește șansele, cât și pentru a se face bine în ea.

Locul ideal pentru a-l întâlni pe stareț era în biroul lui, printre căr

ă i

ț și manuscrise.

Starețul

ț îl lăsa să-și expună doar o parte a cererii, aruncă o privire rapidă la desenele întinse pe biroul din fața

lui, apoi îl opri.

— Destul! În ea

ț leg tot. Să nu mai vorbim niciodată despre

asta. Nu mi-ai spus nimic. Totul a dispăr

ă ut ca fumul, fără

ă ă

urm .

ă

Șocat de viteza cu care fusese respins, Michelangelo își adună hârtiile și se trezi în Piazza Santo Spirito, fiindu-i brusc frig sub un cer acoperit de toamnă

,

ă orb în mijlocul

mul i

ț mii ce mișuna în jurul lui, conștient doar de faptul că îl pusese pe stareț într-o situație

ț e imposibil .

ă Era sigur că nu

va mai vrea să-l vadă vreodată. Își pierduse privilegiile.

Merse pe străzile

ă ile aglomerate și stătu amorțit

ț t în fața

ț

blocului din care trebuia să-l creeze pe Hercule. Ce drept avea el să cioplească un Hercule, să încerce să-l modeleze pe eroul preferat al lui Lorenzo? Își trecu degetele peste oasele nasului ca și cum acum l-ar fi durut pentru prima dată.

Se simțea

ț a stăpîni.

Stătea pe o bancă în fa a

ț unei fresce mari. Santo Spirito

era liniștită după liturghia de dimineață .

ă Din când în când,

câte-o femeie, cu capul acoperit cu un batic negru, îngenunchea în fa a

ț altarului. Câte-un b r

ă bat intra,

îngenunchea, și se gr b

ă ea afar .

ă Parfumul greu de t m

ă âie

era prins în razele soarelui.

Stare ul

ț Bichiellini veni din sacristie, îl văzu și merse spre Michelangelo. Se opri pentru un moment, studiind 248

câteva linii nesigure ale desenului, apoi întrebă:

— Unde-ai fost săptămânile astea, Michelangelo?

— Eu... eu...

— Cum î i

ț merge sculptura?

Comportamentul stare ul

ț ui era neschimbat, arătând

același interes și aceeași afecțiune.

— E... stă acolo...

— M-am gândit la tine când am primit un manuscris nou, decorat. Are niște desene cu personaje din secolul al patrulea, care ar putea să te intereseze. Nu vrei să le vezi?

Michelangelo se ridică timid și îl urmă pe stareț prin sacristie, traversând mănăstirea spre biroul lui. Pe masă era un manuscris frumos, de pergament, ilustrat în albastru și auriu. Stare ul

ț se îndreptă spre masă și luă o cheie lungă

dintr-un sertar pe care o așeză peste cotor pentru a i ț ne

paginile în loc. Vorbiră câteva minute, apoi stare ul ț spuse:

— Allora, amândoi avem o muncă de f c

ă ut. Vino înapoi

cât mai curând!

Michelangelo se întoarse în biserică, invadat de o c l

ă dură interioară .

ă Nu pierduse prietenia stare ul

ț ui. Fusese

iertat, incidentul uitat. Dacă nu înaintase în dorin a ț de

studiere a anatomiei, cel puțin

ț n nu f c

ă use vreo gafă

ireparabil .

ă

Dar nu avea nicio intenție

ț e de a-și abandona căuta

ă

rea.

Stăte

ă a pe banca tare, incapabil să lucreze, gândindu-se dacă jefuirea mormintelor nu era cumva soluția cea mai

indicată, din moment ce nu implica pe nimeni altcineva.

Totuși cum urma să scoată afară mortul, să umple înapoi mormântul și să care cadavrul într-o casă apropiată , ă să se

întoarcă la cimitir după ce își va fi terminat studiul, fără să

fie observat? Părea aproape imposibil.

Se întoarse la biblioteca din Santo Spirito pentru a căuta

noi indicii despre cum îl vedeau anticii pe Hercule. În același timp găsi

ă și un manuscris medical cu desene arătând

ănd

cum erau pacienți

și legați

și cu funii de saltele înainte de a fi

operați

și. Dar nu era nicio ilustrație

și despre ce descoperea

249

chirurgul după

amputația inițială

și al.

ă

Stareul

și îl ajută din nou, găsește

ă înd pentru el un volum greu

învelit în piele pe unul dintre rafturile mai înalte:

— A, da, ai aici niște material – și puse din nou cheia grea de bronz peste pagină.

De-abia pe la a patra sau la a cincea întâlnire începu Michelangelo să observe cheia, care apărea mereu. Stareul și

o folosea nu doar pentru a-i

și ne c r

ă i

ț le deschise, dar și ca

semn de carte când închidea un volum sau ca indicator atunci când citea niște rânduri.

Întotdeauna cheia. Întotdeauna aceeași cheie. Dar niciodată de față c

ă u al i

ț i, fie călug r

ă i sau fra i

ț laici.

De ce? În săptămânile următoare reveni de mai multe ori. Dac

ă se apuca de desen pentru o oră sau dou ,

ă stare ul

ț

venea prin biseric ,

ă îl saluta vesel, și îl invita în birou. Apoi, invariabil, cheia mare de bronz ieșea la iveală.

Michelangelo stătea treaz noaptea, văzând cheia înaintea ochilor. În timpul zilei f c

ă ea plimb r

ă i lungi în ploaia

de toamnă spre cariera din Maiano, vorbind cu sine însuși:

— Trebuie să însemne ceva. Dar ce? Pentru ce sunt cheile? Desigur pentru deschis uși. Dar de câte uși sunt eu interesat? Doar de una. Ușa de la camera mortuară.

Trebuia să riște. Dacă stare ul

ț voia ca el să o ia, foarte

bine. Dacă nu, atunci o lua ca din greșeală, uituc, și o aducea înapoi ziua urm to

ă are. În timpul nop i

ț i va intra prin

poarta din spate a gr d

ă inii, se va îndrepta spre camera

mortuar .

ă Dacă cheia se potrivea în uș ,

ă atunci

presupunerea lui era corect .

ă Dacă nu...

Ajunse la m n

ă

s

ă tire la miezul nop i

ț i, ieșind de acasă de

la el f r

ă ă zgomot, pentru a nu trezi pe nimeni, și merse pe un drum ocolit spre
spitalul de la Santa Croce peste Ponte Vecchio, pe lângă p

ă alatul Putti, printr-un labirint de str z

ă i.

În felul acesta evită gardienii de noapte care urmau o rută prestabilită cu
lanternele lor, ce puteau fi v z ă ute de la

dep r

ă tare.

Pip i

ă zidurile infirmeriei de pe Via Sant'Agostino, coti pe 250

Via Maffia spre mica poartă din centrul cl d ă irii deasupra

c r

ă eia era fresca „Madona cu pruncul”, a lui Agnolo Gaddi, strălucind ușor în
noapte. Toate cheile din Santo Spirito se potriveau la această poartă .

ă Intră în untr

ă

u, trecu pe lângă

grajdurile de la stânga, evită aleea principală pentru că

trecea pe lângă dormitoarele fra i

ț lor laici, o luă pe lângă

zidul buclă

ă r

ă ieii, cu respira

ț a un pic mai rapidă acum, apoi

merse drept spre peretele interior al infirmeriei. G s ă i

arcada principal ,

ă alunecă pe coridor pe lângă ușile închise

ale camerelor bolnavilor și cotește spre camera mortuară. În niș e

ă ra o lamp

ă de ulei. Lu o

ă lumânare din sacul de pânză

verde pe care îl avea cu el, îi aprinse vârful apoi acoperi lumina cu mâna.

Singura problemă serioasă era șeful infirmeriei. Dar din moment ce acest c l

ă ug r

ă era de asemenea r s

ă punz to

ă r și

de terenurile ordinului, muncind din zori până-n seară

pentru a procura cele necesare infirmeriei, azilului și m n

ă

s

ă tirii, nu era probabil ca el să iasă din chilie pentru inspec
ți nocturne. După ce era servită cina de la ora cinci, bolnavii erau pregăti
ți pentru somn și ușile camerelor erau
închise. Nu era niciun doctor care să locuiască acolo.

Nimeni nu se aștepta ca starea pacienților să se
înrut

ă

e

ău ască sau ca aceștia să ceară ajutor în timpul nop
ții.

Michelangelo r m

ă ase o clipă împietrit înaintea ușii de la
camera mortuar .

ă B g

ă ă cheia în broască ,

ă o roti ușor spre

dreapta, apoi stânga, și o simi

ți deschizându-se. Intră în

cameră într-un moment, închise și încuie ușa în spatele lui.

Și în acel moment hot r

ă âtor nu știa dacă avea sau nu

putere pentru ceea ce avea de făcut.

Camera mortuară era mică, cam opt pe zece picioare, fără fereastr .

ă Pere i

ț i de piatră erau vărui i

ț cu alb, cu

podeaua din blocuri neșlefuite. În centrul camerei, pe niște scânduri înguste așezate pe două capre de lemn și înf ș

ă urat din cap până-n picioare cu un giulgiu, era un cadavru.

251

Michelangelo stătea rezemat de ușă, respirând cu greu, cu lumânarea tremurându-i în mână ca o creangă de copac în vânt. Era prima dată când era singur, încuiat într-o cameră cu moartea, și cu o misiune necurat .

ă Carnea i se

strânse de oase. Niciodată în via a

ț lui nu mai fusese atât de

speriat.

Cine era înf ș

ă urat în cearșaf? Ce urma să g s

ă easc

ă după

ce dezvelea corpul mortului? Ce f c

ă use oare această

creatură nefericită pentru a fi acum, f r ă ă cunoștin a

ț sau

acordul s u,

ă ciopâr i

ț t ?

ă

„Ce fel de prostii sunt astea, își spuse în gând. Ce importanță are asta pentru cineva deja mort? Nu corpul lui va ajunge în rai, ci doar sufletul. Nu am nicio inten i ț e să

disec sufletul acestui nenorocit, chiar dac a

ă ș da de el.”

Liniștit de propriul lui umor negru, își puse jos sacul și c ut

ă ă un loc unde să-și fixeze lumânarea, care era importantă nu doar pentru lumin ,

ă dar și pentru că

func i

ț ona pe post de ceas. Trebuia să iasă de acolo în siguranță înainte de ora trei, când călug r

ă ii care lucrau la

brut r

ă ia de pe col ul

ț

Pie e

ț i Santo Spirito cu Via

Sant'Agostino se trezeau pentru a face pâinea zilnică, pentru întreaga m n

ă

s

ă tire, pentru săracii merituoși și

rudele celor care locuiau acolo. Îl luase mult până reușise să estimeze cât timp ardea fiecare tip de lumânare.

Aceasta, pentru care c ut

ă a acum un loc, dura trei ore. Când

flacăra începea să pâlpâie prima dată, trebuia să plece.

Trebuia de asemenea să aibă grijă ca să nu lase pic tur ă

i de

ceară care să fie descoperite în ziua următoare.

Scoase din sac foarfecele și cu i

ț tul de buc t

ă r

ă ie, îl

întinse pe podea și picură pu i

ț nă ceară de care lipi

lumânarea. Își dădu jos pelerina, c c

ă i era deja leoarcă de

n d

ă ușeală în camera rece, o puse într-un col ,

ț murmură o

rug c

ă iune, care suna ceva de genul: „Doamne iartă-m , ă

c c

ă i nu știu ce fac”, și se apropie de cadavru. Mai întâi trebuia să îl desfacă din cearșaf. Banca de scânduri era îngust .

ă Nu știa că putea fi atât de neîndemânatic. Se luptă

252

încet cu trupul e

ț ap n,

ă ridicând mai întâi picioarele până

trase cearșaful de pe partea de jos a corpului, apoi îl săltă

de mijloc sprijinindu-l cu mâna stângă la pieptul lui, până
reuși să dea jos pânza și de pe tors și cap. Cearșaful de înfăș
ă urat era lung și se chinui de cinci ori până să
„dezbrace” mortul.

Își luă lumânarea de pe podea și o i

ț nu cu mâna stângă

pentru a studia cadavrul. Primul lui sentiment era unul de milă pentru omul
mort. Al doilea a fost de teamă .

ă

— Așa o să ajung și eu!

Dintr-odată ,

ă toate diferențele

ț le dintre viață și moarte

deveniră aparente.

Fa a

ț mortului era lipsită de expresivitate. Gura era întredeschisă ,

ă cu pielea verde din cauza cangrenei.

B r

ă batul fusese bine clădit

ă și era cam între două vârste

când părea că fusese înjunghiat în piept.

Cadavrul se afla acolo de mult timp încât temperatura lui să fi coborât până la

aceasta a camerei înghețate

te.

Simți

un miros în nărilor

aceleia, ceva asemănător cu florile moarte

în apă. Nu era puternic, doar

atunci când se apropie de perete

pentru a se liniști un moment. Dar îl simți

din nou când se

apropie de cadavru și din clipa aceea nu-l mai doară din

naștrii

aceleia.

De unde să înceapă ?

ă Ridică brațul

de lângă el și simți

o

reacție

ă eală așa cum nu mai simți

ț se niciodată înainte. Nu era
mai rece decât orice altceva, dar diferit. Era o răceală plină
de emo i
ț i, o r c
ă eală dur ,
ă nu a pielii, ci a mușchiului de sub
ea. Pielea era moale, precum catifeaua. Sim i
ț dezgust, ca și
cum o mână de fier îi strângea stomacul. Toate amintirile lui despre bra e
ț și umeri calzi îi trecură prin minte. Se retrase.
Abia după câteva minute bune reuși să ia cu i
ț tul de pe
podea, să își aducă aminte ce citise despre corpul uman, pu i
ț nele imagini pe care le v z
ă use. Se aplecă deasupra
cadavrului, i
ț ntuit locului, înghi i
ț nd greu. Atunci coborî
cu i

ț țul și făcu prima incizie: de la osul pieptului jos înspre 253

vintre. Dar nu ap s

ă ă cu destulă forț .

ă Pielea era

surprinz t

ă or de dur .

ă

Încercă din nou. Acum ap s

ă ă cu i

ț țul cu putere și

descoperi că substan a

ț de sub piele era chiar moale. Pielea

se deschise câ i

ț va centimetri. Se întrebă oare unde era sângele, căci nu curgea. Asta îi
spori senza i

ț a de rece și de

moarte. Apoi v z

ă u gr s

ă imea, moale și galbenă. Știa că asta

era, pentru că văzuse gr s

ă imea t i

ă ată de pe carnea

animalelor de la piață .

ă F c

ă u o t i

ă etură mai adâncă pentru a

ajunge la mușchi; acesta avea o culoare diferită față de cea a pielii și a gr s

ă imii și era mai greu de t i

ă at. Studie

fasciculele de fibre roșu-închis. T i

ă e din nou și văzu

intestinele. Mirosul devenea din ce în ce mai greu. Îl cuprinse grea a

ț . După prima t i

ă etură își adună for e

ț le

pentru a continua. Acum toate senza i

ț ile îl n p

ă

d

ă eau

deodată: r c

ă eala, frica, mirosul, reac i

ț a la moarte. Fusesse

dezgustat de atingerea e

ț sutului alunecos, cu gr s

ă imea

topindu-i-se pe degete ca un ulei gre o ț s. Voia să-și

scufunde mâinile în apă fierbinte și să le spele.

— Ce fac acum?

Tremur ,

ă auzindu-și ecoul vocii în camera cu pere i

ț de

piatră. Nu trebuia să se teamă că ar putea fi auzit, căci avea în spate zidul gros după care era grădina, pe o parte capela rezervată serviciilor funerare și infirmeria dincolo de piatra prin care nu putea trece niciun sunet.

Era întuneric și nu vedea nimic în deschiz tur ă

a

pântecelui. Își luă lumânarea, așeză sacul de pânză sub picioarele cadavrului și propti lumânarea la în l ă i

ț mea

corpului.

Toate sim ur

ț ile îi erau ascu i

ț te. Intestinele pe care

începuse acum să le simtă erau reci, alunecoase, mișcătoare. O durere îl fulgeră prin propriile lui intestine.

Luă marginile t i

ă eturii în mâini și le i

ț nu desp r

ă i

ț te pentru a

se uita mai bine. V z

ă u un șarpe gri pal transparent, lung, ce

se tot învârtea în cerc. Avea un aspect perlat superficial, strălucind pentru că era umed, plin cu ceva ce se mișca și 254

se golea la atingere.

Emo i

ț a lui ini i

ț ală de dezgust fu depășită. Își luă cuțitul și începu să taie de la coșul pieptului în sus. Cu i ț tul nu era

destul de bun. Încercă și foarfecele, dar trebuia să

ocolească coastele, câte una pe rând. Coastele erau tari, era ca și cum ar fi tăiat sârmă.

Dintr-odat ,

ă lumânarea începu să pâlpâie. Deja trei ore!

Nu-i venea să creadă. Totuși nu îndr z ă nea să ignore

avertismentul, își așeză sacul verde și lumânarea pe podea și luă cearșaful lung din col .

ț Procesul înf ș

ă ur r

ă ii era de o

mie de ori mai dificil decât cel de despuiere a mortului, pentru că nu mai putea să întoarcă cadavrul pe o parte, c c

ă i i-ar fi vărsat intestinele.

Transpira i

ț a i se prelingea în ochi, inima îi b te

ă a atât *de*

tare încât ar fi crezut că o să trezească toată mănăstirea. Își folosi ultimele for e

ț pentru a s l

ă ta cadavrul de pe masă cu

un bra ,

ț în timp ce înf ș

ă ură cearșaful cum trebuia, de cinci

ori. De-abia avu un moment să se asigure că mortul era întins așa cum îl
găsise, să verifice podeaua pentru pete de cear ,

ă înainte ca lumânarea să mai pâlpâie o dată și să se stingă.

Michelangelo era destul de lucid pentru a o lua pe un drum ocolit spre cas ,

ă oprindu-se de vreo șase ori pentru a

se sprijini de col ur

ț ile cl d

ă irilor și pentru a vomita. Sim e

ț a

mirosul cadavrului în n r

ă i la fiecare respira i

ț e. Când ajunse

acasă îi fu frică să fiarbă apă pe t c

ă iunii aprinși ai Lucreziei,

de teamă ca zgomotele să nu îi trezească familia. Totuși nu putea continua f
r

ă ă să scape de senza i

ț a de grăsime de pe

degete. Căută în liniște niște leșie pe care o folosi cu apă

rece.

Corpul lui era rece ca ghea a

ț , în timp ce se băgă în pat.

Se trase lângă fratele său, dar nici c l

ă dura lui Buonarroto

nu îl putea ajuta. De câteva ori trebui să se ridice și să

vomite într-o g l

ă eată. O auzi pe Lucrezia trezindu-se, îmbr c

ăându-se și îndreptându-se spre buc t

ă r

ă ie, apoi jos pe

scara spiralată, în stradă, în timp ce o rază palidă îi atinse 255

fereastra ce d d

ă ea spre grajdurile de pe Via dei

Bentaccordi.

Avu friguri și febră toată ziua. Lucrezia îi f c ă u o supă de

pui, dar nu putea să m n

ă ânce. Membrii familiei veniră unul

câte unul în dormitor pentru a afla ce are. Stătea acolo întins sim i

ț ndu-se lipicios ca și cadavrul. După ce o asigură

pe Lucrezia că nu i se f c

ă use r u

ă de la mâncarea ei,

aceasta se întoarce la buc t

ă r

ă ie pentru a face o fiertură de

ierburi care să îl vindece. Monna Alessandra îl caută să

vadă dacă are vreo erup i

ț e pe corp. Abia târziu,

după-amiaz ,

ă a putut înghi i

ț pu i

ț n ceai de ierburi, pentru

care îi mul um

ț

i Lucreziei din inimă.

Aproape de ora unsprezece noaptea se ridic ,

ă se înc l

ă ț ,

ă

se îmbrăc

ă în într-o cameră

ă așă mai groasă ,

ă își luă pelerina, și cu

picioarele tremurând se îndreptă spre Santo Spirito.

Nu era niciun cadavru în camera mortuară .

ă Și nici în

noaptea următoare

ă are. Aceste două zile îi dădură șansa să-și

revină. În a treia noapte găsi

ă un corp înfășurat

ă urât în cearșaful

lung pe masa de scânduri.

Al doilea cadavru era mai bătrân

ă bătrân, cu barba albă pe fața

ț

roșie, cu pielea întinsă ,

ă fluidul de sub piele întins

ă în. De

această dată folosi cu încredere

țutul cu mai multă hotăr

ăare,

deschizând abdomenul dintr-o singură tăietur ,

ă apoi

desfăc

ău coșul pieptului cu mâna stâng .

ă Toracele mortului

făcu un zgomot ca de lemn spart și rămăse prins de

claviculă.

Își luă lumânarea și o i

ținu aproape de organele interne,

pentru că acum avea prima imagine complet .

ă V z

ău ceva

roșu palid, ca un burete, cu e

țsut solid, despre care b nui

ă

că sunt plămânii. Aceștia erau acoperiți de o rețea neagr ,

ă

așa cum auzise că s

ă e întâmplă cu cei care lucrau lâna.

Din curiozitate, ap s

ă ă pe plămân. Un şuiertat ieşi prin

gura cadavrului. De frică scăpă lumânarea. Din fericire, aceasta nu se stinse.
Când îşi redobândi calmul şi luă

lumânarea, îşi dădu seama că atingerea plămânului împingea afară aerul r m

ă as în untr

ă

u. Acum în e

ţ legea cum

256

se producea respira i

ţ a, pentru că putea vedea, sim i

ţ şi auzi

legătura dintre pl m

ă âni şi gur ,

ă dându-şi seama cum

influen a

ţ asta întregul organism.

După ce mişcă pu i

ț n plămânul, observă o masă roșie

întunecată. Aceasta era inima. Era acoperită de o membrană str l

ă ucitoare. Ap s

ă ând-o, descoperi că tot

e

ț sutul era legat de o formă asem n

ă

to

ă are unui m r

ă ,

aproape liber în piept, atașat doar de vârful piramidei.

— S o

ă scot afară?

Ezită un moment, după aceea luă foarfecile și t i ă e

membrana piramidei. Folosindu-se apoi de cu i

ț t, d d

ă u la o

parte membrana ca și cum ar fi decojit o banan .

ă Acum

avea inima în mâini. În mod neașteptat, se simți cuprins de o emo i

ț e de parcă însuși Hercule l-ar fi lovit cu bâta lui.

Dacă inima și sufletul erau una, ce se întâmplase cu sufletul acestui cadavru nenorocit, acum că-i scosese afară inima?

Teama îl p r

ă s

ă i la fel de repede pe cât veni. O înlocui o

senza i

ț e de triumf. Ținea în mâini o inimă uman !

ă Sim e

ț a

fericirea care se naște din cunoaștere, c c

ă i acum cunoștea

organul cel mai important al corpului, cum arată și ce consistență are. Deschise inima cu cu i ț tul și fu șocat să

vadă că în untr

ă

u nu e nimic. O puse la locul ei în cavitate,

apoi strânse la loc coastele. Acum știa exact unde bătea inima sub ele.

Nu avea nici cea mai vagă idee despre cum să lucreze la intestinul încol c

ă it ca un șarpe. Ridică o bucată și o trase. O

vreme merse ușor, ieșiră cam trei metri. Intestinele erau atașate de un perete din spate, de care se desprindeau.

Apoi începu să întâmpine rezistență .

Partea de sus era

mai

ărit ,

ă atașată de un fel de pungă ,

ă despre care trase

concluzia că era stomacul. Trebuia să se folosească de cuțit

pentru a-l tăia.

Eliberă cam opt metri de intestin, îl pipăie , simți

țând

diferențe

țle de mai

ăime și conți

țnut. Unele porți

țuni conți

țneau

fluid, altele ceva solid. Află că era un canal continuu, care nu avea nicio deschidere de la început până la sfârșit.

Pentru a afla cum este pe interior, îl tîrî în câteva locuri cu
cui

țutul. Partea de jos a intestinului conținea fecale. Mirosul
era îngrozitor.

În noaptea aceea avea o lumânare mai groasă,
de patru

ore, care începuse deja să pâlpeze. Băgă
întestinele înapoi

în cavitatea abdominală și reînfășură cadavrul cu mare dificultate în cearșaf.

Michelangelo alergă la fântâna din Piazza Santo Spirito și se spălă

pe mâini, dar nu reușea să scape de senzația

de

murdare

de, își băgă

capul în apa rece pentru a se elibera de

senzația

de vinovăție

de, lăsând apa să i se prelingă peste păr

și față.

ă Apoi alergă tot drumul spre cas ,

ă scuturat ca de

friguri.

Era extenuat emo i

ț onal.

Se trezi cu tatăl său stând deasupra lui, cu o privire nemul um

ț

ită pe faț .

ă

— Michelangelo, trezește-te. E amiază. Lucrezia pune masa. Ce fel de prostii sunt astea, să dormi până la prânz?

Unde-ai fost azi-noapte?

Michelangelo se uită lung la Lodovico.

— Îmi pare rău tată, nu mă simt prea bine.

Se sp l

ă ă cu grij ,

ă își piept n

ă ă părul, trase haine

proaspete și merse la mas .

ă Crezu că totul o să fie bine.

Când Lucrezia aduse un bol cu sup ,

ă se gr b

ă i înapoi în

camera lui și vomită de credea că-și varsă m r

ă untaiele.

Dar în noaptea aceea se întoarse din nou în camera mortuar .

ă Chiar înainte să încuie ușa în urma lui, fu cuprins de mirosul de putrefac i

ț e. Desf c

ă u cearșaful și văzu că

picioarul stâng al mortului avea o culoare maro și lăsa secrete

ț i verzi de sub piele; în plus, era foarte umflat. Restul corpului era de un gri-cenușiu.

Începu munca de unde r m

ă ase noaptea anterioară ,

ă

tăind direct intestinalele și desf c

ăându-le bucată cu bucată.

Se așează pe podea și ridică lumânarea aproape de deschidere. Erau o serie de organe pe care le c uta ă

: splina

pe partea stângă, ficatul pe dreapta. Recunoscu ficatul 258

după cel al vi e

ț ilor și mieilor tăiați în piață. De ambele părți ale coloanei vertebrale erau rinichii.

Îl ridică cu grijă și v z

ă u că sunt lega i

ț de vezică prin

niște tuburi mici, ca niște sârme. Se mută spre locul unde era atașat ficatul, în spate. Tăie ligamentele cu foarfecele și îl scoase din cavitatea lui. Îl studie forma cu mâinile, examinând mica vezică atașată de partea de jos, pe care o tăie cu cu i

ț tul. Din ea curse un fluid verde închis.

Își mută lumânarea mai aproape și v z ă u ce nu

observase până atunci: cavitatea abdominală era separată

de cavitatea pulmonară printr-un mușchi în formă de cupol .

ă În centrul acestei cupole erau două g ur

ă i prin care

treceau tuburi ce legau stomacul și gura. Al doilea canal mare, de lângă coloana vertebrală, urca spre piept. Acum își d d

ă u seama că între piept și abdomen nu sunt decât două c i

ă de comunicare, una care duce mâncarea și lichidul. A doua îl nedumerea. Ridică structura osoasă a pieptului, dar nu putea să își dea seama ce rol avea al doilea canaL Lumânarea pâlpâia.

În timp ce se strecura tiptil pe sc r

ă i în cas ,

ă v z

ă u că

tatăl îl aştepta.

— Unde-ai fost? De ce miroşi urât? Miroşi ca moartea.

Michelangelo morm i

ă o scuză cu ochii pleca i

ţ şi trecu în

grabă pe lângă Lodovico spre culcuşul din dormitor. Nu putea s d

ă oarm .

ă

— M

ă voi obişnui oare vreodat c

ă u asta?

Noaptea urm to

ă are nu g s

ă i niciun cadavru în camera

mortuar .

ă Avu o senza i

ţ e neliniştitoare de pericol iminent în

timp ce observă că o porci
țune a podelei, acolo unde
scosese intestinele, era mai curată decât pietrele din jur. O
pic tur
ă
ă de ceară de la lumânarea lui fusese lăsată
neatinată la piciorul mesei de scânduri. Chiar dacă
activitatea lui fusese observată, era protejat de legământul de tăcere al
mănăstirii.

Noaptea următoare

ăare găs

ăi un bă

ăat de aproximativ

cincisprezece ani, care nu arăta

ăniciun semn exterior de

259

boală.

ăPielea palidă, aproape albă, era moale la atingere.

Când îi ridică pleoapele reci ca gheață

ț, viz

ă u că ochii lui

erau albaștri, de o culoare intensă. Chiar și mort era frumos.

— Se va trezi cu siguranță ,

ă murmură Michelangelo.

V z

ă u că b i

ă atul nu avea încă p r

ă pe piept și sim i

ț o milă

mai adânc d

ă ecât atunci când văzuse primul cadavru.

Se întoarse să plece. O să aștepte altă noapte. Apoi, cu fa a

ț spre zidul v r

ă uit, se opri. În diminea a

ț urm to

ă are, acel

b i

ă at va fi îngropat sub patru sau cinci picioare de p m ă ânt

în cimitirul Santo Spirito. Atinse băiatul și sim i ț că e la fel de

rece ca și iarna. Frumos, dar mort ca toți ceilalți.

Acum f c

ă u inciziile cu pricepere, își puse mâna sub stern și îl desprinse cu ușurință .

ă Sus, spre gât, sim i

ț ceva ca un

tub, cam de doi centimetri în diametru, care d d ă ea

impresia unei serii de inele tari. Printre aceste inele g s ă i un

tub moale, membranos, care cobora din gât. Nu putea să

vadă unde se termina acest tub și unde începea pl m ă anul,

dar când trase de el, gâtul și gura băiatului se mișcară. Își scoase rapid mâna și se îndepărtă de masă.

Un moment mai târziu tăie tubul, fără să vadă, apoi scoase pl m

ă âni afară separat. Erau ușori și când îi strânse văzu că senza i

ț a era asemănătoare cu aceea pe care o ai

când strângi zăpada în pumni. Încercă să taie plămânul cu cu i

ț tul, îl puse pe masă cu ceva tare sub el și i se păru că

taie un burete uscat. Găsi un mucus palid galben într-unui dintre pl m

ă âni, care îl i

ț nea umed, iar în celălalt un mucus

roz-roșiatic. Voia să își bage mâna în gura băiatului pentru a sim i

ț gâtul, dar când dădu de din i

ț și de limbă îi veni să

vomite de scârbă.

Dintr-odat ,

ă sim i

ț ca și cum s-ar fi aflat cineva cu el în

cameră, deși știa că e imposibil pentru că încuiase ușa pe interior. În seara asta îi era pur și simplu prea greu să

meargă mai departe.

Înfășură corpul cu ușurință ,

ă cânt r

ă înd atât de pu i

ț n, îl

puse înapoi pe masă și ieși.

260

5

Michelangelo nu voia să riște ca tatăl lui să simtă iarăși că miroase a mort. De aceea merse pe străzi până găsi o cârciumă deschisă în cartierul muncitorilor. Bău niște Chianti. Când proprietarul îi întoarse spatele, vărsă restul de vin pe c m

ă aș .

ă Lodovico se mânie foarte tare când sim i

ț

mirosul puternic de vin.

— Nu e destul că umbli aiurea toată noaptea f c ă ând

doar Dumnezeu știe ce, cu femei ușoare, dar acum vii acasă mirosind și ca o crâșmă ordinar .

ă Nu pot să te

în e

ț leg. Cine te-a tras pe căile astea rele?

Tot ce putea s

ă facă pentru a-și proteja familia era să nu

le spună nimic. Era mai bine pentru tat l

ă lui să creadă că el

chefuia, lucru despre care Lodovico știa multe de la Giovansimone, care venea adesea cu hainele sfâșiate și fa a

ț însângerat .

ă Dar pe m s

ă ură ce zilele treceau și

Michelangelo se împleticea acasă în fiecare dimineață în zori, familia se porni împotriva lui. Fiecare era furios dintr-un motiv personal. Lucrezia pentru că nu mai mânca, unchiul Francesco pentru că se temea că Michelangelo o să

facă datorii, mătușa Cassandra din motive morale. Doar Buonarroto aduse un zâmbet pe fața

fratelui său.

— Eu știu că nu chefuiești, spuse el.

— Cum de știi asta?

— Simplu: nu mi-ai mai cerut niciun ban de când ai cumpărat

lumânări

alea. Fără bani nu poți

cumpăra

la femeie

în Florența

tu.

Își dădă

seama că trebuia să găsească

un alt loc unde să

se

odihnească ziua. Topolino nu i-ar pune niciodată întrebări,

ar fi putut sta acolo, dar Settignano era prea departe. Ar fi pierdut câteva ore bune venind și plecând. Dimineață

merse la atelierul de la Dom și se urcă pe un scaun în fața

mesei de desen. Beppe veni să îl salute, cu o expresie nedumerită pe fața

ț lui urâtă.

261

— Prietene, ar i

ăț ca un cadavru. Ce se întâmplă cu tine?

Michelangelo ridică brusc capul.

— Am... muncit, Beppe.

Beppe își dezvălui rânjetul fără din i

ț .

— A, dacă aș fi și eu destul de tânăr pentru asemenea munc .

ă Ei bine, nu încerca să ridici bâta lui Hercule în fiecare seară. Ține minte, ce irosești cu femeile noaptea, nu mai ai pentru marmură diminea a

ț .

În noaptea aceea descoperi primul cadavru oribil, unul care îl făcu să se cutremure văzând ce se putea întâmpla cu lucrarea lui Dumnezeu. B r

ă batul avea aproximativ

patruzeci de ani, cu fa a

ț mare roșie, umflată la gât. Gura

era deschis ,

ă cu buzele vinete și avea albul ochilor plin de pete roșii. Printre din i

ț i galbeni putea vedea limba roșu

închis, umflată, umplând aproape toată gura.

Își puse mâna peste fața
bărbatului. Obrajii erau ca un
aluat nedospit. Asta pentru
ea a fi o ocazie bună pentru a
studia structura feței
sale. Luă unul dintre cuțite
mai mici și
tăie de la linia părului până la rădăcina nasului. Încercă să
tragă pielea de pe frunte, dar nu putu, era prea strâns prinsă de os. Tăie
deasupra fiecărei
sprâncene până la
marginea ochilor, trăgând
pielea de la colțul
ochiului spre
exterior, continuă de la ochi spre ureche, apoi spre pomei.
Efectul acestor tăieturi
era atât de înfiorător
că oricât nu
mai putea lucra.

Lu

ă cearșaful din colț și acoperi capul b r

ă batului, apoi se

concentra asupra oaselor șoldului.

Câteva nop i

ț mai târziu, când dădu peste un nou cadavru, tăie ușor pielea de pe față ,

ă cojind-o cu foarfecile.

Sub e

ț sutul sub i

ț re de gr s

ă ime descoperi o zonă mare de

e

ț sut muscular roșu, care se întindea de la ureche în jurul buzelor spre
cealaltă ureche. Acum în e

ț lese pentru prima

dată cum puteau acești mușchi să miște fa a

ț pentru râs,

zâmbet, lacrimi, durere.

Sub acesta era un e

ț sut mai gros, care se întindea de la

col ul

ț maxilarului spre baza craniului. Mișcă falca mortului 262
în sus și în jos, pentru a simula mișcarea de mestecare, apoi c ut
ă ă mușchiul care putea mișca pleoapele. Trebuia să
vadă în interiorul orbitei, pentru a ști ce le f c ă ea să se
miște, încercând să își împingă degetul înăuntru, ap s ă ă
prea tare. Globul ocular se sparse. Un mucus alb i se întinse pe degete, l s
ă ând cavitatea goală. Se întoarse cuprins de
scârb ,
ă mergând spre col ul
ț zidului v r
ă uit și își sprijini
fruntea de piatra rece, str d
ă uindu-se să nu vomite. Când își
recapătă stăpânirea de sine, se întoarse la cadavru, tăie e
ț sutul din jurul celui de-al doilea ochi și g s ă i locul unde era
prins de fundul cavit i
ăț i. Apoi își puse degetul peste ochi și
îl mișcă ușor. Ajungând în untr
ă
u, îl scoase afar ,

ă îl întoarse

în mână, încercând să în e

ț leagă cum se mișcă, își i

ț nu

lumânarea aproape și se uită în cavitatea goală. În spatele ei observă o gaură prin care un firisor de e ț sut gri se

îndrepta înspre craniu. Până nu d d

ă ea la o parte creștetul

capului pentru a vedea creierul, nu-și putea explica mecanismul vederii.

Lumânarea nu mai avea decât puțin fitil rămas. Tăie deoparte carnea la r d

ă

c

ă ina nasului și v z

ă u clar ce se

întâmplase cu al lui sub pumnul lui Torrigiani.

Lumânarea pâlpâi.

Unde să mearg ?

ă Se târâi spre Santo Spirito. Corpul îl

durea din cauza oboselii, ochii îl în e

ț pau, stomacul și spiritul

îi frem ta

ă u.

Nu putea da ochii cu Lodovico, pe care-l și vedea stând în capătul sc r

ă ilor, strigându-i că va ajunge direct în Infern.

Se îndreptă spre atelierul de la Dom. Era ușor să-și arunce sacul peste poartă, apoi să o sară și el. În razele lunii, blocurile de marmură albă str l ă uceau cu o

luminozitate albă, cioburile din jurul coloanelor pe jum ta ă te

terminate arătau ca zăpada, albă și proaspătă. Aerul rece îi calmă stomacul. Merse spre masa lui de muncă și eliberă

locul de dedesubt. Se întinse, se acoperi cu o pânză de sac groas ș

ă i adormi.

Se trezi câteva ore mai târziu. Soarele se ridicase. Putea 263

să-i audă în piață pe contadini instalându-și tarabele. Merse spre fântână, se spală, își cumpără o felie de parmigiano, o panini cu crustă groasă și se întoarse în curte.

Încercă să taie marmura pe la col ur

ț ile blocului destinat

lui Hercule, gândindu-se că senza i

ț a fierului i

ț nut în mână îi

va aduce satisfac i

ț e. Curând puse jos sculele, se urcă pe

scaun și începu să deseneze: bra ul

ț , mușchii și

încheieturile, falca, inima, capul. Când sosi Beppe, apropiindu-se de el pentru a-i spune buon giorno, Michelangelo își puse mâna peste foaia din fa a

ț lui. Beppe

se opri, dar nu înainte de a fi observat o cavitate oculară

goală și intestine. Dădu înfiorat din cap, se întoarse și plecă. La prânz, Michelangelo se întoarse acasă pentru masă și pentru a calma temerile lui Lodovico legate de absen a

ț lui de peste noapte.

Îl luă câteva zile până se încumetă să se întoarcă în camera mortuară pentru a sparge craniul unui b r ă bat.

Odată ajuns acolo, începu să lucreze rapid cu ciocanul și cu dalta, tăind de la r d

ă

c

ă ina nasului. Era o experiență

cutremur to

ă are, c c

ă i capul se mișca de fiecare dată când

d d

ă ea o lovitură. Nici nu știa cu câtă forță trebuia să

lovească pentru a sparge osul. Nu putea deschide craniul.

Acoperi capul, întoarse cadavrul pe burtă și își petrecu restul nopți

și studiind structura șirei spinării.

ă ii.

Cu craniul următor

ă r nu mai făc

ă u greșeala de a tăia

ă a

dinspre ceafă și, în loc de aceasta, tăie de jur împrejurul capului, de la vârful urechii stângi lângă linia părului, dând

trei sau patru lovituri de ciocan pentru a străpunge osul gros de un centimetru. Acum avea destul spațiu

țu pentru a-și

i

ț ne dalta sub calotă și să taie de jur împrejur. Se scurse o cremă alb-gălbuie.

ă buie. Fisura se deschise mai larg. Când tăia

ă e

osul mai mult de jumătate

ă te, își folosi dalta ca pe o pârgă și

ap s

ă . C

ă

raniul se desprinsese în mâinile lui.

Era ca lemnul uscat. Michelangelo era atât de r v ă ș

ă it, că

abia îl i

ț nu să nu cadă pe podea. Își mută privirea de la craniu spre cadavru. Ar ta

ă

înflor to

ă r, c c

ă i cu creștetul

264

capului t i

ă at, fa a

ț era complet distrusă.

Era din nou copleșit de un sentiment de vin .

ă Dar, cu

craniul desf c

ă ut, v z

ă u pentru prima dată creierul uman. Ca
artist fusese fascinat de ceea ce crea expresia. Ce se întâmpla în creier și f c
ă ea fa a
ț capabilă de a exprima
emo i
ț e? Ținând lumânarea aproape de craniu, descoperi că
masa din untr
ă
u era alb-g l
ă buie, cu linii roșii și albastre pe
suprafaț ,
ă cu artere și vene pornind în toate direc i ț ile.
Putea vedea că masa creierului era despăr i ț tă pe mijloc,
corespunzând liniei de desp r
ă i
ț re a craniului. Nu putea
sim i
ț niciun miros, dar la atingere era ud, foarte moale și drept, ca pielea unui
pește.
Puse osul înapoi pe vârful craniului, înconjurând strâns cearșaful pentru a o
i

ț ne în loc. Nu se sim e

ț a nici rău, nici

tulburat așa cum fusese în majoritatea nop i

ț lor, dar de-abia

putea aștepta să ajungă la urm to

ă rul cadavru pentru a

deschide creierul propriu-zis.

Când dădu la o parte creștetul următorului craniu, fu surprins să constate că oamenii puteau fi atât de diferi i ț , pe

când creierele lor ar ta

ă u la fel. Din aceasta trase concluzia

că în creier trebuia să fie o substanță care era diferită la fiecare om. Folosindu-și degetul ar t

ă to

ă r, pip i

ă la baza

craniului și descoperi că acesta era complet separat de os.

Punându-și degetele pe ambele păr i

ț , încercă să ridice

creierul cu totul. Nu putea fi scos afară.

Acolo unde degetele unei mâini se atingeau cu ale celeilalte, creierul era prins de ceva ca o rețea de fire de

baza craniului. Tî

ă e firele și trase afară masa. Era atât de

moale și, în același timp, atât de alunecoasă, că trebui să

se concentreze foarte tare ca să n-o scape pe jos. Se uită la creier cu mirare și admira

ție: din acea substanță care nu

putea cântă

ă și mai mult de un kilogram, se nă

ătea tot ce

de

ă ea mări

ție rasei umane: arta, știința

ție, filosofia, guvernul,

tot ce făcea oamenii buni sau răi.

Când tăie creierul pe linia de separare părea că taie o bucată de brânză foarte moale. Nu era niciun zgomot, 265

niciun miros, nicio secreție. Cele două jumătă

ă

i

ăţ erau

identice. Indiferent unde t i

ă a, era la fel, de culoare gri, un

pic g l

ă buie. Împinse cadavrul pentru a face loc creierului pe masă şi fu uimit să vadă că nu avea nicio structură

independent ,

ă c s

ă e întindea moale pe scândurile de lemn.

Găurile pe care le găsi în craniu erau umplute cu aceeaşi materie ca sârma, asemănătoare cu aceea pe care trebuise să o taie pentru a scoate creierul. Urmând aceste fire până

la gât, trase concluzia că această substanţă era singura legătură dintre creier şi corp. Despre g ur ă ile din faţă îşi

d d

ă u seama că fac legătura între creier şi ochi. Celelalte două g ur

ă i corespundeau urechilor. Printr-o gaură de trei centimetri de la baza craniului d d

ă u peste

vertebre – reprezentau leg tur

ă

a dintre creier şi corp.

Era extenuat acum, după ce lucrase cinci ore, și se bucură când v z

ă u c l

ă umânarea i se terminase.

Stătea pe marginea fântânii din Piazza Santo Spirito, sp l

ăându-se cu apă rece pe față, și se întreabă:

„Sunt nebun de am ajuns să fac aceste lucruri? Am oare dreptul să fac asta doar pentru că o fac pentru sculptur ?

ă

Ce preț o să trebuiască să plătesc pentru aceste cunoștin e ț

pre i

ț oase?”

Venise prim v

ă ara, aerul se înc l

ă zise. Beppe îi spuse

despre niște sculpturi care se f c

ă eau pentru noul cavou în

vestibulul din Santo Spirito, de niște capiteluri care trebuiau decorate pentru boltă și uși. Nu-i trecuse niciodată prin minte să îl roage pe stare ul

ț Bichiellini să intervin .

ă Se duse

direct la maestrul care răspundea de construirea cavoului și îi ceru să-i dea de lucru. Maistrul n-avea nevoie de un începător

Și r. Michelangelo se oferă să îi aducă „Madona cu pruncul” și „Centaureii”, pentru a dovedi că putea face lucrarea. Maistrul se codi, dar acceptă să le vadă.

Și

Bugiardini împrumută unul dintre cărți

Și ucioarele lui

Ghirlandaio, veni la casa Buonarroți, îl ajută să le înfășure

Și oare

în pânză și să le care jos. Le așezară în siguranță pe un pat de paie și merseră cu ele pe stradă, traversând Ponte Santa 266

Trinità spre Santo Spirito.

Maistrul nu se arătă

Și deloc impresionat. Lucrările

Și ele nu se

potriveau cu ce avea el nevoie.

— Pe lângă asta, am angajat deja doi oameni.

— Sculptori?, îl întrebă

Și Michelangelo surprins.

— Sculptori, desigur.

— Cum se numesc aceștia?

— Giovanni di Betto și Simone del Caprina.

— N-am auzit de ei niciodată. Unde-au fost pregătiți?

— În atelierul unui argintar.

— Decorau oare pietrele cu argint?

— Au mai lucrat în Prato la o slujbă asemănătoare

to

ă are. Au

experiență.

— Și eu nu am? După trei ani la grădina

lui Lorenzo, sub conducerea lui Bertoldo?

— Nu fi așa supărat, băieți.

— Nu fi așa supărat, băieți.

— Nu fi așa supărat, băieți.

— Nu fi așa supărat, băieți.

— Nu fi așa supărat, băieți.

— Nu fi așa supărat, băieți.

— Nu fi așa supărat, băieți.

— Nu fi așa supărat, băieți.

lucr r

ă i în marmur .

ă Dar, desigur, dacă ai fi adus o comandă

din partea lui Piero del Medici, din moment ce ești unul dintre proteja i

ț i familiei de Medici, și Piero pl te ă ște

lucrarea...

Michelangelo și Bugiardini au c r

ă at reliefurile pe str z

ă ile

pavate și le-au pus înapoi sub pat.

Lodovico aștepta resemnat ca fiul său „să se îndrepte”.

Michelangelo continuă să se întoarcă la r s ă r

ă it, după ce

disecase genunchiul și glezna, cotul și încheietura mâinii, șoldul și pelvisul,
p r

ă i

ț le intime. Studiase structura

musculară iar și iar, umerii și bra e

ț le, coapsele și gambele.

Apoi, Lodovico îl încol i

ț .

— Î i

ț poruncesc să renun i

ț la această viață destr b

ă

l

ă ată,

și să te întorci înapoi la muncă în timpul zilei și la somn dup c

ă in ,

ă seara.

— Mai dă-mi pu i

ț n timp, tată.

Giovansimone era încântat că și Michelangelo avea o viață dezordonat .

ă Floren a

ț aștepta cu ner b

ă dare să vadă

urm r

ă ile celui mai nou scandal:

267

Piero intervenise pe lângă autorit i ă ț le dominicane și îl

expulzase pe Savonarola la Bologna, pentru c

ă era „un prea

mare partizan al poporului”. Dar pentru Giovansimone nu se schimbase nimic.

— Ce-ar fi să vii cu mine o seară? Merg undeva cu jocuri de noroc și femei bune.

— Nu, mul um

ț

esc.

— De ce nu? Ești prea bun ca să vii cu mine?

— Fiecare cu păcatele lui, Giovansimone.

6

Moarte neașteptată puse cap t

ă disec i

ț ilor. Domenico

Ghirlandaio, în ciuda faptului că era un om robust și sănătos, se îmboln v

ă i de ciumă și muri în două zile.

Michelangelo merse la bottega pentru a-și ocupa locul lângă Granacci, Bugiardini, Cieco, Baldinelli, Tedesco și Jacopo de o parte a sicriului, în timp ce fiul, fra i ț i și cumna i

ț i

erau de partea cealaltă, iar prietenii veniră pentru a-și lua r m

ă as-bun. Împreună merseră în spatele procesiunii funerare, pe același drum pe care Michelangelo condusesese carul în prima zi în care pictaseră frescele din Santa Maria Novella, pentru a lua parte la slujbă, apoi la înmormântare.

În aceeași după-amiază se duse să-l viziteze pe stare ul ț

Bichiellini și puse întâmpl to

ă r cheia peste paginile c r

ă i

ț i pe

care stare ul

ț o citea, spunând:

— Mi-ar plăcea să sculptez ceva pentru biserică. Stare ul ț

se arătă încântat, însă nu și surprins.

— De multă vreme cred că am avea nevoie de un crucifix pentru altarul central. Mi l-am închipuit întotdeauna făcut din lemn.

— Lemn? Mă întreb dacă sunt în stare...

De data aceasta avu destul tact pentru a nu spune

„Lemnul nu e specialitatea mea”. Dacă starețul voia un crucifix din lemn, atunci acesta trebuia să fie din lemn, chiar dacă nu încercase niciodată acest material. Nu exista 268

niciun alt material pentru sculptură pe care Bertoldo să nu-l fi obligat să-l mânuiasc :

ă cear ,

ă lut, diverse pietre. Dar

lemn, niciodat .

ă Probabil pentru că nici Donatello nu pusese

mâna pe lemn în ultimii treizeci și cinci de ani din via a Ț lui,

dup c

ă e ispr v

ă ise „Crucifixul” lui pentru Brunelleschi.

Îl înso i

Ț pe stareȚ în sacristie. Acesta se opri și îi ar t ă ă

arcada din spatele altarului principal, care forma una dintre cele două intrări spre cancelarie, și întrebă:

— Ar putea sus i

Ț ne o figură în mărime naturală?

— O s

ă trebuiască să desenez arcadele și altarul la scară

pentru a fi sigur. Dar cred că ar putea fi cel pu i Ț n aproape

de m r

ă imea natural .

ă Aș putea lucra în atelierul de

tâmpl r

ă ie al m n

ă

s

ă tirii?

— Fra i

ț i vor fi bucuroși s te

ă

primeasc .

ă

Fra i

ț i laici din atelierul de tâmpl r

ă ie lucrau cu lumina

c z

ă ându-le pe umeri din ferestrele de deasupra. În atmosfera relaxată a atelierului, Michelangelo fu tratat ca orice alt tâmplar venit pentru a face încă un obiect util pe lângă sutele de care era nevoie în Santo Spirito. Chiar dacă

nu exista o lege a t c

ă erii în atelierul ocupat, niciun vorb r

ă eț

nu se apropia vreodată de o m n

ă

s

ă tire augustinian .

ă

Asta era pe placul lui Michelangelo. Se sim e

ț a ca acasă

lucrând în tăcerea confortabilă tulburată doar de sunetele pl c

ă ute ale fer s

ă tr ul

ă ui, rindelei și ciocanului. Mirosul de rumeguș era bine-venit. Lucră în diverse tipuri de lemn pe care măn s

ă tirea i le puse la îndemână pentru a se obișnui cu sculptatul în acest material care era atât de diferit de marmur .

ă Lemnul nu p r

ă ea s o

ă pună rezistenț .

ă

Începu să citească Noul Testament, povestea lui Christos spusă de Matei și Marcu. Cu cât citea mai mult, cu atât îi dispărea din minte imaginea terifiantă a r s ă tignirii,

aşa cum putea fi ea v z

ă ută în capelele florentine, plină de

groază şi de agonie. În locul ei se înst p ă âni imaginea

stare ul

ţ ui Bichiellini: vesel, inimos, devotat, slujind toată

umanitatea în numele lui Dumnezeu, cu o minte puternică

şi un spirit nobil care preasl v

ă ea via a

ţ .

269

Originalitatea era o cerinţă a naturii lui. Dar ce s-ar mai fi putut spune despre Christos pe cruce, care să nu fi fost deja sculptat sau pictat înainte? Chiar dacă nu alesese el însuşi tema crucificării, era ner b

ă d to

ă r să facă ceva extrem

de reuşit pentru a justifica încrederea pe care stare ul ţ o

avea în el. Lucrarea trebuia să fie desăvârşită, pentru ca stare ul

ţ s

ă nu regrete că-i îng d

ă uise s f

ă acă disec i

ț i.

Începu să facă schi e

ț după cele mai vechi crucifixuri,

cele sculptate în secolul al XIII-lea, cioplite cu capul și genunchii lui
Christos întoarse în aceeași direc i ț e, poate

pentru că aceasta era cea mai simplă formă pentru un sculptor și pentru că
astfel forma evoca, pe plan emo i ț onal,

simplitatea supunerii totale în fa a

ț lui Dumnezeu. Din

secolul al XIV-lea, sculptorii ar ta

ă u toată fa a

ț lui Christos,

cu toate p r

ă i

ț le corpului dispuse simetric pe ambele p r

ă i

ț

ale liniei structurale centrale.

Petrecu un timp în fa a

ț crucifixului lui Donatello din

Santa Croce, minunându-se de această crea i

ț e magnifică.

Orice emo i

ț e își propusese Donatello să redea, forță

combinată cu împlinire idilic ,

ă puterea de a ierta precum și

cea de a supune, capacitatea de a fi distrus și de a învia, toate aceste emo i

ț i reușise să le transmit .

ă Totuși

Michelangelo nu sim e

ț a aceleași lucruri pe care le sim i

ț se

Donatello. Nu îi fusese niciodată clar în minte de ce Dumnezeu nu putuse
îndeplini el însuși toate acele lucruri pentru care îl trimisese pe Fiul lui să le
s v ă arșească pe

p m

ă ânt. De ce avea Dumnezeu nevoie de un fiu? Acest Christos perfect
echilibrat al lui Donatello îi spunea:

„Aceasta a fost dorin a

ț Domnului, așa cum a pl nui

ă

t el. Nu

este greu să î i

ț accep i

ț soarta atunci când i

ț -a fost

prorocită. Știam că va veni această durere.”

Dar temperamentul lui Michelangelo nu accepta o asemenea idee. Ce leg tur

ă

ă era între acest sfârșit violent și

mesajul de dragoste al lui Dumnezeu? De ce a permis să se întâmple această
violenț ,

ă când propria ei formă crea ur ,

ă

teamă, condamnare și violență continu ?

ă Dacă era

270

omniprezent, de ce nu crease un plan mai pașnic de a trimite mesajul lui în
lume? Neputin a

ț lui de a opri această

barbarie i se părea îngrozitoare lui Michelangelo... și poate și pentru
Christos.

Pe când stătea în soarele strălucitor de la Santa Croce, urm r

ă indu-i pe b i

ă e i

ț i care se jucau cu mingea pe p m

ă ântul

tare din piaț ,

ă apoi mergând încet pe lângă palatele de pe

Via dei Bardi, mângâind afectuos pietrele cioplite ale clădirilor pe când trecea pe lângă ele, își zise: „Oare la ce s-o fi gândit Christos între ora apusului când soldatul roman a b tut

ă

primul cui prin carnea lui și ora la care a murit?”

Căci aceste gânduri nu hot r

ă au doar cum urma să își

accepte soarta, cât și pozi i

ț a corpului pe cruce. Christul lui

Donatello accepta cu seninătate și nu gândea nimic.

Christul lui Brunelleschi era atât de delicat, încât p r ă ea că

murise la prima atingere a cuiului, f r

ă ă să fi avut timp să

gândească.

Se întoarse la masa lui de lucru și începu să își limpezească gândurile folosindu-se de cărbune și cerneală.

Pe fa a

ț lui Christos ap r

ă u expresia: „Sunt în agonie, nu din

cauza cuiei, ci din pricina îndoielii”. Nu se putea hot r ă î să

exprime divinitatea lui Christos prin ceva atât de evident cum era o aureol .

ă Trebuia să fie exprimată printr-o forță

interioar ,

ă destul de puternică pentru a învinge spaima celui moment, al supremei încerc r

ă i.

Era inevitabil ca acest Christ al lui să fie mai aproape de om decât de Dumnezeu. Nu știa că urma să fie crucificat.

Nici nu voia și nici nu îi pl c

ă ea asta. Din această cauz ,

ă

corpul lui era contorsionat, sfâșiat, ca to i ț oamenii, de

îndoial .

ă

Când fu gata să înceapă sculptatul avea preg ti ă t noul

concept: întoarse capul și genunchii lui Christos în direc i ț i

opuse, stabilind prin această solu i

ț e plastică o tensiune

grafic ,

ă conflictul intens interior și exterior al omului sfâșiat în dou .

ă Michelangelo își sculpta figura din cel mai dur lemn care putea fi g s

ă it în Toscana, din nuc; după ce termină cu

271

dalta și ciocanul, folosi șmirghel și lustrui suprafa a ț cu ulei

și ceară.

Colegii lui tâmplari nu f c

ă eau niciun comentariu, dar

treceau din când în când pe lângă masa lui pentru a vedea cum pro. Greseaz

.

ă Și nici m c

ă ar stare ul

ț nu deschise o

discu i

ț e despre semnifica i

ț a sculpturii. Îl spuse simplu:

— Crucifixul fiec r

ă ui artist e un autoportret. Este exact

ce aveam nevoie pentru altar. Mulțumesc.

Duminică diminea a

ț , Michelangelo își aduse familia la

Santo Spirito. Îl conduse pe ai s i

ă spre o bancă apropiată de

altar. Christul lui atârna deasupra lor. Bunica îi șopti:

— Mă faci să îmi fie milă de el. Până acum am crezut întotdeauna că lui
Christos îi e milă de mine.

Lui Lodovico nu-i era milă de nimeni. Îl întrebă:

— Câ i

ț bani ai de luat?

— Nu am de luat nimic. Eu m-am oferit.

— Vrei s s

ă pui c nu a

ă

i fost pl ti

ă t?

— Stare ul

Țu a fost bun cu mine. Am vrut să-l răs

ăpl te

ăsc.

— Cum adică bun cu tine?

— ...p i

ă ... m-a lăsat să copiez lucrările de artă...

— Biserica e deschisă tuturor.

— ... din mână s

ă tire. Și să folosesc biblioteca.

— E o bibliotecă publică .

ă Oare ești *pazzo* [68](#), un tânăr ăf r

ăă

un ban s m

ă

unceasc g

ă ratis pentru o mănăstire bogată?

*

* *

O furtună de z p

ă adăce dură două zile și două nop i ț

transformă Floren a

ț într-un oraș alb. Duminică dimineaț ,

ă

vremea era senină și rece. Michelangelo era singur în atelierul din curtea Domului, aplecat deasupra unui lighean cu jar, încercând să facă primele desene pentru Hercule, când un slujitor al lui Piero veni să îl caute.

68 Nebun (lb. italiană).

272

— Excelen a

ț Sa, Piero de Medici, întreabă dacă a i

ț putea

veni la palat.

Se îndreptă spre frizerul din pia a

ț de paie, unde își tunse

p r

ă ul și își rase tuleiele de pe obraji și b r ă bie, apoi se

întoar se acas ,

ă își preg ti

ă o cadă de apă cald ,

ă se sp l

ă ,

ă își

trase tunica de lână albastră și se îndreptă pentru prima dată după mai mult de un an și jumătate spre palat. Când într ,

ă v z

ă u că statuile din curte erau acoperite de z p

ă ad .

ă li

g s

ă i pe copiii și nepo i

ț i familiei de Medici aduna i

ț în

studiolo, unde ardea un foc puternic.

Era ziua de naștere a lui Giuliano. Cardinalul Giovanni, care se stabilise într-un palat mic, dar splendid în cartierul Sant'Antonio după ce un Borgia fusese ales pap , ă ar ta

ă mai

durduliu ca niciodată stând în scaunul lui Lorenzo, cu v r ă ul

Giulio învârtindu-se în jurul lui. Sora lor, Maddalena, c s

ă to

ă rită cu fiul fostului Papă Inocen i

ț u al VIII-lea,

Franceschetto Cibo, era acolo cu cei doi copii ai lor, la fel și Lucrezia, m r

ă itată cu Jacopo Salviati din familia de bancheri a Floren e

ț i, care de i

ț neau casa Beatricei lui Dante, m tuș

ă

a

lor Nannina și so ul

ț ei, Bernardo Rucellai. Mai erau prezen i

ț

Piero și Alfonsina cu cel mai mare fiu al lor. Erau îmbr c ă a i

ț

în haine vesele de brocart, satin și catifea cu bijuterii.

Și Contessina era acolo, înveșmântată elegant într-o m t

ă ase de culoare acvamarin, e

ț sută cu fir de argint.

Michelangelo observă surprins că era mai înaltă, că i se mai dezvoltaseră
bra e

ț le și umerii și că pieptul, susținut sub

broderie, se apropia de maturitate. Când îi întâlnește pe ai lui, ochii ei erau la
fel de str l

ă ucitori ca bijuteriile de argint

care îi decorau rochia. Un slujitor îl servi cu o cană de vin fiert. Băutura, combinată cu căldura primirii și cu nostalgia evocată de acea încă

ă ere, plus zâmbetul amuzat al

Contessinei, toate acestea i se suiră la cap.

Piero stătea cu spatele la foc. Zâmbea și părea să fi uitat cearta lor.

— Michelangelo, ne-ar face plăcere să te întorci la palat.

Astăzi trebuie să facem totul pentru a fi pe placul lui 273

Giuliano.

— Mi-ar plăc

ă ea să-l fac fericit azi pe Giuliano.

— Bine. Primul lucru pe care l-a spus azi-dimineață a fost: „Aș vrea să am cel mai mare om de zăpădă în

ă ut

vreodată”. Și, din moment ce tu erai sculptorul preferat al tatei, normal că ne-am gândit la tine.

Simi

ț că ceva se prăbuși înăuntrul lui. În timp ce copiii din familia de Medici își întoarseră fece

ț le spre el, își aminti

cele două tuburi pe care le văz

ă use la cadavru, care se

întindeau în jos de la gur ,
ă unul pentru aer, celălalt pentru
mâncare. N-ar fi trebuit să existe și un al treilea, pentru înghi i
ț tul speran e
ț lor moarte?

— Te rog, Michelangelo, fă-o pentru mine!, strigă
Giuliano. Ar fi cel mai minunat om de z p ă adă f c
ă ut
vreodată.

Dezamăgirea lui crunt

ă c

ă fusese chemat pentru a distra

lumea disp r

ă u odată cu ruga lui Giuliano. Ar fi trebuit oare să r s

ă pund :

ă „Z p

ă ada nu e specialitatea mea”?

— Hai ajută-ne, Michelangelo. Aceasta fusese Contessina, care se apropie
de el. Î i ț vom fi cu to i

ț i

asisten i

ț .

Acum era convins că totul e în regulă.

Târziu, în după-amiaza aceea, după ce și ultimul grup de florentini trecu prin curtea palatului pentru a vedea omul de zăpadă uriaș, amuzant și grotesc, Piero stătea la biroul

tatălui său, lângă hăr i

ț le Italiei.

— De ce nu te-ai putea muta înapoi la palat, Michelangelo? Am vrea să refacem cercul tatălui meu.

— Aș putea s î

ă ntreb în ce condi i

ț i să mă întorc?

— Vei avea aceleași privilegii ca pe vremea tatălui meu.

Michelangelo înghi i

ț în sec. Avea cincisprezece ani când venise să locuiască la palat. Acum avea aproape optsprezece. Nu mai era vârsta la care să primească banii pe sp l

ă to

ă r. Totuși aceasta era șansa lui de a scăpa din

casa Buonarroti, de sub domina i

ț a cic l

ă itoare a lui

Lodovico, de a câștiga niște bani, poate și de a sculpta ceva 274

bun pentru familia de Medici.

7

Un servitor îl mută înapoi în vechiul lui apartament, cu sculpturile lui Bertoldo r m

ă ase neatinse pe rafturile

dulapului. Croitorul palatului sosi cu pânze și benzi de m s

ă ură. Duminica urm to

ă are, secretarul lui Piero, *ser*

Bernardo da Bibbiena, îi l s

ă ă trei florini de aur pe sp l

ă to

ă r.

Totul era la fel, și totuși totul era diferit. Înv a ă ț i

ț i Italiei și

cei ai Europei nu mai veneau la palat. Academia Platon prefera să se întrunească în gr d

ă inile Rucellai. La prânzul

duminical veneau doar familii nobile ai căror tineri erau iubitori de petreceri. Marile familii ale orașelor-state italiene nu mai veneau pentru pl c

ă uta îndatorire de a încheia

tratate, nici prin i

ț i negustori care prosperaseră împreună cu

familia de Medici, nici gonfaloneri, buonuomini sau membrii consiliilor
cartierelor florentine, pe care Lorenzo îi i ț nuse

mereu aproape. To i

ț aceștia fură înlocui i

ț de scamatori și de

prietenii petrecăre i

ț ai lui Piero.

Familia Topolino veni în oraș în c r

ă u a

ț trasă de boii lor

albi și după slujba de duminică înc r ă cară blocul destinat

statuiei lui Hercule.

Bunicul conducea, în timp ce tat l

ă , cei trei fii și

Michelangelo mergeau pe străzile liniștite, care fuseseră

sp l

ă ate în zori, i

ț nând fiecare câte un capăt al funiei. Intrară

prin poarta din spatele gr d

ă inii, desc r

ă cară și așezară

blocul de marmură lâng v

ă echiul lui atelier de sculptură.

Aranjat confortabil, Michelangelo se întoarse la desenele lui și f c

ă u unul cu cretă roșie, care-l înf i

ăț șa pe Hercule în

timp ce desfăcea fălcile leului din Nemeea cu mâinile goale.

Apoi îl desenă pe Hercule ajuns la vârsta mijlocie, luptându-se până la moarte cu Anteu. În fine, îl desenă pe Hercule b tr

ă ân, luptându-se cu hidra cea cu o sută de capete. Toate acestea i se păreau prea ilustrative.

Respingând în final atitudinile exagerate ale „Herculilor”

275

afla i

ț în oraș, cu picioarele dep r

ă tate și o mână pe șold,

crea o figură închis ,

ă compact ,

ă aproape de conceptul grec,

în care toată puterea fremătătoare a lui Hercule era prinsă

de o forță unificatoare între tors și membre.

Ce concesii trebuia să facă ideilor preconcepute? În primul rând, bâta uriaș ,

ă pe care el o vedea ca fiind un

trunchi de copac de care Hercule se sprijină. Inevitabila piele de leu, care
era pusă întotdeauna în jurul trupului, el o înnodă pe un umăr

ă , abia sugerând-o căzând pe piept,

neascunzând nimic din torsul de erou. Întinse doar puțin și

unul din brațe

și ,

ținând ferm merele Hesperidelor. Bâta,

pielea leului, merele, fuseseră folosite și de alți sculptori

pentru a ilustra curajul. Hercule creat de el, gol în fața

lumii, urma să aibă în propria lui structură dovezile de curaj și hotărâre de
care umanitatea avea nevoie.

Nu era descurajat de faptul că acesta urma să fie cel mai mare Hercule
sculptat în Florența

și . În timp ce marca

proporțiile personajului imens, înalt de doi metri și jumătate

ă te, cu o bază de jumătate

ă te de metru și cinci

centimetri de marmură l s

ă a i

ț pentru siguranță deasupra

capului, de unde urma să sculpteze în jos, își aminti că

Hercule fusese eroul na i

ț onal al Greciei, așa cum Lorenzo

fusese eroul Floren e

ț i. Atunci de ce să fie ilustra i

ț în

bronzuri mici? Atât Hercule, cât și Lorenzo au izbândit prin curaj. Cu atât mai mult meritau să fie înfățișați mai mari decât fuseseră în realitate.

Construi un model brut din argil ,

ă evaluând centrul de

greutate și pozi i

ț a, mișcarea mușchilor spatelui din cauza

bra ul

ț ui întins, distribu i

ț a mușchilor din cauză că eroul

stătea sprijinit, tensionarea tendoanelor și ligamentelor, rota i

ț a șoldului și a um r

ă ului, pe care acum le cunoștea și le

putea proiecta cu siguranț .

ă Totuși un instinct îl împiedică

să utilizeze corzi și cuie pentru a mări modelul la scară.

Pentru primul lui personaj de sine st t ă to

ă r în m r

ă ime

naturală, pe care îl crea absolut independent, voia să vadă

cu câtă acurate e

ț mâna lui putea să îi urmeze ochiul.

276

Își forjă uneltele pentru prelucrarea ini i ț ală, bātu

vergelele de fier și le alungi, făcându-le un cap t ă bont

pentru a suporta loviturile puternice ale ciocanului, și din nou, odată cu prelucrarea metalului, dobândi și el un sentiment de duritate și durabilitate. Se ghemui în fa a ț

marmurii. Privind blocul uriaș c p

ă

ta

ă o senza i

ț e de putere.

Dădu deoparte marginile cu icul și cu ciocanul greu și se gândi plin de satisfac i

ț e că prin asta ad ug

ă

a deja ceva la

statura blocului din fa a

ț sa. Nu voia să cucerească lespedea

de trei metri, ci să o convingă să îi exprime ideile creatoare.

Aceasta era marmură de Seravezza, din cariera înaltă a Alpilor Apuseni. După ce trecu de pielea exterioară

îmb tr

ă ânit ,

ă piatra se comportă ca un cub de zahăr sub dalta lui din a

ț tă, cu cioburi albe ca laptele sf r

ă âmându-i-se

între degete. Folosi un băț drept pentru a m s

ă ura cât de

adânc trebuia să taie pentru a ajunge la adâncimea gâtului, a subra ul

ț ui, a torsului, a genunchiului îndoit. Apoi se întoarse la forj ,

ă f c

ă u un calcagnolo și atacă marmura cu

furie, cu dalta mușcând din suprafa a

ț ei ca un plug din

p m

ă ânt. Acum, marmura Seravezza deveni dintr-odată tare ca fierul și trebui să se lupte cu toate puterile lui pentru a-i contura formele.

Ignorând instruc i

ț unile lui Bertoldo, Michelangelo nu

încercă să lucreze de jur împrejurul blocului, să îl facă tot dintr-odat ,

ă ci f c

ă u direct capul, umerii, bra e

ț le, șoldurile,

folosindu-se de băț și de ochi pentru a m s

ă ura punctele mai

înalte pe m s

ă ură ce continua. Apoi aproape că strică blocul.

T i

ă e prea adânc pentru a elibera gâtul și capul și acum loviturile puternice de dalta la mușchii umerilor provocau vibra i

ț i care se transmiteau prin gât până în cap. Marmura tremurând arătă pentru un moment ca și cum ar fi urmat să

se spargă acolo unde era mai îngustă. Hercule își va pierde capul și el va trebui să înceapă din nou la o scară redusă .

ă

Apoi tremuratul încet .

ă

Michelangelo se așază pe o cutie din apropiere pentru a-și șterge transpirația de pe față.

277

Își făcu unelte mai ascuțite, asigurându-se că fiecare vârf era simetric. Acum fiecare lovitură a ciocanului era transferată direct spre capătul ascuțit

al uneltei, ca și cum

ar fi tăiat cristalele cu degetele mai degrabă decât cu dinții

ăi

țle. La fiecare câteva momente făcea

ă ea un pas înapoi și

mergea în jurul blocului, pentru că ,

ă indiferent cât de adânc

tăia, o textură ca o ceață acoperea conturul genunchiului, al coastelor. Folosind

ă pentru a îndepărta

ă praful.

F c

ă u o a doua serie de greșeli. Nu aproxima corect planurile îndep r

ă tate și d d

ă u câteva lovituri puternice care

stricară armonia frontală. Dar își l s

ă ase destulă marmură de

rezervă spre spate, așa încât putu să împingă întreaga figură mai adânc în bloc decât inten i

ț onase ini i

ț al.

Progresul deveni mai rapid pe m s

ă ură ce intră în

marmur ,

ă tăind atât de pasionat straturile adânci încât sim e

ț a de parcă s-ar fi aflat în mijlocul unei furtuni de zăpadă, respirându-i rafalele, închizându-și ochii în momentul în care lovea cu ciocanul.

Anatomia blocului de marmură începu să se asemene anatomiei modelului de lut: pieptul puternic, bra e ț le

minunat rotunjite, coapsele precum carnea albă de sub coaja copacilor uriași, capul focalizând o putere enormă în zona din jur. Cu ciocanul și cu dalta în mân ,

ă p ș

ă i în spate

ca să privească silueta plină de forță a personajului s u, ă

încă lipsit de chip, stând pe un postament încă nefinisat, pentru a ar ta

ă materialul din care a fost creat, gândindu-se că de la început marmura s-a supus iubirii, a devenit maleabilă. Față-n față cu marmura, el era masculul dominant, alegerea și cucerirea erau ale lui. Și totuși fusese tandru unindu-se cu obiectul iubirii lui. Blocul fusese virgin, dar nu frigid. Fusese pârjolit de intensitatea focului lui alb.

Statuile ieșeau din marmur ,

ă dar numai după ce forma

feminină a acesteia fusese penetrată și îns m

ă ân a

ț t .

ă Toată

via a

ț izvora din iubire.

Finisă suprafa a

ț cu șmirghelul, dar nu o lustrui, de frică

să nu-i știrbească din virilitate.

278

L s

ă ă p r

ă ul și barba într-o stare brut ,

ă cu buclele vag

sugerate, înclinând dalta cu trei din i

ț în așa fel încât ultimul

dinte pătrundea mai accentuat.

Monna Alessandra, obosit ,

ă adormi într-o seară și nu se

mai trezi. Pierderea îl afectă mult pe Lodovico. Precum majoritatea toscanilor, era profund atașat de mama lui, și avea pentru ea o tandre e

ț pe care nu o ar t

ă a nim nui

ă

altcuiva în familie. Pentru Michelangelo, această pierdere a fost extrem de dureroas .

ă De la moartea mamei lui, cu

treisprezece ani înainte, Monna Alessandra a fost singura femeie spre care se putea îndrepta pentru dragoste și în e

ț legere. Fără bunica lui, casa Buonarroti p r ă ea și mai

mohorâtă decât de obicei.

În contrast cu asta, palatul era dat peste cap din cauza c s

ă to

ă riei Contessinei, care urma să aibă loc la sfârșitul lui mai. Din moment ce Contessina era cea mai mică dintre fetele lui Lorenzo de Medici, Piero ignora toate legile privitoare la cheltuieli și se pregătea

ă a să dea cincizeci de mii

de florini pentru a organiza cea mai mare sărbătoare din istoria Florenței

ți. Contessina se pregătea

ă a înfrigurat ,

ă

mergând din *sarta* în *sarta* pentru rochii, comandând decorarea cuferelor de zestre, întâlnindu-se cu negustori din toată lumea pentru a-și alege așternuturi, brocarturi, bijuterii, argint și

ă ie și aur și

ă ie, vesel ,

ă p tur

ă

i, mobilier, care

faceau parte din zestrea ei de drept și absolut obligatorie pentru o de Medici ce era.

Apoi, într-o seară se întâlniră întâmplător în *studiolo*. Era exact ca pe vremuri, cu operele de artă și cărțile lui Lorenzo în jurul lor; cei doi uitară pentru o clipă evenimentul apropiat și își prinseră

ă mâinile afectuos.

— Michelangelo, abia dacă ne mai întâlnim. Sper că nu o să fii nefericit la nunta mea.

— O s f

ă iu invitat?

— Nunta are loc aici. Cum ai putea să nu participi?

— Invita i

ț a trebuie să vină din partea lui Piero.

279

— Nu mai fi așa suspicios!

Ochii ei i se aprinseră cu mânia cu care își amintea el că

îl fulgeraseră și alte da i

ț când fusese încăpățânat.

— Încerc, r s

ă punse el, și roșiră amândoi.

Granacci fu angajat de Piero să se ocupe de decorurile pentru ceremonia nup i

ț al ,

ă balul, banchetul și celelalte

festivit i

ăț legate de nuntă.

Palatul era plin de râsete, dansuri, muzică și petreceri, și totuși Michelangelo se simțea

șea singur. Stătea

la majoritatea

timpului în grădina

la înălțime.

Și

Piero era politicos, dar distant, ca și cum nu dorise decât să-l aibă alături

de

de el pe sculptorul tatăl

de lui și al lui.

Și Sentimentul

care

era doar un obiect, un exponat, și se accentua și mai mult când îl auzi pe Piero lăudându-l

și

ându-se că avea două persoane

extraordinare la palat: Michelangelo, care făcea

ca oamenii de

zăpadă uriași, și un lacheu spaniol care alerga atât de repede încât Piero, încălcat

ă ecat pe cel mai bun cal al lui, nu-l

putea dep ș

ă i în galop.

— Excelență, am putea vorbi serios despre sculptura mea în marmură? Aș
vrea să îmi câștig între i

ț nerea.

O expresie de scepticism apăru pe fa a

ț lui Piero.

— Acum câ i

ț va ani ai fost ofensat pentru că te-am tratat

ca pe un meșteșugar. Acum ești ofensat pentru că nu o fac.

Cum pot fi f c

ă u i

ț fericiți artiștii?

— Am nevoie de un scop, de un obiectiv, precum cel stabilit pentru mine de
tatăl dumneavoastră.

— Și care a fost acesta?

— Să construiesc fa a

ț da pentru San Lorenzo, cu nișe

pentru dou z

ă eci de statui de marmură în mărime naturală.

— Mie nu mi-a spus despre asta niciodat .

ă

— S-a întâmplat chiar înainte să meargă la Careggi pentru ultima oară .

ă

— Ei bine, visurile trecătoare ale unui om pe moarte. Nu foarte practice, nu-i așa? Tu g s

ă ește- i

ț ocupa i

ț e cum știi

mai bine Buonarroti și într-o zi mă voi gândi la ceva de făcut pentru tine.

280

Acum urm r

ă ea darurile sosind din toată Italia, din Europa și din Orientul Apropiat, de la prietenii lui Lorenzo, de la asocia i

ț i de afaceri ai familiei de Medici: bijuterii rare, fildeșuri sculptate, parfumuri, satin scump din Asia, pocale și vase de aur din Orient, mobilă sculptată. Și el voia să-i facă un dar Contessinei. Dar ce?

Pe Hercule! De ce nu? Cump r

ă ase marmura cu propriii

bani. Era un sculptor, ar fi trebuit să îi d r

ă uiască o sculptură

pentru nunta ei. Hercule pentru gr d

ă ina Palatului Ridolfi!

Nu-i va spune Contessinei nimic despre asta, ci îl va ruga pe Topolino s î

ă l ajute să-l mute acolo.

Acum hot r

ă î pentru prima dată fa a

ț lui Hercule. Urma să

fie un portret al lui Il Magnifico: nu cu nasul strâmb, cu pielea întunecată și
părul aspru, ci un chip al omului interior și al min i

ț i lui Lorenzo de Medici. Expresia va ar t

ă a mândrie

puternic ,

ă împreunată cu umilinț .

ă Va avea nu doar

puterea, dar și dorin a

ț de a comunica. Va potrivi puterii

distructive a corpului o blânde e

ț care va exprima totuși

lupt to

ă rul. Care va lupta pentru umanitate, va încerca să

remodeleze lumea înșelătoare a omului.

Având desenele terminate, începu să sculpteze entuziasmat, folosind sfredelul de mână pentru a modela n r

ă ile și urechile, p r

ă ul bogat din jurul fe e

ț i, dalta cu vârful

cel mai ascu i

ț t pentru pome i

ț , și din nou sfredelul pentru a

puncta ușor ochii, în vederea ob i

ț nerii comunic r

ă ii directe

cu fiecare suflet care îl privea. Muncea din zori până-n seară, fără să se oprească nici m c

ă ar la prânz; noaptea

c d

ă ea secerat în pat, ca un lemn.

Granacci îl laudă pentru terminarea unei munci atât de complexe, apoi ad ug

ă

c

ă alm:

— *Amico mio*, nu po i

ț să îl dai Contessinei. Nu ar fi

corect.

— De ce nu?

— E... prea mare.

— Hercule e prea mare?

— Nu, darul. Familia Ridolfi l-ar putea crede nepotrivit.

281

— Ca eu să-i dau un dar Contessinei?

— Un dar așa de mare.

— Vorbești de m r

ă ime? De valoare?

— De amândou .

ă Tu nu ești un Medici, niciun membru al

vreunei familii domnitoare din Toscana. L-ar putea considera de prost gust.

— Dar nu are nicio valoare. N-aș putea să îl vând.

— Are valoare. Po i

ț să îl vinzi.

— Cui?

— Familiei Strozzi. Pentru curtea noului lor palat. I-am adus aici duminica trecut .

ă M-au îns r

ă cinat să î i

ț ofer o sută

de florini mari de aur. Lucrarea va ocupa un loc de onoare în curte. E prima ta vânzare!

Lacrimi de frustrare i se îngr m

ă

d

ă eau în ochi, dar acum

avea mai multă experiență, putea să le controleze.

— Piero și tatăl meu au dreptate: indiferent cum se luptă

un artist, nu r m

ă âne decât un angajat, cu ceva de vândut.

Nu exista nicio modalitate de a scăpa de agitația provocată de cei trei mii de invita i

ț la nuntă care veniseră

în oraș și umpluseră până la refuz palatele Floren e ț i. În

diminea a

ț de 24 mai, Michelangelo îmbr c

ă o tunică verde

de m ta

ă se cu mâneci de catifea și o pelerină violetă. În fa a ț

palatului era o fântână împodobită cu ghirlande de fructe, cu două figuri create de Granacci în centru, dintr-una curgând vin alb, iar din cealaltă vin roșu în așa abundent , ă

încât se scurgea pe jos pe Via dei Gori.

Merse cu Granacci în spatele cortegiului de nunt , ă în

timp ce Contessina și Ridolfi defilau pe străzile împodobite cu steaguri, având trâmbi a

ț și înaintea lor. La intrarea din

Piazza del Duomo se înăl a

ț o replică a unui arc triumfal

roman, împodobit cu ghirlande. Pe treptele catedralei, un notar citi cu voce tare contractul de c s ă to

ă rie miilor de

oameni înghesui i

ț în piaț .

ă Michelangelo se albi când auzi

valoarea zestrei Contessinei.

În San Lorenzo, biserica familiei, Piero o încredin a ț în

mod formal pe Contessina lui Ridolfi, care puse inelul de 282

logodnă pe degetul ei. Michelangelo rămase în spatele bisericii și ieși afară pe ușa laterală, în mijlocul slujbei. Pe o latură a pie e

ț i fusese construită o platformă de lemn, pentru mul i

ț mea de privitori, în timp ce în centru se afla un stâlp de cincisprezece metri, ce susținea un pavilion alb în care cântau muzican i

ț i. Casele înconjur t

ă oare erau

împodobite cu tapiserii.

Nuntașii ieșiră din biseric .

ă Ridolfi era înalt în haina lui

de satin alb, cu p r

ă ul negru încadrându-i fa a

ț slabă, palidă.

Michelangelo stătea pe trepte urmărind-o pe Contessina în rochia sa purpurie de damasc, cu tren l

ă ungă și guler alb de

hermin ,

ă cu o diademă cu baza stacojie, împodobită cu m r

ă gele poleite. Imediat după ce ea se așeză pe estrada împodobită începură distrac i

ț ile: o scenetă prezentând

„Lupta dintre castitate și c s

ă ătorie”, un turnir la care luă

parte și Piero, și ca punct culminant un concurs al

„Cavalerilor Pisicii”, în care un bărbat cu bustul gol și capul ras intra într-o
cușcă pe o platformă de lemn, unde trebuia să omoare o pisică f r

ă ă să-și folosească mâinile, ci doar

din i

ț i.

Michelangelo avea un loc rezervat în sufragerie. Cele mai bune produse din
Toscana fuseseră aduse la palat pentru osp :

ăț 800 de butoaie cu vin, 500 de kilograme de

făin ,

ă carne, vânat, mar i

ț pan. Urm r

ă i și datina de nuntă

prin care un copil fu așezat în poala Contessinei împreună

cu un florin de aur în pantof pentru a aduce fertilitate și bog i

ăț e. Apoi, după osp ul

ăț de nunt ,

ă când musafirii se

îndreptară spre sala de bal, pe care Granacci o decorase astfel încât să
semene cu vechiul Bagdad, Michelangelo p r

ă s

ă i palatul și merse prin pie e

ț le orașului, unde Piero

așezase mese încărcate cu mâncare și vin pentru întreaga Floren a

ț . Dar oamenii păreau posaci.

Nu se întoarse la palat, unde urmau încă două zile de petreceri și festivit i

ăț până ce Contessina avea să fie

condusă la Palatul Ridolfi. În loc de asta, o luă agale spre Settignano în toiul
nop i

ț i, își întinse o p tur

ă

ă veche sub

283

arcadele lui Topolino și, cu mâinile sub cap, privi stelele până când soarele r
s

ă r

ă i de sub dealuri, luminând

acoperișul casei Buonarroti de peste vale.

8

C s

ă to

ă ria Contessinei se dovedi a fi un punct de cotitur ,

ă atât pentru Michelangelo, cât și pentru Floren a ț .

Fusese martor la nemul um

ț

irea oamenilor în prima noapte

a festivit i

ăț lor, când a auzit murmurul general contra lui Piero. Nu mai era nevoie de predicile tăioase pe care Savonarola le rostea împotriva lui. C l

ă ug r

ă ul se întorsese în

oraș cu mai multă putere ca niciodată în ordinul lui dominican, cerând ca Piero să fie judecat de Signorie pentru înc l

ă carea legilor legate de cheltuieli.

Nedumerit de for a

ț furiei populare, Michelangelo merse

să-l viziteze pe stare ul

ț Bichiellini.

— Au fost c s

ă to

ă riile celorlalte fete din familia de Medici

mai pu i

ț n somptuoase?, îl întreabă el.

— Nu neap r

ă at. Dar cu Lorenzo, oamenii Floren e ț i

sim e

ț au că acesta împarte cu ei. Cu Piero, au sim i ț t că le dă

de poman .

ă Asta a f c

ă ut ca vinul de nuntă să li se pară

acru.

Încheierea festivit i

ăț lor legate de nunta Contessinei a

fost pentru verii Medici semnalul începerii campaniei lor politice împotriva lui Piero. În câteva zile, orașul era scufundat în cel mai nou scandal: la o petrecere care avusese loc cu o noapte înainte, Piero și vărul său Lorenzo se certaseră din cauza unei femei. Piero l-a pocnit peste ureche pe Lorenzo. Era prima dată când un Medici lovea un alt Medici. Își traseră amândoi cu i

ț tele și cineva ar fi murit

dacă nu ar fi intervenit prietenii. Când Michelangelo se duse la masa de prânz, v z

ă u că și mai mul i

ți prieteni vechi

lipseau. Râsul lui Piero și cel al camarazilor lui aveau o notă stridentă.

Granacci veni în grăd

ă înă la apus pentru a-i spune că

284

cineva care văz

ă use statuia lui Hercule în curtea Palatului

Strozzi îl așteaptă acolo, dorind să îi vorbească despre o comandă.

ă Michelangelo își ascunse cu greu uimirea când văzu că noii patroni erau verii Lorenzo și Giovanni de Medici.

Îi mai întâlnise de multe ori la palat, pe când trăia Lorenzo, căci

ă i îl iubeau pe acesta ca pe un tată, și Magnificul le dăd

ă use cele mai înalte posturi diplomatice, trimiți așezându-i

chiar și în Franța

ți cu unsprezece ani înainte, pentru a-l felicita pe Carol al VIII-lea la încoronarea sa.

Piero îi tratase întotdeauna cu dispreț,

ți ca pe o ramură

neînsemnată a familiei.

Cei doi veri stăteau de o parte și de alta a statuii lui Hercule. Lorenzo, care era cu doisprezece ani mai în vârstă

decât Michelangelo, avea o față cu trăsături regulate, foarte expresiv ,

ă chiar dacă pielea îi era ciupită de v r

ă sat. Era un

b r

ă bat voinic, cu gâtul, umerii și pieptul puternice. Tr i ă a ca

un mare conte în palatul familiei din Piazza San Marco, având vile pe panta de la Fiesole și la Castello. Chiar și acum, Botticelli tr i

ă a din comisionul s u

ă pentru ilustrarea

„Divinei Comedii” a lui Dante. El însuși era un poet și un dramaturg respectat. Giovanni, fratele mai tân r ă , care avea

dou z

ă eci și șapte de ani, era numit „Frumosul” de c tr ă e

florentini.

Îl salutară călduros, îi lăudară statuia, apoi trecură la subiect. Lorenzo era cel care vorbea.

— Michelangelo, am văzut cele două piese de marmură

pe care le-ai sculptat pentru unchiul nostru Lorenzo, și-am spus întotdeauna, fratele meu și cu mine, că ne-ar plăcea dacă ai lucra și pentru noi ceva într-o bună zi.

Michelangelo rămase tăcut. Fratele mai tânăr continuă.

— Ne-am dorit dintotdeauna un Sfânt Ioan tânăr. În marmură albă. Doar e patronul casei noastre. Te-ar interesa această temă?

Michelangelo își tot schimba poziții

șă de pe un picior pe

altul, privind afară pe poarta principală a Palatului Strozzi 285

spre lumina intensă de pe Via Tornabuoni. Avea nevoie de muncă,

șă nu doar din cauza banilor pe care i-ar fi primit, ci pentru că începuse să nu-și mai găsească locul. Așa ar fi avut din nou marmură în

șă n mâini.

— Suntem pregătiți

șă i

șă să plătim un preț bun, spuse

Lorenzo, în timp ce fratele lui adăuga

șă

:

șă

— Și avem un loc în spatele grădini

șă inii noastre care ar fi

potrivit pentru un atelier. Ce zici?

— E întotdeauna plăc

ă ut să știi că cineva are nevoie de

tine. Aș putea să mă mai gândesc la ofertă?

— Bineîn e

ț les, răspunse Lorenzo. Nu vrem să te grăb

ă im.

Fă-ne plăc

ă erea de a cina cu noi duminică .

ă

Michelangelo se întoarse acasă în t c

ă ere, cu capul

plecat. Granacci nu îi spuse nimic, nici nu-i dădă vreă

sugestie până se despr

ă i

ț ră la colul

ț

dintre Via dei

Bentaccordi și Via deiranguillara.

— Mi s-a spus să te aduc. Te-am adus. Asta nu înseamnă

c d

ă upă mine ar trebui neapărat să accep i

ț comanda.

— Mul um

ț

esc, Granacci. În e

ț leg.

Familia lui nu fu atât de în e

ț legătoare.

— Bineîn e

ț les că vei primi comanda!, îi ordonă Lodovico, dându-și deoparte p r

ă ul din ochi. De data asta po i

ț să

stabilești tu pre ul

ț , din moment ce ei au venit la tine.

— Dar de ce au venit la mine?, insistă Michelangelo.

— Pentru că vor un Sfânt Ioan, r s

ă punse scurt m tuș

ă

a

Cassandra.

— Dar de ce tocmai acum, când își înființează

un partid

de opoziție

te împotriva lui Piero? De ce nu m-au întrebat oricând altă dată în ultimii doi ani?

— Ce te interesează asta pe tine?, îi replică unchiul Francesco. Cine e atât de neghiob încât să caute o comandă

care e sculptură „la dincolo de

artă”?

— Dar există ceva adevăr, unchiule Francesco. Starețul

Bichiellini spune că scopul verilor este de a-l alunga pe Piero din Florența

și să îi dea o altă lovitură lui

Piero.

286

— Și tu ești lovitura?

Fața

lui Lucreziei era nedumerită.

— Una mică, madre mia.

Zâmbetul lui Michelangelo împlânzi urât

și nădărnici

și

turtit.

— Hai să lăsăm politica la o parte și să ne întoarcem la afaceri, porunci Lodovico. Oare sunt vremurile atât de bune pentru familia Buonarroți, încât tu să- i ți poți

ți permite să

refuzi o comandă ?

ă

— Nu tată, dar nu pot să fiu neloial față de Lorenzo.

— Mor i

ți i nu au nevoie de loialitate.

— Ba da. La fel de mult ca și cei vii. Tocmai i ți -am dat suta de florini pe care am primit-o pentru Hercule.

Verii îi rezervară un loc de onoare la cina lor sărbătoare

ă rească de duminică ,

ă și vorbiră despre orice, în afară

de Piero și de Sfântul Ioan. Când, după cină ,

ă Michelangelo

se bâlbâi că aprecia oferta lor, dar nu putea accepta pe moment, Lorenzo îi răspunse

ă punse liniștit:

— Nu ne grăbiți

ă im. Oferta e valabilă oricum.

Nu avea un loc adevărat în palat. Nu avea niciun scop și nu era de folos nim
nui

ă

decât lui Giuliano, care avea nevoie

de afec i

ț une. Își făcea de lucru pentru a-și justifica prezen a

ț : aranja colec i

ț ile de desene ale lui Lorenzo,

ad ug

ă

ând achizi i

ț a ocazională a unui medalion antic sau o

piatră pre i

ț oasă cioplită a lui Piero la locul potrivit în dulapuri. Lodovico îi spuse că
nu-și putea permite să fie orgolios. Dar câteodată natura unui om nu-i d d

ă ea alegerea

de a hot r

ă î dacă își putea permite o tr s

ă tur

ă

ă de caracter

cu care de altfel se născuse.

Și Piero era nefericit, stând la masă palid, rece, întrebându-și pu i

ț nii prieteni r m

ă ași:

— De ce nu pot convinge Signoria să vadă lucrurile în felul meu? De ce mă chinui atât cu toate, când via a țătatălui

meu a fost atât de ușoară?

Michelangelo, la rândul lui, îi puse aceeași întrebare stare ul

ț ui Bichiellini, care era îmbr c

ă at în sutana lui neagr ,

ă

287

cu gulerul proasp t

ă și curat al c m

ă

ș

ă ii albe abia vizibil la

gât. Ochii îi fulgerară cu mânie.

— Cei patru strămoși Medici ai lui Piero considerau actul guvern r

ă ii ca fiind arta guvern r

ă ii. Iubeau mai întâi

Floren a

ț , apoi pe ei înșiși. Piero...

Michelangelo fu surprins de tonul aspru din vocea stare ul

ț ui.

— Nu v-am mai văzut mâhnit, părinte.

— ...Piero nu vrea să asculte de sfaturi. Un om slab la cârmă și un preot fl
m

ă ând de putere, care vrea să îl

înlocuiasc ...

ă acestea sunt zile triste pentru Floren a ț , fiul

meu.

— Am auzit unele predici apocaliptice ale lui Savonarola despre viitorul
potop. Jum ta

ă te dintre oamenii din oraș cred

că ziua Judec i

ă ț i de Apoi o să vină cu urm to

ă area ploaie. Cu

ce scop terorizează astfel Floren a

ț ?

Stare ul

ț își d d

ă u jos ochelarii.

— Vrea să devină pap .

ă Dar ambi i

ț ile lui nu se termină

acolo: are în plan să cucerească Orientul Apropiat, apoi pe cel îndepărtat.

Michelangelo întreabă în glumă:

— Dumneavoastră nu ave i

ț nicio dorință să îi convertiți

pe necredincioși?

Stare ul

ț r m

ă ase tăcut o clipă.

— Dacă mi-ar pl c

ă ea să văd o lume în întregime

catolică? Doar dacă lumea își dorește să fie convertit .

ă Dar

cu siguranță nu de un tiran care ar incendia umanitatea și ar distruge mintea lumii pentru a-i salva sufletul. Niciun creștin adevărat nu ar face asta.

La palat găsi un mesaj urgent din partea tatălui său, care îl chema acas .

ă Lodovico îl conduse în dormitorul

b i

ă e i

ț lor, ridică un morman de haine de pe cuf r ă ul lui

Giovansimone și scoase o grămadă de bijuterii, catarama de aur și argint, medalioane.

— Ce înseamnă asta?, îl întreabă el pe Michelangelo.

Oare, Giovansimone tâlh r

ă ește casele oamenilor noaptea?

288

— Nu chiar așa, tată. Giovansimone este căpitan în Armata B i

ă e i

ț lor a lui Savonarola. Aceștia confiscă bijuteriile femeilor care le poartă pe strad ,

ă înc l

ă când astfel ordinul

c l

ă ug r

ă ului. Savonarola a interzis expunerea bijuteriilor în public. B i

ă e i

ț i bat la uși, câte dou z

ă eci sau treizeci, dacă

aud că o familie încalcă legile privind cheltuielile, și îi dezbrac .

ă Dacă întâmpină rezistență, îi bat pe oameni cu pietre.

— Dar are voie Giovansimone să p s

ă treze aceste

lucruri? Probabil c v

ă aloreaz s

ă ute de florini.

— Ar trebui să le ducă pe toate la San Marco. Așa fac cei mai mul i

ț dintre băie i

ț . Dar Giovansimone a transformat

vechea lui gașcă de b t

ă uș

ă i în ceea ce Savonarola numește

„îngerii lui cu c m

ă

ș

ă i albe”. Consiliul nu are nicio putere, nu

poate să-i opreasc .

ă

Lionardo își alege acest moment pentru a-l chema pe Michelangelo la San Marco ca să-i arate școala de pictori, sculptori și decoratori de manuscrise pe care Fra Savonarola o înființează

ț se închilile mănăst

ă tirii.

— Vezi, Michelangelo, Savonarola nu se împotrivesc artei, ci doar artei obscene. Asta este șansa ta de a ni te alătura și de a deveni sculptor pentru ordinul nostru. N-o să

duci niciodată lipsă d

ă e marmură sau de comenzi.

— Și ce-o să s

ă culptez?

— Ce contează, atât timp cât o să muncești?

— Cine-mi va spune ce să sculptez?

— Fra Savonarola.

— Și dacă e

ă u nu vreau să sculptez ce vrea el?

— Vei fi c l

ă u g r

ă , deci nu vei pune întrebări

ă i. Nu vei avea

dorin e

ț personale...

Michelangelo se întoarse la atelierul lui din *casinoul* abandonat. M c

ă ar aici putea să deseneze din memorie imaginile anatomice ale lucrurilor
pe care le înv a ăț se în

lunile de disec i

ț e. Arse hârtiile îngr m

ă

d

ă ite, pline de

mâzgălituri, deși nu era necesar din moment ce nimeni nu mai venea în gr d

ă in ,

ă decât Giuliano, acum în vârstă de

289

cincisprezece ani, care îl vizita câteodată, cu căr i ț le la

sub i

ț oar ,

ă pentru a studia în liniște la vechea masă a lui Torrigiani de pe verand .

ă Cei doi se întorceau împreună la

palat prin amurgul verii, care se cernea ca o pudră gri peste oraș, saturând
albastrul calm și auriul deschis al clădirilor

de piatră.

9

Dată cu venirea toamnei, Florența

se trezi implicată

într-o dispută internă

națională care putea duce la distrugerea

orașului-stat. Toate acestea se întâmplau, după cum în

țelesese Michelangelo, pentru că regele Carol al VIII-lea al Franței

își formase prima armată permanentă de la legiunile lui Cezar încoace,
constând în aproximativ douăzeci de mii

de bărbați

care

se instruiseră

și înarmaseră

pe el. Acum aducea această

armată peste Alpi, în Italia, pentru a pretinde Regatul Neapolelui ca
moștenire. În timpul vieții

sale lui Lorenzo, Carol al

lela VIII se arătase a fi prea prieten cu familia de Medici pentru a amenința

ț cu un marș prin Toscana. Dacă ar fi făcut asta, alia i

ț i lui Lorenzo, orașele-state Milano, Vene i

ț a,

Genova, Padova, Ferrara s-ar fi aliat pentru a-l i ț ne departe.

Dar Piero își pierduse acești alia i

ț . Ducele de Milano

trimisese ambasadori la Carol, pentru a-l invita în Italia.

Verii Medici, care fuseseră la Versailles pentru încoronarea lui, îl asigurară
pe rege că Floren a ț aștepta intrarea lui

triumfal .

ă

Constrâns de leg tur

ă

ile pe care familia Orsini (adică

rudele mamei și ale so i

ț ei sale) le avea cu Regatul Neapole,

Piero îi refuză lui Carol dreptul de trecere. Și totuși, în lunile care au urmat,
Piero nu f c

ă u nimic pentru a aduna solda i

ț

sau arme ca să-l opreasc

ă pe regele Fran e

ț i, dacă acesta se

hot r

ă a să invadeze. Cet e

ăț nii Floren e

ț i, care ar fi luptat

pentru Lorenzo, erau gata de a-l primi pe regele Fran e ț i

pentru că asta ar fi ajutat la alungarea lui Piero. Și Savonarola îl invită pe Carol să intre în Floren a ț . Pe la

290

mijlocul lui septembrie, Carol al VIII-lea își trecuse armata peste Alpi, fusese primit de ducele din Milano și jefuise orașul Rapallo. Această veste f c

ă u Floren a

ț să clocoteasc .

ă

Toate afacerile curente au fost suspendate și totuși, când Carol își trimise din nou ambasadorii pentru a cere drept de trecere, Piero îl refuză fără un răspuns clar. Regele Franței jură să invadeze Toscana și să cucerească orașul.

Michelangelo avea acum un vecin nou la palat. Piero îl adusese pe fratele Alfonsinei, Paolo Orsini, ca să conducă o sută de mercenari... pentru a opri armata lui Carol de dou z

ă eci de mii. De multe ori, Michelangelo jurase să fugă

de la palat și să meargă la Vene i

ț a, așa cum îi sugerase și

Lorenzo. Dar era loial acestuia, Contessinei, lui Giuliano și chiar cardinalului Giovanni, și nu avea niciun fel de sentiment pentru Piero, care îi d d

ă use o cas ,

ă un loc de

muncă și un salariu. Dar nu se putea hotărî să se alăture dezertorilor.

Cei trei ani petrecu i

ț de el sub protec i

ț a lui Lorenzo la

gr d

ă înă și la palat au fost ani de entuziasm, de creștere, de înv a

ăț re, de deprindere cu uneltele, fiecare zi fusese de nepre ui

ț t, valora cât un an întreg. Și acum, pentru cea mai mare parte a celor doi ani și jum ta

ă te de la moartea lui

Lorenzo, dezvoltarea lui se oprise. Era un desenator mai bun, da, mul um

ț

ită stare ul

ț ui Bichiellini și lunilor de

disec i

ț e, dar se sim e

ț a mai puțin viu, mai puțin informat,

mai pu i

ț n creativ decât fusese în timpul pregătirii lui sub Bertoldo, Il Magnifico, Pico, Poliziano, Landino, Ficino, Benivieni. De multă vreme se afla în partea de jos a cercului. Cum să facă să urce în partea de sus din nou?

Cum să se ridice deasupra tumultului, a temerilor, a paraliziei Floren e

ț i, să-și pună din nou mintea și mâinile la

treabă, să lucreze din nou ca sculptor? Cum să facă asta, cum, când chiar și Poliziano mersese la Savonarola pentru iertare, cerșind cu ultimele cuvinte să fie primit în ordinul dominican pentru a putea fi înmormântat în interiorul Bisericii San Marco?

291

Granacci nu putea să îi dea niciun sfat. Bugiardini îi spuse simplu:

— Dacă mergi în Vene i

ț a, merg și eu cu tine.

Când Jacopo auzi că Michelangelo se gândea la o c l

ă to

ă rie, îl căută și îi spuse:

— Am vrut dintotdeauna să v d

ă Vene i

Ț a. Dar pe florinii

altuia. Ia-mă și pe mine. O să te protejez de tâlharii de pe drumuri...

— Spunându-le glume? Jacopo se strâmbă și zise:

— Râsul e ca o armă. Ce spui?

— De acord, Jacopo. Când plec spre Vene i

Ț a, o să te iau

cu mine.

Pe 21 septembrie, într-un ultim efort de a-l izgoni pe Piero, Fra Savonarola i

Ț nu o predică fulminantă în Dom.

Florentinii se înghesuiră în catedral .

ă C l

ă ug r

ă ul nu avusese

niciodată o așa putere și vocea lui fu mai t i ă oasă ca

niciodat .

ă P r

ă ul florentinilor se f c

ă use m c

ă iucă și începură

să se tânguie, în timp ce Savonarola prezicea distrugerea Floren e

ți și a tuturor celor care trăiau în oraș.

— Acum, p m

ă ântul era stricat în ochii lui Dumnezeu și

plin de violență .

ă Și Dumnezeu v z

ă u p m

ă ântul și, iat ,

ă era

stricat. Căci toată carnea se stricase pe p m ă ânt. Lua i

ț

aminte, o să aduc potop pe p m

ă ânt, pentru a distruge toată

carnea ce trăiește sub cer. Tot ce este pe pământ va muri...

Cea mai mică șoaptă a călugărului ajungea până în cele mai îndep r

ă tate col ur

ți ale catedralei. Fiecare piatră era ca

un zid din care vorbele lui ricoșau. Michelangelo, stând chiar în fa a

ț ușii, se sim e

ț a închis din toate p r

ă i

ț le de o

mare de sunete, care îl copleșeau. Se întoarse pe strad , ă

înconjurat de o mul i

ț me de oameni pe jum ta

ă te mor i

ț de

fric ,

ă mu i

ț , cu ochii sticloși.

Doar stare ul

ț Bichiellini era calm.

— Dar, Michelangelo, aceasta e vrăjitorie. Din cea mai întunecată epocă a omului. Dumnezeu însuși le-a promis lui Noe și fiilor lui, în Geneză 9:9-11, că nu va mai fi niciodată

un al doilea potop: „Acesta este legământul pe care îl fac 292

cu voi și cu copiii voștri... Nicio creatură nu o să mai fie vreodată distrusă de apa unui potop. Niciun potop nu va mai distruge lumea”. Acum spune-mi, ce drept are Savonarola de a rescrie Biblia? Într-o zi, Floren a ț o să afle

că și-a b tut

ă

joc de ea... Vocea moale a stare ul

ț ui alungă

vraja lui Savonarola.

— Atunci o să pute i

ț să îl primiți în Santo Spirito, pentru

a-l salva de mul i

ț me, sugeră Michelangelo.

Stare ul

ț zâmbi obosit.

— Ți-l po i

ț închipui pe Savonarola f g

ă

d

ă uind că va

tăcea? Mai degrab s

ă -ar lăsa ars pe rug.

Lucrurile se complicau cu fiecare zi: Vene i

ț a se declară

neutr ,

ă Roma refuză să furnizeze trupe. Carol atacă cet i ă ț le

de frontieră ale Toscanei, câteva dintre ele c z ă ur ,

ă

muncitorii din cariera de la Pietrasanta se luptară cât putur .

ă Dar nu mai erau decât câteva zile până armata Fran e

ț i urma să intre în Floren a

ț .

Popula i

ț a era cuprinsă când de isterie, când de un sentiment de ușurare. Locuitorii erau pe str z

ă i, chema i

ț în

Pia a

ț Signoriei de clopotul mare din turn, pentru a auzi veștile.

Urma oare ca orașul să fie pr d

ă at și republica

r s

ă turnat ?

ă Urma oare ca bog i

ăț a, arta, comer ul

ț ,

siguran a

ț , prosperitatea să fie înghițite de un monarh invadator cu o armată puternică, după ce Florența a ținut

ă se în

pace cu restul lumii de atât timp, încât nu mai avusese nevoie de armată, arme, nu mai avea voină

ț de a lupta?

Începuse oare al doilea potop?

Într-o dimineață ,

ă Michelangelo se trezi și găsi

ă în palatul

abandonat. Piero, Orsini și servitorii lor fugiseră pentru a negocia cu Carol. Alfonsina plecase împreună cu copiii ei și cu Giuliano să se ascundă într-o vilă de pe deal. În afară de câțiva

ț va servitori bătrâni, Michelangelo era singur. Minunatul palat părea înfiorător

ă ră în liniștea lui goală .

ă Corpul lui Lorenzo

murise la Careggi, dar acum spiritul acestui mare bătrân

reprezentat de minunata lui bibliotecă și de operele de artă, 293

pă

ă ea să moară și el. În timp ce mergea pe holurile pline de ecouri și privea prin camerele goale, ceva precum mirosul înfiorător

ă or al mor i

ț i p r

ă ea să le p tr

ă und .

ă El trebuia să îl

cunoasc ,

ă pentru că devenise un expert în camera mortuară de la Santo Spirito.

Haosul continu .

ă Piero se înclină în fa a

ț lui Carol și îi

oferi cuceritorului fort r

ă e e

ț le de pe coast ,

ă Pisa și Leghorn,

și două sute de mii de florini dacă urma „să-și continue drumul pe ț r

ă m și să evite Floren a

ț ”. Enervat de această

capitulare umilitoare, consiliul orașului sună clopotul din vârful Signoriei, adună oamenii și îl condamnă pe Piero pentru „lașitate, prostie, incapacitate, predare”.

O delega i

ț e, incluzându-l pe Fra Savonarola, fu trimisă la Carol. Membrii ei îl ignorară pe Piero. Acesta se reîntoarse la Florența

ț pentru a-și proclama drepturile. Orașul îl primi cu o furie s l

ă batic .

ă El ceru să fie ascultat. Mul i

ț mea îi

strig :

ă „Pleacă! Nu mai deranja Signoria!” Piero le întoarse spatele dispreț

ț tor. Mul i

ț mea din piață îl fluierară copios,

ba, câ i

ț va b i

ă e i

ț aruncară cu pietre spre el. Piero își scoase

sabia. Mul i

ț mea îl fugări pe străzi. Piero disp r

ă u în palat și

opri pentru un moment puhoiul de urm r

ă itori, punându-i pe

servitori să împartă vin și prăjituri.

Apoi, un curier veni pe str z

ă i strigând:

— Signoria i-a expulzat pe Medici! Pe viaț !

ă S-a pus un

pre

ț de patru mii de florini pe capul lui Piero. Jos cu Piero!

Intrând în palat, Michelangelo află că Piero sc p ă ase prin

gr d

ă ina din spate și c

ă fugise înso i

ț t de banda de mercenari

a lui Orsini prin Porta San Gallo. Cardinalul Giovanni, cu fa a ț

lui gras ,

ă roșie de transpira i

ț e din pricina vrafului de

manuscrise pe care le căra, înso i

ț t de doi servitori încărca i

ț

cu căr i

ț rare, mergea prin gr d

ă înă spre poarta din spate, ca

să-și scape pielea. Fa a

ț lui îngrijorată se lumineă când îl văzu

pe Michelangelo.

— Buonarroti, am salvat câteva dintre manuscrisele rare ale tatei, cele la care ținea cel mai mult.

Locuitorii Floren e

ț i erau pe urmele lui.

294

Mul i

ț mea intră în curte. „Familia de Medici a fost alungată!” – „Totul din palat e al nostru!” R s ă cula i

ț i

n v

ă l

ă iră în pivni e

ț le de vin, deschiseră cepurile, și, când nu

puteau scoate dopurile, sp r

ă geau sticlele de ziduri. Sute de

sticle și damigene treceau din mână-n mână și de la gură la gur ,

ă erau b ute

ă

cu l c

ă omie, cu vinul curgând atât de mult

încât inundă pivni a

ț . Apoi, n v

ă l

ă itorii se repeziră pe sc r

ă i,

împingându-i pe cei care voiau să coboare în pivniță, n p

ă ustindu-se să jefuiască palatul.

Michelangelo stătea de pază în fa a

ț lui David al lui

Donatello. Mul i

ț mea încă intra pe poarta principal , ă

înghesuindu-se în curte, multe fe e

ț pe care le v z

ă use zilnic

pe străzi și în pie e

ț , oameni liniști i

ț , aprinși dintr-odat ,

ă puși

pe distrugere, cu furia s l

ă batică a hoardei. Ce anume

declanșase această reac i

ț e? Oamenii erau a â

ț a

ț i

ț de

sentimentul că deveniseră stăpâni pe averea familiei de Medici.

Michelangelo fu izbit puternic de David și sim i ț un cucui

ridicându-i-se pe cap. Statuia „Judith și Holofern”, a lui Donatello, care era
prin apropiere, fu ridicată cu tot cu bază

și dusă afară pe poarta din gr d

ă ină în strig te

ă le de

aprobare ale mul i

ț mii. Tot ce era prea mare pentru a fi c r

ă at, portrete romane și busturi de marmur ,

ă erau sparte

cu lovituri de topoare și ciomege.

Michelangelo se lipi de zid și alergă sus pe scări, fugi spre *studiolo* și, închizând ușa în spatele lui, c ut ă ă

încuietoarea. Nu era niciuna. Privi manuscrisele nepre ui ț te,

cutiile cu camee, mici basoreliefuri de marmur , ă

manuscrise antice bogat decorate. Era o cameră

confortabil ,

ă aglomerat ,

ă menită mai mult rare, amulete,

bijuterii sculptate, monede vechi, basoreliefurile grecești de deasupra ușii, reliefurile de marmură și bronz ale lui Donatello, mesele pictate de Giotto cu „Mărturia lui Christos” sau „Sfântul Ieronim” a lui Van Eyck. Ce putea face pentru a le proteja?

Ochii îi c z

ă ură pe liftul pentru mas .

ă Deschise ușa, trase

295

de funii și când platforma ajunse la nivelul lui începu să o încarce cu tablouri mici, m s

ă u e

ț emailate sau cu mozaicuri,

cupe de jasp, sardonix și ametist, o mică statuie a lui Platon, un ceas de cristal montat pe argint, vase de sticlă

de Ghirlandaio, manuscrite, inele, broșe. Vârî în sân vechiul faun fără din i
ț pe care îl copiase pentru prima lui sculptur .

ă

Apoi trase de funia cealaltă, trimise cutia jos și închise ușa.

Mul i

ț mea dezl n

ă ui

ț tă ajunse la *studiolo* în acel moment și începu să prade camera precum un
nor de l c ă uste.

Michelangelo se luptă să ajungă la propriul apartament, unde aruncă
modelele lui Bertoldo și câteva bronzuri sub pat.

De-acum nu mai putea fi de folos. Sute de r z ă vr ti

ă ți

m tur

ă

au palatul și camerele mari, furând farfuriile familiei din sufragerie, sp r

ă gând vasele și sticl r

ă ia, luptându-se și

strigând de bucurie la v z

ă ul colec i

ț ilor de medalii de aur și

de argint ale Medicilor, luând din camera lui Piero cupele și trofee, aruncând sticlele pe jumătate

și te golite de vin în

„Hercule și leul” a lui Poliamolo. În camera lui Lorenzo privi neajutorat, în timp ce mulțimea

mea apucă cele patru vase de

jasp cu numele lui Il Magnifico inscripționate

pe ele, scoase

afară mesele pictate de Masaccio și Veneziano, tăie picturile din ramele lor, smulse sculpturile de pe postamentele lor, trântind scaunele și mesele care erau prea mari pentru a fi mutate, distrugând cuferele. În bibliotecă,

zeci de manuscrise și cărți

rare fură smulse de

pe rafturi și călcate în picioare.

Se răz

bunau oare florentinii pe Piero? Dar aceste colecții

minunate nu erau ale lui Piero. Urmărind bărb

ăbași

și care

smulgeau cu brutalitate draperiile de catifea și tăiau tapiseriile de măt

ăse, dădu din cap disperat.

„Cine poate în e

ț lege ce gândește mul i

ț mea asta

dezlăn ui

ț tă?”

Îl recunosc pe unul dintre apropia i

ț i familiei de Medici,

pe vărul s u

ă Bernardo Rucellai, so ul

ț Nanninei de Medici,

stând în fa a

ț lui „Pallas îmblânzind centaurul” a lui 296

Botticelli, în anticamera de lângă salon. Acesta striga:

— Sunte i

ț cet e

ăț nii Floren e

ț i! De ce vă distruge i

ț

propriile comori? Opriți-vă, vă implor.

Lui Michelangelo îi p r

ă ea o figură eroic ,

ă cu ochii arzând

și bra e

ț le întinse pentru a proteja pânza. Apoi, Rucellai fu doborât. Michelangelo se luptă să ajungă la victima întinsă

pe jos, îl ridică pe b r

ă bat în bra e

ț și îl duse sângerând într-o

c m

ă ară mică alăturată. Se gândi ironic: „Acesta e cel mai intim contact pe care l-am avut cu rudele din partea mamei”.

Palatul era un talmeș-balmeș. Afla i

ț în biroul lui Lorenzo,

după ce au sfâșiat hăr i

ț le și tapiseriile de pe pere i

ț , câ i

ț va

hamali solizi au reușit să spargă casa de bani. Din ea ieși o ploaie de dou z

ă eci de mii de florini; bucuria mul i

ț mii atinse

apogeul. Oamenii se c l

ă cau în picioare, se luptau unii cu

ceilalți

ț pentru monedele de aur.

Michelangelo se îndreptă spre scara din spate și ieși prin grăd

ă în ,

ă apoi prin aleile lătur

ă

alnice spre Palatul Ridolfi. Ceru

unui slujitor o pană și hârtie și scrise Contessinei o notă

scurtă: Când totul se va liniști... trimite pe cineva la tatăl tău în *studiolo*...
am încărcat liftul cât am putut. Se semnă

M.B.

Se opri de două ori în drum spre cas :

ă la Bugiardini și la

Jacopo, lăsa

ăându-le vorbă să se întâlnească la Porta San Gallo la miezul nopții

ț i. Când orașul adormi în sfârșit, trecu în

liniște pe lângă casă spre grajdurile familiei de Medici. Doi dintre îngrijitori
rămă

ă

s

ă eseră cu caii, i

ț nându-i liniști i

ț în

timpul nebuniei din jurul lor. Știau că Michelangelo avea dreptul să ia cai oricând ar fi dorit. L-au ajutat să pună șaua pe trei. Călări unul dintre ei și îi conduse pe ceilal i ț doi.

Nu era nicio pază la poart .

ă Bugiardini aștepta deja,

tăindu-și liniștit unghiile cu un cu i ț t în întuneric. Jacopo

ajunse și el, la pu i

ț n timp. Porniră spre Vene i

ț a.

10

297

Până în după-amiaza celei de-a doua zile traversară

Apeninii și ajunseră printr-o trecătoare la Bologna, înconjurată de un zid de c r

ă m

ă izi portocalii, cu turlele și cu

cele peste două sute de turnuri înclinate și mai mult decât cel din Pisa, străpungând cerul senin al provinciei Emilia.

Intrară în oraș dinspre râu, prin gunoaiele r m ă ase de la

pia a

ț de legume care era m tur

ă

ată de un stol de femei

b tr

ă âne îmbr c

ă ate în negru, cu măhuri făcute din crengi de

copac. Cerură îndrum r

ă i uneia dintre babe și se îndreptară

spre Piazza Comunale.

Str z

ă ile înguste și întortocheate, acoperite de al doilea etaj al caselor, ieșit mai în afară, erau sufocante.

Fiecare familie bologneză își construise un turn de protec i

ț e contra vecinilor, un obicei florentin pe care Cosimo îl abolise, obligându-i pe florentini să își „reteze”

turnurile la în l

ă i

ț mea acoperișurilor.

Str z

ă ile mai largi și pie e

ț le erau delimitate de arcade de

c r

ă m

ă idă portocalie pentru a proteja oamenii de z p ă ad ,

ă de

ploaie și de căldura intensă a verii, astfel încât un bolognez putea traversa în
orice direc i

ț e orașul, f r

ă ă să fie expus

intemperiilor.

Ajunseră în pia a

ț principală cu maiestuoasa ei Biserică

San Petronio într-un cap t

ă și Palatul Comunal ocupând

complet celălalt capăt. Când au descălecat au fost imediat înconjura i

ț de poli i

ț a bologneză.

— Sunte i

ț str i

ă ni în Bologna?

— Florentini, r s

ă punse Michelangelo.

— Ar ta

ă

i

ț degetele mari, vă rog.

— Degetele mari? Ce treabă e asta cu degetele mari?

— Pentru a vedea pecetea cu ceară roșie.

— Nu avem ceară roșie.

— Atunci trebuie să veni i

ț cu noi. Sunte i

ț aresta i

ț . Fură

conduși în biroul vamal, o serie de înc p ă eri ascunse sub

porticuri, unde ofi e

ț rul de serviciu le explică faptul că

fiecare străin ce venea în Bologna trebuia s

ă se înregistreze

și să îi fie marcat degetul mare când trecea prin cele 298

şaisprezece por i

ţ ale oraşului.

— Cum am fi putut să ştim?, întrebă Michelangelo. N-am mai fost pe-aici niciodată.

— Necunoaşterea legii nu e o scuză. Sunte i

ţ amenda i

ţ

cu cincizeci de lire bologneze.

— Cincizeci de lire... Nu avem atâ i

ţ a bani.

— Foarte rău. Cincizeci de zile în închisoare.

Michelangelo se holbă fără să-i vină să creadă la Bugiardini şi la Jacopo. Înainte ca vreunul dintre ei să-şi revină din şoc, cineva interveni.

— Domnule ofi e

ţ r, pot vorbi cu cel mai tân r

ă dintre ei?

— Cu siguranţ , E

ă

xcelenţ .

ă

B r

ă batul i se adres l

ă ui Michelangelo.

— Nu te numești cumva Buonarroți?

— Ba da, domnule.

Bolognezul se întoarce spre ofi e

ț rul vamal.

— Acest tân r

ă provine dintr-o familie florentină nobil .

ă

Tatăl lui e responsabil pentru o parte din v m

ă ile lor, așa

cum ești dumneata aici. Nu crezi oare că cele două orașe surori ar putea face schimb de ospitalitate între familiile importante?

Flatat, ofi e

ț rul r s

ă punse:

— Cu siguranță , E

ă

xcelent .

ă

— Garantez eu pentru purtarea lor.

Înapoi în soarele timid din piață, Michelangelo își privi binef c

ă to

ă rul. Avea o față lat ,

ă pl c

ă ută și calm .

ă Deși era

pu i

ț n cărunt pe la tâmpile, nu părea să aibă mai mult de 45

de ani; avea pielea netedă și îmbujorată a unui tân r ă , cu

din i

ț mici și albi perfec i

ț , și gura mic ,

ă nasul ușor acvilin și

b r

ă bia puternic .

ă Sprâncenele îi veneau doar până la jum ta

ă tea arcadelor de la rădăcina nasului, apoi se ridicau în sus întreb to

ă r. Purta o haină de lână moale, cu guler încre i

ț t.

— Sunte i

ț foarte amabil, iar eu un neghiob: vă aduce i

ț

aminte de figura mea ștears ,

ă în timp ce eu, deși i

ț n minte

c ne

ă

-am mai întâlnit...

299

— Am stat alături la una dintre mesele lui Lorenzo de Medici, îi explică bărbatul.

— Desigur! Sunte i

ț Signor Aldovrandi. A i

ț fost podestà la

Floren a

ț . Dumneavoastră mi-a i

ț vorbit despre opera unui

mare sculptor de aici, din Bologna.

— Jacopo della Quercia. Acum voi avea ocazia să i ț -o

arăt. Nu ai vrea ca tu și prietenii tăi să mă însoțiți la cină?

— Plăcerea e de partea noastră, rânji Jacopo. N-am mai mâncat nimic de când am văzut Domul ultima oară.

— Atunci a i

ț venit în orașul potrivit, r s

ă punse

Aldovrandi. Bologna este cunoscută drept La Grassa. Aici se m n

ă încă mai bine decât oriunde altundeva în Europa.

Au p r

ă s

ă it pia a

ț , mergând spre nord, cu Biserica San Pietro în dreapta lor și seminarul legat de ea la stânga, apoi au luat-o pe Via Galliera.

Palatul Aldovrandi era la num r

ă ul 8, pe partea stângă a

străzii, o clădire din c r

ă m

ă id ,

ă bine propor i

ț onat ,

ă înalta de

trei etaje. O ușă în ogivă era încadrată de o friză de teracotă cu blazonul familiei, iar ferestrele erau arcuite și desp r

ă i

ț te de coloane de marmur .

ă

Bugiardini și Jacopo se îngrijiră de cai, în timp ce Aldovrandi îl duse pe Michelangelo în biblioteca lui cu lambriuri de lemn, de care era foarte mândru.

— Lorenzo de Medici m-a ajutat să adun aceste volume.

Avea o copie din „Stanze per la Giostra” a lui Poliziano, cu dedica i

ț a autorului. Michelangelo luă în mână manuscrisul legat în piele.

— Știi

ț, Messer Aldovrandi, că Poliziano a murit acum câteva săptămâni.

— Vestea mi-a frânt inima. Să dispară o minte atât de mare! Și Pico la fel, e pe patul de moarte. Ce tristă va fi lumea fără

ă

ă ei.

— Pico?

Michelangelo simți

ț un nod în gât.

— Nu știam. Dar Pico este tânăr...

— Treizeci și unu de ani. Moartea lui Lorenzo a fost sfârșitul unei epoci. Nimic nu va mai fi vreodată la fel.

Michelangelo își

ț nu poemul în mână și începu să citească

cu voce tare; îi se părea că aude vocile celor patru platonicieni, instruindu-l. Aldovrandi îi spuse cu respect:

— Citești frumos, tânăr

ăul meu prieten. Dicți

ț a ta e clară

și ai un fel de a formula frazele...

— Am avut profesori buni.

— Îi

ți place să citești cu voce tare? Îi am pe toți marii poeți

ți : Dante, Petrarca, Pliniu, Ovidiu.

— Nu m-am gândit dacă îmi place sau nu.

— Spune-mi, Michelangelo, ce te aduce în Bologna?

Aldovrandi știa deja despre soarta lui Piero, căci el și grupul

pribegilor din familia de Medici trecuse prin Bologna cu o zi înainte.
Michelangelo îi spusese că era în drum spre Veneția.

— Cum se face că voi trei nu aveți decât cincizeci de lire

bologneze, și totuși că

ă to

ă riți atât de departe?

— Bugiardini și Jacopo nu au niciun sfânt.

ți Eu plătesc

toate cheltuielile.

Aldovrandi zâmbea.

— Păi, și mie mi-ar plăcea

ă ea să vadă lumea dacă achi

ți tu

cheltuielile.

— Sper m

ă s g

ă

s

ă im de munc î

ă n Vene i

ț a.

— Atunci de ce nu r m

ă âne i

ț în Bologna? Îl pute i

ț studia

pe Della Quercia. Poate g s

ă im și o comandă de sculptură

pentru tine.

Ochii lui Michelangelo str l

ă ucir .

ă

— Voi vorbi cu înso i

ț torii mei după cină.

Ciocnirea cu poli i

ț a bologneză fusese suficientă pentru a

le tăia pofta de aventură lui Jacopo și Bugiardini. Și nici nu erau interesa i

ț de sculptura lui Della Quercia. Ei se hot r

ă âră

să se întoarcă la Floren a

ț . Michelangelo le dădu bani de

c l

ă to

ă rie și le ceru să ducă și calul lui la grajdul familiei de Medici. Apoi îi
spuse lui Aldovrandi că el va r m ă âne în

Bologna și își va c uta

ă

o locuinț .

ă

— De neconceput!, îi r s

ă punse Aldovrandi. Un prieten și

un protejat al lui Lorenzo de Medici nu poate locui într-un 301

han. Un florentin educat de cei patru platonicieni este un dar rar pentru noi.
Vei fi musafirul nostru.

Se trezi cu soarele portocaliu bolognez invadându-i camera, luminând tapiseria din spatele lui și grinzile colorate ale tavanului. G s

ă i un prosop de pânză într-o ladă

pictată de la piciorul patului, apoi se spală în vasul de argint de pe dulapul de lângă fereastră ,

ă cu picioarele goale

înc l

ă zite de covorul persan. Fusese invitat într-o casă

veselă. Auzea răsunând voci și râsete în acea aripă a palatului în care locuiau cei șase fii ai lui Aldovrandi.

Signora Aldovrandi, so i

ț a de-a doua a gazdei, era o

femeie frumoasă și plăcută, care îi iubea la fel pe to i ț cei

șase băie i

ț , și îl primi pe Michelangelo la fel de c l

ă duos ca

și cum el ar fi fost al șaptelea fiu. Stăpânul casei, Gianfrancesco, apar i

ț nea unei ramuri a familiei Aldovrandi

care se desp r

ă i

ț se de vechiul palat familial, se dedicase comer ul

ț ui și schimbului de bani și prosperase atât de mult, că Gianfrancesco, care absolvise Universitatea ca notar și fusese un bancher abil în tinere e

ț , era acum liber să își

dedice timpul artelor. Iubitor entuziast al poeziei, el era de asemenea un versificator abil în vulgata. Se ridicase rapid în via a

ț politică a orașului-stat: senator, gonfaloniere al justi i

ț ei, membru al celor Șaisprezece Reformatori ai Statului Liber care guvernau Bologna, apropiat al familiei conduc to

ă are Bentivoglio.

— Unul dintre regretele vie i

ț i mele este că nu pot scrie

în greacă și latin ,

ă îi spuse lui Michelangelo, în timp ce mâncau o prăjitură și beau apă caldă aromată, stând la capătul unei mese de nuc cu patruzeci de locuri, cu stema încrustată în mijloc. Citesc în aceste limbi, bineîn e ț les, dar

în tinere e

ț am petrecut prea mult timp numărând bani, în

loc să număr picioare de vers.

Era un colec i

ț onar înfocat. Îl conduse pe Michelangelo

prin palat, pentru a-i arăta diptice pictate, mese sculptate din lemn, vase de aur și argint, monede, capete din teracotă, fildeșuri, bronzuri și mici mar muri sculptate.

— Dar nicio operă de artă importantă autohtonă, ă după

cum vezi, îi explică el mâhnit. Pentru mine e un mister, de ce Florența

ă, și nu Bologna? Suntem un oraș la fel de bogat, oamenii noștri sunt la fel de viguroși și curajoși. Avem o istorie distinsă în muzică și știință

ă, dar nu am putut crea

niciodată un mare sculptor sau pictor. De ce?

— Cu tot respectul, de ce orașul dumneavoastră e poreclit „Bologna Grasă”?

— Pentru că suntem gurmanzi și vestimentați

ă din vremea lui

Petrarca pentru plăceri

ă erile cărnii. Ne-am declarat un oraș al

simțurilor

ă ilor.

— Asta să fie cauza?

— Adică atunci când toate nevoile sunt satisfăcute

ă ute, nu

mai există nevoia de artă? Totuși și Florența

ă e bogată și

trăiește

ă ește bine...

— Doar de Medici, Strozzi, câteva familii. Toscanii sunt usc i

ăț vi din natură. Și mănâncă pu i

ț n. Nu ne face pl c

ă ere să

cheltuim. Nu-mi amintesc să fi venit vreodată o altă familie la noi la masă
sau noi să mânc m

ă la prieteni. Nu-mi

amintesc ca vreun Buonarroti să fi dat sau să fi primit daruri vreodat .

ă Ne place să câștig m

ă banii, dar nu să îi

cheltuim.

— Iar noi, bolognezii, credem că banii sunt f c

ă u i

ț pentru

a fi cheltui i

ț . Tot geniul nostru s-a îndreptat spre rafinarea pl c

ă erilor. Știați că am creat un amore bologneze? Și că

femeile noastre nu vor să poarte e

ț s tur

ă

i italiene, ci doar

fran uz

ț ești? Că trebuie să folosească mai mult materiale diferite pentru o singură rochie? Că avem niște cârna i ț atât

de speciali, încât păzim re e

ț ta ca și cum ar fi un secret de

stat?

La prânz toate cele patruzeci de locuri din jurul mesei erau ocupate: fra i

ț i și nepo i

ț i lui Aldovrandi, profesori de la

Universitatea din Bologna, familii domnitoare din Ferrara și Ravenna aflate în vizită, prinți ai bisericii, membri ai celor Șaisprezece. Aldovrandi era o gazdă încânt to

ă are, dar spre

deosebire de Lorenzo, el nu f c

ă ea niciun efort de a-și

303

împrieteni musafirii între ei, de a face afaceri sau de a îndeplini alt scop decât de a se bucura de pește, cârna i ț ,

c r

ă nuri, vinuri, povești și camaraderie.

După riposto, Aldovrandi îl invită pe Michelangelo la un tur al orașului.

Merseră pe sub arcade, unde magazinele expuneau cele mai delicioase mâncăruri din Italia: brânzeturi excelente, cea mai albă pâine, cele mai rare vinuri, șirul m c ă elarilor

din Borgo Galliera expunând mai multă carne decât văzuse Michelangelo în Floren a

ț într-un an. Apoi pia a

ț de pește, cu

exemplarele de apă dulce din v i

ă le ml ș

ă tinoase din Ferrara:

moruni, sturioni, nisetri.

Sutele de pr v

ă l

ă ii de vânat vindeau roadele vân to

ă rii din

ziua trecut :

ă c p

ă rioare, prepeli e

ț , iepuri, fazani, și în fiecare

b c

ă ni

ă e a oraşului era vestitul lor salame. Michelangelo trecea peste tot pe lângă studen i

ţ de la Universitate, care

înv a

ăţ u în mici cafenele sub porticurile portocalii, jucând zaruri sau c r

ă i

ţ peste foile cu lec i

ţ ile lor.

— Un singur lucru nu am observat, Messer Aldovrandi.

Nu am văzut nicio sculptură din piatră.

— Pentru că nu avem cariere de piatr .

ă O ecua i

ţ e

simpl ,

ă nu? Dar am adus întotdeauna cei mai buni sculptori în marmură care au fost dispuşi să vin : ă Nicola Pisano,

Andreea din Fiesole, de lângă voi, Della Quercia din Siena, Dell'Arca din Bari. Propria noastră

ă culptură e din teracotă.

De-abia când au ajuns la Santa Maria della Vita, Aldovrandi i-a ar t

ă at „Plângerea lângă Christos mort” a lui

Dell’Arca, și Michelangelo a devenit entuziasmat. Acest grup mare lucrat din teracotă era melodramatic și profund tulbur to

ă r, c c

ă i Dell’Arca își surprinsese personajele exprimând agonie și jale profund .

ă

Câteva momente mai târziu ajunseră lângă un tân r ă

care făcea busturi de teracotă ce urmau să fie amplasate deasupra capitelurilor de la Palazzo Amorini, pe Via Santo Stefano. Era bine legat, cu umeri și bicepși enormi, dar cu un cap în formă de ou, care era mai îngust la vârf decât la 304

bază. Pielea lui era bronzată în exact aceeași nuanță ca și c r

ă m

ă ida bologneză. Aldovrandi îl strigă Vincenzo.

— Acesta este prietenul meu Buonarroti, spuse el, cel mai bun sculptor tânăr din Floren a

ț .

— A, atunci e bine că ne cunoaștem, r s

ă punse Vincenzo,

c c

ă i eu sunt cel mai bun sculptor tân r

ă al Bologniei. Eu sunt

urmașul lui Dell'Arca. Eu voi termina marele mormânt Pisano din San Domenico.

— Ai primit comanda?, întrebă Aldovrandi tăios.

— Nu încă ,

ă Excelență, dar trebuie să o primesc. Doar sunt bolognez. Sunt sculptor. Ce-ar putea fi mai firesc?

Se întoarse spre Michelangelo:

— Dacă ai nevoie de ajutor în Bologna, îți arăt eu totul.

În timp ce se îndepărtau, Aldovrandi spuse:

— Auzi, urmașul lui Dell'Arca! Este urmașul bunicului și tatălui său, care sunt cei mai buni cărămidari din Bologna.

S r

ă

m

ă în l

ă a meseria lui.

Se îndreptară spre Biserica San Domenico, construită în 1218 de c l

ă ug r

ă ii dominicani. Interiorul avea trei nave, mai

împodobite decât majoritatea bisericilor florentine, cu un sarcofag al Sfântului Dominic de Nicola Pisano, spre care Aldovrandi îl și conduse. Îi ar t

ă ă sculpturile de marmură ce

fuseseră realizate în 1267, și apoi munca ce fusese continuată de Niccolo dell'Arca.

— Dell'Arca a murit acum opt luni. Mai sunt trei personaje care trebuie sculptate: un înger aici pe dreapta, Sfântul Petronius i

ț nând macheta orașului Bologna și

Sfântul Proculus. Acestea sunt sculpturile pe care spunea Vincenzo că o s l
ă e facă el.

Michelangelo îl privi i

ț ntă pe Aldovrandi. Acesta nu mai

ad ug

ă

ă nimic, ci pur și simplu îl conduse afară din biseric , ă

spre Piazza Maggiore pentru a vedea opera lui Jacopo della Quercia, deasupra arcadei principale de la San Petronio.

Rămase în urm ,

ă l s

ăându-l pe Michelangelo să înainteze

singur. Michelangelo stătea i

ț ntuit, cu respira i

ț a t i

ă ată de

uimire și încântare. Aldovrandi înainta.

305

— Știi că și Della Quercia se înscrișese la concursul pentru ușile
Baptisteriului din Floren a ț ? În 1400? Dar

Ghilberti l-a b tut.

ă

Aceste cinci scene de pe fiecare parte a

suporturilor laterale și celelalte cinci de deasupra sunt r s

ă punsul lui la această înfrângere. Aici, în Bologna, consider m

ă c s

ă unt la fel de bune ca ale lui Ghilberti.

Michelangelo stătea în fa a

ț panourilor de piatr ,

ă uluit.

Aceasta era cea mai frumoasă sculptură pe care o v z ă use
vreodată.

— Poate la fel de bună, poate mai bună, în orice caz diferită, r s

ă punse el. Della Quercia era un inovator la fel de mare ca Ghilberti. Uite cât de vii par aceste figuri umane, cum pulsează de vitalitate interioară. Ridicându-și și coborându-și mâinile arată spre primul, apoi spre un alt panou, exclamând: Acel chip al lui Dumnezeu. Ale lui Adam și Eva. Ale lui Cain și Abel. Al lui Noe beat. A alung r ă ii din

Paradis. Câtă forță și adâncime în creație. Sunt uimit.

Se întoarse spre prietenul său și adăug

ă r g

ă ușit:

— Signor Aldovrandi, acesta e modelul de figură umană

pe care visez să o sculptez.

11

Descoperi la Bologna încă o pasiune, una la care nici nu visase. Mergea peste tot cu Aldovrandi: la palatele fra i ț lor

acestuia pentru prânzul familial, la prieteni pentru cine intime. Bolognezii erau oameni primitori prin natura lor, bucuroși de oaspe i

ț . La o cină dată de Marco Aldovrandi,

nepotul gazdei sale, o întâlnește pe Clarisa Saffi, la vila lui Marco, unde aceasta avea rolul gazdei. Nu mai era prezent ni

ă

cio altă femeie, erau doar prietenii lui Marco.

Era supl ,

ă cu p r

ă ul auriu, piept na

ă

t spre spate după

moda vremii. O figură ml d

ă ioasă și delicată care se mișca

aproape cu senzualitate, cu fiecare mișcare a mâinii, um r

ă ului sau piciorului la fel de armonioasă ca o muzică și la fel de pl c

ă ută. P r

ă ea să fie una dintre acele creaturi rare

306

care sunt f c

ă ute pentru iubire. Schi â

ț ndu-i figura în minte,

descoperi o unitate, o blânde e

ț unduitoare a gesturilor, a

vocii, a mișcării.

Frumuse e

ț a gâtului, a umerilor și a pieptului îl duse cu gândul la pasiunea lui Botticelli pentru nudul perfect, nu pentru dragoste, ci pentru pictur .

ă Clarisa avea mult din

dr g

ă

l

ă ș

ă enia Simonettei, dar f r

ă ă inocen a

ț tristă pe care i-o

atribuise Botticelli.

Nu se asemana cu nicio femeie pe care o văzuse vreodată. Era conștient de ea nu doar privind-o, dar prin fiecare por al corpului. Simpla ei prezență în sufrageria lui Marco, înainte de a se mișca sau de a vorbi, îi înfierbânta sângele în vene, îi îndrepta spatele și umerii și îi răscolea sim ur

ț ile. Jacopo ar fi strigat după ea pe treptele Domului

„Ce bine-ar ar t

ă a în pat!”, dar Clarisa, după cum i se părea

lui, era mai mult de-atât. Ea era iubirea în cea mai perfectă

formă femeiasc .

ă

Zâmbetul primitiv al Clarisei era ca o împr i ăț șare

pentru el. Ei îi pl c

ă eau to i

ț bărbă i

ț i, avea o afinitate

naturală pentru ei. Mișcărilor ei aveau o gra i ț e captivantă

care îi încânta ochii. Cozile lungi ale p r

ă ului de un aur lucios

p r

ă eau s

ă fie luminate de soarele fierbinte italian, chiar și în acea cameră răcoroas ,

ă și îl încălzeau. Chiar dacă sim e

ț a o

tobă bătându-i în urechi, auzea muzica moale a vocii ei care îl f c

ă ea s f

ă ie și mai conștient.

Era amanta lui Marco de trei ani, de când o descoperise m tur

ă

ând cizm r

ă ia tat l

ă ui ei. Fiind primul care i-a apreciat

frumuse e

ț a, el a instalat-o în această vilă retrasă, a înv a

ă t-o cum să poarte rochii și bijuterii scumpe și i-a adus un profesor care s o

ă înve e

ț să scrie și să citească.

După cin ,

ă în timp ce vechii prieteni erau implica i

ț într-o

discu i

ț e despre politic ,

ă Michelangelo și Clarisa se aflau

singuri în mica înc p

ă ere fran uz

ț ească pentru muzic .

ă În

ciuda afirma i

ț ei lui că nu avea niciun interes pentru formele feminine, că nu g s

ă ea nimic demn de sculptat în ele, nu-și

putea lua ochii de pe corsetul Clarisei, îmbr c ă ată într-o

307

e

ț s tur

ă

ă fină de aur împletit, care reușea minunea torturante de a p r

ă ea să îi expună sânii și să îi acopere în

același timp. Cu cât se uita mai mult, cu atât vedea mai pu i

ț n, c c

ă i era față în față cu o capodoperă a artei croitorului, creată pentru a
provoca și intriga, f r ă ă a

descoperi nimic decât sugestia a doi porumbei albi.

Clarisa era amuzată de stângăcia lui.

— Ești artist, Buonarroti?

Trebuie să facă un efort ca să îi întâlnească privirea, c c ă i

și ochii îi erau delica i

ț și rotunjiți, când ascunzând, când

dezvăluind.

— Sunt sculptor.

— Ai putea să mă sculptezi și pe mine în marmură?

— Tu ești deja sculptată perfect, scăpă el.

Obrajii ei sub i

ț ri și catifela i

ț se îmbujorără.

Râseră împreună ,
se înclinându-se puţin
în unul spre celălalt.

Marco o educase bine, cu
care vorbea cu modul
care plăcea
celui de lângă el.

Michelangelo îi observă de asemenea simţul observaţiei ei
rapid şi intuitiv.

— O ştii?

—

mai văd?, întreabă el.

— Când o să te mai aducă Signor Aldovrandi.

— Altfel nu?

Buzele ei formară un zâmbet.

— Adică

ai vrea să pozez pentru tine?

— Nu. Da. Nu ştiu. Nu ştiu ce vorbesc, cu atât mai puţin ce gândesc.

Ea râse din toată inima. Mişcările îi strângeau plasa deasupra pieptului şi el
se trezi din nou urmărind acele

rotunjimi frumoase luând o formă distinctă sub corsetul de aur. Își spuse în gând: „Asta e o nebunie! Ce se întâmplă cu mine?”

Prietenul lui, Aldovrandi, îi v z

ă u dorin a

ț din ochi. Îl b tu

ă

pe umăr și îi spuse:

— Ei bine, Michelangelo, vād că ai prea multă judecată

pentru a te implica în discu i

ț ile noastre politice. Hai să

ascult m

ă niște muzic .

ă Știai că suntem unul dintre marile

308

centre muzicale ale Europei?

Pe drum spre cas ,

ă în timp ce c l

ă r

ă eau unul lângă

celălalt pe străzile portocalii adormite, Aldovrandi întrebă:

— Ți-a plăcut

ăut Clarisa?

Michelangelo văzu că poate fi sincer și răspunse:

— Îmi face carnea să se înfioare. Până în adâncuri.

— Frumusețea

țle noastre bologneze pot avea efectul

ăta.

Ca să te mai răcorești puțin, poți

ț să ghicești cât e de

scump ?

ă

— Am văzut că rochiile și bijuteriile ei sunt costisitoare.

— Doar începutul: are un mic palat minunat cu servitori, grajduri...

— Cred că e suficient!, spuse Michelangelo, cu un zâmbet trist. Dar n-am mai văzut niciodată o femeie ca ea.

De-ar fi vreodată să sculptez o Venus...

— Să n-o faci! Nepotul meu e iute de mânie și are cea mai rapidă

ăloretă din Bologna.

Noaptea aceea se chină teribil. Când realizează că se răsu

ăucea în pat într-un efort de a-și îngropa fața ținând-o între sâni

Clarissei, își dădu seama ce se întâmpla cu el, dar nu era capabil de a se opri din strânsul pernelor moi, la fel cum nu se putuse opri din privitul plasei de aur.

Ziua următoare

ă are trecu pe lângă ea pe Via Drapperie, strada de pânzeturi și draperii; era însoțit

de o femeie în

vârstă. Purta un mănunch

de

flori în păr

și se mișca pe

stradă cu aceeași magie ușoară sub rochia ei de mătase, cu

o curea de aur încrustată cu pietre prețioase

, cu o pelerină

de lână peste umeri. Se înclină,

zâmbi ușor și merse mai

departe, lăsându-l încrămenit pe pavajul de cărămidă.

În noaptea aceea, când iar ș

ă nu putu să doarmă,

coborî

în biblioteca lui Aldovrandi, aprinse o lampă, și luă până

gazdei sale, și după mai multe tentative eșuate, scrise: *RÂD FLORILE
GHIRLANDEI PE-NTRECUTE...*

Râd florile ghirlandei pe-ntrecute

309

În părul auriu, și-ncununându-l, Își despletesc vioi spre frunte rândul,

Ca fiecare prima s-o sărute!...

Ce fericite-s rochiile mute,

Ce, toată ziua pieptul ei strângându-l,

Se tot întind înspre grumaz, cu gândul

Să-l mângâie cu una dintre cute!

Dar cea mai fericită dintre toate

E panglica din aur în e

Ț sată,

Ce i

Ț ne sâni, reliefuri scoate...

Parc-ar șopti centura ei curată:

„Eu mijlocul de-a pururi îl voi strânge...”

Ah bra ul

Ț , bra ul

Ț meu ce l-ar mai frânge! [69](#)

Probabil nu acesta era genul de sonet pentru care Benivieni îl pregătise

ă se ore întregi. Totuși scrisul îl „răc

ă orise”,

așa cum se exprimase Aldovrandi. Se întoarse în patul lui și adormi.

Câteva duminici mai târziu, Aldovrandi îl invită la o seară în vila Clarisei, unde un grup din apropierea lui Marco

se adunară pentru jocul lor preferat, tarocchino di Bologna, care se juca cu șaiszeci de cărți mari.

Michelangelo nu cunoștea asemenea jocuri, și nici nu avea bani pe care să îi joace.

După ce Clarisa se asigură că prietenii lui Marco aveau destulă mâncare și băutură

ă

ă se așeză împreună cu

Michelangelo în fața

ț focului de bușteni dintr-un salon

lateral, decorat cu o friză frumoasă din teracotă.

ă O urmărită

ă ea

în lumina focului, cu trăsături

ă tur

ă

ile ei atât de fragile și totuși

dezvăluind atâta pasiune.

— E pl c

ă ut să pot vorbi cu cineva de vârsta mea, 69 Michelangelo – „Sonete”,
traducere de CD. Zeletin, Editura pentru Literatură

Universală, 1964.

310

m r

ă turisi Clarisa. To i

ț prietenii lui Marco sunt mai în vârstă.

— Nu ai prieteni tineri?

— Acum nu. Dar sunt fericit .

ă Nu e ciudat, Buonarroti, că

o fată poate crește în s r

ă c

ă ie lucie și se poate obișnui atât

de ușor cu toată această eleganță?

— Nu știu, Madonna, nu faci parte din lumea mea.

— Care e lumea ta? Adică în afară de sculptură.

— Poezia, spuse el zâmbind obosit. Mi-ai r p ă it două

nop i

ț de somn pân s

ă ă- i

ț pot compune un sonet.

— Mi-ai scris un sonet? Era uimit .

ă Este primul. Aș putea

să îl ascult?

El se înroși.

— Nu cred. Dar o să î i

ț aduc o copie odată. Să îl poți citi

în intimitate.

— De ce te rușinezi? E plăcut să fii dorit .

ă Eu accept asta

ca pe un compliment.

Michelangelo își plecă ochii. Cum putea oare să îi m r

ă turisească ei că jocul acesta era la fel de nou pentru el ca și cel de tarocchino? Cum putea să recunoască focul care îi pâRJolea măruntaiele?

Își ridică brusc ochii și v z

ă u că ea îl privea. Îi citise

sentimentele, își puse mâna în a lui, îi privi fața turtită.

Miracolul se destrămase.

— Ce i

ț-a c z

ă ut pe nas, Michelangelo?

— O șunc .

ă

— De pe cârligul măcelarului? Ai uitat să te ferești?

— Așa cum oamenii de pe Vezuviu au uitat să fugă din fața

ț labei și i-a acoperit înainte ca ei să înțeleagă ce se

petrece.

— Ai fost vreodată îndrăg

ă ostit?

— ...într-un fel.

— Întotdeauna e într-un fel.

— Dragostea nu e niciodată întreagă?

— Din câte știu eu, nu. Este politic ,

ă precum c s

ă to

ă ria

lui Violante Bentivoglio cu Pandolfo Malatesta din Rimini, la care prietenul
t u

ă Aldovrandi a condus festivit i

ă le nup i

ț ale.

311

Sau pentru a turna copii, ca să aibă cine să frece podelele, sau de dragul
perlelor și palatelor... ca în situa i ț a mea...

— Și ce sim i

ț m noi unul pentru cel l

ă alt cum se numește?

Corpul ei se mișc s

ă ub rochie, făcând mătasea să tremure.

Piciorul ei înc l

ă a

ț t cu un pantof scump îi atinse ușor pulpa. Michelangelo sim i

ț că ia foc.

— Noi suntem doi tineri. De ce nu ne-am dori unul pe celălalt?

Noaptea aceea se zvârcoli din nou, trupul lui tremurând nu se mai mul um

ț

ea să își cuib r

ă ească fa a

ț între sânii ei.

Acum voia să o aibă toat .

ă Cuvintele ei îi tot sunau în

întunericul camerei, în timp ce el fierbea de dorință

chinuitoare.

— De ce nu ne-am dori unul pe cel l

ă alt?

Se ridică și merse în biblioteca lui Aldovrandi și începu să scrie fragmente, fraze, versuri, după cum îi veneau în cap:

Cu al i

ț i blând, cu mine crud ca zbirii,

Sunt p c

ă to

ă sul vierme care-și lasă,

Murind, pe-o mân f

ă irul de m t

ă as ,

ă

Tr i

ă nd, în fine, clipa fericirii...

Signore, este poate voia firii

S te

ă

-nf ş

ă or cu Ț r

ă na ce m-apas ,

ă

Prin moarte altul sufletul să-mi ias ,

ă

Ca şarpele-n momentul n p

ă ârlirii.

Atunci, din r m

ă

ş

ă i e

Ț le de brut ,

ă

O, de s-ar face pielea mea hirsută

O manie, pe pieptul tău să cadă...

Cu tine-aș fi în noapte și-n amiază,

Ca la pilaștri pietrele de bază,

Îmbrățișându-ți

ăți șând picioare de zăpadă. [70](#)

70 *Op. Cit.*, „Cu alții blând, cu mine crud ca zbirii”.

312

În timpul s r

ă b to

ă rii Cr c

ă iunului, pe când bușteanul

simbolic al „bun v

ă oin e

ț i” ardea în șemineu și copiii săraci

cântau colinde pentru a primi cadouri, când Signora Aldovrandi patrona
jocul anual de „extragerea norocului”

dintr-un sac, Michelangelo fu salvat din chinul său.

După ce servitorii își b ur

ă ă paharele și plecar ,

ă iar

familia Aldovrandi, de vreo treizeci de persoane, și-au

„tras” cadourile din sac, Aldovrandi se întoarse spre Michelangelo.

— Acum trebuie să î i

ț încerci și tu norocul.

Își b g

ă ă mâna în sacul de cânepă. Nu mai r m ă

s

ă ese

decât un pachet. După zâmbetele largi ale celor din jurul lui, era evident că toată lumea știa despre ce este vorba.

Scoase pachetul. Era o copie miniaturală în teracotă a mormântului lui Dell’Arca din San Domenico. În cele trei locuri goale, de unde lipseau îngerul, Sfântul Petronius și Sfântul Proculus, se aflau caricaturi ale lui, cu nasul s u ă

spart cu tot.

— Eu... am primit comanda? Aldovrandi îi zâmbi fericit.

— Consiliul i

ț -a acordat-o săptămâna trecută.

După ce oaspe i

ț i au plecat, Aldovrandi și Michelangelo

se retraseră în bibliotecă. Aldovrandi îi spuse că urma să

trimită după marmură de Carrara după ce vor fi gata desenele, iar dimensiunile vor fi stabilite. Michelangelo era sigur că gazda lui nu numai

că îi asigurase această

comand ,

ă pentru care urma să primească treizeci de duca i ț

de aur, dar urma de asemenea să pl te

ă ască și marmura, și

transportul acesteia peste Apenini în care trase de boi.

Inima îi era prea plină pentru a ști cum să îi mul um ț

easc .

ă

Deschise mecanic o carte a lui Dante și o r s ă foi. Luă o

peniță și pe partea de sus, pe margini și pe partea de jos a paginii schiță
rapid scene din Floren a ț : Domul și

Baptisteriul, Palazzo della Signoria și Ponte Vecchio peste Arno, o Floren a

ț de piatr î

ă n pântecul zidurilor ei.

— Cu permisiunea dumneavoastr ,

ă voi ilustra o pagină

313

din Dante în fiecare zi.

Aldovrandi st te

ă a lângă el, studiind schi a

ț hașurat ,

ă cu

ochii scipitori.

Michelangelo merse împreună cu Aldovrandi în atelierul lui Dell'Arca din spatele Bisericii San Petronio; acesta se g s

ă ea într-o curte ce d d

ă ea spre camera în care se i

ț neau

veșmintele preo i

ț lor, acoperită par i

ț al de un portic. Atelierul

era asem n

ă

to

ă r cu acela din curtea Domului, în care lucrase la statuia lui Hercule, dar era puțin mai mic.

Aici nu mai intrase nimeni de la moartea bruscă a lui Dell'Arca, adică de zece luni.

Pe masa lui de lucru se aflau d l

ă i

ț le și ciocanele

maestrului, ceara uscată și improviza i

ț ile de lut, miniaturi,

mape cu schi e

ț pentru figurile r m

ă ase de terminat la

mormânt, mucuri de c r

ă bune, adică toate urmele unui

b r

ă bat întrerupt în mijlocul vie i

ț i și al muncii.

Frigul de ianuarie era specific regiunii Emilia, dar două

c l

ă d r

ă i cu jar păstrau aerul cald din șopronul f r

ă ă un perete.

După două luni în care copiasse în bisericile din Bologna și desenase după Della Quercia, era foarte nerăbdător să se întoarcă la munc :

ă la modelatul în lut, la pornirea forjei și

preg ti

ă re a uneltelor, la așezarea marmurii pe blocurile de lemn și se gândea deja la munca de îndepăr

ă tare a colur

ț ilor

și începerea căutării figurilor din bloc. Trecuse o jumătate

de an de când îl terminase pe Hercule.

Munca de doar câteva zile, ghemuit deasupra mesei de desen, cu o bonetă grea de lână acoperindu-i capul și urechile, când o formă uriașă apăr

ău în spatele lui. Ridică

privirea și îl văz

ău pe Vincenzo, sculptorul în teracot.

ă Fa a

ț

lui era vânăta de frig, iar ochii îi scânteiau de furie:

— Buonarroti, ai luat comanda pe care o voiam eu.

Michelangelo rămase tăcut un moment, apoi murmură:

— Îmi pare rău.

— Ba nu-î

ț pare. Ești un străin

ă n. Eu sunt bolognez. Ne iei

pâinea nouă,

ă sculptorilor locali.

314

Michelangelo răspunse împ c

ă iuitor:

— În e

ț leg. Și eu am pierdut o muncă în favoarea unor argintari anul trecut.

— E bine c

ă în e

ț legi. Du-te la Consiliu și spune-le că te-ai

hot r

ă ât să refuzi. Atunci or să-mi dea mie comanda.

— Dar, Vincenzo, dacă nu i

ț -au dat-o de când a murit

Dell'Arca...

Vincenzo f c

ă u un gest larg de lehamite cu bra ul

ț s u

ă

puternic, de căr m

ă idar.

— Ai furat comanda cu ajutorul lui Aldovrandi. Nimeni nu știa că ești sculptor.

Lui Michelangelo îi era milă de uriașul din fața lui, bolnav de ciud .

ă

— O s v

ă orbesc cu Messer Aldovrandi.

— Ai face bine. Sau o să- i

ț pară r u

ă că ai venit în

Bologna.

Când Michelangelo îi povesti lui Aldovrandi despre întâlnire, acesta răspunse:

— E adev r

ă at că e bolognez. L-a urm r

ă it pe Dell’Arca

lucrând. Știe ce le place oamenilor noștri. Are doar un singur defect: nu poate sculpta marmura. Ar trebui să

r m

ă ână la făcutul de cărămizi bologneze dacă vrea să își facă un nume.

— Să-l rog să fie ajutorul meu?

— Ai nevoie de unul?

— Vreau să fiu diplomat.

— Mai bine fii sculptor! Uită-l!

— N-o să te las să mă uiți

— niciodată, spuse Vincenzo ziua

următor

— are, când Michelangelo îi spuse că nu putea face nimic pentru a-l ajuta.

Michelangelo privi mâinile osoase enorme ale lui Vincenzo, de două ori mai mari decât ale lui. Vincenzo era de-o seamă cu el, avea aproape nouă

zeci de ani, dar era

probabil de două ori mai greu și cu un cap mai înalt. Se gândi la Torrigiani, și văzu

— u pumnul puternic al acestuia

venind spre el și lovindu-l, își aminti gustul sângelui și simț

315

— osul strivit. Se simți

— neputincios.

— Care-i problema, Buonarroto? Nu ar fi

— atât prea bine. i

— T-e

— teamă că o să-ți

ț fac via a

ț mizerabilă?

— Ai f c

ă ut-o deja.

Dar nu atât de mizerabilă încât să-l facă să renun e ț la

ocazia de a sculpta trei blocuri frumoase de marmură albă

de Carrara. Dacă acesta era pre ul

ț ...

12

Nu scria acasă familiei și nici nu primea scrisori din partea lor, dar odată pe
s p

ă t m

ă ână asocia i

ț de afaceri ai lui

Aldovrandi plecau spre Floren a

ț . Duceau pentru familia

Buonarroti vești despre Michelangelo și aduceau vești despre ei.

O săptămână după fuga lui Michelangelo, Carol al VIII-lea intră în oraș cu
lancea îndreptată înainte, semn că

era cuceritor, chiar dacă nici m c

ă ar o spadă nu ieșise din

teacă. Fu primit pe str z

ă ile decorate cu tapiserii, și coviltire,

și lămpi de ulei. Ponte Vecchio fusese decorat de sărb to

ă are. Signoria îl primi binevoitoare în Dom pentru rug c

ă iuni. I se oferi Palatul Medici drept cartier general. Dar când se ajunsese la încheierea tratatului de pace, Carol se purtă trufaș, îi amenință că îl cheamă înapoi pe Piero și le ceru o r s

ă cump r

ă are împ r

ă te

ă asc ,

ă în stradă se ajunsese la

lupte, cu solda i

ț francezi și florentini atacându-se unii pe

ceilal i

ț , iar florentinii se pregătiră să își închidă orașul și să îi dea afară pe francezi. Carol deveni mai rezonabil, se mul um

ț

i cu o sută dou z

ă eci de mii de florini, cu dreptul de a

p s

ă tra două fort r

ă e e

ț în Floren a

ț până la terminarea

r z

ă boiului s u

ă cu Neapole, și plecă împreună cu armata lui

din Floren a

ț . Orașul era mândru de a fi i

ț nut piept

conduc to

ă rului unei armate de dou z

ă eci de mii de solda i

ț

înarma i

ț și de a fi r s

ă puns la amenin a

ț rea „Vom sufla în

trâmbi a

ț războiului!” cu „Și noi o să tragem clopotele!”

Și totuși, mașin r

ă ia orașului-stat nu mai mergea.

316

Condusă atât timp de familia de Medici, structura guvernamentală nu func i

ț ona f r

ă ă o putere executiv .

ă Foștii

consilieri fuseseră ai familiei conducătoare care își formară

un *modus vivendi* din a lucra împreun .

ă

Acum, orașul era sfâșiat între facțiuni. Un grup dorea instalarea unei forme de guvern m

ă ânt vene i

ț ene. Un altul

voia un Consiliu al Poporului care să facă legile și să aleagă

magistra i

ț i, un al doilea consiliu, mai mic, de b r ă ba i

ț cu

experiență care să stabilească politica internă și interna i

ț onal .

ă Guidantonio Vespucci, purt to

ă rul de cuvânt

al nobililor înst r

ă i i

ț , numi aceste m s

ă uri „periculos de

democratice” și se lupta pentru a men i ț ne puterea în

câteva mâini.

Pe la mijlocul lui decembrie se auzi la Bologna că

Savonarola se implicase în criză cu o serie de predici, în care sus i

ț nea structura democratică propus .

ă Musafirii din

palatul lui Aldovrandi comentau ideea preotului în leg tur ă

ă

cu aceste consilii alese: doar proprietarii de terenuri erau impozita i

ț , fiecare florentin urma să de i

ț nă un vot și to i

ț

cet e

ăț nii în vârstă de peste dou z

ă eci și nouă de ani, care își

pl te

ă au taxele, puteau fi aleși în Consiliul Suprem. Până la sfârșitul șirului de predici, Vespucci și nobilii lui au fost învinși și a fost adoptat planul lui Savonarola. Din Bologna se vedea clar că Savonarola devenise conduc to

ă rul religios

și conduc to

ă rul politic al Floren e

ț i. Victoria sa asupra lui Il

Magnifico era completă.

Odată cu sosirea noului an, Piero del Medici se întoarse la Bologna pentru a-și stabili aici cartierul general. Venind acasă de la atelierul s u,

ă Michelangelo z r

ă i un grup de

mercenari ai lui Piero în stradă, în fa a ț palatului lui

Aldovrandi. Piero și Giuliano erau în untr ă

u. Chiar dac ,

ă

atunci când stabilise pacea cu Floren a

ț , Carol insistase ca

pre ul

ț pus pe capetele lui Piero și Giuliano să fie anulat, toate posesiunile familiei de Medici fuseseră confiscate și Piero exilat la două sute de mile de granița toscană.

Când se întâlniră la intrarea în sufragerie, Michelangelo 317

exclamă:

— Excelență, ce plăc

ă ere să vă rev d

ă ! Deși aș fi preferat

ca asta să se întâmple în Palatul Medici.

— O să revenim acasă destul de curând, bomb ni

ă Piero.

Signoria m-a dat afară cu for a

ț . Îmi adun o armată și atunci

o să-i alung eu pe ei.

Giuliano, care crescuse acum la fel de înalt ca Michelangelo, îl salută formal pe acesta, dar când Piero o conduse pe Signora Aldovrandi pentru prânz, cei doi tineri se îmbră

ăț șară.

Nu era prea multă bună dispozi i

ț e la masa de obicei

veselă a lui Aldovrandi, c c

ă i Piero începu imediat să își
expună planul de a recuceri Floren a

ț . Ceea ce cerea erau

bani suficien i

ț , mercenari pl ti

ă i

ț , arme, cai. Piero îi ceru lui

Aldovrandi ca să contribuie cu două mii de florini la campania sa.

— Excelență, sunte i

ț sigur că asta e cea mai bună

metod ?

ă , întrebă respectuos Aldovrandi. Când bunicul dumneavoastră Cosimo a
fost exilat, a așteptat până când orașul și-a dat seama că are nevoie de el și l-
a chemat înapoi. Aștepta i

ț și Domnia Voastr ,

ă Excelenț .

ă

— Eu nu sunt așa iert to

ă r precum bunicul meu. Floren a

ț

mă vrea înapoi acum. Doar Savonarola și verii mei au complotat împotriva mea.

Se întoarce acum spre Michelangelo.

— Tu vei face parte ca inginer din armata mea, vei ajuta la crearea zidului de fortificație, după cucerirea orașului.

Michelangelo stătea cu capul plecat.

— Ve i

ț porni un r z

ă boi împotriva Floren e

ț i, Excelenț ?

ă ,

murmură el după un moment.

— Așa voi face. Imediat ce am destulă putere pentru a-i d r

ă âma zidurile.

— Dar dacă orașul va fi bombardat, ar putea fi distrus...

— Și ce dac ?

ă Floren a

ț e doar o adun tur

ă

ă de pietre.

Dacă le dăruim, le putem construi la loc.

— Dar arta...

318

— Ce-i cu arta? Putem să înlocuim toate picturile și marmura într-un an. Și va fi o Florența

pe care tu ai condus-o

acum e mine.

Nimeni nu se mai atinse de mâncare. Aldovrandi se întoarse către Piero.

— În numele prietenului meu Il Magnifico, trebuie să vă

refuz. Bani pe care îi vreți

eu sunt ai dumneavoastră,

dar nu

dacă îi vreți

eu folosesc pentru răz

ă boi. Lorenzo ar fi fost primul

care v-ar fi oprit, dacă

ar fi trăit

eu t.

Piero se întoarse spre Michelangelo.

— Și tu, Buonarroto?

— Și eu trebuie să vă refuz, Excelență.

ă Vă voi sluji

oricând îmi ve i

ț cere, dar nu pentru un r z

ă boi contra

Floren e

ț i.

Piero își dădu scaunul în spate și se ridică.

— Ce oameni am moștenit de la tat l

ă meu! Poliziano și

Pico, care au preferat să moară decât să lupte. Tu, Aldovrandi, care ai fost
podestà pentru tat l ă meu la

Floren a

ț . Și tu, Michelangelo, care ai trăit sub acoperișul nostru timp de patru ani.
Ce fel de oameni sunte i ț , dacă nu

vre i

ț să lupta i

ț ?

Ieși furios afară din cameră.

Michelangelo spuse cu lacrimi în ochi:

— Iartă-mă, Giuliano.

Giuliano se ridică și el pentru a părăsi camera.

— Și eu voi refuza să particip la război. Asta nu ar face decât ca Florența să ne urască și mai mult. A rivederci, Michelangelo. O să îi scriu Contessinei că te-am întâlnit.

Michelangelo era încă nedumerit în privința

îngerilor. Își

aminti de primul pe care îl făcuse

pentru fresca lui

Ghirlandaio, folosindu-l drept model pe fiul tâmplarului de la parterul casei Buonarroti. Ceilalți

ucenici îl făcuseră

escroc pentru că trișase la aureolă,

făcuse

șand-o să se piardă în

fundal.

Ce era un înger: masculin sau feminin, uman sau divin?

Stare ul

și Bichiellini îi numise o dată „ființe

spirituale care îl

319

slujesc pe Dumnezeu”. Stânjeneala lui devenea și mai pronunțată

pe măsură ce

ă ură ce desena sute de îngeri, mai ales

după lunile de disec i

ț e. Acum, că avea cunoștin e

ț despre

e

ț suturile și func i

ț ile anatomiei umane, nu se putea ab i

ț ne

să nu le foloseasc .

ă Dar avea oare îngerul un șarpe de intestin de vreo nouă metri? Trebuia de asemenea să își sculpteze îngerul complet îmbr c

ă at, pentru a se potrivi cu

cel din celălalt capăt al Arcei. Ajunse acolo unde îi prezisese Ghirlandaio: nu putea ar ta

ă decât mâinile, picioarele, poate

pu i

ț n din gât. Tot restul cunoștin e

ț lor câștigate cu greu

urmas

ă fie ascunse sub faldurile veșmintelor.

Pentru această „ființă spirituală care îl slujește pe Dumnezeu” alege un b i

ă at contadino, venit cu familia lui de

la fermă pentru liturghie, care sem n

ă a un pic cu Bugiardini,

cu o față lat ,

ă c r

ă noas ,

ă dar cu tr s

ă tur

ă

ile t i

ă ate în tradi i

ț a

greceasc .

ă Avea bra e

ț le puternice și umerii bine dezvoltat i

ț ,

făcu i

ț pentru a i

ț ne plugul în urma boilor. Acest tân r

ă voinic

i

ț nea în sus un candelabru pe care doar un uriaș ar fi fost în stare să-l ridice. În loc să compenseze cu aripi diafane delicate, cum știa că ar trebui, își puse sare pe rana propriei nedumeriri și crea două aripi de vultur, pe punctul de a-și lua zborul, coborând pe tot spatele b i ă atului. Pe

acestea le sculpta din lemn pentru a le atașa modelului de lut; aripile erau atât de grele, încât l-ar fi doborât pe delicatul înger al lui Dell'Arca de pe partea cealaltă.

Îl invită pe Aldovrandi să îi viziteze atelierul. Acesta nu era deloc deranjat de vigoarea modelului.

— Noi, bolognezii, nu suntem fiin e

ț spiritualizate. Fă un

înger robust.

Așa și f c

ă u, preg ti

ă nd pentru lucru cel mai mare dintre

cele trei blocuri de Carrara. Se sim e

ț a din nou împlinit, cu

ciocanul și dalta în mână, cu praful uscat de marmură

adunându-i-se în nări și cu așchiile și pudra albă

acoperindu-i p r

ă ul și hainele. Când lucra piatra, era un om

întreg. Acum nu mai avea nevoie de jărat, căci își crea propria c l

ă dur ,

ă mutându-și masa de lucru în curtea 320

deschisă când ap r

ă ea soarele, pentru a sim i

ț spa i

ț ul din

jurul lui.

Serile, după ce-i citea cu voce tare lui Aldovrandi și ilustra o pagină din Dante, își făcea desenele preliminare pentru Sfântul Petronius, patronul Bologniei, convertit la creștinism dintr-o nobilă familie roman ,

ă și ctitorul Bisericii

San Petronio. Folosi drept modele invita i

ț i mai în vârstă de

la palatul lui Aldovrandi, membri ai Consiliului celor Șaisprezece, profesori de la Universitate și judec to ă ri,

schi â

ț ndu-le chipurile în minte în timp ce îi vedea la mas , ă

apoi retr g

ă ându-se în camera sa pentru a transfera liniile și formele pe hârtie, corela i

ț a dintre tr s

ă tur

ă

i și expresie, care

face unică fiecare ființă umană.

Nu putea face nimic original în leg tur ă

ă cu Sfântul

Petronius. Dominicanii de la San Domenico și oficialii guvernului bolognez știaau precis ce voiau: ca Sfântul Petronius să nu aibă mai pu i

ț n de șaizeci de ani, să fie

îmbr c

ă at în haine bogate, cu o coroană de episcop pe cap, să i

ț nă în mână o machetă de lut a orașului Bologna, cu turnurile și palatele sale ridicate mult deasupra zidurilor protectoare.

Într-o zi descoperi că în boxa al tur

ă

ată avea un vecin.

Era Vincenzo, al cărui tată ob i

ț nuse un contract pentru

fabricarea de cărămizi și i

ț gle noi pentru o repara i

ț e a

catedralei. O echipă de lucr to

ări se instala în celelalte boxe,

iar curtea r s

ă una de zgomotul materialelor desc r

ă cate.

Vincenzo îi distra pe muncitori, tachinându-l constant pe Michelangelo.

— C r

ă m

ă izile noastre i

ț n o mie de ani. Sunt mai tari

decât piatra voastră florentină.

— E adev r

ă at că faci cărămizi rezistente, Vincenzo.

— Nu mă lua de sus, spuse Vincenzo. Voi, florentinii, crede i

ț c s

ă unte i

ț singurii artiști din Italia.

Michelangelo roși. Vincenzo le strigă muncitorilor:

— Uita i

ț -vă la fa a

ț lui. Cu asta l-am prins.

Când Vincenzo sosi cu o căruță de c r

ă m

ă idă proasp t

ă ă

321

încerc

ă s î

ă l intimideze pe Michelangelo cu asta:

— Eu am f c

ă ut o sută de pietre rezistente ieri. Tu ce ai

făcut? Mâzg l

ă eli cu c r

ă bunele pe hârtie?

Încurajat de râsul colegilor lui, cărămidarul continu .

ă

— Asta te face pe tine sculptor? De ce nu te duci acasă, de ce nu lași Bologna oamenilor ei?

— Așa o să fac, după ce îmi termin cele trei piese.

— Nimic nu poate distruge c r

ă m

ă ida mea. Gândește-te

însă ce ușor ar fi ca un mic accident să facă praf una dintre statuile tale.

Muncitorii se opriră din lucru. În curte se făcuse brusc

liniște. Vincenzo, care vorbea la fel cum făcea ea cîr

ă m

ă ida,

mișcându-și mâinile, continuă cu un zâmbet viclean:

— Cineva trece prea aproape de Arc ,

ă și paf! Îngerul tău

ă

e făcut bucluc

ăț .

Michelangelo simțea

ț cum i se urcă sângele la cap.

— N-ai să îndrăznești

ă nești!

— Nu, Buonarroti, nu eu. Sunt prea finuț pentru asta.

Dar cineva mai tăntălău s-ar putea împiedica.

Hohotele muncitorilor care se apucară

ă din nou de lucru îl

puseră pe gânduri. For e

ț le distrugerii erau întotdeauna pe

urma crea i

ț ei! Suferi zile și s p

ă t m

ă âni.

Sfântul Petronius ieși cu o față tristă și br z ă dată de

riduri. Dar corpul lui avea o forță înn s ă cut .

ă Pozi i

ț onarea

umerilor și a capului, puterea picioarelor în sandalele cu talpa sub i

ț re, încordarea puternică a genunchilor, a șoldurilor și umerilor sub haina bogat ,

ă bra e

ț le în care i

ț nea

cu t r

ă ie Bologna, toate transmiteau forț .

ă Ca meseriaș, știa

c

ă f c

ă use o treabă bună. Dar ca artist și creator simțea că a contribuit cu pu i
ț n.

— Este foarte frumoasă, spuse Aldovrandi când văzu statuia lustruită. Nici Dell'Arca nu ar fi făcut-o mai bine.

— Dar sunt hotărât să fac ceva mai mult, spuse cu înc p

ă

â

ăț nare Michelangelo. Nu trebuie să plec din Bologna fără să sculptez ceva interesant și original.

— Foarte bine. Tu te-ai lăsat convins să faci un Sfânt 322

Petronius așa cum îl voiam. Eu voi convinge Bologna să te lase să-l faci pe Sfântul Proculus așa cum vrei tu.

Bologna Grasa deveni Bologna Fl m

ă ânda. Nu se întorcea

acasă pentru prânz. Când slujitorul lui Aldovrandi îi aducea mâncarea fierbinte, o lăsa să se răcească dacă nu considera că poate să se oprească în acel moment. Cu apropierea prim v

ă erii putea să lucreze mai mult în fiecare

zi și, de cele mai multe ori, nu ajungea la palatul lui Aldovrandi decât după l
s

ă area întunericului, murdar,

transpirat, acoperit de c r

ă bune și așchii, gata-gata să cadă

în pat extenuat. Dar servitorii lui Aldovrandi îi aduceau o cadă mare de lemn plină cu apă fierbinte și îi pregăteau haine curate. Știa că este așteptat să se al tur ă

e patronului

său în bibliotecă, pentru câteva ore de conversa i ț e

prietenos .

ă

Pe Clarisa o vedea rar, din moment ce nu mai participa decât la pu i

ț ne petreceri. Dar când o vedea, fascina i

ț a și

chinul îl rodeau nop i

ț întregi, alungându-i somnul și

ocupându-i mintea zile întregi, în timp ce încerca să creeze figura Sfântului Proculus și, când colo, o desena pe Clarisa goal s

ă ub m t

ă s

ă urile ei.

Prefera să nu o vadă, era prea dureros.

.

În prima zi a lunii mai, Aldovrandi i-a spus că ar fi bine să nu lucreze.
Aceasta era cea mai fericită zi din an în Bologna, când era s r

ă b to

ă area iubirii, iar oamenii adunau

flori s l

ă batice de pe câmp pentru rudele și prietenii lor, îndr g

ă osti i

ț i plantau copaci împodobi i

ț cu panglici colorate

sub ferestrele iubitelor lor, în timp ce prietenii îi acompaniau cu serenade.

Michelangelo îl înso i

ț pe Aldovrandi în afara por i

ț i

principale a orașului unde se construise o estrad , ă

acoperită cu damasc și decorată cu flori.

Aici fu încoronată Prin e

ț sa iubirii și toată Bologna se

adună pentru a o omagia.

Și Michelangelo voia să omagieze iubirea, sau ceea ce îi 323

făcuse sângele să fiarb , ă în aerul îmb l

ă s m

ă at de florile

prim v

ă r

ă atice, cu aroma a mii de muguri și parfumul femeilor bologneze, frumoase în această zi specială, îmbr c

ă ate în măt s

ă uri și bijuterii. Dar nu o întâlnește pe Clarisa. Îl văzu pe Marco în mijlocul familiei lui, cu două

tinere fete la bra ,

ț pe care, probabil, familia i le alesese pentru c s

ă to

ă rie. O v z

ă u și pe femeia mai în vârstă care o

înso e

ț a la cumpărături în oraș, îi văzu menajera și câ i ț va

dintre ceilal i

ț servitori la picnic pe câmp lângă platform ,

ă

unde aveau loc ceremoniile. Dar Clarisa nu era nicăieri.

Apoi își d d

ă u seama că nu se mai află pe platformă sau

în mul i

ț mea bologneză care s r

ă b to

ă rea. Picioarele îl purtau

gr b

ă ite pe drumul spre vila Clarisei. Nu știa ce-o să spună

odată ajuns acolo. Cum o să se explice când i se va deschide poarta.
Tremurând din tot corpul, pe jum ta ă te

mergea, pe jum ta

ă te alerga pe drumul de la baza dealului.

Poarta de la intrare era descuiat .

ă Merse la ușa din față

și împinse cioc ne

ă

lul, lovind de câteva ori. Chiar când începuse să creadă că nu e nimeni acasă
și că se purtase ca un prost, ușa se cr p

ă ă pu i

ț n. În spatele ei era Clarisa,

într-un neglijeu, cu p r

ă ul ei auriu l s

ă at liber pe spate,

aproape până la genunchi, f r

ă ă machiaj sau bijuterii,

mirosind proasp t

ă a s p

ă un. Fa a

ț ei era pentru Michelangelo

mai frumoasă și întregul corp mai dorit, pentru că era fără

podoabe.

P ș

ă i în untr

ă

u. În casă nu se auzea niciun zgomot. Ea încuie ușa. Apoi se îmbr i

ăț șară pasional, cu trupurile

contopite, genunchi și vintre, sâni și piept, cu gurile umede, dulci și lipite, sorbindu-se adânc, cu bra e ț le lor pline de

for a

ț nesecată a vie i

ț i zdrobindu-se unul în celălalt într-o

îmbr i

ă ț șare totală ce dizolva timpul și spa i

ț ul.

Îl conduse spre dormitorul ei. Nu purta nimic sub capot.

Corpul ei zvelt, sâni cu vârfurile roșii, muntele lui Venus auriu, toate așa cum le b nui

ă

se cu ochiul lui de artist, o

frumuse e

ț feminină deplin ,

ă f c

ă ută pentru dragoste.

Era ca și cum ar fi penetrat adânc marmura albă lovind 324

cu dalta vie și puternică prin marmura caldă și vie, cu tot corpul în spatele ciocanului greu, p tr

ă unzând în brazde tot

mai adânci prin materia vie, moale, până ce ajunse la punctul culminant exploziv, cu toată puterea lui fluid , ă

dragostea, pasiunea, dorin a

ț turnate în această formă ce

prindea viaț ,

ă iar blocul de marmur ,

ă f c

ă ut să iubească

mâna sculptorului adevărat, îi r s

ă punse, d r

ă uindu-și

c l

ă dura, materia și forma fluid ,

ă până ce sculptorul și

marmura se contopiră complet, penetrând adânc și contopindu-se până
deveniră una, marmură și om o unitate organic ,

ă fiecare împlinindu-l pe cel l

ă alt în cel mai mare act

de artă și iubire cunoscut omenirii.

După ziua de 1 mai, Michelangelo își termină desenele pentru un Sfânt
Proculus viril, care fusese martirizat în fa a ț

por i

ț lor Bologniei în 303, în plină floare a vârstei. Îl îmbr c ă ă

într-o tunică strânsă cu o curea care nu ascundea nimic din torsul, șoldurile
și picioarele goale puternice. Anatomic era corect și conving to

ă r. În timp ce își f c

ă u modelul de lut,

profită de experiența

pe câștigată lucrând la statuia Hercule,

cu

și putea realiza coapsele încordate, mușchii picioarelor plini de putere,
torsul și picioarele unui adevărat atlet

ă boinic

eroic, puternic, de neînvins.

Apoi, fără

ă niciun fel de rușine, își modelă propriul portret după imaginea din
oglinda din dormitorul său,

ă curd

ă

c

ă înă

nasului turtit ,

ă oasele obrazilor late și ochii mari, smocul de păr

ă purtat până la jumătate

ă teafra frunze

pe ei, privirea sigură ,

ă hotărât

ă atât

să triumfe: contra dușmanilor Bologniei? Contra dușmanilor artei?
Împotriva dușmanilor vieții

tu? Oare nu era totuna?

Sculptând marmura, simți

țând loviturile din

ăi

tu, începu să

uite de Vincenzo, de figura lui portocalie cu vocea puternică.

ă Cu ochii întredeschiși pentru a-i proteja de așchii, cu apariții

tu a formei din bloc, se simți

tu din nou înalt de cinci

metri. Vincenzo începu să se micșoreze, apoi dispără. În

final încetă să mai vină în curte.

Când soarele era prea puternic ca să poată lucra în 325

curtea împrejmuită,

ă își lua căr

ă bune și hârtie în fața

tu bisericii,

stătea pe piatra rece în fața operelor lui Della Quercia și se înviora copiind
în fiecare zi un alt personaj: Dumnezeu, Noe, Adam, Eva, încercând să
surprindă o parte din puterea lui Della Quercia de a exprima emoții

ț e, dram ,

ă conflict și

realitate prin figurile lui eliberate pe jum ta

ă te din piatra de

Istria.

Zilele fierbin i

ț de vară trecură pe nesimțite: trezit înainte

de a se lumina și deja lucrând marmura la răsăritul soarelui, sculptând șase ore f r

ă ă pauză înainte de a mânca din coșul

cu pâine și salam rece tăiat felii. Noaptea, când lumina începea să ascundă suprafe e

ț le statuii, o acoperea cu o

pânză umed ,

ă o puneă înapoi în atelier și încuia bine ușa, apoi mergea spre râul Reno, lat, dar pu i ț n adânc, apoi

acasă la Aldovrandi, privind stelele r s ă r

ă ind pe pânza

albastră a câmpiei emiliene.

Vincenzo disp r

ă use, la fel și Clarisa. Află dintr-o remarcă

fugară a lui Aldovrandi că Marco o dusesese la cabana lui de vân to

ă are din Apenini pe perioada lunilor fierbinți de var .

ă

Și familia Aldovrandi porni la vila lor de vară din mun i ț .

Pentru majoritatea lunii iulie și toată luna august, Bologna era pustie ca decimată de ciumă, cu magazinele încuiate, cu storurile trase. Rămase singur în palat cu doar doi servitori care se credeau prea bătrâni pentru a călători și își vedea gazda doar atunci când Aldovrandi venea în oraș

pentru o zi, pentru a se ocupa de afaceri, cu fa a ț bronzată

de soarele montan. Cu o astfel de ocazie aduse vești tulbur to

ă are din Floren a

ț . Sprâncenele lui scurte,

întreb to

ă are, erau înclinate aproape vertical în timp ce exclamă:

— Fra Savonarola al vostru și-a dat arama pe față. A declarat război papei.

— Adică precum Lorenzo când Roma excomunicase Floren a

ț ?

— A, nu. A fost o declara i

ț e r s

ă picată și are caracter de

represalii.

Aldovrandi citi dintr-un raport al ultimei predici din Dom a lui Savonarola:
 „Când vezi un cap care e sănătos, știi că și trupul e s n

ă

to

ă s. Dar când capul e stricat, ai grijă la trup! Și atunci când capul administra
 i

ț ei se întâmplă să fie ambi i

ț os,

desfrânat și plin de vicii, fi i

ț siguri că pr p

ă

d

ă ul e

pe-aproape... Când vede i

ț că Dumnezeu permite

conduc to

ă rului bisericii să se scalde în p c

ă ate și simonie,

atunci v s

ă pun c

ă pr p

ă

d

ă ul oamenilor e pe-aproape...”

Michelangelo nu era atât de șocat pe cât se aștepta Aldovrandi, c c

ă i stare ul

ț Bichiellini îi spusese cu mai mult

timp înainte că i

ț nta eventuală a lui Savonarola urma să fie

papa.

— Papa ce a răspuns?

— L-a chemat pe Savonarola la Roma pentru a-și explica revela i

ț ile divine. Dar Savonarola a refuzat, declarând: „To i ț

cet e

ă ț nii onorabili și în e

ț lep i

ț consideră că plecarea mea

din acest loc ar fi în defavoarea oamenilor și f r ă ă de folos

pentru Roma... Sunt sigur că aceste dificultăți din calea mea provin din voin
a

„Îți lăsa Dumnezeu, care vrea ca eu să
continui ce am început. De aceea nu e voia
Domnului ca
eu să plec acum din acest loc”.

Aldovrandi răsuse.

— E un sistem infailibil, nu crezi?

Și Michelangelo refuză să părăsească „acest loc”, atunci când Aldovrandi îi
sugera să petreacă împreună cu el o vacanță r

ă frumoasă în mun

ți.

— Mul

ți

esc, dar progrez rapid cu Sfântul Proculus.

În ritmul acesta, o să termin până în toamnă.

Vara se termină, iar Bologna își ridică storurile și deveni din nou un oraș
viu.

Odat

ă u venirea toamnei termină Sfântul Proculus.

Michelangelo și Aldovrandi stăteau în fa

ța statuii.

Michelangelo își trecu mângâietor mâna peste suprafața

netedă a pietrei. Era extenuat, dar mulțumit de rezultat. La fel era și Aldovrandi.

327

— Voi cere c l

ă ug r

ă ilor să stabilească data dezvelirii.

Poate în timpul festivității

ăț lor de Crăciun?

Michelangelo rămase tăcut. Treaba sculptorului era de a sculpta și a patronului de a dezveli.

— Am putea să te sărb to

ă rim în San Domenico.

— Munca mea e terminată și mi-e dor de Floren a

ț , șopti

Michelangelo. A i

ț fost un prieten foarte bun.

Aldovrandi zâmbi.

— Pentru chiria de un an am primit de la tine nenum r

ă ate ore de citit poezie și o copie ilustrată a Divinei Comedii! Care Aldovrandi a f c

ă ut vreodată o afacere mai

bun ?

ă

Nu putea pleca f r

ă ă să-și ia r m

ă as-bun de la Clarisa.

Pentru asta avu de așteptat. Într-o bună zi, Aldovrandi îl invită la o petrecere într-o vilă retrasă pe dealuri, unde tinerii bolognezi boga i

ț se sim e

ț au liberi să își aducă

amantele pentru chef și dansuri. Michelangelo văzu că nu avea nicio șansă pentru un moment de intimitate în bibliotecă sau în camera de muzic .

ă Trebuia să își ia

r m

ă as-bun în mijlocul sufrageriei, înconjurat de dou z ă eci de

cupluri și să afișeze zâmbetul glume , ț bolognez, care

însemna c s

ă e schimbau vorbe de duh.

— Am așteptat să îmi iau r m

ă as-bun, Clarisa. Mă întorc

la Floren a

ț .

Sprâncenele ei se uniră un moment, dar zâmbetul ei fix nu pieri nicio clip .

ă

— Îmi pare rău. Era plăcut să știu că ești aici.

— Plăcut? Cum poate fi o tortură plăcută?

— Într-un fel. Când te vei întoarce?

— Nu știu. Poate niciodată.

— Toată lumea se întoarce la Bologna. Este chiar pe drumul spre oriunde.

— Atunci m v

ă oi întoarce.

13

328

Familia era sincer fericită că se întorsese acasă și to i ț îl

sărutară și se mirară de tuleiele bărbii lui. Lodovico era încântat de cei dou
z

ă eci și cinci de duca i

ț pe care

Michelangelo îi aduse cu el. Buonarroto p r ă ea să se fi

în l

ă a

ț t cu vreo treizeci de centimetri. Sigismondo, care nu mai era copil, își f c

ă ea ucenicia în Breasla vinurilor. Și Giovansimone p r

ă s

ă ise c m

ă inul, locuind pe picior mare

într-o locuință de cealaltă parte a Arnului, ca unul dintre conduc to

ă rii Armatei B i

ă e i

ț lor a lui Savonarola.

— Nu mai vine acasă deloc, suspină Lodovico. Îi puneam prea multe întrebări stânjenitoare.

Granacci lucra din greu de la ivitul zorilor până-n seară

la atelierul lui Ghirlandaio, în încercarea de a i ț ne deschisă

bottega.

Când Michelangelo vizită atelierul văzu cartoanele desenate pentru noile fresce din capela San Zanobi de c tr

ă e David și Benedetto Ghirlandaio, de către Mainardi, Bugiardini, Tedesco.
P r

ă eau bine f c

ă ute.

— Da, fu de acord David, dar ne lovim constant de aceeași vorb :

ă „Cu Domenico mort, atelierul e terminat”.

— Muncim de două ori mai mult decât înainte, suspină

Mainardi, dar niciunul dintre noi nu are geniul lui Domenico.

În afară de fiul lui, Ridolfo. Dar el nu are decât doisprezece ani, o să mai treacă zece ani până să preia locul tatălui său.

ă

În drum spre cas ,

ă Granacci îi spuse:

— Familia Popolano vrea să sculptezi ceva pentru ei.

— Popolano? Nu cunosc pe nimeni Popolano.

— Ba da. Vocea de obicei inexpressivă a lui Granacci era puțin

întins tensionat .

ă Sunt verii Lorenzo și Giovanni de Medici.

Și-au schimbat numele pentru a se potrivi cu partidul poporului, și ajută acum la conducerea Florenței. Mi-au

cerut să te duc la ei când te întorci.

Frații

ă Lorenzo și Giovanni Popolano îl primiră în sufrageria plină de opere prețioase

de artă din palatul lui

Lorenzo. Michelangelo își muta privirea uimit de la un Botticelli la un Gozzoli, la un Donatello.

— Nu le-am furat, spuse Giovanni relaxat. Orașul le-a scos la o licitație publică. Noi le-am cumpărat.

Michelangelo se așează neinvitat. Granacci sări în apărarea verilor.

— În acest fel, picturile și sculpturile sunt în siguranță.

Unele dintre cele mai bune piese au fost vândute în afara Florenței.

Michelangelo se ridică.

— M-a luat prin surprindere... m-au năvălit atât de multe amintiri.

Giovanni Popolano comandă vin dulce și prăjituri.

Lorenzo îi spuse apoi că ei încă erau interesați de un Sfânt

Ioan tânăr

ă. Dacă voia să se mute la palat, pentru a-i fi mai comod, era bine-venit.

În seara aceea, pe când clopotele orașului sunau destul de tare pentru a-i aminti de zicătoare

ă area toscană „Clopotele

sună pentru a-i chema pe alții

ți, dar ele nu merg niciodată la

biserice ”

ă , traversă străzile înguste ale oraşului spre Palatul Ridolfi. Se rase şi îşi
tunse p r

ă ul la frizerul lui Torrigiani din

Pia a

ţ de paie. Se îmbăiaase şi îşi pusese cea mai bună tunică

şi ciorapi albaştri de lână .

ă

Familia Ridolfi fusese membră a partidului Bigi sau Partidul Gri, şi a fost
iertată de Consiliu pentru că sus i ţ nuse

familia de Medici, iar acum erau membri ostentativi ai Partidului
Republican.

Contessina îl primi în sufragerie, încă înso i

ţ tă de vechea

ei doică. Era însărcinat .

ă

— Michelangelo!

— Contessina! Come va?

— Mi-ai spus că o să am mul i

ţ fii!

.

Îi privi obrajii palizi, ochii aprinși, nasul care era ca al tatălui ei. Și și-o
aminti pe Clarisa, o sim i

ț că e în cameră

lâng C

ă ontessina, spunând „Fiecare dragoste e într-un fel”.

— Am venit să î i

ț spun că verii t i

ă mi-au oferit o

comand .

ă Nu am putut să mă al tur

ă

armatei lui Piero, dar

nu vreau să am încă o lips d

ă e loialitate pe conștiință.

330

— Am auzit de interesul lor. Tu i ț -ai dovedit loialitatea,

Michelangelo, când i

ț -au f c

ă ut prima ofert .

ă Nu e nevoie să

î i

ț continui demonstra i

ț a. Dacă vrei să accepți, fă-o.

— Așa o să fac.

— Cât despre Piero... Deocamdat ,

ă sora mea și cu mine

tr i

ă m sub protec i

ț a familiilor so i

ț lor noștri. Dacă Piero atacă

vreodată și orașul va fi în pericol, cine știe ce-o să se întâmple cu noi?

Principală schimbare se petrecuse cu îns ș

ă i Floren a

ț . În

timp ce mergea pe str z

ă ile cunoscute, sim i

ț în aer ostilitate

și suspiciune. Florentinii, care trăiseră în pace unii cu ceilalți de pe vremea când Cosimo de Medici poruncise să își

„reteze” turnurile de apărare la nivelul acoperișurilor, erau acum împ r

ă i

ț i

ț în trei fac i

ț uni opuse, înjurându-se unii pe

al i

ț i, învăță cum să îi recunoască după simbolurile lor.

Arrabbiati sau „Turba i

ț i” erau b r

ă ba i

ț boga i

ț și cu

experiență care îi urau atât pe Piero, cât și pe Savonarola, numindu-i pe adep
i

ț i călug r

ă ului „Plâng r

ă e i

ț i” sau

„îndrug to

ă rii de rug c

ă iuni”. Apoi îi recunosc pe Albi sau

Frateschi, în tab r

ă a c r

ă ora se afla și familia Popolano, care

nici ei nu îl simpatizau pe Savonarola, dar trebuiau să îl sus i

ț nă pentru că era de partea guvernului popular. Ultimul grup era cel al lui Piero del Medici, cei „Gri”, care complotau pentru întoarcerea lui Piero.

Când îl întâlnise pe Granacci în Piazza della Signoria, Michelangelo a fost șocat să vadă că „Iudit” – statuia din bronz a lui Donatello, care fusese furată din curtea familiei de Medici – și „David” – din gr d

ă ina de Medici – erau așeza i

ț

în gr d

ă ina Signoriei.

— Ce caută aici „Iudit”?, întrebă el.

— Ea este zeița protectoare a Florenței.

— Furată de către oraș. Și „David” la fel?

— Cuvinte aspre, prietenul meu. Sunt confiscate.

— Placa asta ce spune?

— Cet e

ăț nii au amplasat aici statuia ca avertisment pentru to i

ț cei care ar îndr z

ă ni să tiranizeze Floren a

ț . Iudit

331

cu sabia în mână reprezintă cet e ă ț nii viteji ai Floren e

ț i.

Holofern, al c r

ă ui cap urmează să fie tăiat, reprezintă

partidul opus.

— Atunci o să cadă multe capete în piață? Ne războim cu noi înșine?

Granacci nu îi r s

ă punse.

Dar stare ul

ț Bichiellini îi spuse:

— M

ă tem c d

ă a.

Michelangelo stătea în biroul lui, înconjurat de rafturi pline de manuscrise legate în piele, în fa a

ț mesei de lucru,

înc r

ă cată cu însemn r

ă i și coli de hârtie, pentru un eseu pe

care stare ul

ț îl scria. Acesta își strânse mâinile în mânecile sutanei lui augustinienne, pentru a și le încălzi.

— Am ajuns la niște reforme privind taxele și morala.

Avem un guvern mai democratic, la care participă mai mulți oameni. Dar guvernul e paralizat dacă Fra Savonarola nu îi aprobă actele.

Cu excep i

ț a grupului dedicat picturii din atelierul lui Ghirlandaio, arta și artiștii disp
r

ă useră din Floren a

ț . Rosselli

se îmboln v

ă ise și atelierul lui nu mai func i

ț ona. Doi membri

ai familiei Della Robbia, care moșteniseră metodele de sculptură ale lui Luca, se făcuseră preo i

ț . Botticelli nu picta

decât subiecte inspirate din predicile lui Savonarola.

Lorenzo di Credi, preg ti

ă t de Verrocchio, îi restaura acum

pe Fra Angelico și pe Ucello, și intrase într-o m n ă

s

ă tire.

— M-am gândit la tine – spuse stare ul

ț – când

Savonarola a i

ț nut o predică pentru artiști. Am câteva noti e ț

scrise, foarte exacte, te asigur: „Căci în ce constă

frumuse e

ț a? În culoare? Nu. În form ?

ă Nu! Dumnezeu e

îns ș

ă i frumuse e

ț a. Tinerii artiști spun despre o femeie sau

b r

ă bat: „Iată o «Magdalenă», o «Fecioară», un «Sfânt Ioan», și apoi pictează
fe e

ț le acestora în biserici, profanând astfel

lucrurile sfinte. R u

ă face i

ț voi artiștii, umple i

ț bisericile cu

lucruri deșarte...”

— Le-am auzit pe toate acestea de la fratele meu. Dar dacă Savonarola își atinge i

ț nta...

332

— A f c

ă ut-o deja.

— ...atunci poate nu ar fi trebuit să m î

ă ntorc. Ce loc mai

am eu aici?

— Și unde să mergi, fiul meu? Michelangelo era t c ă ut.

Chiar așa, unde?

În ziua de Anul Nou din 1496 un grup de b r ă ba i

ț se

adunară în fa a

ț mănăstirii din Piazza San Marco, cu tor e

ț în

mână, strigând:

— Arde i

ț casa asta! Arde i

ț San Marco! Arde i

ț -l pe acest

c l

ă ug r

ă nenorocit!

Michelangelo stătea liniștit lângă Palatul Popolano.

Călug r

ă ii din San Marco ieșiră din chilii și st te ă au um r

ă

lângă um r

ă în fa a

ț bisericii și mănăstirii, cu bra e

ț le unite

într-o falangă puternică. Mul i

ț mea continuă să strige injurii

la adresa lui Savonarola, dar c l

ă ug r

ă îi își men i

ț neau pozi i

ț a.

După o vreme, purtătorii de tor e

ț începură să se împrăștie

prin piaț ,

ă disp r

ă ând cu focurile lor pe str z

ă ile din preajm .

ă

Rezemat de zidul rece, Michelangelo fu trecut de un fior rece. În minte îi ap
r

ă u „Iudit” a lui Donatello, cu sabia ridicată, gata să taie... capul cui? Al lui
Savonarola? Al stare ul

ț ui Bichiellini? Al lui Piero? Al Floren e

ț i?

Al lui?

14

Merse să îl vadă pe Beppe în curtea Domului și auzi vorbindu-se despre o
bucată mică de marmură care se g s

ă ea într-o curte vecină, pe care o putea cump r ă a la un

preț bun. Îi dăd

ă u lui Lodovico restul de bani primiți

ț ca avans

pentru Sfântul Ioan.

Nu se putea hotăr

ă î să locuiască în faimosul „Palat

Popolano”, dar își instala atelierul în grăd

ă în .

ă Verii îl tratau

ca pe un prieten, invitându-l în casă, chiar dacă era în haine de muncă ,

ă pentru a vedea o nouă piesă de artă sau vreun manuscris decorat. Acasă erau acum doar trei băieți în

dormitor, dar din moment ce Buonarroto se oferi să împartă

333

patul cu Sigismondo, Michelangelo se putea bucura în continuare de luxul cu care se obișnuise: un pat doar pentru el. Vremea era rece și nu mânca și nu bea nimic până la prânz, așa că venea acasă cu o foame de lup, care o bucura pe Lucrezia. Chiar și Lodovico p r

ă ea mulțum

ț

it de

el.

Gr d

ă ina Popolano era dreptunghiular ,

ă închisă de un zid

înalt, cu o verandă acoperită din trei p r

ă i

ț , sub care lucra la

c l

ă dur .

ă Și totuși, nu putea g s

ă i nicio bucurie, niciun impuls

creator. Se tot întreba de ce. Era un subiect care îl atr g ă ea:

Sfântul Ioan tân r

ă , pornind în deșert pentru a predica în sălbăticie, „purta o haină de păr de cămilă și era încins peste mijloc cu un brâu de piele, iar lăcustele și mierea sălbatică îi erau toată hrana”. Floren a ț avea mulți Sfinți

Ioan: „Sfântul Ioan botezând” de pe ușa Baptisteriului, statuia de bronz a lui Ghiberti de la Orsanmichele, marmura lui Donatello de la Campanila, fresca lui Ghirlandaio din Santa Maria Novella, „Botezul lui Christos”, pictat de Verrocchio pentru San Salvi cu ajutorul lui Leonardo da Vinci.

Pe măsură ce citea Biblia, Michelangelo își dădu seama că Ioan avea cam cincisprezece ani când a pornit spre deșert, spre Palestina, pentru a predica samaritenilor.

Majoritatea reprezentărilor îl arătau drept un băiat zvelt, cu faţă
de copil. Dar nu trebuia să fie
aşa. La cincisprezece ani,
mulţi
tineri italieni erau deja bărbaţi
. De ce nu putea
Sfântul Ioan tânăr să fie o fiinţă robustă, sănătoasă,
energică,
pregătită
să îndure toate încercările prin care urma să treacă ?
Genul de figură pe care îi făcea plăcere să
sculpteze?
Oare starea de confuzie din oraş îl storsese de entuziasm, îl făcea
să se gândească la griji despre locul lui în propria casă ?
Poveştile care circulau includeau tot felul de temeri şi zvonuri fantastice:
Savonarola urma să fie conducătorul
absolut al oraşului. Florenţa
, care refuzase să
se alăture Ligii Oraşelor-Stat Italiene, de teamă că liga îl va
reinstaura la putere pe Piero, era din nou în pericol.

Vene i

ț a, Ducele Sforza din Milano, Papa Borgia din Roma, considerându-l pe Piero un bun aliat împotriva lui Savonarola, îl ajutară să adune zece mii de duca i ț pentru

angajarea de trupe. Dar arta fusese amenin a

ț tă și înainte.

Artiștii lucrau tot timpul într-o lume zbuciumată.

Într-adevăr, va fi oare vreodată lumea și altfel?

Sau poate dificultatea abordării Sfântului Ioan venea din întreb r

ă ile tulbur to

ă are ridicate de în e

ț lesul evaziv al

mesajului lui Ioan? De ce trimisese Dumnezeu pe cineva pentru a preg ti

ă lumea înainte de venirea lui Iisus? Din moment ce Dumnezeu avea puterea de a da deoparte legile naturii și de a face minuni pentru a-i convinge pe sceptici, de ce trebuia arat dinainte terenul pentru el?

Mintea lui Michelangelo era una curioas .

ă Trebuia s

ă știe

motivele din spatele lucrurilor, principiile filosofice care le motivau. Citise povestea lui Ioan din Matei: „în vremea aceea, a venit Ioan Botez to

ă rul și propov d

ă uia în pustia

Iudeii. El zicea: Pocăi i

ț -vă, căci împăr i

ăț a Cerurilor e

aproape. Ioan acesta era cel vestit prin prorocul Isaia, când zicea: Iată glasul celui ce strigă în pustie, preg ti ă i

ț calea

Domnului, netezi i

ț -i c r

ă r

ă ile”. Dar băiatul de cincisprezece

ani pornit să predice nu era același cu b r ă batul mai în

vârstă care peste câ i

ț va ani avea să îl boteze pe Iisus.

Atunci cum era? Care era importan a

ț lui pentru

creștin ta

ă te? Povestea lui era chiar necesară? Sau era doar o împlinire a profe i

ț ei Vechiului Testament, pentru că primii

creștini considerau că religia lor avea mai multe șanse de supravie ui

ț re dacă era cât mai înr d

ă

c

ă inată în Vechiul

Testament.

Chiar dacă nu era preg ti

ă t ca teolog, era un meșteșugar

bun. Petrecu s p

ă t m

ă ani prin oraș, desenând chipul fiec r

ă ui

tân r

ă pe care îl putea re i

ț ne câteva momente. Chiar dacă

nu avea de gând să creeze un Ioan masiv, acesta nu urma să aibă nimic de-a face cu Sfântul Ioan fragil și elegant de care Floren a

ț era plin .

ă Și astfel f c

ă u desenul, apoi lucră

blocul, sculptând un tânăr
de cincisprezece ani suplu, care
purta doar o pânză în jurul șalelor. Refuză să sculpteze o aureolă pentru b
at sau să îi dea să poarte crucea tradi
țională așa cum făc
ăuse Donatello, din moment ce el nu
credea că tânăr
ul Ioan purtase crucea cu atât de mul
ți ani
înainte ca aceasta să apară în via
ța lui Christos. În final,
reuși să creeze un portret plin de viață al unui tânăr. Dar
când termină de lustruit statuia, încă nu știa ce încercase să exprime prin ea.
Dar verii Medici nu erau interesați
de ceea ce exprima.
Erau foarte mulțum
ți
și i
și au amplasat statuia într-o nișă din
capătul grăd

ă inii, unde era vizibilă de la ferestrele din spate ale palatului. I-au plătit și restul banilor, spunându-i că e binevenit să folosească în continuare gr d ă ina lor drept

atelier.

Dar nicio vorbă de o comandă nouă.

— Nici nu pot să îi condamn, îi spuse Michelangelo lui Granacci cu un aer melancolic. Nu e nimic prea special.

Îl cuprinse un fel de disperare.

— Am înv a

ă t să sculptez statui legate de un fundal. Dar când o să fac oare ceva extraordinar, de sine stătător? Simt că știu mai pu i

ț ne acum, în pragul vârstei de dou z

ă eci și

unu de ani, decât știam la șaptesprezece. Oare cum se poate așa ceva?

— Nu e posibil.

— Bertoldo mi-a spus: „Creează o operă

atotcuprinzătoare!” Am lucrat șase piese în acești patru ani: „Hercule”, crucifixul de lemn, „îngerul”, „Sfântul Petronius” și „Sfântul Proculus” în Bologna, și acum acest

„Sfânt Ioan”. Dar numai „Sfântul Proculus” a avut în el ceva original.

De ziua lui merse dezn d

ă

j

ă duit în atelierul din gr d

ă ina

Palatului Popolano. G s

ă i pe masa lui un bloc de marmură

albă. Peste el, Granacci scrisese: „Mai încearcă”.

Așa făcu, imediat, fără să schițeze sau să facă modele de ceară sau lut, un copil care i se pl s

ă muise în minte în

336

timp ce lucra la Sfântul Ioan: robust, viguros, p g ă ân,

sculptat în tradi i

ț a romană.

Nu se gândi niciun moment că lucrează la o piesă

serioasă, era doar un exerci i

ț u, ceva distractiv, un antidot

pentru confuzia și tensiunile izvorâte din Sfântul Ioan. Și astfel, marmura se modela pe nesimțite și din bloc r s ă ări un

copil încânt to

ă r de șase ani, dormind cu bra ul

ț drept sub

cap, cu picioarele pu i

ț n depărtate.

Piesa nu îi luă decât câteva s p

ă t m

ă ani să o sculpteze și

să o lustruiască. Nu încercase să o facă perfectă și nici nu spera să o vândă. Întregul proiect era o glumă făcută

pentru a se înveseli. Și acum, că era terminată, avea de gând să o trimită înapoi lui Granacci cu un bilet pe care să

scrie: „E doar un pic mai uzată”.

Lorenzo Popolano îl f c

ă u să se răzgândească. Când văzu

piesa terminată se îmbujora de plăcere.

— Dacă ai putea să o faci să pară că a fost îngropată în p m

ă ânt, o să o trimit la Roma, unde o să fie considerat un Cupidon antic. Po i

ț să faci asta?

— Cred că da. O dată am f c

ă ut să pară vechi o întreagă

mapă de desene.

— Ai primi un preț mult mai bun pentru ea. Am acolo un negustor iscusit, Baldassare del Milanese. O să se ocupe el de treabă.

V z

ă use destule statui greci și romane ca să știe cum ar fi trebuit să arate marmura lui. Mai întâi experimentă cu buci

ă r m

ă ase de la „Bambino”, frecându-le cu gunoiul din grăd

ă in ,

ă apoi ștergând ușor cu șmirghel înainte de aplicarea altui strat, pătând muciile cu pământ și rugină și folosind o perie tare pentru a adânci decolorarea.

Când consideră că procesul e bine pus la punct, începu și cu „Bambino”, muncind cu grijă ,

ă la fel de amuzat de

ideea de înșelăciune

ă iune, precum fusese și de ideea sculpturii

înseși.

Lorenzo fu mulțumit

ț

it de rezultat.

— E convingător

ă are. Baldassare o să ia un preț bun pe

ea. Am câteva pachete de trimis la Roma în câteva zile și-o să adaug și mica statuie.

Lorenzo avu dreptate. „Bambino” fu vândut de Baltassare primului cumpărător

ăto

ărcr

ăuia îi fu oferit ,

ă

cardinalului Riario di San Giorgio, nepot al Papei Sixtus al IV-lea.

Lorenzo puse în mâinile lui Michelangelo o pungă cu treizeci de florini de aur. Michelangelo crezuse că la Roma un Cupidon antic putea fi vândut pentru cel puțin o sută de

florini. Dar chiar și așa, era de două ori mai mult decât ar fi primit în Florența

ț. Și cine ar fi cumpărat-o, când Armata Borgia

ăei

țlor a lui Savonarola confisca asemenea opere pângărite

din casele oamenilor.

Chiar înainte de Postul Mare, Michelangelo îl văzu pe fratele său Giovansimone grăb

ăindu-se pe Via Larga în

fruntea unui grup de borb

ăei

ț în alb, cu bra e

ț le pline de

oglinzi, rochii de m ta

ă se și satin, picturi în ulei, statui, cutii

cu bijuterii. Michelangelo își apucă fratele de cot, aproape r s

ă turnându-i prada din mâini.

— Giovansimone! Sunt acasă de patru luni și încă nu te-am văzut.

Giovansimone se eliberă din strânsoare cu un rânjel larg și exclamă:

— N-am timp să stau de vorbă cu tine. Vino în Piazza della Signoria mâine la apus.

Ar fi fost imposibil pentru Michelangelo sau oricine altcineva din Floren a

ț să nu vadă spectacolul uriaș din

seara urm to

ă are. Sute de b i

ă e i

ț îmbr c

ă a i

ț în alb au defilat

prin cele patru cartiere principale al Floren e

ț i alinia i

ț ca la

armată, conduși de toboșari și trâmbi a ț și, purtând

buzdugane și ramuri de m s

ă lini și cântând: „Slavă i

ț e

Hristoase, rege al Floren e

ț i! Slavă i

ț e Marie, regină!” Apoi

au m r

ă ș l

ă uit spre Piazza della Signoria. Aici, în fa a

ț turnului,

a fost în l

ă a

ț t un stâlp uriaș. În jurul lui a fost construit un stelaj piramidal. Cet e

ă ț nii Floren e

ț i și sătenii din

împrejurimi se adunară în piaț .

ă Zona în care urma să fie

aprins rugul era înconjurată de clăugr

ăii din San Marco

stând braț la braț, c

țonduși de Savonarola.

Rugul a fost construit de bii

ăei

ț. La baza lui au aruncat

grm

ăezi de meșe de pr

ă, cosmetice, parfumuri, oglinzi,

suluri de măt

ăase din Franța

ț, cutii cu măr

ăgele, cercei,

brățr

ăi, nasturi decorați

ț. Urmără toate lucrurile

trebuincioase jocurilor de noroc, cu o dâră de cărți

țde joc

dansând în aer pentru un moment, zaruri și table de șah cu piesele lor.

Pe urm to

ă rul strat al piramidei au fost aruncate c r

ă i

ț ,

manuscrise legate în piele, sute de desene, picturi în ulei, fiecare sculptură antică pe care o g s

ă iseră b i

ă e i

ț i. Pe cel

mai înalt strat azvârliră viori, l ute

ă

și flașnete, cu formele

lor frumoase și lemnul strălucitor, transformând acel morman nebun în scenă pentru o bacanală. Apoi urmară

m ș

ă ti, costume pentru carnavali, fildeșuri sculptate și opere de artă oriental ,

ă inele, broșe și coliere care

străluceau în timp ce zburau prin aer. Michelangelo îl recunosc pe Botticelli alergând spre rug și aruncând pe el schi e

ț reprezentând-o pe Simonetta. Urmă Fra Bartolomeo cu studiile sale, c l

ă ug r

ă ii Della Robbia, care ad ug

ă

ară

sculpturile lor de teracotă cu mișc r

ă i turbate. Nu-și putea

da seama din strig te

ă le mul i

ț mii dacă salutau aceste

sacrificii cu frică sau cu extaz.

Membrii Signoriei erau pe balconul turnului urm r ă ind

spectacolul. Armata b i

ă e i

ț lor merse din casă în cas ,

ă

cerând „toate operele de artă ce nu se potrivesc credin e ț i”,

toate podoabele și obiectele de lux care erau interzise de legile ce reglementau cheltuielile. Dacă nu primeau o cantitate pe care să o considere îndestulătoare, îi brutalizau pe st p

ă âni casei și îi prădau. Signoria nu f c ă use nimic

pentru a proteja orașul împotriva „acestor îngeri în alb”.

Savonarola își ridică bra e

ț le pentru a face t c

ă ere. Linia

protectoare de c l

ă ug r

ă i își desf c

ă u bra e

ț le și le ridică spre

cer. Un călug r

ă veni cu o torță aprinsă și i-o înmâna lui Savonarola. Acesta ridică tor a

ț , în timp ce privi prin piaț .

ă

339

Apoi merse spre rug, atingându-l din loc în loc, până ce întreaga construc i

ț e nu era decât o flacără uriașă.

Armata b i

ă e i

ț lor m r

ă ș l

ă uia în jurul fl c

ă r

ă ilor strigând:

„Slavă i

ț e, Hristoase! Slavă i

ț e, Fecioară!”

Lacrimile n p

ă

d

ă iră ochii lui Michelangelo. Le șterse ca

un copil, prima dată cu dosul mâinii stângi, apoi cu cea dreaptă. Dar continuau să îi șiroiască, în timp ce flăcările creșteau din ce în ce mai aprige, iar cântecele sălbatice și strig te

ă le atinseră un crescendo și mai mare, până începură

să i se scurgă pe obraji și le sim i

ț sărate pe buze.

Își dorea din toată inima să plece departe, cât mai departe cu putință de Dom.

15

În iunie, un servitor veni cu un mesaj de la Giovanni Popolano, care-i cerea lui Michelangelo să vină la palat pentru a cunoaște un nobil din Roma interesat de sculptură.

Leo Baglioni, musafirul familiei Popolano, era un b r ă bat de

vreo treizeci de ani, blond, un om educat. Ieși împreună cu Michelangelo din atelier.

— Gazdele mele îmi spun că ești un sculptor excelent.

Aș putea să

ăi

ț văd munca?

— Nu am nimic aici, doar Sfântul Ioan din grăd

ă în .

ă

— Dar desene? Sunt interesat mai ales de desene.

— Atunci sunteți

ț o raritate printre cunosători, domnule.

Aș fi încântat să vă arăt desenele mele.

Leo Baglioni se uită la sutele de schițe.

— N-ai vrea să desenezi ceva simplu pentru mine? Mâna unui copil, de exemplu.

Michelangelo desenă rapid din amintiri o serie de copii în diverse poziții

ț i. După

ă o vreme, Baglioni spuse:

— Nu e nicio îndoială. Tu ești acela.

— Acela?

— Da. Sculptorul lui Cupidon.

— A!

340

— Iartă-mă pentru pref c

ă to

ă rie, dar am fost trimis la

Floren a

ț de st p

ă anul meu, cardinalul Riario di San Giorgio,

pentru a încerca s g

ă

s

ă esc sculptorul „antic” al lui Cupidon.

— Eu am fost acela. Baldassare del Milanese mi-a trimis treizeci de florini pentru el.

— Treizeci! Dar cardinalul a plătit două sute...

— Două sute! Păi... pungașul acela...

— Exact asta a spus și cardinalul, declară Leo Baglioni cu o str l

ă ucire șireată în ochi. A b nui

ă

t că e un fals. De ce

n-ai veni cu mine la Roma? Ai putea să- i

ț reglezi conturile

cu Baldassare. Sunt convins că va fi o plăcere pentru cardinal să te primeasc
.

ă A spus că cine poate face un fals

atât de bun e în stare să facă sculpturi originale și mai bune.

Michelangelo dădu din cap, uimit de șirul evenimentelor.

Dar nu era nici urmă de îndoială în decizia lui.

— Să-mi iau doar câteva haine de acasă, domnule, și sunt gata de călătorie.

Cartea a cincea

Orașul

1

Stăteau pe un deal din partea nordică a orașului. Roma era la poalele lor
între dealuri, distrus ,

ă de parcă ar fi fost

atacată de vandali. Leo Baglioni îi arătă conturul zidurilor de protec i

ț e și fortărea a

ț Sant'Angelo.

Urcară din nou pe cai și coborâră spre Porta del Popolo, 341

trecând pe lângă mormântul mamei lui Nero. Gunoaiele care acopereau mica piață r s

ă pândeau un miros greu.

Deasupra lor, spre stânga, se ridica dealul Pincio acoperit de vii. Str z

ă ile pe care mergeau erau culoare înguste cu

pietrele din caldarâm sfărâmate. Zgomotul c r ă u e

ț lor ce

treceau peste pietre era atât de asurzitor, încât Michelangelo abia îl putea auzi pe Baglioni care voia să-i arate ruinele mormântului împ r

ă atului roman Augustus,

acum p ș

ă une pentru vaci, apoi Campo Marzio, o câmpie lângă Tibru locuită de meșteșugarii mai s r ă aci, ale c r

ă or

atelieri erau îngr m

ă

d

ă ite între palate antice care p r

ă eau că

se pot prăbuși în orice moment.

Mai mult de jumătate dintre clădirile pe lângă care treceau erau ruine.
Caprele cutreierau printre pietrele c z

ă ute. Baglioni îi spuse că anul trecut, în decembrie, Tibrul ieşise din matcă
şi oamenii trebuiră să-şi p r

ă s

ă ească timp

de trei zile locuin e

ţ le, retrăgându-se pe dealuri, apoi

întorcându-se într-un oraş umed şi rece, d r

ă p

ă

na

ă

t; curând

izbucni ciuma, care a r p

ă us cam o sută cincizeci de oameni

pe zi.

Michelangelo sim i

ţ că i se face rău. Oraşul-Mamă a

creştin t

ă

i

ăţ i era un morman de gunoaie şi de murd r

ă ii. Caii

lor c l

ă cau peste animalele moarte din stradă. Echipe de demol r

ă i sp r

ă geau ziduri pentru a folosi c r

ă m

ă izile în altă

parte sau aruncau în foc lespezi şi coloane de marmur , ă

arzându-le pentru a le transforma în var. Îşi conduse calul în jurul unei statui antice ieşind din mijlocul drumului, trecu pe lângă şiruri de case abandonate, cu buruieni crescând pe mortarul spart. Ocolind un templu grecesc, v z ă u câ i

ţ va

porci mişunând printre coloanele acestuia. Dintr-o surp tur

ă

ă mare cât vechea funda i

ţ e, cu coloane rupte

ieşind pe jumătate din forul vechi, răbufnea un miros îngrozitor de fecale, resturile l s

ă ate de nenum r

ă ate

genera i

ț i de locuitori ai c r

ă or urmași se l s

ă au și acum pe

vine deasupra gropii pentru a-și face nevoile în adâncul ei.

Gazda lui îl conduse printr-o serie de str z

ă i întunecate,

342

întortocheate, pe care doi cai abia puteau trece unul lângă

celălalt, pe lângă teatrul Pompei, cu sutele de familii trăind sub bol i

ț le sale. Apoi ajunseră în sfârșit pe Campo dei Fiori, unde v z

ă u primele semne de viață civilizat : ă o piață de

legume, flori, brânz ,

ă pește și carne, cu sute de tarabe colorate, cu buc t

ă r

ă ii și gospodinele Romei f c

ă ându-și

târguielile pentru prânz. Pentru prima dată de când intrară

în Roma putu s î

ă și privească gazda, zâmbindu-i timid.

— Îns p i

ă mântat?, întreb

ă Leo Baglioni. Sau dezgustat?

— Ambele. De câteva ori am fost la un pas să-mi întorc calul pentru a fugi înapoi spre Floren a

ț .

— Roma e demnă de milă. Ar trebui să vezi pelerinii care vin aici din toată Europa. Sunt jefui i ț , b tu

ă

i

ț , c l

ă ca i

ț în

picioare de procesiunile noastre princiare, pișca i ț de

ploșni e

ț le din hanuri, apoi fura i

ț de ultimii bani în biserici.

Bracciolini a scris acum șaizeci de ani: „Cl d

ă irile publice și

particulare sunt culcate la p m

ă ânt, goale și rupte precum

m d

ă ularele unui uriaș. Roma e un cadavru în descompunere”. Papa Sixtus al IV-lea chiar a încercat să

l r

ă gească str z

ă ile și să repare câteva clădiri. Dar, sub Borgia, orașul a revenit la o condiție și mai rea decât cea descrisă de Bracciolini. Aceasta e casa mea.

Amplasată pe col ,

ț cl d

ă irea armonioas ,

ă cu trei etaje,

era îndreptată spre piaț .

ă În untr

ă

u, camerele erau mici,

sărac mobilate, cu câteva mese și scaune din lemn de nuc, dar pline de covoare, cu tapiserii și pânzeturi scumpe atârând pe pere i

ț , împodobite cu dulapuri de lemn pictat,

oglinzi de aur și ornamente din piele roșie.

Sacul lui Michelangelo din pânză de velă fu urcat la etajul al treilea. Primise o cameră pe colț, cu vedere spre piață și spre un palat nou de piatră, așa uimitor de mare,

despre care gazda îi spusese că tocmai fusese terminat de construcție

ă e cardinalul Riario, cel care îi cumpărase „Bambino”.

Au mâncat un prânz bogat în sufrageria ferită de zgomotele străzii

ă ii. După-amiază târziu, cei doi s-au îndreptat spre vechea vilă a cardinalului, trecând prin 343

Piazza Navona, unde fusese anterior stadionul cel lung al lui Domitian

ț an, unde Michelangelo fu fascinat de torsurile de marmură îngropate pe jumătate

ă te, minunat sculptate, ce

stăteau în fața

ț casei unui Orsini, o rudă de-a soției

ț ei lui Piero,

Alfonsina. Despre grupul statuar, Leo spuse că probabil îl reprezintă pe Menelau cărându-l pe Patrocle. Au continuat spre Piazza Fiammetta, numită astfel după amanta lui Cezar Borgia, fiul papei, și au ajuns la Palatul Riario, cu fațadă

ț da orientată spre Via Sistina și spre cel mai curat han al orașului, Hosteria dell'Orso sau Hanul Ursului. Baglioni îi povesti despre Raffaele Riario di San Giorgio, un nepot al Papei Sixtus al IV-lea, care devenise cardinal pe când era încă student la Universitatea din Pisa, la vârsta de optsprezece ani. Primul cardinal mersese în vizită la Palatul Medici din Florența

ț și oficia la altar în Dom, când asasinii îl

omorâra pe Giuliano de Medici și îl înjunghiară pe Lorenzo.

Chiar dacă Lorenzo și toți

ț florentinii erau convinși că Papa

Sixtus împreună cu nepotul său

ă complotaseră cu Pazzi

pentru a-i ucide pe ambii Medici, Lorenzo îl iertă pe cardinal, convins că nu

ă

știusese nimic despre complot.

Cardinalul Riario îl primi pe Michelangelo în mijlocul unui morman de cutii și lăzi împachetate pe jumătate, care erau pregătite

ă te pentru mutare. Citi scrisoarea de recomandare din partea lui Lorenzo Popolano și îi ură bun-venit lui Michelangelo.

— „Bambino” al tău

ă era bine sculptat, Buonarroti, chiar

dacă nu era antic. Sunt convins că vei putea sculpta ceva foarte frumos pentru noi.

— Mulțum

ț

esc, Excelență.

— Aș vrea ca în după-amiaza asta să mergi și să vezi cele mai bune statui de marmură pe care le avem. Începe cu Arcul lui Domitian

ț an de pe Corso, apoi mergi la Columna lui

Traian și după aceea la colec i

ț a de bronzuri de la Capitoliu

început

ă de unchiul meu Sixtus al IV-lea...

Până ajunse la sfârșit, cardinalul enumera vreo douăzeci

de piese sculptate, în douăzeci

ăprezece colec i

ț i și p r

ă i

ț diferite

344

ale orașului. Leo Baglioni îl conduse mai întâi să-l vadă pe zeul râului
Marforio, o statuie de dimensiuni monstruoase, stând în stradă între Forul
roman și Forul lui Augustus, unde se presupune că s-ar fi aflat Templul lui
Marte. De aici porniră spre Columna lui Traian, unde Michelangelo fu uimit
de sculptura „Leul devorând un cal”. Merseă pe dealul Quirinal, unde fu
surprins de m r

ă imea și for a

ț brută a

marmurii înalte de șase metri, reprezentând calul Tamers și pe zeii Nilului și
Tibrului, cu Nilul sprijinit de un sfinx și Tibrul de un tigru, despre care Leo

credea că proveneau de la băile lui Constantin. Lângă ei se afla nudul unei zei e ț de o

frumuse e

ț ame i

ț toare, „probabil Venus”, după cum își d d

ă u

Leo cu părerea.

Continuară drumul spre gr d

ă ina cardinalului Rovere la

San Pietro, în Vincoli, unde Leo îi spuse că acest nepot al Papei Sixtus al IV-lea a fost fondatorul primei biblioteci publice și al muzeului de bronzuri din Roma, a adunat cea mai frumoasă colec i

ț e de statui antice din Italia și a fost cel

care l-a inspirat pe Sixtus pentru proiectul frescelor din Capela Sixtină.

Michelangelo r m

ă ase mut de uimire când trecu prin

mica poartă de fier a gr d

ă inii cardinalului Rovere, c c

ă i acolo

era expus un Apollo din care r m

ă

s

ă ese doar torsul, care era

cea mai uimitoare piesă reprezentând înf i

ăţ şarea umană pe

care o văzuse vreodată. La fel cum se întâmplase la prima vizită în Palatul Medici, înso i

ţ t de Bertoldo, se mişca pe

jum ta

ă te amor i

ţ t printr-o p d

ă ure de sculpturi, de la o Venus

spre un Anteu, apoi spre un Mercur, fascinat, auzind ca prin vis vocea lui Leo povestindu-i care piese fuseseră furate din Grecia, care fuseseră cump r

ă ate de împăratul Hadrian şi

trimise la Roma cu corăbiile. Dacă Floren a ţ era cel mai

bogat centru din lume în crea i

ţ i noi de art ,

ă atunci cu

siguranţă Roma, acest oraş mizer, aflat în descompunere, poseda cea mai m
r

ă eaţă colec i

te de artă antic .

Și aici g s

ă i

dovada că ceea ce le spusese colegilor lui ucenici la Ghirlandaio, pe treptele Domului, că o sculptură în 345

marmură este la fel de vie și frumoasă ca în ziua în care a fost sculptată, cu două mii de ani în urmă , ă fusese purul

adev r

ă .

— Acum vom merge să vedem statuia de bronz a lui Marcus Aurelius din fa
a

te Lateranului, continuă Leo. Apoi,

poate...

— Vă rog, cred că e destul. Sunt de-a dreptul tulburat!

Trebuie să mă închid în camera mea și să încerc să absorb ce am văzut deja.

Nu putu să mănânce nimic la cină în acea seară. În diminea a

te urm to

ă are, duminic ,

ă Leo îl duse la slujba din

mica Biserică San Lorenzo din Damaso, lângă noul palat al cardinalului Riario, de care era legată printr-o sp r ă tură în

unul dintre ziduri. Michelangelo fu uimit să se găsească

înconjurat de sute de coloane de marmură și granit, fiecare sculptată altfel, lucrate de niște pietrari excelenți, fiecare cu un capitel sculptat altfel, despre care Leo îi spusese că

sunt împrumutate eclectic din toată Roma, dar în principal din frontispiciul porticului teatrului Pompei.

Cardinalul își exprimă dorința

să ca Michelangelo să vină la

noul palat.

Edificiul masiv din piatră,

avea două ori mărimea

vechea a Palatului

Medici, era terminat, în afară de curtea centrală.

În

Michelangelo urcă o scară largă,

să treacă prin camera de

audiențe

să treacă cu tapiserii bogate și oglinzi de jasp, prin camera de zi decorată cu covoare orientale și scaune cioplite de nuc și prin camera de muzică,

să unde era o harpă frumoasă,

să

până ajunse la cardinal, care, îmbrăcat în veșmintele lui roșii, stăte

ă a în camera sculpturilor antice, cu două

ă prezece

piese împrăștiate în cutii deschise, pline de rumeguș.

— Spune-mi, Buonarroti, ce crezi despre sculpturile pe care le-ai văzut? Po

ți să faci ceva la fel de frumos?

— Poate nu ceva la fel de frumos. Dar voi încerca.

— Îmi place răspunsul, Buonarroti, arată că ești umil.

Michelangelo nu se simțea umil. Ci pur și simplu încercase să spun

ă că p

ă iesele lui vor fi diferite de tot ce văzuse.

346

— Ar fi bine să începem imediat, continuă Riario.

Tră

ă ura mea așteaptă afară.

ă O să mergem la depozitul de

piatră.

În timp ce vizitiul cardinalului îi conduse peste podul Sisto și prin poarta
Settimiana spre depozitul din Trastevere, Michelangelo studie fața

ț noului său

ă patron. Se

spunea că Riario fusese așa de șocat de scena înjunghierii celor doi de Medici, încât fa a

ț i se f c

ă u purpurie, și de fapt

r m

ă ase cu ea așa. Avea un nas lung, coroiat, care atârna peste o gură cu buzele crispate.

Odată ajunși la depozit, cardinalul deveni ner b ă d to

ă r.

Michelangelo r t

ă c

ă ea printre blocuri, întrebându-se cât de

mare să fie bucata pe care să îndr z

ă nească să o aleag .

ă În

final se opri în fa a

ț unei coloane albe de Carrara, înaltă de

doi metri și jumătate, groasă de unu și jum ta

ă te. Îl asigură

pe cardinal că în ea putea să se ascundă o statuie frumoas .

ă Cardinalul Riario pl ti

ă gr b

ă it treizeci și șapte de

ducati din punga de la curea.

A doua zi de dimineață ,

ă Michelangelo se trezi la ivitul

zorilor, se îndreptă la vale spre podul florentin și traversă

Tibrul spre Trastevere, o zonă dens locuită a Romei, în care tr i

ă au olari, t b

ă

c

ă ari, morari, împletitori de funii, fierari, pescari, barcagii, gr d

ă inari, urmași ai romanilor, autonomi

între zidurile lor înalte și Tibru, cu cartierele lor aglomerate, nepl ti

ă nd taxe de sute de ani. Se învârti printr-un labirint de străzi înguste, urm r

ă i muncitorii din atelierele întunecoase,

care nu primeau deloc lumină din cauza caturilor mai înalte, cu casele
înguste, înghesuite unele în altele, în timp ce deasupra acoperișurilor
înclinate se ridicau turnuri p tr ă ate.

Vânzătorii ambulan i

ț își strigau marfa, femeile își certau copiii, negustorii care vindeau pește, brânză sau carne se tocmeau, toate acestea adunându-se într-un zgomot și un miros copleșitor pentru sim ur

ț i.

Merse pe Via deila Lungara, spre depozitul de piatră de lângă zidul Vaticanului și spitalul Santo Spirito. Acolo nu se vedea nicio mișcare. Ascultă cronc ni

ă tul ciorilor până să

347

apar

ă proprietarul depozitului.

— Ce cau i

ț aici, întreabă acesta, încă adormit pe jumătate și moroc no

ă

s. Am spus c

ă o să livr m

ă azi. Și ce spunem, aia

facem.

— Nu-mi f c

ă eam griji că nu o să livra i

ț azi. M-am gândit

doar s a

ă jut la încărcat.

— Vrei să-mi spui că noi nu știm cum s î

ă nc r

ă căm?

Acum, proprietarul se sim e

ț a jignit. C r

ă m

ă marmură în

Roma de cinci genera i

ț i și crezi că avem nevoie de un

cioplitor de statui florentin care să ne învețe meserie?

— Familia mea m-a preg ti

ă t în carierele de la Maiano.

M

ă descurc destul de bine cu ranga.

Oarecum îmbunat, proprietarul îi r s

ă punse:

— De la carieră, zici? Atunci, asta e altceva. Familia mea scoate travertină din carieră. Pe mine mă cheamă Guffatti.

Michelangelo se asigură că patul de rumeguș era destul de gros și că blocul era bine legat în c r

ă uț ,

ă înainte de a

porni la drum pe str z

ă ile br z

ă date de șleauri adânci, în care

ro i

ț le se scufundau până la butuc.

Merse în spatele căru e

ț i, mângâind coloana în timp ce

se ruga ca acel mijloc de transport șubred, care era în familie de cinci genera
i

ț i, să nu se pr b

ă ușească într-un

morman de așchii și să-l lase în drum cu blocul de marmur .

ă

Ajunși la palat, Guffatti întrebă:

— Unde desc r

ă c m

ă ?

Michelangelo își dădu brusc seama că nu i se spusese unde va lucra. Îl strigă:

— Așteaptă aici!

Alergă prin curte și pe scări

ăile largi spre camera de

primire... izbindu-se de unul dintre secretarii palatului, care privi lung la acest personaj în haine de lucru ce alerga prin holul principal al celui mai nou palat din Roma.

— Trebuie să

ă îl văd imediat pe cardinal. E urgent.

— Urgent pentru cardinal sau pentru tine?

Tonul rece îl potoli pe Michelangelo.

348

— E vorba de blocul de marmură...

ă l-am cumpărat

ă at ieri...

a ajuns și nu am unde...

Se opri, urmări

ă indu-l pe secretar care răsfoia paginile unui calendar cu întâlniri.

— Excelența

șă Sa nu are timp disponibil decât să p

ă t m

ă âna

viitoare.

Michelangelo rămase cu gura căscată.

— Dar... nu putem să așteptăm.

— Voi înștiina

ț pe Eminența

ț Sa. Întoarce-te mâine dacă

dorești.

Michelangelo alergă din nou pe scara centrală în plină

viteză, afară din palat și traversă strada spre casa lui Leo Baglioni. Leo tocmai se b r

ă bierea, cu un prosop peste um r

ă

pentru a aduna firele c z

ă ute. Ochii îi jucau, în timp ce-l

asculta pe Michelangelo. Îl spuse bărbierului să aștepte, d d

ă u jos prosopul și se ridică de pe singurul scaun capitonat din casă.

— Haide să găsim un loc pentru tine.

Leo g s

ă i o baracă în spatele cupolei Bisericii San Lorenzo din Damaso, în care muncitorii care construiseră

palatul își lăsau uneltele noaptea. Michelangelo scoase ușile din â

ț â

ț ni. Leo se întoarse la b r

ă bier. Guffatti descarcă

marmura.

Michelangelo se așeză pe podeaua de p m

ă ânt în fa a

ț

blocului, cu genunchii sub b r

ă bie.

— Ești o bucată frumoasă de „carne”, îi spuse el cu drag, și c z

ă u pe gânduri imaginându-și ce temă ar putea fi aleasă pentru o statuie în
mărime naturală pentru un prinț

al bisericii. Trebuia oare să fie un subiect religios? Totuși cardinalului îi pl c

ă eau sculpturile antice greci și romane.

În după-amiaza aceea fu chemat la cardinal. Acesta îl primi într-o cameră
austeră, fără nicio mobilă. La unul dintre capete era un mic altar, cu o ușă pe
latur .

ă Riario

purta o tichie și o sutană roșie croită sobru.

— Acum, că vei începe o lucrare care va dura mai mult, ar fi bine să te mu i

ț în palat. Camera de musafiri a lui 349

Signor Baglioni are o listă lungă de domni e ț dr g

ă u e

ț care o

așteaptă.

— In ce condiții voi locui la palat, Excelență?

— Hai să spuneam doar că adresa ta e palatul cardinalului Riario. Și acum trebuie să te las.

Niciun cuvânt despre ce statuie își dorea cardinalul. Sau care era prețul

al acesteia. Sau dacă urma să primească plăți

regulate

în timpul anului de muncă.

Domiciliul său

urma să

fie la palat. Nu știa nimic mai mult.

Dar află în curând. Nu avea să locuiască acolo ca un fiu, cum fusese în Palatul Medici, nici ca un prieten apropiat, ca în casa lui Aldovrandi din Bologna. Un șambelan îl conduse spre o cameră îngustă din spatele parterului, una dintre – probabil – două

zeci de asemenea camere, unde își

despacheta cele câteva lucruri pe care le avea. Când merse să își caute locul pentru prima masă, constată că avea să

mențină

și încă în ceea ce era cunoscută drept „sufrageria de gradul al treilea”, unde îi găsea

și drept companioni pe scribii

cardinalului, pe contabilul-șef, pe responsabilul cu aprovizionarea palatului și pe administratorii fermelor întinse ale acestuia, ai depozitelor de cherestea, corbănilor

și averilor bisericesti din toată Italia.

Cardinalul Riario fusese clar. Michelangelo Buonarroti urma să tr i

ă ască la palat drept unul dintre lucr to

ă rii lui. Nici

mai mult, nici mai pu i

ț n.

2

În diminea a

ț urm to

ă are, Michelangelo plecă să îl

întâlnească pe Baldassare, negustorul de art ,

ă care fusese

obligat să îi înapoieze cardinalului Riario două sute de duca i

ț pentru „Bambino”. Baldassare era un b r

ă bat oacheș,

cu trei rânduri de b r

ă bii și cu un pânțec enorm, pe care îl

împingea înaintea lui pe măsură ce înainta dinspre curtea cu sculpturi din
spatele casei, aflată chiar lângă forul lui Iulius Cezar. Michelangelo se
strecură cu greu spre curte, 350

c c

ă i negustorul avea multe statui așezate pe postamente.

— Eu sunt Michelangelo Buonarroti, sculptor din Floren a
ț .

Baldassare plescăi fără jenă din buze.

— Vreau să îmi dai înapoi „Bambino”. O să î i
ț înapoiez

cei treizeci de florini pe care mi i-ai trimis.

— Nici să n-aud!, strig

ă negustorul.

— M-ai înșelat. Ar fi trebuit să- i

ț iei doar comisionul. Dar

tu ai vândut marmura pentru două sute de duca i ț și ai

p s

ă trat o sută șaptezeci.

— Dimpotrivă, tu și prietenul tău Popolano sunte i ț

escroci. Mi-a i

ț trimis un fals. Puteam să mă fac de râs în

fa a

ț cardinalului.

Michelangelo ieși din curte furios și alergă pe Via Santa.

Traversă strada și r m

ă ase în fa a

ț Columnei lui Traian,

privind-o. Când se mai liniști, începu să râdă.

— Baldassare are dreptate. Eu sunt escrocul. Eu l-am falsificat pe „Bambino”.

Auzi pe cineva din spatele lui exclamând:

— Michelangelo Buonarroti! Totdeauna vorbești singur?

Se întoarse și recunoscă pe un tân r

ă de aceeași vârstă

cu el, care își făcuse ucenicia în Breasla C m ă

t

ă arilor și

muncise o vreme pentru unchiul s u

ă Francesco, în perioada

de prosperitate a acestuia. În Floren a ț s-ar fi putut

cunoaște de o sută de ani și tot nu s-ar fi împrietenit, dar aici se îmbr i

ă ț șar

ă imediat.

— Balducci! Ce cau i

ț la Roma?

— Lucrez la banca lui Jacopo Galli. Contabil-șef. Cel mai prost florentin e mai deștept decât cel mai deștept roman.

De aceea am progresat atât de repede. Hai s

ă lu m

ă prânzul

împreun ,

ă ce zici? O să te duc la o cârciumă toscană din cartierul florentin. Eu nu pot să suport mâncarea roman .

ă

Stai să vezi când o să guști tortellini și friptura de vită, o să crezi că ești chiar lângă Dom.

— Mai e timp până la prânz. Hai cu mine la Capela Sixtin ,

ă vreau să văd frescele florentinilor.

351

Capela Sixtin ,

ă construită între 1473 și 1481, era o structură uriașă cu acoperiș în formă de butoi, cu ferestre înalte prelungindu-se spre tavan și cu balcoane cu balustradă sub ele. Cupola dreptunghiulară era pictată în albastru, cu stele de aur pres r

ă ate din loc în loc. Altarul era

în cap tul

ă

îndepăr

ătat, iar sanctuarul și naosul erau

despăr

ăi

țte de un paravan de marmură cioplit de Mino da Fiesole. Clăd

ăirea, care putea să pară prost proporționată și lipsită de grație

țe, era salvată de o friză magnifică de fresce

pictate pe panourile de pe ambele laturi ale capelei, prelungindu-se până la altar.

Michelangelo se îndreptă entuziasmat spre frescele lui Ghirlandaio, pe care și le amintea din cartoanele aflate în atelier: „Înălțarea

țrea” și „Chemarea lui Petru și Andrei”.

Admirând

ța lui pentru mărime

ăestria lui Ghirlandaio fu reînnoit.

ă

Apoi se îndreptă spre „Cina cea de Taină”

ăa lui Rosselli,

care nu i se păru atât de frumoasă pe cât o lăudă

ase

Ghirlandaio. Apoi privirea i se îndreptă vrj

ă ită spre „Moise

înaintea tufişului arzând”, a lui Botticelli, şi spre maeştrii din Umbria: Perugino, Pinturicchio şi Signorelli. Pe m s ă ură

ce se mişca prin capelă, sim e

ţ a că sub acest acoperiş

ciudat şi lipsit de propor i

ţ i fusese adunată cea mai m r

ă eaţă

combina i

ţ e de artişti din Italia. Se hot r

ă î că pictura lui

Perugino „Christos dând cheile Sfântului Petru” se afla la acelaşi nivel cu operele maeştrilor florentini, iar asta era pentru el cel mai mare compliment pe care îl putea face unui artist. Îl spuse lui Balducci cât de ciudat era c ă această

capelă greoaie şi sumbr ,

ă cel mai prost exemplu de

arhitectură pe care îl văzuse vreodată, putea conţine cele mai frumoase eforturi creatoare ale pictorilor. Balducci nici m c

ă ar nu privi frescele.

— Hai să mergem la trattoria. Mor de foame.

.

În timp ce mâncau, Michelangelo află că și Torrigiani se afla în Roma.

— Dar n-o să-l vezi prea des, îi spuse Balducci. Umblă cu cei din familia Borgia, așa c

ă nu e primit de florentini. Acum

352

face stucaturi pentru turnul din Palatul Borgia și un bust al papei. Nu duce lipsă de comenzi. Spune că o să se alăture armatei lui Cezar Borgia, care va cuceri Italia.

În seara aceea, Balducci îl duse acasă la Paolo Rucellai, un văr al familiei Rucellai din Floren a ț , și deci un văr

îndep r

ă tat al lui Michelangelo. Acesta locuia în cartierul Ponte, cunoscut drept „o mică Floren a

ț , închisă în zidurile

ei”. Florentinii din Roma locuiau aproape unii de ceilalți, în jurul casei consulului florentin din Roma și a b nc ă ilor

toscan. Își aveau propria piaț ,

ă care importa din Toscana

propriile lor paste, c r

ă nuri, legume, fructe și dulciuri.

Cump r

ă aseră un petic de p m

ă ânt pe care voiau să

construiască o biserică florentină și de asemenea cele câteva case rămase pe Via Canale, pentru ca niciun roman să nu se poată muta acolo. Ura era reciproc .

ă Romanii

spuneau:

— Mai bine un mort în casă decât un florentin la ușă. Iar florentinii traduceau ini i

ț alele S.P.Q.R. de la Senatus

Populus Que Romanus prin *Sono Porci Questi Romani* [71](#).

Partea florentină din Ponte era o zonă m r

ă ginită pe o

parte de râu; la mijlocul ei se afla podul ce ducea spre Trastevere. Cartierul era str b

ă

tut

ă

de două str z

ă i cu palate

frumoase și case construite trainic, cu grădini e ț de flori și

legume. B nc

ă ile florentine se aflau pe Via Canale, al tur

ă

i de

Camera Apostolică, banca oficială a Vaticanului. La capătul îndep r

ă tat al coloniei, aproape de podul Sant'Angelo, se aflau palatele Pazzi și Altoviti. Aproape de malul râului era o zonă liberă plină de gr d

ă ini cu flori și legume, care devenea

baltă atunci când Tibrul se umfla, așa cum se întâmplase cu un an înainte. În mijlocul haosului și murd r

ă iei din Roma,

florentinii prosperi își m tur

ă

au și își sp l

ă au str z

ă ile în fiecare

zi înaintea răsăritului și înlocuiau pietrele de pavaj pentru a p s

ă tra drumul neted, își reparau întotdeauna casele, pe care le vindeau sau le închiriau doar altor florentini. Se d d

ă eau amenzi mari pentru gunoiul aruncat pe stradă și 71 Sunt porci romanii ăștia (lb. italiană).

rufele atârinate în fa a

ț casei. Noaptea, prin cartier patrulau

g r

ă zi înarmate. Asta era singura parte a orașului unde nu te împiedicai de un cadavru, în prag, la răsăritul soarelui.

În casa familiei Rucellai, Michelangelo fu prezentat familiilor de seamă ale comunit i

ăț i: Tornabuoni, Strozzi,

Pazzi, Altoviti, Bracci, Olivieri, Ranfredini și Cavalcanti, pentru care avea o scrisoare de recomandare. Unii dintre florentini erau bancheri, al i

ț i erau negustori de lână și

m t

ă s

ă uri, bijutieri, importatori de grâne, aurari și argintari, proprietari și constructori de cor b

ă ii care aveau afaceri în

porturile înfloritoare din Ripa Grande și Ripetta, unde vasele urcau pe Tibru dinspre mare, transportând m r

ă furi de lux

din Orientul Apropiat, vinuri și ulei din Toscana, marmură

din Carrara, lemn de peste Marea Adriatica.

Câ i

ț va b r

ă ba i

ț îl întrebară cine este tat l

ă lui. Când le

r s

ă punse: „Lodovico Buonarroti-Simoni”, d d

ă ură din cap în

semn că auziseră de el, ar tâ

ă ndu-i că-l socoteau unul de-ai

lor.

Familia Rucellai își transformase casa dintr-una romană

într-una pur florentin ,

ă cu un șemineu mare înconjurat de

pietra serena, cu podeaua sufrageriei pavată cu gresie în tradi i

ț a lui Luca della Robia, și cu obișnuita mobilă

încrustat ,

ă atât de iubită de c tr

ă e toscani. Nu-i spuse lui

Paolo, care era chipeș și prietenos, că și el era un Rucellai.

Familia lor retezase legăturile cu familia Buonarroti.

Mândria lui nu-i permitea să fie primul care să vorbească
despre asta.

Michelangelo își instala blocul înalt de doi metri și jumătate
pe grinzi sprijinite din spate, ca să se poată mișca în voie în jurul lui.
Dezamăg

ă irea că nu primise imediat o
temă precisă din partea cardinalului f c
ă u loc gândului că ar
fi fost mai bine dacă el însuși ar fi știut ce voia să sculpteze.

Atunci n-ar fi trebuit să întrebe umil:

— Ce a i

ți dori, Excelență,

ă să sculptez din marmura asta?

Leo îl avertiză:

354

— Ai mare grijă și nu te atinge de blocul acela până nu primești acordul
cardinalului Riario. Este foarte atent cu lucrurile sale.

— Dar nu aș strica marmura, Leo, dacă i-aș rotunji puțin
colul

țile și aș explora-o.

Se simte

ț a umilit pentru că era avertizat precum un muncitor obișnuit să nu strice proprietatea celui care îi era padrone. Și totuși, promise să nu clinească nicio așchie din acel bloc.

— Ai putea s

ă î i

ț folosești timpul cu un scop, îi spuse Leo

împ c

ă iuitor. Roma e plină de minun i

ăț i ce pot fi studiate.

— Da, știu, spuse Michelangelo. Nu avea rost să încerce să îi explice această febră a marmurii, și schimbă subiectul.

S-ar putea face rost de modele nud în Roma? În Floren a ț

așa ceva nu e permis.

— Asta pentru că noi, romanii, suntem oameni morali și cura i

ț , r s

ă punse Leo ironic. Pe când voi, florentinii...! Începu să râdă și Michelangelo se înroși. Probabil din cauză că pe noi nu ne-a afectat acea meteahnă grecească, în timp ce Floren a

ț este recunoscută pentru ea. B r

ă ba i

ț i romani fac

afaceri, aranjează chestiuni politice și căsătorii și se relaxează desenând nuduri după

un model.

— M-ai putea ajuta să găsesc modele?

— Spune-mi de care vrei.

— De toate felurile: scunzi, înalți, slabi, grași, oacheși sau cu pielea deschisă, muncitori și trântori, comercianți și țigani.

Își instalează un paravan scund care să-i creeze un spațiu

mai ferit. Dimineața

se urmează

cu care vine primul model masculin

de la

Leo, un dogar solid, de vârstă mijlocie, care-și lepădă

costumele

cu așa mizerabilă și sandalele și încep să se miște dezinvolt, în timp ce Michelangelo îl așează în diverse poziții.

Venea la atelier de vremea în fiecare dimineață pentru a-și pregăti

hârtia, creta, cerneala, culorile

și buclele, creioanele

colorate, fără să știe ce noutate îi va aduce modelul zilei respective: corsesi din garda papală, tipografi germani, parfumieri francezi, brutari teutoni, librari spanioli, tâmplari 355

lombarzi veni i

ț de la Campo Marzio, dulgheri de cor b ă ii

dalma i

ț eni, copiiști greci, portughezi constructori de cufere de pe Via dei Baullari, aurari de lângă San Giorgio.

Câteodată aceștia aveau siluete superbe pe care le desena în întregime din față sau din spate, în diverse atitudini, întorcându-se, ridicându-se, împingând, r s ă ucindu-se, sau

folosind un întreg arsenal de unelte de munc ,

ă bâte, pietre.

Cel mai adesea, figura întreagă nu era interesantă, ci doar un um r

ă sau forma craniului, sau mușchii piciorului, sau un piept bombat, și atunci își petrecea întreaga zi desenând acel singur detaliu din unghiuri și posturi diferite.

Anii lui de preg ti

ă re începeau să își arate roadele. Lunile

de disec i

ț e d d

ă ură desenului s u

ă siguranț ,

ă un adev r

ă

interior care a schimbat proiect

te a muncii lui.

Chiar și Leo, cel urban și sofisticat, observă forma și

vitalitatea acestor figuri.

— În fiecare dimineață

ă te îndrept

te spre un alt model ca și

cum ai porni într-o nouă aventură.

ă Nu obosești niciodată să

desenezi aceleași lucruri tot timpul: cap, brațe, tors,

picior...

— Dar, Leo, acestea nu sunt niciodată la fel! Fiecare braț

și picior, și gât, și șold din lume e diferit, are o caracteristică proprie.

Ascultă, prietene, toate formele care există în universul lui Dumnezeu pot fi
găsite în figura

uman.

ă Corpul și fața

te unui om pot dezvăli

ă ui totul despre

acesta. Astfel, cum aș putea să mă plictisesc vreodată?

Baglioni era de-a dreptul amuzat de pasiunea cu care lucra Michelangelo.
Privi mormanul de schi e

ț pe care acesta

le i

ț nea la sub i

ț oară și dădu din cap neîncrezător.

— Dar ce spui de calit i

ăț le interioare? In Roma, mai

degrab a

ă scundem decât dezvăluim cine suntem.

— Asta e măsura sculptorului: cât de adânc poate p tr

ă unde prin această cochilie? Cu fiecare model nou, mă

întreb: „Cine ești tu cu adevărat, așa gol în fa a ț lumii?”

Leo medita pu i

ț n la aceste vorbe.

— Atunci, pentru tine sculptura e o c uta ă

re.

356

Michelangelo zâmbi timid.

— Nu e oare așa pentru to i

ț artiștii? Fiecare om vede

adevăr

ăul prin propria prismă.

ă Eu simt pentru fiecare temă

nouă cam ce cred că simte un astronom de fiecare dată

când descoperă o stea nouă: încă un fragment al universului a fost completat. Poate, dacă aș putea desena toți

ț oamenii de pe pământ

ă atât, aș descoperi tot adevărul

ăul

despre om.

— Păi, atunci, spuse Leo, îi

ț -aș recomanda să vii cu mine

la bibliotecă

ă. Acolo vei avea sute de modele pentru o singură

ședință.

ă

Îl duse pe Michelangelo într-un tur al bibliotecilor

ă ate în

paragin,

ă uimitor de ornate ale lui Caracalla, Traian, Constantin și Diocle i

ț an, spunându-i că vechii romani

considerau b i

ă le un fel de cluburi, s l

ă i de întâlnire, unde-și

petreceau fiecare după-amiaz d

ă in viață.

— Ai auzit de cuvintele lui Cezar: „Da i

ț poporului pâine

și circ”. Câ i

ț va împăra i

ț au fost de părere că era la fel de

important să le dea supușilor și ap , ă crezând că

popularitatea lor depindea de cât de frumoase le erau b i ă le

publice.

Acum, b i

ă le erau i

ț nute pentru profit și nu mai erau la

fel de frumoase, dar aveau câteva bazine pentru înot, camere de aburi și de masaj, săli unde clienții se amuzau discutând ultimele bârfe, în timp ce

muzicieni și jongleri îi distrau, vânzători de mâncare îi ispiteau cu bunătăți, iar

br

ăba

ții mai tineri jucau diverse jocuri cu mingea.

Leo era bine cunoscut la baia din Piazza Scossacavalli, care aparține

ținea cardinalului Riario. După ce făc

ăură o baie

caldă și înotară în piscina rece, se așezară pe o bancă din capătul îndepăr

tat al unei zone unde grupuri de brăba

ț

stăteau așezai

țsau în picioare, discutând, râzând, spunând

glume, în timp ce Michelangelo compunea scenă după

scenă într-o fervoare a compozi

ței, încântat de planurile

modelelor, de curbele și volumele siluetelor pe care le avea sub ochi.

357

— N-am mai văzut niciodată ceva asemănător. În Floren

ț, băile publice sunt doar pentru cei săraci.

— O să dau de știre că ești la Roma la invita

cardinalului. Atunci o s p

ă o i

ț desena dup p

ă ofta inimii.

În săptămânile ce urmar ,

ă Leo îl duse pe Michelangelo la

diverse b i

ă care erau legate de hanuri, măn s

ă tiri, palate

vechi, la cea din Via dei Pastini, la Sant'Angelo din Pescheria. Peste tot îl
prezentă pe Michelangelo, astfel ca acesta să poată reveni și singur. Și în
fiecare lumină nou , ă

cu zidurile în alte culori, cu reflexia soarelui și a apei pe corpuri, el
descoperea adev r

ă uri noi și moduri de a le

exprima în linii simple și îndr z

ă ne e

ț . Dar tot nu se putea

obișnui s

ă deseneze în timp ce și el însuși era gol.

— Florentin adevărat..., mormăi pentru sine.

Într-o după-amiază, Leo îl întrebă:

— Nu ai vrea să desenezi niște femei? Sunt câteva băi mixte în oraș, conduse de prostituate, dar cu o clientelă

chiar respectabil .

ă

— Nu am niciun interes pentru formele feminine.

— Dar prin asta elimini o jum ta

ă te din fizionomiile de pe

p m

ă ânt.

— In mare, da. Râseră împreună. Dar eu descopăr toată

frumuse e

ț a și puterea structurală în forma masculin .

ă Ia de

exemplu un b r

ă bat în mișcare, sărind, luptându-se,

aruncând o lance, arând, aplecându-se în orice pozi i ț e:

distribu i

ț a greu i

ăți și a tensiunii p s

ă trează o simetrie.

Pentru ca o femeie să fie pentru mine frumoasă sau interesantă trebuie să fie absolut nemișcată.

— Poate că încă nu le-ai așezat în pozițiile potrivite.

Michelangelo zâmbi.

— Ba da, le-am pus. Dar mi se pare o priveliște potrivită pentru iubire, nu pentru sculptur .

ă

3

Roma, ca oraș, nu îi plăcea

ă ea. De fapt, nu era un singur

358

oraș, ci mai multe, cu germani, francezi, portughezi, greci, corsicani, sicilieni, arabi și evrei strânși fiecare în zonele lor, fiind la fel de neprietenoși cu străinii ca și florentinii.

Balducci îi spuse:

— Acești romani sunt o rasă urât .

ă Sau mai bine zis,

sunt o sut d

ă e rase urâte.

Descoperi că locuitorii Romei erau un amestec neomogen de popoare care purtau haine diferite, vorbeau limbi diferite, mâncau lucruri diferite, aveau alte sisteme de valori. Fiecare p r

ă ea să fi ajuns acolo din locuri diferite, înjurând din obicei orașul pentru dec d ă erea, inunda i

ț ile,

duhoarea, lipsa legilor, mizeria și corup i

ț a de care suferea.

Din moment ce nu exista un guvern, nu existau reguli sau poli i

ț e ori consilii pentru protec i

ț e, fiecare cartier se

guverna cum putea mai bine. Cimitirul cel mai potrivit pentru crime era Tibrul, unde cadavre plutitoare îi întâmpinau diminea a

ț pe cei care se trezeau devreme. Nu

exista o distribu i

ț e echitabilă a bog i

ăț ilor, a drept i

ăț i, a

educa i

ț ei și a artei.

Tot hoin r

Întind ore întregi prin Roma, Michelangelo descoperi că e o harababur :

zidurile ei nesfârșite, care

apăr

ă aseră peste o jumătate

de te de milion de oameni în timpul

Imperiului, adăp

ă osteau acum mai puțin

de șaptezeci de mii.

Zone întregi care fuseseră populate erau acum ruine abandonate. Nu exista
nicio stradă, chiar și în zonele dens populate, unde să nu fie spărat

ă turi între clădiri

ă iri, ca din interior

ț în lipsă

din gura unei babe. Arhitectura era un amestec de cărămidă

ă izi

de culoare maronie, travertină brună,

ă piatră tufa neagră,

blocuri de granit gri, marmură roz sau verde, furate din alte timpuri. Și
obiceiurile oamenilor erau foarte proaste: mâncau în stradă, chiar și
doamnele bine îmbrăcate

ă ate, care

ieșeau din brut r

ă ii ronț i

ă nd chifle proaspete cu zah r

ă sau

mestecând buc i

ăț de turtă dulce fierbinte și alte specialit i ăț

din căru e

ț le vânz to

ă rilor sau de pe plitele din strad , ă

mâncând prânzul în public.

Locuitorii nu erau deloc mândri de orașul lor, dar nici nu 359

își doreau să îl îmbun t ă

e

ăț ască sau să îl îngrijeasc .

ă Lui

Michelangelo i s-a spus:

— Roma nu e un oraș, e o biseric .

ă Nu avem nicio putere

să o control m

ă sau să o schimbăm.

Când întrebă cum se explică faptul că oamenii r m ă ân

totuși acolo, i se răspunse:

— Pentru că aici se pot face bani.

Roma era orașul cu cea mai proastă reputa i

ț e din toată

Europa.

Contrastul cu Floren a

ț , care era omogen ,

ă compactă

între zidurile ei, imaculat ,

ă o republică adev r

ă at ,

ă care a

inspirat arta și arhitectura, crescând rapid f r ă ă s r

ă c

ă ie,

mândră de tradi i

ț ile ei, era pentru el evident și dureros.

Lucrul care îl durea cel mai mult erau pietrele clădirilor pe lângă care trecea în fiecare zi. În Floren a

ț nu putea rezista

să nu își treacă degetele peste *pietra serena*, frumos lucrată și finisat ,

ă care era materialul de bază al clădirilor.

Aici ofta dezamăgit de câte ori ochiul lui ager observa loviturile proaste de
dalt ,

ă suprafe e

ț le g ur

ă ite și p ta

ă te,

fa e

ț tate greșit. În Floren a

ț , aceste blocuri nu ar fi fost

folosite nici m c

ă ar pentru pavajul străzilor!

Se opri în fa a

ț unei construc i

ț i din Piazza del Pantheon,

cu schelele de fier și lemn legate cu fâșii de piele. Pietrarii care construiau
zidul unei case sp r

ă geau blocuri mari de

travertina, sfărâmând piatra pentru că nu știau să o despice. Luă un baros de jos, se întoarse spre maistru și-l întreb :

ă

— *Permette*[72?](#)

— Ce să- i

ț permit?

Cioc ni

ă ușor un cap t

ă al blocului, îi descoperi punctul de

stratificare, și cu o lovitură iute și hot r

ă atât despică blocul în

lungime. Cu dalta și ciocanul luate din mâna unui muncitor formă și fa e

ț tă blocuri din două straturi de piatr , ă

prelucrând suprafe e

ț le cu lovituri lungi și ritmice, până ce

piatra își schimbă culoarea la fel ca și forma și str l ă uci sub

72 Permiteți? (lb. italiană).

360

mâinile lui. Privi în sus și văzu că era înconjurat de fe e ț

ofensate. Unul dintre pietrari bomb ni

ă :

— Munca pietrei e pentru animale. Crezi că am fi aici dacă am avea ce mânca?

Michelangelo își ceru scuze pentru că îi deranjase. Merse în jos spre Via Pellicciaria și

țând că s-a comportat ca un

neghiob. Și totuși, pentru un pietrar florentin fa e ț tarea unui

bloc era modul lui de a se exprima pe sine. Era respectat de prieteni în func

ț e de îndemânarea lui în modelarea

pietrelor pentru a le scoate la iveală caracterul individual.

Lucratul pietrei era considerat meseria cea mai demnă de respect, o parte inseparabilă a credin e ț i elementare că

omul și piatra aveau afinit i

ăț naturale.

Când se întoarse la palat, g s

ă i o invita i

ț e de la Paolo

Rucellai. Acesta îl poftea să ia parte la o recep i ț e dată de

Piero del Medici, care se afla la Roma încercând să adune o armată, și de cardinalul Giovanni de Medici, care locuia într-o casă mic ,

ă aproape de Via Florida. Michelangelo se

sim e

ț a onorat de a fi invitat și bucuros să-și p r ă ăsească

propria cameră mohorât ,

ă spre a-i vedea din nou pe cei din

familia de Medici.

Sâmb t

ă ă diminea a

ț , la ora unsprezece, după ce termină

să se b r

ă bierească și își piept n

ă ă p r

ă ul, aranjându-l în bucle

pe frunte, auzi sunet de trompete și alergă afară să

privească spectacolul, entuziasmat să îl vadă pe acest papă

Borgia, de care Medicii se temeau și care fusese ales de Savonarola ca i

ț nta lui specială.

Precedat de cardinali, to i

ț îmbr c

ă a i

ț în robe roșii, și de o

cruce, urmat de prin i
ț cu mantii purpurii, Papa Alexandru al
IV-lea, n s
ă cut Rodrigo Borgia, în Spania, îmbr c
ă at din cap
până-n picioare în alb, cu straie b tute
ă
cu pietre pre i
ț oase,
cu robă alb ,
ă c l
ă are pe un cal alb, conducea o procesiune
prin Campo dei Fiori, în drum spre m n
ă
s
ă tirea franciscană
din Trastevere.

Alexandru al IV-lea, în vârstă de 64 de ani, p r ă ea un
b r
ă bat în plină forț ,

ă masiv, cu un nas coroiat, fa a

ț oacheșă

361

și obrajii carnosi. Chiar dacă la Roma se spunea că e un pref c

ă ut, avea multe calit i

ăț pe lângă „obraznicia

strălucită” care îl făcuse celebru.

Pe vremea când era cardinal, Rodrigo Borgia își câștigase reputa i

ț a de a fi adunat mai multe femei frumoase și sume uriașe de bani decât oricine altcineva înaintea lui. Încă din 1460, Papa Pius al II-lea îl condamnase pentru „galanterie necuviincioas ”

ă , un eufemism care se

referea la cei șase copii recunoscu i

ț de la mame diferite,

dintre care trei erau favori i

ț i lui: Juan, un ușuratic,

exhibi i

ț onist, care cheltuia în neștire averea imensă

acumulată de tat l

ă s u

ă de la clerul și baronii romani, Cezar,

chipeș, senzual, sadic și războinic, acuzat că umplea Tibrul cu cadavre, și frumoasa Lucrezia, acuzată de Roma pentru legăturile amoroase dintre număr

ă ul crescând al c s

ă to

ă riilor

ei oficiale.

Zidurile înalte din jurul Vaticanului erau p z ă ite de trei

mii de solda i

ț înarma i

ț , dar Roma își formase un sistem de

comunica i

ț i care transmitea vești despre ce se întâmpla între zidurile Cet i

ă ț i eterne pe toate cele șapte dealuri.

Dacă se întâmplau lucruri bune, acestea nu prea se aflau.

După ce trecu toată procesiunea cu multe baldachine, Michelangelo o luă pe Via Florida spre Ponte. Deoarece sosise prea devreme, Paolo Rucellai îl primi în camera lui de lucru, o înc p

ă ere cu lambriuri de lemn întunecat, plină de

manuscrite legate în piele, basoreliefuri de marmură, picturi în ulei pe lemn, un birou sculptat în stil florentin și scaune de piele. Fa a

ț frumoasă a lui Paolo Rucellai se

asem n

ă a cu aceea a lui Bernardo Rucellai, cu tr s ă tur

ă

i

regulate puternice, ochi mari expresivi și pielea de culoare deschis ,

ă tr s

ă tur

ă

i care, spre p r

ă erea de r u

ă a lui

Michelangelo, nu fuseseră moștenite și de el de la familia mamei sale.

— Noi, florentinii, suntem o colonie strâns unită aici, îi spuse Paolo. După cum știi deja, avem propriul guvern, trezorerie, legi... și metode de a le aplica. Altfel nu am 362

putea exista în această mocirl .

ă Dacă ai vreodată nevoie de

ajutor, vino la noi! Să nu apelezi niciodată la un roman.

Pentru ei, o afacere cinstită e cea în care sunt asigura i ț din

cinci p r

ă i

ț .

Întâlni în sufragerie restul coloniei florentine. Se înclină

în fa a

ț lui Piero, care era rece și formal, după cearta lor din Bologna. Cardinalul Giovanni, dispre ui

ț t de papă și dat

deoparte din toate afacerile bisericii, părea sincer fericit să-l întâlnească, chiar dacă Giulio era glacial.

Michelangelo află despre Contessina că n s

ă cuse un fiu,

Luigi, și că era din nou *incinta 73*. La întrebarea lui plină de curiozitate dacă Giuliano se afla și el în Roma, Giovanni îi r s

ă punse:

— Giuliano e la curtea Elisabettei Gonzaga și a lui Guidobaldo Montefeltro din Urbino. Își va completa acolo educa i

ț a.

Curtea din Urbino, sus, în Mun i

ț i Apenini, adunase cei

mai înv a

ăț i

ț din Italia. Giuliano urma să înflorească acolo.

Cei treizeci de florentini afla i

ț de față se așezară la

masă, mâncând *cannelloni*⁷⁴ umplu i ț cu vită tocată m r

ă unt

și ciuperci, vi e

ț l în lapte, fasole verde fragedă, bând vin Broglio și discutând anima i

ț . Nu s-au referit niciodată la

adversarul lor de moarte spunându-i „Papa” sau „Alexandru al IV-lea”, ci doar „Borgia”, str d

ă uindu-se să-și p s

ă treze

respectul pentru papalitate, dar exprimându-și astfel dispre ul

ț lor total pentru acest aventurier spaniol care pusese mâna pe Vatican printr-o serie de întâmplări de-a dreptul nenorocite, și care, dup C

ă avalcanti, conducea după

deviza „Toată averea creștin t

ă

i

ăț i apar i

ț ne papalit i

ăț i. Și o

vom avea!” Nici florentinii nu erau la rândul lor prea iubitori
de papă.

El știa că sunt adversarii săi, dar avea nevoie de banii
ai lor, de comerțul

lor și de taxele mari pe care le plătea

au pentru importarea produselor aduse în Roma, de stabilitatea lor. Spre
deosebire de nobilii romani, florentinii 73 Însărcinată (lb. italiană).

74 Macaroane groase (lb. italiană).

363

nu purtau raze

ă boi împotriva lui, ci doar se rugau fervent ca el să moară cât mai repede.
Din acest motiv, florentinii din Roma erau de partea lui Savonarola în lupta
acestuia împotriva papei și jena

de misiunea lui Piero.

Când ajunseră la vinul de Porto, oaspeții deveniră

nostalgici și vorbeau de Florența

de parcă ar fi fost la

câteva minute depărtare de Piazza della Signoria. Acesta era momentul pe
care îl aștepta Michelangelo.

— Se fac comenzi de artă la Roma?, întreabă el. Papii au chemat întotdeauna
pictori și sculptori.

— Borgia l-a chemat pe Pinturicchio din Perugia pentru a-i decora apartamentele din Vatican, spuse Cavalcanti, și alte câteva camere în Sant'Angelo. Pinturicchio a terminat lucrarea anul trecut și a părăsit

ă în Roma. Perugino a pictat

frescele din camera de zi a lui Borgia, precum și turnul din Palatul papal. Și Perugino a plecat.

— Dar marmur ?

ă

— Prietenul meu, Andrea Bregno, este cel mai respectat sculptor din Roma. El pare să aibă un monopol asupra sculpturilor funerare. Are un atelier mare cu o mulțime de

ucenici.

— Mi-ar plăcea

ă ea să îl cunosc.

— O să vezi că e un om priceput, un muncitor destoinic, care a decorat majoritatea bisericilor. O să îi spun că vrei să-l vizitezi.

Și Balducci împotriva

ă totuși

ă ea ura concetenele

ățnilor lui împotriva

Romei, dar era totuși un aspect al vieții romane care îl

încânta: cele șapte mii de femei ușoare, adunate din toate colțurile

ț ile lumii. Duminica urm to

ă are, după prânzul luat

împreună la Trattoria Toscana, Balducci îl invită pe Michelangelo la o
plimbare. El cunoștea pie e ț le romane,

fântânile, forurile, arcurile triumfale și templele nu pentru înc r

ă c tur

ă

a lor istoric ,

ă ci după na i

ț onalitatea femeilor care

își făceau veacul în aceste zone. Merșeră pe străzi ore întregi, privindu-le fe
e

ț le și judecându-le corpurile acoperite

de gamurre, în timp ce Balducci comenta constant virtu i ț le,

364

neajunsurile și calit i

ă ț le pl c

ă erilor pe care le oferea fiecare

dintre ele. Femeile romane, cu papagali sau maimu e ț pe

um r

ă , acoperite de bijuterii, parfumate și înso i ț te de

slujitoarele lor negre, le luau de sus pe fetele străine:

spanioloaice cu păr

ăul negru și ochii limpezi, fetele din Grecia, înalte, îmbrăcate

ăte în portul lor naiv

țional cu rochii albe

încheiate la mijloc cu o cataramă,

ă femeile din Egipt cu

pielea tuciurie, având haine ce le atârnau drept de la umeri, blonde cu ochii albaștri din nordul Europei, cu flori prinse în coșe

ț, femei din Turcia cu păr

ăul drept, privind de după

văluri, femei din Orient, cu ochii ca murele, înfășurate

ăurate în

metri de mătase

ăuri colorate...

— N-o iau niciodată pe aceeași de două ori, îi explică

Balducci. Îmi place varietatea, contrastul, diferitele forme, culori, personalități

ăț. Asta e partea cea mai interesantă

pentru mine, parcă

ășcălători în jurul lumii.

— Dar cum po i

ț să știi, Balducci, dacă nu cumva prima

pe lângă care ai trecut nu e și cea mai atractivă în acea zi?

— Prietenul meu inocent, vîn to

ă area conteaz !

ă De

aceea prelungesc căutarea, câteodată până noaptea târziu.

Partea exterioară e diferită: m r

ă imea, forma, manierele.

Actul în sine? E la fel, în mare parte la fel, e o rutină.

Vânătoarea e cea care contează.

Michelangelo era amuzat. Experiența lui cu Clarissa îl făcea să nu își dorească o simulare a dragostei cu o femeie străină, plătită, ci să o dorească doar pe Clarissa.

— Eu o s a

ă ștept pentru ceva mai bun decât rutina.

— Dragostea?

— Într-un fel.

— *Che rigorista!*⁷⁵ Sunt surprins că un artist este atât de cuminte.

— Îmi p s

ă trez lipsa de cumin e

ț n ie pentru sculptură.

Putea să stea f r

ă ă să sculpteze atât timp cât desena pentru

o anumită sculptur .

ă Dar s p

ă t m

ă ă nile treceau și nu primea

nicio vorbă din partea cardinalului Riario. Își d d ă ea seama

75 Ce scrupulos (lb. italiană).

365

că era un om ocupat, c c ă i se spunea că după pap ,

ă

cardinalul Riario era cel mai bogat om din Europa, cu un imperiu bancar și comercial comparabil cu cel al lui Lorenzo de Medici. Michelangelo nu îl văzuse niciodată să officieze o slujbă religioas ,

ă dar Leo îi spuse că sluja diminea a ț

devreme, în capela palatului.

În sfârșit, Leo aranja o întâlnire. Michelangelo îi duse o mapă cu schi e

ț . Cardinalul Riario se ar t

ă ă încântat să îl

vad ,

ă dar p r

ă ea pu i

ț n surprins că se afla încă în Roma. Era

în biroul s u,

ă înconjurat de catastife, de contabilii și scribii cu care Michelangelo mânca de câteva săptămâni, dar nu se împrietenise cu ei. Stăteau la mese înalte și nu își ridicau ochii din hâr o

ț agele lor. Când Michelangelo îl întrebă pe cardinal dacă ajunsese la o decizie asupra a ce voia sculptat, Riario îi răspunse:

— O să ne mai gândim la asta. Toate la timpul lor. Între timp, Roma e un loc minunat pentru un tân r

ă . Sunt pu i

ț ne

pl c

ă eri pe lume care nu pot fi g s

ă ite și aici. Și acum te rog

să ne scuzi.

Michelangelo coborî încet pe scara lată spre curtea neterminată, cu bărbia în piept. Îi părea că se află în aceeași pozi i

ț e în care fusese și cu Piero del Medici: odată

ce te aveau sub acoperișul lor, acești domni erau mul um ț

i i

ț ,

și nu mai trebuia făcut nimic.

În camera lui îl aștepta o figură trasă la față, cu o mantie neagră peste rasa alb ,

ă cu ochii înfunda i

ț , fl m

ă ând și de-a

dreptul istovit.

— Lionardo! Ce cau i

ț la Roma? Ce mai f c

ă ea familia

noastră când ai plecat?

— N-am văzut pe nimeni, îi spuse Lionardo rece. Am fost trimis într-o misiune de c tr

ă e Savonarola, în Arezzo și

Perugia. Și acum mă întorc la Viterbo, pentru a pune în ordine o m n

ă

s

ă tire de acolo.

— Când ai mâncat ultima oară?

— Crezi că ai putea să îmi dai un florin pentru a ajunge 366

la Viterbo?

Michelangelo se căută de bani în pungă și îi înmâna lui Lionardo o monedă de aur. Acesta o luă fără niciun cuvânt.

— Tu nu știi să spui mulțumesc?

—

Întrebă Michelangelo

enervat.

— Pentru niște bani pe care îi dai lui Dumnezeu? Îl ajută

în lucrarea lui. În schimb vei avea o șansă să fii mântuit.

Abia își revenise din șocul pe care-l provocase întâlnirea cu Lionardo, când primi o scrisoare de la tatăl său.

—

Adusă

de curierul poștal său

—

În anul din Florența

— Ludovico era

foarte neliniștit, deoarece

— și avea o datorie importantă din cauza

unei afaceri cu textile, iar acum negustorul amenința că o

să îl ducă în fața

tribunalului. Michelangelo întoarse foaia în

mâini de câteva ori, căutând printre veștile despre mama vitregă, frații

și, mîtuș

ă

și unchiul, un indiciu despre cât de

mult cerea negustorul, sau cum reușise să intre Lodovico în această belea. Dar nu era niciun indiciu, doar rugăminte:

„Trimite-mi niște bani”.

Fuseseră nerăbdători

ădători

ărsă înceapă munca pentru că simțea

țușă

nevoia de a lucra. Acum sosise timpul să își evalueze situația

financiară. Încă nu știa cu cât urma să fie plătit de

cardinalul Riario pentru sculptură.

ă

— Dar cum ar putea să ia Excelența Sa această

hotărâre

ătre, îi răs

ă punse Leo t i

ă os, când nu știe nici ce o să

sculptezi, nici cât de bună o să fie statuia?

Primise materiale de desen și modele și nu îl costa nimic să locuiască la
palat. Totuși florinii pe care îi p s ă trase de la

comanda fra i

ț lor Popolano pentru Sfântul Ioan se duseser .

ă

Mânca de câteva ori pe s p

ă t m

ă ână cu Balducci la birtul

florentin și trebuia să își cumpere din când în când câte o c m

ă așă sau o pereche de ciorapi noi pentru vizitele lui în casele florentine, cât
și o haină mai groasă pentru iarna ce se apropia. Cei treizeci de florini cu
care venise la Roma pentru a-și r s

ă cump r

ă a „Bambino” i se topeau din pung .

ă

Se p r

ă ea că nu va primi nicio plată în bani de la cardinal până la terminarea
sculpturii. Și asta urma să se întâmple 367

dup m

ă

ai multe luni.

Își numără florinii.

Avea dou z

ă eci și șase. Luă treisprezece dintre ei și îi duse la banca lui Jacopo Galli, rugându-l pe Balducci să

trimită o scrisoare de credit omului din Floren a ț al

bancherului. Se întoarse apoi la atelier și se str d ă ui cu tot

dinadinsul să-și închipuie o temă care să-l oblige pe cardinal să o comande. Neștiind dacă acestuia i-ar plăcea una religioasă sau una antic ,

ă se gândi la câte una din

fiecare.

Îi luă o lună ca să preg te

ă ască, din ceară brut ,

ă un

Apollo, inspirat din torsul minunat aflat în gr d ă ina

cardinalului Rovere, și o „Pietà”, care era o proiect e a

sculpturii lui mai vechi „Madona cu pruncul”, înf i ăț șată

acum la sfârșitul calvarului, și nu la început.

Îi scrisese un bilet cardinalului, spunându-i că are două

modele pregătite

ă te din care Excelența

ț Sa ar putea alege. Nu

primi niciun răspuns

ă puse. Îi scrisese din nou, de data aceasta cerând o întâlnire. Iar nu primi
niciun răspuns. Merse la

casa lui Leo și întrerupse cina acestuia cu o femeie frumoasă, d

ă

ar fi dat afară fără nicio jenă.

Leo veni pe la el în dimineața

ț următor

ă are, politicos ca de

obicei, și promise să vorbească

ă cu Riario.

Trecură zile la rând, apoi săptămâni, timp în care Michelangelo stătea,
privind blocul de marmură, nerăbdător să

să se apuce de lucru.

— Dar care e motivul?, îl repezi el pe Leo. E nevoie doar de un minut ca să
aleagă între cele două teme.

— Cardinalii nu sunt obligați

ț să dea socoteală,

ă îi

r s

ă punse Leo. Ai r b

ă dare.

— Zilele vie i

ț i mele se scurg, morm i

ă Michelangelo, și eu

nu reușesc s s

ă culptez decât o statuie a răbdării.

4

Nu putu să ob i

ț nă nicio întâlnire cu cardinalul. Leo îi 368

spuse ca Riario era îngrijorat din cauza unor cor b ă ii care ar

fi trebuit să sosească de mult din Orient și pe moment „nu avea stomac pentru artă”. Tot ce putea să facă, după Leo, era să se roage ca navele cardinalului să apară sus pe Tibru...

Pur și simplu din nevoia de a sculpta, Michelangelo îl vizită pe Andrea Bregno. Bregno, originar din Como, din nordul Italiei, era un b r

ă bat de șaptezeci și cinci de ani, plin

de viaț .

ă St te

ă a în mijlocul unui grajd apar i

ț nând unui fost

palat antic, pe care îl transformase în cel mai activ atelier de sculptură din Roma, desfăcând două stănoage la fiecare trei staule, adăugând mese de lucru și așezând ucenici din nordul Italiei în fiecare dintre boxele improvizate.

Înainte de a merge la atelier, Michelangelo se opri să

vadă altarele și sarcofagele lui Bregno din Santa Maria del Popolo și Santa Maria sopra Minerva. Bregno era fecund, avea gust, era dibace în stilul clasic, și priceput la sculptarea unor reliefuri decorative bune. Dar nu avea mai multă imagina i

ț e decât o pisic .

ă Nu putea să creeze iluzia

perspectivei în sculptur ,

ă dimensiunea adâncimii. Putea

face tot ce își propunea cu dalta și ciocanul, dar nu putea lucra niciodată ceva ce nu văzuse deja sculptat.

Când avea nevoie de teme noi, el căuta vechi morminte romane și copia modelele.

Bregno îl primi prietenos când Michelangelo îi spuse că

era din Settignano. Vorba și felul de-a fi ale b tr ă ânului erau

sacadate și singura dovadă a vârstei erau nenum r ă atele

riduri de pe fa a

ț lui ca pergamentul.

— Primul cavou f c

ă ut pentru familia Riario l-am lucrat

împreună cu Mino da Fiesole. Era un sculptor excelent, făcea cei mai fermecători heruvimi. Din moment ce vii de acolo din zon ,

ă ești la fel de bun?

— Poate.

— Am întotdeauna nevoie de ajutoare. După cum vezi, tocmai am terminat acest tabernacol pentru Santa Maria della Quercia, în Viterbo. Acum lucr m

ă la acest monument

369

comandat de Savelli pentru Santa Maria din Aracoeli. Mi-am făcut ucenicia la un argintar, așa că nu suntem niciodată

gr b

ă i i

ț și nu întârziem niciodată pentru că știm în câteva minute cât de mult timp ne va lua ca să sculptăm fiecare panou cu fructe sau frunze. Îmi conduc bottega precum atelierul unui argintar.

— Dar ce se întâmplă dacă face i

ț ceva nou, Messer

Bregno, o idee care nu a mai fost sculptată înainte?

Bregno se opri și începu să își legene mâna stângă în faț ș

ă i-n spate înaintea lui.

— Sculptura nu este o artă a invent r

ă ii, ea este una a

reproducerii. Dacă aş încerca să creez modele noi, atelierul acesta ar deveni un haos. Aici sculpt m

ă doar ce au f c

ă ut şi

al i

ţ i înaintea noastră .

ă

— Şi face i

ţ asta foarte bine, spuse Michelangelo privind

spre numeroasele proiecte la care se lucra.

— O facem superb! În jum ta

ă te de secol nu mi s-a

respins nicio pies .

ă La începuturile mele în meseria asta am

în v a

ăţ t să accept regula că „Ceea ce este trebuie să

continue să fie”. Această vorbă în e

ț leapt ,

ă Buonarroti, mi-a

adus o avere. Dacă vrei să ai succes în Roma, atunci trebuie să le dai clien i

ț lor numai subiecte cu care sunt

obișnui i

ț .

— Dar ce s-ar întâmpla dacă un sculptor și-ar spune

„Ceea ce este trebuie schimbat”?

— Schimbat? De dragul schimb r

ă ii?

— Nu, ci pentru că sculptorul simte că fiecare piesă

nouă pe care o lucrează trebuie să spargă conven i ț ile

existente, realizând ceva nou și diferit.

Bregno își mișcă f l

ă cile ca și cum ar fi ros ceva,

încercând parcă să spargă cu din i

ț i această idee. După un

moment, scupă în rumegușul de la picioarele lui și puse o mână paternă în jurul umerilor lui Michelangelo.

— Vorbește tinere e

ț a din tine, b i

ă ete. După câteva luni

sub tutela mea vei uita aceste idei prostești. Aș fi dispus să

te iau ucenic doi ani: cinci ducati în primul, zece în al 370

doilea.

— Messer Bregno, eu mi-am îndeplinit deja ucenicia de trei ani cu maestrul Bertoldo, la gr d ă ina de sculptură a

familiei de Medici, din Floren a

ț ...

— Bertoldo, care a lucrat cu Donatello?

— Același.

— Rău. Bertoldo a stricat sculptura pentru voi, florentinii. Totuși, avem câ i

ț va îngeri de sculptat pe

morminte...

Ploile b tute

ă

de vânturi ale lunii noiembrie aduseră cu

ele plecarea lui Piero de' Medici cu armata lui pentru a-și recuceri Floren a

ț și sosirea lui Buonarroto.

Ploaia îl f c

ă u pe Michelangelo să se retragă în dormitorul

său, unde desena la lumina l m

ă pii într-o după-amiază

cenușie, când ap r

ă u fratele s u,

ă ud până la piele, dar cu un

zâmbet fericit ce-i lumina tr s

ă tur

ă

ile întunecate. Îl îmbr i

ăț șa

pe Michelangelo.

— Mi-am terminat ucenicia și nu am putut să rămân la Floren a

ț fără tine. Am venit să caut de muncă în Breasla Lânarilor de aici.

Michelangelo se sim i

ț de-a dreptul mișcat de dragostea

lui Buonarroto.

— Vino, ia niște haine uscate! Când stă ploaia, o să te duc la Hantil Ursului.

— Nu pot să r m

ă ân aici?, întrebă Buonarroto gânditor.

Michelangelo privi spre patul lui îngust și spre singurul scaun din cameră.

— Și eu sunt doar... musafir. Hanul Ursului e confortabil.

Acum spune-mi mai repede despre tata și despre negustorul de textile.

— Deocamdată s-a liniștit, mul um

ț

ită celor treisprezece

florini trimiși de tine. Dar Consiglio pretinde că tata îi datorează mult mai mul i

ț bani. Tata a comandat textilele,

asta așa e, dar nimeni n-a reușit să afle ce avea de gând cu ele, nici măcar Lucrezia.

371

În timp ce Buonarroto își puse c m ă așa uscată a lui

Michelangelo, pantaloni și ciorapi c l

ă duroși de lână ,

ă îi

povesti ce s-a întâmplat în ultimele cinci luni: unchiul Francesco se îmboln v

ă ise, Lucrezia z c

ă u și ea la pat,

aparent din cauza unui avort. F r

ă ă niciun alt venit decât

chiria fermei din Settignano, Lodovico nu-și putea achita datoriile. Își făcea griji despre situația lor financiară zi și

noapte. Giovansimone îi refuzase cererea de a contribui la cheltuielile familiei.

Buonarrotto închirie un pat la Hanul Ursului. Frații i luă

prânzul împreună la trattoria. După o săptămână

ă t m

ă ă ă era clar că

Buonarrotto nu putea găsi

ă i de lucru în Roma. Florentinii nu

aveau o breaslă a lănarilor, iar românii nu voiau să

angajeze un florentin.

— Cred că trebuie să te întorci acasă, ă îi spuse

Michelangelo cu multă pr

ă ere de rău.

ă Dacă tot i

ți cei patru fii

mai mari ai lui sunt plecați

ți și nu îl ajută cu nimic, cum o să

se descurce oare tata?

Buonarroti pleacă pe o ploaie torențială.

Și

Și Piero de'

Medici se întoarse la Roma la fel de plouat. Ultimele rămășițe

de

și

ăi erau

armatei lui erau împreună

ăi, el rămăsese fără

bani, pentru

ăși

ăi chiar și de Orsini. Avea o listă cu familiile din Florența

ă, pe care avea de gând să le distrugă de îndată ce își recăpăta puterea.

Alfonsina se instalase împreună cu copiii într-una dintre casele familiei sale.

Piero scandaliza Roma cu sumele uriașe pierdute la jocurile de noroc și cu certurile publice cu fratele său, Giovanni. El petrecea dimineața

ă la Palatul San Severino, apoi își pierde ziua, până la lăsarea
întinerului, la curtezana lui favorită.

Noaptea ieșea pe străzi și participa la toate nebuniile oferite de oraș,
târându-se la venirea dimineții și înapoi, la

palatul Alfonsinei. Din punctul de vedere al coloniei florentine, la fel de rele
erau aroganța

și tirania lui. Piero

anunța

se că va conduce Florența

de unul singur, fără

ajutor

ajutorul vreunui consiliu, pentru că „prefera să conducă

prost după capul lui decât bine cu ajutorul altora”.

372

Michelangelo fu surprins de invitația primită din partea

lui Piero de a participa la cina de Crăciun oferită de

cardinalul Giovanni. Petrecerea urma să fie una luxoasă.

În

Casa lui Giovanni era plină de obiecte frumoase pe care le adusese din Florența

cu ocazia primei lui călătorii: picturi,

bronzuri, tapiserii și tacâmuri de argint, toate amanetate cu o dobândă de 20 la sută pentru a acoperi datoriile lui Piero.

Bancherii florentini comentau că „fiecare florin cheltuit de Medici îi costă opt lire”. Michelangelo fu șocat să vadă

urmele lăsate de viața

destrăbălată a lui Piero: pleoapa

stângă era aproape închisă și avea pete albe acolo unde îi c z

ă useră smocuri de p r

ă . Fa a

ț ce fusese odată frumoasă

era acum umflată și plină de vinișoare roșii.

— Buonarroti!, strigă Piero. În Bologna am crezut că nu ești loial familiei de Medici. Dar am aflat de la sora mea Contessina că ai salvat multe pietre pre i

ț oase și opere de

artă din palat.

— Am fost destul de norocos să am această ocazie, Excelență.

Piero își ridică mâna dreaptă poruncitor. Vocea lui era destul de puternică pentru ca toată lumea de la masă să-l aud .

ă

— În schimb pentru loialitatea ta, Buonarroti, te angajez să îmi faci o statuie de marmură.

— Asta m-ar face foarte fericit, Excelență, răspunse Michelangelo timid.

— O statuie mare, continuă Piero vag.

— Mai bine fă una mic ,

ă interveni Giovanni, cu fa a

ț lui

plină luminată de un zâmbet șiret. Fratele meu se mută
adesea și nu ar putea să poarte un Hercule în mărăime
naturală subra, c
țu el.

Piero ignoră cuvintele fratelui său.

— O să trimit după tine în scurtă vreme. O să îți dau
atunci ordinele mele.

— Bine, Excelență! Aștept să mă chemeți
ț!

Întorcându-se spre casă de la această petrecere, 373

Michelangelo îl ză

ăi pentru prima dată pe Torrigiani. Era cu

un grup de romani tineri, îmbră

ăa i

ț în haine scumpe din p

ă

de c m

ăil ,

ă brodate cu fir de aur, și râdea cu gura până la urechi, în timp ce mergea pe
stradă, cu bra

ț le pe umerii

înso i

ț torilor s i

ă , cu to i

ț i be i

ț și binedispuși, hohotind la

glumele deocheate spuse de Torrigiani.

Michelangelo sim i

ț că i se face rău. Se întrebă dacă ceea

ce sim e

ț a era team .

ă Și totuși știa că e ceva mai mult, ceva

asem n

ă

to

ă r experien e

ț i lui la pr d

ă area Palatului Medici, la

decăderea lui Piero, un presentiment al distrugerii oarbe care putea fi sim i

ț tă în aer, preg ti

ă tă să se dezl n

ă ui

ț e și să

nimiceasc .

ă

Cor b

ă iile cardinalului Riario ajunseră în sfârșit în portul din Ripetta. Leo reuși
să ob i

ț nă pentru Michelangelo o

invita i

ț e la petrecerea de Anul Nou.

— O să fac rost de două cutii negre îmbr c

ă ate în catifea,

îi explic ,

ă din cele pe care bijutierii le folosesc pentru a expune coroane sau tiare. O
să punem în ele cele două

machete ale tale. Când cardinalul e înconjurat de oaspe i ț , îi

place să impresioneze. O să- i

ț fac un semn.

Așa și făcu. Cardinalul Riario era înconjurat de prin i ț ai

bisericii, de Pap ,

ă de fiii săi Juan și Cezar, Lucrezia împreună cu so ul
ț ei, cardinali, episcopi, familii nobile din
Roma, de femei în rochii de mătase și catifea, cu bijuterii scumpe.

Leo se întoarse spre Riario și îi spuse:

— Buonarroti a f c

ă ut niște modele de sculptură din care

să pute i

ț alege, Excelență.

Michelangelo așeză cutiile pe masă, le desfăcu arcurile și lăsă laturile să
cadă. Luă câte unul din modele în palme și le întinse cardinalului, ca acesta
să le poată studia. B r ă ba i

ț i

murmurără de admira i

ț e, iar femeile bătură discret din

palmele lor înmănușate.

— Excelent! Excelent!, strigă cardinalul, privind modelele. Lucrează în
continuare, b i

ă ete, și în curând o să

avem ce ne-am dorit.

374

Michelangelo întrebă răgușit:

— Atunci, Excelen a

ț Voastr ,

ă nu doriți ca eu să sculptez

în marmură niciunul dintre aceste modele?

Cardinalul se întoarse spre Leo.

— Adu- i

ț prietenul la mine imediat ce are modele noi.

Sunt sigur c v

ă or fi minunate.

Ieșind din încăpere, Michelangelo explodă:

— Ce fel de om e acesta? El este cel care mi-a cerut să îi sculptez ceva, cel care a cumpărat marmura pentru mine...

Trebuie să tr i

ă esc și eu. Aș putea să mai stau aici luni, poate chiar ani, și tot să nu am
voie să mă ating de blocul acela.

Leo era deznădăjduit.

— Am crezut că i-ar pl c

ă ea să-și flateze oaspe i

ț i

l s

ăându-i pe ei să aleagă...

— Ce metodă bună de a hotărî ce urmează să fie sculptat dintr-un bloc de doi metri și jum ta

ă te de marmură

de Carrara!

— Dar, oricum, e mai bine decât nicio decizie! Îmi pare r u,

ă

morm i

ă Leo.

Michelangelo se calmă.

— Iartă-mi amărăciunea! Ți-am stricat ziua! Întoarce-te la recep i

ț e!

Porni singur pe str z

ă ile aglomerate, pline de familii cu

copii, care ieșiră să s r

ă b to

ă reasc .

ă De pe dealul Pincio

străluceau luminile artificiiilor.

Soggi avuse dreptate! Sculptura era ultima de pe lista fiecăruia. Urma să meargă de colo-colo, ca un cerșetor, strigând: „Cine vrea un «Apollo»? O «Pietà»? ”

— Timp, morm i

ă el pentru sine. To i

ț vor să le dau timp.

Dar timpul e la fel de gol ca și spațiul, dacă nu îl pot umple cu statui.

Intră într-o pasă proast ,

ă nu mai avea chef să vadă pe

nimeni. Balducci g s

ă ise o florentină cu p r

ă ul de aur care

să-l ajute să-i treacă sup r

ă area. Michelangelo zâmbi pentru

prima dată de când părăsise recep i

ț a cardinalului Riario.

375

— A, Balducci, dacă via a

ț ar fi într-adevăr atât de simplă

pe cât o vezi tu...

Au dat la Trattoria Toscana de Giuliano da Sangallo, arhitectul florentin, prietenul lui Lorenzo, și primul om care îl instruisese pe Michelangelo în arta arhitecturii. Musta a ț lui

aurie și bogată era la fel de semeaț ,

ă dar Sangallo p r

ă ea

trist și singur. Fusese nevoit să își lase so i ț a și fiul în

Floren a

ț , în timp ce el locuia în camere închiriate în Roma, așteptând niște comenzi mai bune decât actuala lui slujb , ă

construirea unui tavan de lemn pentru Santa Maria Maggiore, acoperindu-l cu primul aur adus de Cristofor Columb din America. Sangallo îi invită pe cei doi să i se alăture și îl întrebă pe Michelangelo cum îi merge la Roma ascultând cu aten i

ț e în timp ce tânărul își vărsa năduful.

— Ai ajuns la cardinalul la care n-ar fi trebuit să ajungi, spuse Sangallo. Cardinalul Rovere a fost cel care a venit la Floren a

ț pentru a le cere lui Ghirlandaio, Botticelli și Rosselli să picteze frescele pentru capela unchiului s u, ă Sixtus al

IV-lea. El a fost cel care l-a convins pe Sixtus să înfiin e ț ze

prima bibliotecă publică din Roma și să facă un muzeu al bronzurilor pe Dealul Capitoliului. O să i te prezint cardinalului Rovere când se va întoarce la Roma.

Îmbărb ta

ă t, Michelangelo întrebă:

— Când se va întoarce?

— Acum e la Paris. S-a sup r

ă at după alegerea lui Borgia

și e plecat deja de câ i

ț va ani. Dar, după toate semnele, el

va fi urm to

ă rul pap .

ă Măine î i

ț voi ar ta

ă Roma care îmi

place mie. Nu harababura asta puturoasă de azi, ci grandoarea roman ,

ă construită atunci când aici locuiau cei

mai mari arhitecți ai lumii. Roma pe care o voi recrea piatră

cu piatră imediat ce cardinalul Rovere va deveni papă. Până

măine-seară vei uita că ai vrut să sculptezi și te vei dedica arhitecturii.

Michelangelo avea nevoie de această diversiune.

Sangallo vru să înceapă cu Panteonul, pentru că de pe acoperișul acestei
minunate cl d

ă iri romane redescoperise

376

Brunelleschi secretele uitate de o mie cinci sute de ani ale arhitecturii.
Urcându-se pe cl d

ă ire, Brunelleschi v z

ă use că

nu era un singur dom, ci dou ,

ă suprapuse și împletite unul

cu cel l

ă alt. Cu această descoperire a geniului roman din anul 27 d. Chr.,
Brunelleschi reuși să se întoarcă la Floren a ț

și să aplice ideea la construc i

ț a cupolei catedralei, care

r m

ă

s

ă ese deschisă mai mult de o sută de ani.

Sangallo îi dădu lui Michelangelo un bloc de hârtie de desen pentru
arhitectură și-i spuse:

— Acum o să recre m

ă Panteonul, așa cum era el pentru

romanii din vremea lui Augustus.

Schi a

ț ră mai întâi în untr

ă

u, restabilind interiorul placat

cu marmur ,

ă cu deschiderea spre cer din centrul Domului.

Apoi se mutară afară și desenară cele șaisprezece coloane de granit roșu și gri care sus i

ț neau porticul, ușile uriașe de

bronz, Domul acoperit cu pl c

ă i de bronz, cu imensa cl d

ă ire

rotundă din c r

ă m

ă id ,

ă așa cum fusese ea descrisă de

istorici.

Apoi, cu tomurile de hârtie subra ,

ț se îndreptară spre Via

deile Botteghe Oscure și urcară dealul Capitoliului. Aici, cu vedere spre marele for roman, se aflau chiar în inima vechii capitale romane. Acum nu era decât un morman de moloz cu petice de p m

ă ânt, pe care p ș

ă teau capre și porci, și

totuși pe cele două vârfuri se aflaseră templul lui Jupiter și al Iunonei Moneta, din secolul al VI-lea î. Chr.

În timp ce Sangallo vorbea despre acoperișul templului lui Jupiter, din bronz placat cu aur, după descrierea lui Dionysiu din Halicarnas, apoi despre cele trei rânduri de coloane ale fa

ței, un rând de fiecare parte, despre interiorul alc tui

ă

t din trei altare paralele pentru Jupiter, Iunona și Minerva, construc

țea a început să prindă contur pe

planșeta lor. Cel de-al patrulea templu al lui Domi i țan

fusesse descris de Plutarh: coloane zvelte din marmură

pentelică, ziduri din piatră rustică brută, cu statui

amplasate în portic, unde împ r

ă a i

ț i și magistra i

ț i aduceau

jertfe zeilor. Desenară toate acestea.

377

Coborâră pe coasta dealului spre forumul roman și își petrecură acolo restul orelor, desenând clădirile așa cum

fuseseră ele în perioada lor de glorie: templele lui Saturn și Vespasian, casa senatului lui Iulius Cezar, construită din c r

ă m

ă idă galbenă foarte modestă, mări ul

ț templu cu

coloane al lui Castor, cu capitellurile corintiene bogate, apoi arcul lui Titus de la Colosseum... mâna lui Michelangelo zbura mai repede ca oricând, încercând să i țină pasul cu

Sangallo, care vorbea ca un torent ce nu mai putea fi oprit.

Se l s

ă

ă noaptea. Michelangelo era extenuat, iar Sangallo triumf to

ă r.

— Acum ai descoperit cât de glorioasă a fost Roma.

Lucrează la asta în fiecare zi. Du-te pe dealul Palatin și reconstruiește b i

ă le lui Severus, palatul lui Flavian. Mergi la

Circus Maximus, la Bazilica lui Constantin, la casa aurită a lui Nero de la poalele Esquilinului. Romanii au fost cei mai mari arhitec i

ț cunoscui

ț vreodată.

Michelangelo privi fa a

ț expresivă, frumoasă a lui

Sangallo, cu ochii str l

ă ucind de entuziasm.

„Sangallo are arhitectura romană care să-i umple zilele, Balducci – fetele.
Iar mie mi-ar prinde bine o comandă de sculptur ”

ă , își spuse în gând.

5

În sinea lui, Michelangelo începuse să nu mai creadă că

va ob i

ț ne vreodată acordul cardinalului Riario pentru începerea lucrului.
Disperat, îl c ut

ă ă pe Piero la Palatul

Orsini. Voia să îi propună o piesă mic ,

ă atractiv ,

ă pentru

a-și m r

ă i șansele de a-i fi primită oferta. Piero era în mijlocul unei discu i

ț i cu servitorii, din cauza felului în care i

se pregătise prânzul. Alfonsina era așezată vizavi de el în capătul mesei
uriașe de stejar. Îl recunoscuse, privindu-l cu ochii ei obosi i

ț .

— Excelență, am acum timp să fac o sculptură frumoasă

pentru dumneavoastr , d

ă

ac î

ă mi ve i

ț porunci s î

ă ncep.

378

Piero era treaz doar pe jumătate.

— Nu vă mai aminti i

ț ? La petrecerea de Cr c

ă iun mi-a i

ț

poruncit...

— Ce anume?

— Am un model pentru un Cupidon, dacă asta v-ar face pl c

ă ere.

— Un Cupidon? Ei bine, de ce nu?

— Nu am nevoie decât de aprobarea dumneavoastră.

Piero începu din nou să strige. Michelangelo își dădu seama că întrevederea se încheiase. Dar primise acordul de a începe lucrarea. Merse pe malul râului la depozitul de piatră din portul de pe Tibru, v z

ă u un bloc mic, pl ti

ă pentru

el cinci florini din rezerva lui care se tot împu i ț na, apoi își

târâi picioarele în urma unui b i

ă at care îi ducea blocul

acas .

ă

Îl luă două zile să își dea seama că marmura nu era bun .

ă Se purtase prostește, intrând într-un depozit și cump r

ă ând primul bloc care i se p r

ă use bun. În Floren a

ț

n-ar fi f c

ă ut niciodată așa ceva. Dar aici în Roma se purtase precum un încep to

ă r. Cei cinci florini fuseseră arunca i

ț în

vânt.

A doua zi în zori, Michelangelo era în curtea lui Guffatti, cel de la care cardinalul Riario cump r

ă ase coloana de doi

metri și jumătate. Acum încercă blocurile și g s ă i, în final, o

marmură albă care p r

ă ea transparentă în razele firave ale

soarelui, și nu ar t

ă a niciun semn de bule de aer sau fisuri

când o băgă sub apă. De data aceasta își investi bine cei cinci florini. Dar în pungă nu-i mai rămaseră decât trei.

Desenă o dimineață întreagă în cartierul muncitoresc din Trastevere copii care se jucau în strad ,

ă sau stăteau întinși

pe paie în fa a

ț fier r

ă iilor. În câteva zile începuse deja să

lucreze blocul cu ciocanul și dalta. Balducci îl întrebă:

— N-ar fi mai bine să ai mai întâi un acord scris din partea lui Piero? El își varsă to i

ț banii în mercenari pentru a

pleca într-un nou atac al Floren e

ț i.

Piero nu voia să audă de niciun contract.

— Dragul meu Buonarroti, o să plec din Roma înainte ca tu să termini acest „Cupidon”. După toate probabilitățile, n-o să mă mai întorc niciodată...

— Îmi spune i

ț prin asta, Excelență, că v-a i

ț r z

ă gândit?

— Un Medici nu se r z

ă gândește niciodat ,

ă îi spuse Piero

rece. Acum însă sunt ocupat. Amână chestiunea asta pentru un an...

Afar , î

ă n Pia a

ț Sant’Apollinare, Michelangelo strigă:

— Așa-mi trebuie!

Spuse asta cu voce tare, plină de am r

ă c

ă iune, cu fa a

ț

schimonosită de dezgust. Doar ner b

ă darea lui de a lucra la

o statuie pentru cineva îl făcuse să ia în serios vorbele lui Piero.

Sculpta oricum „Cupidonul”, pentru bucuria de a lucra marmura albă și de a-i respira praful.

Trecură două luni enervante până reuși să ob i

ț nă o nouă

întâlnire cu cardinalul Riario.

— Ce ai preg ti

ă t pentru mine azi?, îl întreabă acesta bine-dispus. Ceva viguros și p g

ă ân, care să se armonizeze

cu antichit i

ăț le acelea frumoase din gr d

ă ina cardinalului

Rovere?

— Da, Excelență, min i

ț Michelangelo la rezeală.

Stătea așezat pe patul îngust din camera sa, transpirând de parcă ar fi avut febr ,

ă c ută

ă

nd cu mintea cel mai vesel și

hedonist zeu grec. Într-o seară în cartierul florentin, Altoviti îl întreb :

ă

— Te-ai gândit vreodată să faci un Bacchus?

— Nu, nu prea beau vin.

— Bacchus e de asemenea și Dionysos, zeul naturii, simbolizând fertilitatea. El este zeul care a adus omului daruri ciudate și minunate, f c

ăându-l capabil să își uite

nenorocirile, munca ruin to

ă are, tragedia de zi cu zi a vie i

ț i.

Dacă oamenii se pot bucura de pl c

ă eri, pot râde, pot cânta,

pot fi fericiți, atunci îi dator m

ă asta lui Bacchus.

Michelangelo își aminti de un tânăr pe care îl văzuse la b i

ă , proporționat ca un atlet, cu picioare și talie zvelte, 380

piept și bra e

ț musculoase, agil ca o panteră.

Dar din nou nu se alese cu nimic. Munca îi fu singura r s

ă plat :

ă în Vinerea Mare în Roma izbucni violen a ț , cu

sângele curgând gârlă pe străz

ăile pavate. Pornise de la o

străz

ămeriță a

ț

țtă de mercenarii spanioli ai papei, care erau

urâ

țcu atâta sete de romani, încât îi atacară cu pietre și bâte pe solda

țî înarma

ț.

Apoi aten

ța se mută asupra so

țui Lucreziei Borgia, un

Sforza, care fugi din Roma anun

țnd că familia Borgia voia

să îl omoare, pentru că g

ăiseră un soț spaniol pentru

Lucrezia. După asta, Piero de' Medici plecă să atace Floren

țîn fruntea unei armate de treisprezece mii de mercenari. Apoi o revoltă izbucni în cartierul florentin, când papa îl excomunică pe Savonarola. Totul

se încheie sumbru, cu uciderea lui Juan Borgia. Pescarii care își aruncau plasele în Tibru g s

ă iră corpul lui Juan și îl aduseră la mal, încă

îmbr c

ă at cu haina și mantia de catifea, cu cizme cu pinteni, cu nouă tăieturi de cu i

ț t și mâinile legate. Romanii nu

făcură nimic pentru a-și ascunde bucuria.

În Roma se instala o domnie a terorii.

Vaticanul și orașul erau paralizate. Poliția papală intră cu for a

ț în fiecare casă pe care Juan o vizitase vreodată, torturând servitorii în c uta
ă

rea unor indicii, scotocind casele

florentinilor pentru a dovedi o conspira i ț e, acuzându-l pe

so ul

ț respins al Lucreziei de crim ,

ă controlând apoi fiecare

familie nobilă romană care se opusese vreodată

papalit i

ăț i... până se r s

ă pândi vestea că papa, împreună cu

restul Romei, era convins că Cezar își ucise fratele mai mare pentru a-l înlatur

ă

a din drumul său.

ă

Cardinalul Riario intră în doliu împreună cu papa.

Palatul era închis pentru orice, în afară de cele mai importante afaceri. Sculptura era departe de a fi o afacere importantă.

ă Era un lux abandonat imediat, în momentul în care ceva mergea prost.

— Cardinalul n-o să mai vorbească despre sculptură pentru mult timp, îi spuse Leo Baglioni. Te-aș sfătui să îi

ș

381

cau i

ș un alt patron.

— În Roma? N-o să regis

ă esc oare atitudinea cardinalului

și în restul orașului?

— Din păcate, da. Dar e mai bine oare la Florența sub

Savonarola?

— Nu, dar acolo sunt acas .

ă N-ai putea să aranjezi o

ultimă întâlnire, ca să fiu plătit?

— Plătit? Dar nu ai făcut nicio sculptură.

— Am lucrat. Am f c

ă ut desene, modele. Dar voi nu m-a i

ț

l s

ă at să încep să sculptez. Cardinalul e un om bogat, iar eu am ajuns la ultimii mei bani.

Toată noaptea se zvârcoli în pat. A doua zi, când Balducci insistă să îl înso e

ț ască la o vân to

ă are de ra e

ț în

mlaștini, Michelangelo îl refuză acru.

— Aerul î i

ț va prinde bine, îi replică Balducci. O să te învioreze. Eu îmi petrec fiecare oră liberă antrenându-mă și vânând, pentru a-mi p s

ă tra b r

ă b i

ăţ a.

Michelangelo ştia la ce se referea Balducci prin b r ă b i

ăţ e.

Îl r s

ă punse sarcastic:

— Adic ,

ă să aduni puteri ca s l

ă e risipeşti pe femei.

— Desigur, strigă Balducci. Fiecare bărbat îşi risipeşte cumva puterile.

Necazurile veneau toate odată, aşa cum se coceau şi roşiile. Lionardo ap r

ă u din nou, cu rasa ruptă şi cu fa a ţ

însângerată. Din povestea lui incoerentă, Michelangelo reuşi să îşi dea seama că la Viterbo c l

ă ug r

ă ii s-au întors

împotriva lui, b tâ

ă ndu-l şi dându-l afară din mănăstire pentru că îl sus i

ţ nuse pe Savonarola, după ce acesta fusese

excomunicat.

— Vreau să mă întorc acasă la San Marco, spuse el r g

ă ușit, trecându-și limba peste buzele cr p

ă ate. Dă-mi bani

pentru c l

ă to

ă rie.

Michelangelo își luă ultimele monede din pungă de piele.

— Și eu mă simt sfârșit. Și eu sper să merg acas .

ă Mai

r m

ă ai cu mine câteva zile, până o să te simți mai bine.

— Mul um

ț

esc, Michelangelo, dar nu mai r m

ă ân. Și

382

mul um

ț

esc pentru bani.

Michelangelo auzi acea duioșie în vocea fratelui s u ă

pentru prima dat d

ă up

ă ani întregi.

A doua lovitură a fost vestea morii

ți mamei sale vitrege

Lucrezia, anunț

ți tă în câteva rânduri frânturi de către tatăl

său. Il Migliore, gândi el cu afecție

ți une. „Cea mai bună.”

ă Ea

nu cumpără

ă a decât ce era cel mai bun și dădă

ă use tot ce avea

mai bun celor nouă Buonarroti pe care se angajase să îi hrănească

ă

asc.

ă O iubise oare Lodovico?

Asta era greu de spus. Dar ea îi iubise pe ei? Iubise această familie mare în care intrase ca a doua soție? Da, îi

iubise. Nu era vina ei că singurul ei talent sau entuziasm era pentru gătit

ă t. Ea dădea

ă uia tot ce avea f r

ă ă preget.

Michelangelo vărsă o lacrimă pentru moartea ei.

Câteva zile mai târziu, un servitor aduse un bilet de la Hanul Ursului, anun â
ț nd că Buonarroto se întorsese. Se

gr b

ă i să îl vad ,

ă trecând pe lângă Piazza Navona, atelierile

și dughenele dintre ruinele teatrului Pompei și stadionul lui Domi i

ț an, apoi pe lângă gr d

ă inile de zarzavaturi ce duceau

spre Piazza Sant'Apollinare.

— Spune-mi despre tata, ceru Michelangelo. Cum suportă moartea
Lucreziei?

— Prost. S-a încuiat în dormitor.

— Trebuie s

ă îi g s

ă im o altă so i

ț e.

— Spune că mai degrabă ar tr i

ă singur decât să mai

treacă printr-o experiență ca asta.

Se opri, apoi adug

ă

:

ă

— Negustorul de textile e pe cale să ceară arestarea lui tata pentru datoria aceea. Consiglio poate să aducă dovezi că tata a luat bunurile și, din moment ce nu mai avem decât câi

ț va florini r m

ă ași, asta ar putea să însemne

închisoarea.

— Închisoare! *Dio mio!* Trebuie să vândă vila și ferma din Settignano.

— Dar nu poate. E închiriată pe termen lung. Pe lângă

asta, el spune că mai degrabă ar merge în iad, decât să

383

înstr i

ă neze ultima noastră moștenire.

Michelangelo era furios.

— Ultima moștenire, o cas ?

ă Ultima noastră moștenire e

numele de Buonarroti. De el trebuie să avem grijă!

— Și ce să facem? Eu nu câștig decât câ

ț va scuza pe

lun .

ă

— Iar eu nu câștig nimic. Dar o să o câștig! Îl voi face pe cardinalul Riario să îmi în e

ț leagă situa i

ț a.

Cardinalul îl ascultă, jucându-se liniștit cu lan ul ț lung de aur pe care îl avea în jurul gâtului.

— Nu vreau să te fac să îți irosești timpul degeaba.

— V m

ă

ul um

ț

esc, Excelență! Știam că ve i

ț fi generos!

— Într-adevăr, chiar așa o să fiu. Î i ț cedez toate

drepturile asupra blocului de marmură și asupra celor treizeci și șapte de ducati, cât m-a costat. Î i ț d r

ă uiesc

marmura, drept r s

ă plată pentru că ai aşteptat atâta.

Michelangelo era disperat. Nu mai avea decât o singură

solu i

ţ e: bancherii florentini Rucellai şi Cavalcanti. Urma să

le ceară un credit. Se aşeză şi îi scrisese tatălui o scrisoare, spunându-i: „O să
î i

ţ trimit orice sumă î i

ţ trebuie, chiar dacă

pentru asta ar trebui s m

ă

v

ă ând ca sclav”.

Apoi se duse la Paolo Rucellai pentru a-i explica nenorocirea în care se
găsea.

— Un împrumut de la banc ?

ă Nu, e prea scump pentru

tine, cu o dobândă de dou z

ă eci la sut .

ă Dar de la mine, da,

ca împrumut personal, f r

ă ă dobând .

ă O să î i

ț fie de-ajuns

dou z

ă eci și cinci de florini?

— O s v

ă ă dau banii înapoi, să fi i

ț sigur de asta!

— Uit d

ă e asta, până nu vei avea banii în pungă.

Alergă prin labirintul de str z

ă i nepavate, pline de lume și

înfundate cu nisip din râu, îi d d

ă u lui Buonarroto foaia de

credit semnată de Rucellai, cu o notă al tur

ă

ată de el, de

Michelangelo, pentru Consiglio, în care declara că își asuma
responsabilitatea pentru restul datoriei, angajându-se că o va plăti într-un an.

— Cu siguranță ,

ă asta e ceea ce își dorește și tata, spuse

384

Buonaroto gânditor, învârtind în mână cele două hârtii. El nu o să câștige mai mult, și nici unchiul Francesco. Tu și cu mine, noi suntem Buonarroti acum. Nu putem să ne așteptăm la ajutor din partea lui Lionardo sau a lui Giovansimone. Cât despre cel mai mic, Sigismondo, a fost dat afară din Breasla Vinarilor. Odată ce tata va vedea aceste hârtii, tu vei fi cel care va trebui să susiți țână familia

Buonarroti de-acum înainte.

Dar norocul vine grm

ă ad ,

ă la fel ca piersicile când se

coc pe copaci. Michelangelo își termină de lustruit micuțul

„Cupidon”, un copil drg

ă uț tocmai trezit din somn, cu

bra e

ț le ridicate pentru a fi luat în bra e

ț de mam .

ă Balducci

fu încântat de c l

ă dura lui voioas ,

ă de suprafe e

ț le perfect

lustruite, întrebă dacă nu vrea să i-l arate șefului său, Jacopo Galli.

De data aceasta nu mai avea niciun Bugiardini care să

care marmura pe străzi cu căruciorul. Balducci închirie un catâr cu o șa mare. Michelangelo își înfășură sculptura într-o p tur

ă

ă și mână animalul pe lângă San Lorenzo din

Damaso, prin uli a

ț Lentari în Parione. Casa Galii fusese construită de unul dintre str m

ă oșii lui Jacopo Galli. Acesta îi

mai era recunosc to

ă r predecesorului s u

ă pentru că

începuse, în același timp, să colec i

ț oneze sculpturi antice și

avea o colec i

ț e care acum nu era întrecută decât de cea a

cardinalului Rovere.

Balducci legă catârul, în timp ce Michelangelo dezlegă

sculptura. După ce coborî o scară lată de piatră, se târ

ă ul

artist se trezi într-un atrium, închis pe trei laturi de cără

casă și pe a patra de către scări, dând impresia unei grădini

scufundate. Sau, cum gândi Michelangelo în timp ce privea în jurul lui, o lume stranie, populată de statui, frize de marmură și animale la pândă.

Jacopo Galli, care fusese instruit la Universitatea din Roma și rămăsese de atunci un cititor pasionat, puse deoparte o traducere a „Broaștelor” a lui Aristofan și începu să se ridice din scaun. Pentru

ă ea că nu se va mai opri niciodată,

ă

385

pe mână

ă ură ce se înălța

ț : avea doi metri, doi metri și ceva,

poate chiar doi metri și jumătate

ă te. Era cel mai înalt om pe

care îl văzuse Michelangelo vreodată, cu umerii cocoșați din cauză că de o viață era obligat să se aplece spre romanii care erau, în general, mici de statură. Michelangelo părea un copil înaintea lui.

— A, vii cu o marmură în brațe

ț . Asta e priveliștea care

îmi place cel mai mult în grădina mea.

Michelangelo îl așează pe „Cupidon” pe masă, lângă

cartea lui Galii, și se întoarce pentru a privi în ochii albaștri ai bărbatului.

— Mi-e teamă că l-am adus pe „Cupidon” într-o companie nepotrivită.

— Nu cred asta, murmură Galli cu o voce pe care se străduia să o poartă

cu treze moderat.

— Balducci, du-l pe prietenul

tău în casă, pentru a fi servit cu o felie de pepene rece.

Când se întoarseră în grădina

— în,

— câteva minute mai târziu,

descoperiră că Galii dormea

— așezându-l lângă zidul de lângă scara

— și punându-l în locul

—

lui pe „Cupidon”. Apoi se așezase din nou pe scaun. Stând în spatele gazdei sale, Michelangelo avu ocazia să studieze trei torsuri grecești, un sarcofag roman, frize de temple, o lespede de zid cu un grifon uriaș, un leu egiptean cu un cap aproape uman.

Ochii lui Galii străluciră

— uceau.

— Simt că acest „Cupidon” al t u

ă pare că stă acolo din

ziua în care m-am născut, un urmaș direct al oricăreia dintre aceste
sculpturi. Nu vrei s

ă mi-l vinzi? Ce preț vrei pe

el?

Umil, Michelangelo murmur :

ă

— Las asta la aprecierea dumneavoastră.

— Mai întâi vreau să știu în ce situa i Ț e te afli.

Michelangelo îi povesti despre tot anul petrecut la cardinalul Riario.

— Deci ai sfârșit fără niciun scud drept plată și cu un bloc de marmură de
doi metri și jum ta

ă te? Hai să zicem că

386

acest „Cupidon” al t u

ă valorează cincizeci de ducati. Pentru

că știu că ai nevoie de bani o să îng d

ă ui l c

ă omiei mele să

scadă pre ul

ț la dou z

ă eci și cinci. Apoi, pentru că ur s ă c

șiretenia când vine vorba despre art ,

ă voi lua cei douăzeci

și cinci de ducati de care aveam de gând să te lipsesc și îi voi ad ug

ă

a la pre ul

ț ini i

ț al. Ești de acord cu felul în care am

socotit?

— Signor Galli, timp de un an am gândit doar lucruri rele despre romani. În numele dumneavoastr ,

ă îmi cer scuze

pentru întregul oraș.

Galli se înclină de pe scaun.

— Acum, hai să discut m

ă despre blocul acesta de doi

metri și jumătate! Ce crezi că ar putea fi sculptat din el?

Michelangelo îi spuse despre desenele lui pentru un

„Apollo”, pentru o „Pietà”, pentru un „Bacchus”. Galli era mirat.

— N-am auzit niciodată despre un „Bacchus” care să fi fost f c

ă ut aici, iar cele câteva statuete care au fost aduse din Grecia sunt figuri de
b tr

ă âni b r

ă boși, posaci și cam

plictisitori.

— Nu, nu, acest „Bacchus” al meu va fi tân r

ă , așa cum e

potrivit pentru un zeu al bucuriei și al fertilității.

— Adu-mi desenele, mâine-seară pe la nouă!

Galli se întoarse din casă cu o pungă și îi înmâna șaptezeci și cinci de
ducati. Michelangelo conduse catârul înapoi prin str z

ă ile întunecate spre grajd unde pl ti

ă pentru

închirierea lui, apoi merse spre Rucellai pentru a-i înapoia împrumutul de
dou z

ă eci și cinci de florini.

În seara următoare se înf i

ă ț șă în grădina lui Galii pentru

întâlnire. Nu era nimeni acolo. Timpul se scurgea îngrozitor de încet. Se și
vedea abandonând marmura, sau vânzând-o lui Guffatti pentru o p r

ă tică din costul ei original și

întorcându-se la Floren a

ț cu urm to

ă rul convoi de m r

ă furi. În

sfârșit, Galli veni în grădină, îi ură bun-venit, îi turnă un aperitiv și se așeză
să studieze desenele. La pu i ț n timp, li

se alătură Signora Galli, o femeie înaltă și delicată, care nu 387

mai era tânără, dar păstra o frumuse e ț patriciană, și cinară

la lumina lumân r

ă ilor. O adiere r c

ă oroasă tulbura c l

ă dura

verii. La sfârșitul mesei, Galii îl întrebă:

— Nu ai vrea să î i

ț mu i

ț aici blocul și să cioplești pentru

mine acest „Bacchus”? Vei primi o cameră proprie. O să te pl te

ă sc cu trei sute de ducati pentru statuia terminată.

Michelangelo își înclină capul, ca strălucirea lumânărilor să nu îl dea în
vileag. Fusese salvat de la o întoarcere umilitoare în Floren a

ț , de la o înfrângere extrem de
dureroasă .

ă

Și totuși, în dimineața

ț următo

ă are, în timp ce mergea pe

lângă cur

ă ușa

ț lui Guffatti, care îi transporta blocul de marmură din palatul lui Riario în
cel al lui Galli, cu micul lui pachet de haine la subsuoară, se simțea

ț ca un vagabond.

Urma oare să își petreacă viața

ț mutându-se de la o gazdă

la alta? Știa că mulți

ț artiști călătoreau de la o reședință la

alta, de la patron la patron, unde cei mai mulți erau bine

primiți

ț , dar știa că lui puțini ar fi plăcut

ă ut să tr

ă

i

ă ască așa.

Își promise că într-o zi, în curând, trebuia să fie propriul său stăpân, cu o locuință a lui.

6

A fost condus într-un dormitor pe o latură a clădirii în

formă de U, care era vizavi de cea în care locuia familia Galii. Camera era
plăc

ăută și luminoasă.

ă O ușă din capătul

ă

îndepăr

ătat dădea spre o livadă de smochini. Pe marginea livezii era un șopron cu o
podea de parchet atât tare.

Michelangelo îndepăr

ătă acoperișul de scânduri, lăsa

ăând

drept tavan doar umbra smochinilor. Spatele șopronului dădea

ăea pe o stradă

ăuță lătură

ă

alnic ,

ă pe unde putea să își aducă

materialele și să își primească prietenii veniți în vizită. De acolo nu putea s

ă vad

ă casa și era destul de departe pentru

ca ciocăniturile lui să nu poată fi auzite. Așeză afară un butoi în care putea
să pună apă din fântână pentru a se îmb i

ă a seara, înainte de a se schimba cu haine curate și de 388

a se alătura lui Galii pentru cină în gr d ă in .

ă Jacopo Galli nu

p r

ă s

ă ea banca la amiaz ,

ă iar prânzul nu era servit decât

duminica și în celelalte zile de s r ă b to

ă are. Un servitor îi

aducea în atelier o tavă cu un prânz ușor, pe care Michelangelo îl mânca
direct pe planșa de desen. Era mul um

ț

it că nu trebuia să se schimbe la prânz sau să fie sociabil.

Primi o scrisoare în care tatăl său îi mul um

ț

ea pentru cei

dou z

ă eci și cinci de florini. Negustorul de textile accepta asigurarea de plată a lui Michelangelo, dar voia jumătate din cei cincizeci de florini cu care îi era dator. Nu putea oare să îi mai trimită încă dou z

ă eci și cinci de florini cu poșta de

sâmbătă?

Michelangelo suspină, se îmbracă la repezeală cu o bluză ușoară și luă dou z

ă eci și cinci de ducati cu care

merse la banca lui Jacopo Galli din Piazza San Celso, aproape de banca familiei Chigi. Balducci nu era acolo, așa c

ă se îndreptă spre biroul lui Jacopo Galli. Acesta îl privi, dar nu p r

ă u să îl recunoasc .

ă Și nici Michelangelo nu îl

recunosc. Fa a

ț îi era rigid ,

ă rece, lipsită de expresie. Îl

întrebă pe un ton impersonal pe Michelangelo cu ce putea să îl ajute.

— Vreau să expediez niște bani... dou z

ă eci și cinci de

florini. La Floren a

ț .

Își puse monedele pe masă.

Galli se adresă unui slujbaș din apropiere. Tranzac i ț a fu

efectuată rapid. Galli se întoarse cu fa a

ț rigidă ca o mască

spre hârțiile lui. Michelangelo era uimit. „Oare ce am făcut de l-am jignit?”, se întreba îngrijorat.

Când se hot r

ă î să se întoarcă înapoi în casă era deja întuneric. Observă din camera sa că în gr d ă înă luminile

erau aprinse. Deschise ușa cu grijă.

— A, iată-te!, strigă Galli. Vino și gustă un pahar din acest vin de Madeira.

Jacopo Galli stătea relaxat în scaunul său. Îl întrebă pe Michelangelo dacă și-a instalat atelierul și de ce anume mai 389

avea încă nevoie. Schimbarea aceasta de atitudine era explicabilă. Se pare c

ă Jacopo Galli nu putea, sau nu voia să

ridice o punte între cele două jum t ă

i

ăț ale vie i

ț i lui. La

bancă era o persoană dur ,

ă eficient .

ă Asocia i

ț i lui admirau

felul în care acesta se ocupa de afacerile lor și le aducea rezultatul cel mai profitabil, dar nu îl plăc

ă erau ca persoan .

ă

Spuneau despre el că nu e uman. Când ajungea acasă, Galii își arunca această piele ca și cum ar fi fost o șopârlă și devenea vesel, indulgent, amuzant. Nu spunea niciun cuvânt despre afaceri. În gr d

ă înă nu vorbea decât despre

artă, literatură, istorie, filosofie. Prietenii care îl vizitau în fiecare seară îl iubeau și îl considerau un om generos și cultivat.

Pentru prima dată de când ajunsese la Roma, Michelangelo începu să cunoască romani interesan i ț : Peter

Sabinus, profesor de elocință la Universitate, pe care nu prea îl interesau sculpturile lui Galli, dar care de i ț nea ceea

ce bancherul descrisese drept „un număr ă incredibil de

inscrip i

ț i creștine timpurii”; pe colec i

ț onarul Giovanni

Capocci, unul din primii romani care încercase să

organizeze studierea catacombelor; pe Pomponius Laetus, unul dintre vechii profesori ai lui Galii, un fiu nelegitim al puternicei familii Sanseverino, care ar fi putut să se mulum

ț

ească acum cu o viață leneșă și elegantă, dar trăia doar pentru a înv a

ăț , îmbr c

ăându-se cu haine proaste din

piele de căprioară și locuind într-o cocioab .

ă

— Obişnuiam să mă duc spre sala lui de prelegeri încă

de la miezul nop i

ț i ca să pot g s

ă i un loc liber, îi povesti Galli

lui Michelangelo. Apoi aşteptam până la r s ă r

ă it, până îl

vedeam coborând de pe deal cu lanterna într-o mână și un manuscris în cealalt .

ă A fost chiar torturat de Inchizi i ț e,

pentru că Academia noastră ,

ă la fel ca și Academia Platon

din Floren a

ț , era suspectată de erezie, păgânism și republicanism. Galii râse pe
înfundate. Toate acestea sunt acuza i

ț i adevărate. Pomponius e atât de pasionat de p g

ă ânism, încât vederea unui monument antic îl 390

emo i

ț oneaz

ă pân

ă la lacrimi.

Michelangelo bănuia că și bancherul era „pasionat de p g

ă ânism”, c c

ă i nu v z

ă use niciodată oameni ai bisericii în

casa lui Galli, cu excepția fraților orbi Aurelius și Raffaele Lippus, care
erau augustinieni de la Santo Spirito din Floren a

ț , și care improvizau cântece latinești și imnuri poetice la lir ,

ă și pe francezul Jean Villien de la Groslaye,

cardinal de San Dionigi, un b r

ă bat suplu cu o barbă albă

tunsă elegant și cu o sutană roșie, care își începuse viața religioasă ca un c l

ă ug r

ă benedictin, și fiind îndrăg
ărit de Carol
al VIII-lea pentru devotamentul și cunoștințele
țle sale fusese
făcut cardinal prin intervenția
ț a regelui. El nu avea nimic de-a
face cu corupția
ț a celor din neamul Borgia, trăind
ănd la Roma
aceeași viață ascetică pe care o dusesese și în mănăstire
să
ătorea
benedictin, și
ă continuându-și studiile despre patristică
ă în Italia
ț în Bisericii,
în privința
ț cur
ă ora era socotită o autoritate.
Nu totuși

ț acești înv a

ăț i

ț erau bătrâni. Se împrietenise cu

Jacopo Sadoletto din Ferrara, în vârstă de douăzeci de ani, un latinist și un poet bun, cu Serafino, un poet adorat la curtea Lucreziei Borgia, dar care nu vorbea niciodată

despre vreun Borgia sau despre Vatican atunci când era în vizită la Galli, ci își citea poemele istorice accomaniindu-se singur din l ut

ă

,

ă și cu Sannazaro, care avea patruzeci de

ani, dar p r

ă ea de treizeci și amesteca în poemele sale imagini p g

ă âne și creștine.

Familia Galii nu făcea decât un efort minim să se conformeze regulilor sociale.

Mergeau la majoritatea slujbelor de duminică și la cele din s r

ă b to

ă rile religioase importante. Jacopo Galli era de p r

ă ere că anticlericalismul s u

ă era singurul gest pe care îl

putea face împotriva corup

ț ei neamului Borgia și a

urmașilor acestuia.

— Prin lecturile mele, Michelangelo, am putut să

urm r

ă esc ridicarea, dezvoltarea, decăderea și prăbușirea multor religii. Același lucru se întâmplă acum cu religia noastră .

ă Creștinismul a avut o mie cinci sute de ani ca să-și 391

dovedească superioritatea și în ce se încheie? Crimele familiei Borgia, l c

ă omia, incestul, perversitatea fiec r

ă ei

învăț tur

ă

i a religiei noastre. În ziua de azi, Roma e mai rea decât erau Sodoma și Gomora atunci când au fost distruse de foc.

— Așa cum a spus Savonarola?

— Chiar cum a spus Savonarola. După o sută de ani de domnie a familiei Borgia nu o să mai r m

ă ană aici decât o

gr m

ă ad d

ă e pietre istorice.

— Dar Borgia nu poate să conducă o sută de ani, nu-i așa? Fa a

ț lată a lui Galli era încruntată.

— Cezar Borgia tocmai l-a încoronat pe Federico drept rege al Neapolelui și s-a întors la Roma triumf to ă r, primind

domeniile fratelui s u

ă Juan din partea Papei. Un arhiepiscop

tocmai a fost prins falsificând dezleg r

ă i, iar un episcop a

fost prins cu zece mii de ducati de la vânzarea birourilor din Curia. Și așa mai departe.

Acum toate desenele pe care le f c

ă use pentru Bacchus,

zeul grec al bucuriei, i se păreau superficiale și cinice.

Încercase să se întoarcă înapoi în timpurile elene, dar se jucase cu un mit, la fel ca un copil care se joacă inocent cu o juc r

ă ie. Realitatea lui era Roma: Papa, Vaticanul, cardinalii, episcopii, orașul scufundat în corup i ț e și

decadență pentru că ierarhia huzurea pe seama acestora.

Sim e

ț a o repulsie totală pentru această Romă.

Dar putea oare să sculpteze din ură? Putea oare folosi marmura lui alb ,

ă pur ,

ă pe care o iubea, ca să descrie tot

r ul

ă și miasmele mortale care distrugneau ceea ce fusese odată capitala lumii?

Nu exista oare pericolul ca și marmura lui să trezească apoi ura?

Nu, nu putea să se convingă pe sine să abandoneze idealul grecesc al
frumuse i

ț i izvorâte din marmur .

ă

Nu reușea să doarmă bine. Mergea adesea în biblioteca lui Galii, aprindea o
lampă și lua materiale de scris, la fel cum f c

ă use la Aldovrandi, când o întâlnise pe Clarissa.

392

Atunci dragostea fusese cea care îl stârnise, îl f c ă use să

compună versuri ca să se „r c

ă oreasc ”

ă . Acum ura era cea

care îl stârnise,

0 emo i

ț e la fel de arzătoare ca și dragostea, care îl făcea să scrie sute de versuri până când, la răsărit, reușea să

exprime ceea ce își dorise.

Noi facem din potire coifuri, spade,

Iar sângele lui Christ se vinde – ciuturi!

Nu cruce, spini, ci săbii vezi și scuturi:

Blânde e

ț a înș ș

ă i lui Iisus i-ar scade...

Spre stele sângele-ar sui cascade,

De-ar vizita romanele i

ț nuturi:

S-ar face și pe pielea-i împrumuturi,

Și-n drum-oric r

ă ui bine, baricade!

Pierdut-am tot, cum pierd orice tezaur,

Și mă-mpietrește cel în mantii sfinte,

Precum Meduza în i

ț nutul maur...

În cer n-au pre p

ț uternicii sau banii,

Dar ce să mă aline înainte,

Când ț r

ă mul celalt piere-n semne stranii? [76](#)

Începu să caute prin colec i

ț ile de sculpturi antice din

Roma. Singurul „Bacchus” tân r

ă pe care reuși să îl

g s

ă ească avea cincisprezece ani și era complet treaz. Din felul în care i

ț nea un ciorchine de struguri, neglijent, p r

ă ea

plictisit de faptul că el crease acest fruct ciudat.

Sculptura lui urma să exprime bucuria, să încerce să

întruchipeze ideea de fertilitate a lui Dionysos, zeul naturii, puterea îmb t

ă to

ă are a b utur

ă

ii care îl f c

ă ea pe om să râdă

și să cânte și să uite pentru o vreme de tristețea vieții lui de zi cu zi. Și apoi, poate în același timp, ar fi putut arăta 76 Op. Cit., „Noi facem din potire, coifuri, spade...”

393

decăderea, care venea din prea multă uitare, pe care o vedea în jurul s u,

ă când omul renun a

ț la valorile lui morale

și spirituale pentru plăcerile cărnii.

Bacchus urma să fie figura centrală a temei sale, mai degrabă o ființă umană decât un semizeu. Compozi i ț a urma

să mai con i

ț nă un copil de aproximativ șapte ani, cu o față

dr g

ă

l

ă aș ,

ă ciugulind dintr-un ciorchine de struguri.

Michelangelo voia să introducă în acest ansamblu și moartea: un tigru, c r

ă uia îi pl c

ă ea vinul și era iubit de

Bacchus, reprezentat printr-o piele și un cap lipsite de viaț .

ă

Luă din nou la rând b i

ă le pentru a c uta

ă

modele,

gândindu-se că ar putea face un Bacchus compus, la fel cum f c

ă use cu Hercule, care fusese alc tui

ă

t din elemente

luate de la sute de toscani: de aici un gât, de acolo un bra , ț

de dincolo un abdomen. Dar, după câteva s p ă t m

ă ani de

îmbinat tr s

ă tur

ă

i cu peni a

ț lui de argint, portretul compus

nu era deloc conving to

ă r. Merse la Leo Baglioni.

— Am nevoie de un model. Tân r

ă . Sub treizeci de ani. De

familie bun .

ă

— Și cu un corp frumos?

— Un trup care a fost frumos înainte, dar acum nu mai e. Un personaj decăzut.

— Din ce cauză?

— Vin. Senzualitate. Desfătare.

Leo se gândi un moment, r s

ă foind în minte printre

figurile și tr s

ă tur

ă

ile tinerilor romani pe care îi cunoștea.

— S-ar putea să îl știu pe cel de care ai nevoie. Conte Ghinazzo. Dar el e bogat, dintr-o familie nobil .

ă Cu ce am

putea oare să îl convingem?

— Prin lingușiri: o să fie imortalizat drept marele zeu grec Bacchus. Sau Dionysos, dacă așa prefer .

ă

— Asta s-ar putea să-l momească .

ă E leneș și are timp

berechet. Deci poate să îi

ț acorde zilele lui, sau ce mai

r m

ă âne din ele după ce se trezește din orgiile nopți

anterioare.

394

Contele se arată încântat de noul său rol. După ce merse împreună cu Michelangelo prin livadă și se dezbracă, luând poziții

ț a cerută de tânărul artist, îi spuse:

— Știi, e o coincidență să fiu ales pentru treaba asta.

M-am considerat întotdeauna un fel de zeu.

Michelangelo se îndreaptă spre masa de desen și inspiră

mul um

ț

it. Dacă ar fi căutat prin toată Italia și tot nu ar fi putut să găsească

ă ească un model mai bun decât cel pe care i-l

alesese Leo: capul era un pic prea mic pentru dimensiunea corpului, burta era moale și cur

ă noas ,

ă fundul prea mare

față de tors, partea superioară a bra e Ț lor un pic lăsată,

picioarele la fel de drepte și puternice ca ale unui lupt to ă r

grec. Era o figură asexuat ,

ă cu ochii tulburi de prea mult

vin, cu gura pe jum ta

ă te deschis .

ă Și totuși, bra ul

Ț care

i

Ț nea cupa de vin ridicată era încordat și puternic, cu o piele fără cusur,
moale ca satinul, strălucind în lumina frontală

puternică de parc a

ă r fi fost iluminată din interior.

— Sunte i

Ț perfect!, strigă Michelangelo impulsiv. Chiar Bacchus însuși.

— Mă bucur de asta, spuse contele Ghinazzo fără să își întoarcă capul.
Când Leo mi-a propus pentru prima dată să

fiu model, i-am spus să nu mă plictiseasc .

ă Dar s-ar putea

să fie interesant.

— Când să vă aștept mâine? Și nu ezitați să vă aduce i ț
și vinul cu dumneavoastr .

ă

— Asta face ca totul să fie minunat. Pot să rămân toată
amiaza. Fără vin, ziua e atât de plictisitoare!

— Mie nu o să îmi p r

ă e i

ț niciodată plictisitor, messere.

V v

ă ăd într-o lumină nouă în fiecare minut.

Îl așeză într-o sută de poze, cu piciorul drept îndoit în unghi ascu i

ț t din genunchi, cu degetele abia atingând postamentul de lemn neprelucrat.
Corpul se sprijinea pe un singur picior, încercând s

ă stea drept, cu torsul înclinat spre

spate, capul mic aplecat înainte, întors într-o parte sau alta, mișcându-se
ușor, foarte încântat. După-amiezile târziu, după ce Ghinazzo b us

ă e deja mult vin, Michelangelo îi

395

împletea ciorchini prin p r

ă , desenându-l ca și cum strugurii

ar fi crescut acolo... lucru care îl amuza enorm pe roman.

Până într-o după-amiază ,

ă când b u

ă prea mult vin, începu să

se clatine ame i

ț t, și c z

ă u de pe platforma de lemn,

lovindu-se la b r

ă bie de p m

ă ântul tare și pierzându-și

cunoștin a

ț . Michelangelo îl trezi din leșin aruncând o g l

ă eată de apă peste el. Conte Ghinazzo se îmbrăcă

tremurând și disp r

ă u din livadă și din via a

ț lui Michelangelo.

Jacopo Galli îi g s

ă i un b i

ă e e

ț l vivace de șapte ani, cu p r

ă

auriu cârlion a

ț t și ochi mari delica i

ț , un puști încânt to

ă r, cu

care Michelangelo se împrieteni imediat în timp ce îl desena. Singura lui problemă era să îl facă pe b i ă at să își

men i

ț nă pozi i

ț a dificilă de a-și i

ț ne bra ul

ț

stâng în

contrapposto[to77](#) spre piept, încât să poată strivi strugurii în gur .

ă

Apoi merse la a

ț r ,

ă petrecând o zi întreagă desenând

picioarele, copitele și bl ni

ă

e

ț le ondulate ale caprelor ce

p ș

ă teau pe dealuri.

În cele din urmă ,

ă Michelangelo ispr v

ă i de desenat

proiectul sculpturii: în centru, tân r

ă ul slab, confuz, arogant,

ce urma să se pr b

ă ușească în curând, ridicându-și cupa, în

spatele lui cu un copil idilic cu ochi limpezi, mâncând struguri, simbolul bucuriei, cu pielea de tigru între ei.

Bacchus, o figură goală, flască, bălăbănindu-se, deja b tr

ă ân, iar satirul, veșnic tân r

ă și vesel, simbol al copil r

ă iei

omului și al inocen e

ț i neastâmpărate.

Duminică diminea a

ț , Michelangelo îl invită pe Galii în atelier pentru a-i ar ta

ă desenele: cupa ridicată în mâna lui

Bacchus, ciorchinii și frunzele de struguri amestecate în p r

ă ul lui, șiragul lung de struguri care formau leg tur ă

a

structurală dintre Bacchus și satir, un trunchi de copac pe care se sprijinea
Bacchus și pe care urma să fie așezat satirul, iar în final pielea de tigru i

ț nută de mâna c z

ă ută a

lui Bacchus, șerpuind prin bra e

ț le satirului, cu capul fiarei

atârând printre copitele de capr ,

ă ca simbol a ceea ce

77 Opus (aici cu sensul de „îndreptat”) (lb. italiană).

396

urma să se întâmple cu capul lui Bacchus, nu peste prea mult timp.

Galii puneau multe întreb r

ă i. Michelangelo îi explică

faptul că urma să facă niște modele din ceară sau din lut și că va sculpta pe
niște resturi de marmură pentru a încerca elemente ale ansamblului, cum ar
fi felul în care capul satirului se reazemă de bra ul

ț lui Bacchus.

— Sau felul în care coapsa băiatului se transformă în piciorul îmblăni-
t al satirului.

— Exact.

Galli era fascinat.

— Nu știu cum să îmi

ț mul um

ț

esc. Michelangelo râse,

pu i

ț n jenat.

— Ar fi o modalitate: nu ai

ț mai putea trimite niște florini

la Florența

ț ?

Galli se aplecă protector peste umerii lui Michelangelo.

— Nu ai vrea ca reprezentantul nostru din Florența să-i

livreze în fiecare lună câți

ț va florini tatălui tău? Adică în mod

regulat? Atunci nu o să mai tresari de fiecare dată când sosește poșta. Nu o
să te coste mai mult în felul acesta. Și o să i

ț n eu eviden a

ț pentru tine, scăzând din pre ul

ț comenzii:

— ... chiar nu e vina lui, bâigui Michelangelo cu mândria r ni

ă t .

ă Unchiul meu e bolnav și au niște datorii...

7

Michelangelo așeză coloana de marmură în pozi i ț e

orizontală pe p m

ă ânt, legată strâns de bârne încrucișate, și

apoi, folosind un vârf de fier, mușcă din col ul ț de unde

urma să apară cupa de vin. Se concentra pe vederea frontal ,

ă apoi începu să unească cele două laturi pentru a realiza o armonie vizual .

ă După aceea își îndreptă aten i

ț a

spre vârfurile degetelor mâinii care i

ț nea cupa, apoi spre

genunchiul drept, după care c ut

ă ă stomacul cu lovituri

intermediare, pentru a stabili o rela i

ț e între proiec i

ț a cea

mai înaltă și penetrarea cea mai adâncă. Formele 397

intermediare urmau să apară într-o ordine natural , ă în timp

ce formele de pe margini și din spate trebuiau să fie continuarea celor din față .

ă Insistă pu i

ț n asupra p r

ă i

ț i de sus

a torsului, apoi întoarse blocul pentru a putea lucra în partea laterală, sculptând brațul cu cupă, care era într-o pozi i

ț e-cheie. Îl chemă pe unul dintre Guffatti pentru a-l ajuta să ridice din nou coloana în pozi i

ț e vertical .

ă Marmura

își ar t

ă ă personalitatea: mărimea, proporțiile, greutatea. Se așeză în fa a

ț blocului, îl studie concentrat, îl lăsa să îi vorbească ,

ă să își exprime cererile. Acum îi era frică, de parcă ar fi întâlnit o persoană necunoscut .

ă Să sculptezi

înseamnă să îndepăr

ă tezi marmur .

ă Înseamnă de asemenea

să explorezi, să sapi, să transpiri, să gândești, să simți și să

trăiești

ă ești împreună cu ea, până este gata. Jumătatea ta din

greutatea originală a acestui bloc va rămâne în statuia

terminată. Restul urma să fie în livadă, în praf și pulbere.

Singurul lui regret era că trebuia să mănânce și să doarmă, întreruperi dureroase, când munca lui s-ar fi oprit.

Urmărea

ă timp

ă ani și luni de muncă îndârjit .

ă Iarna era

blând ,

ă așa că nu fu nevoit să monteze înapoi acoperișul șopronului. Când vremea era mai rece, își puneă căciula de lână care îi proteja urechile și o haină groasă. Gânduri, sentimente, senzații

ă în timp

ă

d

ă eau adesea în timp ce Bacchus

și satirul începeau să apar ,

ă dar exprimarea acestora în

marmură dura zile sau săptămâni. Sim e ț a cum se

maturizează, în timp ce și sculptura lui căpăta contur.

Blocul neterminat îl bântuia în fiecare oră din zi și din noapte. Avea convingerea că era periculos să desprindă

bolul și genunchiul îndoit, în spa i

ț u. Trebuia să p s

ă treze o

por i

ț une de marmură între bolul ridicat și bra , ț între

genunchi și cot, între bază și genunchi, pentru ca acestea să fie sus i

ț nute în timp ce el săpa și mai adânc. Acum sculpta pe partea laterală, fața și capul, partea gâtului și ciorchinii de struguri din p r

ă , apoi adâncimea um r

ă ului

stâng, a coapsei și a piciorului. Spre spate, lucră la satir, la ciotul pe care era așezat, la strugurii pe care îi mânca, la 398

blana de tigru care lega cele două personaje. Era cea mai complicată piesă din câte încercase până acum. Răsuci capul satirului, bra

ț le lui Bacchus și strugurii acestuia și

totuși marmura nu îi ajungea.

Adev

ă ata lui luptă începea în momentul în care un mușchi era definit, sau ap

ă ea câte un element structural.

Sim

ț a un impuls al inimii de a scoate în evidență din blocul brut forma uman ,

ă eliberând-o de restul de marmur .

ă Dar

marmura opunea rezistență .

ă Și el era la fel de rezistent și

hot

ă atât să ob

ț nă mișcarea delicată a mușchilor sub stomacul c

ă nos, trunchiul de copac moale și argilos, r

ă ucirea satirului, strugurii de pe capul lui Bacchus care p

ă eau să fie parte a șuvi

ț lor părului s

ă Fiecare detaliu

completat d d

ă ea o pace tuturor energiilor pe care le folosise pentru crearea lui, nu doar ochilor și min i ț i, și

pieptului lui Michelangelo, dar chiar și umerilor și șoldurilor sale.

Atunci când nu era în stare să definitiveze un detaliu, l s

ă a uneltele deoparte și ieșea afară pentru a privi cerul printre copacii din livad .

ă Când se întorcea pentru a aborda

marmura de la distanță îi vedea contururile și formele, îi sim e

ț a continuitatea. Detaliul devenea parte a întregului. Își apuca din nou uneltele și lucra cu furie: una, dou , ă trei,

patru, cinci, șase, șapte lovituri. Apoi num r

ă a până la patru,

pentru odihn ,

ă p ș

ă ind în spate la fiecare câteva serii de lovituri, pentru a evalua ce a realizat. Emo i

ț ile sale o luau

întotdeauna înaintea capacit i

ă ț i lui fizice de a sculpta. Dacă

ar fi putut să lucreze pe toate cele patru laturi ale blocului în același timp!

Atunci când elibera un genunchi rotunjit, un picior p r ă os

sau o copită a satirului ori pielea tigrului, încerca să scoată

cât mai mult posibil dintr-o singură lovitur .

ă Fiecare zi

trebuia să dea roade, în fiecare oră de muncă trebuia să

g s

ă ească un m nunc

ă

hi de forme înainte de a l s

ă a deoparte

delta și ciocanul. Când se trezea era plin de energie și timpul îi trecea f r

ă ă să-și dea seama. Nu putea l s

ă a un

399

deget al mâinii mai cizelat decât celelalte, căci lucra pe unit i

ăț . Fiecare zi era o singură unitate. Toate aceste mici m nunc

ă

hiuri de entit i

ăț intense ale sculpturii sale îl

defineau ca artist.

Chiar înainte de culcare își privea lucrarea și hotărârea la

ce urma să lucreze ziua următoare. În timpul serii, când scria familiei, își semna cu mândrie scrisorile: *Michelangelo, sculptor din Roma*

Pentru că nu își lăsa deloc timp liber pentru prieteni sau pentru o viață socială,

ă Balducci îl acuza că încerca să scape

de lume ascunzându-se în marmură.

ă Era de acord că

prietenul său avea pe jumătate

ă te dreptate: sculptorul

exprimă prin marmură o viziune a unei lumi mai luminoase decât cea care îl înconjoară.

ă Dar artistul nu se ascunde, ci

caută. Caută să exprime o viziune cu toată puterea pe care o are. Oare Dumnezeu chiar s-a odihnit în ziua a șaptea? Într-o

ă oarea acelei după-amiezi lungi, pe când se odihnea, oare nu și-a spus: „Pe cine am pe lângă mine?”

ă Între ei ca să vorbească

pentru Mine? Ar fi mai bine să creez încă o specie. O să îi numesc «artiști». Treaba lor va fi să aducă în lume lucruri frumoase

frumusețe

ț pe lume”.

Balducci venea în fiecare duminică cu speran a ț de a

reuși să îl scoată afară din atelier. Găsise pentru Michelangelo o fată care
semăna atât de tare cu Clarisa, încât tânărul se sim i

ț ispitit. Dar marmura îl răpise cu totul,

îl extenua. Nu mai avea nici timp și nici putere pentru altceva.

— Voi merge cu tine după ce îl voi termina pe Bacchus, îi promise lui
Balducci.

Acesta d d

ă u din cap disperat.

— Gândește-te pentru cât de mult timp amâni bucuriile vie i

ț i. Asta înseamnă să arunci timpul în Tibru!

Entuziasmat de propria sa hot r

ă âre, Michelangelo își

l s

ă ă capul pe spate și răsese din toată inima împreună cu 400

prietenul s u.

ă

Cea mai profundă emo i

ț e o sim i

ț atunci când veni

momentul să înl tur

ă

e bucata de sus i

ț nere, observând

transparen a

ț marmurei acolo unde această spargere urma

să aibă loc, conștient de spa i

ț ul care avea să fie eliberat,

spa i

ț u care d d

ă ea membrelor libertate de mișcare,

independent ,

ă care permitea formelor să respire din momentul în care dalta lui nu mai întâmpina nicio rezistență.

Partea cea mai delicată a fost să elimine marmura dintre bra ul

ț ce i

ț nea cupa de vin bogat ornamentată și capul înclinat. Lucră cu delicate e

ț nem r

ă ginită până ajunse la

linia um r

ă ului înclinat. Nu se sim e

ț a încă destul de sigur

pentru a îndep r

ă ta bucata care sus i

ț nea bra ul

ț ridicat și

genunchiul întins.

Balducci îl tachina mereu.

— Asta e pură prejudecată. Cum de nu ai lăsat o coloană

care să îi sus i

ț nă p r

ă i

ț le intime? Dacă ar cădea? Asta ar fi

chiar mai r u

ă decât dacă ar scăpa acea cupă pentru care î i ț

faci atâtea griji.

Michelangelo luă un pumn de praf și îl aruncă înspre el.

— Nu ai niciodată vreun gând care să nu î i

ț pornească

dintre picioare?

— De ce, are cineva?

Într-un final, Michelangelo cedă insisten e

ț lor lui Balducci

și merse să vadă un spectacol roman: sărbătoarea carnavalului dinaintea intrării în Postul Mare, pe muntele Testacelo. Stăteau pe coasta unui deal și priveau, în timp ce patru porci tineri erau pieptănați

și împodobiți cu

panglici de niște frizeri, după care erau legați în căruțe

și

împodobite cu steaguri. După un semnal al trompetelor, cărau

ău

le fură împinse în jos pe deal înspre Aventine, în timp ce mulțimea

mea alerga după ele, înarmată cu cuțite, strigând:

— *Al porco! Al porco!*

La picioarele dealului, cărau

ău

le se făceau

ăură țând rău

ăi, iar

oamenii se năpustiră asupra bietelor animale, luptându-se 401

pentru cea mai bună bucată de carne.

Când Michelangelo se întoarse acasă îl găsi acolo pe

cardinalul francez Groslaye de San Dionigi. Galli încalcă

regula pe care și-o impusese singur și întrebă dacă nu ar putea să îi arate cardinalului atelierul, pentru a-l vedea pe

„Bacchus”. Michelangelo nu putu să refuze.

În baraca luminată de l m

ă pi, Michelangelo explică faptul

că lucra de jur împrejurul figurii, pentru a înainta în același timp cu întreaga statuie. Arată cum, pentru a păstra deschis spa i

ț ul dintre picioare și dintre bra ul

ț stâng și tors,

lucra în fa a

ț și apoi în spatele blocului, continuând să facă

stratul de marmură din ce în ce mai sub i

ț re. Sub privirile

cardinalului de San Dionigi, luă o daltă și ar t ă ă genul de

lovituri ușoare care erau necesare pentru a pătrunde, apoi folosi un ugnetto pentru a îndep r

ă ta restul materialului,

eliberând membrele.

— Dar cum ai reușit să realizezi într-o figură pe jum ta ă te

terminată această senza i

ț e de vitalitate? Pot să simt

sângele și mușchii sub pielea aceasta de marmur .

ă Mă

bucur s v

ă

d

ă ridicându-se noi maeștri ai marmurii.

Câteva zile mai târziu, un servitor îi aduse în atelier un bilet din partea lui Galii: Nu ai vrea să ni te al tur ă

i mie și lui

Groselaye pentru cin î

ă n această sear ?

ă

Michelangelo se opri din muncă la apusul soarelui, se îndreptă spre b i

ă le din apropiere și își scoase, prin aburi,

marmura care îi umpluse to i

ț porii, își trase o c m

ă așă și

ciorapi cura i

ț , și își piept n

ă ă p r

ă ul peste frunte. Signora

Galli le servi o cină ușoară, c c

ă i cardinalul urma încă

disciplina anilor de la începutul c l

ă ug r

ă iei și nu mânca deloc

carne, iar din celelalte mâncăruri nu gustă decât câte pu i ț n.

Ochii lui stinși str l

ă uceau în lumina lumân r

ă ii, în timp ce se

întoarse spre Michelangelo.

— Știi fiule, îmb tr

ă ânesc. Trebuie să las ceva în urma

mea, ceva de o frumuse e

ț unică pentru a ad ug

ă

a la

frumuse i

ț le Romei. Un tribut din partea Fran e

ț i, din partea

regelui Carol al VIII-lea și a umilei mele persoane. Am primit 402

permisiunea Papei de a d r ă ui o sculptură pentru capela

regilor Fran e

ț i din Bazilica Sfântul Petru. Este acolo o nișă

care poate primi o sculptură în mărime naturală.

Michelangelo nu se atinse de excelentul vin de Trebbiano al lui Galli, dar se
sim e

ț a de parcă ar fi băut mai

mult decât contele Ghinazzo într-o după-amiaz

ă c l

ă duroas .

ă

O sculptură pentru „Sfântul Petru”, bazilica cea mai veche și mai sfântă din
toată lumea creștin ,

ă construită deasupra

mormântului Sfântului Apostol Petru! Era oare posibil ca acest cardinal
francez să-l fi ales pe el? Dar pe ce bază?

Micul „Cupidon”? Sau „Bacchus”, care încă se năștea în atelier?

Până când reuși să se concentreze din nou, subiectul conversa i

ț ei se schimbă.

Cardinalul îi povestea lui Jacopo Galli despre scrierile a doi p r

ă în i

ț mai neortodocși de după Sinodul de la Niceea.

Apoi sosi tr s

ă ura cardinalului. Acesta îi ură lui Michelangelo o seară plăcută.

În duminica urm to

ă are, Michelangelo se duse la slujbă la

Bazilica Sfântul Petru pentru a vedea capela regilor Fran e ț i

și nișa despre care îi vorbise cardinalul de San Dionigi. Urcă

cele treizeci și cinci de trepte de marmură și porfir ce duceau spre bazilic ,

ă traversă atriumul, trecu de fântâna

centrală înconjurată de coloane de porfir și ajunse la baza turnului
carolingian, surprins de starea de d r

ă p

ă

na

ă

re care

domnea în „Sfântul Petru”, care se înclina spre stânga.

Ajuns în untr

ă

u, v z

ă u că acea capelă a regilor Fran e

ț i era de

dimensiuni modeste, era întunecat ,

ă cu lumina principală

venind printr-o fereastră mică aproape de acoperiș, având ca singură
decorare niște sarcofage împrumutate din morminte p g

ă âne sau creștine timpurii, și un crucifix de lemn într-o nișă de pe margine.
M s

ă ură din ochi locul liber

de pe zidul opus, dezam g

ă it să vadă că era atât de adânc,

încât o statuie nu putea fi văzută decât din față.

Trecură șapte zile până când Galii aduse din nou vorba despre acest subiect.

403

— Știi, Michelangelo, această comandă a cardinalului de San Dionigi ar
putea fi cea mai important ,

ă de pe vremea

când Poliamolo a fost îns r

ă cinat să facă mormântul lui

Sixtus al IV-lea și până astăzi.

Inima lui Michelangelo începu să bată cu putere.

— Ce șanse am?

Galii număr

ă pe degetele sale lungi ca pe un abac al

probabilităților artistice.

— În primul rând, trebuie să îl convingem pe cardinal că

ești cel mai bun sculptor din Roma. În al doilea rând, trebuie să creezi o temă care să îl inspire. În al treilea rând, trebuie să ob i

ț nem un contract semnat.

— Trebuie s

ă fie o temă spirituală?

— Da. Nu pentru că Groslaye este un slujitor al bisericii, ci pentru că e un om profund spiritual. Tr i

ă este în Roma de

trei ani într-o asemenea stare de gra i

ț e, încât nu știe sau

nu vede că Roma e putredă până în miezul ei.

— E inocent ?

ă Sau orbire?

— N-am putea spune oare că e credință? Dacă un om are o inimă atât de pură precum cardinalul de San Dionigi, tr i

ă ește cu mâna lui Dumnezeu pe um r

ă și vede peste

relele prezente ale Cetății Eterne.

— Pot crea oare o marmură care să con i

ț nă mâna lui

Dumnezeu?

Galii își scutură capul leonin.

— Aceasta este o problemă la care trebuie să te gândești singur.

Să sculptezi decăderea toată ziua și în același timp să

concepi o temă divină p r

ă ea o încercare imposibil .

ă Și

totuși, Michelangelo hot r

ă î foarte curând că tema sa urma

să fie o „Pietà”: milă, tristețe. Își dorise să sculpteze o

„Pietà” încă de când ispr v

ă ise „Madona cu pruncul”, c c

ă i

întocmai cum „Madona cu pruncul” reprezenta începutul,

„Pietà” era sfârșitul, concluzia prestabilită a tot ceea ce Maria hot r

ăse în acea oră decisivă acordată ei de Dumnezeu. Acum, după treizeci și trei de ani, fiul ei îi era 404

din nou în poal ,

ă dar c l

ă to

ă ria sa era terminată.

Galli era uimit de modul s u

ă de gândire și îl luă cu el la

palatul cardinalului San Dionigi, unde îl așteptară pe cardinal să își sfârșească cele cinci ore de rug c ă iune și

slujbe care intrau în atribu i

ț ile fiecărui benedictin. Cei trei

b r

ă ba i

ț se așezară într-o loggia deschis ,

ă îndreptată spre

Via Recta, cu o „Bunavestire” pictată în spatele lor.

Cardinalul era palid după orele lungi de rug c

ă iune. Ochiul

experimentat al lui Michelangelo abia putea distinge un trup sub hainele prelatului. Dar ochii acestuia se luminară

când auzi despre „Pietà”.

— Dar cum r m

ă âne cu marmura, Michelangelo? Ai putea

să g s

ă ești aici în Roma un asemenea bloc perfect ca acela despre care vorbești?

— Nu cred asta, Excelență. O coloană, da. Dar un bloc prelung, care să fie mai mult lat decât lung și să aibă

adâncime, așa ceva nu am văzut aici.

— Atunci trebuie să ne îndrept m

ă spre Carrara. O să le

scriu fra i

ț lor din Lucea și-o să le cer ajutorul. Dacă ei nu pot g s

ă i blocul de care ai nevoie, atunci o să trebuiască să

mergi chiar tu la carieră și să cauți marmura.

Michelangelo sări din scaun.

— Știa i

ț , Excelență, că marmura, cu cât se taie mai de sus, cu atât ea devine mai pură? Nu mai are pete de p m

ă ânt sau presiune care să creeze goluri sau sp r ă turi.

Dacă am putea să t i

ă em marmura din vârf de la Monte

Sagro, atunci am putea găsi

ăi blocul perfect.

În drum spre casă,

ă Galii îi spuse:

— Trebuie să pornești spre Carrara imediat. O să te împrumut eu pentru cheltuielile drumului.

— Nu pot.

— De ce nu?

— Trebuie să

ă îl termin pe „Bacchus”, îi răspunse.

— „Bacchus” poate să aștepte. Cardinalul, nu. Într-o bună zi, mâna lui Dumnezeu va apăsa

ă a un pic mai tare pe

umăr

ă ul lui și Groslaye va merge în rai. Și din rai nu îți poate

405

da o comandă

ă pentru „Pietà”.

— Asta e adevărat. Dar nu mă pot opri acum din muncă, ă

insistă Michelangelo încăpățânat.

ă țâșnat.

— Te eliberez de în e

ț legerea noastră .

ă După ce termini

„Pietà”, po i

ț să te întorci la „Bacchus”.

— Pentru mine nu există întoarcere. Sculptura e aproape terminată în mintea mea. Ca să fie perfectă trebuie să o termin acum.

— Sunt întotdeauna uimit să descop r

ă un romantic în

chestiuni ce i

ț n de afaceri. Galii suspină. Nu o să îl împov r

ă ez pe cardinal cu detaliile ortodoxismului t u.

ă

— Până ce „Bacchus” nu e terminat, nu pot să încep

„Pietà”. Sunt „romantic”, pentru că așa trebuie.

8

Michelangelo îndepărtă coloana scurtă r m ă asă între

bază și călcâiul lui Bacchus și de la piciorul drept, care era pe jum ta

ă te ridicat în aer, sprijinindu-se pe vârfurile degetelor. Apoi, cu un burghiu, îndep r ă tă bucata de

sus i

ț nere dintre cot și cupă, făcând o serie de găuri aproape de bra ,

ț îndep r

ă tând cu grijă marmura prin pilire. La urm ,

ă

îndep r

ă tă col ul

ț din partea dreapt ,

ă de sub cup ,

ă pentru a

elibera potirul și mâna, întinse acum în spa i

ț u. Satirul din

col ul

ț stâng de jos și cupa de sus din col ul ț drept se

completau reciproc. Întreaga lucrare era echilibrată perfect.

Îi d d

ă u ocol, cu satisfac i

ț a ogindindu-i-se în ochi, în timp ce

revedea liniile de la impulsul genunchiului drept spre vârful um r

ă ului opus, tensiunea dintre marginea cupei, până la capătul copitelor
satirului.

Secretul acestei sculpturi stă te

ă a în centrele ei de

greutate. Capul înclinat înainte, apoi torsul dur îndreptat spre exterior, apoi „curgerea” abdomenului, care trăgea în jos spre vîntre întregul corp.

Din spate, posteriorul prea mare servea drept contragreutate, cu echilibrul i

țut de picioarele frumoase,

406

chiar dacă era un pic precar, din cauza înclinării corpului.

Piciorul stîng era plantat solid, în timp ce degetele de la piciorul drept sporeau senza i

ț a de vertij.

— Ești ca un inginer, îi spuse Galii când o v z ă u, cu o

expresie încântat ,

ă în timp ce privea crea i

ț a lui

Michelangelo.

— I-am spus și eu lui Bertoldo că un sculptor trebuie să

fie și un constructor.

— Pe vremea împ r

ă a i

ț lor ai fi creat coloseumuri, b i

ă și

rezervoare. În loc de aceasta, ai creat un suflet.

Ochii lui Michelangelo str l

ă uciră de-a dreptul la auzul

complimentului.

— F r

ă s

ă uflet nu există sculptură.

— Multe piese antice au fost g s

ă ite în câteva buc i

ăț și

totuși, când au fost lipite împreun ,

ă spiritul lor a continuat

să trăiască.

— Asta înseamnă, desigur, că sculptorul tr i ă a încă în

acea marmură.

Duminica urm to

ă are merse să cineze la familia Rucellai,

dornic să audă vești din Floren a

ț . Savonarola era în mijlocul

tuturor întâmpl r

ă ilor. Colonia florentină era încântată de el

pentru sfidarea Papei, pentru că îl avertizase pe Borgia că

excomunic r

ă ile nedrepte nu erau valabile și pentru că

oficiase trei liturghii interzise în San Marco de Crăciun. Apoi, Savonarola le scrisese regilor, oamenilor de stat și ai bisericii din toată Europa, cerând organizarea unui consiliu care să îi epureze pe Borgia și să aducă reforme care să

scape Biserica de simonie și de cumpărarea nu numai a func i

ț ilor de cardinali, dar chiar și a papalit i ăț i. Pe 11

februarie 1498, predică din nou în Dom contra Papei, iar două s p

ă t m

ă ani mai târziu ieși din catedrală cu ostia în mână, în fa a

ț a mii de florentini aduna i

ț în piață și îi ceru lui

Dumnezeu să îl lovească de moarte dacă merita să fie excomunicat. Cum Dumnezeu se ab i

ț nu, Savonarola își

sărb to

ă ri dezvinov i

ăț rea cerând aprinderea unui al doilea

rug al deșert c

ă iunilor. Floren a

ț fu din nou pr d

ă ată de c tr

ă e

407

Armata B i

ă e i

ț lor.

Scrierile lui Savonarola în care acesta cerea reforme erau distribuite în secret de c tr

ă e florentinii din Roma,

pentru care r z

ă vr ti

ă tul devenise un idol. Când Michelangelo

le descrise arderea primului „rug al deșert c

ă iunilor”, la care

fusesse martor, a sutelor de manuscrise care nu mai puteau fi înlocuite, a c r

ă i

ț lor, a picturilor și a sculpturilor care fuseseră distruse, aceștia nu fură
deloc impresiona i ț .

— Orice preț e mic pe vreme de foamete, strigă

Cavalcanti. Trebuie să îl distrugem pe Borgia cu orice pre .

ț

Michelangelo era dus pe gânduri.

— Și ce o să spune i

ț de acest preț peste câ i

ț va ani, când

atât Papa, cât și Botticelli vor fi mor i

ț ? O să mai fie un alt

papă, dar nu o să mai fie niciodată un alt Botticelli. Toate lucr r

ă ile pe care le-a aruncat în acel foc au dispărut pentru totdeauna. Mie mi se
pare că sunte i ț de acord cu

făr d

ă elegile din Floren a

ț , pentru a sc p

ă a de f r

ă d

ă elegile din

Roma.

Dacă argumentarea lui nu reuși să îi atingă, Papa îi

atinse acolo unde îi dureau: amenință să le confiscă florentinilor toate afacerile și să îi alunge fără niciun ban din oraș dacă Signoria din Florența

nu îl trimitea pe Savonarola

la proces, la Roma. Din ce reuși Michelangelo să înțeleagă,

că

colonia capitulă:

Savonarola trebuia să fie redus la tăcut

ă ere.

Trebuia să își respecte excomunicarea și să ceară iertare Papei. Singurul lucru pe care Papa îl voia, i se spuse, era ca Savonarola să vină la Roma și să primească iertarea. Apoi se putea întoarce la Florența

și să salveze suflete. Înainte de

finalul lui martie se răsuflă

ă pândi un zvon care îl făcea

ă upe

Michelangelo să alerge spre Ponte: secundul lui Savonarola, Fra Domenico, urma să se supună încercării

ă îi focului. Colonia

se adună în casa „patriarhului” ei, Cavalcanti. Când Michelangelo intră în casă, ajunse într-un zumzet care cobora de pe scări

ă i spre sufragerie.

— Ce înseamnă asta, proba focului?, întrebă el. E cumva ceea ce a încercat Savonarola înainte de carnaval, când a 408

cerut să fie lovit de moarte dacă vorbele lui nu erau inspirate de Dumnezeu?

— Asemănător. Doar că focul arde.

Această întors tur

ă

ă pe care o luaseră evenimentele

fusesse ini i

ț ată ori de Fra Domenico, ori de dușmanii dominicanilor în lupta lor pentru putere, franciscanii, conduși de Francesco di Puglia. Într-o predică exaltată de ap r

ă are a conduc to

ă rului lor, Fra Domenico declară că

urma să treacă prin foc pentru a dovedi că tot ceea ce spunea Savonarola era inspirat de Dumnezeu. Și îl provocă

pe franciscan să treacă împreună cu el. Ziua următoare, Fra Francesco di Puglia acceptă provocarea, dar insistă ca Savonarola însuși să intre în foc, spunând că numai dacă

r z

ă vr ti

ă tul reușea să treacă viu prin foc putea să fie crezut ca profet adevărat de către florentini. Întâlnindu-se la o cină

în Palatul Pitti, un grup de Arrabbiati tineri îl asigură pe Fra Francesco și pe franciscani că Savonarola nu avea să

accepte niciodată .

Și, prin refuzul său,

ă

el va dovedi

Florența

că nu era deloc convins că urma să fie salvat de Dumnezeu.

Din acest moment, votanții florentini se întoarseră

politic împotriva lui Savonarola. Induraseră deja șapte ani de certuri, amenințări

de la Pape de a pune o interdicție

asupra întregii populații

care, echivala cu o excomunicare

ce ar fi putut paraliza comerțul

și stârni tulburări

în oraș.

Orașul avea nevoie de o taxă de trei la sută asupra proprietăților bisericii, cu care Papa fusese acum de acord, de îndată ce Savonarola era potolit. Anularea angajamentului Signoriei față

de Savonarola și aleaseră un consiliu nou care îi era potrivnic. Florența

ț era acum amenin a

ț tă cu un nou r z

ă boi

civil, asemenea celui dintre Guelfi și Ghibelini.

Pe 7 aprilie, în Piazza della Signoria a fost în l ă a

ț tă o

platform ,

ă cu butucii unși cu catran. O mul i

ț me mare se

adună să urm r

ă ească spectacolul. Franciscanii refuzară să

intre în piață până ce Fra Domenico nu fu de acord să nu ia împreună cu el
ostia în foc. După mai multe ore de 409

așteptare, o furtună puternică udă platforma, împr ș

ă tiind

mul i

ț mea și punând capăt oricărei arderi.

Noaptea urm to

ă are, Arrabbiati jefuiră M n

ă

s

ă tirea San

Marco, omorând o parte dintre adep i

ț i lui Savonarola.

Signoria interveni și îi aresta pe Savonarola, Fra Domenico și pe Fra Silvestro, al treilea în rang, și îi închise în turnul cu clopot al Palazzo della Signoria. Papa trimise la Floren a ț un

curier, cerând ca Savonarola să îi fie expediat la Roma.

Signoria refuz ,

ă dar numi o comisie a celor șaptesprezece

pentru a-l interoga pe Savonarola și pentru a ob i ț ne o

m r

ă turisire c v

ă orbele lui nu fuseser d

ă e inspira i

ț e divin .

ă

Savonarola nu voi să se dezic .

ă Comisia îl tortur ,

ă

folosind mai întâi roata și teascul, apoi atârându-l cu frânghii de un scripete, ridicându-l în aer și lăsându-l să

cadă cu o smucitură bruscă a funiei. Savonarola începu să

delireze, și fu de acord să scrie o mărturisire. A fost dus înapoi în celula sa. Signoria nu era mul

ț

ită de ceea ce

scrisesse. Apoi fu torturat din nou.

Sl b

ă it de post și de rug c

ă iunile pe care le f c

ă use nop i

ț

întregi, Savonarola cedă din nou și semnă o m r ă turisire

scrisă de un notar, dar nu înainte de a respinge foaia și de a fi supus la o a treia tortur .

ă

Comisia îl declară pe Savonarola eretic. Un consiliu consultativ numit de Signorie îl condamnă la moarte. În același timp, Papa acordă orașului dreptul la taxa mult dorită de trei la sută pentru toate proprietățile bisericii din Toscana.

Pe treptele de la Piazza della Signoria se construiește trei platforme. Mul i

ț mea începu să umple pia a

ț încă din timpul

no p i

ț i, împingându-se spre spânzur to

ă are. Până la r s

ă r

ă itul

soarelui, pia a

ț și toate str z

ă ile care d d

ă eau spre ea erau

pline de o mul i

ț me clocotitoare.

Savonarola, Fra Domenico și Fra Silvestro au fost conduși pe treptele
Signoriei, dezbr c

ă a i

ț și tunși. Se urcară

pe platform ,

ă rugându-se în liniște. Urcară o scară abruptă

spre vârful spânzur to

ă rii. Li se puseră funii și lan ur

ț i în jurul

410

gâtului. Dup

ă o clip ,

ă atârnav to i

ț trei cu gâtul rupt.

Rugul de sub spânzur to

ă are se aprinse. Fl c

ă r

ă ile se

ridicar .

ă Cele trei cadavre au rămas sus i

ț nute de lan ur

ț i

după ce funiile arser .

ă Arrabbiati începură să arunce cu

pietre în cadavrele calcinate pe jumătate. Cenușa adunată

a fost dus î

ă n care pe Podul Vechi și aruncată în Arno.

Martiriul lui Savonarola îl șocă profund pe Michelangelo.

Pe când era copil, îl auzise pe Pico della Mirandola recomandându-i lui Lorenzo ca acest călugăr

să fie invitat la

Florența

ț. Savonarola contribuise la moartea lui Lorenzo, a lui Pico, a lui Poliziano și acum era el însuși mort. Nu știa ce ar fi trebuit să gândească sau să simtă.

Îi era doar foarte

milă.

Se întoarse la munca lui. Într-o lume haotică,

marmura

era demnă de încredere. Își avea propria voință, și

inteligentă,

și stabilitate. Cu marmura în mâini, lumea era bună.

ă

Deveni nerăbdător

să termine cu „Bacchus”. Nu mai

trebuia decât să finiseze fruntea, nasul, gura, dorind ca restul siluetei să sugereze expresia feței

și. Acum, că termină

trăse

ă ăturile, expresia era uimitoare, cu Bacchus holbându-se la cupa de vin, cu ochii ieși i

ț din orbite și gura deschisă

lacom. Pentru struguri, folosi un burghiu, f c ă ând fiecare

bobită plină de zeam .

ă Pentru a ob i

ț ne p r

ă ul de capră de pe

picioarele satirului, t i

ă e marmura brută cu o daltă rotunjit ,

ă

care scotea în evidență părul cârlion a

ț t, cu fiecare șuviță

creată separat.

Urmau două luni de șlefuire pentru a ob i

ț ne efectul de

strălucire a cărnii pe care îl dorea. Chiar dacă munca lui necesita grijă și precizie infinite, era de natură tehnică și nu avea nevoie decât de latura lui de meșteșugar. Aceasta îi l s

ă a mintea liberă în timpul orelor calde de prim v ă ară

pentru a se gândi la „Pietà” și la în e ț lesul acesteia. În

r c

ă oarea serilor, începu să se gândească intens la acest ultim moment petrecut împreună de către Maria și Fiul său.

411

Îl rugă pe Jacopo Galli să îi completeze un contract pentru cardinalul de San Dionigi. Galli explică faptul că

m n

ă

s

ă tirea cardinalului din Lucea f c

ă use deja comanda

pentru un bloc de dimensiunile cerute de Michelangelo.

Blocul fusese t i

ă at, dar cariera din Carrara refuza să îl trimită la Roma înainte ca acesta să fie plătit. În schimb, m n

ă

s

ă tirea din Lucea refuza să plătească

ă ască până ce

cardinalul nu era de acord cu blocul. Cariera se s tur ă

ase să

p s

ă treze marmura și o vânduse unui negustor.

În acea sear ,

ă Michelangelo semnă un acord pe care îl

considera corect atât față de el însuși, cât și față de cardinalul de San
Dionigi.

Galli îl citi, lipsit de expresie, și spuse că îl va duce la bancă și îl va p s

ă tra într-un loc sigur.

Spre sfârșitul verii, „Bacchus” era terminat. Galli era încântat la culme de
noua lui statuie.

— Simt ca și cum Bacchus e plin de viață și va sc p ă a

cupa dintr-un moment într-altul. Satirul este nevinovat și obraznic în același
timp. Ai creat pentru mine cea mai frumoasă sculptură din toată Italia.
Trebuie să o așez m ă în

gr d

ă ină și s d

ă

m

ă o petrecere în cinstea ei.

Augustinienii orbi, Aurelius și Raffaele Lippus, cercetară

statuia cu degetele lor sensibile, trecându-le peste fiecare detaliu, spunând că
nu au „văzut” niciodată o figură

masculină care să își proiecteze for a
ț vitală interioară cu
atâta putere. Profesorul Pomponius Laetus, care fusese torturat de Inchizi i
ț e pentru p g
ă înism, r m
ă ase mișcat până
la lacrimi, m r
ă turisind că statuia era pur grecească în structura și finisajul ei alb str l
ă ucitor. Serafino, poetul de la
curtea Lucreziei Borgia, desfiin a
ț lucrarea din start,
declarând-o „urât ,
ă destr b
ă
l
ă ată, lipsită de frumuse e
ț ”.

Sannazaro, poetul care amesteca imagini p g ă âne și

creștine în versurile sale, o declară „o sinteză completă, greacă în cioplire și creștină în sentiment, combinând ce era mai bun din amândou ”

ă , asemănător comentariului
celor patru platonicieni asupra sculpturii „Madona cu 412
pruncul”. Peter Sabinus, profesor de elocință de la Universitate și colec
ționar de inscrip
ții creștine, împreună
cu prietenul s u
ă Giovanni Capocci, care cerceta catacombe,
se întoarseră de trei ori pentru a discuta între ei meritele lucr r
ă ii, ajungând la concluzia c ,
ă deși nu erau interesa i
ț de
temele antice, acest „Bacchus” aduce ceva nou pentru arta sculpturii.
P r
ă erea lui Giuliano da Sangallo contă cel mai mult pentru Michelangelo.
Acesta urm r
ă i planul complex al
structurii cu încântare.
— Ai construit acest „Bacchus” asemenea unui templu sau palat. Este un
experiment curajos și periculos în construc i
ț e. S-ar fi putut cu ușurință ca materialul să se pr b
ă ușeasc .

ă Acest individ va sta în picioare atât timp cât va exista un spațiu

pe care să îl ocupe.

A doua zi, Galii aduse acasă un contract între Michelangelo și cardinalul de San Dionigi, pe care îl scrisese el însuși și care era deja semnat de cardinal.

În acesta, Michelangelo era descris drept *maestro* pentru prima dată, ă

dar era de asemenea numit și *statuario*, creator de statui, lucru care îl descurajă.

ă Pentru suma de patru sute și

cincizeci de monede de aur papal era de acord să facă o

„Pietà” din marmură,

ă cu o sută cincizeci de ducati pe

ă la

începutul lucrării

ă și o sută

ă ducati la fiecare patru luni.

La sfârșitul anului, statuia trebuia să fie gata. Ca o garanție

ă suplimentară pentru solvabilitatea cardinalului, Galii adăugase:

Eu, Jacopo Galli, garantez că această statuie va fi mai frumoasă

*ă decât orice altă lucrare din marmură care poate fi văzută azi în Roma,
mai bună decât a oricărui alt maestru al zilelor noastre.*

Michelangelo îl privi pe Galli cu afecție

ț une.

— Probabil a i

ț scris acest contract acas , nu

ă

la bancă.

— De ce?

413

— Pentru că v-a i

ț asumat un mare risc. Ce se întâmplă

dacă termin și cardinalul spune că a v z

ă ut alte lucr r

ă i mai

frumoase în Roma? Atunci ce va fi?

— Îi voi înapoia Excelen e

ț i Sale duca i

ț i papali.

— Și r m

ă âne i

ț cu statuia!

Ochii lui Galii str l

ă uciră.

— Cred c m

ă

i-ar conveni!

Michelangelo porni să-și caute blocul de care avea nevoie prin depozitele din Trastevere și din porturi. Dar o marmură de doi metri și jum ta

ă te lungime pe doi metri

în l

ă i

ț me și un metru l i

ăț me era foarte greu de g s

ă it. Îl luă

două zile ca să le vadă pe toate. Nu era nimic care să se apropie m c

ă ar de blocul masiv de care avea el nevoie. Ziua urm to

ă are, când se hot r

ă î că va merge la Carrara pe

propria cheltuial ,

ă Guffatti veni alergând pe str d

ă u a

ț din

spatele atelierului său strigând:

— ...Tocmai am descărcat o corabie... E chiar mărimea pe care o cau

ți. A fost tăiată pentru niște călugări din

Lucea. Cariera nu și-a primit banii, așa că a

ău vândut-o.

Merse în fugă spre portul Ripetta. Blocul era acolo, strălucind alb în soarele verii, tă

ăat frumos de pietrari, sus

în muni

ți din Carrara. Marmura dep

ăi cu bine testul

ciocanului și al apei. Cristalele erau moi și granula

Se întoarse înaintea

ăr

ăitului ziua urm

ăare și privi

blocul în razele soarelui ce se ridica, făcându-l transparent ca alabastrul roz, f

ăă niciun gol sau cr

ă

tur

ă

ă ori nod în

toată masa albă uriașă.

Blocul pentru „Pietà” sosise acasă.

9

Michelangelo se debarasa și de ultimele lucruri care îi aminteau de „Bacchus” și se apucă de „Pietà”. Dar

„Bacchus” devenise o figură controversată .

ă Erau mulți

ți care

veneau să vadă statuia. Galii aducea vizitatorii în atelier sau trimitea un servitor să îl întrebe pe Michelangelo dacă

414

putea să li se alătur

ă

e în grăd

ă în .

ă Se trezi implicat în tot felul

de discuții

ți și controverse, în special din partea adepților lor lui

Bregno, care atacau statuia ca fiind „o pervertire a legendei lui Dionysos”.

Când se găsea printre admiratori era obligat să descrie conceptul și tehnicile folosite. Galii voia ca el să ia cina împreună cu oaspeții

și lui în fiecare seară,

ă pentru a-și putea

face cât mai mulți

și prieteni cu puțință și pentru a deschide

calea către cât mai multe comenzi.

Famiiliile Rucellai, Cavalcanti și Altoviti erau mândre de Michelangelo. Dăd

ăeau petreceri în cinstea lui, după care se

trezea a doua zi simțind

șiindu-se obosit. Își dorea să îl lase pe

„Bacchus” în urma lui, să-și curețe

și mintea de sculptura

pe

ăână pentru a face trecerea la starea de care avea nevoie pentru a medita la „Pietà”. După o lună de petreceri devenise clar că nu putea să conceapă sau să sculpteze o

„Pietà” în aceste condiții

și. Odată cu transformarea sa într-un

sculptor profesionist, venise vremea să își stabilească

propria locuință și un atelier unde putea să trăiască liniștit,

retras, lucrând zi și noapte dacă voia, ducând o viață
simplă.

— Se maturizase și era pe cont propriu. Nu putea vedea nicio altă soluție.

Observând neliniștea lui, Jacopo Galli îl întrebă:

— Ai vreo problemă,

— Michelangelo?

— Da.

— Pare ceva grav.

— Mă

— tem să nu

—

— v să

— să upr

— , să nu v

—

— să par nerecunoscut

— r.

— Nu-mi datorezi nimic.

— Toată

ț oamenii cărora le datorez cel mai mult mi-au spus la fel: Lorenzo de Medici, Bertoldo, Aldovrandi și acum dumneavoastră .

ă

— Spune-mi ce vrei să faci!

— Să mă mut!, scăpă el fără să vrea. Viața cu familia Galli e prea plină

ă ut ...

ă Făc

ă u o pauză .

ă Simt nevoia să lucrez

în propria mea casă .

ă Ca un bărbat

ă bat mai degrabă ,

ă decât un

bărbat

ă at și un oaspete trecător. Sună prosteste?

415

Galli îl privi visător.

— Nu vreau decât ca tu să fii fericit și să sculptezi cele mai frumoase statui din Italia.

— Pentru mine, acestea înseamnă unul și același lucru.

Fu îndrumat spre două case în care parterul era liber, una recomandată de Altoviti în cartierul florentin, alta lângă

Piazza del Quirinale, cu o priveliște frumoasă asupra Romei.

Amândouă erau prea preten

ț oase și prea scumpe. În cea

de-a treia zi, pe Via Sistina, vizavi de Hanul Ursului și pe marginea lui Campo Marzio, lângă malul Tibrului, găsi o

cameră mare cu două ferestre, una orientată spre nord pentru o lumină constantă și cealaltă spre est pentru lumina intensă a răsăritului de care avea câteodată nevoie.

În spate era o cameră mai mică, dotată cu un șemineu.

Plăti

ă că

ț va scuza pentru chiria pe două luni, ridică pânzele uleioase montate pe rame de lemn care serveau drept perdele și cercetă acest loc părăginit: podeaua era de lemn, pe alocuri sub

ț ată sau spartă, cu cimentul sfărâmându-se

între pietrele zidului și tencuiala tavanului cizănd în

straturi, dezvăluind locurile pe unde p

ă undea ploaia. Își

puse cheia în buzunar și se întoarse la Galii.

Acolo descoperi că era așteptat de Buonarroto. Fratele său era încântat. Venise ca paznic al unui convoi de catâri și astfel călătoria nu îl costase

nimic. Urma să se întoarcă

acasă în aceleași condiții

și. Michelangelo îi privi cu afecțiune

trăs

ă

ăturile butucilor

ă

ase, cu păr

ăul pieptului

ă

t peste frunte, la

fel cum era și al lui. Nu se mai întâlniseră de un an.

— Nici nu puteai să vii într-un moment mai bun. Am nevoie de ajutor ca să mă instalez în noua mea casă.

— Ai un loc al tău?

ă Bine, atunci pot să

ătau cu tine.

— Stai să îmi vezi palatul înainte să te instalezi, îi spuse Michelangelo zâmbind. Vino cu mine la Trastevere, am nevoie de niște ghips, var și leșie. Dar mai întâi o să ți-l arăt pe „Bacchus”.

Buonarroti privi statuia îndelung. Apoi întrebă :

— Oamenilor le place?

416

— Celor mai mulți

ți, da.

— Mă

ă bucur.

Asta a fost tot. Michelangelo își spuse în gând: „Nu are nici cea mai vagă idee despre sculptură”.

ă Singurul lucru care

îl interesează e ca oamenii să le placă ceea ce fac, ca să

fiu fericit și să fac în continuare lucruri

ă i... pe care el n-o să le

înțe

țe leagă niciodată. E un adevărat Buonarroti, orb la înțe

țe lesul artei. Dar mă iubește”.

Cum se

ă ară materialele, luă prânzul la Trattoria Toscana, apoi Michelangelo își duse fratele pe Via Sistina.

Când Buonarroti intră în cameră, fluieră a pagubă.

— Michelangelo, chiar vrei să locuiești în... gaura asta?

Uite, pereții

ț i stau să cadă.

— Tu și cu mine o s-o aranjăm, îi răspunse Michelangelo sumbru. E un loc potrivit pentru munc .

ă

— Tata o să fie foarte supărat. Michelangelo zâmbi.

— Nu-i spune. Apoi așeză scara în mijlocul camerei. Hai să răzuim tavanul ăsta.

După ce r z

ă uiră tavanul și îl acoperiră cu un strat de

ghips se apucară să repare pere i

ț i, apoi de peticit podeaua

cu diverse buc i

ăț de lemn. După asta se apucară de curtea

interioar .

ă Singura ușă care d d

ă ea spre curte era din

camera lui, dar ceilal i

ț locatari aveau acces la ea prin

ferestre, așa că toată era acoperită de un strat gros de gunoaie. Aerul era irespirabil. Le luă două zile să încarce mizeria în saci și să o care pe un maidan de lângă Tibru.

Balducci, care ura munca fizic ,

ă ap r

ă u chiar după ce

Michelangelo și Buonarroto terminară cu repara i ț ile.

Cunoștea un vânz to

ă r de mobilă la mâna a doua din

Trastevere, cu care se târgui pentru un pat, o saltea, o masă de buc t

ă r

ă ie, două scaune din nuiele, un dulap și câteva oale, cuțite și veselă. Când
sosi carul tras de un m g

ă ar, câteva ore mai târziu, fra i

ț i amplasară patul sub

fereastra ce d d

ă ea spre est, unde Michelangelo se putea

trezi de la primele raze. Dulapul fu pus lângă peretele din spate, lângă
deschizătura pentru buc t

ă r

ă ie. Așeză sub

417

fereastra dinspre nord o masă de desen f c ă ută din patru

c p

ă riori, care urma s

ă serveasc

ă și pentru f c

ă utul modelelor

din ceară sau lut. P s

ă tră liber mijlocul camerei, pentru

marmur .

ă În cămăru a

ț din spate instala masa de bucatărie,

două scaune, oalele și vesela. Balducci se întoarse, după ce explora cartierul.

— Ai o potârniche durdulie în locuin a

ț din spatele tău,

blond ,

ă de vreo cincisprezece ani, bine legat , ă probabil

fran uz

ț oaie .

ă Aș putea să o conving să î i

ț devină servitoare.

Gândește-te ce bine ar fi să î i

ț închei munca la prânz și să o

g s

ă ești în buc t

ă r

ă ie lângă o oală de supă fierbinte. Balducci

se învârti prin cameră. Și apoi, noaptea, să o g s ă ești în

patul tău. E parte din slujba lor. Și chiar o să ai nevoie de niște căldură naturală în peștera asta.

Michelangelo și Buonarroto râseră de entuziasmul lui Balducci. După încă un minut, acesta urma s

ă iasă pe ușă și

să alerge pe stradă în căutarea fetei.

— Uite, Balducci, strigă Michelangelo. Nu vreau nicio complica i

ț e și nu am bani de o servitoare. Dacă am nevoie de cineva, o să rămân la obiceiul artiștilor de a lua un ucenic și de a-l înv a

ăț meserie în schimbul muncii lui.

Buonaroto fu de acord.

— O să- i

ț caut în Floren a

ț un fl c

ă u

ă de treab .

ă

Buonaroto îl ajută pe Michelangelo să se instaleze, îi f c ă u

toate cump r

ă tur

ă

ile, g ti

ă și deretică prin cas .

ă Dar, după ce

plecă la Floren a

ț , toată gospod r

ă ia se duse de râp .

ă

Cufundat în munc ,

ă Michelangelo nu își l s

ă a timp să

g te

ă asc ,

ă să meargă la un birt sau să m n

ă ânce pe strad .

ă

Sl b

ă i, iar camerele lui își pierdura aspectul îngrijit. Nu vedea în jurul s u

ă nimic, decât masa de lucru și blocul uriaș

așezat pe bărne în mijlocul podelei. Nu se obosea niciodată

să își strângă patul sau să spele vasele l s

ă ate pe masa din

buc t

ă r

ă ie. Camerele se umplură cu praf din stradă și cenușă de la focul din buc t

ă r

ă ie, unde mai fierbea din când

în când apă pentru câte o b utur

ă

ă fierbinte. Până la

sfârșitul lunii știa deja că acest sistem nu putea să

418

func i

ț oneze. Începuse chiar să o urm r

ă ească pe

fran uz

ț oaica lui Balducci, care îi trecea prin fa a

ț ușii mai

des decât credea el că ar fi fost necesar.

Buonaroto îi rezolvă problema. Michelangelo deschise ușa într-o după-
amiază și găsi în fa a

ț ei un b i

ă at de vreo

treisprezece ani cu fa a

ț simplă, murdar de la drum, i

ț nând

în mână o scrisoare pe care Michelangelo recunoscuse scrisul fratelui său.
Biletul îl prezenta ca fiind Piero Argiento, care venea din Floren a

ț c utâ

ă

nd un sculptor la care putea intra

în ucenicie. Fusese trimis de cineva la casa Buonarroți și apoi f c

ă u lungă c l

ă to

ă rie pân l

ă a Roma pe jos.

Michelangelo îl pofti înăuntru și îl privi în timp ce băiatul îi povestea despre familia sa și ferma lor de lângă Ferrara.

Avea un fel de a fi liniștit și o voce domoală.

— Știi să scrii și să citești, Argiento?

— Fra i

ț i iezui i

ț din Ferrara m-au învă

ăț t să scriu. Acum

trebuie să învăț o meserie.

— Și crezi c s

ă culptura ar fi una potrivit ?

ă

— Vreau o ucenicie de trei ani. Cu contract la Breasl .

ă

Michelangelo fu impresionat de hot r

ă ârea lui. Privi ochii

c p

ă rui ai b i

ă atului din fa a

ț sa, cu cămașa murdară,

sandalele uzate și obrajii slabi.

— Ai prieteni în Roma? Ai la cine să mergi?

— Am venit la dumneavoastră, răspunse încă p

ă

ă

ă ț nat.

— Eu tr i

ă esc simplu, Argiento. Nu te aștepta la lux.

— Sunt contadino. M nă

ă

nc ce se g s

ă este.

— Din moment ce ai nevoie de o casă și eu am nevoie de ajutor, hai să încerc m

ă câteva zile. Dacă nu merge, ne

desp r

ă i

ț m prieteni. O să î i

ț plătesc drumul înapoi la

Floren a

ț .

— De acord. Grazie.

— Ia moneda aceasta și du-te la baia de lângă Santa Maria dell'Anima. Pe drumul de întoarcere, treci prin piață

și cump r

ă

ă ceva ca să gătim o mâncare.

— O să fac o supă ț r

ă ne

ă

asc .

ă Am înv a

ăț t de la mama

mea înainte să moară.

419

Călug r

ă ii îl înv a

ăț seră pe Argiento nu doar să numere,

dar și să fie cinstit. Pleca de acasă înaintea răsăritului la piaț ,

ă luând cu el un cap t

ă de creion și o hârtie.

Michelangelo era impresionat de grija cu care i ț nea

socoteala cheltuielilor: câ i

ț dinari dădea pentru legume, câ i

ț

pentru carne, fructe, pâine și paste, justificând fiecare b nu

ă

.

ț

Michelangelo puna o sumă modestă într-un bol pentru cheltuielile s p

ă t m

ă ânale. Argiento era mereu în căutare de

chilipiruri. Într-o săptămână cunoștea deja toate dughenele din piaț .

ă Cump r

ă tur

ă

ile îi ocupau cea mai mare parte a

dimine i

ț i, lucru care îi convenea lui Michelangelo pentru că

îi l s

ă a singurătatea de care avea nevoie.

Stabiliră un program simplu. După prânz, Argiento făcea ea

curat prin camere, în timp ce Michelangelo se plimba cam o oră pe malurile
Tibrului, unde îi asculta pe sicilienii care cântau în timp ce descărcau
vapoarele. Până se întorcea acasă,

ă Argiento își lua pauza de amiază în patul cu roțile din bucătărie

ă r

ă ie, sub spălat

ă to

ă rul de lemn. Michelangelo mai avea

încă două ore de liniște la masa de lucru până când Argiento se trezea, își spăla

ă a fața

ț zgomotos și se apropia de

sculptor pentru instruirea lui zilnic.

ă Aceste câteva ore de

după-amiază erau toată învățătura pe care o voia Argiento.

La apus se întorcea în bucătărie

ă r

ă ie și fierbea apă.

ă Până la

l s

ă area întunericului era înapoi în patul s u ă cu rotile,

dormind dus cu p tur

ă

a trasă deasupra capului. Atunci

Michelangelo își aprindea lampa cu ulei și se întorcea la masa de lucru. Îl era recunosc to

ă r lui Buonarroto că i-l

trimise pe Argiento. Acest aranjament p r ă ea să fie

mul um

ț

itor, în ciuda faptului că puștiul nu era talentat la desen.

Mai târziu, când urma să înceapă lucrul în marmură, trebuia să îl înve e

ț pe băiat să folosească dalta și ciocanul.

Citi din Biblie capitolul 19, versetele 38-40 din Evanghelia lui Ioan: După aceea, Iosif din Arimateea, ucenic fiind al lui Iisus... l-a rugat pe Pilat să-i dea voie să ridice 420

trupul lui Iisus... A venit deci și a luat trupul lui Iisus; cu el se afla Nicodim... și a adus, amestecate laolaltă, smirnă și aloe, ca la cincizeci de litri. Au luat deci trupul lui Iisus și l-au înf ș

ă urat, odată cu mirodeniile, în fâșii de pânză de in, precum este obiceiul să se înmormânteze la iudei.

Enumera i

ț ca fiind de față erau Maria, sora Mariei, Maria Magdalena, Ioan, Iosif din Arimateea, Nicodim. Indiferent cât ar fi căutat, nu putea g s

ă i nicăieri în Biblie momentul în

care Maria fusese singură cu Iisus. Scena era plină de apropia i

ț de-ai lui Iisus care îl plâneau, ca în „Lamenta i ț a”

lui Dell’Arca din Bologna, unde spectatorii plini de jale uzurpaseră ultimul moment sfâșietor al desp r

ă i

ț rii.

În concep i

ț a lui, nu ar fi trebuit să fie prezent nimeni

altcineva decât Maria. Prima lui dorință era să creeze o mamă și un fiu, singuri în univers. Când putuse oare Maria să aibă acel moment în care își i

ț nea fiul în bra e

ț ? Poate

după ce solda i

ț i îl coborâseră pe p m

ă ânt, în timp ce Iosif

din Arimateea era la Pilat din Pont, cerând corpul lui Christos, Nicodim era dus după amestecul de smirnă și aloe, iar ceilal i

și plecaseră acasă să jelească. Cei care vor

vedea „Pietà” terminată vor lua locul martorilor biblici.

Urmasii să simtă durerea Mariei. Fără haos sau îngerii. Doar aceste două

fiice

și, alese de Dumnezeu.

Se simt

și a apropiat de Maria, după ce petrecuse atât de mult timp meditănd la începutul

ăto

ăriei ei. Acum, Maria

trăie

ăa cu intensitate și era copleșită de durere. Fiul ei era mort. Chiar dacă urma să învie mai târziu, în acel moment era mort de-a binelea, cu expresia feței

și reflectând ceea ce

îndurase pe cruce. În sculptura lui era imposibil să reflecte sentimentele lui Iisus pentru mama sa, nu putea să arate decât ce simt

și a mama pentru fiul ei. Trupul lipsit de viață

al lui Iisus urma să fie pasiv, cu ochii închiși. Maria trebuia să fie cea care să transmită sentimentele umane, lucru care i se părea firesc.

Simt

ț o mare ușurare când se concentra pe problemele tehnice. Din moment ce Christos urma să aibă dimensiuni 421

naturale, cum putea oare Maria să îl i ță nă în bra e

ț f r

ă ă ca

acest lucru să pară dizgra i

ț os?

Maria lui urma să fie firav ,

ă cu propor i

ț i delicate și totuși

trebuia să-l i

ț nă în bra e

ț la fel de sigur și de conving to

ă r, ca

și cum ar fi i

ț nut un copil.

Nu putea să îndeplinească acest deziderat decât într-un singur fel: prin calcule și desenarea de diagrame și schi e ț ,

în timp ce c uta

ă

în col ur

ț ile cele mai ascunse ale min i

ț i idei

creatoare pentru realizarea conceptului s u.

ă

Se apuc

ă s f

ă acă schi e

ț la întâmplare, pentru a-și elibera

gândurile și pentru a ob i

ț ne imagini pe hârtie. Din punct de

vedere vizual, acestea exprimau ce sim e ț a el însuși. În

același timp, începu să se plimbe pe str z

ă i, privind oamenii

afla i

ț în trecere sau care făceau cumpărături, adunând impresii noi despre cum ar
t

ă au și cum se mișcau. C ut

ă a în

special călug r

ă i e

ț le cu fa a

ț blând ,

ă acoperite de v l

ă uri până

la mijlocul frun i

ț i, memorându-le expresiile până ajungea acas

ă și le așternea pe hârtie.

Descoperind că faldurile veșmintelor puteau fi folosite și ele pentru a da
dramatism compozi i

ț ei, începu să le

studieze cu aten i

ț e. Improviza pe m s

ă ură ce înainta,

completând o figură în m r

ă ime naturală din lut, apoi

cump r

ă ă câ i

ț va metri de material ieftin de la un post v

ă ar,

pe care Argiento i-l adusese de pe malul Tibrului, îl udă și îl acoperi cu lut.
Niciun fald nu era accidental, fiecare cută

avea un scop, de a acoperi picioarele zvelte ale Madonei și de a oferi sus i
ț nere pentru corpul lui Christos, precum și de
a intensifica neliniștea ei interioară .

ă După ce materialul se

uscă și se întărește, studie modificările

ă ile care trebuiau făcute.

— Deci asta e sculptura, comentă Argiento strâmbându-se, după ce spăla
podeaua măloasă timp de o săptămână, să te joci cu noroi.

Michelangelo zâmbea.

— Vezi, Argiento, dacă

ă reușești să controlezi felul în care

sunt grupate aceste falduri, cum e aici, de exemplu, sau cum cad, poți

ț îmbogăți

ăț atitudinea corpului. Acestea au tot

422

atâta putere de expresie ca și carnea și oasele.

Merse în cartierul evreiesc, cu gândul să deseneze trăsături

ă ături tipice, pentru a putea ajunge la o înțelegere

vizuală a felului în care probabil că arătase Christos.

Cartierul evreiesc era în Trastevere, aproape de Tibru, la Biserica San
Francesco a Ripa. Colonia fusese mică până

când Inchiziția spaniolă ,
ă în 1492, îi alungase pe mulți
ț evrei
la Roma. Aici erau bine tratați
ț majoritatea timpului, ca un
„memento al moștenirii Vechiului Testament pentru creștinism”. Mulți
ț dintre membrii mai talentați
ț erau figuri
proeminente la Vatican, lucrând ca doctori, muzicieni sau bancheri.

B r

ă ba i

ț i nu erau deranjați

ț de faptul că erau desenați

ț în

timp ce își făc

ăeau treburile, dar nu reușeau să convingă pe

nimeni să îi pozeze în studio. I se spuse să îl caute pe rabinul Melzi la
sinagogă sâmbătă

ăă după-amiaza.

Michelangelo îl găsi

ă i pe rabin în camera sa de studiu. Era un

b r

ă bat blând cu o barbă albă și ochi cenușii luminoși, îmbr c

ă at cu o gabardină neagră și purtând pe cap o kippa.

Citea din Talmud împreună cu un grup de b r ă ba i

ț din

congrega i

ț e. Când Michelangelo îi explică de ce venise, rabinul Melzi îi r s

ă punse solemn:

— Biblia ne interzice să ne închin m

ă sau să ne facem

imagini sculptate. De aceea, oamenii noștri cu înclina i ț i

creatoare își dedică timpul literaturii, și nu picturii sau sculpturii.

— Dar cu siguranță nu ave i

ț nimic împotrivă ca al i

ț i să

creeze opere de artă.

— Chiar deloc. Fiecare religie cu propriile ei dogme.

— Sculptez o „Pietà” din marmură albă de Carrara.

Vreau să îl fac pe Iisus un evreu autentic. Nu pot să

îndeplinesc asta dac nu

ă

m a

ă juta i

ț .

Rabinul îi r s

ă punse gânditor:

— Nu, nu vreau ca oamenii mei să aibă probleme cu Biserica.

— Lucrez pentru cardinalul de San Dionigi. Sunt sigur că

423

va fi de acord.

— Ce fel de modele vrei?

— Muncitori. De vreo treizeci de ani. Nu muncitori masivi, ci bărba i

ț viguroși. Inteligen i

ț . Și sensibili.

Rabinul Melzi îi zâmbi, cu ochii lui b tr

ă âni, dar veseli.

— Lasă-mi adresa ta. O să i

ț -i trimit pe cei mai buni pe

care am să-i g s

ă esc.

Michelangelo alergă la Sangallo, în camera de burlac a acestuia, îi prezintă
schi e

ț le sale și îl rugă pe arhitect să

deseneze un cadru de lemn care să o imite pe Madona așezată. Sangallo
cercetă desenele și improviza un fel de culcuș pe un pedestal. Michelangelo
cump r

ă ă niște buc i

ăț

de cherestea. Construi postamentul împreună cu Argiento și îl acoperi cu p
tur

ă

i. Primul lui model sosi la apus. Ezită

pentru un moment, când Michelangelo îi ceru să se dezbrace, așa că acesta îi
d d

ă u o bucată de pânză pe care

să o înf ș

ă oare în jurul mijlocului și îl conduse în buc t ă r

ă ie

pentru a se schimba. Apoi îl așeză pe postament și îi explică faptul că
trebuia să fie mort recent și i ț nut în poală

de mama sa. Modelul îl consideră pe Michelangelo nebun.

Doar ordinul primit de la rabin îl făcea

ău să răm

ăân .

ăDar la

sfârșitul ședinței

țî, când Michelangelo îi arată desenele rapide, cu mama schi

țtă și ea, i

țnându-și fiul, modelul

în

țlese ce urma

ăea Michelangelo și promise să vorbească

cu prietenii lui... Lucra două ore pe zi cu fiecare model trimis de rabin.

Maria îi puneă o problemă diferită .

ăChiar dacă sculptura

lui trebuia să prezinte momentul de la treizeci și trei de ani după clipa deciziei, nu putea să o conceapă ca fiind o femeie trecută de cincizeci de ani, bătrână, cu riduri, cu un trup și o față răv

ăș

ăite de muncă și de griji. Imaginea lui

asupra Fecioarei fusese întotdeauna cea a unei femei tinere, la fel ca amintirea mamei sale.

Jacopo Galli îl prezentă în câteva case romane. Aici putea să schi e

ț ze tinere fete în rochiile lor gra i ț oase de

pânză și m t

ă ase, în jur de dou z

ă eci de ani, unele pe cale să

424

se c s

ă ătorească, altele c s

ă ătorite deja de un an sau doi. Din

moment ce în spitalul Santo Spirito din Floren a ț nu erau

primi i

ț decât b r

ă ba i

ț , nu cunoștea prea bine anatomia

femeilor. Dar schi a

ț se femei toscane, pe câmp sau acasă.

Putea să distingă linia corpurilor femeilor romane sub hainele lor.

Petrecu vreo câteva săptămâni intense alăturând cele două figuri: o Maria – tânără, sensibilă și totuși destul de puternică pentru a-și i

ț ne fiul în poală – și un Iisus care, deși

zvelt, era puternic chiar și în moarte... un aspect pe care și-l amintea din camera mortuară de la Santo Spirito.

Pentru crearea planului lui extrem de meticulos se bază pe memorie, f r

ă

ă a avea nevoie să își consulte schi e

ț le.

În curând era gata să înceapă modelarea siluetei tridimensionale din lut. Aici putea să se exprime liber, întrucât materialul putea fi mutat pentru a schimba formele. Când voia să accentueze ceva sau să îi acorde o intensitate mai mare, adăuga sau înlătura din lut. Apoi se întoarse spre cear ,

ă pentru că exista o asem na

ă

re cu

marmura în calitatea tactilă și în strălucire. Respecta fiecare din aceste tehnici de abordare și caracterul lor: desenul cu pana avea un fel de răzuire care sugera textura pielii. Folosea lutul în mod plastic, pentru a sugera carnea moale care se mișca, precum cea de pe abdomen, pentru un tors înclinat. Ceara o întindea peste corp pentru a-i da acestuia un aspect elastic. Și totuși nu permitea niciodată

acestor modele să i se fixeze în minte și nu rămâneau decât puncte de pornire. Când sculpta se umplea de o energie spontan .

ă Detaliile prea atente sau studiate din lut sau ceară îl limitau la o simplă reproducere a modelului.

Adev r

ă atul impuls trebuia să provină din interiorul marmurii, desenul și crearea modelelor erau modul lui de gândire. Sculptarea însemna ac i

ț unea, crea i

ț a.

10

425

Aranjamentul cu Argiento mergea bine, deși câteodată

Michelangelo nu putea să își dea seama cine era maestrul și cine era învăț c

ă elul. Argiento fusese atât de strict instruit

de iezui i

ț , încât Michelangelo nu putea să îi schimbe obiceiurile: se trezea înainte de
r s

ă r

ă it pentru a sp l

ă a

podelele, fie că erau murdare, fie că nu, fierbea apă pentru sp l

ă atul rufelor în fiecare zi și spăla oalele cu nisip din râu dup f

ă iecare masă.

— Argiento, asta nu are sens, se plânse el, c c ă i nu îi

pl c

ă ea să lucreze pe podeaua ud ,

ă mai ales când vremea

era rece. Ești prea curat. Spală atelierul doar o dată pe săptămână. Atât e destul.

— Nu, spuse Argiento nep s

ă to

ă r. În fiecare zi, înainte de

r s

ă r

ă it. Așa am fost înv a

ă t.

— Și Dumnezeu să-l ajute pe cel care încearcă să te dezve e

t , se plânse Michelangelo.

Și totuși, tân r

ă ul artist știa că nu avea de ce să se plâng ,

ă c c

ă i Argiento nu cerea prea mult din partea lui.

B i

ă atul se împrietenise cu familiile de contadini care aduceau produse în Roma. Duminica mergea kilometri întregi în campagna pentru a le vizita și în special pentru a vedea caii. Singurul lucru de care îi era dor de la ferma de pe valea râului Po erau animalele. Își lua adesea la revedere de la Michelangelo, spunându-i:

— Azi m

ă duc s v

ă ăd caii.

A fost nevoie de o nenorocire ca Michelangelo să își dea seama cât de devotat îi era băiatul.

Era aplecat deasupra nicovalei în curte, preg ti ă ndu-și

d l

ă i

ț le, când o așchie de o e

ț l îi intră în ochi și se fixă în

pupil .

ă Se împletici în cas ,

ă cu ochii arzându-i ca focul.

Argiento îl f c

ă u să se întindă pe pat, îi aduse o oală cu apă

fiartă, în care înmuie o bucată de pânză alb ,

ă și încercă să

scoată așchia cu ea. Chiar dacă durerea era destul de puternic ,

ă Michelangelo nu era prea îngrijorat. Se gândea că o putea da afară clipind des. Dar așchia nu ieșea.

Argiento nu îl p r

ă s

ă i nicio clip ,

ă fierbând constant apă și

426

aplicând comprese fierbinți de-a lungul nop i ț i.

În cea de-a doua zi, Michelangelo începu să se îngrijoreze și în cea de-a doua noapte intră de-a binelea în panică. Nu putea să vadă nimic cu ochiul rănit. În zori, Argiento alergă la Jacopo Galli. Acesta sosi împreună cu medicul s u p

ă

ersonal, Maestro Lippi.

Medicul adusese cu el o cușcă plină cu porumbei. Îi spuse lui Argiento să ia o pasăre din cușcă, să taie o venă

mare de la aripă și să lase sângele să curgă în ochiul r ni ă t

al lui Michelangelo.

Medicul se întoarse la bolnav c tr

ă e sear ,

ă t i

ă e vena unui

al doilea porumbel și sp l

ă ă din nou ochiul. Ziua urm to

ă are,

Michelangelo putea simi

ț așchia mișcându-se. Până la

c d

ă erea nopii

ț i, aceasta ieșise.

Argiento nu dormise de aproape șaptezeci de ore.

— Ești obosit, îi spuse Michelangelo. De ce nu îți iei

câteva zile libere?

Trăs

ă tur

ă

ile încip

ă

ă

ăț nate ale lui Argiento se lumina de

încântare.

— Osim

ă

erg la a

ț ră, să văd caii.

La început, Michelangelo era deranjat de oamenii care intrau și ieșeau din Hanul Ursului de vizavi, de zgomotul cailor și al căru e

ț lor pe pavaj, de strig te

ă le servitorilor și de

p l

ă v

ă r g

ă eala într-o mul i

ț me de dialecte. Dar apoi începură

să îi placă personajele interesante care veneau din toată

Europa în pelerinaj, unii dintre ei purtând haine lungi, al i ț i

tunici scurte în culori str l

ă ucitoare, al i

ț i pălării tari. To i

ț erau

o sursă nesfârșită de modele pe care le putea schi a ț de la

masa lui de lucru, privindu-i prin fereastra deschis .

ă În

curând începu să-i cunoască pe clien i ț . Dacă unul dintre

oaspe i

ț ap r

ă ea din nou, c uta

ă

rapid schi a

ț aferentă și f c

ă ea

corecturi sau adaosuri, prinzând corpurile într-o varietate de mișc r

ă i: desc r

ă când c r

ă u e

ț le, c r

ă ând bagaje, suindu-se

sau coborând de pe catâri.

Zgomotul din strad ,

ă vocile, primirile și plec r

ă ile îi i

ț neau

companie f r

ă ă să îi afecteze intimitatea. Tr i

ă nd izolat așa

427

cum o f c

ă ea, această senza i

ț e că există și al i

ț oameni pe

lume era pl c

ă ut .

ă Era exact de ce avea nevoie, c c ă i cu

marmura în mâini nu se afla niciodată pe margine, privind în untr

ă

u, ci chiar în mijlocul lucrurilor, privind afar .

ă

În schi e

ț le făcute cu cerneală hașură spa i

ț ile negative,

acele p r

ă i

ț ale blocului care urmau să fie aruncate, indicând tipurile de lovituri pe care trebuia să le folosească. Acum, cu dalta și ciocanul în mână, găsi această preg ti ă re brută

nepl c

ă ut ;

ă era ner b

ă d to

ă r să ajungă la acel prim moment,

când imaginea îngropată începea să se arate, când blocul devenea o sursă de viață cu care comunica. Apoi, din spa i

ț ul din afara blocului, p tr

ă undea în compoziția sa. După

ce termina sculptura, via a

ț urma să pulseze dinspre

personaje spre exterior. Dar, pentru început, ac i ț unea se

petrecea invers: punctul de p tr

ă undere trebuia s f

ă ie o forță

care absorbea spa i

ț ul, atr g

ă ându-i aten i

ț a și privirea spre

interior. Își imaginase un bloc atât de mare pentru că voia să sculpteze având marmură din abundență .

ă Nu voia să se

adă silit să restrângă nicio parte a formelor, cum se întâmplase la lucrarea dinainte, când fusese nevoit să

aducă satirul atât de aproape de Bacchus.

P tr

ă unse în blocul de marmură din partea stângă pe lângă capul Madonei și se îndreptă tot la stânga spre bloc, cu lumina nordică în spatele s u.

ă Cu ajutorul lui Argiento

întoarse blocul pe bârne; acum putea face umbrele să cadă

exact acolo unde urmau să fie f c

ă ute golurile, jocul

luminilor și umbrelor indicându-i unde trebuia să sculpteze piatra, căci și marmura îndepărtată făcea parte din lucrare, creând efecte proprii.

Acum trebuia s i

ă ntre în marmură cu îndrăzneală, pentru

a descoperi tr s

ă tur

ă

ile principale. Greutatea e

ț s tur

ă

ii care

acoperea capul Madonei, f c

ăându-l înclinat, mâna lui

Christos care trecea peste inima ei, atrăgea atenția la corpul întins în poal .

ă Pânza petrecută printre sâni p r

ă ea o

mână încleștată, strângându-i și zdrobindu-i inima b t ă ând.

Cutele veșmântului conduceau spre mâna Fecioarei, cu 428

care își i

ț nea strâns fiul pe subra ,

ț și apoi la aspectele

umane ale lui Christos, la fa a

ț lui, cu ochii închiși ca într-un

somn liniștit, cu nasul drept, dar puternic, pielea neted , ă

musta a

ț moale și barba pu i

ț n buclată, cu gura expresivă.

Pentru că Madona se uita în jos, către fiul său, to i ț cei

care priveau statuia trebuiau să își îndrepte atenția spre fa a

ț ei pentru a vedea triste e

ț a, compasiunea pentru to i

ț

oamenii, întrebând cu disperare delicată: „Ce-aș fi putut face pentru a-l salva?” Și răspunzând din str f ă undul

dragostei ei: „Ce sens au avut toate acestea dacă omul nu poate fi mântuit?”

To i

ț cei care urmau să o vadă puteau să simtă cât de insuportabil de greu era trupul fiului ei mort în poal , ă dar

mai ales cât de grea îi era povara de pe inimă.

Combinarea a două personaje în m r

ă ime naturală într-o

statuie era neobișnuită, și așezarea unui b r ă bat în toată

puterea vârstei în poala unei femei era o idee revolu i

ț onar .

ă Din acel punct de plecare l s

ă ă în urmă toate

conceptele conven i

ț onale despre „Pietà”. Din nou, așa cum

Ficino credea că Platon ar fi putut să fie cel mai iubit dintre discipolii lui Christos, așa era și dorin a

ț lui Michelangelo de

a combina concep i

ț a clasică grecească despre frumuse e

ț a

umană cu ideea creștină de nemurire a sufletului. L s ă ă

deoparte chinurile sinistre ale mor i

ț i prezente în alte

„Pietà” timpurii și inundă cele două chipuri ale sale în seninătate. Frumuse e

ț a umană putea dezv l

ă ui sfin e

ț nia la

fel de bine ca și durerea. Putea să și înfl c

ă r

ă eze, în același

timp.

Marmura lui trebuia convinsă să exprime toate acestea și încă mult mai multe. Dacă rezultatul final era tragic, atunci cu atât mai mult trebuia să fie frumoas .

ă

Frumuse e

ț a trebuia să fie pe m s

ă ura dragostei și d r

ă uirii lui

pentru acest bloc alb f r

ă ă cusur.

Urma să facă poate și greșeli, dar greșeli comise de mâini iubitoare.

Iarna veni prin surprindere: rece, umedă, brută.

429

Așa cum prezisese Buonarroto, apa p tr ă undea prin

tavan. Michelangelo și Argiento mutară masa de lucru și patul în partea uscată a camerei, și aduseră înăuntru, din curte, forja, își purta c c

ă iula din Bologna pe cap și peste

urechi. N r

ă ile i se umflară și îl dureau constant, îngreunându-i respira i

ț a.

Cump r

ă ă un coș pentru ars jarul, pe care îl i

ț nea sub

scaunul pe care lucra, care îi încălzea spatele, dar sângele îi înghe a

ț când se mișca în altă parte a casei. Îl trimise pe Argiento să mai cumpere două coșuri pentru jar și un coș

de c r

ă bune, chiar dacă abia și le puteau permite. Când degetele i se albăstreau,
încearca să sculpteze purtând m n u

ă

și de lână .

ă Dar după o oră se și întâmplă un accident:

o bucată mică de marmură c z

ă u, iar Michelangelo sim i

ț că

inima i se oprește, în timp ce a

ț ndăra se rostogolea pe

podea.

Duminic ,

ă Argiento se întoarce acasă r c

ă it tare. Până la

miezul nop i

ț i, febra îi crescuse. Michelangelo îl luă de pe patul cu roțile și îl puse în al s
u.

ă Până dimineață delira și

transpiră din abundent ,

ă strigând nume de rude, buc i

ăț de

povești, bătaii sau accidente. Michelangelo îi ștergea transpirația

și aș trebui să îl i

ș nă pe loc de câteva ori, ca să nu

sară jos din pat. Spre seară opri un trecător pe stradă și îl trimise după un doctor. Doctorul se opri în uș

ă și strig :

ă

— E cium !

ă Arde tot ce a atins de când a venit!, spuse,

luând-o la fugă.

Michelangelo îi trimise un mesaj lui Galii. Maestrul Lippi aruncă o

ă privire și spuse despre ui

ș tor:

— Prostii, nu e cium .

ă Friguri. A fost cumva recent pe la

Vatican?

— A mers pe acolo duminică .

ă

— Și probabil a bătut

ă niște apă stătută

ă

ă dintr-un șanț de

lângă ziduri. Mergi la c l

ă ug r

ă ii francezi de pe Esquiline, au

ei niște pastile cleioase din mentă, sare și citrulus colocintis.

Michelangelo ceru unui vecin să stea cu Argiento. Îl luă

430

aproape o oră ca să traverseze orașul pe o ploaie toren i

ț ală, să meargă pe strada lungă de la Forul lui Traian, pe lângă Forul lui Augustus și Bazilica lui Constantin, pe lângă Colosseum, și apoi să urce pe dealul Esquiline la m n

ă

s

ă tire. Pastilele diminuează durerile de cap ale lui Argiento. Michelangelo crezu că băiatul se însănătoșește, dar după dou

ă zile acesta începu din nou să delireze.

La sfârșitul s p

ă t m

ă âinii, Michelangelo era extenuat.

Adusese patul lui Argiento în camera mare și dormea doar câteva momente, în timp ce băiatul așipea. În plus, era lihnit de foame, pentru că nu concepea să îl lase pe bolnav singur.

Balducci îi b tu l

ă

a ușă.

— Ți-am spus să o iei pe fran uz

ț oaica din spate. Dacă se

îmboln v

ă ea ea, ar fi îngrijit-o familia.

— Hai să nu ne întoarcem la asta, spuse Michelangelo obosit. Și așa m

ă descurc destul de greu.

— Nu po i

ț să îl i

ț i aici. Ar i

ăț ca un schelet. Du-l la spitalul

Santo Spirito.

— Și s î

ă l las s m

ă

oar ?

ă

— De ce ar muri mai repede la spital?

— Pentru că nu ar primi niciun fel de îngrijire.

— Și ce îngrijire îi dai tu, „doctore Buonarroti”?

— Îl spăl, îl veghez... Și el a avut grijă de mine când m-am rănit la ochi.
Cum aş putea să îl abandonez în spital?

N-ar fi o faptă de bun creștin.

— Dacă insiști să te sinucizi, o să îți aduc de mâncare în fiecare dimineață,
înainte să merg la bancă.

Ochii lui Michelangelo erau plini de recunoștință .

ă

— Balducci, tu numai te prefaci că ești cinic. Uite niște bani, cumpără

ă ă-mi prosoape și vreo două cearșafuri.

Michelangelo se întoarse și văzu că Argiento îl privea.

— O s m

ă

or.

— Ba nu, Argiento. Un ț r

ă an nu moare decât atunci când

cade de pe vreo stâncă.

Boala trecu peste trei săptămâni. Ce-l durea cel mai 431

mult era că pierduse o lună de munc .

ă Începu să se

îngrijoreze că nu va putea să termine statuia în perioada cerut ,

ă de un an.

Din fericire, iarna romană fu scurt .

ă Din martie,

campagna era luminată de un soare strălucitor. Pietrele din atelier începură să se dezghe e

ț . Împreună cu vremea caldă,

sosi și cardinalul de San Dionigi, pentru a vedea cum avansa „Pietà”. De fiecare dată când se întâlneau, lui Michelangelo îi p r

ă ea că trupul cardinalului se împu i

ț na tot

mai mult. Acesta îl întrebă pe Michelangelo dacă își primea plata cu regularitate. Michelangelo îl asigură că da. Stăteau în fa a

ț masivului bloc alb din mijlocul camerei. Figurile erau încă brute, cu mult material l s

ă at pentru sus i

ț nere. Dar

lucrase destul de mult la cele două chipuri, aspect de care cardinalul era cel mai interesat.

— Spune-mi, fiule, șopti acesta, cum de fa a

ț Madonei e

atât de tânără, mai tânără decât a fiului ei?

— Excelență, părerea mea este că Fecioara Maria nu a îmb tr

ă ânit. Era pur ,

ă iar acest lucru i-a p s

ă trat prospe i

ț mea

tinere i

ț i.

Răspunsul îl mul um

ț

i pe cardinal.

— Sper că vei termina în august. Îmi doresc foarte mult ca să officiez în
Bazilica Sfântul Petru la instalarea statuii.

11

Sculpta cu o furie neîntreruptă de la r s ă r

ă it până la

apus, apoi se arunca în pat fără să cineze sau să se dezbrace, ca mort. Se
trezea în jurul miezului nop i ț i,

împersp ta

ă t, cu mintea clocotindu-i de idei pentru sculptur ,

ă dornic să se întoarcă la marmur .

ă Se ridică din

pat, ciugulea dintr-o pâine, aprindea lampa de alamă, în care ardea resturi de
ulei de m s

ă line, și încerca să o

pozi i

ț oneze în așa fel încât să lumineze partea la care lucra.

Dar lumina era prea difuz .

ă Nu era prudent să lucreze așa

cu dalta.

432

Cump r

ă ă o hârtie groasă din care își f c ă u o p l

ă r

ă ie

conică și, după ce o înt r

ă i cu sârm ,

ă îi f c

ă u o buclă destul

de mare, gen cozoroc, care să poată i

ț ne o lumânare. Când

se apropia cu fa a

ț la câ i

ț va centimetri de marmur ,

ă lumina

era puternică și constant .

ă Iar loviturile lui nu îl trezeau pe

Argiento, aflat sub sp l

ă to

ă rul din buc t

ă r

ă ie, cu p tur

ă

a trasă

peste cap. Lumânările ardeau repede, ceara moale se prelingea peste marginea p l

ă r

ă iei, pe frunte, dar era totuși

încântat de noua lui inven i

ț e.

.

Într-o seară, târziu, cineva bătu la ușă cu putere.

O deschise și îl găsi

ă în prag pe Leo Baglioni, îmbrăcat

ă cu

o haină de catifea indigo, înconjurat de un grup de prieteni tineri, care purtau lanterne și lumânări de ceară în vârful unor pare lungi.

— Am văzut

ă ut lumină și am venit să văd

ă ce faci la ora asta

neomenească. Leo

ă ucrezi! Dar ce ai pe sprâncene?

Michelangelo îi arătă mândru pe lângă

ă ră

ă ia și lumânarea. Leo

și prietenii lui izbucniră într-un râs necontrolat.

— De ce nu folosești seaua de capră,

ă se topește mai greu

și n-o să-ți

ț mai între în ochi, îi spuse Leo când reuși din nou să respire.

Argiento dispăr

ă u ziua urm to

ă are după prânz și se

întoarse spre seară cu patru desagi grele pe care le trânti pe pat.

— Signior Baglioni m-a chemat. Acestea sunt un cadou.

Michelangelo scoase niște seu galben.

— N-am nevoie de ajutorul lui!, exclamă el. Du-l înapoi!

— După ce mi-am rupt spatele din Campo dei Fiori?! N-o să îl duc înapoi.
Pun toate lumân r

ă ile în fa a

ț ușii și le aprind

pe toate deodată.

— Bine, atunci hai să vedem dacă sunt mai bune decât cele de ceară. Dar
mai întâi trebuie să lătesc bucla asta.

Leo știa ce zice. Seul de capră se topea mult mai încet și nu se scurgea.

Noaptea o împ r

ă i

ț în dou :

ă o jum ta

ă te pentru somn și

una pentru muncă – înainta rapid cu lucrul la faldurile 433

voluminoase ale hainei Mariei, cu torsul lui Christos și cu picioarele; cel
pozi i

ț onat spre interior era un pic mai ridicat,

pentru a putea fi vizibil din faț ,

ă l s

ă ând material de

sus i

ț nere care îl lega de mâna ridicată a Mariei, pentru a-l proteja.

Refuza toate invita i

ț ile și nu se întâlnea decât cu pu i

ț ni

prieteni, în timp ce Balducci îl i

ț nea la curent cu nout i

ăț le:

cardinalul Giovanni, nedorit și neb g

ă at în seamă de Borgia,

plecă în c l

ă to

ă rie în Europa, Piero fu ostracizat de colonie

după ce încercă să strângă o a treia armată pentru a ataca Floren a

ț , războiul întrerupt dintre Floren a

ț și Pisa izbucni

din nou, Torrigiani se al tur

ă

ă armatei lui Cezar Borgia ca

ofi e

ț r, pentru a ajuta la cucerirea provinciei Romagna pentru Vatican. Borgia
excomunica nobili sau membri ai Bisericii constant, însușindu-și p m

ă ânturile lor. Niciun

florentin nu știa când urma să îi vină și lui rândul.

Într-o dimineață frumoasă de var ,

ă când v z

ă duhul era

atât de curat încât îndep r

ă tatele dealuri Alban p r

ă eau la o

arunc tur

ă

ă de b ,

ăț Paolo Rucellai trimise urgent după el.

Michelangelo se întreba ce veste ar putea fi atât de important .

ă

— Michelangelo, ai slăbit mult!

— În timp ce sculptura se îngrașă, iată că eu slăbesc.

Asta e ordinea naturală a lucrurilor.

Rucellai îl privi uimit.

— Trebuie să î i

ț spun că am primit ieri o scrisoare din

partea vărului meu Bernardo. Floren a

ț pl nui

ă

ește un

concurs de sculptur .

ă

Mâna dreaptă a lui Michelangelo începu să tremure. O

i

ț nu nemișcată cu cea stângă.

— Care e miza?

— Scrisoarea lui Bernardo zice așa:

*Pentru a desăvârși coloana de marmură sculptată deja de Agostino di
Duccio, care se g s*

ă este acum în atelierul

catedralei.

434

— Blocul Duccio!

— Îl știi?

— Am încercat să îl cump r

ă de la Signorie când am

început să lucrez la Hercule.

— Asta ar putea fi un avantaj, dacă îl i

ț i minte chiar atât

de bine.

— Îl văd în fa a

ț ochilor de parcă ar fi la picioarele noastre în camer .

ă

— Po i

ț scoate ceva bun din el?

Ochii lui Michelangelo se aprinser .

ă

— *Dio mio!*

— Scrisoarea mea spune că blocul e descris de consiliu drept „prost t i
ă at.”

— Nu, nu. E un bloc bun. Prelucrarea în carieră a fost proast , i
ă ar Duccio a săpat cam mult în centru...

— Atunci, vrei să participi la acest concurs?

— Mai mult decât orice! Spune-mi, ce fel de temă
trebuie: politic ,
ă religioas ?

ă E doar pentru sculptori
florentini? Trebuie s

ă fiu acolo pentru a participa? O să...

— Stai, stai așa, strigă Rucellai. Nu mai am nicio informa i
ț e. Dar o să-i cer lui Bernardo să-mi trimită cât mai multe detalii.

— O s v

ă in duminica viitoare după vești. Rucellai râse.

— Nu e destul timp ca să primesc un r s
ă puns, dar vino

la cină și o să te punem la îngrășat pentru concurs.

— Nu aș putea să aștept pân a

ă ve i

ț un răspuns?

Îi luară lui Rucellai trei săptămâni ca să îl cheme.

Michelangelo sări scările până în bibliotecă.

— Niște nout i

ăț , dar nu prea multe. Nu a fost stabilită

data concursului. Nu o să fie mai devreme de anul viitor.

Temele pot fi propuse doar de sculptorii din Floren a ț ...

— Va trebui să mă întorc.

— Dar consiliul și Breasla Lânarilor împreună cu supraveghetorii catedralei nu au stabilit încă tema lucrării.

— Supraveghetorii catedralei? Atunci, trebuie să fie o 435

marmură religioas .

ă După „Pietà”, speram să cioplesc ceva

diferit.

— Cea care pl te

ă ște e Breasla Lânarilor, așa că îmi închipui că alegerea este a lor.
Cunoscându-i pe acești oameni, cred că vor vrea o sculptură florentină.

— Florentin ?

ă Ca Marzocco?

Rucellai se amuză de spaima lui Michelangelo.

— Nu, nu alt leu. Poate un simbol al noii republici...

Michelangelo se scarpină în cap folosindu-și degetele precum o daltă din a
ț tă.

— Ce fel de statuie ar reprezenta republica?

— Poate că și asta e parte a concursului. Artistul trebuie să o hotărască.

Paolo îi tot transmitea veștile care ajungeau din Floren a ț
peste mun i

ț i Sabatini: că concursul avea să aibă loc în 1500, pentru a s r

ă b to

ă ri a o suta aniversare de la concursul

pentru ușile Baptisteriului. Breasla Lânarilor spera ca, asemenea
concursului dintre Ghilberti, Brunelleschi și Della Quercia în urmă cu un
secol, și blocul Duccio să atragă

artiști din toată Italia.

— Dar acum e deja vara anului 1499. Mai am mult de lucru la „Pietă”.

Fa a

ț îi arăta neliniștea. Nu pot să o grăbesc, e prea importantă pentru mine.
Dacă nu termin la timp...

Paolo își puse mâna peste umerii tremurători ai lui Michelangelo.

— O să te i

ț n la curent. Breasla Lânarilor o să mai dezbată tema încă multă vreme înainte de a stabili un termen.

Cel care pierdu cursa contra timpului a fost cardinalul de San Dionigi.

Excelen a

ț Sa nu apucă să vadă statuia completată, chiar dacă trimise ultima sută de ducati la banca lui Galli la începutul lui august, când ar fi trebuit ca sculptura să fie gata. Cardinalul muri liniștit în timpul ofierii unei slujbe.

Jacopo Galli participă la înmormântare împreună cu 436

Michelangelo, așeza i

ț în fa a

ț catafalcului dintre coloanele

micii biserici, lungă de doar cinci metri și lată de trei, cu corul așezat în spatele altarului principal. Întorcându-se spre casa lui Galli, Michelangelo îl întreabă:

— Acum cine decide dacă „Pietà” este sau nu „mai frumoasă decât orice operă de marmură ce poate fi v z ă ută

azi în Roma”?

— Cardinalul a hot r

ă ât deja asta. După vizita lui din mai.

A spus că î i

ț îndeplinești contractul. Asta e destul pentru mine. Când crezi că o să termini?

— Mai am între șase și opt luni de muncă.

— La timp pentru anul centenar. Asta o să îţi aducă
audienţă din toată Europa.

Michelangelo se foia neliniştit în scaun.

— Ai

putea trimite ultima sută de ducati familiei mele?

Au din nou necazuri.

Galii îl privi tăios.

— Asta a fost ultima ta plată.

Spui că mai ai opt luni de

muncă rămasă

ăse, şi eu am trimis deja aproape toţi

ţi duca în

ţi în

cardinalului în Florenţa

ţi. Lucrul s-a

ăta pare un puţinel

ăă fund.

— Vreau să investesc aceşti bani pentru cumpărarea unui magazin pentru
fraţii

ţi mei, Buonarroto şi

Giovansimone. Se pare că Buonarroto nu își poate găsi locul

nică

ăeri. Și de la moartea lui Savonarola, Giovansimone își găsește

ăeste câte o slujbă, apoi dispare zile în șir. Dacă ei își găsește

ăesc o pră

ăl

ăie bun ,

ăo să primesc și eu o parte din profit...

— Michelangelo, dacă niciunul dintre ei nu se pricepe la afaceri, cum o să facă vreun profit? Galli era exasperat, dar, când vorbi din nou, vocea îi era îngrijorat .

ăNu te pot lăsa

ăa

să îmi

țtorni și ultimii bani într-o gaură .

ăTrebuie să fii practic

și să îmi

țasiguri viitorul. Optzeci la sută din banii de pe

„Bacchus “ și „Pietà” au ajuns la familia ta. Și eu ar trebui să știu, căci sunt bancherul tău.

Michelangelo își plecă fruntea și șopti:

— Buonarroto nu vrea să lucreze pentru nimeni 437

altcineva, și trebuie să îl ajut să-și facă o afacere. Și dacă
nu-l îndrept acum pe Giovansimone, s-ar putea să nu mai am altă ocazie.

Banii au ajuns la Florența

și, cu Michelangelo pe se

amă trând

doar câștig

și va duca în

și pentru sine.

Dintr-odată,

am început să aibă nevoie de lucruri:

echipament pentru sculptat, ustensile pentru casă, haine pentru el și
Argiento.

Mâncau foarte puțin

și nu îi dădă

ă ea lui Argiento bani

decât pentru cele mai elementare lucruri. Hainele lor deveniseră zdrențe

și.

O scrisoare de la Lodovico îl făcu să își revină.

Dragul meu fiu,

Buonaroto îmi spune că tr i

ă ești o viață de mizerie.

Mizeria este rea, căci e un viciu în ochii Domnului și ai semenilor, și d une

ă

ază sufletului și corpului... Tr i

ă este

moderat și ai grijă să te ferești de nevoi și de s r ă c

ă ie... Mai

presus de toate, îngrijește- i

ț capul, i

ț ne-l cald și nu te spăla

niciodat .

ă Lasă-te frecat, dar nu te spăla.

Merse la Paolo Rucellai, de unde împrumută cei dou z

ă eci și cinci de florini pe care îi înapoie cu doi ani înainte și îl duse pe
Argiento la Trattoria Toscana unde mâncară bistecca alla fiorentina. Pe
drumul spre casă

cump r

ă ă atât pentru el cât și pentru Argiento câte o c m

ă așă nou ,

ă o pereche de ciorapi lungi și sandale.

Diminea a

ț urm to

ă are, Sangallo sosi la studio atât de agitat, încât musta a

ț lui aurie era zbârlită.

— Biserica ta preferat ,

ă San Lorenzo din Damaso, e

distrus . S

ă

utele de coloane sculptate sunt scoase afară.

Michelangelo nu era în stare să își înțeleagă prietenul.

— Uite, stai jos. Acum începe din nou. Ce se întâmplă la San Lorenzo?

— Bramante, noul arhitect din Urbino. S-a dat bine pe lângă cardinalul Riario... și i-a dat ideea de a scoate 438

coloanele din biserică pentru a le folosi în curtea noului s u ă

palat. Sangallo își tot frângea mâinile, tânguindu-se. Crezi c a

ă i putea să îl oprești pe Bramante?

— Eu? Dar cum? Nu am nicio influență asupra cardinalului, nu l-am mai văzut de aproape doi ani...

— Leo Baglioni. Pe el îl ascultă cardinalul.

— Plec imediat.

În timp ce se îndrepta spre Campo dei Fiori, încerca să

își aducă aminte ce auzise despre Bramante: avea cincizeci și cinci de ani, era din Urbino, lucrase ca arhitect pentru ducele de Milano, și venise la Roma în acel an, hotărât să

trăie

ă ască din ce a adunat cât a fost în Lombardia, până ce avea să studieze și să învețe

ț arta arhitecturală a vechilor

romani. La fel ca și Sangallo, gândi Michelangelo. A trebuit să îl aștepte pe Baglioni câteva ore.

Leo îl ascultă nemișcat, așa cum făcea cu izbucnirile tuturor, apoi spuse liniștit:

— Haide, mergem să îl vedem pe Bramante. E prima lui comandă la Roma. Din moment ce e ambițios

ț os, mă îndoiesc

c o

ă s î

ă l po i

ț convinge să renunțe

ț .

În timpul scurtei plimbări până la curtea palatului, Leo îl descrie pe Bramante:

— E un om destul de amabil, o companie încântătoare,

întotdeauna vesel și voios, și un minunat povestitor de glume și ghicitori. Nu l-am v z

ă ut niciodată să își piardă

cump tul

ă

. Bramante își face mul i

ț prieteni în Roma. Privi

lateral spre Michelangelo. Nu pot să spun același lucru despre tine.

Ajunser l

ă a palat. Leo îi spuse:

— Uite-l acolo, face m s

ă ur to

ă ri la baza coloanelor.

Michelangelo se opri la intrarea în curte, privindu-l pe Bramante, care îi displ c

ă u de la prima vedere, cu capul

mare și chel, cu câteva fire de păr rămase la baza gâtului, cu fruntea lată și ochii verzi, un nas butucănos și o gură

mic p

ă ierduță în imensitatea capului.

În timp ce Michelangelo îl privea, Bramante mută într-o 439

parte niște pietre, gâtul gros și umerii musculoși dezvăluindu-i puterea de atlet.

Leo îi prezintă. Bramante îl salută cordial pe Michelangelo și le povestește o anecdotă. Leo râse din toată

inima. Michelangelo, în schimb, nu p r

ă u amuzat.

— Nu- i

ț place să râzi, Buonarroti?, întreabă Bramante.

— Ruinarea Bisericii San Lorenzo nu mi se pare deloc amuzant .

ă

Bramante își încovoie umerii, ca un boxer care se ap r ă .

ă

Ambii priviră spre Leo, îns a

ă cesta rămase neutru.

— De ce te interesează acele coloane? întreabă

Bramante, încă politicoasă. Ești cumva arhitectul cardinalului Riario?

— Nu, nu sunt nici măcar sculptorul său. Dar consider acea biserică una dintre cele mai frumoase din Italia. Să o distrugi e un act de vandalism.

— Dimpotrivă, acele coloane sunt ca o moned .

ă Știi că

au fost luate din teatrul Pompei în 384 pentru a fi așezate în biserică? Toată Roma e o carieră pentru cei care știu să îi folosească piatra. Nu am nicio ezitare în a dărâma ceva dacă pot construi altceva mai frumos în loc.

— Piatra apar i

ț ne locului pentru care a fost sculptată!

— E o idee învechită, Buonarroti. Piatra apar i

ț ne oricărui

loc în care are nevoie de ea arhitectul. Ce e vechi moare.

— Și multe lucruri noi se nasc deja moarte!

Răbdarea lui Bramante ajunsese la limită.

— Nu mă cunoști. Nu cred că ai venit aici din propria voință .

ă Cineva te-a pus să faci asta. Spune-mi, cine e adversarul meu?

— Criticul tău e cel mai bun arhitect din Italia, care a construit vila de la Poggio a Caiano a lui Lorenzo de Medici, și care a creat palatul ducelui din Milano: Giuliano da Sangallo.

Bramante izbucni în râs.

— Giuliano da Sangallo! Ce a f c

ă ut el în Roma? A

restaurat acoperișul unei biserici! Pentru asta sunt bune 440

fosilele, într-un an o să-l alung din Roma pentru totdeauna.

Acum dacă mi te dai din drum, o să continui să creez cea mai frumoasă curte din lume. Vino înapoi, vreodată , ă ca să

vezi cum construiește Bramante.

Mergând spre casa lui Baglioni, Leo spuse:

— Cunoscând Roma, cred că o să ajungă departe. Nu e bine să îl ai ca dușman.

— Ceva îmi spune că deja am reușit asta, adugă

ă

Michelangelo posac.

12

Menirea lui era să insuflă viață marmurii. Și totuși, chiar și cu o marmură religioasă el c uta

ă

să descopere omul, viu

până la cel din urmă nerv, mușchi, ven ,

ă os, până la p r

ă și

piele, degete, ochi și gur .

ă Toate trebuiau să prindă viață

dacă el voia să creeze putere și monumentalitate prin încorporarea în marmură a puterii omului. Se îndrepta în sus cu cioplitul, având conștiin a

ț formelor eliberate deja în

jos, și o intuitivă

ț e la fel de profundă și veche precum marmura îngropată de mult.
Realizarea expresiei Mariei era creată nu doar din emo i

ț ile ei, dar și din sentimentul

inspirat de întreaga sculptur .

ă St te

ă a cu capul mai jos

decât cel al Mariei, cu mâinile în fa a ț frunții și uneltele

orientate în sus, încercând să captureze cât mai mult din drama exprimată de
„Pietà”. Blocul aducea față în față

sculptorul și sculptura, lega i

ț de o triste e

ț tandr .

ă Sim e

ț a că

celelalte „Pietà” sumbre și neiertătoare erau cu mult în urma lui, cu mesajul
lor de dragoste umbrit de cel sângeros. El refuza să sculpteze agonia. G ur

ă ile cuielor de

la mâinile și picioarele lui Christos erau puncte mici. Nu era nici urmă de
violenț .

ă Isus dormea pașnic în bra e

ț le mamei.

Cele dou

ă figuri erau sc l

ă date în lumin .

ă Christul s u i

ă

nspira

simpatie, și nu aversiune c tr

ă e cei ce se aflau în afara

sculpturii, dar erau responsabili.

Își proiectă credin a

ț religioasă prin frumuse e

ț a

441

personajelor. Armonia dintre ele era felul s u ă de a ar t

ă a

armonia din universul lui Dumnezeu. Nu încercă să îl facă

pe Christos divin, nici nu ar fi știut cum, și îl f c ă u profund

uman. Capul Mariei era delicat, cu tr s

ă tur

ă

i florentine, iar

fa a

ț – ca a unei fecioare t c

ă ute și stăpâne pe sine. Făcu o

deosebire în tr s

ă tur

ă

ile ei între divin și sublim, care pentru

el însemna suprem și perfect. Își spuse: „în e

ț lesul figurilor

stă în calit i

ăț le lor umane, iar frumuse e

ț a fe e

ț i și a formelor

dezvăluie mări i

ț a spiritului lor.”

Descoperi că reușise să exprime o bog i ăț e tactil ,

ă cu

formele indicând zilele pe care le dedicase lor cu drag.

Balducci îi aduse vestea că Sansovino, care fusese coleg cu el la grădina Medici, se întoarse în Florența, după ce lucrase câ

ț va ani în Portugalia, și primise îns r

ă cinarea de a

sculpta un grup de marmură cu Sfântul Ioan botezându-l pe Christos pentru Baptisteriu. Era privit drept alegerea logică

pentru câștigarea comenzii blocului Duccio.

— Sansovino este un sculptor bun, spuse Michelangelo cîstit.

— Mai bun decât tine?

Înghi i

ț în sec înainte de a răspunde.

— Termină cu bine tot ceea ce începe.

— Crezi că te poate întrece în concurs?

Din nou Michelangelo se chinui s d

ă ea un r s

ă puns.

— O s ne

ă

străduim amândoi cât mai mult.

— Nu te-am auzit să fii atât de modest până acum.

Michelangelo roși. Era hot r

ă ât să creeze ceva mai bun

decât Sansovino și să câștige concursul. Dar nu îl putea vorbi de r u

ă pe Sansovino.

— Leo Baglioni îmi spune că am pu i

ț ni prieteni.

Sansovino e unul dintre ei. Și am de gând să rămână așa.

— Și Torrigiani participă la concurs, și spune tuturor că

va primi blocul Duccio pentru că a fost întotdeauna anti-Medici. Și c ,

ă din moment ce tu l-ai sus i

ț nut pe Piero,

nu vei avea dreptul să participi. Paolo Rucellai spune că

trebuie să te întorci la Floren a

ț înainte, pentru a te împ c

ă a

442

cu Signoria.

Aceste informa i

ț i îl i

ț nură treaz câteva nop i

ț . Avu ocazia

să se bucure de generozitatea lui Baglioni când primi lumânări

și le din seu de capră.

Și

Pe la mijlocul lui ianuarie începu să ningă,

și iar zăpezii

și adă

cu ză

și u neîntrerupt timp de două zile, însoțită de un vânt

nordic. Frigul în e

țipător

și rădăcină

și câteva săptămâni

și toată

și ani.

Curtea închisă

și lui Michelangelo era plină de zăpadă.

În interior, camerele erau înghețate

și te.

Nu era nicio metodă prin care să împiedice vântul înghețat

ț t să treacă prin obloanele de lemn și perdelele de pânză. Trei coșuri cu jar
și tot nu făceau față .

ă

Michelangelo lucra purtând o c c

ă iulă groasă care îi

acoperea urechile și cu o p tur

ă

ă prinsă cu agrafe pe umeri.

În februarie, zăpada și ghea a

ț se întoarseră.

Orașul

era

paralizat,

pie e

ț le – p r

ă s

ă ite,

magazinele – închise din cauză că ghea a

ț , zloata și noroiul

înghe a

ț t f c

ă eau străzile impracticabile.

Michelangelo și Argiento o duceau greu.

Michelangelo luă băiatul cu el în pat pentru a se încălzi amândoi. Umezeala
p tr

ă undea prin pere i

ț i v r

ă ui i

ț . Apa se

infiltra mai greu sub zăpada adunată, dar i

ț nea mai mult

timp. Nu aveau prea mul i

ț c r

ă buni, iar pre ul

ț acestora urcă

atât de mult, încât Michelangelo nu-și mai putea permite decât cantitatea
minimă. Argiento petrecea ore întregi scormonind prin z p

ă adă pe câmpurile din apropiere, în

c uta

ă

re de lemne pentru foc.

Michelangelo răci și făcu febră.

Argiento g s

ă i două c r

ă m

ă izi pe un șantier abandonat, pe

care le încălzea în foc, le înf ș

ă ură cu prosoape și le pune

pe rând la picioarele lui Michelangelo pentru a i ț ne frigul

deoparte.

Îl hr ne

ă

a cu supă fierbinte. Michelangelo nu mai putea

lucra deloc și nici nu reuși să mai i ț nă cont de zilele

pierdute. Din fericire, tot ce mai avea de făcut era lustruirea.

443

Nu avea destulă putere pentru munca manual , ă dificil ,

ă

de a sculpta.

Spera să ob i

ț nă pentru „Pietà” cel mai strălucitor lustru

posibil pentru marmur ,

ă o suprafață catifelată, fără cusur.

În prima zi mai caldă merse spre Trastevere și cumpără

câteva buci

ăți mari de piatră ponce, pe care le sfărâmă cu

ciocanul, cută

ă

nd suprafețe

ți mai plate.

Acum, că putea și

ți ne în palmă buci

ăți le de piatră ,

ă folosind

fibrele paralele lungi și mătăsoase, lustrui suprafețele late

ale hainei Mariei, pieptul și picioarele lui Christos, încet, cu nesfârșit

ă

b

ă dare, timp de zile și săptămâni.

Acum avea nevoie de margini mai ascuțite, și sparse

piatra ponce cu dalta, tăind formele potrivite pentru a ajunge în adânciturile,
g ur

ă ile și ondula i

ț ile p r

ă ului, ale

hainelor și unghiilor.

În final, făcu niște țând r

ă i col ur

ț oase care sem na

ă

u cu

niște vârfuri de s g

ă e i

ț primitive, pentru a lustrui rotunjimea

n r

ă ilor lui Christos.

Nu finisă spatele Mariei, din moment ce statuia urma să

fie așezată într-o firid ,

ă și l s

ă m

ă

armura nelustruit ,

ă precum

stâncile brute pe care era așezată Fecioara.

Marmura alb ,

ă lustruită și str l

ă ucitoare, lumina camera

întunecoasă de parcă ar fi fost o capelă cu vitralii. Artistul urât crea într-adevăr o operă frumoasă.

Primul care văzu sculptura terminată fu Sangallo. Nu făcu niciun comentariu asupra aspectului religios al statuii, ci îl felicită pe Michelangelo pentru arhitectura compoziției triumphiulare, pentru echilibrul liniilor și al maselor.

Jacopo Galli veni în studio și studie statuia în liniște.

După un timp șopti:

— Mi-am îndeplinit contractul cu cardinalul de San Dionigi: aceasta este cea mai frumoasă operă în marmură

ce poate fi văzută azi în Roma!

— Îmi fac griji în leg tur

ă

ă cu instalarea ei, spuse

Michelangelo. Contractul nostru nu spune că avem dreptul să așez m

ă

statuia în Catedrala Sfântul Petru. Iar cu 444

cardinalul mort...

— Nu o să punem întreb r

ă i. O să o așez m

ă f r

ă ă nicio

vorb .

ă Dacă nu știe nimeni, nici nu se poate opune nimeni.

Michelangelo era înspăimântat.

— Adic ,

ă să furiș m

ă în untr

ă

u statuia?

— Nu pe furiș. Doar discret. Odată ce „Pietà” e în niș , ă

nimeni nu se va deranja să o dea afară.

— Dar Papa i

ț nea la cardinal. I-a f c

ă ut o înmormântare

de trei zile. I-a dat permisiunea să pună o sculptură în capela regilor. De ce ar vrea careva să o dea afară?

— Sunt sigur că nu ar face asta, spuse Galii liniștitor. Ce ar fi dacă i-ai angaja pe prietenii tăi, pietrarii, să te ajute.

Mâine, după prânz, în timp ce orașul se odihnește.

Erau atâtea părți

ț ieșite în afară: mâinile, picioarele, faldurile, încât nu îndrăz

ă nea să

ă mute marmura cu bârne sau

ring

ă

i, indiferent cât de bine ar fi înfăș

ă urat-o. Îl rugă pe

Guffatti să treacă pe la atelier, îi arată „Pietà” și discută cu el problema. Guffatti stătu în liniște în fața statuii, apoi spuse:

— O să

ă duc familia.

Familia se dovedea a fi alcătuită nu doar din trei fii voinici, ci și dintr-o gamă întreagă de veri. Nu îl lăsară pe Michelangelo să atingă sculptura, înfășurând-o într-o mulțime

ț me de pământ

ă

i soioase, și apoi, în acompaniamentul a o

serie de strig te

ă , dispute și porunci, o ridicar .

ă Opt oameni

c r

ă ară „Pietà” până la c r

ă u a

ț antică a familiei, și o așezară

pe un strat de paie, legând-o cu funii. Cu Michelangelo p z

ă ind spatele, înaintară cu grijă pe Via Posterula, pavată

cu pietre, peste podul Sant’Angelo, apoi pe noul drum neted Via
Alessandrina, pe care papa îl reconstrui pentru a sărb to

ă ri anul centenar. Pentru prima dată de când veni în Roma, Michelangelo
avu ocazia să îl binecuvânteze pe Borgia.

Familia Guffatti opri căru a

ț la baza celor treizeci și cinci

de trepte. Doar faptul că ei duceau o povară sacră îi f c ă u să

nu înjure în timp ce purtau marmura grea pe primele șapte 445

trepte. Acolo o așezară, ca să se odihnească și să își șteargă sudoarea de pe
frunte, apoi o ridicară din nou și o c r

ă ară în atrium, trecând pe lângă fântâna arteziană, până

la ușa bisericii.

Aici, în timp ce familia Guffatti se mai opri încă o dată

pentru a se odihni, Michelangelo avu ocazia să observe că

bazilica se înclina și mai mult decât când începuse el munca. Ar ta

ă acum atât de p r

ă g

ă init ,

ă încât p r

ă ea imposibil

de reparat. Avu un nod în gât la gândul că frumoasa lui

„Pietà” urma să rămână într-o biserică ce abia stătea în picioare. Cu siguranță se va pr b

ă uși la prima pală de vânt

venită dinspre mun i

ț i Albani. Se și vedea târându-se printre

d r

ă âm tur

ă

i pentru a reg s

ă i buc i

ăţ le statuii sfărâmate. Se

linişti abia când îşi aduse aminte de desenele lui Sangallo care arătau că biserica putea fi sprijinită cu proptele.

Familia ridică din nou statuia. Michelangelo îi conduse în untr

ă

u, unde cele cinci nave comunicau între ele, printre sutele de coloane adunate din toată Roma, apoi în capela regilor Fran e

ţ i, la stânga figurii lui Christos pe tron. Guffatti aşezară cu grijă povara, în fa a

ţ nişei goale, desf c

ă ură

p tur

ă

ile, se şterseră de transpira i

ţ e şi aşezară respectuoşi

„Pietà” la locul ei. Michelangelo o îndreptă în pozi i ţ a pe

care o dorea. Familia Guffatti cump r

ă ă lumân r

ă i de la o

b tr

ă ân î

ă n negru și le aprinse în fa a
ț statuii.

Nu vrură să accepte nici m c
ă ar un scud pentru orele lor
de munc g
ă rea.

— Ne vom primi plata în rai, spuse tatăl.

Acesta a fost cea mai mare laudă pe care o putea primi Michelangelo.

Era de asemenea și singura laudă pe care o primi.

Jacopo Galli sosi în capelă, înso i

ț t de Balducci. Era

extrem de încântat. Guffatti, așezat în mijlocul rudelor, întreb :

ă

— Asta e tot? Fără slujbă? Fără binecuvântarea unui preot?

Galii îi răspunse:

446

— A fost binecuvântată în timpul sculptării.

Membrii familiei Guffatti și Argiento îngenuncheară în fa a

ț Fecioarei, își f c

ă ură cruce și murmurară o rug c

ă iune.

Michelangelo privi în sus spre „Pietà”, simțindu-se trist și gol. Când ajunse la ușa capelei și se întoarse pentru o ultimă privire, văzu că și Fecioara era tristă și singură, cea mai singur f

ă iință creată vreodată de Dumnezeu.

Se întoarse la bazilică în fiecare zi.

Prea pu i

ț ni dintre pelerinii orașului se deranjau să

viziteze capela regilor Fran e

ț i. Aceia care o făceau

îngenuncheau în grabă în fa a

ț sculpturii „Pietà”, își f c

ă eau

cruce și treceau mai departe.

Pentru că Galii îi sfătui să fie discre i ț , în Roma pu i

ț ni

știau că statuia fusese instalată.

Michelangelo nu putea ob i

ț ne nicio reac i

ț e, nici m c

ă ar

una mixtă, așa cum primise în curtea lui Galli din partea unor poezii

și academicieni. Paolo Rucellai, Sangallo, Cavalcanti vizitară Catedrala Sfântul Petru. Restul coloniei florentine, îndurerată pentru executarea lui Savonarola, refuza să meargă la Vatican.

După aproape doi ani de muncă consacrat, așa

Michelangelo stătea în camera lui goală, trist și lipsit de putere.

Nimeni nu venea pentru a vorbi despre sculptură.

ă Era

atât de extenuat încât nici măcar nu se putea gândi la blocul Duccio. Și Galii nu considera că era o perioadă

potrivită pentru a-i căuta o nouă slujbă.

Într-o după-amiază,

ă r t

ă c

ă i în Catedrala Sfântul Petru și

văzu o familie cu câini

și va copii mari stând în fața

și statuii lui,

gesticulând. Merse mai aproape pentru a trage cu urechea.

— Îi

și spun că recunosc lucrarea, strigă mama familiei.

Este a individului acela din Osteno, care face toate pietrele funerare.

So ul

ț ei își scutură degetele de la ambele mâini, încercând să împr ș

ă tie această idee ca și cum ar împr ș

ă tia

fumul.

447

MICHAEL ÆLVS · BONARVS · FLOENT FACEBAT

— Nu, nu, este unul de-al nostru, Cristoforo Solari, zis

„Cocoșatul”, din Milano. A făcut mai multe de-astea.

În acea noapte, Michelangelo merse pe str z ă i cu o

desag v

ă erde din pânz d

ă e velă în mână.

Intră în Catedrala Sfântul Petru, luă o lumânare din desag ,

ă o puse în bucla de la p l

ă r

ă ia lui și luă dalta și

ciocanul.

.

Își ridică uneltele și se aplecă peste Christos, astfel încât lumânarea să arunce o lumină statornică pe pieptul Fecioarei. Sculpta pe fâșia dintre sânii acesteia literele: *F c*

ă ut d

ă e Michelangelo Buonarroți din Floren a

ț

Se întoarce acasă și își împacheta lucrurile. Arse sutele de desene pe care le
f c

ă use pentru „Bacchus” și „Pietà” în

focul f c

ă ut de Argiento, în timp ce acesta se duse după

Balducci.

Balducci sosi cu c m

ă așa strâmbă și părul vraște, și

promise să vândă înapoi mobila negustorului din Trastevere.

Înainte de răsăritul soarelui, fiecare cu o desagă, Michelangelo și Argiento trecură prin Porta del Popolo. Michelangelo închirie doi catâri, se alătură unui convoi și se îndreptară spre Floren a

ț odată cu primele raze ale soarelui.

Sfârșitul volumului I

448

Cuprins

Cartea întâi

Atelierul

Cartea a doua

Gr d

ă ina de sculptură

Cartea a treia

Palatul

Cartea a patra

Fuga

Cartea a cincea

Oraşul

449